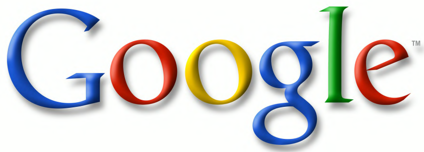

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor JULIJ 1828.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusſchen den Blaauwburgwal en
de Bergſtraat, N°. 320.

MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

Nagelatene LEERREDENEN, *van wijlen den Wel Eerw. Heer* M. STUART, *in leven Christen-Leeraar bij de Remonstrantsch-Gereformeerde Gemeente te* Amsterdam. *Eerste Deel*, XVI *en* 470 *Bladzz. en Tweede Deel*, VIII 470 *Bladzz. Te* 's Gravenhage *en te* Amsterdam, *bij* de Gebroeders van Cleef, 1827. *De prijs der beide Deelen is bij inteekening f* 7 : 50.

Onder de papieren van wijlen den Eerw. STUART, vond men een blad ten titel voerende: *Lijst van mijne Leerredenen, die na mijnen dood wel mogen uitgegeven worden.* Dit lazen zijne kinderen met vreugde, en het besluit om dezen wenk te volgen, en die Leerredenen, door zijnen Zoon A. A. STUART, het licht te doen zien, was spoedig genomen. Het getal der aldus aangewezene Leerredenen is groot, en hij begreep dus ze niet alle te moeten laten drukken.

„ Aan het belangrijkste voor het algemeen (dus hoor de Lezer hem zelven spreken in het Voorberig,) moest hier dan de voorkeur gegeven worden. En als zoodanig kwam het eerst in aanmerking, een volledig Stel van Leerredenen over de Gelijkenissen van onzen Zaligmaker "

„ Het woord *gelijkenissen* neem ik hier in ruimer zin, dan waarin het doorgaans wordt opgevat. Ik versta er niet slechts de eigenlijk gezegde *parabelen*, maar ook andere zinnebeeldige voorstellingen door, waarvan de Heer zich in zijn onderwijs aan het volk, of aan zijne bijzondere leerlingen heeft bediend. Offchoon enkele der-

 zel-

zelve in vele gedrukte kanselredenen en andere geschriften bearbeid zijn, zoo weet ik echter niet, dat er, althans in de Nederduitsche taal, een werk bestaat, waarin zij alle, naar tijdorde behandeld, verklaard en toegepast worden. En hoe meer elk het gewigtige van zulk eenen arbeid gevoelen moet, daar toch de Heiland zich omtrent den aard van zijn koningrijk veelal in verbloemde uitdrukkingen verklaarde, en doorgaans gelijkenissen bezigde, als Hij de voornaamste waarheden zijner Godsdienstleer diep in het hart zijner Hoorderen wilde prenten, des te grooter dienst meende ik met de uitgave dezer Leerredenen aan iederen Bijbelminnaar te bewijzen."

„Daar deze belangrijke vervolgstof bijkans de vier eerste Deelen zal beslaan, heb ik, ter aanvulling der beide overige Deelen, behalve eene reeks van Leerredenen over *de Opwekking van* LAZARUS, uit den grooten voorraad van Predikatien over afzonderlijke stoffen, voornamelijk die gekozen, welker indruk, sedert derzelver voordragt, het levendigste was gebleven."

„Zij die onzen waardigen Vader onafgebroken mogten hooren, zullen het ons, zoo ik hoop, niet wijten, dat wij hun niet al de Leerredenen in handen geven, welke Hij zelf voor de drukpers had aangewezen. De vrees, dat het geheele werk hierdoor te kostbaar en uit dien hoofde slechts door weinigen gelezen zou worden, heeft ons gedrongen, om niet meer dan zes Deelen in het licht te geven."

Het eerste Deel, gelijk ook het tweede, behelst XVII Leerredenen, waarvan de *eerste* als de Inleiding mag en moet worden aangezien, geschikt, om de algemeene belangstelling, in de volgende over de gelijkenissen van JEZUS op te wekken. De tekst is de zeer gepaste: *Hij sprak tot haar vele dingen door gelijkenissen*, voorkomende Matth. XIII:

XIII: 3. De inhoud der andere, in de beide eerste Deelen voorkomende, dien wij meenen onzen Lezer te moeten doen kennen, is:

„ De Geneesheer voor de Zieken. LUK. V 30-32. Bruiloftskinderen vasten niet. LUK. V: 33—35. Geen Nieuwe lap op een Oud kleed, noch Nieuwe wijn in Oude zakken LUK. V: 36, 39 De Blinde leide den Blinde niet! LUK. VI: 39—40. De Boom en zijne Vrucht. LUK. VI: 43—45. Het Huis op eene Rots of eenen Zandgrond. LUK. VI: 46—49 De eigenzinnige kinderen. LUK. VII: 31—32. Grootste kwijtschelding, grootste dank. LUK. VII: 41—43. Bemoediging voor den bescheiden' Bidder, ontleend uit het vermogen der onbescheidenheid, zelfs bij geveinsde vriendschap. LUK. IX: 5—8. Over de Verhooring des gebeds. LUK. XI: 9—13 Het verdeelde Rijk. LUK. XI: 14—23. De terugkeerende onreine geest. LUK. XI: 24—26. 1. De Zaaijer LUK. VIII: 5—15. 2 De Zaaijer. LUK. VIII: 15. Het onkruid onder de Tarwe. MATTH. XIII: 24—30, 36—43. De Wasdom van het koren, een zinnebeeld van Gods Koningrijk. MARK. IV: 26—29."

„ Het Mosterdzaad MARK. IV: 30—32 Het Zuurdeeg MATTH. XIII: 33 De verborgen Schat. MATTH: XIII: 44 De Parel van groote waarde. MATTH. XIII: 45, 46. Het Vischnet. MATTH. XIII: 47—50. De Huisheer met Oude en Nieuwe dingen. MATTH. XIII: 51, 52. De Deugd alleen afhankelijk van 's menschen wil. MARK. VII: 14—23. Jezus de ware Herder. JOANN X: 1—18 De groote en kleine Schuld. MATTH XVIII: 21—35. Ploegen zonder omzien LUK. IX: 62. Arbeiders voor den Oogst. LUK. X: 2. De Weldadige Samaritaan. LUK. X: 29—37. De Dwaze Rijke LUK. XII: 16—21. De wel te huis komende Heer. LUK. XII: 35—40. De onderrigte en de niet-onder-

derrigte Dienstknecht. LUK. XII: 47, 48. De onvruchtbare Vijgeboom. LUK. XIII: 6—9. De Enge poort en Geslotene deur. LUK. XIII: 23—30."

Alle deze Leerredenen, mogen zich niet in levendigheid van stijl, in zekere veraangenamende gemakkelijkheid van uitdrukkingen, in zacht overtuigende betoogkracht en innemenden aandrang, even zeer aanprijzen, ja, daarin eenigzins bij eenige meesterstukken, der bekwaamste Kanselredenaars van onzen tijd, zelfs gerekend kunnen worden achter te staan; geen kenner zal echter aarselen, om te verklaren, dat ze alle getuigen van des Stellers bekwaamheid, gezond oordeel, regt Christelijke denkwijze, en steeds doorblinkende zucht, om den toehoorder of lezer waarlijk nuttig te zijn, en of te vormen tot een waar Christen, of hem in zijne edele gevoelens en handelwijze te versterken.

Wij kunnen niet zeggen, dat het ons verkiesselijk voorkomt, om, bij voorbeeld, de gelijkenissen, welke wij van onzen Goddelijken Meester, in de Evangelische Geschiedverhalen vinden, achter een voor de Gemeente te behandelen, omdat wij meenen, dat men vooral ook door verscheidenheid de aandacht trekken en verlevendigen moet, en alzoo van den grooten voorraad van stof, welke ons de Bijbel oplevert, een ook veraangenamend, en afwisselend gebruik behoort te maken; maar wat anders is het zeker, bij de uitgave van preeken, eene reeks op elkander te laten volgen, gelijk hier geschied is. De lezer kan nu eens deze, en dan eens eene andere uitkiezen, terwijl hij zelf voor noodzakelijke afwisseling zorgt.

De Eerw. STUART, heeft zich de noodige moeite gegeven, om vooral ook uit het verband en den geest van 's Heilands leer, gelijk die ook van elders kenbaar wordt, voor den opmerkza-

men

men waarnemer, elke gelijkenis duidelijk te doen kennen, de strekking daarvan overtuigend op te geven, en zonder overbodigen omslag, doorgaans kortelijk en ter zake op het regte gebruik maken daarvan aan te dringen; terwijl hij zich, voor den kenner duidelijk genoeg, van het geen door anderen, vooral ook in de laatste jaren, tot opheldering en toepassing, geschreven is, verstandig en ijverig blijkt bediend te hebben.

Wanneer hem, ook na de bewerking en vergelijking, het een of andere voorkwam, dat nog niet zoo zeker bepaald scheen te kunnen worden, of vatbaar te zijn voor meer dan eene opvatting en wijziging, heeft hij dit ook liever willen doen gevoelen, dan uit de hoogte te beslissen, of zijne bijzondere opvatting aan anderen te willen opdringen.

Niet zoo zeer zich bindende, aan zekere gestrenge orde, veel minder nog gepoogd hebbende, om zijne Leerredenen in den vorm van Verhandelingen te gieten, vindt men hem hier echter altoos zich beijveren, om den tekst goed op te helderen, de zaken meer of minder te ontwikkelen, ook wel eens uitweidingen bij voorkomende gelegenheden te bezigen, bij voorbeeld in de elfde Leerrede, over de verhooring des Gebeds, maar vooral om tegen verkeerde gevoelens, ongepaste gevolgtrekkingen en onvoegzame bedrijven te waarschuwen. Hoewel doorgaans zeer ernstig, vergeet hij niet de beminnelijke zijde van 's Heilands leer te doen uitkomen en opmerken, ten einde alzoo aan de eene zijde ligtzinnigheid voor te komen, en aan den anderen kant den zwaarmoedigen en bevooroordeelden, te verligten en te genezen.

Zeer getrouw, is hier van de gelegenheden gebruik gemaakt, om den belijder van CHRISTUS op zijne hoede te doen zijn, voor de ongelukkige misvorming van het dierbaar Evangelie-

woord, voor het ligtzinnig en liefdeloos beoordeelen van anderen, ook anders denkenden, en tegen drogredenen en valsche gronden van gerustheid, tegen schandelijke huichelarij, eigenzinnigheid, dweeperij, onbescheidenheid, trotschheid, wellust, onregtvaardigheid, wreedheid, luiheid, verwaarloozing, losheid en gierigheid, terwijl de tegenovergestelde deugden en pligten, ernstig worden aangeprezen. Wilden wij dit alles met voorbeelden staven, of ook aanwijzen, door de ontleeding van elke hier voorkomende Leerrede, wij zouden dan de perken eener Beoordeeling, zeer verre moeten overschreden.

Maar, wijlen de bekwame en achtbare man, is ook van elders bij de Letterkundigen genoeg bekend, bijzonder ten aanzien van zijne denkwijze, en leer- en schrijftrant, en de onbevooroordeelde vrienden der waarheid, kennen 's mans verdiensten ook in het gewigtig predikwerk, dat hij altoos als hoofdwerk gewoon was te beschouwen, waartoe men zich, hoe rijk ook in kennis en ervaring, altoos vooraf behoorlijk moest voorbereiden. Men verwacht dus hier gezonde taal, goed bestuur, en menschkundige ontwikkeling, en men zal zich daarin ook geenzins bedrogen vinden.

Tot een, ook eenigzins de denkwijze van wijlen den waardigen man kenmerkend, staal, waarin wij verklaren het geheel met hem eens te zijn, nemen wij, uit de zestiende Leerrede, van het eerste deel. het volgende hier over:

„ De dadelijke staat der *Christenheid* door alle eeuwen en op heden, is de volkomenste vervulling van hetgeen JEZUS, in de gelijkenis van het onkruid en de tarwe, voorspeld heeft. Ja, het was de zoon des menschen zelf, die goed zaad in zijnen akker gezaaid had, wien de echte kinderen des koningrijks volkomen mogten worden toegeschreven.

ren. Zijne leer, hoe vatbaar ook gemaakt voor het, in vele opzigten, nog verduisterd verstand, was nergens toegevend geweest voor het bedorven hart; zijne beloften, hoe onwaardeerbaar ook voor de zuivere deugd, waren nooit ter voldoening der lagere eigenliefde geschikt; zijne uitzigten hier op aarde, hoe grootsch ook voor allen, die gevoel hadden van het Goddelijke, om mede te werken ter verlichting, verbetering en begelukzaliging der menschen, waren geenszins uitlokkende geweest voor vleesch en bloed: heiligheid des levens, vergelding des hemels, en vervolging tot in den dood, waren geene uitnoodigingen voor den geest der wereld, voor de zucht naar zingenot, noch voor de grootheid des levens; en deze voorstellingen echter kwamen gedurig voor in zijne prediking, waren het beding, hetwelk Hij allen voorhield, wien het ernst scheen tot Hem te komen. De besten der menschen, wien het eeniglijk om waarheid en deugd, om zielerust en zaligheid te doen was, konden tot hem komen, en vormden rondom Hem eene kleine schaar van echte kinderen zijnes koningrijks, wier verdere vorming en veredeling zijn werk was. Zijne *Apostelen*, de meest uitverkorenen uit al zijne geroepenen, vervingen zijne prediking op gelijken voet; de vervolgingen, die hen na Hem bejegenden, sloten nog al enger den weg der waarheid en der deugd, alleen bewandelbaar voor dezulken, wier voet noch ter regter- noch ter linkerzijde afweek, nadat hun geloof eenmaal werkzaam was geworden; en stichtten der *Christenheid* verscheidene gemeenten, wier lof en deugden hunne brieven vereeuwigd hebben. De vervolging zelve hield in de eerste eeuwen de *Christelijke* Kerk zuiver van velerlei gebrek, zoo lang eerzucht of belang roem noch voordeel bij haar vond, maar verachting, mishandeling, berooving van goed,

van vrijheid en van leven voor den openlijken belijder van JEZUS te wachten stond. De stedehouders van het *Romeinsche* oppergezag, gedrongen ter vervolging van al wat *Christen* heette, werden toen door de waarheid zelve nog meer gedrongen, om getuigen te worden van de deugden der *Christenen*, en verbieven ze openlijk op eene wijze, welke ons nog heden de echte kinderen van Gods koningrijk dier eerste tijden doet eerbiedigen. — Maar nu kreeg de waarheid eerlang de overhand; de onzinnige en buitensporige afgoderij verviel; de nuttelooze vervolging liet af; de staatkunde kreeg nieuwe belangen; het *Romeinsche* keizerrijk omhelsde het *Christendom*; het geloof hield op de uiterste proef van Godvrucht en deugdmin te zijn; het *Evangelium* werd een leerstelsel voor het verstand; de vleijerije en gunstbejaging vormden zich naar het voorbeeld des hofs; ijdele twisten vervingen wakkere deugden; wijsgeerige scherpzinnigheden verbasterden de eenvoudige *Evangelie*-leer; regtzinnigheid begon meer te gelden dan braafheid; het geloof werd gescheiden, tegenovergesteld, verheven boven de werken; en de kinderen des boozen vermengden zich onder de kinderen des koningrijks, gelijk het onkruid opsloeg onder de tarwe. Deze allen waren voortbrengsels van den geest der wereld, die niets gemeens had met den geest des *Evangeliums*, en nu slopen heidensche ondeugden met heidensche dwaasheden ter *Christelijke* Kerk in, die van eeuw tot eeuw verbasterde, totdat zij geheel bedorven verklaard werd, en eindelijk ter hervorming kwam, wier tegenkantingen en vervolgingen op nieuw de echte kinderen des koningrijks onderscheidden. Overal, waar toen het kruis op nieuw werd opgerigt, verzamelden zich rondom hetzelve de edele helden des geloofs, om echter weldra vermengd te worden in de tij-

der

den der bekoeling met anderen, wien flechts de ijdele geest van nieuwheid vervoerde, of ook het op nieuw vereenigd, tijdelijk gezag met de hervormde Kerk bekoorde, en tot op heden ftaat onkruid en tarwe onder elkander, als hield het *Evangelium* het vermengde zaad van beide in; ook nu echter mogen zij allen de echte kinderen des Koningrijks heeten, wien eene zuivere zucht voor waarheid en deugd tot de kennis des *Evangeliums* gedreven, en een ongeveinsde eerbied en liefde voor CHRISTUS bezield heeft, terwijl anderen, wien blinde volgzucht of tijdelijk inzigt ter belijdenis gebragt heeft, den Heere eigenlijk niet toekomen, maar eeniglijk den geest der tijden en der omftandigheden volgen en zich zelven offers brengen, waarbij lagere eigenbaat haar voordeel heeft. Door alle eeuwen heen openbaarde deze valfche tarwe zich, wanneer het aan de vrucht der echte toekwam; en waren de wakkere dienstknechten in ftaat het verderf te bemerken, hetgeen zich wijd en zijd verfpreidde; ook heden zijn zij gedrongen, klaagtoonen aan te heffen over het aantal onwaardige belijders of ijdele naamvoerders van CHRISTUS, die ten openlijken fpot en bitteren verwijt verftrekken des ongeloofs, terwijl zij tevens den lof van anderen mogen verheffen, bij wien zij een weldadig *Christendom* in voorfpoed, een onderwerpelijk geloof in tegenfpoed, een blijmoedig vertrouwen in allen nood, eene zalige hoop in den dood ontmoeten, die het *Evangelium* als eene kracht Gods ter zaligheid doen uitfchitteren, waarbij de werkeloosheid eener ijdele naambelijdenis niet minder afsteekt, dan het nutteloze onkruid bij de rijkgeladene en voedzame korenaar. Alzoo was het, alzoo is het, en alzoo zal het zijn tot aan de voleinding dezer wereld; zij zal nooit een volmaakt heilig Godsrijk toelaten op aarde; zelfs in de eerfte Kerk waren een ANANIAS en SAPPHIRA kinderen des boozen
door

door den geest der wereld, der praalzucht en der eigenbaat, om tegen den H. Geest te liegen: ook in de laatste dagen *zal het vleesch strijden tegen den geest* en eenen nieuwen hemel en eene nieuwe aarde noodzakelijk maken, om meer gelouterde zedelijkheid te verheffen tot hoogere volmaaktheid. Dit voorzag, dit voorspelde JEZUS, en de ondervindingen van achttien eeuwen bekrachtigt zijne schets daarvan zoo onwederspreekelijk, als zij de vrome droomen van hen bejammert, die zich eene zedelijke volmaking van het menschdom op deze aarde beloven."

„ Maar waarom dezen bol zelven niet gezuiverd van het onkruid? waarom de braven overgelaten aan het verdriet van eene zoo onwaardige broederschap? CHRISTUS immers is met magt bekleed in hemel en op aarde, om als Koning zijne Kerk te besturen? Ach! welke schetsen zou zich de verbeelding hier niet vormen van eene volkomen gelouterde Kerk, waarin niet dan opregt geloof, dan vurige liefde, dan levendig vertrouwen, dan zalige hoop heerschten? Maar deze schetsen mogen ons niet misleiden, daar wij op de wijsheid van de dulding des onkruids onder de tarwe, onder het Bestuur van CHRISTUS over zijne Kerk, door JEZUS zelven zijn verwezen."

„ De regering van CHRISTUS over zijne Kerk is aan het bestuur van Gods voorzienigheid over het heelal zoo volmaakt gelijk, als de Zoon steeds één is met den Vader. Geene wonderen kenmerken Gods bestuur, hetwelk altijd middelen bezigt, wier natuurlijkheid niet zelden Gods eigene hand doet voorbijzien; alzoo laat zich het onzigtbaar Hoofd der Kerke, sinds hare stichting, aan geene wonderdadige tusschenkomsten kennen, schoon altijd waakzaam, dat de poort der helle zelve haar nimmer overweldige. Zijne dienstknechten zijn zijne middelen, wier blijkbare invloed dik-

wijls

wijs alle hooger bestuur der belangen van het Godsrijk doet vergeten; maar deze dienstknechten — zouden zij Regters worden onder hunne broeders, zouden zij het onkruid uittrekken? O hoe weinig is de geveinsde vroomheid dikwijls, bij het gebrek aan menschenkennis, voor hen te onderscheiden van zuivere Godsvrucht; hoe menigmaal neemt de opregtste maar blijmoedigste deugd den schijn aan van losheid in beginselen, terwijl de huichelarij vertooning maakt van strenge zeden: hoe ligt zouden zij, die wel in het algemeen zien, dat er veel onkruid onder de tarwe kiempt, wanneer het op bijzondere personen aankwam, de tarw met het onkruid tevens, of zelfs wel het eerste in de plaats van het laatste uittrekken." —

Veel zouden wij kunnen aanvoeren, ten bewijze dat de Christelijke Leeraar, volkomen overtuigd van de waarde en Goddelijkheid van het Christendom, hier gedurig op eene krachtig overtuigende wijze voor de leere des Evangeliums inneemt, en als een man van ervaring het doet bewonderen, als de eenige ware en tevens onuitputtelijke bron van troost, zoo wel als bestuur, voor elken heilbegeerigen en regtschapenen belijder. Maar wij kunnen niet meer aanvoeren, en vertrouwen ook genoeg gezegd te hebben, om deze beide bundels gunstig te doen kennen, om den lezer te doen verzekeren, dat hij hier ware stichting voor verstand en hart vinden zal.

Als wij de volgende Deelen ontvangen, zullen wij er op zijnen tijd, ook eenig berigt van geven.

LEER-

LEERREDENEN over den Dood en de Opwekking van LAZARUS, *tot troost en bestuur van bedroefden, bij het afsterven van geliefde betrekkingen; door* D. H. WILDSCHUT, *Predikant te* Amsterdam. *Te* Amsterdam, *bij* J. van der Heij *en* Zoon, 1827. *XX en* 239 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 80.

Wij oordeelen, om den Lezer eenigzins in te leiden, deze beschouwing te moeten aanvangen, met dit begin der opdragt aan des Schrijvers Schoonvader, den Eerw. S. VAN BRUNINGEN, Predikant te *Utrecht*, hier te plaatsen:

„ Bij herhaling aangezocht, om mijne leerredenen, onlangs, na het treurig afsterven van mijne waarde Echtgenoot, over den dood en de opwekking van LAZARUS gehouden, door den druk algemeen te maken; heeft, eindelijk, uw verlangen, bij onze laatste ontmoeting te kennen gegeven, mij hiertoe doen besluiten. Maar aan wien zou ik dan nu ook dezen bundel beter kunnen opdragen, dan aan U, die in hetzelfde smartelijk verlies, waarbij ik, als man, eene teederbeminde vrouw beween, als vader, eene geliefde dochter betreurt, welke wij zamen, met verscheurde harten, naar het graf gebragt hebben, en die ons onvergetelijk is?"

„ Na reeds vele van uwe dierbare panden door den dood verloren te hebben: na onderscheidene kinderen, of in derzelver eerste levens-jaren, of in den bloei der jeugd, of zelfs in de kracht des mannelijken levens en in de heilige bediening, te hebben zien sterven, en hunne moeder van uwe zijde te hebben zien wegnemen; moest Gij ook nog, in eenen gevorderden ouderdom, uwe

uwe geliefde oudste dochter, mijne getrouwe gade, vóór welke Gij gewenscht hadt te sterven, overleven; en ziet Gij U nu, op ééne dochter na, (die God voor U en mij spare!) van al uwe kinderen beroofd!"

„Ja, Vader! dit indenkende, beklaag ik U, uit den diepsten grond mijns harte, en gevoel ik levendig, hoe, na zoo vele en zoo smartelijke slagen, deze laatste U te dieper treffen moet, naarmate uwe jaren hooger klimmen. Maar ik weet ook, dat Gij mij niet minder beklaagt, dan Gij zelf hieronder lijdt; en ik behoeve geene vergelijking te maken tusschen de zwaarte van ons gemeenschappelijk verlies, hetwelk wij beiden zoo drukkend en smartelijk gevoelen, om verzekerd te zijn, dat uwe liefde mijn gemis nog grooter acht dan het uwe, en mijne droefheid uwen rouw verzwaart."

„Het is bijna twintig jaren verleden, dat ik U om het bezit uwer lieve dochter vroeg, en ruim zeventien van dezelve was zij mijne getrouwe Echtgenoot. Gij weet van nabij, hoe wij zamen geleefd, in welk eenen ongestoorden vrede en hartelijke liefde wij die jaren hebben doorgebragt, en hoe innig wij aan elkander verbonden waren! Ik heb in haar mijnen grootsten schat op aarde verloren; dagelijks betreur ik dit verlies met diepe smart; en offschoon de tijd dat hartstogtelijk gevoel verminderen moge, nimmer zal echter de herinnering der zalige genoegens, welke wij, gedurende onze echtverbindtenis, genoten hebben, uit mijn hart worden uitgewischt: ja, zoolang ik leef, zal ik God danken voor haar bezit en het veelvuldige goede, dat ik met mijne lieve Overledene heb mogen smaken."

„Haar beminnelijk beeld staat mij, nog bestendig, levendig voor oogen. Zij had eenen helderen geest, bezat een gezond oordeel, en muntte bo-

bovenal uit door een edel hart. Met deze gaven zocht zij echter niet naar buiten te schitteren; maar zij trachtte alleen, dezelve weldadig en nuttig tot geluk van haar gezin aan te leggen. Offschoon van gezelligen omgang geenszins afkeerig, en vooral in den nood eene getrouwe vriendin, was zij echter het liefst in haren huisselijken kring, leefde zij geheel voor mij en onze lieve kinderen, en onderscheidde zij zich door het grootste en schoonste sieraad der vrouwe, — huisselijke deugd."

„Onder uwe vaderlijke leiding, door de genade Gods, tot het goede en edele gevormd, had zij zich, van hare vroegste jeugd af, aan de dienst des Heeren toegewijd. De godsdienst was haar grootste lust en haar hoogste goed; en derzelver heiligende invloed openbaarde zich in haar geheel bestaan en leven. Zij vervulde haar hart met een teeder gevoel voor waarheid en deugd, bezielde haar met eene stille en ongeveinsde godsvrucht, stemde haar tot nederigheid en liefde, en bestuurde haar in eene getrouwe en naauwgezette vervulling van hare huisselijke pligten. In derzelver beoefening was zij steeds werkzaam met een overleg, dat alles naar den eisch van omstandigheden en behoeften wist te regelen; met eene bedaardheid, welke zij bij geene onvoorziene bezwaren zelfs verloor; met eene vastheid van beginselen, die elk onzer eerbied voor haar inboezemde, en met eene liefde tevens, die aller hart aan zich verbond."

„Hoewel ons huisselijk leven, doorgaans voorspoedig was, hadden wij echter, — Gij weet het en deeldet in ons lot, — ook onze beproevingen. Van de negen kinderen, met welke ons huwelijk gezegend werd, zagen wij de meesten in derzelver eerste levens-jaren sterven, en heeft mijne lieve Overledene mij slechts een

vier

viertal, als de beste erfenis, nagelaten. — Met verlangen zagen wij het tiende pand van onzen echt te gemoet, maar deszelfs geboorte kostte, helaas! zoowel haar, als dit kindje, het leven!"

Hadden de treurige tijdsomstandigheden, de in eenige Gewesten, zoo zeer geheerscht hebbende ziekten, van het jaar 1826, den Schrijver de eerste aanleiding gegeven, tot het houden van eenige Leerredenen, over de Geschiedenis van den Dood en de Opwekking van LAZARUS, te *Bethanië*, tot troost en bestuur van bedroefden, het verlies van zijne dierbare Echtgenoote, kort na het opvatten van dit voornemen geleden, maakte zulks nu ook eene dringende behoefte, voor zijn eigen hart. Deze Leerredenen werden met belangstelling gehoord, en het van eenigen geuit verlangen, deed eindelijk tot de uitgave besluiten.

„ Om nu (het zijn WILDSCHUT's eigene woorden,) dezen bundel, meer bepaaldelijk, tot een handboek voor treurenden over het afsterven van geliefde betrekkingen in te rigten, heb ik, deels, hier en daar gewijzigd, wat, van den kansel, tot eene gemengde vergadering van blijden zoowel als bedroefden, onderscheidenlijk behoorde gezegd te worden; en, deels, veranderd, hetgeen ik, in de Voorafspraak der eerste leerrede, meer bijzonder, van mijne eigene omstandigheden tot mijne deelnemende hoorders gesproken had. — Ten einde een geheel te geven, heb ik niet alleen *de Voorafspraken* er bij gelaten; maar ook *de Gebeden*, welke ik, naar mijne gewoonte, slechts hoofdzakelijk overdacht had, er later bij geschreven; en ten slotte, telkens, van eenige coupletten der opgegevene *Gezangen* gebruik gemaakt."

De Lezer kent dus de treurige aanleiding, tot de behandeling, en de redenen van aandrang tot de uitgave dezer zes Leerredenen, en ver-

wacht dus hier vooral de taal van het gevoel van het hart te zullen hooren. In die verwachting zal hij zich dan ook bevestigd vinden, schoon hier de hartstogten geenszins heerschappij voeren, en de werking van het gevoel door het bestuur des verstands geregeld is.

De eerste Leerrede beschouwt *Joan.* XI: 1—6 en stelt daarna het gedrag van den Zaligmaker in deze, als een spiegel voor, van de wijsheid en liefde des Hemelschen Vaders, in de donkerheden en raadselen van ons levens-lot.

De tweede Leerrede behandelt *vs.* 7—10, en leert, dat de moeijelijkheden in ons levens-lot ons niet moeten weêrhouden van de getrouwe vervulling onzer roeping.

Van de derde Leerrede, is de tekst *vs.* 11—16 waarin, na de ontwikkeling, de dood dergenen die in den Heere sterven, voorgesteld wordt onder het verzachtend beeld van den slaap.

In de vierde Leerrede, worden *vs.* 17—27 zeer goed toegelicht en daaruit aanleiding genomen, om JEZUS CHRISTUS voor te stellen, als de opstanding en het leven voor allen, die in Hem gelooven. Wij nemen er, om den Lezer met den geest dezer Leerredenen, en met de denkwijze en het bestuur des Leeraars, eenigzins nader bekend te maken, het volgende uit over:

„*Die in Mij gelooft*, dus sprak Hij, die de Opstanding is, *die in Mij gelooft zal leven, al is hij gestorven;* — en nu, M. H! *gelooft gij dit ook van uwe Dooden?*"

„Op deze vraag, vreeze ik, zullen sommigen uwer, met diep gevoel des harte, bij zichzelven zeggen: och! of ik ook zoo aan mijne afgestorvenen denken, en mij met het geloof hunner zaligheid vertroosten kon! maar, ach! zij leefden onbekeerlijk, zij stierven in hunne zonden, en.... Oordeelt niet te stout en vermetel, mijne Vrien-

de

den! Voor het ongelukkig lot onzer dooden hangt eene digte gordijn, die wij nooit moeten wagen op te ligten. Of weet gij het met zekerheid, dat uwe afgestorvenen rampzalig zijn? Hunne onbekeerlijkheid moge U dit doen vreezen; maar kent gij hun hart? kunt gij het beoordeelen, wat er in het uur des stervens in hetzelve is omgegaan? O! het is zoo onbedachtzaam, het vonnis der verdoemenis over iemand, wie hij zij, uit te spreken. Er is Eén, die hen oordeelt, de Heer; en zeker verheerlijken wij meer de grootheid zijner liefde en genade, als wij, ook zelfs in twijfelachtige gevallen, het beste denken en het gunstigste hopen, dan dat wij aan onze afgestorvenen Gods barmhartigheid ontzeggen Wij mogen hun altijd het goede toewenschen; en wanneer wij in de toekomende wereld de beslissing van veler lot te weten komen, zullen wij in den hemel, terwijl wij daar, welligt, missen zullen van degenen, die wij gemeend hadden er te zullen vinden, tot onze blijdschap ook van de onzen aantreffen, die wij niet hadden durven verwachten, er te zullen ontmoeten; en in het oordeel des Heeren niet minder den oneindigen rijkdom zijner genade, dan zijne regtvaardigheid eerbiedigen en verheerlijken."

„ Eene groote en aangename vertroosting is het intusschen, mijne Broeders en Zusters! wanneer wij onze lieve dooden in het geloof aan den Heer en in de hope der heerlijkheid hebben mogen zien henengaan. Wij herinneren ons nog dikwijls, met een weemoedig genoegen, hunne laatste woorden, waarmede zij, indien ten minste geene bewusteloosheid of benaauwdheid hen belette te spreken, hunne blijde verwachting uitdrukten en ons van dezelve verzekerden. Zij betuigden, den dood niet te vreezen, maar het sterven als hun gewin te beschouwen, en naar de laatste ure te

verlangen, om, van het ligchaam ontflagen en van het lijden verlost, tot den Heer te worden opgenomen. Dien wensch hebben zij verkregen, en nu is hun geloof in blij aanfchouwen, hunne hoop in zalig genot verwisseld, en verheugen zij zich, met eene onuitfprekelijke hemelfche vreugde, in dat gansch zeer uitnemend en eeuwig gewigt van heerlijkheid, hetwelk door het *Evangelie* van JEZUS CHRISTUS aan allen, die gelooven, wordt toegezegd."

Vs. 28—38*a.* levert de ftof op van de vijfde Leerrede, waarin, naar aanleiding van dezelve, de verpligting wordt voorgefteld en de vertroosting eener hartelijke deelneming, in elkanders droefheid.

De zesde Leerrede, eindelijk behandelt *vs.* 38*b*—44, en wijst aan, dat onze dooden, die in den Heere fterven, voor ons niet verloren zijn, maar ons eenmaal door Hem hergeven zullen worden.

De Eerw. WILDSCHUT, heeft de aanmerking gemaakt: voor hetgeen een predikkundig beoordeelaar vooral op het plan, als niet in den tekst liggende, met regt zou kunnen aanmerken, zal ik geene verfchooning behoeven te vragen, indien men mijne bedoeling met deze Leerredenen in het oog houdt: om, namelijk, den troost des Christendoms, aan bedroefden over den dood hunner naaste betrekkingen te prediken; waarvan de hoop des wederziens geenszins het geringfte beftanddeel uitmaakt?

Wij laten dan ook deze verontfchuldiging gaarne gelden, te meer daar ons gebleken is, dat de Steller aan dit doel, fteeds getrouw heeft zoeken te blijven.

De Heer WILDSCHUT, wilde geene modellen van kunstmatig ingerigte Leerredenen geven, maar heeft zich beijverd, om zijne lezeren op eene

voor

voor hunne omstandigheden voegende, nuttige wijze het belangrijk verhaal van Apostel en Evangelist JOANNES te leeren gebruiken en toepassen.

Wij houden ons verzekerd, dat velen dit bundeltje met genoegen en stichting lezen zullen, waartoe wij het van ganscher harte aanprijzen.

Eene bedenking meenen wij hier te moeten maken, namelijk, of men niet beter doet, met op den Leerstoel te zwijgen, van 't geen men zelf nog voor geheel twijfelachtig houdt? zij ziet vooral op deze woorden uit de laatste Leerrede:

„Wáár de afgescheiden geest van LAZARUS, gedurende den dood des ligchaams, zich bevonden, en in welk eenen toestand de afgestorvene ten aanzien van zijne achtergelatene betrekkingen verkeerd hebbe?"

„Ik heb deze vraag straks geopperd, M. H! maar gij zoudt U in uwe verwachting te leur gesteld zien, indien gij uw vleidet, dat ik U op dezelve een stellig antwoord geven zal. Offschoon ik het niet voor aannemelijk houde, dat de ziel van LAZARUS reeds tot het genot der hemelsche vreugde verheven geweest is, omdat het moeijelijk te gelooven valt, dat een geest, reeds aan hooger leven gewoon, weder tot dezen aardschen staand vernederd, en aan deszelfs beproevingen en verzoekingen onderworpen zou zijn geworden; maar het waarschijnlijker acht, dat dezelve in eenen staat van bewusteloosheid verkeerd, ten minste, geene herinnering van haren toestand behouden heeft, even gelijk een herstelde uit zware krankheid, wien van al het gebeurde niets meer heugt: — het onderhavige geval is echter van eenen te buitengewonen aard, om hieromtrent iets stelligs te bepalen, of uit hetzelve algemeene gevolgtrekkingen af te leiden"

Wij voor ons, kunnen althans aan geenen staat

van bewusteloosheid gelooven. Dit komt ons zelfs ondenkbaar voor, en althans niet overeenkomende met de troostrijke Evangelieleer.

HENRIETTE STOLP. *Eene onderhoudende Geschiedenis. Ter bevordering van Godsdienstige kennis en zedelijkheid.* Door I. H. KROM. *Te* Amsterdam, *bij* G. J. A. Beijerinck, 1827. *XVI en* 275 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 2 : 90.

Wijlen de Eerw. Goudsche Leeraar, had dit opstel vervaardigd, en gezonden ter beantwoording eener Prijsvraag, door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* uitgeschreven, het kwam ook tijdig bij Heeren beoordeelaren in, maar werd geacht niet aan de bedoeling te beantwoorden, alhoewel vijf van de zeven beoordeelaars er veel goeds in hadden opgemerkt. Zelf moest hij het gevelde vonnis ten minsten eenigzins goedkeuren, hij had te weinig gedacht aan de begeerte, dat het een School en Leesboek, en dus voor de Jeugd moest zijn, en dat geschikt was voor dat Publiek, voor 't welk die Maatschappij bijzonder werkt.

Hij werd dan te rade, daar hij toch begreep, dat zijn geschrift voor een gedeelte van het Publiek ten minsten wellligt nuttig zoude zijn, hetzelve onder zijne eigene vlag in zee te sturen. Dit voornemen bragt hij ten uitvoer, en alzoo kwam het in 't licht, om, daar de Romanlectuur zoo groot en algemeen is, de menschen een boek in handen te spelen, het welk van het belangrijke der *hoofd-* en *grondwaarheden* overtuigen, daarvan eenige bevattelijke en gezonde denkbeelden geven en deze, hoewel dan niet overal

overal voldingend, echter eenigermate bewijzen kon; ten einde zoo den smaak, en de belangstelling voor het Godsdienstig onderwijs op te wekken, hetwelk door de Jongelieden, op de Scholen, en ook door hen, die de Scholen verlaten hebben, te veel als bijwerk en als minder noodzakelijk en aangenaam, beschouwd en behandeld wordt.

De inkleeding dient om den leeslust op te wekken en gaande te houden, en het oogmerk, dat de Schrijver zich voorstelde, is goed voor oogen gehouden. Om over beide eenigzins te doen oordeelen, schrijven wij hier den inhoud af:

„ De ongelukkige Weduwe. Hare vroegere Geschiedenis. Vervolg der vroegere Geschiedenis. De naderende Winter. Winteravond Gesprekken. Eene tusschenrede voor den Lezer. Vervolg der Winteravond-Gesprekken. De Verzoeking. Opheldering en noodig vertrouwen. Belangrijk Gesprek. Hoogere uitzigten. Gods goede Voorzienigheid Vervolg der Geschiedenis. — Ongeluk. Een voordeelig Beroep. Zelfverloochening. De Moordenaar. De Duivel. Laster. De Scheiding. Het Buitenleven aan de Vecht. Onderscheidene Brieven. Het bezoek van Dominé GROEN. De Geschiedenis spoedt ten einde. Zeven jaren later. Het bezoek in *Engeland*. De Erfenis. Het Sterfbed."

Deze onderhoudende Geschiedenis geheel gelezen hebbende, zal men, indien men zich ten minsten niet door vooroordeelen laat verblinden, niet zeggen: *Een Roman van een Dominé! foei!* Men zal in tegendeel, het levendige en onderhoudende van de inkleeding en van den stijl roemen, en vooral ook de goede gevoelens eeren, welke er overal in doorstralen. Het behelst zeker, ja, een allerlei, en heeft niets gemeens met een betoog, of geregelde behandeling van

waarheden en pligten, maar menige verkeerdheid, menige dwaasheid wordt hier echter ten toon gesteld, en vele wenken zijn hier en daar gegeven, die voordeelig werken kunnen, wanneer zij maar wel worden opgemerkt.

Voor kinderen, en ook voor het algemeen, is het boekje zeker niet geschikt, ook zouden wij, wanneer wijlen de waardige Schrijver nog leefde, en wij hem dan eens spraken, nog al het een en andere hebben aan te merken; niets wederhoudt ons echter, om hetzelve ook zoo als het nu is, aan lieden van den beschaafden stand aan te prijzen. Wij willen het volgende afschrijven, daar het welligt dezen of genen tot de lezing zal uitlokken.

HENRIETTE schrijft aan haren aanstaanden Echtgenoot:

„ De vorige week hadden wij hier met een jong heer eene aardige grap. Hij scheen een fatsoenlijk man, en was gelogeerd op een naburig buiten; hij zag de meisjes in den koepel zitten, en, offschoon zijne boodschap zeer gezocht was, wilde of kon mevrouw zijn bezoek niet afwijzen. Hij dronk dan thee met ons, en praatte druk over allerlei, alsof wij hem jaren gekend hadden, en alsof het van zelf sprak, dat wij in alles met hem instemden. Wij zagen elkanderen met verwondering aan; en SAARTJE vooral nam hem, met een spotachtig gezigt, van het hoofd tot de voeten op. Eindelijk kreeg hij FANNIJ in het oog, die in een hoekje zat met haar vraagboek, daar zij wat mooi mede is, want het is vol printjes. „ Groote God! wat hebt gij daar," zeide hij, „ een boek van de Smousen! Ik begrijp mij niet, mevrouw! hoe gij dat lieve kind zoodanige dwaasheid lezen laat." — „ Dat kompliment komt mij niet toe, jonge heer!" antwoorde mevrouw VAN ASTEN; (op mij wijzende) " daar zit de moeder!

der!" — „O, vergeef mij, mevrouw! ik wist niet, ik dacht..." „Dat gij u jegens de oude, waardige dame wel zoo eenen beleedigenden uitval veroorloven mogt?" hernam ik. — „O! verschoon mij, het was er uit, eer ik er om dacht. Maar gij zult mij toch toestemmen, dat het alles zotheid is?" — „Wat is zotheid? mijnheer!" vraagde ik. „Alles wat er in staat, daar, bij voorbeeld, geheel die geschiedenis," hij toonde mij het plaatje van DANIEL in den leeuwenkuil, waarbij hij het boek juist open had; — „en dan verder, al wat volgt, van dien man, die gekruist was, en toen weder levende werd." — „Daar staat niets van in, mijnheer! — maar het vroegere zal dan waarheid zijn?" — „Niets minder dan dat, het is alles fabelleer. Geloof mij, er is niets van waar; er is misschien nooit een Jood geweest." — „Daar is onze goede LEVI," zeide SAARTJE; „kom eens binnen, koopman! pak eens uit, ik zal wel wat noodig hebben." Wij schoten geweldig in den lach. — „Ik heb de eer van u den koopman LEVI aan te bieden, een echten Jood, mijnheer!" „Eilieve, LEVI! straks koop ik wat, maar bewijs dien heer eerst eens, dat er Joden zijn, als het u gelieft." — „Na," zeide LEVI, „dat begrijp ik niet." — „Die heer wilde ons zoo straks opstrijden, dat geheel uwe geschiedenis verzonnen, en het zeer onzeker was, of uw volk wel immer bestaan had." — „Wel, hij ziet ons immers alle dagen nog loopen? is mijnheer dan blind of zot?" — „Geen van beiden, Joodje! maar houd er u buiten; de dames willen zich eens te mijnen koste vermaken." — „Na, dat is goed, daar houd ik ook wel van. Heeft mijnheer dan gezegd, dat ik er niet was?" — „Neen, maar uwe vóórvaders, daaraan twijfel ik." — „Nu nog erger, meent gij dan, dat wij uit de kool gekomen zijn? mijnheer!" — „Gij begrijpt mij niet. Maar dat

gij ver van hier in zulk een vreemd land gewoond hebt." — „Ik, mijnheer! wie heeft u dat gezegd? ik ben in *Amsterdam* gewonnen en geboren." — „Nu, dat weet ik wel; maar uwe voorouders dan, en dat daar alles gebeurd is, wat de Christenen zeggen, dat geloof ik niet." — „Zoo, mijnheer! maar waar zijn wij dan vandaan gekomen?" — „Wel, zoo als wij allen; gij hebt het reeds gezegd; hier gewonnen en geboren." — „Zoo, ja! misschien als er nog een *Holland* was; of wel, eer er nog eene wereld was?" — „Malle praat, de wereld is er altijd geweest." — „Gij gelooft dan aan geen God, mijnheer!" — „Aan den God van uwen ABRAHAM zeker niet." — „En kent gij eenen beteren? Gij zijt de plak te vroeg ontloopen. Nu, ik kan u het verstand niet geven." — „Maar, LEVI! gij gelooft immers niet, dat hier die vrouwen gelooven? zij zijn Christenen." — „En gelooven die aan ABRAHAMS God niet?" — „Maar gij gelooft toch niet, dat er een JEZUS geweest is? en dat uwe voorouders dien gekruisigd hebben?" — „Wel zeker geloof ik dat, mijnheer!" — „En dat Hij is opgestaan?" — „Dat laatste neen, dat geloof ik niet." — „Maar als gij dit ontkennen moogt, Smous! dan mag ik ook alles, wat men verhaalt van uwen DANIEL, uwen ABRAHAM; uwen ADAM ontkennen. Ik geloof er geen duivel van." — „Wij moesten maar eens handelen, jufvrouw! waarheid kan ik toch aan hem niet kwijt raken. Nu praat hij al van den duivel; aan dien gelooft hij; maar aan ABRAHAMS God niet. Wie heeft het ooit gehoord! omdat *ik* niet geloof, dat uw JEZUS onze Messias was, behoeft *hij* niet te gelooven, dat er toen Joden waren, en ook niet dat de wereld geschapen is. Dat is nu al te zot." — SAARTJE kocht eenige kleinigheden van LEVI; en de jonge heer, die begreep dat hij een mal figuur maakte, vertrok."

DICHTBLOEMEN van L. RIETBERG, *A. L. M. & J. U. Dr. Te* Rotterdam, *bij* J. Immerzeel, Junior., 1825. *V, II en* 202 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 3 : 60.

„Ziet hier, (zegt de Heer RIETBERG,) waarde Landgenooten! wederom een' bundel gedichten, welke ik van tijd tot tijd bij een verzameld heb, en het thans waag Ul. aan te bieden; in hoop, dat dezelve niet ongevallig zullen zijn."

„Derzelver inhoud is zeér verschillende, en overeenkomstig met de tijdsomstandigheden, of de luim, die mij onder het dichten bezielde; want ik ben nimmer gewoon mijn gevoel te bedwingen, en zing getrouw dat geene, hetwelk mijn hart mij ingeeft; zonder mij aan de denkbeelden van anderen te storen; en ik laat mijne Muze geruſt haren gang gaan, hetzij zij dartelen of ernstig wezen wil."

„Van daar, dat men hier soms denkbeelden zal aantreffen, welke eenen anders denkenden misschien geheel niet behagen zullen; doch ik neem zulks niemand kwalijk, en vergun aan iedereen hetzelfde regt, dat ik voor mij zelven vorder, om namelijk, vrij te denken, voor zoo verre hij zulks voor God en zijn geweten kan verantwoorden."

„Wij leven in een vrij land, waar wij, boven zoo vele andere volken, het voorregt hebben vrij te denken, te spreken en te schrijven, mits wij anderen niet beleedigen; en ik verheug mij Nederlander te zijn. — Wat toch is er edeler dan vrijheid van gemoed, waarvoor onze brave voorvaderen zoo dapper gestreden hebben? en welk regt ook onze dappere krijgers in den grooten

kamp-

kampstrijd tegen den overweldiger met den degen in de vuist herkregen, en vele van hen, helaas! met hun dierbaar bloed betaald hebben. — Of zou het ons vergeten zijn, hoe wij onder Frankrijk, even als onze vaderen onder Spanje, gezucht hebben, en hoe wij, even braaf als zij, ons roemrijk hebben vrijgevochten?"

„Dit innig gevoel van dankbaarheid aan onze Nederlandsche helden en staatsmannen (ik maak geen onderscheid tusschen Zuidelijke en Noordelijke Provincien, want wij zijn, wat wij behooren te zijn, kinderen van één huisgezin) dit gevoel, zeg ik, heeft mij steeds bezield, en zal mij altijd blijven bezielen; en, daar die gedichten, welke uit het hart voortvloeijen, voorzeker steeds de beste zijn, heb ik de zoodanige, als bij die gelegenheden gemaakt, (schoon dezelve thans wat laat komen) niet willen achterhouden; te minder wijl de zoo roemrijke gebeurtenissen van de dagen onzer laatste omwenteling met geene te sterke trekken in het hart van elk Nederlander kunnen gegriffeld worden."

De Inhoud is:

„De jeugd van CIMON, zoon van MILTIADES, den Atheniënser. Het geweten. Menschlievendheid. Gelijkheid. EPAMINONDAS. Navolging der eerste elegie van SIDRONIUS HOSSCIUS. Verdraagzaamheid Aan de hoop. 1813. 1815. Een gure herfstdag op het land. Aan ROSALIE. Tafelzang, bij de eerste verjaring van den slag van *Waterloo*. Aan Mr. R FEITH, bij den ontvangst van het vijfde deel zijner Oden en Gedichten. Aan CARUS. Stilzwijgendheid. In de vriendenrol van Mr. R FEITH. Aan mijnen broeder Z. I. H. RIETBERG, bij den dood van zijn oudste kind en eenigst dochtertje Uitboezeming bij het overlijden van Mr. J. C. PRUIMERS, op den 31sten Januarij 1822. Raad. Op mijnen tachtigjarigen ne-

noteboom. Aan BETZIJ. Op een besneeuwden rozenstruik. Navolging van een Fragment uit den negenden zang van het bevrijd *Jeruzalem* van TORQUATO TASSO. SALADIN. De leeuwerik. Aan ARISTUS. Gedachten bij een grafgewelf. De schaapherder. PIJRAMUS en THISBE."

Zoo ziet de Lezer dus, wat hij hier vinden kan. De Dichtstukken zijn van verschillende waarde, zoowel als van inhoud. De Heer RIETBERG heeft hier getoond, 't zij hij iets oorspronkelijks leverde, of als navolger optrad, dat hij den naam van Dichter waardig is, niet alleen wegens zijne kennis aan, en goede toepassing van het werktuigelijke dezer schoone kunst, maar ook wegens zijne levendige verbeeldingskracht, ter zake dienende beelden, goede vergelijkingen, en wel gekozene woorden en uitdrukkingen.

Met genoegen merkten wij op, dat zijne vrije en onbekrompene denkwijze, hier en daar eenen wezenlijk aangenamen invloed heeft uitgeoefend op zijne zangen. Trouwens, wie kan met knechtelijke gevoelens in het vrij gebied der Dichtkunst, eene eervolle plaats beslaan?

Ondertusschen moeten wij, zullen wij even vrij als RIETBERG 't geen in ons oog waarheid, heilige waarheid is, hulde doen, (en dat zullen wij ons voor niemand schamen!) ook verklaren, dat des Dichters vrije geest, hier eene enkele reis ten minsten te verre gegaan is, en het spoor verlaten heeft.

Wij hebben hier het oog vooral op het Dichtstuk, *De Verdraagzaamheid* getiteld, waarin deze Coupletten voorkomen:

Wat dan ooit priesterlist den volken deed gelooven,
Niets kan mij 't hoog gevoel van 't beste Wezen
rooven.

En

En hij, die eens mijn *ik* uit niets te voorschijn riep,
Wist ook wat sterkte of zwakte er in mijn binnenst sliep. —
Vrij voer zijn vaderhand me op kronkelige wegen!
Zijn liefde blinkt alom mij in de schepping tegen.
Hij heeft ons zaam gevormd tot eindeloos geluk.
Wat aardsche rampspoed soms het hoofd ter neder drukk',
Wat onheil ons omzweev', wat stormen ons doen vreezen,
Geluk alleen kan 't doel der hooge Godheid wezen.

Hij mint zijn schepselen als Vader even zeer.
Zijn liefde is voor den Jood en Christen even teêr.
Hij mint den Kamschadaal in 't eeuwig kille Noorden,
Gelijk den Indiaan aan Ganges heilge boorden.
De naam Jehovah ruisch' aan de oevers der Jordaan
Door 't statig cederwoud en groene palmenblaân;
En 't woelziek Israël, dat andren durft verdoemen,
Moog zich als 't eenig volk van God op aarde roemen;
Toch zal, wie hem veracht, de dappre Filistijn
Niet minder in Gods oog dan Abrams nakroost zijn,
Ja, de ons zoo vreemde leer van Indostans Braminen,
Is niet verachtelijk in 't oog des Ongezienen,
Die 't piepen van de musch, 't gezang des krekels hoort,
En wiens oneindigheid door heel de schepping gloort. —

Geloof het, wie ge ook zijt, wat leer ge ooit hebt beleden,
Het waar geloof bestaat in onbedorven zeden.
De dwaas zie slechts den vorm, de wijze aanschouwt het doel,
En klaagt geen' broeder aan voor 's Hemels regterstoel.
Hij zal geen kerkgebruik, geen' outerdienst verachten,

Maar

Maar ziet alleen op deugd en zuiver pligtbetrachten,
Haat geen' natuurgenoot om vreemde ketterij,
Laat ieder in zijn keus, om God te dienen, vrij,
Spot met geen stelsel, met geen kanselredenaren,
En zwijgt bij 't geen zijn rede onmoglijk op kan
klaren.

Gaarne willen wij alles laten gelden, wat men hier ter verschooning aan meent te kunnen voeren, ja, gelooven zelfs, ten minsten hopen, dat de Dichter zich sterker heeft uitgedrukt, dan hij bedoelde, en meer zegt, dan hij eigenlijk wilde leeren; maar men moet toch ook, vooral wanneer men optreedt als openbaar Zanger, de regelen der voorzigtigheid in acht nemen, en geene aanleiding tot verkeerde gevolgtrekking maken. Zoo als het gevoelen daar staat, moet men denken, dat RIETBERG de onverschilligheid in het Godsdienstige voorstaat, en het daar voor houdt, dat het voor 't minst weinig verschilt, zelfs of iemand Jood, of Mahomedaan, of Afgodendienaar, of Christen is. Zulk een gevoelen nu, is onteerend voor Hem, dien wij voor onzen Zaligmaker en Heer, op onwrikbare gronden erkennen, het strijdt met den duidelijken inhoud van het Evangelie, en van geheel de Goddelijke openbaring, en mag dus niet als aannemelijk worden voorgesteld. Het loopt uit op de snoodste ondankbaarheid, en de nadenkende Christen, beeft er dus van te rug.

't Is geheel wat anders naar den aard der liefde te denken, niemand om zijne bijzondere gevoelens te veroordeelen, den Hemel voor de zulken, die de waarheid niet kennen, niet te sluiten, hooge denkbeelden zich van de Goddelijke liefde in CHRISTUS te vormen, die de wereld met zich verzoende, alle menschen aan de Goddelijke barmhartigheid aan te bevelen, — dan het

te

te doen voorkomen, als of het God onverschillig ware, op welk eene wijze zijne menschen Hem zoeken te dienen en te vereeren; of men CHRISTUS al of niet erkent, den Bijbel of den Koran gelooft, de Apostelen of de Braminen volgt, — de leere der verzoening in CHRISTUS eerbiedigt of verloochent, God in geest en waarheid aanbidt, dan met allerlei nietsbeduidende uiterlijkheden, waarvan eenige zelfs ijzing en afschrik baren.

Dit is ten minsten de zaak verschrikkelijk overdrijven, en dat eene zoo heilige zaak!

Wij vertrouwen dat RIETBERG dit zelf, bij bedaard nadenken inzien, en deze onze aanmerking niet alleen ons niet kwalijk nemen, maar ook zelfs goed zal moeten keuren.

Hoe dit echter ook zijn moge, wij wenschen ten minsten, dat dit aangemerkte tot waarschuwing verstrekken zal.

Als tegenstuk, laten wij hier ten slotte onzer beschouwing, deze lofbetuiging aan nu wijlen Mr. R. FEITH, volgen:

IN DE VRIENDENROL VAN MR. R. FEITH.

Vrij moog de vuist des tijds paleis en zuilen sloopen,
Wier achtbre gevelpracht toch eens in 't niet verzinkt;
En 's levens slingerwerk versneld ten einde loopen;
Daar de ijsbre zeis des doods ons allen tegenblinkt;
Vrij dekk' het eeuwenstof verguisde koningrijken;
Vrij treur' de reiziger bij Suza's tempelpuin;
Vrij moog 't geschokt Karthaag voor Rome's magt bezwijken,
En zink' dat Rome zelv' met diep verneêrde kruin! —
Niets dooft den zilvertoon der fiksgespannen snaren.
Nog zweeft Homerus geest in 't hartbetoovrend lied.

En,

En, schoon zijn vaderland een prooi werd van barbaren;
Hun vuist roofde ons het schoon van Hectors afscheid niet.
o Gij dan, die de lier in Boswijk's stille dreven
Nog met het edel vuur des jongelings bespeelt,
En, in den ouderdom van 't weldoorbragte leven,
Als liev'ling in de gunst der Piërieden deelt!
Pronk lang nog aan het hoofd van Hollands dichtrenkoren,
Omschaduwd door 't lauwrenloof, dat eens verdienste u gaf;
En 't ruischen van uw lied streel' nog de luistrende ooren
Van 't verste nageslacht, bij 't altijd dierbaar Graf!
Ja, 't kunstgraag Nederland zal, eeuwen na uw sneven,
Nog oogsten uit den tuin, door u zoo schoon beplant.
Daar uw gedacht'nis steeds in ieder hart zal leven,
Door uwen zang ontgloeid voor God en Vaderland."

LEGAAT aan HELENE, *van haren Vader* G. F. NIEMEIJER. *Tweede Druk. Op nieuws nagezien en verbeterd naar de laatste Hoogduitsche uitgave. Met Platen. Te* Amsterdam, *bij* ten Brink *en* de Vries, 1826. *IV en* 204 *Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 80.

Dit werkje blijkt niet alleen in *Duitschland*, waar het vijfmaal herdrukt werd, maar ook in ons Vaderland wel ontvangen te zijn. Het behandelt verscheidene en belangrijke zaken, op eene wel onderhoudende manier. Het is vooral voor Meisjes geschreven, van den deftigen middel-

 del.

delstand, en met een goed oogmerk. Er komt veel goeds en schoons in voor; offchoon ook wel iets, dat wij liever wat anders hadden zien voorgedragen. Het behelst XXIV Afdeelingen, handelende over de overhelling tot genoegen en deszelfs verscheidenheid, zucht tot afwisseling, onsterfelijkheid der ziel, de eenzaamheid, inschikkelijkheid en billijkheid, verdraagzaamheid en medelijden, vriendschap, liefde, het huwelijk, gerustftelling, bij de droefheid over den dood onzer lievelingen, enz. Aan jonge Dames, die eenige Lectuur bezitten, kan het vooral aangeprezen worden, zij zullen er menigen voor haar belangrijken wenk in ontwaren en reden vinden, om zeer te vreden te zijn, over de wijze, waarop haar hier goede raad wordt medegedeeld.

Wij besluiten met dit staaltje:

„ Daar ik thans met u spreek over de eenzame beschaving van geest en hart, moet ik ook noodzakelijk de middelen nader bepalen, die gemeenlijk daartoe behulpzaam zijn — te weten de boeken. Let echter wel op, mijn kind! dat mijn oogmerk niet is, om u, door de aanprijzing van eene goede lektuur, afkeer in te boezemen van die bezigheden, welke de bezorging van, en het opzigt over de huishouding noodzakelijk maken, en die elke voortreffelijke vrouw, ten minste om de goede orde, zeer gaarne op zich neemt. Ik schrijf voor uwe snipperuren, maar niet, om u aanleiding te geven, al uwe uren in ledigheid door te brengen. Ik schrijf over onderwerpen, die ook wel in de zamenleving stof tot onderhoud kunnen opleveren, wanneer men zich, om hartelijk vergenoegd te zijn, bij den kring van beschaafde menschen voegt; mijne meening is echter daarbij in het geheel niet, dat gij het te gering zult oordeelen, u ook in te laten in gesprekken over zaken, die de huishouding aangaan.

Met

Met dit alles wensch ik niet, dat gij ooit moogt behooren tot die vrouwen, welke in gezelschappen niets anders weten, dan over huishoudelijke zaken te spreken, en anderen te lasteren, maar dat in al uwe gesprekken zekere door het lezen in eenzame uren verkregene kieschheid doorstrale. Het loopt al te zeer in het oog, wanneer deze kieschheid ontbreekt. Eenigen tijd geleden was ik oorgetuige van een gesprek over de huishouding. Het bijzonder onderwerp was het mesten van varkens. Men streed lang vóór en tegen, tot dat eindelijk eene Dame, zeer verstoord, hare stelling beweerde met deze woorden: neen! Vriendin! neem mij dat niet kwalijk, ik heb zoo lang met varkens omgegaan, dat ik het zeer goed weet. Deze dame bezat geene kieschheid, en in haar overig gedrag gaf zij ook blijken genoeg, dat het lezen hare zaak juist niet was."

LUIGI ANGELI *van* Imola; *de jonge Arts aan het Ziekbed. Naar de Hoogduitsche Uitgaaf van* DR. L. CHOULANT. *Vrij vertaald en vermeerderd door* DR. A. MOLL. *Met eenige der voornaamste* recept formules *uit het* Clinicum *aan de Hooge School van* Padua. *Te* Gorinchem, *bij* J. Noorduijn, 1827. *XXV en* 144 *Bladzz. In kl.* 8*vo. De prijs is f* 1 : 40.

De Heer A. MOLL, van *Nijmegen*, zelf een Geneesheer, heeft dit boekje belangrijk genoeg geacht, om het, gelijk de Heer L. CHOUANT, uit het Italiaansch in het Hoogduitsch, zoo in navolging van hem, en met overneming van zijn aanprijzend Voorberigt, uit deze laatste in onze moedertaal over te zetten.

Het bestaat uit vijf Voorlezingen, waarvan de

eerste handelt, over de pligten van den Arts, jegens zich zelven, om te doen gevoelen, dat de Geneesheer de eer van den Geneeskundigen Stand in zijn eigen' persoon moet bewaren, door degelijkheid in de kunst, door innerlijke zedelijke waarde, en door een uiterlijk waardig en innemend voorkomen. Wij herinneren ons, hierover veel schoon en goeds van den grooten HUFELAND gelezen te hebben.

De *tweede*, beschouwt de pligten van den Geneesheer, jegens zijne zieken, welke volgens Dr. CHOUANT, over 't geheel daarop uitloopen, dat de Geneesheer zijnen Lijderen gouden appelen toereike op zilveren schalen, of de beste hulp toebrenge, in den besten vorm, met zorgvuldige vermijding van alles wat terugstootend is, en den goeden invloed, en het zoo noodig vertrouwen schaden kan.

De *derde*, behelst de pligten van den Geneesheer, jegens andere Geneeskundige personen, als Heelmeesters, Artsenijmengers enz.

In de *vierde*, worden de pligten des Geneesheers voorgesteld, met betrekking tot de Godsdienst. Zij begint met het waardig gezegde van wijlen den beroemden HOFFMAN: *De Medicus moet een Christen zijn!* en kan in zoo verre dus als vervolg dienen op de eerste, maar vervolgens wordt aangewezen, welken invloed de echt Christelijke Godsdienstige denkwijze hebben moet, op de behandelingen der verschillende lijders, derzelver toestand, denkwijze, belijdenis en wat dies meer is.

De *vijfde* Afdeeling, eindelijk, handelt over Voorzienings-middelen, bij besmettelijke Ziekten. Zij werd door ANGELI, eerst bij de tweede Uitgave zijner Voorlezingen gevoegd, en is, behalve door den Hoogduitschen, ook door den Nederlandschen Vertaler vermeerderd, met de later meer be-

bekend gewordene middelen, tegen de stank, het bederf en de verspreiding der besmetting, vooral door Chlorin-zure berookingen, en het in werking brengen, van de rotting en besmetting werende eigenschappen der nieuwere *Chlorin-verbindingen*, of *Chloruretą*, welke zeker geen waardig Geneesheer uit het oog verliest.

Het in deze en in de andere Voorlezingen voorkomende, is over 't algemeen van dien aard, dat het jonge en aanstaande Doctoren in de Medicijnen, wel mag worden aanbevolen. Er komen hier vele gewigtige aanmerkingen en raadgevingen voor, die, hoewel meerendeels vrij algemeen bekend, echter wel meer in aanmerking genomen, en in beoefening mogten gebragt worden. Wij meenen, met het volgende over te schrijven, den lezer geene ondienst te bewijzen:

„Het komt u welligt voor, als wilde ik eene pleitrede houden voor de Godsdienst en als hield ik deze voor noodig en mij zelven daartoe bekwaam; geenszins, mijn oogmerk was alleen, onzen stand vrij te waren van eenen, hem door sommigen, te onregt, aangewreven blaam, door lediggangers, zwak van brein, maar al te ligtzinnig verspreid; — een waardig en gepast onderwerp en een woord te zijner tijd! Mogt het mij gelukt zijn, dit mijn doel, voor het minst bij ulieden, bereikt te hebben! Maar al te besmettelijk is het ongeloof, en noodig is het daarom, zich tegen hetzelve met de vermogendste wapenen te omgorden; ik kende er geene betere voor u, dan de bereids verkondigde waarheden, met de aanmerkingen, nog daarbij door mij gevoegd. Maar, is het wel genoeg, dat de arts slechts in zijne borst geen ongeloof koestere? in geenen deele: de geneesheer behoort, aan het ziekbed, niet los en ligtzinnig over godsdienst en onsterfelijkheid te redeneren; hij mag de ge-

voelens niet toejuichen, waarmede de zoogenaamde sterke geesten, uit onbedachtzaamheid en ijdelheid, in ieder gesprek opzettelijk praken. De verkeerde geest des tijds en de geest dergenen, uit welken deze verkeerdheid ontspruit, is te vergelijken met eenen alles met zich slependen stroom, wien het slechts weinigen wagen het hoofd te bieden en waarin een ieder, die zijne krachten niet juist tegen zijne pligten weet op te wegen, gevaar loopt van reddeloos te worden bedolven. [Gelukkig Nederland, alwaar zich, onder den geneeskundigen stand, een echt Christelijk wijsgeerige zin zoo algemeen heeft verbreid; een zin, evenzeer voor geloof en gehechtheid aan de grond-waarheden van de zuiverste godsdienst en de daaruit voortgevloeide Christenpligten, als warsch van godgeleerde spitsvindigheid, bekrompen bijgeloof, en dweepziek *mysticismus!*]"

„Weest er op bedacht, uwe zieken, [over het algemeen], bij tijds te onderrigten van het gevaar der ziekte, en laat, in zoodanige bedenkelijke gevallen niet ligt uw derde bezoek voorbijgaan, zonder dat de lijder wete, hoe het met het gevaar van zijn leven en de noodzakelijkheid gesteld sta van zich voor te bereiden tot den dood. Voorkomt, zoo veel mogelijk, de ijlhoofdigheid, de verstandsverbijstering en andere zielsziekten, die den kranke bedreigen, ten einde [dáár, waar die zoude kunnen verlangd of gevorderd worden] de toespraak des Geestelijke niet te laat kome. Menigwerf vereischt de heftigheid der ziekte, reeds bij het eerste of tweede bezoek, eene zoodanige herinnering: en hoe onaangenaam en bedroevend deze taak den arts vallen moge, zij is desniettemin hem ten onvermijdelijken pligt. Vervult dezen pligt, omdat menschen- en godsdienst-min dien van u vergen; maar

maar vervult denzelven tevens op de verſtandigſte en zachtſte wijze. Onder ſommige omſtandigheden, zult ge ook andere lieden daartoe kunnen en moeten te hulp roepen; doch ook hierin mogen menschlievendheid en oordeel u tot gidſen verſtrekken! Herſtelt de lijder, zoo zal u de misſlag van hem een gevaar te hebben aangekondigd, dat niet heeft plaats gegrepen, van harte worden vergeven; ſterft hij, daarentegen, zoo zal men u de getuigenis niet kunnen onthouden van doorzigt en naauwgezetheid zoo min, als van verkleefdheid aan de voorſchriften van de godsdienst, en de ſlag, die de aanhoorigen trof, zal ligter vallen en met meerdere onderwerping worden gedragen. Ik weet wel, dat ſommige geneesheeren, uit vrees voor den nadeeligen invloed, welken een verontrustend berigt op den loop der ziekte vermag uit te oefenen, het gevaar ſteeds zorgvuldiglijk voor den lijder pogen te verheelen, ja ſomwijlen deszelfs nabeſtaanden daarvan bijkans tot den einde toe onkundig laten; ik weet insgelijks dat men ook te dezen opzigte hebbe raad te plegen met de denkwijs van den zieke, deszelfs levens-betrekkingen, het godsdienſtig genootſchap, waartoe hij behoort, en andere omſtandigheden meer, maar ik weet ook, dat men in deze vrees dikwerf veel te ver is gegaan, door een ontijdig ſtilzwijgen of nog ontijdigere geruststelling bij wezenlijk levensgevaar, den lijder in den ſlaap eener treurige gerustheid wiegende, tot onherſtelbaar nadeel en verhoogde ſmart altoos van zijne achterblijvende vrienden en magen."

In de laatſte worden de zoogenaamde *beveiliging fleschjes* ook aangeprezen, waarvan de bezoekers der zieken zich, zoo wel als de Doctoren, met nut zullen kunnen bedienen.

Het hier ook achter aan geplaatſte *Recettario* Ch-

Clinico, moest niet zoo zeer dienen tot voorschrift bij het recepteren, als wel alleen ten leiddraad, hoedanige voor beginnende Geneesheeren, zoo menigwerf behoefte is.

Wij beoordeelen de hier voorkomende Recepten niet, maar hopen toch, dat de Jongelieden, die gepromoveerd van de Akademie komen, dezelve minder noodig zullen hebben.

Het beleg van MAASTRICHT, *in* 1579. *Met Geschied- en Krijgskundige Aanteekeningen, door* J. G. W. MERKES, *1sten Lt. Jr. Te* Arnhem, *bij* C. A. Thieme, 1827. 147 *Bladzz. In kl.* 8vo. *De prijs is f* 1 : 40.

Dit boekje is voor hen die belang stellen in de oude Vaderlandsche Geschiedenis geschreven, en verdient ook wegens het onderwerp, voorzeker de aandacht der lezers. De hoewel niet met het gewenscht gevolg bekroonde, evenwel, kloekmoedige en roemwaardige verdediging, van vier maanden, der toen bloeijende, zeer aanzienlijke Stad *Maastricht*, tegen de menigvuldig herhaalde maar steeds dapper afgeweerde bestormingen der wreede *Spanjaards*, is wel waardig in gedachtenis te blijven, en in haren oorsprong, werking en gevolgen beschouwd te worden, door ieder die zijn Vaderland, bemint. Niemand kan deze met naauwkeurigheid, levendigheid en geestdrift geschrevene schets zonder aandoening lezen, men bewondert den fieren, welberadenen, onverwinnelijken Held SEBASTIAAN, maar ook zijne medehelpers, zoo gemeenen als aanzienlijken, zoo wel burgers als krijgslieden, zoo wel vrouwen en maagden, als mannen en jongelingen, en wordt op het sterkste aangedaan, dat eindelijk deze zoo heldhaftig als getrouw verdedigde Stad be-

bezwijkt, en ten prooije wordt van plundering en moord.

„ FARNESE (opdat wij met dit staal den lezer eenigzins overtuigen,) was inmiddels razende van spijt, en had zijnen geest en ligchaam, bij het fel doordrijven zijner voornemens, het uiterste gevergd, zoo dat hij door eene purperkoorts (1) werd bevangen. Aldus in zijn krankbed gepijnigd over zoo vele vruchtelooze pogingen en zoo veel roekeloos gespat bloed, rigt hij zich woedend op, en ontbiedt MANSFELD, dien hij aldus toespreekt:"

„ Hoe! wij, die zoo vele wallen besprongen, „ klipachtige puinen overglipten, zal ons nu deze „ handvol vermetelen beschamen en ons andermaal „ tot den aftogt dwingen? Wat zal het nageslacht „ van zoo iets gewagen! Neen, FARNESE sterft „ eer, dan deze smart nog te overleven! Ga," zegt hij, „ en doe de bezetting met omzigtigheid „ en list op alle zijden bespieden; welligt rekenen „ zij nog op eenen stilstand van wapenen, daar „ hun geschut zwijgt; bedien u van alle hulp„ bronnen, die het vernuft, rapheid en list aan„ bieden, om hen ten onder te brengen, en mij „ uit dezen netel'gen toestand te redden. Het is „ nu reeds vier maanden, dat wij hier vruchteloos „ woelen en wroeten, en dit moet een einde „ nemen, of wij zullen allen vergaan "

„ Toen de nacht begon, zond men bespieders uit: de stoute en fiere PARMA maakt nu van de zijnen, verraders en sluikmoordenaars. Zekere Spanjaard, ALONZO GARSIA genaamd, een looze vos, snelt naar de vorstelijke tent, en geeft aan FARNESE te kennen: „ dat hij heimelijk en met zachte schreden, onder begunstiging der duisternis, tot in het midden hunner verschansing aan de westzijde is doorgedrongen. eene door hen verachteloosde inbreuk doorglippende, waarbij niet eens

„ (1) Van der Vijnckt, t. 2, p. 482."

eens eene wacht ſtond; dat de vermoeijenis hen allen in eene verkwikkelijke ſluimering gedompeld had; — dat grijsaards, vrouwen en kinderen op de woeste heuvels en puinen geſchaard lagen, met rapier, bus en dolk aan hunne zijde, en hunne matte leden door rust herſtelden; dat de moeder in de eene hand den dolk en met de andere haren zuigeling aan de borst knelde; dat alles rustte en zich zelfs niet eene ſtem liet hooren."

„ Inderdaad, welke ſpoorſlagen de geest der belegerden ook gaf, het lijf ging maar voet voor voet; kling, kogel, honger en beſmettende kwalen, die uit armoede, ongemak en het bederf der verſpreide ligchamen voortſpruiten, hadden velen der hunnen weggenomen en het getal der bezetting op minder dan de helft gebragt. Een deel lag kwellende aan roemrijke wonden, anderen kwijnden aan ſlepende ziekten. Geheel de bezetting ſliep op de onthavende wallen, onder den blooten Hemel, waar de weerlooze grijsaard, vrouwen en kinderen hun voedſel aanbragten, dat men ſlechts ter greeps kon nemen. Ook was er reeds zoo veel gebrek aan levensmiddelen, dat men zich het honden- en paardenvleesch tot een voedſel betwistte, hetwelk men bij het vuur in de opene lucht ſchroeide. Arbeid, wachten, pal ſtaan, het bewonen van den wal en vernachten in de wapenen, had hen zoo afgeſloofd, en het doorſtaan der felle en zoo dikwijls hervatte ſtormen, hun den adem zoo verkort, dat het den meesten de magt ontbrak, om zich op den been te houden (1)."

Wij bevelen de lezing van dit welgeſchreven boekje onzen Landgenooten aan, en wekken den lezer op, om vooral ook niet de aanteekeningen te veronachtzamen, welke mede getuigen van de moeite, en naauwkeurigheid aan dit opſtel beſteed.

„(1) Hooft, p. 632; De Maës; Bentivoglio."

M E N-

MENGELWERK.

VERHANDELING,

'Gehouden in de *Doetinchemsche Afdeeling*, van de Maatschappij: *Tot Nut van het Algemeen*.

OVER DE WAARDE EN VOORTREFFELIJKHEID VAN DEN MENSCH, IN EENIGE OPZIGTEN BESCHOUWD.

door

D. H. HORST,

Predikant te *Genderingen*.

Op den avond van den 30sten November 1827.

Er is zeker geene gedachte algemeener M. H.! wanneer wij omtrent ons zelven, als menschen en bewoners van dezen Aardbol denken, dan deze: hoe nietig en gering is toch de mensch! hij is slechts in de algemeenheid der geschapene wezens, een zwak sterveling, die aan de aarde gehecht blijft, die aan zoo vele geringe en lage zorgen dienstbaar is, die aan zoo vele smarten en droefenissen onderworpen is gemaakt; die afhankelijk en sterfelijk is, die niets heeft, hetwelk hij niet ontvangen heeft! die niets geniet dan door eene vergunning van zijn Schepper, en die naauwlijks het aanwezen heeft ontvangen, of hij moet weder tol aan de Natuur betalen, en deze aarde verlaten. Deze gedachte: Wij zijn menschen! doet ons dikwerf in moedeloosheid en neêrslagtigheid vervallen, en tot diepe droefheid stemmen. Maar indien de mensch dan zulk een nietig en gering wezen zijn zoude, zoo als de zwaarmoedige en neêrslagtige, in de maatschappij des levens

vens hem dikwerf beschouwt en voorstelt, hoe is het dan toch mogelijk, vragen wij, dat de geschiedenis der menschheid ons leert, dat deze aarde die wij bewonen, eertijds eene wildernis, waar niets dan akelige stilte, en de dood als 't ware heerschte, door den ijver en het vernuft des menschen aan den gang geholpen, eerst regt in staat is geworden, om hare verrukkende schoonheid, rijkdom en vruchtbaarheid ten toon te spreiden, en tot het meest algemeene nut te doen dienen? — Hoe is het dan mogelijk, als de mensch zoo nietig en gering is, dat de beschaafde Maatschappij, ons zulk een schitterend tooneel van kunsten en wetenschappen oplevert, die getuigen doen zijn van zijne grootheid en voortreffelijkheid? en die de voorwerpen vertoonen van zijne navorschingen, oordeelvellingen en besluiten? Neen! de mensch, offchoon veel van de trekken van het beeld van zijnen grooten Schepper en Formeerder verloren hebbende, bezit nog eene groote waarde, en daar wij, Geëerde Toehoorders en Leden dezer voortreffelijke Maatschappij: *Tot Nut van het Algemeen*, het menschelijk geslacht van jaar tot jaar, in de edelste kunsten en wetenschappen, in verlichting, beschaving en belangrijke uitvindingen zien toenemen, tot onze grootste blijdschap en vreugde, zoo wilde ik in dit uur van onze bijeenkomst, waarin het mij weder vergund wordt, eene Spreekbeurt te vervullen, u voorstellen: *De waarde, en voortreffelijkheid van den mensch in eenige opzigten beschouwd!* — In het vertrouwen, dat ik van uwe bescheidenheid en toegenegenheid moge vorderen, mij met uwe luisterende aandacht te vereeren, en de leemten en feilen, welke gij in de behandeling van dit onderwerp, en in mijne voordragt moogt ontdekken

ken

ken, ik mij toegeeflijk te verschoonen, en om in eene geleidelijke en planmatige orde te spreken, wil ik u, in de vijf volgende Hoofdbijzonderheden, de waarde en voortreffelijkheid van den mensch betogen.

I. *Vooreerst*, zoo als hij uitmunt in zijne ligchaamsgestalte.

II. *Ten tweede*, in zijn spraakvermogen.

III. *Ten derde*, in de vermogens en begaafdheden van zijnen geest, en in deszelfs aanleg voor hoogere bestemming.

IV. *Ten vierde*, in zijn vernuft en werkzaamheid, dewelke hij gedurig ten toon spreidt.

V. En *ten vijfde*, in de daden van liefde, en edelmoedigheid, waardoor hij uitblinkt op deze aarde.

I. Met hoe veel wijsheid en kunst, is toch niet het menschelijk ligchaam, M. H.! door den voortreffelijken Schepper en Maker zamengesteld! ziet eens dat hoofd en dat aangezigt, hetwelk in eene opgerigte gestalte den Hemel aanschouwt, terwijl de dieren zich nederwaarts wenden, en ter aarde neigen; ziet eens *die zinnen! dat kunstig oog!* dat de verst verwijderde voorwerpen naar zich haalt, derzelver kleuren en gedaanten afspiegelt, en zoo nabij brengt, dat wij ze meten kunnen; beschouwt eens dat *oor*, dat de toonen en klanken der stem, van anderen tot ons overvoert, en ons de geheimenissen van het menschelijk hart ontrolt! ziet eens *die handen*, die aan schrijfkunst, fijne schakeringen en zamenvlegtingen, en aan allerlei harden en ruwen arbeid zich kunnen overgeven! Aanschouwt met aandacht die *voeten*, waarop wij rusten, die ons brengen en leiden, waar wij zijn willen, en die geheele verre afstanden kunnen afleggen! hoe voortreffelijk zijn die *reukwerktuigen*, die ons stre-

ftrelen, en het onaangename van het bevallige, en kiesche weten te onderscheiden! en als wij slechts met een enkele gedachte, de inwendige deelen van dit kunstig ligchaam beschouwen, de *beenderen* die de vastheid van deszelfs grondslag, zijn, de *spieren*, die alles in beweging brengen, de *slagäderen*, die alles met levenvoedend vocht voorzien, het *hart* dat de vloeistoffen in beweging brengt, de *longen*, waardoor wij adem halen, en de *maag*, waarin de spijze die wij nuttigen ontbonden, en in beweging gebragt wordt, welk eene voortreffelijke wijsheid en kunst, is dan niet aan ons omkleedsel besteed! en hoe heeft de uitmuntende Genees- en Heelkunde, alle de inwendige deelen in hare voortreffelijkheid leeren kennen! Moet het ligchaam van den mensch, door spijze en drank kunnen onderhouden worden, moet het kunnen zien, hooren, rieken, smaken en gevoelen, hoe heeft de mensch daartoe alle noodige deelen en werktuigen ontvangen, die tot alle deze gewigtige oogmerken dienstig zijn? Uit krachte zijner ligchaamsvermogens is hij geschikt tot allerlei nuttige werkzaamheden, en voortbrengselen van kunst, zijn maaksel is sterker, dan dat van eenig ander schepsel. Hij is voor elke luchtstreek geschikt, hij kan de meeste graden van koude en hitte uitstaan; over de gansche oppervlakte des aardbodems, kan hij zijn verblijf nemen, digt bij den Noordpool, of onder den Middellijn, op de hoogste bergen, of in de laagste valleijen houdt hij zich gevestigd, en of de lucht streng koud, of brandend en verzengend is, overal leeft de mensch en vestigt zijne woning.

II. *Nog meer voortreffelijkheid en luisterrijke waarde zien wij in den mensch, wanneer wij ten tweeden hem zien uitblinken door zijn spraakvermogen.* Er is niets toch M. H! waarin hij voor het

het uiterlijke meer uitmunt boven de dieren, dan door het spraakvermogen, waardoor hij niet slechts zijne aandoeningen als het redelooze vee met onderscheiden geluid te kennen geeft, maar zijne gedachten over zinnelijke en wijsgeerige voorwerpen, door bepaalde klanken verstaanbaar maakt. Wat kunnen wij toch voor eene onwaardeerbaarder gift des hemels houden? wat is er toch M. H! dat hiermede gelijk kan worden gesteld? zonder dit vermogen ontwikkelde zich nooit onze redelijkheid, de band der zamenleving werd dan nimmer ontknoopt, en wij waren niets meer voor elkander, dan het eene dier voor het andere; alle vordering in kennis was dan afgesneden, en wij konden in bosschen en wildernissen met raauwe kruiden ons weder voeden. Hoe voortreffelijk is niet die edele spraak, wanneer zij niet misbruikt, maar tot goede bedoelingen gebezigd wordt! Door haar kunnen wij de wetten voor de Maatschappijen afkondigen, door haar kunnen wij het regt verdedigen in de pleitzalen, en van de Christelijke leerstoelen de waarheid voortplanten, waarschuwen tegen zedeloosheid, eer en deugd, in het onschuldig gemoed doen zegepralen, het slangengeschuifel der laster en dweepzucht doen vlieden, den huichelaar en tegenstander van verlichting en beschaving weren, hem ontmaskeren, en den verrader doen beven! — Door dit edel spraakvermogen kunnen wij ook den balsem der vertroosting doen vloeijen, voedsel aan geloof en heiligheid geven, het hart in godsdienstige verrukkingen doen verheffen, en den lof des Almagtigen doen opklimmen voor zijnen troon. — Maar ik heb nog niet genoeg gezegd M. H! Ziet eens, hoe door het spraakvermogen de Veldheer den strijd der ruiteren regelt, hoe zij het bevel geeft tot afgesprokene teekenen in de veld en zeeslagen, hoe zij in de steden van wapenhandel

de

de krijgslieden vormt en oefent; ziet eens hoe zij in de raadsvergaderingen der Vorsten over het regt van den oorlog of van den liefelijken vrede weet te beslissen; hoe zij de kunsten en wetenschappen weet te bewaren en aan te kweeken, en hoe zij in de huisgezinnen, door den mond van den vader of van de moeder, de ware gebiedster des huisselijken levens, orde en overeenstemming weet daar te stellen! Wie uwer, die bekend is met de geschiedenis der volken, weet niet wat de welsprekendheid en het spraakvermogen vermogt? — Hoe wist DEMOSTHENES bij de Grieken de hartstogten hierdoor te weren; — hoe wist CICERO bij de Romeinen de wreedheid van VERRES, als Stadhouder van *Sicilië*, tegen een Romeinsch burger gepleegd, welsprekend voor te stellen! — En wie, die zijne redevoering in zijne taal over KATILINA ooit gelezen heeft, bewondert niet nog in onzen tijd den man, die met verontwaardiging gevoelde het schuldige van het misdrijf, waarover hij sprak? wie, die ooit den Franschen BOSSUET in zijne voortreffelijke lijkrede op den Vorst van *Condé*, of MASSILLON en SAURIN, of bij de Engelschen NEWTON en BLAIR, of bij ons Hollanders BONNET, RAU, BORGER; VAN DER PALM, HERINGA en KIST gelezen heeft, wordt niet verrukt over de edele gave van het spraakvermogen? O Ja! wij stemmen volmondig in hetgeen wijlen de uitmuntende Dichter FEITH, in het werk, getiteld: *Verlustiging van mijnen ouderdom*, ons over het spraakvermogen van den mensch dus laat hooren:

Wie prijst u, wondre spraak! naar wensch?
Wat engel zal zijn harp mij tot uw lofzang lenen?
Verheven voorregt van den mensch!
Onzigtbaar troetelkind zijns adems om ons henen!

Die 't overladen hart bevrijdt
Van onder zijn gevoel te stikken,
De droeve ziel door 't oor verblijdt,
En met het toonend lied der eeuwen kunt verkwikken.

O Gij, die hart en tong verbondt!
Wie zou in deze gift uw Almagt niet bemerken?
Het ligtste lugtje van den mond
Draagt wat ik denk en voel op zijne vlindervlerken.
Daar stroomt 't onsterfelijk gezang,
En voor zijn licht verdwijnt het duister
De Godheid spreekt, en eeuwen lang
Verheugt zich 't menschdom in den weerglans van dien luister.

III. *Al verder klimt de mensch in voortreffelijkheid M. H! wanneer wij de vermogens en begaafdheden van zijnen geest, en deszelfs aanleg voor hoogere bestemming nagaan.*

Uitmuntend mag het verstand, de wijsheid en geestkracht der engelen zijn, wie is er echter onder alle de schepselen, die aan deze verhevene geesten meer grenst dan de mensch, met welke groote vermogens is onze geest niet bezield! Letten wij op ons redelijk verstand, dat is het vermogen, om het verband en de betrekking tusschen onderscheidene dingen, tusschen oorzaak en uitwerksel na te gaan en daaruit weder andere waarheden af te leiden. hoe voortreffelijk is niet deze gave! — door haar kunnen wij kunsten en wetenschappen beoefenen, de geschiedenissen der volkeren nasporen, de geslachten der dieren en planten rangschikken, de hoogte der starren en den loop der planeten peilen, en hoe voortreffelijk is niet dit verstand, daar het ons een hemelschen invloed van kennis schenkt, die ons hart en ziel doortintelt. Welk eene zalige en zachte verheffing

schenkt zij niet aan ons hart, waarin de bewustheid klopt, dat wij aan onze bestemming beantwoorden, en waar is eene omstandigheid des levens, waarin zij ons niet te stade koomt? Met dat verstand hebben wij een *redelijk oordeel* gepaard, om te onderscheiden tusschen hetgeen waar of onjuist, betamend of onbetamend is, nuttig of schadelijk zijn kan. Wij bezitten verder een *vrij wilsvermogen* om het eene te verkiezen, en het andere te verwerpen, op onzen enkelen wil en begeerte kunnen wij onzen arm of voet of vinger bewegen, en zij worden bewogen. — Op onzen wil gebruiken wij spijze en drank, leeren wij schrijfkunst, talen en wetenschappen aan, spannen onze aandacht in, maken wij onze vrienden gelukkig, doen onzen pligt, en beproeven de zwaarste lasten des levens, kunnen hopen en vreezen, liefde en afkeer, blijdschap en droefheid gevoelen, maar vooral schittert die geest uit door het *wonderbaar geheugen!* Ja wel *het wonderbaar geheugen.* — Wie uwer kent niet dit vermogen M. H! hetgeen ons de denkbeelden of gedachten voorstelt, van hetgeen voorleden is, verzeld van de overtuiging dat hetzelve weleer wezenlijk en tegenwoordig was. En hoe zonderling is deze gave van den mensch! Hoe groot is niet de verzamelplaats, waarin eene menigte van zaken van verschillenden aard kunnen bijeen gebragt worden, die de verstandige en schrandere man gedurende zijn ganschen leeftijd verzamelde. Hier komen mij weder een aantal proeven uit de geschiedenis der menschheid voor den geest! Welk een sterk geheugen had SENECA, dat hij tweeduizend woorden in dezelfde orde herhalen kon? SALLUSTIUS kende den geheelen DEMOSTHENES van buiten, MITHRIDATES schrijft ons NEPOS, herinnerde zich twee en twintig talen. CIJRUS en MILTIADES kenden alle de krijgslieden van hun leger bij namen. En wie uwer

uwer herinnert zich niet het ſterk geheugen van den Griekſchen Dichter SIMONIDES? (1) die eenmaal op een gastmaal genoodigd van eenen rijken Griek, met vele gasten plotsling naar buiten geroepen zijnde door twee jongelingen, die hem over eene belangrijke zaak wilden raadplegen, alle de genoodigden in die zelfde orde, waarin zij gezeten hadden, zich wist voor te ſtellen, en voor het geheugen te herroepen, toen eensklaps bij zijne terugkeering de eetzaal was ingeſtort, en men de verpletterde ligchamen door elkanderen verſpreid, trachtte weder te vinden en op te ſporen. En ook in onzen leeftijd vindt men hiervan genoeg ſporen en blijken M. H! Hier zijn Leeraren, welke eene Leerrede in weinige uren zich in 't geheugen prenten, daar Pleitbezorgers en Redenaren, die in het openbaar en voor de vuist ſpreken, en dikwijls alles voor den geest ſtellen, hetwelk in den loop van een langdurig twistgeding is voorgekomen, zoo dat zij anderen, die in de noodzakelijkheid zich niet bevinden, daarin geoefend te worden, verbaasd en verrukt doen ſtaan. Heerlijk zingt weder van dit geheugen M. H! onze geliefde Dichter TOLLENS, in het eerſte deel van zijne Gedichten:

Waar heen? waar rukt uw drang mijn zinnen,
Met omgekeerde vlugt, terugwaarts langs uw ſpoor?
Waar drijft gij me in uw aandrift binnen
En 't ijdel van 't verleden door?
Geheugen, op wier tooverwenken,
't Vervlogen en 't verdwenen zwenken,
En wentlen uit hun nacht, in jaren rooks vergaan;
Van waar jaagt g' in mijn mijmeringen,
Als golven, die elkaar verdringen,
't Verleden en 't verloren me aan?

(1) CICERO, de *Oratore*, Lib. II. Cap. 86.

o! Wonder! 'k voel, ik smaak, ik adem,
'tGeluk zoo mild voorheen; de vreugd zoo zoet weleer!
Wat de afstand in zijn kreits omvadem',
'k Herroep, 'k herzie, 'k herken het weer!
'k Steek over grens en perken henen;
'k Verwar in kringen, lang verdwenen,
En breek den slagboom door, die nooit is overschreid;
Geen omvang weet mijn vaart te stuiten,
Ik Stijg 't aanwezig' stont te buiten,
En leef een' andren levenstijd! —

Dan het voortreflijkste van dien menschelijken geest M. H. is, dat zij niet vergaat, gelijk de dieren en planten vergaan, maar dat zij onsterfelijk is. De dood moge in het Planten en Dierenrijk heerschen, de verdorde bladeren mogen thans in den laten herfst, eenzaam en akelig in de bosschen ritselen, en bij duizenden afvallen, ja, onze ligchamen mogen ook eens verstijven, en aan de stiefmoederlijke aarde weder terug worden gegeven, onze geest blijft overig, blijft leven en werken. Van waar toch anders die zucht, en die trek welke in ons heerscht, om alles te kennen, en te onderzoeken? van waar dat de beminnaar van Letteroefeningen en wetenschappen onophoudelijk onderzoekt, en zijne zwakke ligchaamsgezondheid niet zelden ondermijnt? Van waar o groote Mannen, buiten en in ons Vaderland, die ik mij thans voor den geest stel, uwe onleschbare dorst naar wetenschap en kennis, gij, die in den bloei van uw leven, of door een ligten zomerwind, of herfstkoude werdt weggerukt, indien niet de onsterfelijkheid in u heerschte? Van waar ook dat verlangen naar reiner en bestendiger geluk, dat in den mensch gedurig plaats heeft, indien hij niet onsterfelijk was? ô! Doorwandel slechts met

met mij M. H:, de Huisgezinnen, de Paleizen en prachtige woningen der Rijken, waarin gij zoo veel onvoldaanheid, weedom en grievende fmarte vinden zult, en gij zult er u van overtuigd houden, dat het hart hier op aarde geene volkomene tevredenheid en vervulling geniet! En van waar eindelijk die hoop op vergelding en beloo- ning, en het verlangen dat de getrouwe onderdaan, en bewoner dezer aardfche Maatfchappij, die met allen gemoedelijken ernst, met alle opoffering en zelfsverloochening zijn wil poogde te volbrengen, de vruchten der overwinning eens plukken zal, over zoo veel ftrijd en moeite, indien hij kon berekenen, dat zij met hem voor altoos in 't graf zouden verwelken? — Dit verlangen, hadden dan ook oudtijds de Heidenfche Wijsgeeren, wier gefchriften ons leeren, dat zij kort voor hunnen dood, iets opmerkelijks te kennen gaven. Hoe fchoon fchreef niet CICERO in zijn onfchatbaar werk, over den ouderdom, „ als ik overweeg, met welk vlug denkvermogen de ziel des menfchen begaafd is, met welk een verwonderlijk geheugen van 't voorledene, met welk een vooruitzigt van het toekomftige, en hoe vele kunften en wetenfchappen, door haar zijn uitgevonden, dan houde ik mij verzekerd, dat een wezen van die voortreffelijkheid niet fterfelijk zijn kan." Maar vooral leert ons eene hoogere Goddelijke openbaring, dat het redelijk beginfel, ons beter, en voortreffelijker goed na den dood, in ons blijft voortleven, dat de mensch met zijn eigen ik, met zijne geheele perfoonlijkheid zal blijven beftaan, en dat de Stichter des Christendoms, het volkomenst ideaal der menschheid, in zijne eigene opftanding hiervan tot een voldoenend onderpand, en bewijs gegeven heeft.

IV. *Eene vierde eigenfchap, van de hooge*

waarde en voortreffelijkheid van den mensch, vinden wij in zijn vernuft en werkzaamheid, welke hij gedurig ten toon spreidt: — Ja, M. H.! wat de geest van den mensch denkt, dat poogt zijne hand weldra uit te voeren. — Wat zijne verbeelding zich voorstelt, dat poogt hij door oefening, en aanhoudenden ijver tot dadelijkheden te brengen. Leert ons niet de Geschiedenis der Volkeren M. H.! dat er naauwlijks iets is, dat wij van boven, onder, of op een verren afstand van ons zien, of menschelijke kunst heeft het deszelfs tegenwoordigen vorm gegeven? — Hier zien wij hem toch de Natuur naboorsen, en bergen, heuvelen en gronden, tot luister en sieraad der schepping bewerken, daar zien wij hem de Hemelbollen bespieden, de bewegingen en afstanden der Planeten berekenen, dan weder met het uitgevonden glas den vleugel van het kleinste diertje, of van den vlinder beschouwen. — Nu eens zien wij hem alle de deelen van het menschelijk ligchaam ontleden, de verwonderlijke vorming van elk bijzonder deel, en de overheerlijke zamenstelling van 't geheel aanwijzen, dan weder door de Natuur- en Scheikunde, de verschillende werkingen aantoonen, die tot den groei, en de voortteeling van het Plantenrijk en het Rijk der Delfstoffen bevorderlijk kunnen zijn. — Nu eens zien wij den sterveling de Natuur, door Schilder- en Teekenkunde afmalen, hier eens met zijn penseel, verrukkende Landschappen of Zeegezigten voorstellen, en daar weder de opgaande of dalende Zon, met alle de onderscheidene kleuren der lucht, prachtig daarstellen, en dan eens door de edele Toonkunst, onze neêrgeslagene harten opbeuren, onze verbeeldingskragt opwinden, of door de schoone stem van het beminnelijk geslacht, in verrukking brengen. — Hier smeedt hij van den sikkel het zwaard

zwaard; daar bereidt hij uit de plant een heerlijk geneesmiddel. Hier vindt hij het kompas uit, om het ander halfrond der aarde te bevaren, daar vindt hij, gelijk in onzen tijd, stoom of damp uit, om op het kunstig vaartuig zich rond te laten voeren, en in een korten tijd verbazende afstanden af te leggen. Hier spreekt hij door het schrift tot zijne vrienden en betrekkingen, die verre van hem verwijderd zijn, daar laat hij door de edele Drukkunst, wijd en zijd zijne stellingen en verzamelde kundigheden lezen. — Hier bouwt hij zich woningen, die hem beschutten, daar vormt hij zich uit de vellen, of beschutsels der dieren, kleederen, die hem dekken tegen de nijpende koude. en bereidt zich een luchtiger gewaad tegen de verzengende hitte. — Hier vindt hij middelen uit, om den doofstommen, of den blinden het levensgenot, dat hij ontbeert, te vergoeden, daar weet hij bij ziekte en krankheden, den balsem der geneesmiddelen, uit kruiden en planten verzameld toe te dienen, bij stormen en felle branden, hulpe aan te brengen, en in een woord, het verblijf op dezen Aardbol, zich te veraangenamen; zoodat elke wetenschap door hem volleerd, elke ontdekking door hem gedaan, elke kunst door hem uitgevonden, elk werktuig door hem zamengesteld, ons den mensch vertoont, als een voortbrengsel van hooge voortreffelijkheid en waarde.

V. *Eindelijk ten vijfde, munt hij uit in daden van edelmoedigheid en liefde, jegens zijnen evenmensch.* Hoe vraagt gij welligt M. H.! is dit niet strijdig met de ondervinding, en met de geschiedenis der dagelijksche gebeurtenissen? is de mensch wel waarlijk liefderijk en edelmoedig? is die toornige, wiens lippen schuimen, die naar menschenbloed dorst, is die lasteraar, die als een pest in het duister omsluipt, om zijnen evenmensch

mensch te kunnen honen, is die gierige en baatzuchtige, die alleen voor zich zelven werkt, en leeft, en in zijne koffers en kisten sommen gelds bijeenschraapt en ophoopt; is die trotsche onderdrukker van de menschheid, is die Dwingeland, die de regten van het menschelijk geslacht met voeten treedt, is die wreedaard, die alom verwoesting en moord verspreidt, is die een lief derijk weldoenend en dienstvaardig wezen op aarde? O! ik beken het M. H.! er zijn pesten en ballasten der Maatschappij, wezens die zich beneden het verachtelijkste dier verlagen; maar er zijn dan toch nog genoeg overblijfsels en sporen van het beeld der Godheid, die de liefde zelve is, in den mensch overig, prachtige overblijfsels, uit welke men tot de heerlijkheid van het oorspronkelijke van onze natuur en Adeldom kan besluiten, gelijk men uit de grootsche bouwvallen van een Paleis, of ander statelijk gebouw, de kostbaarheid van het Gebouw, toen hetzelve in zijn luister daarstond, bewondert! — Worden hier op aarde dikwerf door menschen Oorlogen en bloedige tooneelen aangerigt, die elkander in 't harnas jagen, of ten spijt van eerzucht en trotschheid duizenden opofferen; in het midden der rokende slagvelden, in het midden van wreede Krijgslieden, heerscht noch menschelijkheid en gevoel. — Hoe menig arm van den Krijgsman was niet veil voor het leven van zijnen broeder! — Zijn er dwingelanden op aarde, die een gansche wereld willen veroveren, en aan hunne heerschzucht boeijen, er zijn ook edelmoedige en menschlievende Vorsten, die, gelijk de geschiedenis van onze dagen leert, hun goed en bloed, hunne legers en vloten veil hebben, om de barbaarschheid en de woede te beteugelen. — Zijn er hebzuchtige, gierige en onverschillige menschen die nooit bewogen wor-

den door medelijden, over het ongelukkig lot van den rampspoedigen; er zijn, Gode zij dank! nog duizenden die bij Staats- of Burgerlijke onheilen, bij hevige stormen of zware watervloeden, waarvan de twee laatste jaren, in ons dierbaar Vaderland mogen getuigen, gereed staan, hunnen laatsten penning aan de lijdende menschheid uit te reiken, en alle de pligten van Kinderliefde, Huwelijkstrouw en vriendschap te behartigen. Hier zien wij menschen, die den goeden naam van hunnen evenmensch verdedigen, daar als zij hem gebrek zien lijden, niet zeggen: *Gaat henen, en wordt warm!* maar hem de nooddruftigheden des ligchaams geven. Daar zoeken zij weduwen en wezen wel te doen. Hier zoeken zij de donkere holen en plaatsen der gevangenissen op, gelijk thans onze edele Hollanders, in navolging van den voortreffelijken HOWARD, in *Engeland*, om gevangenen en misdadigen, in hun lot te verbeteren, en zorgen voor hun tijdelijk en Godsdienstig belang; daar onderwijzen zij weder onkundigen en ongeregelden, door oprigting van Zondagsscholen, of het verspreiden van kleine Stukjens of Tractaatjes. Hier beijveren zij zich, op de Godsdienstige opvoeding en verbetering der zeden, door uitmuntende Leerredenen, en geschriften, daar wordt weder door het voortreffelijk verbeterd Volks onderwijs in de lagere en hoogere Scholen en Gestichten, de Jongelingschap voor kennis en wetenschap, voor zedelijkheid en deugd gevormd. In één woord, overal zien wij dus de sporen van menschenliefde, van de zorge voor de tijdelijke en eeuwige belangens van den sterveling aanwezig, en de mensch vertoont zich dus in eene hooge waarde!

En nu, zeer geëerde Hoorders en Hoorderessen!

is onze aanleg en waarde dan nog zoo luisterrijk, niettegenstaande onze menigvuldige gebreken en afwijkingen van onzen volmaakten Schepper; laat ons dan hoog ingenomen zijn met onze vermogens, laat ons dan de voorregten, die wij genieten boven de redelooze wezens, aanleggen tot de veredeling van onze natuur, en ons wachten voor het misbruik van gaven en krachten tot onteering der menschheid, en verachting van onzen Maker. Laat ons vooral voor deze Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, hoezeer anderen laag op ons vallen en lasteren, hetgeen zij niet verstaan, als wijze en verstandigen werken; laat ons door onze Verhandelingen, Redevoeringen, Bijdragen of Geschriften en Beantwoordingen van Prijsvragen, op de jeugd, volwassenen en ouden van dagen invloed maken. Zijn wij met rijkdom en goederen gezegend, laat ons als menschen, ongelukkigen en lijdenden ook bij den op handen zijnden barren winter weldoen. Zijn wij Bestuurders en Regenten, laat ons menschelijk, billijk, regt en onpartijdig handelen; zijn wij vaders of moeders, laat ons onze kinderen tot deugd en geluk opvoeden. In één woord, laat ons elk in onzen levenskring het ware licht ontsteken en verspreiden op den levenweg, in nederigheid en ootmoed ons pad bewandelen, zoo zullen wij het oogmerk onzer schepping en bestemming bereiken, en zoo juichen wij dan tot het einde van ons leven: *de mensch was het beeld der Godheid!*

Ik heb gezegd.

EENE

EENE WEEK, UIT HET LEVEN VAN EEN ARM DORPS-PREDIKANT, IN ENGELAND.

RICHARD STEELE, was tien jaren lang Vicaris, (Kerkelijk Plaatsbekleeder,) van den rijken Doctor SNART geweest, die eene *Sinecure* (1) bezat, die jaarlijks zeshonderd ponden opbragt, in de Stad eener Provincie een gemakkelijk leven leide, zijne Gemeente nooit bezocht, en zijnen Vicaris, jaarlijks twintig ponden betaalde. Voor deze fom moest hij elken Zondag in vier Gemeenten prediken, en verder al het werk verrigten, dat een Dorps-Predikant doen moet.

RICHARD STEELE, was in armoede geboren, maar goed en vooral Godvreezend opgevoed. Door de goedheid van een rijk Edelman, wien zijn vader gedurende den Amerikaanfchen Oorlog, groote dienften had bewezen, was het hem mogelijk geworden, te kunnen ftudeeren Hij bezocht de School te *Eaton*, en vervolgens te *Cambridge*, als famulus van den Zoon des Lords, die daar ook ftudeeren zou.

Na voltooide ftudiën, verliet RICHARD STEELE de Hoogefchool, en zocht lang hier of daar aangefteld te worden, tot eindelijk Doctor SNART, uit aanmerking, zoo hij zeide, zijner goede kundigheden en voorbeeldig gedrag; en inzonderheid uit medelijden met zijne armoede, hem tot zijnen Vicaris benoemde, met een inkomen van twintig ponden Sterlings in het jaar.

De

(1) Dit zijn Kerkelijke Bedieningen, waarbij men weinig of niets te doen, en evenwel een goed inkomen heeft, zoodanige zijn er veel in *Engeland*, waar men eene foort van handel, met dezelve drijft.

De Vert.

De tien jaren van het Vicariaat, des armen RICHARDS, waren wel de moeijelijkfte, maar echter ook de verdienftelijkfte van zijn leven, want gedurende dezen tijd, leerde hij de moeijelijke kunst, zelfs bij eigen gebrek goed te kunnen doen, en de wegen der Voorzienigheid te eerbiedigen. Toen hij in het vervolg eene voordeeligere Standplaats kreeg, herinnerde hij zich vaak met aandoening deze jaren, en tot een altoos durend aandenken aan dezelve, fchreef hij de gebeurtenisfen *van de merkwaardigfte week zijnes levens*, zoo als hij die noemde, van dag tot dag op. Want deze week, befliste op eene zeer onverwachte wijze over zijn lot, toen hij aan deszelfs verbetering reeds begon te wanhopen.

DE MERKWAARDIGSTE WEEK VAN MIJN LEVEN.

Maandag.

Heden heb ik van mijnen Predikant, Doctor SMART, mijn halfjarig tractement als Vicaris, bestaande in tien ponden, ontvangen. Ik moest deze kleine fom, volgens gewoonte, bij hem zelven, elf (Engelfche) mijlen van hier, halen. Toen ik bij hem kwam, liet men mij nog langer dan drie uren in de zijkamer van den Doctor ftaan. Eindelijk werd de kamer van den Predikant geopend; hij ontving mij zeer flecht, en boodt mij niet eens een ftoel, of eenige verkwikking aan, hoewel hij zeer wel wist, hoe ver ik reeds, bij de hitte van den dag, gegaan was, en hoe lang ik in de zijkamer geftaan had. Met een verdrietig gelaat telde hij mijne tien pond, vond dit tractement te hoog, en zeide, dat hij voor vijftien ponden in het jaar, een anderen Vicaris kon krijgen. Ik nam dit zuur verdiend geld, en verliet den Doctor, met een bloedend hart. Gedurende mijne terugreis, poogde ik op alle mogelijke wijze te verklaren, hoe vijf pond den rijken

Doc-

Doctor SMART, rijker zouden kunnen maken? maar ik kon dit niet doen.

Dingsdag.

Negen ponden heb ik aan zeven perfonen betaald, aan welke ik deze fom fchuldig was.' Het overige van het geld was niet meer voldoende, om mij een broek aan te fchaffen, hoewel ik die zeer noodig had. De Kleerenmaker EUBAU, had wel een broek, die reeds gedragen, maar echter nog zeer goed en voor mij gefchikt was, te koop, maar ik zag er evenwel van af, want mijne vrouw moest noodzakelijk een rok, en ieder mijner twee dochters een paar fchoenen hebben. Voor mij bleef dus geen geld meer over.

Woensdag.

Rok en fchoenen zijn gekocht, maar ongelukkig verloor mijne vrouw eene halve guinje, die zij in eene harer zakken had gestoken, waarin, zonder dat zij dit wist, een gat was. Een ongelukkig geval! thans hielden wij flechts eene halve kroon over, en hiervan moesten vier perfonen, zes maanden leven. Ik troostte mijne vrouw, die zeer neêrflagtig was, en boezemde haar moed en vertrouwen op de Voorzienigheid in.

Donderdag.

Heden werd mij, uit de Herberg, een briefje gebragt, dat door eene mij onbekende hand gefchreven was, men verzocht mij in hetzelve, om, uit hoofde eener belangrijke zaak, derwaarts te komen. Ik ging, en vond daar een Tooneelfpeler, wien de waard gearresteerd had, om dat hij zijn gelag, dat zeven pennij bedroeg, niet betalen kon. De vreemdeling had iets edels in zijn gelaat, dat mij voor hem innam. Hij verzocht mij, hem uit deze verlegenheid te redden.

Ik

Ik beleed hem, dat het met mij even zoo slecht gesteld was als met hem, maar verzekerde hem tevens, dat ik zorgen zou, dat hij morgen uit de handen van den waard verlost werd.

Donderdag Avond.

De Bakker, die dus ver brood aan mij geleverd had, en steeds eerlijk betaald was, liet mij heden plotsling zeggen, dat hij mij niet meer borgen wilde, en dat ik mij van een anderen Bakker moest voorzien. De Vleeschhouwer was nog beleefder, want hij zondt zijne vrouw bij mij, en liet mij weten: dat hij vernomen had, dat Doctor SNART eenen anderen Vicaris zou aannemen, en dat hij mij dus ried, om mij in het vervolg voor mijne kleine behoefte van vleesch, bij meester PETER PLAMB te vervoegen. Deze meester PLAMB, nu was een gierigaard, die niemand borgde, en bovendien nog aan het andere einde van het Dorp woonde. Thans gaf ik mij over aan de bitterste overdenkingen over de hardheid en gevoelloosheid der menschen, die elkander niet als broeders, maar als vijanden behandelden. Dra schaamde ik mij echter over mijne kleinmoedigheid en misnoegen, gaf mijn lot over aan de Voorzienigheid, ging naar bed, en sliep gerust.

Vrijdag.

Des morgens vroeg liep ik terstond naar de herberg, betaalde den waard het gelag van den tooneelspeler, en gaf den armen mensch nog een schelling tot reisgeld. Hij bedankte mij hartelijk en scheen aangedaan te zijn. Mij dacht steeds, dat wij elkander reeds elders gezien hadden. Toen ik te huis kwam was mijn geld op, want, gelijk ik reeds gezegd heb, ik had den laatsten schelling aan den tooneelspeler tot reisgeld gegeven. Mijne middagmaaltijd was zeer armoedig,

of

of liever ik at volftrekt niets, om voor mijne vrouw en kinderen het beetje brood, dat wij nog over hadden, niet te verminderen. Des middags verhaalde ik aan mijne vrouw het gebeurde met den tooneelfpeler, en den fchelling, dien ik hem gegeven had Die edele, vrome ziel was zeer getroffen door den nood van den armen mensch, en prees datgeen, wat ik aan hem gedaan had, als een werk van menfchenpligt In dezen oogenblik deed ik de gelofte, dat ik deze dierbare gezellin mijnes levens nooit meer zou bedroeven. Hare fchoone ziel, hare hemelfche onderworpenheid en haar ongunftig lot vergoeden toch zeer ver alle kleine feilen, die zij wel eens in een oogenblik begaat, waarin zij de regelen der voorzigtigheid vergeet, en flechts de inboezemingen van haar uitmuntend hart volgt.

Zaturdag.

Heden voltooide ik mijne Leerrede voor den dag van morgen. Ik zal die in de vier Gemeenten, die aan mijne zorg zijn toevertrouwd, houden. Zij handelt over de overdrevene weelde en de gevaren van den overvloed. Ik denk, dat zij eenen goeden indruk maken en nalaten zal.

Zondag avond.

Ik ben dezen avond moede en hongerig van mijn werk en togt te huis gekomen. Ik verzocht mijne vrouw om een ftukje brood, maar zij verzekerde mij weenend, dat zij geene beete meer in huis had. Ik zocht haar nu, zoo goed mij flechts mogelijk was, te troosten, en eischte verder niets meer. Maar in mijn hart was het geheel anders gefteld, want ik had in mijn ganfche leven nooit zulk een honger gevoeld, als thans. Wij bezaten flechts nog twee en een halve pennij, en ik bad mijne vrouw voor dit geld den

vol-

volgenden morgen een weinig brood te koopen, en dit met de kinderen te deelen.

Maandag.

Ik ben heden met een beklemd hart ontwaakt. Ik dacht, dat ik dezen dag niet zou overleven, want de ellende drukte mij neder. Maar de goede Voorzienigheid beschikte het anders, en uit den droevigsten morgen werd de schoonste dag mijnes levens. Ten negen ure des morgens hield reeds eene chais voor mijne woning stil. Eer ik vernemen kon, wie in dezelve zat, stond de vreemdeling reeds in mijn vertrek. Deze was de tooneelspeler, dien ik voorleden vrijdag uit de klaauwen van den waard verlost had. Maar thans was hij geheel anders gekleed, als toen, en had twee knechts bij zich. Ik wist in den eersten oogenblik niet, wat ik denken of zeggen zou, maar hij redde mij spoedig uit mijne verlegenheid, door mij bij mijnen naam te noemen, zeggende, terwijl hij mij de hand gaf: *hoe* RICHARD *kent gij mij dan niet meer?* — Mijn heer! antwoordde ik hem, ik heb eerst sedert voorleden donderdag de eer u te kennen. — Kent gij dan — zoo vervolgde hij — uwen ouden schoolkameraad OLIVIER STEWART niet meer? — Thans vielen de schillen van mijne oogen. Ik herinnerde mij dat mij reeds voorleden donderdag eenige gelaatstrekken van den vreemdeling als zeer bekend waren voorgekomen, en nu voltooide de verklaring van OLIVIER, wat ik niet ontraadselen kon. Wij hadden elkander zeker sedert ruim achttien jaren niet gezien, en ik wist slechts zoo veel hem, dat hij in de krijgsdienst getreden en den veldtogt in *Indië* bijgewoond had. Wat er sedert van hem geworden was, was mij volstrekt onbekend, want in mijne landelijke eenzaamheid vernam ik niets, en ik had geen geld om couranten te lezen. Mijn school-

schoolkameraad was intusschen achttien jaren ouder geworden, en de Indische zon, gepaard met de ongemakken, die een oorlog in deze streken vergezellen, hadden zijne wezenstrekken veranderd. Nu vernam ik van OLIVIER STEWART, dat hij, na den dood van zijnen vader, in eene onaangename, zoogenoemde zaak van eer, gewikkeld en genoodzaakt was geworden om te vlugten. Om onbekend te blijven, had hij zich onder een troep tooneelspelers begeven, die in de provincie rond trokken. Gedurende dezen tijd werd het regtsgeding tegen hem begonnen, en eindelijk op denzelfden vrijdag, toen ik hem uit de herberg verloste, ten zijnen voordeele beslist. Hij kreeg nu zijne, onder beslag gelegde goederen, terug, en durfde weder als zoon en erfgenaam van OLIVIER STEWART optreden. Zijn eerste werk was nu den armen Vicaris van *Southeij* op te zoeken, dien hij terstond voor den ouden vriend zijner jeugd herkend had. Hij had naauwkeurig naar alle mijne omstandigheden vernomen, eer hij in mijn huis kwam. Hij zeide, dat hij kwam om een ouden vriend te bezoeken en eene schuld te betalen, en tevens noodzaakte hij mij om eene beurs met vijftig guinjes aan te nemen. Ik kon van verbazing en vreugde niets antwoorden. Mijne tranen en die van mijne vrouw, wiens verrukking niet minder was, vervongen de plaats van antwoord en dank.

OLIVIER verliet mij, na een verblijf van een paar uren, met de verklaring, dat ik dra nader van hem hooren zou. Wezenlijk kwam ook reeds den volgenden dag een bode met een brief van hem, waarin hij mij meldde, dat hij voor mij een beroep als Predikant, met een inkomen van drie honderd ponden sterling, gekregen had. Ik aanvaardde nu hetzelve spoedig en bedankte Doctor SMART voor mijne dus ver genotene bezolding. Hij was hierover zeer verblijd, dewijl hij nu jaarlijks vijf ponden kon uitwinnen.

De geschiedenis dezer merkwaardige week van mijn leven, heb ik ter herinnering en tot onderwijs voor mijne kinderen opgeteekend, op dat ik nooit vergete, wat ik geweest ben, en zij bedenken mogen, wat zij behooren te zijn, om dat geluk te verdienen, dat hun vader thans ten deel gevallen is.

OVER DE VERSCHIJNING VAN EEN KRUIS TE MIGNÉ.

Evangelische Kirchenzeitung 1827. N°. 44. *bl.* 350.

Het is uit de Nieuwspapieren bekend, dat een aantal menschen te *Migné* vergaderd, bij gelegenheid dat aldaar door de Fransche Zendelingen, volgens gewoonte, een zeer hoog Kruis geplant werd, plotsling een wit kruis in de lucht ontdekt, en dat dit door hen, en vervolgens door verscheidene Roomsche Schrijvers, voor een wonder gehouden wierd. Sedert heeft echter een Roomsch Geestelijke, de Abbé DE LA NEUFVILLE, Baccalaureus der voormalige Theologische Faculteit te *Parijs*, en voorheen Generaal Vicaris, te *Dax*, zich openlijk met moed en kracht tegen dit vroom bedrog verzet, in een geschrift, dat den Titel draagt: „het valsche wonder te *Migné*, bij *Poitiers*, op den 17den December 1826, of het ontdekt bedrog; waarin hij poogt te bewijzen, dat dit kruis door natuurlijke oorzaken voortgebragt is. Volgens zijne gedachten, was het niets anders dan een vlieger, (*kolder* zeggen de jongens te *Amsterdam*), van hemelsblaauw papier, wiens kleur men dus van die der lucht niet onderscheiden kon, en waarop een kruis van zilverpapier geplakt was, dat in een staart van dezelfde stof eindigde. (1) Hij haalt verscheidene gronden voor

(1) Ik herinner mij zeer goed, dat ik voor eenigen tijd eenen brief gelezen heb van eenen Student, aan een zijner vrien-

voor deze zijne meening aan, als vooreerst: dat het een half uur na zonnen ondergang gebeurde, en dus niet helder genoeg was, om een vlieger van hemelsblaauw papier te onderscheiden; ten andere, dat de stand van het kruis horizontaal was, daar die met een vlieger niet anders geplaatst kon worden; ten derden, dat op de eerste Lithographische teekening van dit zoogenaamd wonder, het bovenste gedeelte van het kruis een weinig hooger stond, dan het onderste, gelijk dit in der daad bij een vlieger plaats heeft, terwijl op de latere teekening, waarschijnlijk daar men dezen misslag bespeurd had, het kruis geheel horizontaal geplaatst is; dat het kruis zeer onjuiste evenredigheden heeft; men leest namelijk onder den steendruk: dat de lengte omtrent honderdveertig, en de breedte drie tot vier voeten geweest is; eindelijk ten vijfden, dat het kruis op een afstand van honderd voeten boven de aarde gezien is, eene hoogte, die een vlieger ligt bereiken kan.

De Abbé DE LA NEUFVILLE, haalt verder, ten bewijze dat dit wonder onecht is, verscheidene leugens en tegenstrijdigheden aan. 1. Op de eene plaats van het berigt wordt gezegd: dat het kruis tachtig voeten, en op eene andere dat het honderd veertig voeten lang was. 2. Onder den steendruk staat: honderd veertig voeten lang en drie tot vier breed; men zou dus, om de evenredigheid getrouw weder te geven, een kruis van vijf

vrienden geschreven, waarin hij hem berigtte, dat hij door eenige Geestelijken geroepen was, om juist zulk een vlieger als de Abbé beschrijft op dien tijd op te laten, toen dit kruis te *Migné* verschijnen moest, dat hij naderhand een en andermaal daarna vragende, eerst met uitvlugten werd afgescheept, en toen gelast werd hiervan te zwijgen. Het spijt mij dat 't mij ontvallen is, waar ik dit gelezen heb, maar vele lezers zullen zich dit ook wel herinneren.

vijf en dertig lijnen lang, en ééne lijn breed hebben moeten teekenen, daar dit echter belagchelijk zou geweest zijn, heeft men een wel-geproportioneerd kruis gedrukt, zoo als het zoogenoemde in de lucht geziene geenszins was.

3. Negenmaal wordt herhaald, dat het een lichtend kruis geweest is, maar Bladz. 31. der beschrijving wordt ook gezegd, dat dit lichtend kruis tot het donker werd bleef staan, en toen na eene langzame afneming verdween. Een lompe leugen, want de duisternis moest den glans van het lichtend kruis verhoogen.

De Abbé haalt nog meer andere in het oog loopende tegenstrijdigheden aan; beroept zich op de wereldkundigheid der zaak, daar hij verzekert, dat men in die streek thans zeer goed wist, dat dit zoogenoemd wonder juist zoo gebeurd was, als hij stelde, gaat dan over tot eene Godgeleerde Verhandeling der valsche wonderen, en besluit eindelijk zijn geschrijf met ernstige aanmerkingen, van welke ik eenige hier zal plaatsen:

„ Hoewel het bedrog thans voldoende bewezen is, blijft men echter nog aanhoudend de beschrijving benevens den steendruk verkoopen, onder welken staat: Op last van den Heer Bisschop VAN POITIERS. Deze Bisschop, de Heer VAN BOUILLÉ, stelt zich hier door zeer ten toon en laadt eene zware verantwoording op zich. Hij mag niet langer blijven zwijgen, hij moet zich voor *Frankrijk* verklaren. Blijft hij bij voortduring staande houden, dat deze verschijning een wonder is, waarom bewijst hij dit dan niet, daar het hem niet onbekend kan zijn, dat men het tegendeel verzekert? zijne verlegenheid is zigtbaar.... Het is de eerste reis niet, dat bedriegers het volk door wonderen zoeken te verleiden; maar het is de eerste reis, dat zij, die uit hoofde van hunnen post verpligt zijn, het bedrog

te

te ontmaskeren, zich hieraan ontrekken en zwijgen. Er zijn toch slechts drie gevallen denkbaar: de verschijning was een wonder, of zij was het zeker niet, of de zaak is twijfelachtig. In het eerste geval voldoet de Heer BOUILLÉ, niet aan zijnen pligt, waarom wordt zijn proces verbaal niet door gansch *Frankrijk* bekend gemaakt? waarom heeft hij geenen herderlijken brief rondgezonden en een *Te Deum* laten zingen? waarom is niet alom een *Te Deum* door de Ambtgenooten van den Heer VAN BOUILLÉ bepaald? waarom heeft hij niet aan Koning KAREL X. geschreven, en hem berigt gegeven van het wonderdadig kruis te *Migné*, verschenen, in navolging van CIJRILLUS, Patriarch van *Jerusalem*, die schreef aan Keizer KONSTANTIJN, om hem een wonder te berigten, dat hij en de gansche stad gezien had? Volgens zijn zwijgen te oordeelen, schaamt hij zich over zijn wonder .... Is het echter zeker, dat het kruis van *Migné* geen wonder is, dan is men verpligt, om de door mij aangehaalde redenen, het bedrog bekend te maken. Is echter de zaak twijfelachtig, dan eischt de voorzigtigheid zich tegen het verspreiden van een geschrift te verzetten, dat men mogelijk eens zal moeten herroepen, maar zelfs uit de twijfelachtigheid der zaak, ontleen ik een bewijs tegen de echtheid van het wonder te *Migné*; want als God een wonder had willen doen, dan zou hij dit niet twijfelachtig gelaten, maar veeleer door zulke duidelijke bewijzen beoorkond hebben, dat niemand zich hieromtrent had kunnen vergissen.

De burgerlijke wetten zijn vreesselijk streng ten aanzien der vervalschers. Valsche munters, valsch getuigenis, het voeren van valsche namen, vervalsching der staatspapieren, der openlijke geboorte, sterf en trouw registers enz. op dit alles worden min of meer zware straffen gesteld en de

helpers ook niet verschoond; zie Code Penal Art. 59—63, 148, 151. zou nu de Kerk, die eene groote maatschappij is, verdraagzamer tegen de uitvinders en verspreiders van valsche wonderen zijn; of tegen hen, die zich hier tegen behoorden en konden verzetten?"

Ik heb deze eenigzins lange plaats aangehaald, daar het mij belangrijk voorkwam, op het bewijs, dat de Abbé uit het zwijgen van den Bisschop VAN POITIERS ontleent, en waarop dus ver niet genoeg gelet is, opmerkzaam te maken. Ik twijfel ook niet, of het zal de lezers van dit Tijdschrift niet onaangenaam zijn, de stem van eenen Priester te hooren, die alle vooroordeelen weet te overwinnen, als het er op aan komt, om de waarheid, die hij bemint, te verdedigen.

DE HEIDENS.

De Egijptische Tooveraars of Heidenen, die in het Engelsch *Gipsy* heeten, en door WALTER SCOTT, in verscheidene zijner werken, zoo treffend geschilderd zijn, bedragen 40 tot 50,000 zielen, die in kleine rondzwervende benden verdeeld zijn, en een opperhoofd hebben, dat den titel *Koningin* of *Koning* draagt, al naar dat de heerschende persoon vrouw of man is, en deze handhaaft zijn gezag ook op zulk eene wijze, dat elk hunner zich wel wacht om hem te vertoornen. Zij verkrijgen hun onderhoud door waarzeggen en het verkoopen van recepten aan de boeren, maar hunne beste inkomsten trekken zij uit het geen zij stelen. Er zijn in *Engeland* geene grootere vogel- en schapen dieven, dan de Heidens. Ik weet geene reden te vinden voor de inschikkelijkheid der regering, jegens deze vagebonden, die steeds gereed zijn, om zich heimelijk alles toe te eigenen, wat hun in handen valt, en die steeds door den honger in de nabijheid der hofsteden

en

en dorpen gelokt worden, gelijkt de wolven naar de schaapstallen.

De Heidenen zorgen dat zij op hunne togten niet te zeer vermoeid worden, en zijn ook zeer behendig om de straf van de regtbanken te vermijden. Evenwel verloopt er bijna geen dag, waarop niet sommige hunner voor het geregt verschijnen moeten. In de onlangs voorgevallene assises te *Cambridge*, zag men één hunner, die een zonderlingen diefstal gepleegd had, op de bank der beschuldigden zitten.

Een Pachter CRISP genaamd, die door eene ziekte verscheidene schapen had verloren, liet deze villen en het vleesch ophangen, om dit aan de honden te geven. Een ongelukkige Heiden ELIAS POPPIJ genoemd, werd door de reuk van dit zoo hij meende versch vleesch verleid, en stal verscheidene vierendeelen. De honger alleen had hem hiertoe gedwongen, want hij nam de huiden der schapen niet eens mede, die niet ver van het vleesch hongen om te droogen. De raadpleging der Jurij, over deze hoofdmisdaad, volgens de Engelsche wetten, duurde vrij lang. Eindelijk sprak echter de Voorzitter der Jurij, de volgende beslissing uit: Wij hebben den aangeklaagden niet schuldig gevonden, dewijl het gestolene geen schapenvleesch, maar slechts een aas, zonder eenige waarde was. — POPPIJ, werd nu onder een luid gejuich der talrijke hier zaamgekomene Heidens ontslagen, die, hoewel zij, gelijk hij, voorwendeden te kunnen waarzeggen, evenwel deze gelukkige uitkomst, niet hadden kunnen voorspellen.

Thans heeft eene Afdeeling van het Zendeling-Genootschap, in *Engeland*, op zich genomen, aan de beschaving van dit wonderbaar volk te werken. Te regt begreep zij, dat verlichte Christenen, wel hunne Zendelingen, naar alle landen

hadden gezonden, maar tevens een onbeschaafd volk, dat onder hen woont vergeten hadden.

Deze Afdeeling namelijk, veronderstelt met vele Geleerden, dat deze Heidens tot den Stam der *Suders* behooren, die in het jaar 1408, door de Krijgstogten van *Timur* verstrooid, en gedeeltelijk uitgeroeid zijn. Hunne taal is, met eenige kleine verscheidenheid, in alle landen van *Europa*, waar deze vreemdelingen, schoon onwelkome gasten, zich ophouden, geheel dezelfde, en komt overeen met de tegenwoordige taal, hunner vorige landslieden. Men is reeds bedacht, om, ter vorming dezer Heidens, Scholen te stichten, en hoopt hen eens, vooral om hunne taal, met voordeel tot het werk der bekeering in *Asië*, te kunnen bezigen.

VORSTELIJKE DIEVERIJ IN PERZIE.

De Vorsten en Gouverneurs in Perzie, verstaan de kunst om goed koop, dat is zonder te betalen, te koopen. Als zij b. v. weten, dat iemand een fraai paard bezit, dan zenden zij eenen vertrouweling tot hem, die den eigenaar vele aardige zaken over zijn ijver, en de door hem gedane diensten zegt, of de bode houdt zich als of hij een vriend van hem is, en zegt hem, hoe gunstig de Prins over hem denkt. Gedurende het gesprek, weet hij aan hetzelve zulk eene wending te geven, dat het op het paard valt; nu moet de eigenaar het beest laten zien, en dan verklaard de afgezant, dat de Prins het paard wil koopen, voor den prijs dien de eigenaar bepaalt, maar die echter nooit betaald wordt. Verzetten, zou met verlies der gunst en onderdrukking gestraft worden. Maar is de eigenaar te magtig, dan wordt een bedreven dief afgezonden., die het paard stelen moet en de vroegere bezitter kan dan, als hij aan het hof komt, de Prins op zijn paard zien rijden, zonder dat

dat hij het durft wagen hiervan een woord te reppen. Het eenige middel om zulk een verlies te keeren, is den bode omtekoopen, op dat hij een valsch berigt zou brengen, maar dit middel helpt ook niet altoos, dewijl de vorst een tweede bode zendt, die dan insgelijks omgekocht moet worden, en zoo vervolgens. Omkoopen of het dier een kunstig gebrek bezorgen, is het eenige veilige middel.

DE HELDINNEN VAN COCHABAMBO.

Wij kennen uit de geschiedenis verscheidene voorbeelden van Vrouwen, die door moed en standvastigheid uitmunteden. In de stormen der Fransche omwenteling gaf deze teedere sekse vaak bewijzen van grooten heldenmoed en van eene sterkte van geest, die iedere proef doorstond. Een buitenlandsch Journaal verhaalt vele trekken van de dapperheid der vrouwen, die voor de zaak der Amerikaansche patriotten streden.

DONNA JUANNA ASSUNDUIJ verzelde alom haren echtgenoot, den Generaal PADILLA, en vocht aan zijne zijde. In de slag van *Lagnana* veroverde deze Amazone een spaansch vaandel, en het Gemeenebest gaf haar den rang van Overlten Luitenant, om haar zijne dankbaarheid te betoonen.

In den veldslag van *Cochabambo* ontwikkelden de vijanden zulke krachten in den strijd, welke die der patriotten zeer overtroffen. De Generaal, die het bevel voerde over de troepen der Republiek, beval dat de vrouwen van *Cochabambo* de wapenen zouden opvatten, en vertrouwde haar de verdediging eener stelling toe. Zij sneuvelden alle, en van dezen oogenblik af, vraagt iederen dag in alle regimenten der armee van *Opper Peru*, des avonds bij het appel een officier, of de vrouwen van *Cochabambo* tegenwoordig zijn? een andere officier antwoordt dan: „*neen, zij sterven alle voor het vaderland op het bed van eer.*"

UITBOEZEMING

AAN

• • • • • • • • • • • • • • •

BIJ HET ZIEN TER AARDE BESTELLEN VAN HET LIJK ZIJNER ECHTGENOOTE.

In den Ouderdom van 22 jaren Overleden.

Wat akelig geluid bromt bonzend mij in de ooren? —
Ach! 't is het naar gedreun der doodklok dat mij treft!
Wend af! — mijn teedre ziel kan nooit die treurmaar hooren,
Dat niet een heim'lijk wee zich in mijn hart verheft.

Ja, 't doffe klokgebrom is weêr de toon der smarte,
De nagalm van den slag die Echtgenooten trof! —
Een' jeugdige Egaê werd den man gescheurd van 't harte:
Hem dreunt dat klokgebrom zoo vreeslijk naar en dof! —

O! zie 't geopend graf, met opgesperde kaken;
Het wacht den prooi des doods aan de aarde reeds ontvlugt.
Bedroefde en teedre man! zoudt gij geen zuchten slaken,
En geven 't week gemoed door bittre tranen lucht?

Ach! laat die traan de ziel met de uwe vrij ontvloeijen!
Hij blinkt als keurgesteente aan de eerkroon uwer Vrouw. —
En moet ook 't weenende oog, op nieuw van kommer gloeijen,
Hij is de tolk van 't hart, het teeken uwer trouw. —

Maar, diep bedroefde man! hoe veel gij ook moet derven, —
Hoe 't lot u folt'ren moog', nu gij uw weêrhelft mist,
O! zie — als nutte les — op 't nakend uur van sterven!
Doe met uwe onspoed winst, maar niet met God getwist!

Sloeg hij het minnend hart ook ongeneesb're wonden,
Hij, groot in Majesteit, is ook in liefde rijk! — —
O worde in 't Godlijk woord, door u die troost gevonden
Die in geloof en deugd uit liefde tot hem blijk'!

Dan vindt gij na uw' dood, uwe Echtvriendin dáár boven, —
En wordt, in zaalger oord, op nieuw met haar vereend:
Dan zult ge in d'Opperheer den besten Vader loven, —
Schoon gij om 't dier gemis ook bitter hebt geweend —

17 Mei 1827.

J. A. G. VAN WIJK.

AKA.

AKADEMIE-NIEUWS.

UTRECHT.

Vóór het sluiten van het Akademie-jaar, zoo als hetzelve voor het tegenwoordige bepaald is, zijn de volgende Studenten tot den rang van Doctoren verheven, na dat zij, in de Gehoorzaal der Hoogeschool, hunne proefschriften hadden verdedigd.

Den 25sten Junij, CORNELIUS DRONSBERG, van *Amsterdam*, met lof, tot *Juris Romani et hodierni Doctor*, na verdediging zijner *Dissertatio Juridica, de re monetali, imprimis de legibus et delictis monetalibus, horumque poenis.*

Den 30sten Junij, LEONARDUS HAMMING, van *Arnhem*, met lof, tot *Philos. Theoret. Mag. et Literarum human. Doctor*, na verdediging van zijne *Dissertatio Historico-Literaria, de Jasone Pherarum Tyranno.*

Den 1sten Julij. PETRUS CORNELIUS VAN DEN VELDEN, van *Utrecht*, met lof, tot *Juris Romani et hodierni Doctor*, na verdediging van zijne *Dissertatio Juridica, sistens Quaestiones ex Codice civili Francico.*

Den 2den Julij. GERARDUS SIMONS, van *Thamen*, jongste Zoon van den Hoogleeraar ADAM SIMONS, met grooten lof, tot *Matheseos Mag. et Philos. naturalis Doctor*, na verdediging van zijne *Dissertatio Physica, de dilatatione liquidorum per calorem.*

Den 3den Julij. HENRICUS HEIJLIDIJ, van *Utrecht*, met lof, tot *Juris Romani et hodierni Doctor*, na verdediging van zijne *Dissertatio Juridica, de vi probationis, quam habet confessio criminis rei.*

Den-

Denzelfden dag, met grooten lof, JOHANNES PARÉ, geboren te *Haarlem*, Zoon van Ds. J. PARÉ, Predikant te *Barneveld*, na verdediging van zijne *Dissertatio Theologica*, *de Johannis Euangelio non prorsus dissimili prioribus Euangeliis, nec ob dissimilitudinem repudiando.*

Den 4den Julij. GUILIELMUS SERRURIER, uit *Overijssel*, met grooten lof, tot *Juris Romani et hodierni Doctor*, na verdediging van zijn *Specimen Juridicum Animadversionum ad locum CAJI de potestate, manu et mancipio.*

Denzelfden dag, EVERARDUS JANUS JACOBUS VERWEIJDE, van *Amsterdam*, Kweekeling van het Athenaeum zijner Geboorte-Stad, met lof, tot *Juris Romani et hodierni Doctor*, na verdediging van zijne *Dissertatio Juridica*, *de eo, quatenus actiones, virtutis legi contrariae, delictis in civitate sint accensendae.*

SCHOOL-NIEUWS.

BRIELLE.

Den 10den Julij 1828. Na dat de Leerlingen der Latijnsche School, ter dezer Stede, in de tegenwoordigheid van H. H. Curatoren geëxamineerd waren, en vele proeven van hunne, in het laatst verloopene halfjaar gemaakte vorderingen gegeven hadden, werden alle met aanzienlijke Eereprijzen begiftigd, en naar hoogere klassen bevorderd. Van de derde, naar de tweede klasse: G. M. GROESBEEK en B. G. CLEMENT. Van de vijfde, naar de vierde: J. J. LE FÈVRE DE MONTIGNIJ, S. VAN DER SWALME, A. M. DE ROUVILLE, J. M. VAN DER BIJLL. Van de zesde, naar de vijfde: C. C. ROËLL en A. BRABER.

Alle deze Jongelingen, spraken hunne *Gratiarum*

rum *Actiones*, met veel bevalligheid uit, en H H. Curatoren mogten zich verheugen over de vernieuwde bewijzen van de kunde, en den ijver, van onzen verdienstelijken Rector, A. B HUIJSMAN.

HAARLEM.

Den 24sten Junij 1828. Heden werd hier de gewone halfjarige Promotie, van de Leerlingen der Latijnsche Scholen, en prijsuitdeeling aan hen, die boven hunne Mede-Leerlingen uitgemunt hebben, in het bijzijn van eene aanzienlijke schare Toehoorders gevierd. De Rector, hield bij deze gelegenheid eene Redevoering: *De Aetate literis discendis Commodissima*; waarna hij tot het Promotiewerk overging. — Uit de tweede orde van de eerste klasse, werden naar de eerste orde bevorderd: A. C. TRAVAGLINO, met een prijs, J. C. WEIJERS en J. RITSEMA; uit de derde orde naar de tweede: D. M. VAN GELDER DE NEUFVILLE met een prijs; uit de vierde orde naar de derde, H. POLMAN KRUSEMAN met een prijs en C N. DE GRAAF. — Uit de bovenste orde van de tweede klasse, werden naar de vierde orde van de eerste klasse bevorderd: A. A. DEENIK, J J. VAN DEN BOSCH, J. G. H. VAN TETS, met prijzen, en G. J. VAN HEES; van de benedenste orde naar de bovenste, ging over met een prijs J. ENSCHEDÉ. — Van de bovenste orde van de derde klasse, gingen over naar de benedenste orde van de tweede klasse, J. J. TEDING VAN BERKHOUT met een prijs, F. A. DE WILDE en S. F LEE; van de benedenste orde naar de bovenste, W. A. SNOUCK HURGRONJE, met een prijs, D H. HALEIJ en D. LUBACH. — Uit de eerste orde van de vierde klasse, werden bevorderd naar de benedenste orde van de derde klasse: J. C. HACKE, T. J. HEIJDANUS met prijzen, N. BEETS, J. T. MAIJ VAN VOLLENHOVEN, W. R. VAN TUIJL VAN SEROOSKERKEN, en L. H. DE BOSSET; uit de tweede orde naar de eerste: W. J. T. DE VOGELAAR, H. DEN DUNNEN met prijzen, H. R. DE BREUK en L DE

KO-

KONING; uit de derde orde naar de tweede: J. HEIJDANUS met een prijs, S. J. VAN STAVEREN, K. E. OBERMULLER, P. J. BURCK en L. VAN VALCKENBURG. — Op het aan de Latijnsche Scholen verbonden Instituut van Wetenschappen enz. ontving in de eerste orde, H. P. KRUSEMAN een prijs in de Talen, en twee Getuigschriften in de *Wiskunde* en *Wetenschappen*, C. N. DE GRAAF een prijs in de *Wiskunde* en één in de Talen, en een Getuigschrift in de *Wetenschappen*, . ENSCHEDÉ een prijs in de *Wiskunde*, een Getuigschrift in de Talen, en een in de *Wetenschappen*; uit de tweede orde gingen over naar de eerste, H. DEN DUNNEN en J. RITSEMA; de eerste met een prijs in de Talen; van de derde orde gingen over naar de tweede, G. J. VAN HEES, met een prijs in de Talen, en een Getuigschrift in de *Wiskunde*, J. C. WEIJERS, N. BEETS en K. E. OBERMULLER. Uit de vierde orde naar de derde, A. C. TRAVAGLINO, met een prijs in de Talen, en een Getuigschrift in de *Wiskunde*. — Uit de vijfde orde naar de vierde, gingen over: H. R. DE BREUK, met een prijs in de Talen, D. LUBACH, L. DE KONING en P. J. BURCK.

AMERSFOORT.

Den 8sten Julij 1828. Nadat op den 21sten en 23sten Junij l. l., bij het toen gehouden Examen, de Leerlingen aan de Latijnsche Scholen alhier, ten aanzien hunner gemaakte vorderingen in de Grieksche en Latijnsche Spraken, alsmede in de Wis, Geschied, Aardrijks en Fabelkunde waren onderzocht, en Heeren Curatoren aan de Overwinnaars in de verschillende vakken belooningen voor hunne betoonde vlijt hadden toegekend, werd op heden de plegtige Promotie en Prijsuitdeeling gehouden. Tot de Akademische lessen werden bevorderd de verdienstelijk jongelingen G. A. HEIJLIGERS, *summa cum laude quoad linguas*, en

en J. DE LOUTER, *summa cum laude*. Deze beklommen het spreekgestoelte en hielden voortreffelijke Redevoeringen, de eerste: *De Solone Atheniensium Legislatore*; de laatste: *De Agesilai Lacedaemonii vita*; waarna de Wel Edele Heer J. H. VAN ENGELEN, Rector Gijmnasii opklom, en met gepaste aanspraken, zoo wel deze als volgende jongelingen opriep, om de hun toegewezene prijzen en eereblijken te ontvangen. Met fraaije boekprijzen werden begiftigd voor de talen: voornoemde, G. A. HEIJLIGERS en J. DE LOUTER, benevens P. H. J. ROOS SCHREGARDUS, J. ROEMER, H. LOOS, M. J. MEIJER, H. T. VERHOEF, L. W. LOHMANS, J. H. ROSKAM, O. SCHELTUS, R. A. BAAS. W. L. VAN DEVENTER, (deze wegens zijn klein getal fouten, met een boek verguld op snee,). C. G. VAN DER MAATH en H. C BREIJL, terwijl eervolle getuigenissen voor de talen ontvingen: L. A. VAN BEEK, J. H. DE VRIES, A FRIEDENBURG, W K. LEINWEBER, C. P. H. SUIJCK en T. BELL

Vervolgens werden, voor de Wiskunde en andere Wetenschappen, fraaije boekgeschenken uitgedeeld aan: J. DE LOUTER, P. H. J, ROOS SCHREGARDUS, O. SCHELTUS, H. T. VERHOEF, C. P. H. SUIJCK, W. L. VAN DEVENTER, en eervolle Getuigschriften aan J. ROEMER, H. J LEINWEBER, M. J. MEIJER, A. FRIEDENBURG, H. LOOS, A. A. VAN BEEK, L. W. LOHMANS en F. J. VAN OS, voor alle welke geschenken de Leerlingen op eene bevallige wijze, in Latijnsche en Nederduitsche spraken hunnen dank betuigden.

Treurig was bij deze plegtigheid het aandenken aan den voortreffelijken jongeling J. R. LAAN, door zijn onberispelijk leven en door zijne onvermoeide werkzaamheid, zoo wel de vreugde zijner ouders en onderwijzers, als een voorbeeld van navolging voor zijne medeleerlingen. Deze uitmuntende jongeling, de vorige maand door eene kwaadaardige ziekte, op het onverwachts

aan

aan zijne betrekkingen en aan deze School ontrukt, in den ouderdom van 15 jaren en bijna twee maanden, had in de Grieksche en Latijnsche Talen die hoogte bereikt, dat hij tot de eerste klasse had kunnen bevorderd worden, en wat de Wiskunde en verde Wetenschappen aanbelangt, tot de eerste klasse reeds was opgeklommen en den hoogsten rang in dezelve zoude verkregen hebben, indien de dood niet zijne loopbaan op aarde geëindigd had.

Het was daarom, dat Heeren Curatoren besloten, des overledenen verdiensten met twee boekgeschenken, in rouwbanden, eenen voor de Talen, en eenen voor de Wiskunde, te beloonen; wel eene treurige herinnering voor zijne hem teeder beminnende ouders; maar tevens een blijk ter aanmoediging van jonge lieden, die hieruit zien, hoe hoog de verdiensten, zelfs van helaas! voor ons te vroeg gestorvene kweekelingen, door Heeren Curatoren worden geschat.

Twee zijner Schoolvrienden, P. H J. ROOS SCHREGARDUS en J. DE LOUTER, traden bij de toewijzing der eereprijzen voor den overledenen op, drukten hunne smart wegens het verlies van hunnen vriend met toepasselijke redenen uit, en betuigden, de eerste in de Latijnsche, de laatste in de Nederduitsche Taal, in zijne plaats, aan Heeren Curatoren den hartelijksten dank, terwijl de Heer Rector, bij de oproeping dezer jongelingen, niet verzuimde, de nagedachtenis van zijnen hem dierbaren kweekeling te huldigen, en met de krachtigste redenen uit de Christelijke godsdienst ontleend, deszelfs tegenwoordige bloedverwanten te vertroosten.

Dit Letterfeest door eene aanzienlijke schare met belangstelling en deelneming bijgewoond, werd begonnen, bij tusschenpozen vervangen, en besloten, door een fraai Orgel-Muzijk, hetwelk

welk elk tot treurigheid stemde, en waarin de Heer W J. AUGUSTINUS, die het Orgel bespeelde, zoo wel van zijne groote bekwaamheid, als van zijne deelneming in het treffend verlies aan deze Scholen, alle blijken gaf.

DOKKUM

Den 10den Julij 1828. Op heden was de promotie der latijnsche Schooljeugd, in de Kerk der Hervormde Gemeente.

De Rector K. STORT, opende de plegtigheid met een gepast exordium, betuigende daarin, dat hij zeer voldaan was, over de vlijt en vorderingen zijner leerlingen.

Hier op deed de veelbelovende Jongeling P. SWART, eene redevoering, over het gezegde van HORATIUS, *pulvis et umbra sumus.*

Naar de Akademische lessen werd bevorderd, P. SWART, en van lagere tot hoogere klasse zijn gepromoveerd J. DOUWES, P. VAN KLEFFENS, TH. C. KOCK BRILANUS VAN ASSEN, J. POSTHUMA en J. KLASENSZ, welke alle met aanzienlijke eereprijzen werden begiftigd, die daarvoor, met vele bevalligheid, hunne gratiarum actiones reciteerden.

De twee nieuwe Schoolarchen, de Heeren R. VAN KLEFFENS, Burgemeester van *Dokkum*, en P. A. C. BOUENHOLTZ, Pred. bij de Hervormde Gemeente aldaar, werden bij deze gelegenheid door den Rector geluk gewenscht, en alles besloten met eene vermaning aan zijne Leerlingen, met ernst en vuur voorgedragen.

De Heer Rector STORT, houdt ook kost-discipelen, ouders die hunne kinderen aan zijn onderwijs en opzigt toevertrouwen, kunnen verzekerd zijn, dat ze over kost, inwoning, opzigt, vorming, institutie en alles wat tot eene goede opvoeding behoort, alle reden zullen hebben, van voldaan te zijn. Hij beveelt zich aan, en op

aanvrage zijn de conditien, voor niet, bij hem te bekomen.

GRONINGEN.

Den 10den Julij 1828. Nadat Maandag, den 7den dezer, het gewoon half jaarlijksch examen had plaats gehad, vierden wij heden de openbare prijsuitdeeling en bevordering naar hoogere klassen. Na eene korte voorafspraak van den Rector, hielden twee verdienstelijke leerlingen, P. BRONGERS en C. PETERS, welke beide op de hoogste klasse den Latijnschen prijs hadden verworven, hunne *declamationes*: de eerste sprak over de verdiensten der Sofisten, welke ten tijde van Socrates geleefd hebben; de tweede over de fabel omtrent *Hercules*, van den Sofist *Prodicus*; beide kweten zich met bevalligheid en eene gepaste vrijmoedigheid van hunne taak. Hierop werden zij, benevens hunne verdienstelijke medeleerlingen F. J. HESSE, P. SMIT. W. DE VRIES, F. FEITH, C. H. SIJTSMA. P. TRESLING en J. J. ISRAËL, naar de Akademische lessen bevorderd; op deze klasse verwierf P. BRONGERS den Griekschen prijs. Van de tweede orde der eerste klasse gingen over tot de eerste orde: J. R. VAN BOEKEREN, D. TERPSTRA, A. J. LIEUWENS, J. LAOK, J. L. ADRIANI. Van de tweede klasse gingen over tot de tweede orde der eerste klasse: D. N. P. W. DE FREMERIJ, (welke den Latijnschen en den Griekschen prijs verwierf), T. SWAAGMAN, A. R. HOLWERDA, W. R. V. HOEVELL, M. REINDERS, E. VAN DER FERS en J. A. ALDERSHOFF. Van de bovenste orde der derde klasse werden tot de tweede klasse bevorderd: S. COOLHAAS VAN DER WOUDE, B. F. REIGER, J. H. W. DE FREMERIJ, A. A. TEN OEVER, R. J. SCHIERBEEK, T. A. HAACK, W. WOLDRINGH, M. CLANT BINDERVOET, J. D. QUINTUS, G. H. MONKHORST en J. BRANDTS; op deze klasse verwierf S. COOLHAAS VAN DER WOUDE den Latijnschen en B. T. REIGER den Griek-

Griekschen prijs. Van de tweede orde der derde klasse gingen over tot de eerste orde derzelfde klasse: A. BROUWER, (welke den Griekschen en Latijnschen prijs verkreeg), H. VAN GESSELER, H. GUICHART ABRESCH, A. BERTLING EMMEN, H. HUIJSERS, P. J. KUIPER, C. KEISER en C. J. ABRESCH. Van de vierde klasse gingen over tot de tweede orde van de derde klasse: H. O. FRITH, (met den Latijnschen prijs), H. BRAAK en J. BROUWER DOMIS; op deze klasse verkregen H. O. FRITH en H. BRAAK den Griekschen prijs. Van de vijfde klasse gingen over tot de vierde klasse: J. POELMAN, (met den Latijnschen prijs), H. LAGE, J. FOLPMERS, J. VAN BUTTINGHA WICHERS. W. F. PAEHLIG, J. P. BULSING; op deze klasse verwierven J. POELMAN en J. P. BULSING den Griekschen prijs. Van de zesde klasse tot de vijfde klasse gingen over: W. M. REISIGER, met den Latijnschen en A. W WICHERS met den Griekschen prijs. In de Wiskunde verkregen prijzen: eerste klasse, S. COOLHAAS VAN DER WOUDE, tweede klasse, H. HUIJSERS en F. W. VAN SONSBEEK; derde klasse, J. POELMAN. In de Fabelkunde: eerste klasse, D. N. P. W. DE FREMERIJ, tweede klasse, S. COOLHAAS VAN DER WOUDE; derde klasse, W. W. JULLENS. In de Geschiedenis: eerste klasse, D. N. P. W. DE FREMERIJ; tweede klasse, S. COOLHAAS VAN DER WOUDE; derde klasse, J. POELMAN. In de Aardrijkskunde: eerste klasse, D. N P. W. DE FREMERIJ; tweede klasse, A. BROUWER; derde klasse, J. POELMAN. Zij, die met den Latijnschen prijs begiftigd werden, zeiden hunne *Gratiarum actiones* aan H. H. Curatoren met bevalligheid en vrijmoedigheid op. De plegtigheid werd met muzijk begonnen, afgewisseld en besloten.

KERK-NIEUWS

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

ARNHEM. Op gedaan verzoek en vertoond getuigschriften, zijn door het Klassikaal Bestuur als Leden van de Classis aangenomen, de W Heeren J. P. EGERDING. Predd. te *Oosterbeek*. BRAVE en J. STEENMEIJER, Predd. te *Arnhem*.

LOENEN OP DE VELUWE. Uit eene nominat door den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormd Kerk, aan den Koning aangeboden, en waaro geplaatst waren, de Heeren:

W. G. S LIXRAVEN, Kandidaat bij het Provincia Kerkbestuur van *Utrecht*. L. P. SURINGAR, Kand daat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Braband*. en J. PARÉ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*.

Is de Kandidaat W. G. S. LIXRAVEN, door Z. M benoemd tot Predikant te *Loenen*, dewelke alda den 16den Junij l. l. Kerkelijk beroepen zijnd dit beroep heeft aangenomen

ELKUM. Op den 29sten Junij is onze nieuw Leeraar, A. C. DE JONGH, in de H. dienst alhi bevestigd door zijnen Vader, den Wel Eer Heer M. A. DE JONGH, Pred. te *Rotterdam*. D Bevestiger sprak, naar aanleiding van *Joh* XV 33*b*. *Maar heb goeden moed, ik heb de were overwonnen*. De handoplegging geschiedde, behal door den Vader, ook door den 86 jarigen Groo

V

vader, J. DE JONGH, Emer. Pred. te *Leeuwarden*, door den Consulent H. W. DE WILDE, Pred. te *Spankeren* en *Dieren*, en door de Predikanten G. J. COOLHAAS, van *Amerongen*. J. DIESEL, van *Rheede*. N. VAN DER TUUK ADRIANI, van *Dijl* en *Erspijk*. en C. A. VAN VLOTEN, Emer. van *Zuilen*. Namiddag heeft de Bevestigde zijne intrede gedaan, met *Collosf.* III: 16*a*. *Het woord van Christus woone rijkelijk in u in alle wijsheid.*

HALL. Zie Junij 1828.

NIJMEGEN.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824.

OVER EN NEDER ASSELT vakant. Zie Febr. 1828.

SLIJKEWIJK. Zie April 1828.

WAMEL EN DREUMEL vakant. Zie Mei 1828.

HERWEN, AART EN PANNERDEN. Zie Junij 1828.

RANDWIJK EN LAKEMOND. Zie Junij 1828.

ZUTPHEN.

Het Klasfikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft aan Ds. K. H. GREEVEN, Pred. te *Doetinchem*, de acte van Lidmaatschap uitgereikt.

De Ring van *Zutphen* heeft, in deszelfs laatstgehoudene Vergadering, Ds. J. VAN DER LINDEN, Pred. te *Zutphen*, als Praetor, en Ds. J. VAN RUIJK, Pred. te *Ruurlo*, als Scriba gecontinueerd.

De Ring van *Doetinchem* heeft, in de plaats van Ds. C. WARNSINCK, Pred. te *Zeddam*, overleden den 8sten April l. l., tot Praetor en Scriba aangesteld, Ds. H. W. VAN WOLDEREN, Pred. te *'s Heerenberg*

DOETINCHEM, den 29sten Junij 1828. Na dat onze Leeraar J. B. BARENBRUGH, ons op den 18den dezer berigt had, dat hij eene beroeping had ontvangen naar *Zierikzee*, gaf hij ons dezen

morgen te kennen, dat hij zich verpligt gevonden had, die beroeping aan te nemen.

ZEDDAM vakant. Zie Mei 1828.

DIDAM Zie Junij 1828.

VORDEN. Zie Junij 1828.

ZUTPHEN. Zie Junij 1828.

T I E L.

IJZENDOORN vakant Zie Nov. 1826.

OCHTEN vakant. Zie Nov 1827.

OMMEREN vakant. Zie Junij 1828.

B O M M E L.

EST. Van hier is verzuimd op zijn tijd te berigten, dat Ds. G. G. BIERHAUS, beroepen naar *Ermello*, na den 11de Mei l. l. van zijne betrekking op de Classis van *Bommel* en deze Gemeente losgemaakt te zijn, den 4den Mei zijn afscheid gepredikt heeft, met 1 *Joan.* II: 28. *En nu kinderkens blijft in hem.* Zoo dat

EST vakant is.

TUIL, den 29sten Junij 1828. Onze Leeraar Ds. A. J. DIEMONT, op den 14den dezer eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Ameide* en *Tienhoven*, vernamen wij heden, dat zijn Eerw. zich verpligt gevonden had, dezelve, onder inwachting der vereischt wordende approbatiën, aan te nemen. Zoo dat

TUIL eerlang staat vakant te worden.

VUREN EN DALEM, den 6den Julij. Nadat onze Leeraar Ds. P. J. KOOLHAAS, den 4den van zijne betrekking op deze Gemeente, door den Wel Eerw. Heer W. A. VAN EEDEN, als daartoe door het Klassikaal Bestuur van *Bommel* gecommitteerd, was losgemaakt, hieldt hij heden den 6den Julij zijne afscheidsrede, over *Hand.* XX: 32a. *En nu Broeders! ik bevele u Gode.* Zoo dat

VUREN EN DALEM vakant is.

HURWENEN vakant. Zie Febr. 1828.

RUMPT vakant. Zie Febr. 1828.

ZUI

ZUILICHEM EN NIEUWAAL. Zie April 1828.

WAARDENBURG EN NEERRIJNEN vakant. Zie April 1828.

MEETEREN vakant. Zie Mei 1828.

HAAFTEN. Zie Junij 1828.

HARDERWIJK.

BARNEVELD, den 1sten Junij. Onze jongste Leeraar, Ds. J. BROEKMAN, van hier naar *Woerden* beroepen, en van zijne betrekking op deze Gemeente, door eenen Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Harderwijk* ontslagen zijnde, nam heden van ons afscheid, predikende over *Hand.* XX: 32. *En nu Broeders! Ik bevele u Gode, en den woorde zijner genade;* enz.

HIERDEN, den 8sten Junij. Onze Leeraar, Ds. J. P. VERFF, voor veertien dagen ons bekend gemaakt hebbende, dat zijn Eerw. eene beroeping naar de Gemeente van *Balk* had ontvangen, berigtte ons heden, dat hij voor die beroeping had bedankt, en verbond zich op nieuw aan ons, predikende over *Philipp.* IV: 4.

ELBURG. Zie Junij 1828.

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVEZANDE, den 29sten Junij. Onze hoogbejaarde Leeraar, Ds. A. M. VAN GENDEREN, door Z. M. den Koning, gunstig Emeritus verklaard, nam heden van ons een kort maar hartelijk afscheid, sprekende bij deze gelegenheid naar aanleiding van 2 *Petr.* III: 18. Zijn Eerw. was vroeger van zijne betrekking tot deze Gemeente, zoo wel als tot de Clasfis van *'s Gravenhage*, eervol ontslagen, in tegenwoordigheid van den Consulent, door Ds. C. L. VAN DEN BROEK, Assessor bij het Klassikaal Bestuur, en Predikant te *'s Gravenhage.*

De Kerkeraad, handopening verzocht en verkregen hebbende, is reeds werkzaam, ten einde de hierdoor ontstane vakature, spoedig vervuld te zien

SCHEVENINGEN. De Correspondens, heeft van hier geen nader berigt ontvangen.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie April 1828.

ROTTERDAM.

HILLEGERSBERG, den 4den Junij. Ter vervulling der vakature, is alhier gemaakt de volgende nominatie:

DD. SLOTEMAKER, Predd te *Doorn*. DE WIJS, te *Alblasserdam*. VAN DER VEGT, te *Elden* en *Driel*. GILTAIJ, te *Maze* en *Drimmel*. HOOG, te *Krimpen*. KAM, te *Dreischor*. HOOIJKAAS, te *Klaaswaal*. BUIJS BALLOT, te *Brakel*. EVERWIJN, te *Voorthuijzen*. VAN WILLES, te *Lekkerkerk*. VAN DEN BROEK, te *Etten*. en DIEMONT, te *Tuil*.

De zes eersten zijn geplaatst op het zestal.

Op het drietal:

DD. SLOTEMAKER, VAN DER VEGT en DE WIJS.

En daaruit beroepen Ds. A. SLOTEMAKER, Pred. te *Doorn*, voor welke beroeping zijn Eerw. na beraad, heeft bedankt.

ZEVENHUIZEN, den 23sten Junij. Onze Leeraar Ds. K. J. SCHOOR, door Z. M. den Koning eervol ontslag van zijne bediening, wegens ligchaamsongesteldheid, ontvangen hebbende, met toelage van een pensioen, werd heden van zijne betrekking op deze Gemeente, en op de Classis van *Rotterdam*, door den Wel Eerw. Heere C. A. VAN SCHAGEN, als gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Rotterdam*, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. G. VAN DUGTEREN, Pred. te *Moerkapelle*, ontslagen. Dus

ZEVENHUIZEN vakant

MAASSLUIS vakant. Zie Jan. 1828.

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

LEIJ-

LEIJDEN.

HOOGMADE. De vakature zal alhier spoedig vervuld zijn, daar de Wel Eerw. Heer J. F. KUIJPER, Kandidaat bij 't Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, alhier Kerkelijk beroepen is, en deze beroeping met de Klassikale approbatie, ter bekoming der Koninklijke goedkeuring is opgezonden.

RHIJNZATERWOUDE De Kerkeraad alhier, noodigt de Heeren Kandidaten tot de Heilige Dienst uit, om alhier hunne gaven te doen hooren, en hunne Acten te laten viseren, bij Ds. G. VAN DEN BERG, te *Leijmuiden*, naardien de beroeping van onzen Leeraar, reeds de Koninklijke approbatie erlangd heeft.

ZOETERWOUDE. De losmaking van onzen Emeritus verklaarden Predikant J. E. FOUACHE, is geschied, door den Praeses van het Klassikaal Bestuur, H. PROPER, in tegenwoordigheid van den Consulent, I. H. MARLSTEDE.

KATWIJK AAN DEN RHIJN vakant. Zie Junij 1828

VOORHOUT staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

DORDRECHT

BLESKENSGRAAF EN HOFWEGEN. Zie Junij 1828

GOUDA.

AMEIDE EN TIENHOVEN, den 13den Junij. De Wel Eerw. Heer H. I. DUMANS, Pred. te *Harmelen*, voor de op zijn Eerw uitgebragte beroeping bedankt hebbende, zoo is de Kerkeraad heden weder bij een gekomen, en heeft, onder voorzitting van den Secundus Consulent, den Wel Eerw. Heer M. M. SCHIM VAN DER LOEFF, Pred te *Meerkerk*, op vertoonde Acte van Collatie, van de Wel Edel Geb. Heeren P. H. BEELAARTS VAN OOSTERHOUT en L. T. NEPVEU, Heeren van *Ameide* en *Tienhoven*, beroepen den Wel

Eerw. zeer gel. Heer A. J. DIRMONT, Pred. te *Tuil*, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

GOUDA, den 3den Julij. Heden is alhier, ter vervulling der vakature, door het overlijden van den Wel-Eerw. zeer gel. Heer J. H. KROM veroorzaakt, het volgende twaalftal Predikanten geformeerd:

DD. J. J. ROZEBOOM, Predd. te *Waddingsveen*. H. J. KROM, in *de Willemstad*. M. A. JENTINK, te *Oudewater*. J. J. DENIER VAN DER GON, te *Naaldwijk*. J. MOL JZ., te *Deventer*. G. VAN WARMELO, te *Hazerswoude*. D. J. D. DE VOS, te *Bruinisse*. H. VAN HEIJNINGEN, te *Rijswijk*. K. J. VAN DRIEL, te *Limmen*. J. VAN DER VEGT, te *Elde en Driel*. H. BITTER, in *de Rijp*. en W. A. HOLSTEIJN, te *Nieuwerkerk* aan *den IJssel*; de laatste twee met het lot, tegen J. C. RIJEM, Theol. Doctor, te *Zalt-Bommel* en J. GERRITZEN te *Zoelen*.

En daaruit den 10den dezer het volgende zestal:

DD. MOL JZ., DENIER VAN DER GON, ROZEBOOM, JENTINK, VAN WARMELO en VAN HEIJNINGEN.

EVERDINGEN vakant. Zie Mei 1826.

NOORDELOOS staat vakant te worden. Zie Mei 1828.

NIEUWPOORT. Zie Junij 1828.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

BRIELLE.

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

ZWARTEWAAL vakant. Zie Junij 1828.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

STAD AAN 'T HARINGVLIET vakant. Zie Junij 1828.

NOORD-

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Onze Emeritus verklaarde Leeraar Ds. J. TEN BOSCH, heeft bij gelegenheid zijner Leerrede, op Zondag den 22sten Junij, voormiddags in de Oude Kerk gehouden, over *Galaten* VI: 16. *En' zoo vele als er naar dezen regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn Vrede en barmhartigheid, en over het Israel Gods*, zijn openbaar dienstwerk onder ons zegenende geëindigd. Van zijne Kerkelijke betrekkingen is zijn Eerw. losgemaakt door den Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur Ds. J. C. FABIUS, Predikant alhier.

Op den 24sten Junij heeft de Eerw. groote Kerkeraad, uit het gemaakte groot zestal, waarop geplaatst waren:

DD. J. CORSTIUS, G. WALLER, D. J. WOLTERBEEK, R. RODENBURGH MENTZ, J. A. VAN RIJK VAN VOORTHUIJZEN en M. P. MEELBOOM, Predd. te *Enkhuizen*, *Bolsward*, *Hillegom*, *Harlingen*, *Leerdam* en *Haarlem*.

Gemaakt het volgende groot drietal:

DD. J. CORSTIUS, M. P. MEELBOOM en D. J. WOLTERBEEK.

En daaruit beroepen Ds. J. CORSTIUS, Predikant te *Enkhuizen*, die deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen.

KORTENHOEF. Na dat onze Leeraar Ds. C. C. CALLENBACH, beroepen naar *Nijkerk op de Veluwe*, door den Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, Ds. J. W. WIEGMINK, Pred. te *Naarden*, behoorlijk was losgemaakt, heeft zijn Eerw. den 29sten Junij alhier afscheid gepredikt, over *Jesaia* XLIX: 14, 15 16.

16 *Doch Zion zegt, de Heer heeft mij verlaten, en de Heer heeft mijner vergeten, kan ook eene vrouw haars zuigelings vergeten, dat zij zich niet ontfermde over den Zoon hares buiks? offchoon deze vergate zoo zal ik doch uwer niet vergeeten. Ziet ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd, uwe muren zijn fteeds voor mij.* De Kerkeraad reeds handopening ontvangen hebbende, verzoekt de Heeren Kandidaten tot de h. dienst, om alhier hunne gaven te doen hooren, en zich hiertoe vooraf met hunne getuigfchriften te vervoegen, bij den Confulent Ds. D. BRUINS, Pred. te *'s Graveland.*

AMSTERDAM, den 13den Julij. Heden onderging deze Gemeente een gevoelig verlies, door het afſterven van Ds. C. FORTUIJN, die haar gedurende 32 jaren, met ijver en zegen het Evangelie heeft bediend, en hartelijk door haar wordt betreurt.

AMSTELVEEN ftaat vakant te worden. Zie Junij 1828.

H A A R L E M.

WESTZAANDAM. Na de Kerkelijke is ook de Koninklijke approbatie verleend, aan de alhier op Ds. J. J. W. VAN STAVEREN, uitgebragte beroeping.

A L K M A A R.

HARINGKARSPEL EN DIRKSHORN, den 15den Junij. Onze beroeping, uitgebragt op den Eerw. Heer H. BLANKENSTEIN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbeftuur van *Groningen*, en door zijn Eerw, aangenomen, heeft de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen bekomen.

WAAL EN KOOG OP TEXEL, den 8ften Julij. De Kerkeraad dezer Gemeente eene vernieuwde poging te werk ftellende, om in de vervulling der openftaande Leeraarsplaats te voorzien, heeft heden, onder beftuur van den Confulent H. L.

STEIN-

STEINFORT, Pred. te *Oosterend op Texel*, uit het drietal, bestaande uit:

DD. W. BEKKER, J. FOLKERSMA en L. VISSER, Predd. te *Oudendijk*, *Midlum* en *Koedijk*; beroepen den Wel Eerw. Heer J. FOLKERSMA, Pred. te *Midlum*, onder de Classis van *Hoorn*.

HEILO, den 22sten Junij. Heden mogten wij van onzen Leeraar Ds. J. J. VAN DEINSE, vernemen, dat hij voor de beroeping naar de Gemeente van *Berkhout*, bedankt had.

LIMMEN, den 29sten Junij Onze Leeraar, Ds. H. J. VAN DRIEL, onlangs eene beroeping naar de Gemeente van *Ritthem*, ontvangen hebbende, maakte ons heden bekend, dat hij voor dezelve, na beraad, bedankt had.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN. Den 29sten Junij is alhier door den Kerkeraad, onder bestuur van den Consulent, Ds. T. KAMPEN, Pred. te *Wieringerwaard*, ter vervulling der Leeraarsplaats, opengevallen door het overlijden van Ds. W. PETERSEN, dit drietal gemaakt:

DD. N. PLUIM GREIDANUS, Predd. te *Eitershem* en *Schardam*. W. J. VAN RIJKOM, te *Petten*. en A. J. SWIERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*

En is daaruit beroepen, de Kandidaat A. J. SWIERS, aan wien van deze beroeping is kennis gegeven.

VALKOOG EN ST. MAARTEN. De Heeren Kandidaten tot de H. Dienst worden uitgenoodigd, zich alhier te doen hooren, verlangende de Kerkeraad spoedig eene beroeping te doen.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Zie Mei 1828.

SCHOORL, GROET EN KAMP vakant. Zie Mei 1828

HIJPOLITUSHOFF EN WESTERNIELAND vakant Zie Junij 1828.

HOORN.

HOORN.

GROOTEBROEK, den 13den Junij. Ds. L. MAAGH CORSTIUS, Pred. te *Noordscharwoude*, voor de beroeping alhier op hem uitgebragt bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent Ds. J. B. HARTMAN, AZ. Pred. te *Bovenkarspel*, het volgende achttal geformeerd:

DD. J. J. VAN DEINSE, Predd. te *Heilo*. J. B. HARTMAN, AZ. te *Bovenkarspel*. J. C. BUIN, te *Beets*. J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*. W. F. OVERHOFF, te *Uitgeest*. E. J. VAN WESEL, te *Rheeuwijk*. J. J. SLOT, te *Schermerhorn*. en D. SCHOEN, te *Wijdenesse* en *Oosterleek*

Op het viertal zijn gebragt:

DD. VAN IJSSEL GROOTHUIS, HARTMAN, AZ. BUIN en VAN DEINSE.

Waaruit beroepen is, Ds. J H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, Pred. te *Woudenberg*, doch die, na beraad, insgelijks voor deze beroeping heeft bedankt.

WERVERSHOOF, den 15den Junij. Onze van *St. Maarten* en *Valkoog*, overgekomen Leeraar, Ds. P. WASSENAAR, is heden onder ons bevestigd, door den Consulent der Gemeente, Ds. G. DOEDES, Pred. te *Medemblik*, met eene Leerrede, over 1 *Thess* V: 12, 13*a*. De Bevestigde hield zijne Intrerede met *Matth*. XI: 28.

Aan Ds. WASSENAAR, is eene Acte van Lidmaatschap, in de Classis van *Hoorn* uitgereikt.

HENSBROEK, den 15den Junij. Onze Leeraar, H. J. C. MENSONIDES, heeft den 21sten Mei j. l. eene beroeping naar de Gemeente van *Andijk* ontvangen, doch daar voor bedankt, van het eerste ontvingen wij op het Pinkster-Feest kennis, het andere mogten wij heden voormiddag vernemen, uit eene Leerrede over 2 *Cor*. II: 3*b*. *Vertrouwende van u allen, dat mijne blijdschap uwer aller blijdschap is.*

ME-

MEDEMBLIK, den 26sten Junij. Ds. A. P. W. NOORDINK, Pred. te *Oud-Beijerland*; voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping herwaarts, bedankt hebbende, zoo heeft de Kerkeraad, op nieuw een twaalf, zes, en drietal gemaakt, waar op geplaatst werden de volgende Predikanten:

DD. A. H BLAAUW, Predd. te *Zonnemaire*. J. M. BROEKHOFF, te *Heino*. J. J. VAN DEINSE, te *Heilo*. J. C. VAN DOORNE, te *Bahr* en *Lathum*, J. B. HARTMAN AZ., te *Hovenkarspel* R. HERINGA, te *Berlikum* en *Rosmalen*. I. HONDIUS, te *Vreeland*. L. M. LOBRIJ, te *Zwammerdam*. J. J. NEUMAN, te *Sliedrecht*. W. RUITMAN, te *Assendelft*. A. SCHILT, te *Twisk* en P. VERMASEN, in *de Oude Loosdrecht*.

Op het zestal:

DD. BROEKHOFF, VAN DEINSE HONDIUS, LOBRIJ, RUITMAN en VERMASEN.

Op het drietal:

DD. BROEKHOFF, VAN DEINSE en VERMASEN.

Waaruit beroepen is, Ds. J. M. BROEKHOFF, Pred. te *Heino*, die deze beroeping in beraad genomen heeft.

BERKHOUT. Den 30sten Junij. Na dat Ds. J. J. VAN DEINSE, Pred. te *Heilo*, voor de beroeping herwaarts bedankt had, heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. H. P. VAN DER HAAR, Pred. te *Grosthuizen* en *Avenhorn*, het volgende drietal gemaakt:

DD. J. DIJK, Predd te *Zwaag* H. P. VAN DER HAAR, te *Grosthuizen* en *Avenhorn* en D. BROEDELET D. Z., te *Durgerdam*; waar uit beroepen is Ds J. DIJK, Pred te *Zwaag*, aan wien de beroeps-brief is toegezonden.

OPPERDOES, den 26sten Junij Ds J. J. VAN DEINSE, Pred te *Heilo*, voor de op hem alhier uitgebragte beroeping bedankt hebbende; is heden, in tegenwoordigheid van den Consulent de-

zer

zer Gemeente, het volgende zestal van Predikanten geformeerd, als:

DD. J. SCHARDAM, Predd. te *Marken*. J. VAN AMEREN, te *Oudkarspel* H. J. C. MENSONIDES, te *Hensbroek*. J. DIJK, te *Zwaag*. J A. DE HOLLANDER, te *Barsingerhorn* en *Haringhuizen*. J. MANGEL, te *Hantum* en *Hantumhuizen*.

Op het drietal:

DD. SCHARDAM, VAN AMEREN en MENSONIDES.

En daaruit beroepen, Ds J SCHARDAM, Predikant op het Eiland *Marken*, welke deze beroeping heeft aangenomen.

ANDIJK Omtrent de nadere pogingen, ter vervulling der vakature, is geen berigt ingekomen

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.

OOSTER- EN WESTERBLOKKER. Zie Januarij en Mei 1828.

HAUWAART vakant. Zie April 1828.

E D A M.

Het Klassikaal Bestuur van *Edam*, heeft, in deszelfs Vergadering van den 28sten Mei, geëxamineerd, den Heer HENDRIK SCHRAM, hebbende zich ter vorige Vergadering met de vereischte getuigschriften aangegeven. Na gunstige afloop van het Examen, ingevolge Art. 19 en 21. van het Reglement op het Godsdienstig onderwijs, en onderteekening van de vereischte verklaring en belofte, is dezelve, met niet weinig genoegen, eenstemmig bevoegd verklaard, om te staan naar den post van Katechiseermeester, en, na verkiezing tot denzelven post door den Kerkeraad eener Gemeente, geregtigd, om in die Gemeente Godsdienstig onderwijs te geven, overeenkomstig het voorschreven Reglement.

WATERGANG vakant. Heeren Kandidaten worden andermaal uitgenoodigd, om alhier hunne

ga-

gaven te laten hooren, en hunne acten te laten viseren, bij den Wel Eerw. Heer J. G. TOUSSAINT, Consulent dezer Gemeente.

RANSDORP EN SCHELLINGWOUDE, den 9den Julij 1828. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. STEENHAUER, naar *Oost-* en *Westerblokker*, kwam heden de Kerkeraad bijeen, om, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. D. BROEDELET, DZ, Predikant te *Durgerdam*, eene nominatie van Predikanten te maken, ten einde daaruit eene keuze te kunnen doen.

Het volgende zestal werd dus geformeerd:

DD. H. LAMBERS, P. E. VAN DER ZEE, D. BROEDELET, DZ., H. BROERSMA, J. SCHEEFERS en G. RIBBIUS, Predikanten te *Wilsum*, *Jisp*, *Durgerdam*, *Zunderdorp*, *IJsselmuiden* en *Middelie*, c. a.

Hieruit ontstond dit drietal:

DD. H. LAMBERS, D BROEDELET en P. E. VAN DER ZEE.

Waaruit terstond de beroeping is uitgebragt, op den Wel Eerw. Heer H. LAMBERS, Predikant te *Wilsum*, onder de Classis van *Kampen*, en is de beroepingsbrief aan zijn Eerw. toegezonden.

KWADIJK staat vakant te worden. Zie Mei 1828.

EDAM staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

Z E E L A N D.

MIDDELBURG.

MELIS EN MARIENKERKE, den 17den Junij 1828. Ter vervulling der alhier bestaande vakature, is heden alhier, het volgende zestal gemaakt:

DD. J. C. MEIJER, Predd. te *Baarland*, s. LUIJ-

MES, te *Westkapelle*. A. SOETERMEER, te *Burgt*. J. P. WERNDLEIJ CLINGE, te *Bekerke*. C. P. LAMMERS VAN TOORENBURG, te *Domburg*. en A. F. KRUIJT, te *Aagtekerke*.

Terstond werden op het drietal geplaatst:

DD. J. G. MEIJER, S. LUIJMES en A. SOETERMEER.

Uit hetwelk dadelijk beroepen is, Ds. J. C. MEIJER, Pred. te *Baarland*, die dit beroep in beraad heeft genomen.

ST. LAURENS EN BRIGDAMME, den 7den Julij 1828. Ter vervulling der vakature alhier veroorzaakt, door het vertrek van Ds. N. E. ERNST VETTEN, naar *Renesse* en *Noordwelle*, is, onder het bestuur van den Consulent Ds. L. JUTTING, Pred. te *Nieuw-* en *St. Joostland*, en met medestemming van den gekwalificeerden van den Ambachtsheer, gemaakt het volgende zestal:

DD. H. L. DE JONGE, Predd. te *Haamstede* H. M. BOUVIN, te *Koudekerke*. L. JUTTING, te *Nieuw* en *St. Joostland*. J. WANROOIJ, te *Arnemuiden*. A. SOETERMEER, te *Burgt*. en A. C. VAN ALTENA, te *Kleverskerke*.

De drie eersten zijn op het drietal geplaatst, en uit hetzelve is dadelijk beroepen, Ds. H. L. DE JONGE, Pred. te *Haamstede*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

RITTHEM. Zie Junij 1828.

ZIERIKZEE.

Het Klassikaal Bestuur van *Zierikzee*, heeft aan de Heeren N. E. ERNST VETTEN, bevestigd Predikant te *Renesse* en *Noordwelle*, en G. C. DROOGLEEVER FORTUIJN, bevestigd Predikant te *Zierikzee*, acte van Lidmaatschap dezer Classis afgegeven.

ZIERIKZEE. Uit het zestal Predikanten door den specialen Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente, alhier geformeerd ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het Eme-

riteur van Ds. N. STELT, is op den 13den Junij jl. door den grooten Kerkeraad geformeerd dit drietal:

DD. J. B. BARENBRUGH, A. VERWEIJ, JR. en G. J. DE WIT, respective Predikanten te *Doetinchem*, *Lochem* en *Oostburg*.

En is daar uit ten zelfden dage beroepen, Ds. J. B. BARENBRUGH, Pred. te *Doetinchem*, die, na beraad, in afwachting van de noodige approbatiën, deze beroeping heeft aangenomen.

SEROOSKERKE, den 9den April 1828. Heden is alhier, uit het volgend drietal:

DD. J. HUISKAMP, P. STEENMEIJER en S. L. KAPJUS, Predikanten te *Simonshaven* en *Biert*, te *Hekelingen* en te *Warder*, beroepen Ds. J. HUISKAMP, Pred. te *Simonshaven* en *Biert*, die, na beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.

Den 4den Julij heeft de Kerkeraad op nieuw een beroep uitgebragt, op den Wel Eerw. Heer J. DAGEVOS, Pred. te *Ovezande* en *Driewegen*.

BURG, den 8sten Junij 1828. Ook nu weder mogten wij van onzen Leeraar, den Wel Eerw. Heer A. SOETERMEER, vernemen, dat zijn Wel Eerw. voor de collatie van de Hoog Edel geb. Heeren VAN ZUCK, van *Zuilichem*, en VAN ROUVEROIJ, van *Nieuwaal*, achtervolgd van de Kerkelijke beroeping van *Zuilichem* en *Nieuwaal*, van welker ontvangst zijn Wel Eerw. ons in de vorige maand had kennis gegeven, had bedankt, en wijdde zich daarbij heden op nieuw toe aan de dienst dezer Gemeente, bij de bediening van het H. Avondmaal, naar aanleiding van 1 *Cor.* X: 17.

'S HEERJANSLAND. Zie April 1828.

SCHERPENISSE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

NOORDGOUWE. Zie Junij 1828.

GOES.

SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

'S HEEREN ABTS EN SINOUTSKERKE vakant. Zie Junij 1828.

WAARDEN. Zie Junij 1828.

BIESELINGEN. Zie Junij 1828.

WEMELDINGEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

IJZENDIJKE.

IJZENDIJKE, den 11den Junij. Door het vertrek van Ds. J. N VAN DER ZANDT, deze Gemeente vakant geworden zijnde, zoo is de Kerkeraad, na verkregene handopening, op heden werkzaam geweest tot het doen eener beroeping. Uit een twaalftal, waarop geplaatst zijn geworden:

DD. VAN DEN HEUVEL, STEENBERG, DAGEVOS, SCHIETEKATTE, VAN BASSELAAR, HOFMAN, VAN DRIEL, CLINGE, VAN BALEN BLANKEN, VAN HERWERDEN, AB UTRECHT DRESSELHUIS en HUIJSERS, respective Predd. te *Cortgene*, *St. Annaland*, *Ovezande* en *Driewegen*, *Schoondijke*, *Biervliet*, *Breskens*, *Limmen*, *Vledder*, *Wognum* en *Wadwaij*, *Hontenisse*, *Wolfaartsdijk* en *Retranchement*. Is geformeerd het volgende zestal:

DD. VAN DEN HEUVEL, STEENBERG, DAGEVOS, HUIJSERS, SCHIETEKATTE en BASSELAAR

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen, Ds. J. S. VAN DEN HEUVEL, Pred. te *Cortgene*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

SAS VAN GEND EN PHILIPPINE. Heeren Kandidaten tot de H. dienst, worden nogmaals uitgenoodigd, om in deze aangename en welgelegene plaats, daar vrije woning, tuin en *f* 1000: — Lands tractement is, hunne predikgaven te laten hooren, en zich met de noodige bewijsstukken te vervoegen bij den Consulent Ds. N. BORSBOOM, Pred. te *Axel*.

HOOFD

HOOFDPLAAT vakant. Zie Maart 1828.
St. KRUIJS. Zie April 1828.
WATERLAND (KERKJE). Zie Junij 1828.
KADZAND. Zie Junij 1828.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

LINSCHOTEN, den 15den Junij 1828 Deze dag was voor onze Gemeente bijzonder aangenaam en plegtig, op welke wij het voorregt en genoegen hadden, ons van tijd tot tijd verbeterd Kerkgebouw, voor het eerst met een fraai en welluidend Orgel verfierd te mogen zien. Hetzelve als een Kabinet-Orgel door den Wel Ed. Gestr. Heer A. VAN DAM, Burgemeester van deze plaats, aan de Gemeente tot een geschenk gegeven, hebben Kerkvoogden, na aanbieding van eene inteekeningslijst, hunne ijverige en welwillende pogingen aangewend, zoo in het inzamelen der vrijwillige bijdragen van meer- en minvermogenden in en buiten de Gemeente, als in het daarstellen van alles, dat tot vergrooting, verfraaijing, en geschikte inrigting van het Orgel, geëvenredigd met ons Kerkgebouw, noodig was en gewenscht werd; en is door den Heer A. MEBRE, Orgelmaker te *Utrecht*, volgens vorig gemaakt bestek van deszelfs daarna overledenen zoon, zoodanig vervaardigd, dat het tot roem van deszelfs Maker, in allen deele de goedkeuring van den Heer A. F. NIEUWENHUIZEN, Organist te *Utrecht*, heeft weggedragen, die mede aan het verzoek wel heeft willen voldoen, om hetzelve bij de inwijding te bespelen, en daardoor het genoegen wegens dit voortreffelijk speeltuig vergrooten.

Na vooraf bij den aanvang van ons Godsdienstig

Feest elkander door het zingen van *Psalm* LXXXIV: 1 en 2. tot Gods lof en dienst te hebben opgewekt, beklom onze Leeraar C. O. VAN DEN IJSSEL, den Predikstoel, en zongen wij, na het voorlezen door den Voorlezer en Voorzanger, tot voorzang den Csten *Psalm*, zonder Orgel. Na eene gepaste voorafspraak, ter opleiding om hetzelve met dankzegging en gebed aan God en zijne dienst toe te wijden, werd, vergezeld met het Orgel, gezongen *Psalm* XXXIII: 1 en 2, en na het gebed *Psalm* CL: waarop zijn Wel Eerw tot het onderwerp zijner Verhandeling verkoos, het tweede gedeelte van het 2de vers van den Csten *Psalm*: *Komt voor zijn aanschijn met vrolijk gezang*, welke Verhandeling, overeenkomstig het oogmerk onzer zamenkomst ingerigt, en gevolgd met bijzondere herinneringen, aanspraken en zegenbeden, beurtelings werd afgewisseld, met het zingen van het Iste *Gezang*, den CXXXVIIIsten *Psalm*, het 1ste vers, het XLVIste *Gezang*, vers 47—52. en voor het nagebed het XCVIste *Gezang*, waarna alles besloten werd met *Psalm* XXI: 13.

De talrijke en aanzienlijke opkomst der Gemeente, en eene groote schaar ook van elders zamengekomen, was een aangenaam bewijs van de belangstelling in dit ons Godsdienstig Feest.

LOPIK, den 6den Julij. Heden werd onze door Z. M. benoemde en Kerkelijk alhier beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer W. B. BARENDS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, onder ons bevestigd. Zijn Eerw. Vader, de Wel Eerw. Heer J. F. BARENDS, Predikant te *Vollenhoven*, aan wien de Consulent, G J. GELDERMAN, Predikant te *Lopiker Kapel*, het bevestigingswerk had afgestaan, en die zelf bij deze plegtigheid tegenwoordig was, predikte over *Joh.* IV: 37*b*. *Een ander is het die*

die zaait, *en een ander*, *die maait*. Daarna werd onze Leeraar plegtig ingezegend, terwijl, behalve door zijn Eerw. Vader, en den Consulent, de oplegging der handen ook nog geschiedde, door de Eerw Heeren NEUMAN, SPEELMAN, VAN SCHELLE, LE FEVRE, BENEDICTUS en LOBRIJ, respective Predikanten van *Sliedrecht*, *Giesendam*, *Langer-* en *Kortenaar*, *Benschop*, *Jaarsveld* en *Zwammerdam*. De bevestigde hield na den middag zijne aanvangsrede, en sprak tot ons, over *Hebr.* XIII: 8 *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.*

ABKOUDE. Zie Junij 1828.

AMERSFOORT.

WOUDENBERG. Op den 18den Junij, gaf onze Leeraar, J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS ons kennis, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Grootebroek*, onder de Classis van *Hoorn*. Na deze beroeping in beraad genomen te hebben, deelde zijn Eerw ons den 29sten zijn besluit mede, om voor dezelve te bedanken, en verbond zich alzoo op nieuw, aan de dienst onzer Gemeente.

DE VUURSCHE. Zie Junij 1828.

TIENHOVEN vakant. Zie Junij 1828.

WIJK.

BUNNIK, den 21sten Mei. Heden hadden wij het groot genoegen, dat een fraai en zeer schoon Orgel, door vrijwillige bijdragen uit de Gemeente aangekocht, en in ons Kerkgebouw geplaatst, op eene plegtige wijze aan de Dienst van God werd toegewijd; bij welke gelegenheid hetzelve bespeeld werd, door den Heer A. F. NIEUWENHUIZEN, Organist te *Utrecht*.

DOORN, den 22sten Junij. Onze Leeraar, Ds A. SLOTEMAKER, CZ. die ons voor 14 dagen kennis had gegeven, van eene door hem ontvan-

gene beroeping, naar de Gemeente van *Hillegondsberg*, berigtte ons heden, dat hij, na beraad, voor die beroeping bedankt had.

DRIEBERGEN, den 29sten Junij. Onze Consulent, Ds. A. SLOTEMAKER, Cz. Pred. te *Doorn*, bepaalde heden de Gemeente, naar aanleiding van *Gen.* XXVII: 26. bij het plotseling en treurig overlijden van onzen onlangs vertrokkenen Leeraar, den Wel Eerw. Heer J. G. H. SANDBRINK. De Gemeente alhier, die hem hartelijk lief had, treurt met die Gemeente over zijn gemis, terwijl in onze Godsdienstoefening van heden, de diep bedroefde Weduwe en het vaderloos kroost aan Gods vertroostende genade werd aanbevolen. Wij zien op dezen onzen voorganger, die ons het woord des Heeren met zoo veel ijver en hartelijkheid verkondigde, en wenschen zijne nagedachtenis waardiglijk te vereeren, door eenen wandel naar dat Evangelie, dat hij ons ruim 2½ jaar predikte.

DRIEBERGEN. Zie Mei 1828.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEKKUM EN MIEDUM. De beroeping van Ds. J. E. FEISSER, Kandidaat van de H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, tot Predikant alhier, is reeds door Z. M. den Koning geapprobeerd geworden.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE vakant, naardien Ds. D. F. SIBINGA, Predikant van deze Gemeente, door Z. M. den Koning, bij besluit van den 17den Mei 1828. No. 46. goedgunstig Emeritus verklaard is, met een pensioen, ingaande den 1sten Julij daaraanvolgende, en zijn

Eerw.

Eerw. reeds op den 30sten Junij van zijne Gemeente en zijne betrekking op de Classis van *Leeuwarden* is losgemaakt, door Ds. H. NIEUBUUR PERF, Lid van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door genoemde Bestuur hiertoe gecommitteerd.

HUIZUM vakant, dewijl ook Ds. H. WESSELIUS, Predikant van deze Gemeente, bij voornoemd besluit van Z. M. den Koning, goedgunstig Emeritus verklaard is, met een pensioen, mede ingaande den 1sten Julij daaraanvolgende, en ook reeds op den 30sten Junij van zijne Gemeente en betrekking op de Classis van *Leeuwarden* is losgemaakt, door Ds. D. TIJSSEN, Assessor van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door dat Bestuur hiertoe gecommitteerd.

FINKUM EN HIJUM vakant. Zie Nov. 1826.

WEIDUM vakant. Zie Nov. 1827.

BEETGUM staat vakant te worden. Zie Mei 1828.

HARLINGEN.

PEINS EN ZWEINS, den 8sten Julij 1828. Op dingsdag den 18den Junij is alhier, onder het bestuur van DD. R. NICOLAI en D. NOORDHOFF, Predd. te *Ried* en *Boer* en *Schalzum*, tot Leeraar beroepen, Ds. TH. M. LAURMAN, Pred. te *Herbajum*, onder de Classis van *Harlingen*, die ook deze beroeping heeft aangenomen.

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

EXMORRA EN ALLINGAWIER vakant. Zie Junij 1828.

WONS EN ENGWIER. Zie Junij 1828

BURGWERD, HIGTUM EN HARTWERD. Zie Junij 1828.

SNEEK.

OUDEMIRDUM, NIEUWEMIRDUM EN SONDEL, den 5den Mei 1828. Heden is alhier,

hier, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer s. j. bulthuis, op den 15den December des vorigen jaars, ingevolge stemming der daartoe geregtigden, door den Kerkeraad, onder het bestuur der Consulenten j. a. kuitert, Predd. te *Wijckel*. en h. g. cannegieter hermz, te *Hemelum*, c. a. beroepen, de Wel Eerw Heer j. keizer, Pred. te *Ballum* en *Hollum*, op het Eiland *Ameland*, die, na beraad, deze beroeping, in afwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen.

BALK, den 1sten Julij. Heden maakte onze Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent, na drie mislukte beroepingen, wederom deze nominatie, te weten:

DD. j. c. meijer, Pred. te *Baarland*, onder de Classis van *Goes* j. mangel, te *Hantum* en *Hantumhuizen*, onder de Classis van *Dokkum*. en j. f. dusart, te *Nichtevegt*, onder de Classis van *Amersfoort*.

Dit drietal is gezonden naar den Grietman van *Gaasterland*, ten einde daaruit eene electie te doen.

JUTRIJP en HOMMERTS, den 3den Julij 1828 Na dat onze Leeraar, Ds j. offerhaus, ons den 5den April l. l. bekend gemaakt had, voor eene beroeping naar de Gemeente van *Peins* en *Zweins*, onder de Classis van *Harlingen*, bedankt te hebben, vernamen wij den 13den dier maand, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Exinghe*, onder de Classis van *Groningen*, en deze beroeping had aangenomen, waarop nu de verëischte approbatiën bekomen zijn. Zoo dat

JUTRIJP en HOMMERTS staat vakant te worden.

JUT-

JUTRIJP EN HOMMERTS, den 6den Julij 1828. Onze Leeraar, J. OFFERHAUS, deelde ons heden in eene voorafspraak mede, het ontvangen berigt van het afsterven van onzen vorigen Leeraar, H. HAGA, laatst Predikant te *Wolvega.*

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

DOKKUM.

WANSWERD EN JESLUM, Ds. J. MANGEL, Pred: te *Hantum* enz. heeft voor dit beroep bedankt; den 24sten dezer, zal men tot eene nieuwe beroeping overgaan.

SCHIERMONNIKOOG staat vakant te worden, dewijl Ds. J. SIBINGA, het beroep naar *Veenwoude*, aangenomen heeft

BALLUM EN HOLLUM, zal vakant worden, Ds. J. KEIZER, is beroepen te *Sondel* en *Oude Mirdum*, en heeft dat beroep aangenomen.

AUGSBUUR EN KOLLUMERZWAAG vakant. Zie April 1827.

HOLWERD. Zie April 1828.

REIJTSUM, GENUM en LICHTAARD vakant. Zie April 1828.

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE vakant. Zie Junij 1828.

GERKESKLOOSTER vakant. Zie Junij 1828.

VEENWOUDE. Zie Junij 1828.

HEERENVEEN.

TJERKGAAST c. a., den 30sten Junij 1828. Heden is, ingevolge de stemming der Floreenpligtigen, tot Predikant in deze Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer A. BERKHUIS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland.*

WOLVEGA, den 22sten Junij 1828. Heden trof deze Gemeente een zwaar verlies, door den dood van haren geliefden Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. HAGA, in den ouderdom van

ruim

ruim twee en dertig jaren. Zijn Eerw. laat eene Weduwe na, met welke hij nog geen jaar was gehuwd; en voor welke het *Annus Gratiae*, door de Predikanten van den Ring zal worden waargenomen. Op Zondag den 29sten Junij, is door den Consulent dezer Gemeente, den Wel Eerw. zeer gel. Heer N. BARKER, Pred. te *Oudeholspade*, eene plegtige Lijkrede gehouden, naar aanleiding van *Hand.* XIII: 36, eerste gedeelte: *Want David, als hij in zijnen tijd den raad Gods gediend had, is ontslapen.*

SCHERPENZEEL c. a., den 13den Mei 1828. Heden is, ingevolge de stemming van de Floreenpligtige Ingezetenen, tot Predikant in deze Gemeente, beroepen, de Wel Eerw. Heer H. L. C. E. BAKKER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*; welke echter, na beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.

MAKKINGA vakant. Zie Dec 1827.

O V E R - IJ S S E L.

Z W O L L E.

DEN HAM. Zie April 1828.

D E V E N T E R.

OOTMARSUM. Den 8sten Junij l. l., kwam tot ons de tijding over, van het afsterven van den Wel Eerw. Heer W. J. TEN CATE, zijnde geweest Herder en Leeraar dezer Gemeente, sedert den 12den November 1797, tot den 17den October 1802, in welk laatstgemelde jaar zijn Wel Eerw., van de H. Dienst, afstand deed, om, in zijne Geboorteplaats, *Eibergen*, te rusten van deze zijne Ambtsbediening. Zijn Wel Eerw. stierf aldaar, den 7den der genoemde maand Junij, in het 81ste jaar zijns ouderdoms, in de

hoop

hoop op een beter leven. — Het was op heden, den 15den Junij, dat onze oudste Predikant, P. IMMINK, der Gemeente het overlijden van dezen haren voormaligen Voorganger, plegtig bekend maakte, en haar, te dier gelegenheid, naar aanleiding van *Spreuken* XXVII: 1., heilzame besturing, uit aanmerking van dit sterfgeval, zocht toe te dienen.

DEVENTER vakant, uit hoofde van het treurig overlijden van den jongsten Predikant, J. G. H. SANDBRINK, op den 23sten Junij l. l.

Voor de Weduwe zal het jaar van gratie worden waargenomen.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.

HENGELO vakant. Zie Mei 1828.

Daar het rubriek *Necrologie* of *Levensberigten*, voor de eerstemaal, in de *Boekzaal* van Januarij aanstaande, zal voorkomen, heeft de Redactie gemeend, in een zoo geheel bijzonder geval, de plaatsing van het navolgende berigt te moeten toestaan, te meer, daar hetzelve niet geschikt is, om in het bedoelde rubriek te worden opgenomen, hetwelk alleen bestemd is tot bondige vermelding der voornaamste Levensbijzonderheden van overledenen, en niet tot zoo uitvoerige verslagen van bijzonderheden, tot dezelve niet zoo zeer behoorende.

DEVENTER, den 1sten Julij 1828. In den morgenstond van den 23sten Junij l. l. overleed, onder de aandoenlijkste omstandigheden, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. G. H. SANDBRINK, sedert den 11den Mei l. l., jongste Predikant bij de Hervormde Gemeente alhier. Den dag te voren had

had hij, des voormiddags, met opgewektheid en lust, over het Aartsvaderlijk geloof aan de Voorzienigheid, naar *Gen.* XXII: 14. gepredikt, en het overige van den dag in eene opgeruimde stemming doorgebragt, weinig denkende, in welk eene ontzettende nabijheid zijn einde was. Op den noodlottigen morgen verliet hij, welgemoed zijn huis, met het oogmerk, om twee zijne naburen en vrienden te bezoeken, en een uur daarna was hij niet meer! In de laatste weken had de warmte zijn ligchaamsgestel hevig aangetast; op den weg naar *Wilpe* zocht hij, de noodige welvoegelijkheid in acht nemende, verkoeling en verfrissing op eene plaats, die hij veilig achtte, doch zonk weg in de diepte! — Onderscheidene gering schijnende omstandigheden veroorzaakten, dat men van dit ongeval zoo spoedig geene kennis droeg, als anders, uit hoofde der nabijheid van den openbaren weg, te wachten geweest ware; en toen het bekend was, verspreidde zich de ontzettende tijding van huis tot huis, van straat tot straat, en de stad kwam in beweging. Al wat tot redding van drenkelingen is uitgedacht, werd door de toegesnelde Genees en Scheikundigen aangewend; het uiterste werd beproefd, doch vruchteloos; eerst laat in den avond staakte men de pogingen der menschlievendheid, en bragt men het lijk, door eene Commissie uit den Kerkeraad vergezeld, naar zijne woning. De begrafenis van hetzelve had op Donderdag den 26sten Junij in de Groote Kerk plaats; het werd door Broederen Diakenen en Leden van het Armbestuur gedragen, en, behalve door de naaste aanverwanten, door de Ambtgenooten van den overledenen, bij alle de Protestantsche Gemeenten, en door de overige Leden van den Kerkeraad gevolgd.

Intusschen naderde in deze week van schrik en rou-

vrouwe, de eerste gelegenheid, om over dit treffend verlies tot de Gemeente te spreken, te weten: op Vrijdag den 27sten Junij, bij de voorbereiding tot het Avondmaal. Deze treurige taak viel den eerst ondergeteekenden te beurt, welke in eene Leerrede over *Ps.* XXXIX: 5. *Heere, maak mij bekend mijn einde, en welke de maat mijner dagen zij; dat ik wete, hoe vergankelijk ik zij*, het voorgevallene als eene geduchte les van menschelijke broosheid en vergankelijkheid beschouwde; en vervolgens de gezegende strekking van het H. Avondmaal aantoonde, om tegen de sombere gewaarwordingen, door deze les opgewekt, de beste vertroosting toe te dienen, en dezelve tevens vruchtbaar te maken voor de heiliging.

Het eerste werd ontwikkeld uit den aard dezer instelling, als onderpand van Gods onveranderlijke en eeuwige genade, door Jezus Christus, bij het tweede werd op het Avondmaal gewezen, als den bewegelijksten drang tot zedelijke verbetering. Dit alles werd in vereeniging gebragt, met den verrassenden dood des hooggeschatten Leéraars, en deze treffende les van vergankelijkheid. Dezelfde deelde op den daaraanvolgenden Zondag, op het graf des ontslapenen, het H. Avondmaal uit.

Den tweeden der ondergeteekenden viel het te beurt, op dien Zondag tweemalen op te treden in de Kerk, waar de zoo plotseling weggerukte man, den vorigen Zondag de laatste predikdienst, zijne laatste tevens, vervuld had, en waar hij op deze de vroegbeurt zou waargenomen hebben. Vol aandoening werd de Leerstoel, dien de ontslapene het laatst verlaten had, thans het eerst weder door den genoemden beklommen, en dezelve sprak over het woord van *Amos*, hoofdst. III: *6b. Zal er een*

kwaad

kwaad in de stad zijn, dat de Heere niet en doe? deze vraag, die de sterkste bevestiging van het alles beschikkend Godsbestuur behelst, op het treurig geval der verloopene week toepassende. Als een onheil werd dit voorgesteld, maar als een onheil, niet aan toeval en noodlot te wijten, maar onder het oog en de toelating van Hem gebeurd, zonder wiens wil geen muschje ter aarde, geen haar van ons hoofd valt, en wiens wil, zelfs in het donkerste en treurigste, dat er voorvalt, veel liever dan de grilligheid eens blinden gevals, door ons moet erkend worden. Vervolgens werd eene en andere opmerking gemaakt, over het zedelijk nut, dat zoodanig een onverwacht en ontroerend sterven eens jongen, pas tot ons overgekomenen Leeraars bij ons, bij de Gemeenten, waar hij vroeger arbeidde, en bij allen, die het vernamen, kon stichten. Alles moest opleiden tot het gevoel, dat aan het einde dezer Godsdienstoefening ontboezemd werd, bij het zingen van *Gezang* XXI 4 en 5. Des voormiddags werd door denzelfden aan dezelfde plaats, het vertroostend Evangelie van onsterfelijkheid, opstanding en eindelooze zaligheid, aan alle echte Christusvereerders toegezegd, verkondigd, naar aanleiding van *Joan.* XI: 21—26. waaruit de Spreker twee hoofdzaken vond aan te wijzen, 1. Wat wij, bij het lijk en graf onzer dierbaren, aan 's Heilands ligchamelijke tegenwoordigheid missen; 2. Wat wij integendeel, bij het lijk en graf onzer dierbaren, aan zijn Evangelie en aan Hem zelven hebben. Bij beide deze zaken werd over den Broeder, die onder ons gestorven was, over het geen wij in hem verloren hadden, en het geen wij van zijn tegenwoordig geluk mogten denken, met gevoel gesproken.

De laatstondergeteekende, die des avonds bij de nabetrachting des H. Avondmaals, tot de Gemeente spre-

spreken moest, koos daartoe de woorden, met welke de overledene onlangs van de *Driebergsche* Gemeente afscheid genomen had. In eene Leerrede over *Hebr.* XIII: 8. werd de onveranderlijkheid van Jezus Christus, gelijk het Avondmaal die predikt, voorgesteld als vertroostend en opwekkend ten goede, bij het herdenken aan den ontslapenen voorganger. In alle deze Leerredenen werd hulde gedaan aan 's mans Christelijke denkwijze en voortreffelijk karakter, en de Gemeente heeft getoond het levendigste belang te stellen, in de treurige gebeurtenis; terwijl deze aandoenlijke Godsdienstoefeningen voor velen, welke dezelve bijgewoond hebben, onvergetelijk zullen blijven.

Op deze wijze werd onze Broeder, met wiens komst wij elkander en de Gemeente geluk wenschten, van ons afgescheurd; zijn dood heeft schoone verwachtingen te leur gesteld, en bij dit smartelijk gevoel vinden wij geene andere vertroosting dan in de overtuiging, dat God gaf en nam, en dat alles, wat Hij doet, wel gedaan is.

De overledene had even den ouderdom van 29 jaren bereikt, en bevond zich in den frisschen bloei des mannelijken levens. Reeds bij zijne voorbereiding aan de *Utrechtsche* Hooge School, beloofde hij, door zijne uitstekende geestvermogens en edel karakter, veel goeds voor de Christelijke Gemeente. Hij behaalde onder anderen den Gouden Eerprijs, bij de Godgeleerde Faculteit aldaar, door zijne Akademische Verhandeling: *de tribus primariis orationum sacrarum habendarum generibus*, te vinden in de Ann. der *Utrechtsche* Hooge School van 1823. Den 27sten October 1822, te *Vuursche* in de h. dienst ingezegend, vertrok hij twee jaren later, den 4den Sept. 1825, naar *Driebergen*, en verwierf zich in beide Gemeenten, door leer, omgang en wan-

del,

del, de algemeene hoogachting en verkleefdheid. Aldaar wees hij meer dan ééne beroeping naar aanzienlijker standplaatsen af, b. v. naar *Purmerend*, *Harderwijk* en *Delfshaven*; doch achtte zich verpligt, die naar *Deventer* aan te nemen, ter vervulling der vakature, door de eervolle rust van den Hoogleeraar C. FRANSEN VAN ECK, veroorzaakt. Mogt deze, in zijne afscheidsrede, het voorregt melden, van onder alle de Leeraars, na de Hervorming, hier het langst te hebben gearbeid, onze SANDBRINK heeft in deze betrekking de kortste loopbaan van allen gehad: slechts zes weken mogt onze Gemeente hem bezitten, en hij had zelfs de gelegenheid nog niet gehad, om alle de deelen van zijne dienst waar te nemen. Hij had echter in dezen korten tijd ons vertrouwen, en de hoogachting van allen, die hem leerden kennen, verworven. Wij beweenen zijn verlies met zijne waardige Echtgenoote (zijne twee kinderen zijn te jong, om te beseffen, welk eenen Vader zij verloren hebben,) met zijne brave Ouders, met zijne verdere bloedverwanten en talrijke vrienden. Zijn dood is eene ramp voor een gelukkig huisgezin, voor ons, voor de Gemeente, voor onze Kerk, in welke hij, met al de noodige vereischten uitgerust, was opgetreden; zijne nagedachtenis blijft intusschen bij de Gemeenten, in welke hij diende, en bij allen, die hem wisten te waarderen, in zegening. Wij althans staren hem derwaarts na, werwaarts hij aan het slot zijner laatste Leerrede de Gemeente wees: *waar het betere land, waar alle donkerheden in het geloof aan Gods Voorzienigheid bevredigend* zullen worden opgehelderd.

Het bovenstaande berigt was geteekend: { P. C. MOLHUIJSEN. A. VERWIJS. J. MOLL, JANZ.

KAM-

K A M P E N.

ZALK, den 11den Julij. Zijne Excellentie de Gouverneur dezer Provincie heeft, als Heer van *Zalk* en *Vekate*, de collatie dezer plaats uitgebragt op den Wel Eerw. Heer J. A ANSPACH, Kandidaat van de H dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid Holland*, die ingevolge daarvan, op heden onder het bestuur van onzen Consulent, den Wel Eerw. Heer H. BLEIJENBERG, Pred. te *Kamperveen*, Kerkelijk is beroepen, en, in afwachting der vereischte approbatiën, de benoeming heeft aangenomen

OLDEMARKT, den 6den Julij. Voor drie weken maakte onze Leeraar P. VAN VELDEN, ons bekend, dat zijn Wel Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Andijk*, onder de Classis van *Hoorn*, doch heden mogten wij vernemen, dat zijn Wel Eerw. ook voor deze beroeping had bedankt.

'T EILAND SCHOKLAND vakant. Zie Mei 1828.

KAMPER-EILAND vakant. Zie Mei 1828.

G R O N I N G E N.

GRONINGEN.

FEERWERD, den 22sten Junij Onze naar *Visvliet* beroepen Leeraar, de Heer C MEIJER, nam heden van ons afscheid, met eene Leerrede naar aanleiding van *Joh.* XIV: 18*a*. *Ik zal u geen Weezen laten.*

VISVLIET, den 29sten Junij Heden werd onze, van *Feerwerd*, overgekomen Leeraar, de Heer C. MEIJER, in de H. dienst onder ons bevestigd, door den Consulent onzer Gemeente, den Heer H. N. SINNINGHE, Pred. te *Niehove*. De

Bevestiger hield eene Leerrede over *Collos.* IV: 17. en de Bevestigde had, bij de aanvaarding van zijne dienst, ten tekst verkozen, 2 *Cor.* XIII: 6.

ADUARD vakant. Zie Febr. 1828.

WESTERBROEK staat vakant te worden. Zie Mei 1828.

EZINGE. Zie Mei 1828.

WINSCHOTEN.

NIEUWESCHANS, den 4den Mei. Onze Leeraar, Ds R. E. BOELMAN, ons kennis gegeven hebbende, dat hij te *Aduard*, onder de Classis van *Groningen*, beroepen zijnde, daarvoor had bedankt, verbond zich op nieuw aan ons, predikende over 2 *Tim.* II: 19 *Het vast fondament staat enz.*

NIEUWBEERTA. Ter vervulling van de alhier bestaande vakature, is, uit eene voorheen gemaakte nominatie, beroepen Ds. R. PERIZONIUS MENINGA, Pred. te *Koeverden*, dan de correspondens heeft noch van het eene, noch van het andere eenig legaal berigt ontvangen.

BOURTANGE vakant. Zie Junij 1828.

APPINGADAM.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

WOLTERSUM. Zie Junij 1828.

MIDDELSTUM.

USKWERD, den 11den Mei. Heden vernamen wij van onzen Leeraar W. JANSSONIUS, het afsterven van den Hoog Wel geboren Heer Jonkheer G. ALBERDA, Heer van *Menkema*, Lid van de Ridderschap en de Staten dezer Provincie, Curator van de Groninger Hoogeschool, Houtvester in het derde Jagdistrict, en Collator van deze en meer andere Gemeenten.

Offchoon niet in onzer midden wonende, kenmerkte zijn Hoog Wel Geb. zich steeds door zijne bijzondere zorge voor onze Kerkelijke belangen, waardoor dezelve billijke aanspraak heeft op onze duurzame erkentenis.

Van

Van harte vereenigden wij ons dan met den Leeraar, in de hulde aan de nagedachtenis van den overledenen.

ONDERDENDAM, den 15den Mei 1828. De dag van heden, was voor deze Gemeente, zeer belangrijk. Onze Plaats, gelegen nagenoeg in het midden van het Noordelijk Gedeelte der Provincie van *Groningen*, juist op het punt, waar, voor een groot gedeelte, de vaarten en wegen zamenloopen, welke van de meer Noordelijk gelegene Dorpen, naar de Stad *Groningen* leiden, was reeds vele jaren, van tijd tot tijd in bevolking toegenomen. De gepaste ligging onzer Plaats, strekt ter begunstiging van Koophandel en Scheepvaart. Weleer was hier de Regtbank van eersten Aanleg Hier is het aanzienlijk Huis der zamenkomst, van Hoofd- en mindere Bestuurders van de twaalf Schipperijen, aan de Noordzijde van *Groningen* gelegen, wier kanalen afstroomen door *Schaphalster-Zijl* of *Sluis*. Hier, in het middenpunt, vergadert het Klassikaal Bestuur van *Middelstum*. Hier is de lagere School voor kinderen van, min of meer vijfhonderd inwoners van deze Plaats en de omstreken, welke, op weinige na, alle behooren tot de Hervormde Godsdienst. Dan, hoe zeer de gelegenheid onzer Plaats velen herwaarts lokte, en hier vereenigde, waren wij echter tot heden in onderscheidene deelen, in onze Kerkelijke betrekkingen gedeeld en van elkanderen verwijderd. De belijders van de Hervormde Godsdienst alhier, behoorden en tot de Kerk-Gemeente van *Menkeweer*, *en van Onderwierum*, *en van Bedum en van Middelstum*.

Offchoon door sommigen de openbare Godsdienst-oefeningen te *Bedum* of *Middelstum* werden waargenomen, kon zulks echter door het grootste deel der bewoners onzer plaats, soms

bezwaarlijk, somtijds geheel niet geschieden, als zijnde de Kerken aldaar een uur gaans van ons verwijderd. De Kerk te *Menkeweer*, niet ver van ons gelegen, en waar, om den anderen Zondag. door den Predikant van *Westerwijtwerd* werd gepredikt, zou ons eenigzins tot dienst kunnen zijn; maar vergoedde toch geenzins het gemis van een eigen Leeraar onder ons: daar die Leeraar zelf te *Westerwijtwerd*, (een uur gaans van ons af) woonde. Te minder konden wij op de Kerk te *Menkeweer* hope hebben, daar dezelve in zulk een verval is, dat het gevaarlijk wierd, om dezelve langer te gebruiken.

Aangezien nu juist op denzelfden tijd, de vereenigde Gemeenten van *Westerwijtwerd* en *Menkeweer*, en van *Onderwierum* en *Westerdijkshorn* vakant zijn, zoo heeft het Zijne Majesteit, onzen Geëerbiedigden Koning behaagd, bij besluit van den 2den Januarij 1828, N° 13. te verordenen, eene Hervormde Kerkelijke Gemeente, onder den naam van *Onderdendam*: waartoe zullen behooren: de Gemeente van *Menkeweer*, de Gemeente van *Onderwierum*, dat gedeelte van *Bedum*, hetwelk te *Onderdendam* ligt, en het eene huis te *Onderdendam*, dat tot hiertoe tot de Gemeente van *Middelstum* behoorde; blijvende *Westerdijkshorn* daarmede vereenigd, tot dat nader daarover zal zijn beschikt: zullende de openbare Godsdienst-oefeningen, ingevolge hetzelfde Koninklijke Besluit, immers provisioneel, plaats hebben in de Kerk van het nabijgelegen *Onderwierum*, blijvende echter de Gemeente te *Onderdendam* de hope niet ontzegd, om eenmaal, een Kerkgebouw en Leeraar, in hunne eigene plaats te bekomen.

Na dat reeds Heeren Kerkvoogden, voor deze nieuwe Gemeente, door Zijne Majesteit waren benoemd, en in functie getreden; is tevens, ingevolge gemeld Koninklijk besluit, door zijn Excel-

cel-

cellentie den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk, enz. volgens aanschrijving van den 5den April 1828. N°. 12, voor de eerstemaal benoemd de nieuwe Kerkeraad voor de Hervormde Gemeente van *Onderdendam*, bestaande in drie Ouderlingen, de Heeren:

BEREND PEPPINK, Burgemeester te *Bedum*,
PIETER BORGMAN, en
JAN ROELOFS EISINGA.

Benevens drie Diakenen, de Heeren:

JAN GERRITS ALLERSHOF,
HINDRIK FREERKS BULTHUIS, en
PIETER HARMS TILMA.

Deze Personen, op drie onderscheidene Zondagen, aan de Gemeente zijnde voorgesteld, zijn op heden in functie getreden, ten einde derzelver werkzaamheden, en bijzonder ook het werk der beroeping van een Predikant voor de Gemeente van *Onderdendam*, eerlang aan te vangen.

De Heer W. COST, Pred. te *Bedum*, en Consulent te *Onderdendam*, had de predikbeurt van *Onderdendam* op heden, in de Kerke te *Onderwierum*, op zich genomen, den dag ter herinnering aan de Hemelvaart van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, en ter grondvesting van de Hervormde Gemeente van *Onderdendam*, en volbragt dat werk op eene doelmatige wijze.

De gewone Bijbelstof op Hemelvaartsdag, werd door zijn Eerw. gekozen en behandeld, op eene wijze, dat hij daaruit aanleiding nam, om, voor eene talrijke schare, de nieuwe Gemeente van *Onderdendam*, te ontheffen van derzelver Kerkelijke betrekking tot die onderscheidene Gemeenten, waartoe dezelve tot hiertoe behoorden, en dezelve tot eene Gemeente van *Onderdendam*, onder heilwenschen, zegenbeden en opwekkingen te vereenigen, en te grondvesten.

Zijn Eerw. nam thans affcheid van dat aanzienlijk deel te *Onderdendam*, hetwelk tot hiertoe tot de Kerkelijke Gemeente van *Bedum* behoorde, droeg hetzelve over aan de Gemeente van *Onderdendam*, en wekte de nieuwe Gemeente op tot eensgezindheid en belangstelling in de Godsdienst van JEZUS, in den geest van het zeggen van onzen Heer *Joan.* XVI: 33. *Deze dingen heb ik tot u gesproken, op dat gij in mij vrede hebt.* Voorts werd de nieuwe Kerkeraad bevestigd, en opgewekt, om met den meesten ijver voor den bloei van eene nu aanzienlijke Gemeente zorg te dragen; en de tot hiertoe fungerende Ouderlingen en Diakenen van *Onderwierum* en *Menkeweer*, werden ontslagen van hunne posten, en bedankt voor de trouw en zorge welke zij hadden betoond. Dus

ONDERDENDAM vakant.

EPPENHUIZEN, den 1sten Junij. De Heer J. BRAAK, van *Gerkesklooster*, in *Vriesland*, tot Predikant in deze Gemeente zijnde beroepen, werd heden onder ons bevestigd, door den laatst van hier vertrokken Leeraar Ds. H. DE COCK, thans Pred. te *Noordlaren*, predikende over *Rom.* XII: 11. aan wien de Heer J. JANSSONIUS, Pred. te *Oostwierland*, de beurt had afgestaan. De bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk, ten tekst nemende *Joan.* I: 18.

ZUIDWOLDE, den 17den Junij 1828. Van hier kunnen wij berigten, dat de Heer J. SCHORSMAN, Pred. te *Gasselter Nieuwveen*, de beroeping naar deze Gemeente (zie Boekzaal Junij l. l.) onder inwachting der benoodigde approbatien, heeft aangenomen.

WESTERWIJTWERT vakant. Zie September 1826.

BAFLO RASKWERD. Zie Junij 1828.

BREE-

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

NOORD-BRABAND.

BREDA.

HOOGE ZWALUWE. Zie Junij 1828.

FIJNAARD. Zie Junij 1828.

HEUSDEN.

DOEVEREN, GENDEREN EN GANSOIJEN, den 6den Julij. Heden greep de bevestiging onzes beroepen Leeraars A. S. NANNINGA, plaats. De bevestiger Ds. F. C. EVERAARS, Pred. te *Meeuwen*, en Consulent der Gemeente, predikte naar *Rom.* X: 14—17. over het verband tusschen de prediking van, en het geloof in het Evangelie, terwijl de bevestigde de Gemeente bepaalde, bij den verhelderenden en opbeurenden invloed van het Evangelie, en de bediening van hetzelve op het verstand, hart en leven, van den redelijk en hartelijk werkzamen Christen; naar aanleiding van 2 *Cor* III: 6. *De Geest (het Evangelie) maakt levendig.*

'S GREVELDUIN EN VRIJHOEVEN CAPELLE, den 29sten Junij. Onze Leeraar Ds. C. GUTTELING, op den 15den en 22sten dezer, ons de beroepingen berigt hebbende, naar de Gemeenten van *Biezelingen* en *Eversdijk*, en *'s Heer Abts* en *Sinoutskerke*, onder de Classis van *Goes*, maakte ons heden zijn bedanken voor dezelve bekend, en verbond zich weder aan ons, met eene Leerrede over *Openb.* III: 3*a*. *Gedenkt dan, hoe gij het ontvangen en gehoord hebt, bewaart het en bekeert u.*

GIESSEN EN RIJSWIJK. H H. Kandidaten tot de h. dienst worden uitgenoodigd, om alhier hunne predikgaven te laten hooren, en te dien ein-

einde zich vooraf met de noodige bewijsstukken te vervoegen, bij onzen Consulent, Ds. C. A. ARNTZEN, Pred. te *Woudrichem*.

ETHEN EN DRONGELEN. Zie Junij 1828.

SPRANG vakant. Zie Junij 1828.

LOON OP ZAND. Zie Junij 1828.

VEEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

EINDHOVEN.

HAPERT, den 8sten Junij 1828. Heden werd, tot onze groote blijdschap, ons nieuw Kerkgebouw plegtig aan de dienst van God en onzen Heer JEZUS CHRISTUS toegewijd. Bij welke gelegenheid onze Leeraar H. J. VAN NOUHUIJS, ons bepaalde, bij eenige voorname oogmerken van onze openbare Godsdienstige bijéénkomsten; en ons opwekte tot eene getrouwe bijwoning van dezelve, naar aanleiding van *Ps.* LXXXIV: 2. *Hoe liefelijk zijn uwe woningen, ô Heere der heirscharen!*

NUNEN, den 9den Julij. Daar onze beroepen Predikant, de Wel Eerw. Heer J. H. ENTINK, op den 26sten Mei l. l., ten huize van zijn Eerw. Vader, den Wel Eerw. Heer W. L. ENTINK, Predikant te *Breedevoord*, overleed aan eene langdurige uitterende borstziekte, zoo is deze Gemeente als nu weder vakant.

DRENTHE.

MEPPEL.

DIEVER, den 4den Junij 1828. Op heden werd onze Emeritus verklaarde Leeraar, Ds. P. B. PRINS, in eene Kerkeraads Vergadering, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Meppel*, den Wel Eerw. Heer J. P. P. CLINGE, Pred. te *Vledder*, van zijne betrekking op de Ge-

Gemeente, en de Classis van *Meppel*, eervol ontslagen, terwijl het Herderlijk opzigt over de Gemeente, namens het Klassikaal Bestuur, aan deszelfs Consulent Ds. W. H. FOLKERS CRANSSEN, Pred. te *Dwingelo*, is opgedragen. Zoo dat nu DIEVER vakant is.

HOOGEVEEN. Zie Febr. 1828.

KOEVERDEN.

SCHOONEBEEK. Zie Mei 1828.

WAALSCHE KERK.

'S GRAVENHAGE, den 30sten Junij. Onze waardige Leeraar Ds. J. G. P CERTON, die ons reeds sedert eenigen tijd zijn voornemen had te kennen gegeven, om zijne dienst neder te leggen, (zie Boekzaal van Julij 1827,) liet zich echter tot hiertoe, in aanmerking der dubbele vakature, bij onze Gemeente, en op den hartelijken aandrang des Kerkeraads, overhalen om zijn Predik- en Herderswerk bij ons te blijven verrigten, en volhardde hierin tot het einde toe, met die hartelijke genegenheid, dien Christelijken zin, en dien onvermoeiden ijver, welke zijne dienst steeds zoo belangrijk maakten. Dan nu kon niets zijn Eerw. langer weerhouden, zijn voornemen ten uitvoer te brengen; en in de morgendienst van heden predikte hij voor de laatste reis als gewoon Predikant onder ons, gelijk hij in een hartelijk nagebed, en met vurige smeekingen voor Kerk, Vaderland en Gemeente te kennen gaf. Wij durven ons vleijen, dat onze geliefde Leeraar, niettegenstaande zijne rust, ons van tijd tot tijd met zijne nuttige Leerredenen zal blijven stichten, en dit denkbeeld lenigt onze smart over zijn gemis.

DORDRECHT, den 13den Julij. De beroeping

ping op Ds. D. SERRURIER uitgebragt, is terstond door de Kerkelijke en de Koninklijke goedkeuringen achtervolgd geworden; en zeeds op heden werd zijn Wel Eerw. onder ons bevestigd, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer Ds. L. P. SERRURIER, Predikant te *Haarlem*, met 1 *Cor.* IV: 1 en 2. *Alzoo houde een ieder ons voor dienaars van Christus enz.* Terwijl de oplegging der handen geschiedde door den Heer Bevestiger, en door onzen rustenden Leeraar, Ds. A. CARP, benevens Ds. A. C. ROMSWINCKEL, Predikant bij de Nederduitsche Gemeente alhier, en Ds. M. A. VAN DER BANK, Predikant bij de Waalsche Gemeente te *Utrecht*.

De bevestigde aanvaardde des avonds zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Luk.* X: 5. *In wat huis gij zult ingaan, zegt: vrede zij dezen huize!* Ook onzen nieuwen Leeraar zij vrede onder ons!

VOORBURG vakant.

SCHIEDAM vakant. Zie Maart 1825.

ZIERIKZEE vakant. Zie Nov. 1826.

BRIELLE vakant. Zie Jan. 1827.

'S GRAVENHAGE. Zie Mei 1828.

L I M B U R G. enz.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT. In eene buitengewone Vergadering van het Klassikaal Bestuur, op den dag der algemeene jaarlijksche Klassikale Vergadering, van den 25sten Junij l. l., is aan Ds. G. R. DE COCK, als bevestigd Pred. te *Meerssen*, stem en zitting in deze Classis verleend, en daarvan het legaal bewijs aan zijn Eerw. ter hand gesteld.

GREVENBICHT. De Protestantsche Inwoonders alhier, honderd in getal, hebben het bijzonder

der gelukt, dat bij besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, van den 12den Maart l. l. is bepaald, dat aldaar, om den anderen Zondag, ons, in het lokaal daartoe geschikt, Gods woord zal worden verkondigd en op behoorlijken tijd de Heilige Sacramenten worden bediend, waarvoor aan den Predikant van *Urmond*, alsmede aan den Koster en Voorzanger aldaar, toelagen van den Lande zijn verzekerd. Wel is waar dat de tegenwoordige Predikant, G. STOCKFELD, van het begin zijner bediening te *Urmond*, vrijwillig en zonder eenige vergoeding, regelmatig op den eersten Zondag der maand te *Grevenbicht*, heeft gepredikt, maar eerst thans is ons door dit Koninklijk besluit de voortduring daarvan verzekerd. Na dat alles in behoorlijke orde was gebragt, heeft onze Predikant STOCKFELD, voor een zeer talrijk gehoor, het Kerkelijke Gebouw op eene plegtige wijze ingewijd, naar aanleiding van *1 Kon.* VIII: 27—30 en op den tweeden Pinksterdag, voor de eerstemaal, het Nachtmaal bediend, voor een groot getal Communicanten.

URMOND, den 8sten Julij. Bij gunstig besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, is aan deze Gemeente, voor de opbouwing van eene nieuwe Pastorie, een somma van zeven honderd Guldens, verleend geworden.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

ROTTERDAM
GOUDA } vakant.
WADDINGSVEEN

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

BRIELLE EN HELLEVOETSLUIS, den 9den Julij 1828. Ten gevolge der verkregene handopening

sing van Zijne Excellentie, den Minister van Staat, belast met de generale directie, voor de zaken der Hervormde Kerk enz., in den 29sten Junij l. l. door den grooten Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent, den hoog Eerw. Heer J. G. E. P. FORTMEIJER, Predikant te *Rotterdam*, uit eene nominatie, bestaande uit de Eerw. Heeren C. J. HOLTZAPFFEL, E. N. MEPPEN en B. T. LUBLINK WEDDIK, Kandidaten tot de h. dienst, bij het Evangelisch Luthersche Kerkgenootschap hier te lande, de eerstgenoemde tot eersten Leeraar bij onze onlangs Kerkelijk gevestigde Gemeente beroepen geworden, welke dit beroep ook reeds, onder inwachting der vereischt wordende Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen.

WINSCHOTERZIJL vakant.

UTRECHT. Zie Mei 1828.

LEIJDEN vakant. Zie Junij 1828.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

EMDEN, den 1sten Julij. In onze coetueele Vergadering van heden, werd aan de Wel Eerw. Heeren J. WIJCHGRAM en R. W. DUIN, op vertooning van de daartoe strekkende stukken, op derzelver verzoek, stem en zitting verleend, als bevestigde Predikanten in de Gemeenten van *Neermoer* en *Jarslum*.

Verder stond binnen de Heer L. A. DIRKSEN, Student in de H. Godgeleerdheid, met verzoek, om in eene volgende zitting, tot het Examen Candidatorum te worden toegelaten, hetwelk zijn Eerw. op vertooning van de vereischte Kerkelijke en Akademische Getuigenissen, geredelijk werd toegestaan, en tot proeftekst opgegeven, *Matth.* II:

II: .. 28. In het Hebreeuwsch *Psalm* VI: en in het Grieksch het tekst kapittel.

LARRELT. Door Stemgeregtigden is hier eene nominatie gemaakt, en zijn op het zestal gebragt, de Wel Eerw. Heeren:

DD C. W. WICHGRAM, Predd te *Buitenpost*. STROOMAN, te *Nuttermoer*. P. BUISMAN, te *Theezinge*. VICTOR, te *Kerkborgum*. HESSE, te *Logum* en P. LEERSEKAMP, te *Brandwijk* en *Gijbeland*; welke Heeren verzocht zijn op de nominatie te komen prediken,

GRIMERSUM, den 25sten Junij. Uit het te voren gemeld zestal, en na op de nominatie gepredikt te hebben, is heden beroepen, de Wel Eerw. Heer J. WICHGRAM, Pred. te *Neermoer*, die de beroeping heeft in overweging genomen. De Correspondent kan er echter reeds bij berigten, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt heeft.

WEENER. De Wel Eerw. Heer J. VAN DEN BROEK, Pred. te *Vlachtwedde*, heeft ons kennis gegeven, besloten te hebben, voor onze beroeping te bedanken.

NEERMOER, den 13den Julij. Heden heeft onze jongste Leeraar, J. WICHGRAM, beroepen in de Gemeente te *Grimersum*, bekend gemaakt, voor die beroeping bedankt te hebben.

OLDERSUM ééne Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

MARIENWEER. Zie Dec. 1827.

KLEIN MIDLUM staat vakant te worden. Zie Mei 1828.

OLDENDORP. Zie Mei 1828.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELKAMP, den 11den Junij 1828. Onze oudste Leeraar, Ds. H. C. SCHOLTEN, die, gedurende zijn verblijf onder ons, meer dan eens gelegenheid had, om te kunnen vertrekken, (of-

schoon

schoon daarvan geene melding in dit Maandwerk is gemaakt,) staat ons nu te verhalen, dat zijn Wel Eerw. door Z. M. den Koning der Nederlanden, tot Predikant te *Schoonebeek*, benoemd, de Kerkelijke beroeping derwaarts, onder inwachting der Klassikale goedkeuring, heeft aangenomen.

KONINGRIJK PRUISSEN.
EVANGELISCHE KERK.
KLEEVE.

KLEEVE vakant. Zie Nov. 1825.

BERIGTEN.

In de Classis van *Arnhem*, is, ten behoeve van het Fonds der noodlijdende Kerken en Personen, over den jare 1828, ingezameld de onderstaande som, als:

Arnhem, ...	*f* 150: 37½
Rozendaal, ...	- 14: 25½
Velp, ...	- 29: —
Rheede, ...	- 8: 52½
Elkum, ...	- 14: 25
Spankeren en *Dieren*, .	- 20: 40
Wageningen, . . .	- 27: 25
Renkum en *Heelsum*, .	- 6: 50
Bennekum, ...	- 5: 30
Ede, ...	- 12: 50
Scherpenzeel, . . .	- 10: 94
Hoevelaken, . . .	- 3: —
Lunteren, ...	- 1: 65
Otterloo, ...	- 2: 60
Apeldoorn, ...	- 15: —
Beekbergen, ...	- 7: 35
Transporteeren	*f* 328: 79½

Nij-

	Per Transport *f* 328:79½
Nijbroek,	7:90
Terwolde,	8:—
Twello,	24:60
Welp,	14:—
Loenen,	4:60
Hall,	7:68
Brummen,	15:25
	Totaal *f* 410:82½

De Scriba en Quaestor van
het Klassikaal Bestuur
van *Arnhem*,
J. A. SMITS.

De collecte voor noodlijdende Kerken en Personen, heeft, in de Classis van *'s Gravenhage*, opgebragt *f* 940:50.

De Ondergeteekende, in plaats van den overledenen Quaestor Ds. J. H. KROM, tot Quaestor der Klassikale Weduwenbeurs van *Gouda* benoemd, verzoekt de Binnen- en Buitenleden dier beurs, die hunne contributie, verschenen den 1sten April 1828, nog niet hebben voldaan, zulks als nog met vertooning der laatste kwitantie te doen. Gehuwde Leden betalen, volgens besluit van 1827, *f* 10:— en de ongehuwde als van ouds *f* 6:— Aan de Weduwen, wier jaarlijksch pensioen, ook voor dit jaar, op *f* 40:— gesteld, verschenen is, wordt herinnerd, dat zij tegen kwitantie en attestatie de vita, deze som bij den Ondergeteekende kunnen ontvangen.

Gouda, den 12den Julij 1828. J. L. NIJHOFF, Pred. te *Gouda*.

In de Classis van *Alkmaar*, zijn, voor de nood-lijdende Kerken en Personen, ingezameld de navolgende gelden:

Te *Alkmaar*,	*f* 60:75
— *Heilo*,	- 14:35
— *Akersloot*,	- 12:—
— *Limmen*,	- 11:06
— *Egmond Binnen*, c. a.	- 3:80
— *Egmond aan Zee*,	- 5:55
— *Bergen*,	- 5:25
— *Rijp*,	- 10:—
— *Graft*,	- 2:50
— *Oost-* en *West Graftdijk*,	- 9:40⁵
— *Grootschermer*,	- 5:12⁵
— *Schermerhorn*,	- 6:35
— *Bedijkte Schermer*,	- 4:05
— *Driehuizen* en *Zuidschermer*,	- 8:10
— *Ouddorp* en *Oterleek*,	- 7:95
— *Zuidscharwoude* en *Broek*,	- 21:84
— *Noordscharwoude*,	- 4:—
— *Oudkarspel*,	- 8:55
— *Oude Niedorp*, c. a.	- 3:44
— *Nieuwe Niedorp*,	- 4:22⁵
— *Winkel*,	- 4:70
— *Haringkarspel*, c. a.	- 1:05
— *Warmenhuizen*,	- 8:—
— *Schoorl*, c. a.	- 3:82⁵
— *Koedijk*,	- 7:—
— *Pancras*,	- 4:50
— *Noordzijpe*,	- 10:—
— *Zuidzijpe*, c. a.	- 16:[illegible]
— *Wieringerwaard* tot nog toe	Niets.
— *Kolhorn*,	- 3:60
— *Barsingerhorn*,	- 4:45

Transporteeren *f* [illegible]:48

Per Transport	*f* 254 : 48[5]
Te *Schagen*,	- 7 : 50
— *St. Maarten*, c. a.	- 4 : 10
— *Petten*,	- 2 : 28
— *Callantsoog*,	- 5 : —
— *Huisduinen* tot nog toe	Niets.
— *den Helder*,	- 18 : 45
— *Hippolitus Hoef* } op *Wieringen*, beide	
— *Oosterland*, c. a. } tot nog toe	Niets.
— *Burg op Texel*,	- 9 : 04
— *Hoorn*,	- 10 : 80
— *Oude Schild*,	- 12 : —5
— *Waal en Koog*,	- 2 : 44
— *Oosterend*,	- 8 : 01
— *Oost-Vlieland*,	- 3 : 10
— *Westerschelling*, tot nog toe	Niets.
— *Midsland* en *Hoorn op Terschelling*, tot nog toe	Niets.
Te zamen	*f* 337 : 21

Alkmaar, den 10den Julij 1828.

R. E. V. D. M. E. L. Scriba en Quaestor.

De Ondergeteekende herinnert bij deze aan alle de Leden, bijzonder aan de Buitenleden der Weduwen-Beurs, van de voormalige Classis van *Schouwen* en *Duiveland*, hunne verpligting, om de jaarlijksche bijdragen voor gemelde Beurs, vrachtvrij aan den Quaestor Vidualis over te maken, voor of uiterlijk op den 31sten Augustus aanstaande, indien zij bij langer verwijl, de bij het Reglement bepaalde boeten niet verbeuren, noch eindelijk alle regt op gemelde Beurs verliezen zullen.

Zierikzee, den 21sten Mei 1828.

JOH. DE WIT, Quaest. Vid.

In de Classis van *Dokkum*, zijn voor het Fonds *Charitatis* ingezameld, de navolgende gelden.

Ring *Dokkum*.

Dokkum, . . .	*f* 87 : 33	
Dantumwoude, . . .	- 4 : 15	
Akkerwoude, . . .	- 1 : 50	
Rensmageest, . . .	- 9 : 92	
Birdaard, . . .	- 2 : 75	
Wanswerd, . . .	- 3 : 75	
Reitzum, . . .	- 2 : —	
Aalsum, . . .	- 8 : —	
Metslawier, . . .	- 5 : —	
Oostrum, . . .	- 2 : 76^{8}	
Ee, ...	- 10 : —	
		f 137 : 16^{8}

Ring van *Kollum*.

Kollum, . . .	*f* 15 : 04	
Burum, . . .	- 1 : —	
Augsbuur, . .	- 2 : 75	
Gerkesklooster, . .	- 3 : —	
Buitenpost, . .	- 7 : 30	
Augustinusga, . .	- 6 : —	
Zuiderhuisterveen, .	- 3 : 86	
Drogeham, . .	- 1 : 40	
Twijsel, . . .	- 4 : 95	
Veenwoude, . .	- 4 : 75	
Oudwoude, . . .	- 4 : —	
		54 : 05

Ring van *Holwerd*.

Holwerd, . . .	- 3 : —	
Blija, . . .	- 3 : —	
Ferwerd, . . .	- 4 : —	
Transp.	*f* 10 : —	

Transporteeren *f* 201 : 21^{8}

Waaxens,

Per Transport *f* 191 : 21[s]

	Per Transp. *f* 19 : —
Waaxens, . . .	- 2 : —
Hiaure, . . .	- 2 : —
Hantum, . . .	- 3 : 75
Ternaard, . . .	- 7 : —
Nes, . . .	- 12 : 50
Paesens, . . .	- 1 : 70
Anjum, . . .	- 9 : 50
Nijkerk, . . .	- 4 : —
Morrha, . . .	- 3 : —
	- 55 : 45

Total *f* 246 : 66[s].

De Leden der Klassikale Weduwen - Beurs van Groningen, worden bij deze verzocht, derzelver verschuldigd Fournissement, ten spoedigste vrachtvrij te bezorgen, aan den Quaestor der Weduwen - Beurs, J. MARTINET KUIJPERS, om zich niet te berooven van de voordeelen, die aan eene stipte betaling van het jaarlijksch fournissement verbonden zijn.

Naamlijst der DD. Proponenten, bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing onder welke (voormalige) Classe hun Eerw's. geëxamineerd zijn, of wonen.

DOKKUM.

Jac. Nic. Talma.

EMMEN.

J J Kruisinga.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing, onder welke der Provinciale Kerkbesturen hun Eerw's. geëxamineerd zijn.

ZUID-HOLLAND.

W. Laatsman.

NOORD-HOLLAND.

J. Everwijn.
G. Toekamp Lammers.

UTRECHT.

W. A. Camping.
N. van de Roemer.
B. Glanes.
R. van Beuningen van Helsdingen.
W. G. van Duijll.

VRIESLAND.

H. Hundlungius.
J. E. Herborg.
H. Penninga.

GRONINGEN.

J. H. Stork.
D. J. Westerlo.
G. Landweer.
J. Busch Kesler.
L. Offerhaus.
R. ten Post.
J. Aldenhoff.

NOORD-BRABAND.

W. L. Begeman.
H. Penninck.
J. A. Carlier.
B. S. Tenckinck.

DREN-

DRENTHE.

J. Dirk Fledderus.
C. H. Pelinck.
G. [illegible]
H. Leemhuis
G. Palmer Houwerzijl.
H. W. Stok.

Naamlijst der DD. Kandidaten, onder het ressort der Waalsche Commissie.

AMSTERDAM.

P. H. O. Deeleman.

LEIDEN.

J. T. Bergman, Theol. et Litt. Hum. Doct.

Naamlijst der DD. Kandidaten, die, in de zes eerste Maanden van het Jaar 1828, tot Predikanten beroepen zijn.

D. VAN HEIJST, te *Muiderberg.*
E. F. H. [illegible], te *[illegible]* en *[illegible].*
J. [illegible], te *[illegible].*
W. J. BARENDS, te *Lopik.*
C. G. DE JONGH, te *Elburg.*
E. HAKSTEIN, te *Haringkarspel* en *Dirkshorn.*
J. [illegible], te *Lekkum* en *Miedum.*
W. G. S. LIKRAVEN, te *Loenen op de Veluwe.*
J. H. [illegible], te *Hall.*
H. [illegible], te *Herwen, Aart* en *Pannerden.*
L. BOOT, te *Ransdorp* en *Lakemond.*
J. PARÉ, te *Didam.*
J. H. STUFKEN, te *Haaften.*
G. W. VAN DUELL, te *Nieuwland.*
J. A. D. MOLSTER, te *Vuursche.*
G. C. DUVAL SLOTHOUWER, te *Burgwerd, Hichtum* en *Hartwerd.*

L. P. SURINGAR, te *Etten* en *Drongelen*.
D. SERRURIER, te *Dordrecht*, (Waalsche Kerk.)
J. F. KUIJPER, te *Hoogmade*
A. J. SWIERS, te *Oosterland*, *Stroe* en *den Oever* op *Wieringen*.
A. BEEKHUIS, te *Tjerkgaast* c. a.
H. L. C. E. BAKKER, te *Scherpenzeel* c. a.
J. A. ANSPACH, te *Zalk* en *Vekate*.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Remonstrantsche Broederschap.

H. Husfeen.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Evangelisch Luthersche Kerk.

K. N. Meppen.
B. T. Lublink Weddik.
H. W. P. Junius.
J. C. Kinderman.
J. L. F. de Meijere.
F. L. Retemeijer.
A. J. Schröder.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Evangelisch Luthersche Kerk, welke in de vier eerste Maanden van het Jaar 1828, tot Predikanten beroepen zijn.

C. J. HOLTZAPPFEL, te *Brielle* en *Hellevoetsluis*.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Herstelde Evangelisch Luthersche Kerk.

M. J. Schröder.
H. Joosten.
H. Kerkhoff.
A. J. H. Reijs

Naam-

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Herstelde Evangelisch Luthersche Gemeente, die in de zes eerste Maanden van het Jaar 1828, tot Predikanten beroepen zijn.

J. H. BONSTRAL, aan *de Helder* en *Huisduinen.*

Naamlijst der DD. Kandidaten (Buitenlandsche) bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing onder welke Classe hun Eerw's. geëxamineerd zijn.

OOSTVRIESLAND.

B. Kruger.
M. Goeman.
W. Groeneveld Sanders.
S. J. Seebens.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

J. Scholten.
. . . van Nek.

Naamlijst der DD. Kandidaten, die, in de zes eerste Maanden van het Jaar 1828, (Buitenlandsch) tot Predikanten beroepen zijn.

A. H. Baehrens, te *Gemen.*
C. W. Fischer, te *IJsselburg.*
F. H. P. C. Lampman, te *Ulsen.*

NB. *Zoo er in deze Naamlijsten der DD. Proponenten iets abusiefs mogt geplaatst zijn, verzoekt men daarvan opgave te hebben, bij de uitgevers dezes.*

LETTER-NIEUWS.

Bij de Boekhandelaars de Wed. D. Du Saar en G. C. van der Hoek, te *Leyden*, komt van de pers en is alom verzonden:

H. PROPER, *Feestrede*, bij de viering zijner vervulde vijftig jarige Evangelie-bediening, à 45 Cents.

Bij de Boekhandelaresse de Wed. D. Du Saar, te *Leyden*, komt van de pers en is alom verzonden:

FENELON, *Godsdienstige Beschouwingen*, 4de druk, à *f* 1:40.

K. W. BILDERDIJK, *Jezus Lijden*, à 60 Cents.
En op best schrijf mediaan, à *f* 1:20.

Bij Joh. van der Heij en Zoon, te *Amsterdam*, is uitgegeven:

De kennis van onzen Heer Jezus Christus, of *Christelijke Beschouwingen van zijnen Persoon en Leven*, *Leer en Daden*, *Lijden*, *Dood en Heerlijkheid*, door J. CORSTIUS, beroepen Predikant te *Amsterdam*, in groot 8vo. à *f* 3:60.

Bij R. J. Schierbeek, te *Groningen*, is gedrukt en mede te bekomen, te *Amsterdam*, bij B. Brandt en Zoon, F. W. Brave, Jr. C. Ianz Schleijer en G. Portielje.

I. *Christelijk Handboek*, voor Kranken, Bejaarden en Stervenden, 2de druk, met gegraveerden titel en vignet, à *f* 2:80.

II. *De ware Vergenoegdheid voor alle menschen*, verkrijgbaar, of *Beschouwingen der Christelijke Levenswijsheid*, 2 deelen à *f* 4:—.

III. *Spreuken van onzen Heer Jezus Christus*, in *Christelijke Vertoogen*, zijnde eene proeve van bijdragen tot de Zede- en Beoefeningsleer van het Christendom, 2 deelen, *f* 4:80.

Het derde deel is ter perse.

Alle door den Wel Eerw. Heer J. CORSTIUS, beroepen Predikant te *Amsterdam*.

Bij

Bij G. Portielje, Boekverkooper, te *Amsterdam*, is uitgegeven en alom te bekomen;

I. *De Mensch, het bijzondere Voorwerp van Gods Liefde*, in leerrijke bespiegelingen, door J. HAZEU CZ. [illegible] om de ware en vaste gronden der zaligheid in de liefde van God te zoeken, en die op eene pligtmatige en teffens aangename wijze, in beoefening te brengen, ten einde waar levensgenot te smaken [illegible] dit hoogstbelangrijk werk, hetwelk volgens het oordeel van deskundigen, die het gelezen hebben, zeer, en bijzonder de Lijdende en in bekommering levende menschheid, kan aangeprezen worden. De prijs is in groot Octavo, met een fraai gegraveerd [illegible] Vignet en Titel, *f* 3 : -.

II. *Onderwijzende Gedichtjes, uit de Natuur ontleend*, voor Kinderen, op de *Buitenverblijven*, door [illegible], met negen en twintig fraai in 't koper gegraveerde afbeeldingen, allen uitmuntend uit de Natuur ontleend, toegepast op de Gedichtjes. Zeer dienstig is dit Boekje, voor Kinderen ter verkrijging van kennis, om over de natuurlijke voortbrengselen te leeren denken, en om zulken welke het geluk hebben het Buitenleven te genieten, op te leiden, om de werken der Natuur niet onverschillig, maar veeleer dankbaar te beschouwen, en hunnen Schepper daardoor te leeren verheerlijken.

NB. Men denke niet, dat dit Boekje uitsluitend is ingesteld voor Kinderen op de *Buitenverblijven*, ook anderen, in de steden wonende, kunnen er dezelfde vruchten uit opzamelen. De prijs van dit fraaije Werkje, netjes gecartonneerd is slechts à *f* 1 : 25.

NIEUWE UITGAVE VAN EEN OUD BOEKSKE.

Het woord Gods, in tegenstelling met de Leer der Roomsche Kerk, benevens meer andere stukken, welke in de Roomsche Kerk worden onderhouden, maar welke men verbergt voor de genen, die men daartoe trekken wil, door PETRUS MOLINÆUS: volgens de Nederduitsche overzetting van het jaar 1658, te *Haarlem* uitgegeven en naar de tegenwoordige spelling verbeterd. Is te bekomen bij J. de Vos en Comp. te *Dordrecht*, en C. L. Schleijer, te *Amsterdam*, prijs 40 Cents.

Bij

Bij G. J. A. Beijerinck, Boekverkooper, op den Nieuwendijk, N°. 19. te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. W. H. WARNSINCK, BZ., *Gedichten*, gr. 8vo. met gegraveerde Titel, in karton, à *f* 2 : 90.

II. *Waarheid* en *Verdichting*, door P. MOENS en W. WARNSINCK, BZ., *f* 1 : 80.

III. *Kinderen der Vergetelheid*, van J. BECKER-ZIMMERMAN, 4de deeltje, met vignet, in zakboek-formaat, *f* 1 : 50.

IV. *Liefde* en *Hoop*, Tijdschrift over Gevangenen en Gevangenissen, N°. 2. per jaar, *f* 3 : 60.

V. *Penélopé*, door Mevr. VAN MEERTEN, met gekleurde modellen, N°. 3. per jaar, *f* 7 : 50.

Bij J. de VOS en Comp., Boekhandelaars te *Dordrecht*, zijn van de pers gekomen en aan al hunne Correspondenten verzonden:

ANNA EN ANTJE, *of de Belangrijkste Winter van mijn Leven*, *f* 2 : 90

Opleiding tot Waarheid en Deugd, voor Jongelingen en jonge Dochters, uit het Engelsch door A. F. TYDEMAN, geschikt tot een geschenk voor de Jeugd, *f* 1 : 80.

Het Leven van JULIUS AGRICOLA, geschetst door C. C. TACITUS. Uit het latijn vertaald en met aanmerkingen voorzien, door Mr. P. S. SCHULL, *f* — : 90.

Bij G. Portielje, te *Amsterdam*, is uitgegeven en alom te bekomen:

I. B. VERWEIJ, *God zij met U!* een Christelijk Handboekje voor meerderjarige Jongelingen en Meisjes in beschaafde Standen uit het Hoogduitsch, met fraai gegraveerde Titel en Vignet. De prijs is *f* 2 - —

II. ——— *De Weg door dit Leven.* Overdenkingen tot regte beöordeeling en Christelijk gebruik van het leven op Aarde. Tweede Druk, met fraai gegraveerde Titel en Vignet. De prijs is *f* 2 : 60.

III ——— *De Avond des Levens.* Herinneringen bij het uitzigt op de Eeuwigheid, in carton, met het wel-

verguldsel Pourtret van den Schrijver, en fraai gegraveerde Titel en Vignet, a *f* 3 : 30.

IV. B. VELWIJ, *Gedenkt te Sterven*, Overdenkingen ter noodige herinnering en christelijke voorbereiding van den dood, met fraai gegraveerde Titel en Vignet, a *f* 2 : 30.

V. ——— *Christelijke Droefheid en Troost*, herinneringen bij den dood van geliefde panden, tweede druk, met fraai gegraveerde Titel en Vignet, a *f* 2 : 40.

VI. ——— *Godsdienstig Jaarboekje voor bijzondere en huisselijke stichting*, uit het Hoogduitsch, 2 stukjes, compleet, in cartounen banden, met fraai gegraveerde Titels en Vignetten, de prijs is *f* 4 : —

De Boekhandelaar G. IJpma, te *Franeker*, geeft uit, en heeft aan zijne Correspondenten verzonden:

Beknopte Handleiding tot de Zwemkunst, of de Kunst om in korten tijd het zwemmen en duiken, in alle opzigten volkomen te leeren, met 19 platen, *f* — 90.

Bij S. Alter, Boekverkooper in de Lijnmarkt, te *Utrecht*, wordt uitgegeven, en is alom verzonden:

I. *Algebra* of *Stelkunst*, in zamenspraken, door P. VAN OCHTEN, volgens de wijze van AENAE, over de Rekenkunde, zoo als een geruimen tijd geleden in een der Maandwerken begeerd is. Eene Handleiding met duidelijke verklaringen en bewijzen van de regelen dezer Wetenschap, geschikt voor jonge lieden, die, als zij de Rekenkunde geleerd hebben, de *Algebra* door zelfoefening zich zouden kunnen eigen maken, als mede tot gebruik op de Scholen, eerste deel, gr. 8vo. *f* 1 : 30.

II. *Geschiedenis der opvoeding van den vroegsten tot op den tegenwoordigen tijd*, door H. CH SCHWARZ, uit het Hoogduitsch, vrij gevolgd door J. KLEIN, gr. 8vo. eerste deel, eerste stuk, 90 Cents.

III. *Handboek voor Staatsmannen* of *Statistiek Tafereel der Nederlandsche Nijverheid*, door J. DE CLOET, met vele bijvoegsels vermeerderd, door P. VAN GHERTHORREN, gr. 8vo. *f* 3 : —

IV. Reis van eenen Leeraar met zijne Kweekelingen, door eenige schilderachtige streken van *Zwitserland*, door J. KLEIN, gr. 8vo, 2 Deelen, met platen, compleet, *f* 5 : 20.

J.

J. Proost, Boekverkooper, te *Leeuwarden*, geeft thans uit, en heeft bij W. Brave Junior, Boekverkooper, te *Amsteldam*, verkrijgbaar gesteld, Mejufvrouw CATHARINA [illegible]KHOVENS, *Volkomen Nederlandsch Keukenmeids Woordenboek of Vriesche Keukenmeid*, tweede verbeterde Uitgaaf; dit Werk is bijzonder geschikt voor eene geregelde Huishouding, en voor Koks en Keukenmeiden onontbeerlijk. De prijs is *f* 1 : 80.

IN-

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor AUGUSTUS 1828.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,

op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en de Bergstraat, N°. 320.

MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

J. Proost, Boekverkoper, te *Leeuwarden*, geeft heden uit, en heeft bij W. Brave Junior, Boekverkoper, te *Amsteldam*, verkrijgbaar gesteld, Mejufvrouw CATHARINA BIERKHOVENS, *Volkomen Nederlandsch Keukenmeids Woordenboek of Vriesche Keukenmeid*, welke verbeterde Uitgaaf; dit Werk is bijzonder geschikt voor eene geregelde Huishouding, en voor Koks en Keukenmeiden onontbeerlijk. De prijs is *f* 1 : 80.

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor AUGUSTUS 1828.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.
MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

HANDBOEK der Christelijke Geloofsleer. In twee Deelen. Door M. CORSTIUS, *Predikant bij de Gemeente der Hervormden, te* Beerta. *Eerste Deel. Te* Groningen, *bij* J. Oomkens, 1827. *XVI en* 310 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2: 80.

Gaarne iets, na eenen BRINK, MULLER, EGELING en anderen, wenschende bij te dragen, ter bevordering van duidelijke begrippen der Christelijke leer, en ter versterking van een redelijk en vruchtbaar geloof aan dezelve, heeft de Eerw. CORSTIUS van *Beerta*, deze eerst losse, ten behoeve van zijne meergevorderde Leerlingen vervaardigde, opstellen, in eenen eenigzins veranderden vorm geoordeeld te moeten uitgeven.

„ Ik heb mij (zegt hij) in dit handboek alleen bepaald bij de Christelijke Geloofsleer, niet ongenegen echter, om, zoo hetzelve bruikbaar wordt geoordeeld, en God mij leven en krachten spaart, daarop een ander te laten volgen over de Christelijke zedeleer, bearbeid op de grondslagen reeds in de Geloofsleer, bijzonder in derzelver *tweede* deel, gelegd."

„ Het boek is bestemd, niet voor geleerden, ook niet voor geheel onkundigen, maar voor zulken, die, reeds eenige kennis der Christelijke leer hebbende opgedaan, tot uitbreiding en vermeerdering dier kennis gaarne eenig breeder onderrigt bij de hand willen hebben; vooral ook voor zulken, die, tegen schokkende bedenkingen, *hun geloof* meer en meer zoeken te zuiveren en *te sterken*. Men zal hier daarom al die stukken,

nevens de gronden van ons geloof aan dezelve, min of meer uitvoerig ontvouwd vinden, welke, naar mijn inzien, in Gods woord gegrond zijn, en in eene Christelijke Godsdienstleer behooren. Eenige stukken, welke men te voren in de meeste leerboeken aantrof, zal men hier niet vinden, omdat dezelve, naar mijne overtuiging, of in Gods woord niet gegrond, maar leeringen van feilbare menschen zijn, of ten minsten niet behooren in eene Godsdienstleer ten algemeenen gebruike bestemd. Andere stukken daarentegen zal men hier aantreffen, welke sommigen misschien insgelijks zullen oordeelen ongegrond te zijn, welke echter, naar mijn inzien, tot de Christelijke leer wel degelijk behooren, en ten deele zelfs daarin van zeer groot belang zijn. Ook zal men eenige onevenredigheid opmerken in de meerdere of mindere uitvoerigheid der behandeling van onderscheidene stukken; en deze is voortgesproten, niet altijd uit het meerder of minder gewigt, hetwelk ik aan dezelve hecht, maar, of uit de door mij vooronderstelde meerdere bekendheid van sommige, of uit het meerder belang, hetwelk ik meende, dat eene breedere ontvouwing van andere voor de behoefte van onzen tijd had."

Na de Inleiding: Over den aard en het belang van Godsdienst in 't algemeen, en van de Christelijke in 't bijzonder, en over het geloof aan God, en de bronnen, waaruit de kennis van God en deszelfs dienst geput wordt, — stelt *Hoofdstuk* I. de Christelijke leer voor, aangaande het Goddelijk wezen, het tweede *Hoofdstuk* nopens de betrekking van God, als Schepper en Opperheer, tot de wereld in 't gemeen, en tot ons geslacht in 't bijzonder, en het derde *Hoofdstuk*, ten aanzien van onze tegenwoordige zedelijke gesteldheid en betrekking tot God.

Den

Den Schrijver komt de lof toe, dat hij de hier behandelde Onderwerpen wel doordacht, en zijn gevoelen met redenen omkleed heeft voorgedragen. Het blijkt dat hij, het geen door anderen gezegd en gedrukt is, geraadpleegd, en zorgvuldig heeft zoeken te vermijden, wat, naar zijn oordeel, hoe zeer dan ook door sommigen bepaald en verdedigd, geene leere der zekere en zuivere waarheid is. Men vindt hier dan ook doorgaans gezonde redenering, en overal straalt de zucht door, om zich duidelijk uit te drukken, en voor de leere der Goddelijke Openbaring, den lezer meer en meer in te nemen, en in het heilig geloof daaraan te versterken.

Het is ons echter ook voorgekomen, dat hij soms wel wat al te breedvoerig is, en ten minsten voor een boek als dit, hier en daar zich aanmerkelijk had kunnen bekorten. In de behandeling, bij voorbeeld, van de zwarigheden tegen de leer der Goddelijke Voorzienigheid, van bladz. 165 tot 205., had de Schrijver met minder kunnen volstaan. Hetzelfde moeten wij getuigen, omtrent de hier voorkomende behandeling, van de leere van Vader, Zoon en H. Geest, en nopens 's menschen zedelijk bederf, met deszelfs gevolgen, en de straffen der zonde.

Hoewel met naauwgezetheid getrouw gebleven, aan de gewone voordragt der leere, heeft CONSTIUS evenwel zich niet altoos even gelukkig uitgedrukt, en zijn ons hier en daar verklaringen voorgekomen, die moeijelijk te verdedigen zijn; bij voorbeeld, bladz 78. deze: „op dezelfde wijze toch, op welke wij gewoon zijn den eenen persoon van den anderen te onderscheiden, op dezelfde wijze worden ook in de H. Sehriften des N. Verbonds, de Vader, de Zoon en de H. Geest van elkander onderscheiden.. Elk dezer drie is waar-

lijk God..... De Vader, de Zoon en de H. Geest, zijn te zamen waarachtig God!" De bedoeling is hier uit den zamenhang wel op te maken, maar de zucht om naauwkeurig te zijn, heeft naar ons gevoel den Schrijver té veel hier doen zeggen, over eene verborgenheid, die toch niemand in staat is op eene menschelijke wijze te verklaren. Bij de behandeling van de onsterfelijkheid der ziel, leest men hier:

„ Het voortdurend bestaan en leven onzer ziel, ook na den dood des ligchaams, hangt, ik beken het, gelijk het bestaan van alles, geheel alleen van den wil des Scheppers af. God behoefde slechts den voor ons onbegrijpelijken invloed dier almagtige en overaltegenwoordige kracht, waardoor Hij alles draagt en in wezen houdt, aan onze zielen een enkel oogenblik te onttrekken, en aanstonds zouden zij ophouden te zijn: met andere woorden, het staat alleen aan God, onze zielen eindeloos te doen voortleven, of aanstonds na den dood des ligchaams tot het niet te doen wederkeeren."

Deze is toch zeker geene leere, die de Bijbel ons predikt, maar komt ze ook wel overeen, met 't geen wij ons van 's menschen geest moeten voorstellen?

't Geen men later hier leest, als of de mensch misschien in den staat *der regtheid*, en dus voor de zonde, ook sterfelijk zoude geweest zijn, gelooven wij te strijden onder anderen met de Goddelijke bedreiging: ten dage als gij dat doet, zult gij den dood sterven, (gewisselijk aan den dood onderworpen zijn.)

Dit aangestipte, worde door den Eerw. Schrijver eens nader overwogen, hij zie er uit, dat wij dit zijn geschrift, met belangstelling gelezen hebben, en geloove dat wij niets vuriger wenschen, dan dat ook deze bijdrage, moge mede-
wer-

werken, om het geloof aan de leere der waarheid te bevorderen.

Ten slotte onzer beschouwing, schrijven wij deze § af:

Ook de gevallen Engelen kunnen nog eenen nadeeligen invloed oefenen op deze aarde.

„ Het kan met voldoenden grond niet ontkend worden, dat, volgens de leer des Bijbels, die onzalige geesten de uitstekende vermogens, met welke zij door den Schepper voorzien zijn; van den beginne onzer geschiedenis aan, misbruikt hebben, om de kennis en vereering van den Allerhoogsten op de aarde tegen te werken, het menschdom daarvan af te trekken, tot de verderfelijkste dwalingen en ondeugden te vervoeren, en daardoor ongelukkig te maken. Niet alleen toch leert ons de duidelijke wenk, welken JEZUS ons daarvan geeft, Joh. VIII: 44, dat de duivel het was, die onze eerste ouders door leugen en arglistigheid tot overtreding van Gods gebod, en daardoor tot den dood bragt; die dus de bron opende, waaruit zich sedert allerlei jammer over het menschdom verspreid heeft: maar ook leert ons de Bijbel, dat hij en zijne engelen nooit opgehouden hunne verderfelijke pogingen aan te wenden, om door allerlei middelen der menschen verstand te verblinden, voor de erkentenis der waarheid onvatbaar te maken, hunne verkeerde lusten en booze driften aan te zetten, en hen alzoo tot allerlei buitensporigheden in denk- en leefwijze, tot allerlei zonde en boosheid te vervoeren. Daarom wilde ook JEZUS in het voorbeeld van gebed, hetwelk Hij aan Zijne volgelingen gaf, dat zij bidden zouden om bewaring en verlossing van de verzoekingen des boozen, welke Hij zelf ook eenmaal in zulk eene sterke maat ondervonden, doch heerlijk overwonnen had. — Hij schrijft,

Matt. XIII: 39. en Luk. VIII: 12, de onvruchtbaarheid van het zaad des Woords bij velen, en het nevens het goede graan opwasfend onkruid, in de harten der menschen, toe, aan de vijandige pogingen van dien boozen: en dit doet JEZUS in de nadere verklaring der aan het volk voorgedragene gelijkenisfen, in welke Hij den duivel niet eens genoemd had, in het bijzonder onderrigt, 't welk Hij desaangaande aan Zijne uitverkorene leerlingen mededeelde. Ja PAULUS schrijft aan de Efeziërs, hoofdst. II: 2, dat zij te voren, toen zij, door zonden en misdaden voor het ware leven als dood, en in den treurigsten toestand, leefden naar de zeden der tegenwoordige wereld, gehoorzaamd hadden aan den vorst der duisternis, *die krachtig werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid*, in menschen, die aan het Evangelie ongehoorzaam zijn."

„ Inderdaad, indien de meening van den verderfelijken invloed der booze geesten enkel Joodsch vooroordeel en bijgeloof, en wel zoo schadelijk en gevaarlijk ware, als sommigen beweerd hebben, dan laat het zich niet begrijpen, hoe JEZUS, het Licht der wereld, die gekomen was, om het menschdom van alle dwaling te genezen, die ook zoo menig vooroordeel der Joden moedig aantastte, en in spijt van alle misduiding en verguizing Zijner vijanden, openlijk en onbewimpeld tegensprak, dan toch deze meening niet alleen onaangetast konde laten; maar door Zijne gesprekken nog versterken; ja zelfs in Zijn bijzonder onderwijs inboezemen aan Zijne vertrouwde leerlingen, welke Hij bestemd had en vormde, om de wereld eens te verlichten. Voorzeker, noch de wijsheid, noch de blanke opregtheid en waarheidliefde van dien eenigen onfeilbaren Leeraar der waarheid, die, bij al Zijne bewonderenswaardige nederigheid, toch zeggen konde: *wie mij volgt*, *zal*

zal in de duisternis niet wandelen, gedoogde het niet, deze meening onbestreden te laten, laat staan te bevestigen, indien Hij zelf niet overtuigd ware geweest van hare gegrondheid, en dat het noodig was, dat de menschen dien schadelijken invloed des boozen kenden."

Het hier meermalen voorkomend woord *aanlagen*, (*als subst. pl.*) zal, als geen Nederduitsch, tot de drukfouten moeten gerekend worden.

OEFENINGEN tot bevordering van kennis der gezonde Leer, en van ware Vroomheid, vooral bij Gereformeerde Christenen. Te Breda, *bij* F. B. Hollingérus Pijpers, 1827. *46 Bladz. In gr. 8vo. De prijs is 50 Cents.*

Dit is een eerste Stukje, en behelst slechts eene aanleiding tot de volgende, welke het licht zullen zien, bij genoegzamen aftrek, en waarvan dan het laatste zal voorzien worden van eenen bladwijzer. De strekking is goed, en de opsteller verdient aanmoediging. Men vindt hier, ter opening, eene openlijke Godsdienst-oefening geschetst, welke verbeeld wordt gehouden te zijn, bij gelegenheid dat de Predikant der plaats door ziekte verhinderd werd, voor de Gemeente op te treden, naar het door hem te voren vervaardigd, en door den Voorlezer uitmuntend in acht genomen voorschrift; en 2.) een daarover gehouden gesprek.

Wij hopen dat het in de regte handen vallen, en iets goeds stichten zal. De vrienden van Godsdienstige-oefeningen, ontvangen hier nuttige aanleiding. Wij meenen alleen den ongenoemden Schrijver te moeten verzoeken, om niet te veel op eens te willen.

LEERREDE, ter invoering van het Nieuwe, Synodale Gezangboek, in de Evangelisch Luthersche Gemeente, te Utrecht; *gehouden door* J. DECKER ZIMMERMAN, *Predikant bij dezelfde Gemeente. Te* Utrecht, *bij* J. G. van Terveen, 1827. *Uitgegeven ten voordeele van het kerkelijke bouwfonds.* 36 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is* 50 *Cents.*

Een WOORD van opwekking en bemoediging voor alle ware Protestanten, in eene Leerrede over Psalm XLVI: 6. Door A. FELDHOFF *Leeraar bij de Evangelisch Luthersche Gemeente te* Nijmegen. *Te* Nijmegen, *bij* de Wed. J. C. Vieweg *en* Zoon, 1827. *V en* 31 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is* 50 *Cents.*

Uit den Titel van N°. 1. ziet men, bij welke gelegenheid die Leerrede gehouden is, en ook dat zij bij het te voren uitgegeven *Gedenkstuk voor de Evangelisch Luthersche Gemeente, te Utrecht*, van denzelfden Schrijver, voegzaam kan geplaatst worden. De tekst *Psalm* XL: 4. wordt, na echter eerst eenigzins te zijn toegelicht, gebezigd, als aanleiding, om het nieuwe Gezangboek voor te stellen aan de Gemeente, als een *Gewin voor het Genootschap, voor de openlijke Godsdienst*, en voor de *Huisselijke Stichting*, als een *Vereerend Teeken onzes tijds*, en het welk ook in zoo verre billijk de blijdschap der Gemeente opwekt, *als ons dadelijk in den mond gevende*, onder zoo veel vernieuwing en verbetering, *ook een nieuw Lied om onzen God te loven.*

De Eerw. ZIMMERMAN, blijkt duidelijk hier naar de behoefte der Gemeente gesproken, en al-

alzoo eenvoudig, doelmatig gepredikt te hebben. Het nieuw Gezangboek wordt hier met ernst aangeprezen, en de Lezer zal hier onderscheidene opwekkingen vinden, waarmede hij zich voordeel doen kan.

N°. 2. Is eene Hervormingsrede, over *Psalm* XLVI: 6. in het Hoogduitsch uitgesproken, op den 4den November des vorigen jaars, en door eenen vriend des Schrijvers, in onze taal overgebragt. De opmerking, dat die geheele *Psalm*, een bijzondere Lievelings Psalm van LUTHER was, en dat hij zich denzelven nog liet voorlezen, toen zijn levens-einde hier naderde, dient zeker voor eenigen ter billijking van de keuze van den tekst. Na de gegevene uitbreiding, welke echter meer eene toepassing van den tekst is, naar het doel des Sprekers, dan eigenlijke verklaring, (*de ééne heilige, algemeene Geestelijke Kerk*, wordt toch hier als bedoeld voorgesteld!) wordt daarvan een voor de gelegenheid voegend gebruik gemaakt.

Dit laatste geschiedt op eenen hoog ernstigen toon, en op eene zeer onderscheidende wijze, aan de eene zijde waarschuwend, en aan den anderen kant bemoedigend. Al te donker, is zeker de hier geteekende schets, van het diep verval, onder het Protestantendom, maar men kan echter ook niet ontkennen, dat er menig waar woord hier gesproken is, dat behartiging verdient.

De Eerw. FELDHOFF, zoekt hier nadrukkelijk te doen gevoelen, dat het ongelukkig is, dat men zeker zich bedrogen zal vinden, wanneer men zich te vreden stelt, met uitwendig tot de Protestantsche Christelijke Kerk te behooren.

„ Daarom, (zegt hij) beroemt u niet, dat gij uiterlijke leden dezer kerke zijt. Uw roem is nietig, vleeschelijk, ijdel: is Pharizeesche roem Ik vrage u: behoort gij ook tot de ware kerk? Geest

Geeft de geest u daarvan getuigenis? Wat toch baat het u, dat God in het midden zijner kerk is, dat deze niet wankelt, en dat hij haar helpt in het aanbreken des morgenstonds, zoo *gij* niet tot dezelve behoort, en hij niet ook bij *u* is, en in *u* woont, als in zijnen tempel? Zult gij, wanneer eenmaal de ure des doods genaakt; wanneer gerigt en hel uwen bangen blik verschrikken, en in dien prangenden angst het hart u dreigt te breken: — zult gij dan dien angst van uw hart verdrijven; het beven van uw binnenste doen zwichten; en het uitzigt over graf en dood u ligt en troostrijk maken door den uitroep: ik ben een lid der Protestantsche kerk? Toehoorders, uw grond ligt nog geenzins vast, en uw huis is nog niet op eene rots gebouwd; uw heil is nog in geenen deele verzekerd, en uwe ziel zweeft nog in groot gevaar, — zoo lang Christus niet in u woont, en de hoop is uwer heerlijkheid; zoo lang gij van God den geest zijns Zoons niet hebt ontvangen tot een nieuw leven. Toehoorders, leden der Protestantsche kerk, behoort gij tot de ééne, algemeene, ware kerk, tot het geestelijke Sion, de stad Gods, het Jeruzalem, dat van boven is?"

„ LUTHER en CALVIJN erkenden slechts ééne waarachtige kerk, namelijk alle diegenen, welke met den geest gezalfd, en met vuur gedoopt, in levendig geloof wandelen. Wij zijn alzoo geenszins waarachtige Protestanten; maar staan nog in de dwaling van die kerk, welke de Hervormers uitstiet, wanneer wij onze ziel gerustsellen en bevredigen met de gedachte: *wij zijn leden der Protestantsche kerk*; zonder ooit ernstig bij ons na te vorschen, hoe het met de vernieuwing onzes harten gesteld is, en of wij den geest uit God ontvangen hebben, en door denzelven Jezus met vreugde onzen Heer noemen kunnen."

„ Maar

„ Maar hoe velen ſtillen en bevredigen hunne zielen met dien valſchen roem; en hoe vele leden onzer kerk zijn ſlechts leden der zigtbare, doch geenszins dier eene, algemeene kerk, welke de alleen ware is.”

„ Alle uiterlijke kerkvormen zullen verbroken worden, gelijk men een ſteigerwerk verbreekt; want er zal eenmaal een tijd komen, waarin men niet meer zal ſpreken van Roomsch of Protestantsch, van Luthersch of Gereformeerd, van Doopsgezind of Remonſtrantsch, en hoe de verſchillende partijen meer heeten, maar waarin ſlechts gevraagd zal worden naar het eenige, levendige geloof in Jezus Christus, den gekruisten; naar de waarachtige gemeenſchap met hem, en de wezentlijke, innerlijke vernieuwing naar zijn beeld. In dien tijd echter zal het eigenlijke rijk Gods, hetwelk in alle uiterlijke kerkvormen verzameld wordt, en uit de waarachtig geloovige leden van alle uiterlijke kerken reeds thans beſtaat — het groote tempelgebouw der ware kerk — in al zijne ſchoonheid glansrijk te voorſchijn komen.”

Wij eeren dus de goede gevoelens des Schrijvers, hoe zeer wij zijne Preekmanier, zoo als wij die hier vinden, geenszins als bijzonder geſchikt kunnen aanprijzen.

Men ijvere wel, maar doe het toch altijd bezadigd, menschkundig en naar den geest van den Heiland zelven en van zijne Apostelen!

Godsdienſtig JAARBOEKJE *voor bijzondere en huisſelijke ſtichting. Naar het Hoogduitsch. Door* B. VERWEIJ. *Tweede Stukje. Te* Amſterdam, *bij* G. Portielje, 1827. *VIII en* 286 *Bladzz. In kl.* 8*vo. De prijs is f* 2 : —

De reeds in 1826, te *Koningsberg*, overledene Hoog-

Hoogleeraar J. S. VATER, schreef een Christelijk Jaarboekje, vond aanmoediging, voegde er daarom elk jaar een nieuw Deeltje bij, en het is dat werkje, waarvan de Eerw. VERWEIJ, een Deeltje, voor eenige jaren, voor het Nederlandsche Publiek bewerkte, waarvan wij in ons Tijdschrift, op zijnen tijd, loffelijke melding gemaakt hebben (1).

Daartoe aangemoedigd, begreep hij, uit den ruimen daartoe voorhanden zijnden voorraad, er ook nog dit Deeltje bij te voegen, uit de vijf laatste Stukjes bijeenverzameld en voor den Nederduitschen lezer bijzonder geschikt gemaakt.

Het bestaat uit vier Afdeelingen, ten opschrift dragende:

I. Korte opwekkingen voor onbepaalde tijden. II. Gebeden en alleenspraken voor bijzondere tijden. III. Woorden uit het hart, en tot het hart, en IV. Opwekkingen bij huisselijke aangelegenheden..

Het ontbreekt wel in onzen tijd niet, aan zulk soort van Stichtelijke Boeken, maar wij kunnen daarom de moeite, van den schoon reeds Emeritus verklaarden, evenwel nog altoos zeer nuttig werkzamen Vertaler hieraan besteed, geenszins verwerpen. Elk heeft ook zijne wijze van zien, zijnen smaak, en de een wordt meer door dit, en de andere door een ander boek gesticht.

Uit volle overtuiging, kunnen wij ook van dit tweede Stukje den lezer verzekeren, gelijk van het eerste, dat het wel waardig is gelezen te worden. Men wordt er ongevoelig door opgeleid, tot of bevestigd in edele Christelijke gevoelens, treft er veel aanleiding in, om voor zich zelven gemoedelijk werkzaam te zijn, en gevoelt zich door het een en andere aangespoord, om

(1) Zie de *Boekzaal*, voor Januarij 1823.

om te leeren beantwoorden aan onze hooge bestemming, en verhevene verpligting als mensch, en als Christen.

De stijl is, gelijk die voor zulke werkjes zijn moet, eenvoudig, duidelijk, zuiver, deftig en hartelijk, en het ontbreekt ook aan verscheidenheid en afwisseling niet.

Tot aanprijzing, diene ook zoo wel als tot bevestiging, 't geen hier gezegd voorkomt, bij *de Gedachtenis der Kerkhervorming.*

„ Die iets groots ontvangen heeft, moet ook iets groots bewaren; wat vrome voorvaders met vele moeite verwierven, dat moet de nakomelingschap dankbaar in waarde houden. Zóó is het gelegen met de gezegende *Kerkhervorming*, O! dat wij, in onze dagen, veel denken aan de heerlijke vruchten, welke wij plukken van den boom, door LUTHER en ZWINGLIUS geplant, door MELANCHTON, KALVIJN en andere groote mannen gekweekt. O! dat wij behouden, wat wij bezitten, en dat niemand ons de kroon ontroove!"

„ Het is *licht*, wat de kerkhervormers te voorschijn riepen in de donkere dagen der middeleeuwen, en wat nu nog aan onze Kerk eenen glans bezorgt, die niet kan beneveld worden. JEZUS was het licht der wereld, en Hij verspreidde het zelf, en liet het verspreiden onder de menschen. Velen hadden de duisternis liever, dan het licht. Doch het kon niet voor altijd bedekt worden, het kwam weder heerlijk te voorschijn. En evenwel, van tijd tot tijd lijdt het rijk van licht en waarheid nog veel door de aanvallen van de dienaren der duisternis. Van meer dan ééne zijde komt deze aanval, hetzij van het ongeloof, hetzij van het bijgeloof, hetzij van de dweeperij en kwalijk begrepene vroomheid. Wij willen tegen die allen op onze hoede zijn. Ons redelijk geloof zij, zonder haarkloven en twijfelzucht, gegrond op

het

het Evangelie; onze vroomheid ontaarde niet in ijdel gevoelen en spreken; onze warmte zij, wel gesteund door Bijbelsche overtuiging, en als verstandigen willen wij geloof en godsvrucht met een nederig, kinderlijk verstand, met een volgzaam gemoed aannemen, en ons daaraan hechten, verblijd en dankbaar, van te leven in eene gemeente, waarin wij weten, *waarom* wij gelooven."

„ *Vrijheid van gelooven* is ons, door Gods genade, weder geschonken. Dat wij ze op hoogen prijs schatten, en haar bewaren voor ons en onze kinderen. Waar de geest des Heeren is, dáár is vrijheid. Laat ons vasthouden aan den regel van het Evangelie: „ Beproeft alle dingen, behoudt „ het goede." Deze was ook het beginsel, van hetwelk de Hervormers uitgingen; met dat beginsel, zullen wij bestand zijn tegen de gevaren, die ons, met verbastering in leer en zeden, bedreigen. Steunende op de redelijkheid van onze belijdenis en van ons geloof, zullen wij eene eere zijn van CHRISTUS, ons Hoofd, die de bron is van licht en waarheid. Wij zullen ons niet wederom laten vangen door den geest der dienstbaarheid, maar moedig aan tegensprekers den mond stoppen. Wij staan alzoo, als geliefden en uitverkorenen, in de vrijheid van Gods kinderen, en wandelen in de kennis, die, gepaard met geloof en liefde, niet opgeblazen maakt, maar sticht, en voorsmaak geeft van den Hemel, waar alleen waarheid geldt, en een eeuwig licht schijnt."

„ Het *vrij gebruik des Bijbels* is ons ook door de Hervorming geschonken en verzekerd. Dat goddelijk boek lag verscholen in eenen hoek, en bedekt met het stof der kloosterlijke domheid. De hand der hervormers haalde het weder te voorschijn, en voerde den Bijbel in de huizen en handen van hunne broeders. Houden wij dit woord vast; lezen en onderzoeken wij hetzelve, wij

wij vinden daarin de woorden des eeuwigen levens. Och! dat wij niet gering achten, wat van zoo groote waarde is, en wij zullen beveiligd worden tegen velerlei dwaling; wij zullen versterkt wezen in de zekerheid onzes geloofs, en de vertroostingen Gods onze vermaking zijn in leven en bij den dood!"

„De gedachte aan de kerkhervorming zij ons eene stof van groote vreugde, want wij herinneren ons daarbij de waakzame en magtige zorg Gods voor de gemeente zijnes Zoons. De Kerk van CHRISTUS staat vast, en zal blijven staan tot aan het einde der dagen. Het zij onze vreugde en roem in God, dat wij niet alleen met het licht des Evangelies gezegend werden, maar vooral, dat het zóó zuiver, naar den regel eener verstandige verklaring, onder ons herleefde. Gezegend Land! waar wij den Bijbel mogen lezen en uitleggen, waar wij vrij onderzoeken, en, naar de overtuiging van ons geweten, gelooven mogen. Heilig zij ons die zegen, welken wij niet aan onze wijsheid of kracht, maar aan des Heeren geest toe te schrijven hebben. Doch, onze roem en dank zij eene werkzame roem en dank; ons licht verspreide zich heinde en verre, waar het nog donker is; onze kennis hebbe heerlijken invloed op beschaving en reine zeden, en het zij ons zalig, over te brengen tot onze kinderen en op het late nageslacht, wat wij van God ontvingen, en een zegen is voor de eeuwigheid!"

Aanmerkingen op het hier voorkomende, hebben wij slechts weinige. Op bladz. 12 had, naar ons gevoel, de uitdrukking: *Heil ons, dat God ons tot den dood geroepen heeft!* ten minsten niet zoo onbepaald moeten voorkomen. Het opschrift op bladz. 214. *Zielennabijheid met goede menschen*, bevalt ons ook niet, het is zelfs ook geen Nederduitsch.

De vergelijking van het terug gekaatste beeld der Scheepsmasten in den stroom, op bladz. 218. enz. is voor lezers van zulke werkjes zeker niet zeer gepast, en regt uit gesproken, te kinderachtig.

De Vertaler had immers gemakkelijk deze, en eenige andere gebreken kunnen verhelpen.

De MAAN een bewoonbare en door levende en redelijke Schepselen bewoonde Wereldbol; kunnende beschouwd worden, als een Vervolg op de Proeve ten betooge, dat ook de Planeten, even als onze Aarde, door levende en redelijke Schepselen bewoond worden. Door J. A. OOSTKAMP. *Te* Haarlem, *bij de Erven* F. Bohn. 51 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 60 *Cents.*

Oorspronkelijk heeft dit Stukje moeten dienen, tot eene Voorlezing in het Departement *Zwolle*, der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, en daarom ook dezen vorm eener Verhandeling gehouden. De werkzame OOSTKAMP, heeft hetgeen hij aan *de Maan*, door schrandere waarnemers opgemerkt eñ medegedeeld, gelezen en opgeteekend had, hier in zekere orde voorgedragen, met belangstelling wekkenden ijver vermeld, en daaruit vooral aanleiding genomen, om zijne lezeren met hem te doen instemmen, in den lof, en de aanbidding van den Almagtigen. Dit doel, wie zou het niet edel noemen? en de wijze waarop dit geschied is, levert een bewijs te meer op, voor het wel geoefend verstand, en de goede denkwijze en gevoelens van den waardigen Verzamelaar. Wij wenschen met hem, dat deze kleine bijdrage moge bevorderlijk zijn, om gedurig met eerbiedige en dankbare gevoelens voor

voor God, op deze getrouwe gezellin (*wachter*) van onzen Aardbol te staren.

Over den invloed van de Maan op onze Aarde, hadden wij gaarne ook het een en andere nog vermeld gevonden.

De KLEINE PLIGTEN, *eene oorspronkelijke zedelijke voorstelling in Brieven, uit het begin der negentiende Eeuw. Derde Deel, VI en* 306. *Vierde Deel, VIII en* 330 *Bladzz. Te* Amsterdam, *bij* P. den Hengst *en* Zoon, 1827. *In gr. 8vo. De prijs is f* 5: 80.

Ten aanzien van de inkleeding, zal het niet nutteloos zijn, deze inleiding hier voor den lezer af te schrijven.

„In de laatste helft van de maand Junij 1814, was EMILIA bij hare oude vriendin KAROLINA in *Amsterdam* gelogeerd. Eerstgenoemde op het punt zijnde van eene eenigzins verre reis te doen, wilde, onder de bewaring van Mevr. VAN L. sommige oude brieven welke zij behouden had, en afschriften van door haar zelve geschrevene, achterlaten. Intusschen, daar beide vriendinnen zich wel eens met hare gedachten in vroegere jaren verlangden te verplaatsen, besloten zij, eenige ten minste der gemelde brieven te zamen over te lezen; en om dit werk zoo veel te geregelder en aangenamer te maken, haalde ook KAROLINA de aan haar geschrevene brieven van EMILIA voor den dag en las die op hunne plaats, of gaf ze harer vriendin ter lezing over. Tot dit alles was de gelegenheid dienstig. In het gemelde saizoen hebben doorgaans de meeste lieden welke buitenverblijven bezitten, de stad verlaten, er worden dan geene *Thés* of groote partijen gegeven,

 veel

veel minder van die foort van bezoeken afgelegd, die des winters niet altijd zoo zeer uit vriendfchap, als welftaanshalve vaak gedaan worden, de meeste fchouwburgen zijn dan geflo-ten, en de toonkunftenaars wagen zich niet aan de fchaarschheid van toehoorderen, welke zij, (indien zij dan hunne *Concerten* gaven) waarfchijnlijk zouden te bejammeren hebben; zoodat perfonen welke gaarne van de noodzakelijkheid tot uitgaan bevrijd, en van het, wel eens belemmerende, van veelvuldige bezoeken te ontvangen, ontflagen, (indien zij trouwens tot den ftand, in welken onze twee vriendinnen geplaatst waren, behooren) veel beter in den zomer dan des winters, vrijelijk te zamen eenige uren van den dag kunnen doorbrengen, en aan een of andere verkozene bezigheid toewijden. Te zamen in den tuin achter KAROLINA's huis, of wel in het huis zelve gezeten, las dan EMILIA of Mevr. VAN L. de gemelde brieven voor. Deze zijn het, welke in dit eerfte deel van het vervolg op de KLEINE PLIGTEN, den lezer onder het oog gelegd worden, zij zullen hem de meest merkwaardige lotgevallen der genoemde vriendinnen van het laatst van Julij 1809 af, tot op het bovengemelde tijdftip, doen kennen, en hem (hoop ik) ook door bijkomende verhalen, een niet onaangenaam onderhoud verfchaffen."

Alzoo behelzen deze beide Deelen, 144 brieven, voor elk Deel aangewezen.

Wij hebben geene reden gevonden, om in ons gunftig gevoelen, bij de befchouwing der beide eerfte Deelen, te kennen gegeven, (1) ten aanzien van deze, eenige verandering te maken. Ook deze brieven, laten zich gemakkelijk lezen, de aandacht wordt er wel in gaande gehou-

(1) Zie *Boekzaal* voor Julij 1825, bladz. 8., enz.

-houden, en jonge lezers en lezeresſen, vooral, zullen er menigen nuttigen wenk in ontvangen, die hopen wij niet onopgemerkt blijven zal. Men oordeele uit het volgend ſtaaltje: AMILIA P, ſchrijft aan Mevrouw de Wed R.:

„ Nog in *Amſterdam* zijnde, heb ik het graf van mijne ouderen in de Westerkerk eens willen bezoeken. IJ. wien ik verzocht had met mij derwaarts te gaan, wederſtreefde dit plan, dan hij liet zich toch eindelijk overhalen om mij te believen; en het heeft mij een weemoedig genoegen gegeven bij de ſtille rustplaats der dierbare overledenen eene wijle te vertoeven, en over hun afgeloopen leven, en het mijne, zoo ver dit is, natedenken in tegenwoordigheid van den man, met wien ik mijne volgende loopbaan hoop te volbrengen. Wat ik daar ſtaande al dacht en gevoelde kan ik u onmogelijk beſchrijven, maar alles te zamen, kwam genoegzaam hier op uit:
„ Daar liggen zij, ten minſte daar liggen de
„ ſtoffelijke overblijfſelen van hen, die eens zoo
„ vol jeugdige kracht deze aard te zamen bewan-
„ delden, die mij zoo lief hadden, zoo voor mij
„ zorgden, zoo veel voor mij deden, mij zoo
„ zorgvuldig den weg der deugd wezen; thans
„ genieten hunne zielen het loon voor hunnen
„ arbeid, thans misſchien ſlaan zij mij uit de ge-
„ westen des Hemels gade! O! dan zien zij mij.
„ Gode zij dank, vol eerbied voor hunne nage-
„ dachtenis, ſtrevende om op den door hen voor-
„ geſchrevenen weg, rustig voorttetreden, ge-
„ rust en kalm, maar vreezende voor mijne ei-
„ gene zwakheid, de mogelijkheid tot afwijking
„ duchtende; maar ik heb een' leidsman, hij is
„ mij door mijn' Vader geſchonken, zijn edel
„ hart huisvest de vroomſte grondbeginſelen, en
„ is mij borg voor zijnen bijſtand, voor zijne
„ onderſteuning, voor zijne teregtwijzing, indien
„ ik falen mogt. O dierbare ouders, moge ik

 „ eens,

„ eens, als gij deed, welgemoed ten grave da-
„ len, en waardig bevonden worden, dat men mij
„ betreure, gelijk ik u betreur!" Mijne tranen ſtroomden, ik poogde die voor mijnen vriend niet te verbergen, hij zelf, als raadde hij wat er in mij omging, hij zelf was aangedaan. „Kom:" zeide hij eindelijk, „ vertoef hier niet langer." — „ Neen," antwoordde ik: „ het is ge-
„ noeg, ik dank u voor uwe toegevendheid, ik
„ moest eens met u hier ſtaan. maar nu ben ik
„ voldaan én opgeruimd." Onder het naar huis gaan, had ik al den tijd om hem te verhalen wat er in mij omgegaan was, hij misbillijkte mijne daad en mijne gewaarwordingen niet, en was het eens met mij, dat het voor een kind een groot genoegen is, zonder ſchroom bij het graf van deszelfs ouderen over zich zelven te kunnen nadenken, terwijl het verſchrikkelijk zijn moet daar te ſtaan, als men zich jegens hen iets te verwijten heeft."

Het geen van de tijdsomſtandigheden, in welke deze brieven moeten geacht worden geſchreven te zijn, hier gedurig voorkomt, dient mede tot aanprijzing der lezing. Met de verſtandige en lieve EMILIA, wordt de lezer 't meest bezig gehouden, en zijne belangſtelling in haar lot, door het-een en andere zeer opgewekt, wordt onaangenaam, in 't laatſte gedeelte van het vierde Deel, aangedaan, door eene ontdekte zwakheid, waaruit blijkt dat zij ook mensch was, en geſchokt door haar zeer treffende onaangename gebeurtenisſen; die met haren dood eindigden.

Dit uiteinde nu is wel treurig, maar evenwel ook verblijdend, in een ander opzigt. De lezer oordeele uit dezen brief, (hier de 137ſte) door EMILIA, aan eene waarde vriendin, kort voor haren dood geſchreven:

„ Ik heb uwen brief van 26 Mei ontvangen, mij-

mijne waarde, en er met genoegen uit gezien, dat gij aan mijn verlangen voldaan en aan ANASTASIE geschreven hebt. Ik zou haar eens zijn gaan spreken, indien ik uit had kunnen gaan, maar lieve, mijne kwaal is sedert eenige dagen zoo verergerd, dat ik genoodzaakt ben het huis, en niet zelden mijne kamer te houden. Ach dierbare vriendin, ik moet het u zeggen, ik geloof niet dat ik lang meer zal kunnen leven, en in die onderstelling zij het mij vergund, nu ik het nog doen kan, zoo als van ouds, nog eens openhartig met u te spreken. Gij kent mijne loopbaan, gij weet hoe ik mij in bijzondere omstandigheden heb gedragen, zeg mij lieve, meent gij waarlijk, dat ik mij niet te zeer door eigenliefde laat verblinden, wanneer ik de hoop voed, dat mijne feilen vergeving bij God zullen kunnen vinden, en dat ik door zijne genade in CHRISTUS de zalige gewesten der eeuwigheid zal kunnen binnentreden? O zoo lang men in gezondheid voort leeft, is men ook vaak opgeruimd omtrent zich zelven en denkt met eene zekere gerustheid aan den dood, maar wanneer deze ons aangrijnst en ons onmiddelijk schijnt te bedreigen, dan voelt men zich zedelijk ellendig, dan komt er zware bekommering op, aangaande onzen verledenen wandel, dan vreest men in vele opzigten meer te kort hebben geschoten, dan men plagt te wanen, dat men deed. Wie zal ons hier helpen en opbeuren, waarlijk geen mensch die niet juist weet wat er met ons voorgevallen is, en aan aan wie men niet alles zeggen kan. Iemand die ons wel gekend heeft? Ja, maar de beste kennis die de een onzer van den anderen hebben kan, is altijd nog zeer oppervlakkig. Zullen wij ons zelve raadplegen en ons zelve antwoorden? ach, er schuilt zoo veel in het hart, waarvan men geene juiste rekenschap geven kan, vooringenomenheid verblindt ons,

 ei-

eigenliefde sleept ons weg! Ik heb u gevraagd wat gij van mij oordeeldet, hier al wederom heb ik eene dwaasheid gedaan, ik heb mij zelve onderzocht, helaas ik heb gevonden, dat ik mij geenszins ken! Wat dan? God om licht en vooral om ontferming bidden; dit heb ik beproefd, en het heeft mij getroost, Evenwel kunt gij misschien mij iets van mij zelve openbaren, hetwelk mij tot nog toe onbekend is gebleven, want al wederom, zoo lang men in gezondheid voort leeft, offchoon er tusschen vriendinnen zoo als wij, geene geheimen bestaan, heerscht er eene algemeene verbloeming wat het zedelijke betreft, zoo dat de eene vriendin nimmer alles zegt, wat wel eens over de andere in haar hart is opgekomen. Terwijl men te zamen voortleeft kan men misschien ook in dit opzigt, zelfs om der vriendschaps wille, die anders ligt gestoord kon worden, niet hard op denken, maar wanneer eene van beide aan den rand des grafs staat, is het misschien een gebiedende pligt, dat men de vriendschap aan de waarheid wage. Ik geef u dus bij deze niet alleen volkomen vrijheid, om mij te onderrigten indien er iets wezen mogt, waarvoor gij meenen zoudt, dat ik nog bijzonder, God om vergeving dien te smeken, of iets hetwelk ik nog zou kunnen verbeteren, maar ik roep u op, om mij als mijne oude trouwe raadgeefster aan mij zelve te ontdekken voor zoo veel gij daartoe in staat mogt zijn. Ik ben over het algemeen gerust en kalm, maar, zoo als ik u hier boven te kennen gaf, de vrees bekruipt mij wel eens, of ook die gerustheid eene trouwelooze verblinding van de eigenliefde is. O wat zoude Ik in deze oogenblikken niet wel geven, om u bij mij te hebben, om zoo ras er eene of andere gedachte in mij opkwame u die te kunnen mededeelen, met u over mij zelve te kunnen spreken, en door u dan eens vermaand,

dan

dan eens opgebeurd te kunnen worden! Maar ik vrees, dat ik dien troost zal moeten missen en dat ik zonder u weder te zien dit aardsch tooneel zal verlaten. Zie ook mijnen zoo even geuiten wensch niet aan als een verzoek, dat gij komen zoudt. Ik begrijp, dat het doen der reize herwaarts op uwe jaren en in de tegenwoordige tijdsomstandigheden bijna eene onmogelijkheid is, dus ik dring er geenszins op aan, dat gij koomt, maar zeg alleen, dat ik gevoel hoe troostelijk het tegenwoordig wezen van eene hartvriendin, in onze laatste levensdagen, en bij ons sterfbedde moet zijn! Ik ben dagelijks bezig met het zoodanig in orde brengen van al wat het huishouden betreft, dat mijn goede man, na mijn overlijden, hiermede gemakkelijk zal te regt kunnen komen, en met het regelen van mijne bijzondere zaken, zoo dat die aan niemand belemmering veroorzaken zullen. Over mijne snuisterijen beschik ik, naar mate mij die in handen komen. Voor u heb ik in het oog die kleine pendule, welke eertijds in onze leerkamer stond Gij kent dit, niet nieuwerwetsche, maar deugdzame en getrouwe meubel. Nooit heb ik het kunnen aanzien, zonder om u te denken, ik ben verzekerd, dat als het in uwe kamer staan zal, gij ook er het oog op slaande, u altijd mijner herinneren zult Weet gij nog hoe wij er te zamen opkeken, om de lessen te regelen, hoe gij er mij dikwijls op weest, als ik wat te laat opgestaan was, of eenigen tijd verbeuzeld had! Ik weet nog wel hoe ik er op murde, somtijds ter sluik, als mij het werken verveelde, of als ik mij in een of ander naderend uur eenige toegezegde uitspanning beloofde! O hoe menigmaal is de wijzer rond gegaan, en heeft de klok voor u en voor mij, blijde en droevige uren geslagen! Haast wijst en slaat zij hier mijn laatsten stond, ik voorzie dit: dan gaat het werk-

 tuig

tuig voor u wijzen en ſtaan, en ik ben door geen' tijd meer bepaald, noch weerhouden. Trouwens hoewel het goed is, dat er voor den mensch op aarde eene afdeeling van tijd plaats heeft, zoo treedt hij toch van het uur zijner geboorte af aan de eeuwigheid in. Het ſchijnt als of er de dood des ligchaams zijn einde en het einde van zijnen tijd uitmaakt, en dit is toch zoo niet; de dood is eene natuurlijke zaak, die eens gebeuren moet, maar geene inbreuk op ons beſtaan noch op onzen tijd maakt, want wij gaan voort, en voort, op eene wijze, dat ook voor ons één dag zal wezen als duizend jaren en duizend jaren zullen zijn gelijk één dag. O welk een heerlijk vooruitzigt, welk eene ruimte tot werken, en handelen en genieten, opent zich zoodoende voor ons gezigt! Geene zieleſmarten, geene ligchaamspijnen of zwakheden, geene duisternis meer! kracht tot goeddoen, magt tot vermeerderen van wetenſchap, licht, onafgebroken zedelijk licht! O hoe zou ik met flaauwe menſchelijke bewoordingen uitdrukken, wat ik voor heerlijks in de toekomst zie!! Lieve! als mijne pendule bij u zal ſtaan, denk dan aan wat ik hier geſchreven heb, en wisch de tranen af die uit uwe oogen zullen vloeijen; denk, ook voor mij is geene tijdsbepaling, ik ben nu wel van EMILIA geſcheiden, maar eens ſlaat het uur, dat mij overbrengt in de gewesten die zij bewoont, en wijl onze zielen hier beneden aan elkander verkleefd waren, en overeenkomst te zamen hadden, zullen zij elkander wél in die gewesten weder vinden! Wat zullen zij dan te zamen de aardſche kwellingen gering achten, en zich verblijden in hare zalige rust!! — Indien de koortſen en de pijnen mij niet te veel afmatten, ſchrijf ik u hoop ik wel eens weder, anders, ontvang met dezen brief mijn laatst vaarwel, de betuiging

van

van mijnen dank voor al het goede, dat ik in mijn leven van u genoten heb, voor uwe wijze lessen, voor uw Godsdienstig onderwijs, voor uwe mij altijd trouw geblevene vriendschap, en de verzekering, dat ik niet ophoude, alles goeds voor u te wenschen en van onzen hemelschen Vader, af te bidden. Schrijf mij, doe mij den troost van een uitvoerig antwoord op dezen brief, van u erlangen, en denk dikwijls met de oude genegenheid, aan uwe u tot den dood hartelijk beminnende vriendin

EMILIA D."

Genoeg vertrouwen wij gezegd, om te doen blijken, dat wij deze beide deelen ook met genoegen gelezen hebben, en er het gebruik gerustelijk van durven aanprijzen.

Het Leven van NAPOLEON BONAPARTE, *Keizer der Franschen. Met eene voorafgaande beschouwing der Fransche Omwenteling. Door* SIR WALTER SCOTT. *Uit het Engelsch vertaald door* J. O. SWAVING, *Interpretor voor het Hof van Justitie aan de Kaap* de Goede Hoop, *en Schrijver van onderscheidene Werken. Derde Deel*, 505 *Bladz. en Vierde Deel*, 485 *Bladz. Te* Dordrecht, *bij* Blussé *en* van Braam, 1827. *In gr. 8vo. De prijs dezer beide Deelen is f* 5 : 20.

Het eerste dezer twee Deelen, maakt eindelijk een aanvang, met de opgave der Familie van NAPOLEON, en herinnert aan zijne geboorte, op den 15den Augustus des jaars 1769, en eindigt met zijne verbanning, benevens die van zijnen broeder LUCIEN, uit *Corsica*.

Het tweede begint met het beleg van *Toulon*, en besluit met het vertrek van NAPOLEON, naar

de

de Armée van *Italië*, na zijne Huwelijks-vereeniging met Mevrouw DE BEAUHARNAIS.

In het derde Hoofdftuk, wordt NAPOLEON als Bevelhebber in *Italië* voorgefteld, tot het einde van den Veldtogt in *Piëmont*

De verdere voortgang des Franfchen Legers onder NAPOLEON, tot en met de in bezitneming van *Milaan*, rijkelijk voorzien van uitweidingen, maakt den inhoud der befchouwing van het vierde Hoofdftuk uit. Het vijfde vervolgt de Gefchiedenis, tot aan de belegering van *Mantua*, welke in het zesde nog niet eindigt, daar het zelve befloten wordt met de herinnering, dat de Oostenrijkfche Generaal WURMSER, zich er in opfluit; ondertusfchen wordt daarin ook van den Veldtogt aan den *Rijn* melding gemaakt, als noodig om het verder gebeurde in *Italië* te beter te beoordeelen. Het zevende Hoofdftuk, eindigt met het berigt der verovering van *Mantua*. In het achtfte wordt de lezer bezig gehouden, met de gefchiedenis van den Oorlog met den Paus, die fpoedig met den Vrede van *Tolentino* eindigde, en met een overzigt van de gefteldheid der onderfcheidene Staten van *Italië*, *Rome*, *Napels*, *Toskane* en *Venetië* Met de vergelijking van den Aards Hertog KAREL met NAPOLEON, wordt het negende Hoofdftuk aangevangen, met de herinnering aan de nieuwe voordeelen van den held des tijds voortgezet, en met de diepe vernedering van *Venetië* geëindigd. NAPOLEONS Minnebrief wisfeling met JOSEPHINE, met welke hij, fchoon reeds meer dan twee jaren gehuwd, echter maar weinige dagen had kunnen zamenleven, maakt den aanvang uit van het tiende Hoofdftuk, hetzelve befchouwt verder, onder andere, de vereeniging der *Cispadaanfche*, *Transpadaanfche* en de *Emiliaanfche* Republieken, onder den naam van de *Cisalpifche* Republiek, het Traktaat van *Campo Formio*,

mio, en het affcheid van NAPOLEON van de Italiaanfche Armée, om als Gevolmagtigde van *Frankrijk*, naar *Rastad* te gaan.

SCOTT, heeft het vierde Deel, in dertien Hoofdftukken afgedeeld, waarvan het eerfte zeker overzigt behelst, voor den lezer dienftig geoordeeld, om hem verder de lotgevallen en daden van NAPOLEON te beter te doen befchouwen. In het tweede Hoofdftuk ziet men, hoe het middel om NAPOLEON, dien men vreesde en verfchillend beoordeelde, elders werk te geven, werd door gedrongen, en hij dus tot eene expeditie, met eene aanmerkelijke magt, naar *Egijpte* gezonden wierd, waarin hij in 't eerst gelukkig wederom flaagde, de Mamelukken verfloeg, en *Cairo* innam.

De derde en vierde Hoofdftukken, vermelden de tegenfpoeden en ellenden in *Egijpte*, eindigende met de behoudene terugkomst van den held, die nu zijn doel niet had kunnen treffen, wat men, wat ook zelfs onze Schrijver, hier omtrent anders heeft willen, of pogen te doen zien. Het winnen van den moorddadigen Slag van *Aboukir*, ftelde hem alleen in de gelegenheid, om een ander voor zijne zucht tot grootheid ftreelend plan te volvoeren, of te beproeven.

In het vijfde Hoofdftuk, wordt nu een overzigt gegeven van de gebeurtenisfen, federt NAPOLEONS vertrek naar *Egijpte* voorgevallen; terwijl het zesde zijne terugkomst voorftelt, met de eerfte gevolgen tot aan de benoeming en het beftuur der drie Confuls.

Het zevende Hoofdftuk, fchetst den eerften Conful in deze nieuwe Functie, zijn eerst zacht en omzigtig, en vervolgens toenemend despotiek gezag, en behelst eenige aanmerkingen op zijn gedrag.

Met

Met de vermelding der maatregelen van BONAPARTE, om zijn gezag te vestigen, wordt ook het achtste Hoofdstuk aangevangen, en daarin verder melding gemaakt, van de keuze van CAMBACÈRES en LEBRUN tot Consuls, van TALLEYRAND tot Minister van buitenlandsche zaken, en van FOUCHÉ tot Minister van Policie, — van NAPOLEONS schrijven aan den Koning van *Engeland*, spoedig afgebrokene Vredes-onderhandelingen, nieuwe Veldtogten in *Italië*, en op den *Rijn*, en van het besluit, eindelijk des eersten Consuls, om het opperbevel in *Italië*, op zich te nemen.

Het wel gelukken van zijn stout plan, in die oorden, tegen de *Oostenrijkers*, is de inhoud van het negende Hoofdstuk, dat besloten wordt, met zijne glorievolle terugkomst te *Parijs*, waarvan hij den 6den Mei vertrokken was, op den 2den Julij van 1800.

In het tiende Hoofdstuk, worden de op den eindelijk gewonnen Slag van *Marengo* tot stand gebragte onderhandelingen tusschen NAPOLEON en *Oostenrijk* vermeld, de ongelukkige afloop daarvan medegedeeld, voorts onder anderen, het hervatten der vijandelijkheden, een nieuwe wapenstilstand, het Traktaat van *Luneville*, overeenkomst tusschen *Frankrijk* en de Vereenigde Staten, onderhandelingen met Keizer PAUL, de herstelling van *Roma*, onder het gezag van den Paus, de geweldadige handelwijze van BONAPARTE, tegen de Mogendheden van het Schier-Eiland, en de overgave van *Malta* aan de Engelschen.

Met het elfde Hoofdstuk, keert de Schrijver tot het inwendig bestuur van *Frankrijk*, onder den eersten Consul, terug, en gewaagt dus van de Republiekeinsche en Koningsgezinde Factiën, tegen NAPOLEON, van de mislukte tegen hem aangewende pogingen en zamenzweringen, van

BO-

BONAPARTE's ontevredenheid, op FOUCHÉ, van het Concordaat, van de Amnestie aan de Emigranten verleend, van de verbeteringen in eenige takken van bestuur, en van de hoop op eenen algemeenen Vrede.

Daaruit wordt, in het twaalfde Hoofdstuk, aanleiding genomen tot de beschouwing der buitenlandsche betrekkingen van *Frankrijk*, bijzonder ook met Keizer PAUL, terwijl het grootendeels gewijd is, aan het slot van de onderneming in *Egijpte*.

Het laatste Hoofdstuk van dit vierde Deel, vermeldt de in *Frankrijk* gemaakte toebereidselen, tot eenen inval in *Engeland*, de aftreding van PITT, de teekening der vredespreliminairen, het traktaat van *Amiens*, de voorstelling van NAPOLEONS heerschzuchtige ontwerpen, zijne aanstelling tot Consul *ad vitam*, en eenige aanmerkingen met betrekking tot zijnen toenmaligen toestand.

Dus oordeelen wij, den lezer met den inhoud dezer deelen eenigzins bekend gemaakt te hebben. Het meeste hier vermeld, is nog te kort geleden, en heeft te veel de aandacht getrokken om niet onthouden te zijn. De bronnen, waaruit de Schrijver geput heeft, blijken niet zoo gering geweest te zijn, als sommigen wel partijdig hebben voorgegeven.

Er heerscht in de orde van behandeling, zeker plan en eene regelmatigheid, welke de lezing gemakkelijker maakt. De wijze van voorstelling der menigvuldige gebeurtenissen, derzelver verband, bedoeling en gevolgen, zoo wel als de veelvuldige aanmerkingen en uitweidingen welke hier voorkomen, kenmerken natuurlijk den Engelschen Schrijver, en zijn ingerigt naar zijne bijzondere wijze van beschouwen. Men kan hem evenwel de eere niet weigeren, dat hij zoo onpartijdig hem mogelijk was, is te werk gegaan, en

en dat hij zoo wel het goede als het kwade aangestipt, ja den held der geschiedenis, niet alleen regt heeft laten wedervaren, waar hij vermeende dat te mogen doen, maar zelfs wel eens meer ten zijnen voordeele gezegd heeft, dan met de gestrenge waarheid ons voorkomt overeen te stemmen. Ondertusschen leert men hier ook de onbeperkte heerschzucht van NAPOLEON duidelijk kennen en opmerken, dat hij alle middelen voor geoorloofd hield, die hij zich verbeeldde, hem tot zijn oogmerk nuttig te zullen, of ten minsten te kunnen zijn.

Een klein staal willende geven, om den lezer te overtuigen, dat dit werk geenszins verleiden zal, om wijlen den beruchten NAPOLEON te vergoden, nemen wij daartoe het volgende:

„De toegevendheid, welke de eerste consul voor het verlangen van Paul betoonde, redde voor dermaal de koninklijke familie van Napels; doch Murat deed haar echter den bitteren kelk, die den overwonnenen voorbehouden is, grootendeels ledig in. De generaal Damas ontving, in zeer trotsche bewoordingen, bevel, om de Romeinsche Staten te ontruimen, en op geenerlei voordeel van den met de Oostenrijkers gesloten wapenstilstand te rekenen. Ten zelfden tijd, dat de Napolitanen dus genoodzaakt werden, de Staten van den Heiligen Stoel in allen haast te verlaten, wekte het eene algemeene verwondering, dat, in plaats van op Rome aan te trekken en er het gezag van de Romeinsche republiek te herstellen, Murat, ingevolge de van den eersten consul ontvangene bevelen, het kerkelijk grondgebied zorgvuldig eerbiedigde, en de officieren van den paus weder aanstelde in die Staten, welke zoo langen tijd het vaderlijk erfgoed van St. Pieter zijn genoemd geworden. Deze op-

onverwachte keer van zaken had zijnen oorsprong in de diepe staatkunde van Bonaparte."

„ Wij doen Napoleon voorzeker geen onregt, wanneer wij veronderstellen, dat op hem persoonlijk de godsdienst weinig of geen invloed had. Eenige duistere, doch bij hem diep ingewortelde denkbeelden van voorbeschikking schijnen, voor zoo ver wij kunnen beoordeelen, zijn geheel bovennatuurlijk geloof uitgemaakt te hebben. Wij kunnen hem zelfs bezwaarlijk een deïst noemen; en hij was volstrekt een vreemdeling in de verschillende leerstellingen en wijzigingen van de christelijke godsdienst en derzelver uitoefening; doch hij beschouwde en waardeerde de aanneming van eene nationale godsdienst, als een der staatkunde schragend werktuig. In Egypte had hij verlangd voor een afgezant des hemels gehouden te worden; hoewel hij niet besneden was, en wijn dronk en varkensvleesch at, wilde hij nogtans aangemerkt zijn als een opvolger der wet van den Profeet; en hij beklaagde zich nadrukkelijk, over de vijandelijkheden der Turken tegen hem. De Franschen, zeide hij, hadden opgehouden navolgers van Jezus te zijn; en thans, nu zij grootendeels, indien niet alle, Musulmannen waren, wilden de ware geloovigen oorlog voeren tegen hen, die het kruis omvergeworpen, den paus onttroond, en de orde van Malta, die gezworen vijandin van het Islamismus, uitgeroeid hadden. Bij zijne terugkomst in Frankrijk was dit alles vergeten, of het werd slechts herinnerd als een trek, dien men de ongeloovigen gespeeld had. Bonaparte was, zoo als wij gezegd hebben, overtuigd van de noodzakelijkheid van eene nationale godsdienst, als een steun voor het gouvernement; en even als hij in Egypte zich beroemd had, ter eere van Mahomed, de catholijke godsdienst vernietigd te hebben, zoo verlangde hij nu in

in Europa den Paus in zijne tijdelijke bezittingen te herstellen, ten einde van hem voor de kerkelijke zaken in Frankrijk zoodanige inrigtingen te verkrijgen, welke hem voor zijn eigen gouvernement de goedkeuring van den souvereinen opperpriester, en hemzelven eenen rang onder de christelijke vorsten zouden verschaffen. Deze herstelling strookte, in zeker opzigt, met zijne staatkunde van 1798, toen hij de Staten van den Heiligen Stoel ontzien had. Volstrekt onverschillig in het stuk van godsdienst, zoo als Napoleon wezenlijk was, bewijst heel zijn gedrag, hoeveel gewigt hij hechtte aan het bestaan van eenen welgeordenden maatschappelijken Staat."

„Behalve het bevel tot ontruiming van het kerkelijk grondgebied, werden de Napolitanen door Murat genoodzaakt, tot het terug geven van eene menigte schilderstukken, standbeelden en andere voorwerpen van kunst, welke zij, in navolging van Bonaparte, den Romeinen met geweld hadden ontnomen: zoo wegslepend is de invloed van een slecht voorbeeld. Een Fransch leger van omtrent achttienduizend man bleef in Calabrië, minder om de vredesvoorwaarden te doen nakomen, dan om Frankrijk de kosten van deszelfs onderhoud te besparen, en het bij der hand te hebbén in eene landstreek, waar men het op het eerste teeken naar Egijpte zoude kunnen inschepen. De Napolitaansche havens waren voor de Engelschen gesloten. De afstand van een gedeelte van het eiland Elba, en het afzien van alle vorderingen op Toskanen, vermeerderden nog de opofferingen van den koning van Napels, die, in overweging hoe menigmaal hij Bonaparte gebraveerd had, groote redenen had, om den keizer van Rusland voor zijne krachtdadige bemiddeling te bedanken."

„Deze verschillende maatregelen betreffende de

de buitenlandsche staatkunde, het tractaat van Luneville, het winnen der genegenheid van keizer Paul, de herstelling van Rome onder het pausselijk gezag, en de gematigdheid der den koning van Napels opgelegde kastijding, dit alles scheen voor te komen uit een stelsel van voorzigtigheid en bezadigdheid, waarvan het oogmerk meer was, het bestuur van Napoleon te bevestigen, dan zijnen invloed en zijne overwinningen uit te breiden. In het vervolg leverden zijne ontwerpen dikwijls eene mengeling op van de grootste behoedzaamheid en gezond verstand, met de hevige uitbarsting eener trotsche, vermetele en onverzadelijke heerschzucht; doch men moet in aanmerking nemen, dat in het tijdstip, waarvan wij hier spreken, zijn gezag nog niet vast genoeg gevestigd was, om de zwakheid van zijn verstand en karakter te durven laten blijken."

In 't vervolg, zullen wij ook van de andere Deelen eenig verslag geven.

REIS naar Madrid, *gedaan in de maanden Augustus en September* 1826; *behelzende een staatkundig-wijsgeerig overzigt van de zeden en gebruiken der Spanjaarden, als mede van de gewigtige, in* Spanje *plaats gehad hebbende gebeurtenissen, voornamelijk met betrekking tot den tegenwoordigen toestand van zaken in* Europa *en* Zuid Amerika. *Door* A. BLANQUI, *Hoogleeraar te* Parijs, *en lid van verscheidene geleerde Genootschappen, zoo binnen, als buiten 's Lands. Uit het Fransch. Te* Amsterdam, *bij* J. C. van Kesteren, 1827. *XVI en* 184 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 1 : 80.

De Parijsche Hoogleeraar BLANQUI, meende *Spanje* en *Portugal* door te reizen, en vervolgens

gens daarvan eene beschrijving in het licht te geven, dan, hoe wel voorzien ook van Pas en aanbevelings-brieven, werd hij echter in de Spaansche Hoofdstad, (1) genoodzaakt zijne reis te staken, en dus zijn uitgebreider plan te laten varen. Het geen wij hier voor ons hebben, is dus niets meer dan eene kleine schets, en bestaat, gelijk hij zelf getuigt, uit eene reeks van meer of min belangrijke, maar alleen naar de natuur geteekende tafereelen en ongelukkiglijk naar de *mismaaktste natuur die ooit bestond.* Het is afgeperkt in veertien Afdeelingen, waarvan de inhoud vooraan staat. Men ziet er uit, indien men anders nog niet overtuigd mogt zijn, hoe akelig het gesteld is in het land der Monniken, den klassieken grond der Inquisiteurs. Er komen een aantal Anekdoten in voor, herinneringen aan eene en andere gebeurtenissen, opgave van enkele minder bekende origineele stukken, reiswederwaardigheden en waarnemingen des Schrijvers, beoordeelingen van de verschillende partijen in *Spanje*, van der Franschen bemoeijingen, om het werk der Cortes, ter Hervorming, te verwoesten, enz. enz. De Heer BANQUI vleit de Fransche Staatkunde, om de Cortes te beoorlogen, niet, en zegt onder anderen:

„ De Heer OUVRARD heeft, mijns bedunkens, zeer wel aangetoond, dat onze tusschenkomst tot niets anders gediend heeft, dan om allerlei soort van lediggangers, de capucijnermonniken, de bedelaars en het laagste gemeen in de hand te werken. Al het overige kwijnt weg onder eene harde verdrukking: zij, die onze beide omwentelingen ge-

(1) In de Fransche Dagbladen van 24 September 1826, bij voorbeeld, *Le Constitutionnel*, *Le Courier Français*, *Le Journal des Débats* en andere, vindt men daarvan eenig berigt.

gezien hebben, verzekeren, dat die ſtaat van zaken van gelijken aard is, als het ſchrikbewind van 1793 en dat van 1816."

En wat later:

„ De, herhaalde malen door het ſchavot of het bannisſement gedecimeerde constitutionele partij, beſtaat bijna geheel uit de verlichtſte mannen der aristocratie, uit grondeigenaars en kooplieden. Het meerendeel der leden dezer partij, die op verre na zoo talrijk niet is, leeft in een toeſtand van eeuwigdurende verdenking: alle de genen onder hen, die onder de cortes ambten bekleed hebben, zijn het voorwerp van eene meer bijzondere bewaking geworden. Inzonderheid heeft men ook, om ze in zijn bereik te krijgen, de beruchte wet van zuivering verzonnen, die ook eene wezenlijke belasting, eene nieuwe wijze is, om den lieden tweemaal de posten te doen betalen, die men hun ontnemen wil. Ik zal in het volgende hoofdſtuk het officiele model geven van de berigten, die in dergelijke omſtandigheid moeten worden ingewonnen. Voorloopig heeft men reeds gezien, dat de grootſte meerderheid der ongezuiverde ſtudenten in de Regten en in de Geneeskunde, ſedert de herſtelling, van de openbare leerſtoelen dezer beide faculteiten waren uitgeſloten. De toegang tot de gasthuizen en de regtsgeleerde ſcholen is hun ſtrengelijk verboden, en zij zijn genoodzaakt, om hunne ſtudien, die hun eenmaal een onafhankelijk beſtaan moesten verſchaffen, vaarwel te zeggen. Wanneer een individu, die bekend ſtaat, als op eene regtsſtreekſche of zijdelingſche wijze aan het conſtitutioneel bewind deel genomen te hebben, een pas van de politie vraagt, bepaalt men hem de plaatſen, welke hij door moet reizen, en indien twee wegen naar hetzelfde doel leiden, is hij gehouden, eenen van beide te kiezen. De ſteden en dorpen, welke hij door moet

M 3 gaan,

gaan, zijn zorgvuldig op zijne pas aangewezen, en hij is, op straffe van in hechtenis genomen te worden, gehouden, dezelve aan de plaatselijke overheden te vertoonen. De Koninklijke vrijwilligers hebben alleen het regt, om gewapend te reizen. Men ontmoet hen in grooten getale met de sabel op zijde, wanneer zij te paard zijn; met het geweer op den schouder, wanneer zij te voet gaan: gewigtig voorregt in een land, waarin men gevaar loopt, zelfs voor de poorten der hoofdstad vermoord te worden."

„ De kooplieden, de geneesheeren, de advocaten, de groote herbergiers, de verlichte, of de welgezetene mannen van allerlei nering en handtering, behooren tot de constitutionele partij. De voorzigtigsten zwijgen over de publieke zaken; anderen laten het in hunne afkeuring bij een gebaar of spotachtigen glimlach berusten, telken male als men in hunne tegenwoordigheid over de misbruiken der apostolische factie spreekt. De officieren, die in het leger der cortes of in de provinciale militie gediend hebben, zijn het meest achterhoudend: maar hunne bescheidenheid is slechts het uitwerksel van een blijvenden wrok. Met welk oog zouden deze oude, eertijds zoo fiere, thans zoo diep vernederde krijgslieden eene menigte saletjonkers van militairen, elken dag, in de lanen van het *Prado*, of van de hoogte der galerijen van het *Escurial*, hunnen ellendigen toestand zien honen! Indien ooit eenig nieuw onweder boven het Schiereiland losberst, zal de ontzettendste wolk van uit het midden van die, door dweeperij en haat gedecimeerde rijen opstijgen. Ik heb niet zonder aandoening de verschrikkelijke verhalen dier oude officieren kunnen aanhooren, die voor hun vaderland meenden te vechten, en die er van ijsden, dat zij, ten gevalle van eenen hoop capucijner-monniken, de overwinning hadden behaald. Hoe velen heb ik er ge-

gezien en gesproken, die berouw hadden over hun, in den oorlog tegen NAPOLEON gestorte bloed, als zij de uitkomsten van het Theocratische gezag met de veel omvattende plannen van den cipier van FERDINAND VII. vergeleken!"

„Nevens hen zijn de Apostolischen, dat is de meerderheid der natie (dewijl men de volken, even als de kudden, bij koppen moet rekenen), nog niet van vogelvrijverklaringen en bloedbaden verzadigd. Drie of vier duizend moorden, tien duizend verbannene familien, twaalf of vijftien honderd door beulshanden om het leven gebragte personen, hebben den bloeddorst nog niet kunnen lesschen van dat domme volk, hetwelk, jaarlijks, honderd vijftig heilige feestdagen viert, zonder eens te spreken van die, waarop men hangt en wurgt, waarop men slagtoffers verbrandt, die in manden, door ezels naar de galg of den brandstapel worden gesleept! De monniken beschikken over dezen verachtelijken hoop volks als werktuigen hunner woede en wraak; door dien hoop rekken zij de doodstuipen en zij verveelvuldigen de schavotstraffen; door dien hoop nog eens, heerschen zij, des noodig, in den raad der Vorsten, met onder vensters van zijn paleis te laten uitroepen: *Leve de Monarchale koning! Leve de heilige Inquisitie!*"

Als bevestiging dan van den rampzaligen toestand van *Spanje*, kan ook deze bijdrage dienen, hoe zeer wij anders niet kunnen verklaren, dat dezelve zeer gewigtig is, of noodig had vertaald te worden.

Iets beters verwachten wij, van de beloofde uitgave eener geschiedenis van het gedenkwaardig tijdperk van 1820—1823, uit de volledige verzameling, der tot de Spaansche Omwenteling betrekkelijke Stukken, welke BANQUI hier verklaart te bezitten.

Het LEVEN, *de* BEDRIJVEN *en* LOTGEVALLEN *van* WILLEM DEN EERSTEN, *Prins van* Oranje, *Grondlegger van Neêrlands vrijheid en onafhankelijkheid. In gesprekken tusschen eenen onderwijzer en zijne leerlingen. Door* G. ENGELBERTS GERRITS. *Met Portret en Platen. Te* Amsterdam, *bij* ten Brink *en* de Vries, 1827. *VI en* 247 *Bladzz. In kl.* 8*vo. De prijs is f* 1 : 80.

„Onder de vele groote mannen, (zegt de Schrijver,) op welke wij ons regtmatig verheffen, behoort WILLEM de Eerste, Prins van *Oranje*, tot de beroemdste en verhevenste, zoo dat een geacht Schrijver niet geschroomd heeft te zeggen, dat men, na het aandachtig lezen der *levens van doorluchtige mannen, door* PLUTARCHUS en van andere Schrijvers, die later geleefd hebben, zal overtuigd worden, dat niemand zulke heerlijke deugden heeft ten toon gespreid, dan (*als*) de Prins van *Oranje*."

„De levensloop, de bedrijven en lotgevallen van dezen doorluchtigen Vorst bevatten tevens zoo veel wetenswaardigs, schoons, leerrijks en aangenaams, dat dezelve elks aandacht en overdenking dubbel waardig zijn."

„Indien de tafereelen van vaderlandsliefde, onbaatzuchtigheid, minzaamheid, bezadigdheid, Godsvrucht, verdraagzaamheid en andere uitstekende deugden, welke onzen Prins versierden, eenen diepen en weldadigen indruk op de teedere harten van *Neêrlands* opbloeijend geslacht mogten maken, dan zouden wij de moeite, aan het zamenstellen van dit boeksken besteed, op de streelendste wijze vergoed achten, en ons tevens aangemoedigd vinden, (indien gewigtige beroepsbezig-

zigheden ons dit genoegen niet ontzeggen) tot het beschrijven van het Leven, de bedrijven en lotgevallen der volgende Prinsen van Oranje."

De hier geleverde negen gesprekken, worden verbeeld gehouden te zijn tusschen eenen Onderwijzer en vier zijner Kweekelingen, genaamd WILLEM, FREDRIK, HENDRIK en MARIA, zijn eenvoudig en doelmatig ingerigt, volgen de geschiedenis doorgaans wel, en leveren geen onoordeelkundig overzigt op. De voornaamste gebeurtenissen worden aangeroerd, en in zulk een licht voorgesteld, dat men er den altoos onvergetelijken, waarlijk edelen en grooten Grondvester van Neêrlands Vrijheid in leert kennen en bewonderen, maar ook met zulke aanmerkingen doorweven, als geschikt zijn om het jeugdige hart te vervullen met warme liefde voor Vaderland en Vorst. De burgerlijke edele gezindheden niet alleen, maar ook die Godsdienstig Christelijke gevoelens, waardoor de Nederlander zich altoos behoort te onderscheiden, worden hier onder de lezing opgewekt en aangeprezen, en ook daarom verdient dit boekje geroemd, en der leergierige Vaderlandsche Jeugd in handen gegeven te worden. Bij eenen herdruk, moeten wij den Schrijver aanbevelen, om te zorgen dat b. v. de verwarring van den *Nominativus* en *Accusativus*, welke hier bij herhaling voorkomt en hinderlijk is, worde weggenomen.

Om de lieve Jeugd te meer over te halen, tot het lezen van dit nuttig boekje, of de Ouderen en Onderwijzers op te wekken, om haar daartoe in de gelegenheid te stellen, nemen wij dit proefje over:

„ De 3de October 1574 was de gedenkwaardige dag, dat de *Zeeuwsche* Admiraal Boisot met zijn volk en levensmiddelen binnen de stad kwam. De vreugde hierover was onuitsprekelijk, en de Prins,

 die

die hiervan de blijde tijding kreeg, terwijl hij te *Delft* in de namiddagkerk was, liet den brief, na het eindigen van de godsdienst der Gemeente voorlezen, en God met vrolijke harten vurig voor de verlossing van *Leyden* danken."

„ MARIA. Nu ben ik ook weer blij; ik was vol angst en schrik voor het lot der brave *Leydenaren*. Wat zullen die arme menschen aangedaan geweest zijn, toen zij zich zoo wonderdadig verlost zagen!"

„ REGTHART. Dat kan ik mij zoo verbeelden. De uitgehongerde inwoners omringden BOISOT's vaartuigen, om brood, haring, kaas of andere spijzen, en spoedden zich vervolgens, onder den vreugdekreet: „ *Leyden* is ontzet! eeuwig „ zij Gods lof geprezen!" naar de kerk, alwaar de Predikant PIETER KORNELIS MAARLANT, de eenigste zijner ambtsbroeders, die den dood ontgaan was, God onder de hevigste aandoeningen voor hun wonderdadig behoud dankte. De vreugdetranen en het snikken der zamengevloeide menigte, deden het gezang der Psalmen soms afbreken. Deze dankbare hulde werd door het Opperwezen met eenen ongedachten zegen achtervolgd. Des anderendaags keerde de wind eensklaps om, en bevrijdde het overstroomde land van het water, dat nu zijne dienst verrigt had, waardoor *Holland* bewaard bleef voor die groote onheilen, welke stormwinden en hooge watervloeden na zich hadden kunnen slepen. Daarenboven beloonde de Prins *Leydens* moed en volharding met de oprigting eener hoogeschool, die sedert het Vaderland tot de grootste eer verstrekt heeft, en zich thans nog met roem staande houd. Men mag zich met regt verwonderen, hoe de Prins op het denkbeeld kwam, eene hoogeschool te stichten in deze tijden van oorlog, jammer en verwoesting, iets, dat vele Vorsten

zelfs

zelfs in tijden van vrede en voorspoed hebben verzuimd." (1)

„ WILLEM. Een nieuw bewijs, dunkt mij, dat de Prins geenszins aan eene gelukkige uitkomst twijfelde."

„ REGTHART. Zulk eene zaak kon alleen in den verhevenen geest van onzen Prins opkomen. In het begin van het jaar 1575 deed men van de *Spaansche* zijde aanzoek tot eenen vredehandel, die spoedig te niet liep, wijl FILIPS geene vrijheid van Godsdienst wilde toelaten, maar aan de Hervormden slechts vrijheid verleenen, om uit het Land te trekken. De Prins en de Staten van *Holland*, *Zeeland* en *Westvriesland* antwoordden: „ dat het geenszins doenlijk was, zoo groote menigte menschen, jonge „ en oude, rijke en arme, die de Hervormde „ de Godsdienst aangenomen hadden, uit den „ Lande te doen vertrekken en te noodzaken, „ hun dierbaar Vaderland te moeten verlaten: „ dat zij hunne goederen, indien er kooplieden „ toe gevonden werden, niet, dan tot zeer „ lagen prijs, zouden kunnen verkoopen. Waar„ toe zou het dienen, dat de Koning de her„ stelling van al hunne regten en voorregten „ wilde beloven, zoo zij toch het Land moes„ ten verlaten; wat hadden zij dan daarmede „ te doen?"

„ Deze onderhandeling tot vrede, op welke duizenden hunne hoop gevestigd hadden, werd dus vruchteloos afgebroken, en had daarenboven de strijdende partijen nog meer tegen elkander verbitterd. — Omtrent dezen tijd begaf zich onze Prins ten derden male in den echt met CHARLOTTE VAN BOURBON, dochter van den Hertog van *Montpensier*. Dit huwelijk mogt men voor beide echtgenooten gelukkig heeten; den Prins kennen wij

(1) Het *verzoek* van *Leyden*, zal hier bij ook in aanmerking moeten genomen worden. *De Red.*

wij reeds, en zijne gemalin muntte niet alleen uit door hare schoonheid, maar vooral door haar verstand en vele loffelijke deugden. In haren vriendelijken omgang kon de Prins zijn' geduri-gen kommer en den last der regering zoo veel mogelijk verligten, schoon echter niets in staat was, om hem van de belangen des Lands af te trekken, en het groote oogmerk, de bevrijding van het *Spaansche* juk, uit het oog te doen verliezen. *Eendragt maakt magt* was steeds onze spreuk, en hiernaar handelende, werd den Prins door de Staten van *Holland* de oppermagt over deze Landen gedurende den oorlog opgedragen."

Hier had zeker wel met een woord mogen zijn opgemerkt, dat de Vorsten van *Oranje*, naar de getrouwe geschiedenis, altoos zich ijverige voorstanders en bevorderaars van verlichting en beschaving betoond hebben, waardoor ook onze met zoo veel regt geroemde Koning, zich zoo voortreffelijk onderscheidt. Maar de Schrijver zal zich hebben voorgesteld, dat hij hoopt in de gelegenheid te zijn, om zijn oogmerk boven gemeld verder te bereiken, waartoe wij hem wel willen hebben opgewekt. Het Portret van den grooten Vorst, benevens twee plaatjes, het eene *de Jagtpartij van* HENDRIK II, *en den Prins van Oranje*, en het andere *den Kerkgang van den Prins van Oranje* voorstellende, versieren dit Boekdeeltje.

Kleine VERHALEN voor de Lieve Jeugd. Met Platen. Te Amsterdam, *bij* Schalenkamp *en* van den Grampel. *IV en 59 Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is 60 Cents.*

De zes hier voorkomende kleine Verhalen, zijn zoodanig ingerigt, dat de Lieve Jeugd, ze met genoegen en nut zal kunnen lezen, zoo dat men haar dezelve, en vooral Jonge Meisjes, gerust in handen geven kan.

MEN-

MENGELWERK.

ALGEMEENE GELOOFSBELIJDENIS DER GANSCHE PROTESTANTSCHE KERK.

Eene Brief van den Predikant COQUEREL, *aan den Heer* O. EGGER, *te* Parijs. (1)

Ik heb u voor eenige maanden, eene korte opgave van het gemeenschappelijk geloof aller Protestantsche Kerken beloofd. Eene Verhandeling over deze zoo belangrijke en ernstige zaak, verdient aan u met regt te worden opgedragen, daar gij in eenen tijd, waarin het geloof en deszelfs magtige overtuiging weinig invloed op de gemoederen schijnt te hebben, door uwe den man van eer zoo eigendommelijke opregtheid, hebt uitgemunt. Gij toch hebt eenen aanzienlijken post, en groote tijdelijke voordeelen opgeofferd, om u met het kleiner en minder magtig aantal te vereenigen.

Ik

(1) De Heer O. EGGER, was voorheen een aanzienlijk en kundig Roomsch Geestelijke, die door langdurig en naauwkeurig onderzoek, uit ware overtuiging, van de Roomsche tot de Protestantsche Kerk overging. Deze Brief van den kundigen COQUEREL, Predikant bij de Waalsche Gemeente, te *Amsterdam*, is te vinden in *de Algemeine Kirchenzeitung* 1828, N° 21 enz. Daar ik het oorspronkelijke niet bezit, heb ik dit stuk uit dat werk vertaald, echter zoo, dat ik slechts de hoofdzaken, en niet de bijzaken geleverd heb, dewijl het geheel, hoe lezenswaardig ook, te uitvoerig voor dit Maandwerk was. Ik vertrouw, den lezers, hiermede geen ondienst te doen, dewijl deze Brief een schoon pendant oplevert, van het Stuk in dit Maandwerk, voor Junij 1828. Mengelwerk, bladz. 709. te vinden.

De Vertaler.

Ik ben wel voornemens, alle uwe vragen te beantwoorden, evenwel ontflaat mij uw gedrag van de beantwoording eener dezer vragen. Wij winnen namelijk het bewijs uit, dat een man die zich zelven acht, openlijk dat geloof moet belijden, dat hij als het ware befchouwt, want dit is immers een pligt der eerlijkheid en openhartigheid, die bij geen braaf man immer in bedenking kan komen. Het is klaar, dat zoo dra men de waarheid van eene Godsdienst erkend heeft, het onbillijk is eene andere te belijden. Wat toch het zoo algemeen heerfchend vooroordeel betreft, dat men niet van Godsdienst zou mogen veranderen, zoo bewijst dit grondbeginfel van het Egoïsme niet anders, dan de ongevoeligheid en onverfchilligheid van hen, die niet aarfelen dit te huldigen. Geene Godsdienst mag in haren fchoot deze valfche en laauwe fchepfelen dulden, die openlijk belijden, wat hun geweten heimelijk veroordeelt, en die, verleid door de hoop van de wereld te zullen misleiden, God zelfs in zijn heiligdom de hulde eener misdadige huichelarij toebrengen. Geene berisping is fterk genoeg, om deze wezens te brandmerken. Hier is meer dan dwaling, hier is bedrog en verworpenheid. Het is ook de moeite niet waardig, dit punt nader te beflisfen. Elk zal een afkeer hebben van zulk een laag gedrag, en hier, gelijk elders, is de publieke ftem de voorlooper, of liever de uitvoerder van het oordeel Gods, daar het deze menfchen, die noch Christenen, noch Wijsgeeren, die alles en niets zijn, aan de verachting overgeeft. Over deze ftelling zal ik mij dus niet nader verklaren. Het is klaar, dat men voor alle dingen, en in iederen toeftand, een eerlijk man zijn, en het geen men denkt niet verbergen moet. Bovendien is het in den tijd, dien wij beleven, de moeite niet waardig, zich om die

ge-

gevaren te bekommeren, welke, volgens de redeneringen eeniger vreesachtige lieden, bij eene vrijmoedige geloofsbelijdenis zouden te duchten zijn. Deze gevaren toch bestaan niet, op het hoogst bestaan zij in het verlies van een post, eener onderscheiding of dergelijke. In vroegere dagen, toen men met brandstapels omringd was, had eene vrijmoedige geloofsbelijdenis de doodstraf ten gevolg, maar in onze dagen kan zich de zwakheid met niets verontschuldigen, want zulk een heldenmoed, wordt nu van niemand meer geëischt.

Vooraf moet ik echter deze voorloopige aanmerking maken, dat deze Brief, zoowel als elke verklaring van een Protestant, slechts zijne individuele wijze van zien bevat. Echter kan een ieder onzer met het grootste regt staande houden, dat de Protestantsche Kerk slechts ééne is, en hij kan bewijzen, waarin deze Éénheid bestaat en waarop zij gegrond is, en van dit regt wil ik thans gebruik maken. Daar ik mij genoodzaakt zie, het veelomvattend onderwerp, waaromtrent de vraag verkeert, zoo veel mogelijk te bekorten, zoo willen wij voor ditmaal alle wijdloopige verklaringen vermijden, en het Evangelisch stelsel met groote trekken voor aller oogen openleggen.

Wij hebben twee geheel verschillende, maar evenwel met de voornoemde opgave naauw zamenhangende punten in het oog; vooreerst de geheel eenvoudige optelling der gronden, die het Protestantsche Kerkgenootschap bewogen hebben het Christendom als eene Goddelijke openbaring te erkennen, om dan de hoofdleer van het Evangelie op te geven, die het wezenlijke van ons geloof uitmaakt, en die zonder uitzondering in alle Protestantsche kerken geldt. Dit onderzoek zal ons het Christendom in zijnen verheven zin, en het Protestantisme in deszelfs ware en strenge eenheid

ver-

vertoonen. Ik geloof dus vooreerst te kunnen bewijzen, dat ten aanzien van den aard en de wijze, waarop wij toestemmen, dat er eene openbaring is, eenheid onder ons heerscht, en ten andere, dat ook ten aanzien der geloofsleer eene volledige eenheid onder ons plaats heeft.

Alle Protestanten stemmen toe, dat er eene Goddelijke openbaring is. Wat is openbaring? blijkbaar eene reeks van gebeurtenissen en onderwijs, die zich buiten den gewonen loop der dingen ontwikkelen, en door welke de Godheid de rede der menschen verlichten en hunnen wil regelen wil. Hieruit volgt, dat de menschelijke rede niet toereikende is om den mensch, op eene volledige en onbedriegelijke wijze, ten aanzien van alle zijne pligten en zijn geloof te verlichten. Dit is een beginsel, door alle onze kerken aangenomen. De rede is op de gansche baan, die zij doorloopen kan, bewonderenswaardig en verheven, maar wij houden staande, dat er een grenspunt is, waar zij stil staat, en waar hare fakkel geen voldoend licht meer verspreidt om ons alleen tot gids te dienen. Eene enkele aanmerking zal voldoende zijn, om deze stelling te bewijzen. Men onderzoeke slechts, of in eenig tijdperk de volken alleen aan hunne rede genoeg gehad hebben, en men zal niet kunnen loochenen, dat zij steeds en ten allen tijde tot de godgeleerdheid hunne toevlugt genomen, de eene of andere openbaring aangenomen, en van haar met uitdrukkingen der smart, geruststelling voor het tegenwoordige en toekomende geëischt hebben. Deze algemeen gevoelde behoefte eener godsdienst schijnt mij onbetwistbaar de ongenoegzaamheid der tot zich zelve bepaalde rede te bewijzen. Het Priesterdom mag deze ervaring misbruikt en dit godsdienstig element als een middel ter vestiging der slavernij gebezigd hebben, hiervan spreken wij thans niet, in dezen

oogen-

oogenblik wordt slechts gehandeld, of niet in alle tijdperken de rede van den grooten hoop steeds hare zwakheid en behoefte daardoor heeft te kennen gegeven, dat zij tot eene openbaring hare toevlugt nam; deze daadzaak is immers ontwijfelbaar, de gansche geschiedenis bewijst dit onwegenzeggelijk.

„ Men onderzoeke verder, of in de stelsels der wijsgeeren, die op verschillende tijden te voorschijn kwamen, zoo veel zekerheid en licht te vinden was, als de menschen tot eene volledige overtuiging over de vraagstukken, die dit en het toekomend leven betroffen, noodig hadden. Wat baat de massa des volks een PLATO, ARISTOTELES, DESCARTES en KANT? Zullen de menschen in hunne beginselen voldoende gronden vinden, om met kracht en vertrouwend eene toekomende en ontwijfelbare onsterfelijkheid te gemoet te gaan? — De Protestanten erkennen dus de noodzakelijkheid eener openbaring; verder belijden zij, dat de Christelijke openbaring in der daad van God afkomstig is. — Bij de opgave der gronden, die hen tot het aannemen dezer stelling bewogen hebben, merk ik aan, dat alle Protestantsche Kerken of om ééne, of om meerdere, of om alle redenen, die ik thans zal opnoemen, de Goddelijke openbaring van het Christendom erkennen.

1. De in het Evangelie bevatte geloofsleer en zedekunde is volstrekt van een hoogeren oorsprong, en gelijkt in hare harmonie naar geen ander leerstelsel, dat ooit in het licht verschenen is.

2. Deze leer past voor alle omstandigheden, alle betrekkingen des levens, voor iederen ouderdom, voor alle tijden; zij bevat niets, wat de beschaving en vrijheid der volken niet op eene uitmuntende wijze zou begunstigen.

3. Het Evangelie is authentiek, als boek beschouwd; hiervoor staat ons de daadzaak borg, dat

 een

een aantal Schrijvers van de eerste eeuwen af, uit de verschillende deelen van dit boek, verscheidene plaatsen aanhalen.

4. Het Evangelie is authentiek, dewijl wij toe een bewijs verscheidene, door de Schrijvers der tweede, derde en vierde eeuw onzer tijdrekening, opgestelde registers der kanonieke boeken, kunnen aanhalen.

5. Het Evangelie is echt, dewijl wij verscheide vertalingen bezitten, wier ouderdom onbetwisbaar is, bij voorbeeld, de Syrische, Latijnsche en Grieksch-Alexandrijnsche, die haren oorsprong uit de tweede, derde en vierde eeuw afleiden, en bijna woordelijk met elkander overeenstemmen.

6. Het Evangelie is echt, dewijl deszelfs schrijftrant, zijn Grieksch-Hebreeuwsch, aan hetzelve eene eigene gedaante geeft; en het van de schriften der Kerkvaders en de Klassieken onderscheidt; dewijl nergens anachronismen voorkomen; en voornamelijk, dewijl de verschillende, in hetzelve als in het voorbijgaan voorkomende aanwijzingen, ten aanzien der Romeinsche, Grieksche en Joodsche gebruiken en hunne geschiedenis, op het bepaaldste door de Nationale Schrijvers dezer verschillende volken bevestigd worden.

7. Het Evangelie is echt, ten opzigte van den tekst. Dit kan bewezen worden, door de vergelijking der oudste vertalingen, der menigvuldige, ons overgeblevene handschriften, der talrijke aanhalingen van de Kerkvaderen enz.

8. Het Evangelie is waar, want hetgeen door vier geloofwaardige, waarheidlievende, trouwhartige, onbaatzuchtige en eenvoudige geschiedschrijvers, onder welke twee Apostelen en twee reisgenooten der Apostelen waren, verhaald en betuigd wordt, staat in eene volkomene overeenstemming, zoowel Evangelien als brieven, zoo dat het

het geheel een in alle deelen naauw zamenhangend ſtelſel vormt.

9. Het Evangelie is goddelijk, deels, dewijl de geloofsleer van hetzelve duidelijk, hemelsch en verheven is; deels, dewijl de zedekunde van hetzelve eenig en zoo verheven is, dat nog geen ſterveling zich ooit zoo uitgedrukt heeft; deels, om dat tusſchen de gebeurtenisſen des Ouden en Nieuwen Verbonds een zeer naauwkeurige zamenhang beſtaat; deels, om dat de wonderen en voorzeggingen voldoende bevestigd zijn; deels, dewijl de verſpreiding van hetzelve in zich zelve een wonder is; deels, dewijl deszelfs oorſprong, invloed en duurzaamheid uit menſchelijke gronden niet verklaard kunnen worden; deels, dewijl in alle eeuwen een aantal bloedgetuigen als getuigen van deszelfs goddelijkheid geſtorven zijn; deels, dewijl het op eene uitſtekende wijze de reinſte kennis van God, die ooit door het menſchelijk vernuft bevat is, bevestigt; deels, om dat het de troostrijke leer van de onſterfelijkheid der ziel, van de kracht der bekeering tot vergeving der zonden, de leer der Voorzienigheid en het oordeel als grondſlagen opgeeft; deels, om dat het de middelen ter onzer heiliging aan de hand geeft, en ons leert God welbehagelijk te worden; deels, dewijl het ons hart verandert, tot zelfsverloochening aanſpoort en tot ieder offer geneigd maakt, om de eeuwige bron van alles goeds te behagen; deels, om dat het deze wereld voor eene oefenſchool, voor een pelgrimſchap naar de eeuwigheid verklaart; deels, dewijl het de volksgodsdienst is, voor de nederigen en ootmoedigen ieder onderſcheid opheft en het gansche menſchelijk gezin, als geregtigd tot dezelfde aanſpraken in de eeuwige woningen der regtvaardigheid en gelukzaligheid, voorſtelt.

Dit zijn omtrent de hoofdgronden, op welke het geloof aan het Evangelie van alle onze Pro-

testantsche Kerken rust. Er blijft nu nog eene zeer belangrijke aanmerking over, en men moet daarin volkomen overeenstemmen, om de ware eenheid van het Protestantisme te bejagen, namelijk: Alle verschil onzer Kerken, en alle afwijking der meeningen, die zich ten opzigte van den aard en de wijze, hoe men het Evangelie verklaart, vertoonen, verdwijnen voor de daadzaak, dat allen de Goddelijkheid der Openbaring, en van het Evangelie, als haar voortbrengsel aannemen. Het eene Protestantsche Genootschap mag dus zijn geloof aan eene Goddelijke Openbaring meer op de het Evangelie eigendommelijke leerstellingen gronden, een ander meer op de zedeleer in hetzelve vervat, een ander op den daarin liggenden geest van vernieuwing en heiliging, een ander op de wonderen, een ander eindelijk op alle deze punten zamen, de overtuiging van de Goddelijkheid der Openbaring blijft steeds de hoofdzaak.

Dus zijn alle Protestanten, die aan de door CHRISTUS daargestelde Openbaring gelooven, in *Duitschland*, de *Nederlanden* enz. onze broeders in CHRISTUS, en allen kunnen met regt begeeren, dat wij hun de broederhand geven.

Zoo denk ik, over het echte Christendom, en de ware verdraagzaamheid, dit is de groote éénheid der Christelijke Kerk, en geenszins die beperkte driftige éénheid, die een ijzeren, ja soms een vurigen kring om de individueele overtuiging trekt, en die alles trotschelijk verdoemt, wat daarvan slechts eenigzins afwijkt; neen, het is de ware eenheid der kennis en der liefde, die de Goddelijke Openbaring uit verschillende oogpunten beschouwt. Is het niet een onverdragelijke hoogmoed, die menschen deze taal doet voeren: ik geloof aan het Evangelie, om die en die redenen, en ik verbiede u om andere gron-

den

den daaraan te gelooven enz. Is deze taal niet blijkbaar die van een geestdrijver of krankzinnigen! want welk eene vermetelheid is het, zijne personele overtuiging voor den eenigen weg te houden, om tot God te komen.

Ik geloof op deze wijze het eerste deel van mijn voorstel opgelost te hebben, door op de hoofddwaling van zoo velen opiettend te maken, die hardnekkig staande houden, dat al, wat op hen indruk maakt, bij anderen dezelfde werking en overtuiging moet voortbrengen.

Terwijl ik nu tot het tweede deel mijner Verhandeling overga, durf ik zelfs staande houden, dat in ons geloof der leerstukken (dogmata) eene volkomene eenheid heerscht; ik houde staande, dat wij allen dezelfde geloofsleer aannemen, en maak mij sterk dit te zullen bewijzen. Maar eer ik tot dit bewijs, dat zoo moeijelijk schijnt te zijn, en dit echter toch niet is, overga, moet ik voorloopig eenige beginselen vaststellen, van welke men voor alle dingen overtuigd moet zijn, en die mij boven alle bedenking verheven schijnen.

1. Wie de Openbaring noemt, noemt tevens Gods taal, een Goddelijk onderwijs. Zou het nu mogelijk zijn, dat God zich duister zou uitgedrukt hebben? zou het mogelijk zijn, dat het woord, dat tot ons kwam, om de duisternis te verdrijven, zelve duisternis zijn zou, en dat God zich bij menschen niet verstaanbaar kon maken? Is de Openbaring niet duidelijk, dan is zij geene Openbaring meer. Er is geene openbaring, of zij moet verstaanbaar zijn, want duisternissen openbaart men niet. De woorden: donkere openbaring, bevatten eene blijkbare tegenstrijdigheid. De Protestanten, die zich met de zuiverste bedoeling aan de toetsing der Openbaring wijden, moeten ontwijfelbaar tot eenheid

gekomen zijn, want zij hielden eene zaak daar, om voor duidelijk, om dat zij van God geopenbaard was, die zich buiten twijfel verstaanbaar kon maken.

2. Wij komen nu tot eene aanmerking van het allergrootst belang, waarvan de algemeenheid onzer geloofsbelijdenis afhangt. De eenheid namelijk, waarvan ik spreek, en die in der daad bestaat, kan slechts op eenige hoofdpunten rusten, namelijk op die leerstukken, welke het eigendommelijke van het Christendom uitmaken. Het Evangelie stelt ons zijne wezenlijke grondleeringen met eene helderheid voor, die allen twijfel verdrijft, maar drukt zich echter min bepaald uit, over alle die voorwerpen, welke voor ons heil minder belangrijk zijn. Al wat volstrekt noodig is, is bepaald en klaar, maar al wat niet volstrekt noodig is, is dit niet en duldt afwijkingen. — Maar hoe moeijelijk valt het, dezen regel te volgen! Wij allen toch zijn onderworpen aan die fout, dat wij onze overtuiging als absolut en onfeilbaar ten opzigte van anderen willen doen gelden, en ons als het uitsluitend en bevoorregt middenpunt van alle waarheid beschouwen. Hierin ligt nu het gevaarlijke, en het groot gebrek van alle geloofs bepalingen, geloofs-artikelen en geloofsbelijdenisfen.

Het is zoo schoon, in liefelijke theoriën, al wat men gelooft, zonder uitzondering, op te bouwen, en zich in het genot van al wat men voor waar houdt, gelukkig te achten, en als men dan, 't geen ongelukkig steeds het lot van den menschelijken hoogmoed is, van het groot Evangelisch leerstuk afwijkt, en bij hetzelve dat aantal bijzaken, als onontbeerlijk en noodzaaklijk voegt, waarin verscheidenheid van beschouwing niet slechts mogelijk, maar ook in de openbaring zelve gegrond is, dan staat men bij ieder stap

bloot,

bloot, om den band der eenheid te verscheuren, en zijne bijzondere wijze van zien, tot een wapen der onverdraagzaamheid jegens anderen te bezigen, enz.

(*Het Vervolg hier na.*)

IETS UIT EENE LEERREDE.

(*Uit de Revue Protestante*, *Maart* 1828. *bl.* 126.)

Een Methodistisch Predikant, predikende in 1826 te *Durham* in *Engeland*, zeide onder anderen het volgende:

„ Ik ging ter rust, vermoeid door een lang onderzoek: wie de beste was van de onderscheidene sekten, die in *Engeland* bestonden? Ik viel in slaap, en spoedig dacht mij, dat ik in den hemel was overgebragt. Zoo dra nu mijne oogen, verblind door het hemelsch licht, de menigte der geesten, die mij omringden, konden ontwaren, zocht ik eenige van die personen te herkennen, wiens deugden ik bemind en bewonderd had op aarde, maar tegen welke ik mij in nutteloozе bewijsredenen had uitgeput, het zij om dat geen, wat ik hunne dwalingen noemde, te wederleggen, het zij om hen tot mijne eigene denkbeelden en mijne wijze van denken, over te halen. Ik zocht echter lang te vergeefs, tot dat een Engel, mijne verlegenheid bespeurende, mij naar de reden vroeg. Ik poog, zeide ik tot hem, eenigen van mijns gelijken te vinden, die ik, op aarde zijnde, gekend heb onder den naam van *Anabaptisten*. Maar de Engel, een blik van verwondering op mij slaande, antwoordde mij: dat deze naam hem onbekend was. Ik verzocht hem daarop mij bij hen te brengen, die zich op aarde navolgers van CALVIJN noemden; maar hij antwoordde weder,

dat hij dezen naam niet kende. Ik begeerde toen de navolgers van LUTHER te zien, maar de Engel antwoordde nogmaals ontkennend. Verwonderd over het geen ik hoorde, ſtond ik een oogenblik in gepeins, en mij toen verſcheidene uitmuntende perſonen onder de Kwakers herinnerende, twijfelde ik niet, of de Engel zou mij wel bij deze perſonen van deze ſekte brengen, maar hij deed mij dra begrijpen, dat deze naam hem even vreemd was als de vorige. Meer dan ooit verwonderd, verzocht ik hem, aarzelende, eenige mijner naastbeſtaanden en mijner vrienden van de ſekte der Methodisten te mogen zien, maar hoe groot was mijne verbazing, of liever mijn ſchrik, toen ik de Engel hoorde herhalen, dat deze naam hem insgelijks onbekend was.

Nu ſtond ik gereed, om geheel verward heen te gaan, toen de naam van CHRISTUS zich voor mijnen geest vertegenwoordigde. Getroost en bemoedigd door deze herinnering, wendde ik mij weder tot den Engel, en vraagde hem: of hij mij niet zeggen kon, waar zij waren, die, op aarde, den naam van *Christenen* droegen? *Christenen!* herhaalde de Engel, keer u om en zie, alle de bewoners van dit verblijf zijn Christenen!"

Deze woorden, voortvloeijende uit een waarlijk Christelijk hart, dat doordrongen is van de pligten, waartoe deze titel het verbindt, dacht mij dat wel eene plaats in dit Maandwerk verdienden.

FRANSCHE KWAKERS.

Sedert eene eeuw wordt, in den omtrek van *Nismes*, eene ſoort van Kwakers gevonden, die, uit omtrent driehonderd zielen beſtaande, in de dorpen *la Veaunage*, *Saint Chilles* en inzonderheid

heid te *Congenies* wonen, welke laatste de hoofdplaats schijnt te zijn. De Heer RABAUT DE ST. ETIENNE houdt hen voor afstammelingen van oude geestdrijvers in de *Cevennen*, hoewel hunne leer, zeden en gewoonten niets gemeen hebben met die der *Camisarden*.

Omtrent vijftig jaren geleden, beleden twee weduwen te *Congenies* eene soort van Kwakerisme, en onderhielden eene briefwisseling in de *Cevennen*, van waar zij ook brieven en bezoeken ontvingen. Zij bezochten dikwijls in den omtrek van *Congenies* personen van haar geloof, en de eene hieldt zich bezig met profeteeren, dat haar iets opbragt. De godsdienstoefeningen dezer gemeente werden zeer geheim gehouden, tot onder LODEWIJK XVI. door het edict van 1787 aan de Protestanten de burgerlijke regten werden toegestaan. Men had intusschen ontdekt, wat zij deden. Alle aanwezenden hielden, als zij in de Vergadering kwamen, eerst een diep stilzwijgen, en spoorden zich vervolgens door zuchten tot hoogere ingevingen aan, dit deden zij insgelijks door tranen, somtijds door zekere bewegingen des ligchaams, dikwijls ook door een dof gehuil, waarop eenige woorden volgden, die uit sommige plaatsen der heilige Schrift ontleend waren, en in eenen profetischen toon herhaald werden.

Zij lieten hun huwelijk door den Predikant der plaats inzegenen, nadat zij zich aan eenig onderzoek onderworpen hadden, ook lieten zij hunne kinderen in de kerk doopen, om dat zij zich verpligt rekenden, zich aan de wetten van den staat te onderwerpen.

Kort voor de omwenteling verschenen te *Congenies* zeven Kwakers, vier mannen en drie vrouwen, die uit *Engeland*, *Ierland* en *Amerika* herwaarts gekomen waren, bleven hier eenige weken, en verspreidden eenige stichtelijke boe-
 ken,

ken, naar hunne grondbeginselen opgesteld. Zij vonden het zeer verkeerd, dat de bijeenkomsten met geslotene deuren gehouden werden, en hielden hunne vergaderingen zoo, dat elk hiertoe den vrijen toegang open stond. Zij bevalen de aanhangers hunner sekte, bij het groeten voor niemand den hoed af te nemen, elkander *gij* te noemen, en kleederen van eene donkere kleur te dragen. Hunne wenken volgende, spraken zij elkander nu met *gij* aan, maar zij veroorloofden zich dit echter zelden jegens personen, die zij eerbied schuldig waren, en die niet tot hunne sekte behoorden. Men zag nu dra een aantal, die zich de haren naar de wijze dezer vreemdelingen lieten snijden, en donkere kleuren tot hunne kleeding kozen. De vrouwen kozen de violette en deden afstand van kanten en ander tooisel.

Sedert deze soort van zending, hadden hier elken zondag vergaderingen met opene deuren plaats. In sommige gevallen werden deze ook zelfs des donderdags gehouden, en duurden één of anderhalf uur. Als zij binnen treden, houden zij een diep stilzwijgen, en in eene ootmoedige houding zittende, verwachten zij de inwendige beweging van den geest. Dan staat één hunner op en spreekt eenige woorden tot stichting der aanwezenden. Nu vat een ander, die denkt geïnspireerd te zijn, het woord op, en de eerste zwijgt. Intusschen spreken slechts drie of vier, die de best onderrigten zijn. De vrouwen, die voorheen, gelijk de mannen predikten, en zelfs eene soort van overwigt schenen te hebben, spreken thans niet meer.

Wat hunne huwelijken betreft, zoo is het bij hen de gewoonte, zich, hoewel zij geen opperhoofd erkennen, aan hem voor te stellen, die de aanzienlijkste is, om hunne toestemming, in te-

tegenwoordigheid van sommige vrienden, bekend te maken. Zij maken geene zwarigheid zich met Protestanten te verbinden, en men ziet reeds verscheidene gemengde huwelijken; zelden geschiedt dit met roomschgezinden, want dit is ook moeijelijker. Hunne verbintenis met Protestanten, wier bijeenkomsten voorheen verboden waren, droegen ter hunner vermeerdering bij, zoo dat zij tien jaren voor de omwenteling bijna zoo talrijk waren, als zij thans zijn. Den zondag nemen zij niet meer zoo naauwkeurig waar, als voorheen. Zij nemen ook thans, als zij groeten, hunnen hoed af, echter met eene soort van dwang. Zij spreken ook slechts personen van hunne sekte, of boezemvrienden, met gij aan (1).

In het begin der omwenteling weigerden sommigen de wapenen te voeren, zij deden dus hunne patrouilles met stokken, maar dit duurde slechts kort. Zij zagen toen met genoegen, hoe allen elkander *gij* groeteden, als ook het afschaffen der uiterlijke godsdienstige handelingen.

Uit deze trekken kent men de Kwakers, hoewel men zegt, dat zij thans in sommige artikelen minder streng zijn. Hunne godsdienstige denkwijze is thans geheel die, welke GEORGE FOX leerde. Zij lezen den Bijbel, de schriften van BARCLEY en WILLIAM PENN, als ook die van sommige anderen hunner sekte. Zij erkennen de Drieëenheid, de menschwording van CHRISTUS, de verlossing, en de opstanding der dooden. Maar, gelijk de Kwakers, verwerpen zij de Sacramenten.

Men roemt hun gedrag zeer, hunne zeden zijn rein, en hun karakter gastvrij en weldadig.

Hun-

(1) Deze nieuwigheden begint men thans ook reeds, bij de Engelsche en Amerikaansche kwakers, te bespeuren.

De Vert.

Hunne dochters, die niet zoo ligtzinnig zijn, als die meisjes, welke niet tot hunne sekte behooren, onthouden zich van het dansen en andere luidruchtige vermaken, aan welke zich de andere overgeven.

DE TROUW EN HET GEHEUGEN VAN EENEN HOND.

Te *Koningsberg* in *Pruissen*, hebben de Slagers in de onderscheidene kwartieren der Stad, eigene slagthuizen, waar het vee gebragt en geslagt wordt. Ruim tien jaren geleden, werd iederen nacht veel van het daar bewaard wordende vleesch gestolen, zonder dat men vermoeden kon, wie de dief was. Aan den eenen oever der breede rivier, die door *Koningsberg* stroomt, ligt het slagthuis der oude Stad, uit welks binnenste eene pijp, die ruim de dikte van een man heeft, tot aan het water loopt, om het bloed en de vuiligheden af te leiden.

Juist tegenover den oever, woonde de Slager SCHÖRKE, wiens plaats op den eenen kant door de rivier bespoeld wordt.

De voorheen vermelde dieftallen namen geen einde, en nu besloten eenige bazen een nacht te waken. Het sloeg twaalf ure, nu hooren de wachthoudenden in de rivier een geplas, en steunend kruipt een schepsel met ontzettende moeite door de voornoemde pijp, en ziet, uit de opening van dezelve komt de dikke kop van een Engelschen Dog te voorschijn. Hij kruipt uit de pijp en bromt, toen hij vreemde lieden ontwaart, maar toen deze zich stil hielden, ging de Dog naar dien kant, waar het vleesch hing, haalt een half Kalf van den haak, en na dat hij dit in de pijp had laten nederdalen, volgt hij hetzelve. De aanwezenden zien nu uit het venster, en daar het

het lichte maan was, ontwaren zij, dat de Hond over de rivier, met het kalfvleesch in den bek, zwemt, en aan den anderen oever, op de plaats van den Slager SCHÖRKE, aan wal ſtijgt.

Op den volgenden morgen, gingen nu de Slagers, die een tijd lang beſtolen waren, naar hunnen Confrater, verhalen hem het gebeurde, en nu ziet deze klaar, hoe de vele beenderen en ſtukken vleesch op zijn werf gekomen zijn. Zijn Hond *Turk*, die des daags aan de ketting lag, en die des nachts werd losgelaten, had dezen dieſſtal gepleegd.

SCHÖRKE moest nu eene aanzienlijke ſom aan de beſtolenen ter ſchadeloosſtelling betalen. Verbitterd over dit verlies, ſprak hij het doodvonnis over den Hond uit, en verzocht een bekenden, die juist bij hem was, den dief dood te ſchieten. Deze was daartoe bereid, en met het geweer over den ſchouder hangende, en *Turk* aan een touw medevoerende, gaat hij buiten de poort, om het vonnis uit te voeren. Maar hier ontmoet hij eenige Polen, en nu vraagt hem één dezer, waar hij met den Hond heen wilde? en biedt hem, hoorende dat hij doodgeſchoten zou worden, drie guldens voor den Hond. De koop wordt geſloten, de Pool krijgt den Hond, en de uitvoerder der ſtraf, brengt SCHÖRKE de tijding, dat de misdadiger zijn loon heeft ontvangen. Nu had SCHÖRKE berouw, de Hond toch was van een uitſtekend ras, en ſteeds zeer trouw geweest aan zijnen Heer. Hij was nu boos op zich zelven, dat hij den trouwen wachter van zijn huis miskend had. Maar gedane dingen hebben geen keer, hij moest er in berusten.

Ruim een jaar na deze gebeurtenis ging SCHÖRKE naar *Polen*, om daar vet ſlagtvee te koopen. Niet ver van het Stadje *Wisſijten*, werd hij door

den

den avond overvallen, het was op het einde van Februarij, het weêr was slecht en hij doornat. Hij nam nu zijnen intrek in een afgelegen kroeg, trad in de kamer, die van de morsigheid der eigenaars getuigde, en vond hier slechts den waard en zijne vrouw. Nadat hij met vele moeite een sober avondmaal gekregen had, verzocht hij, dat men hem zijne slaapplaats wijzen zou, en nu wordt hij door den Pool langs eene ladder, naar eene kamer op zolder gebragt, waar een bed was. De waard verliet nu zijnen gast, na dat hij hem een goeden nacht gewenscht had. SCHÖRKE was nu alleen, steekt zijne pijp op, en wandelt in het vertrek op en neder. Terwijl hij nu zoo de gebeurtenissen van den dag nadacht, herinnerde hij zich, dat in het beneden vertrek de waard en zijne vrouw dikwijls heimelijk gefluisterd hadden, terwijl zij met greetige oogen naar zijnen geldriem, dien hij om het lijf gegespt had, zagen. Dit gevoegd, bij het schelmachtig gezigt van den waard, en de afgelegenheid van het huis, deed hem onraad vermoeden. Hij onderzocht het vertrek, en vindt de deur zonder grendel, het slot zonder sleutel, hij beziet zijn bed, onderzoekt het en ontwaart *bloedvlekken.* Zijn vermoeden, dat hij zich in een moordenaars hol bevond, wordt nu zekerheid, hij wil beproeven te vlugten, maar het venster is te klein om door hetzelve te ontkomen. Hem bleef dus niets over, dan zich op zijne slagers vuisten en mes te verlaten. Hij rolt het hoofdkussen op, zet op hetzelve zijne slaapmuts, legt het in het bed, spreidt het dekbed daar over, en gaat nu met het mes in de hand naar het venster, biddende God vurig hem uit dezen nood te verlossen, of zoo hij hier onder moordenaars handen sterven moest, zijne vrouw

en

en kinderen onder zijne bescherming te nemen. Door dit gebed versterkt, verwacht hij nu die dingen, welke komen zouden.

De maan scheen van tijd tot tijd flaauw door de wolken, regen en sneeuw, vloegen tegen het raam, en bij het minste gedruisch, hieldt hij het mes vaster in zijne hand.

Het was ruim half een uré, en nu hoort hij op de leer zachte voetstappen, plaatst zich achter de deur, en ziet dat de waard binnenkomt, met een geweer in de hand. Deze sloop nu zacht naar het bed, en bedrogen door de duisternis, en dat geen wat SCHÖRKE verrigt had, dacht hij dat de Slager in het bed lag, en schiet het geweer af. Maar nu springt SCHÖRKE, achter de deur voor den dag, beide vallen worstelend op elkander aan, maar de Slager voelt dat zijne krachten allengs afnemen. Hus! hus! roept de Pool, en op dezen roep vliegt een groote hond binnen, en met een sprong naar SCHÖRKE, om hem neder te rukken. Maar ziet, de hond werpt zich plotsling, met een ontzettend geblaf, op den Pool, smijt hem ter aarde, en zich op hem met vurige oogen plaatsende, zet hij den gevallenen de voorpoten op de schouders. Hij kwispelt nu met den staart, en laat een vrolijk geluid hooren. *Turk* had zijnen ouden Heer wedergevonden. De Slager herkent den trouwen hond, dien hij ter dood had veroordeeld, en die thans zijn leven gered had. De Pool, bedreigd door den woedenden hond, en door het mes van den Slager, lag stil, zonder zich te durven verroeren. De morgen brak aan, Reizigers kwamen bij de Herberg, en nu riep SCHÖRKE uit het venster om hulp. Men kwam boven, en de waard kreeg dra zijnen loon voor de moorden, die hij reeds voorheen gepleegd had.

SCHÖRKE, is voor eenige jaren overleden, en

Turk,

Turk, schoon blind en krachteloos door ouderdom, leefde nog onlangs bij den Zoon van den Slager, en werd door dezen zoo zorgvuldig opgepast, als hij dit door zijne trouw verdiend had.

EENE TIJGERJAGT IN INDIË.

(*Uit de Adventures of Naufrages.*)

Wij hoorden, dat een Tijger, vijf Engelsche mijlen van ons verblijf, in een veld van Suikerriet gezien was, en nu werden terstond de Olifanten gezadeld, en wij reden derwaarts. De Heer DENNISON zat op eenen Olifant, die voor deze Jagt gedresseerd, en voor het schieten niet meer bevreesd was. RIAGO en ik zaten op eenen anderen, die aan deze vertooning nog niet gewend was. In de *Howdah* (torentje op den rug van den Olifant,) vonden wij drie met kogels geladene geweren, een paar pistolen en twee speeren. Honderde inboorlingen, meestal met speeren gewapend, kwamen, gedurende onzen togt, bij ons. Wij hadden geen hond, en dit was niet vreemd, want, hoewel men in andere streken van *Indië* honden vindt, die tot deze soort van Jagt gebruikt kunnen worden, zoo zijn echter in het Zuidelijk gedeelte van *Indië* de honden zoo ellendig, dat men die tot niets kan bezigen, ja, zelfs Engelsche Jagthonden, die men bij hunne komst te *Kalkutta*, dikwijls met honderd tot honderd vijftig pistolen pleeg te betalen, ontaarden, gelijk alle andere Europesche dieren, in *Indië*, binnen weinige maanden.

De zamenloop van een aantal inboorlingen, bij een veld van Suikerriet, en het klimmen van eenige Jongelingen op kokosboomen, toonde ons, dat

dat wij de bedoelde plaats bereikt hadden. Onze Olifanten bespeurden insgelijks de nabijheid van hunnen vijand, en wel reeds op eenen grooten afstand, en toonden dit op verschillende wijzen; de onze werd zeer onrustig, snoof, brulde, stond stil en scheen te willen omkeeren, terwijl integendeel de andere met hoog verheven snuit en blikfemende oogen zijnen stap verdubbelde. Eindelijk zagen wij den Tijger, hij lag onder het suikerriet, en nu vuurden wij allen op een gegeven teeken. Eenige oogenblikken heerschte er eene doodstilte, en wij wilden juist weder laden, toen een luid, vreesselijk gebrul verkondigde, dat het dier gekwetst was. De Olifant van DENNISON stond pal, bedaard, met opgeheven snuit, gereed om zich te verdedigen of aan te vallen. Niet zoo de onze, hij beefde als een riet, en liep met eene ongelooflijke snelheid en met een geschreeuw, gelijk het geklank eener trompet, weg, zoo dat wij de grootste moeite hadden om te blijven zitten, vaak tegen elkander botsten, en blijde waren, toen hij in zoo ver bedaarde, dat wij rond zien konden. Het geen wij nu zagen, was waarlijk schoon. De Tijger, in grimmige woede op zijne vervolgers loerende, en zijne zijden met den staart zweepende, vlugtte met magtige sprongen over de vlakte naar een boschje, en werd door DENNISON op zijnen Olifant, en door de Indianen te voet, in vollen loop, gevolgd. De drijver keerde met veel moeite onzen Olifant om, maar schoon zijn blik te kennen gaf, dat hij aan dit tooneel een zoo groot aandeel nam, als wij, was echter geene magt instaat hem voorwaarts te drijven. Wij verlieten hem dus, en liepen, elk met een geweer gewapend, naar onzen vriend en bereikten hem bij het bosch, waar zich de Tijger in eenen donkeren hoek verscholen had. DENNISON liet nu

zijnen Olifant nederbuigen, en wij klommen in den *Howdah* langs eene ladder, en vonden hier ruimte genoeg. Terwijl wij den Tijger bleven gadeslaan, schoten verscheidene Indianen van achteren op hem, om hem uit zijnen schuilhoek te drijven, en een vreesselijk gebrul, dat hij van tijd tot tijd liet hooren, toonde, hoe dikwijls hij gekwetst werd. Eindelijk maakte de pijn hem wanhopig, hij brulde op nieuw en sprong met een schrikverwekkend gehuil, vonkelende oogen en open muil tot op tien of twaalf schreden van onzen Olifant. Omtrent eene minuut, stonden nu beide Dieren met open bek, tegen over elkander, zich met grimmige blikken metende; thans schoten wij, en tevens sprong onze Olifant voorwaarts, en gaf den Tijger, die zich juist op ons wilde werpen, eenen zoo hevigen slag met zijnen snuit, dat hij ter aarde viel, hierop hefte hij hem met ongelooflijke snelheid en behendigheid om hoog, en drukte hem zoo met zijn poot, dat de ingewanden uit zijne wonden drongen, terwijl de Indianen met hunne speren hem verder afmaakten. Het akelig gebrul van den stervenden Tijger, was wezenlijk treffend om te hooren.

Bewonderingswaardig was de zorg, waarmede de Olifant zijnen snuit in acht nam, zoowel als de buitengewone behendigheid, naauwkeurigheid en onwederstaanbaarheid van zijnen aanval, gepaard met die koelbloedigheid, vernuft, hoogen moed en volkomene bewustheid, waarmede hij alle zijne bewegingen uitvoerde. Met regt kan men zeggen: dat de Olifant het vernuftigste onder alle Dieren is.

PERZISCHE WIJZE VAN BROOD BAKKEN.

De bakker rolt zijn deeg, tot dat het de dikte

en

en grootte van een servet heeft gekregen, legt het dan op de vlakke hand, en werpt het zeer behendig tegen de binnenmuren van den oven, waar het blijft kleven. Daar hier nu, uit hoofde van het gestadig stoken, eene groote hitte heerscht, zoo wordt het brood, of liever de koek, in twee minuten gaar, en dan met de punt van een stok afgenomen. Deze soort van brood is in het grootste gedeelte van *Asie* in gebruik, en dient niet slechts tot voedsel, maar ook tot bord en nap onder den maaltijd.

TE JAURE.

Hoe dierbaar was mij eens de grond,
De grond, waarop ik ben geboren,
Waar luijermand en wieg eens stond,
Aan teed're oudren mij verbond,
Mijn eerst geluid deed hooren.

Maar zaliger was mij de grond,
Waar 'k eenmaal reis beminde,
Waar 'k m' aan een lieve ga verbond,
Wier wedergade ik nimmer vond,
En nooit op aard zal vinden.

Een hemel droomde ik nacht op nacht
En nooit werd ik bedrogen,
Ontwaakte ik met vernieuwde kracht,
Dan werd me een groete toegebragt
Met een paar englenoogen.

Twee lieve telgjes schonk ons God,
Die ons geluk deen' rijzen.
Maar kort was 's eersten aardsch genot,
En God schonk haar een zaal'ger lot,
Om eeuwig hem te prijzen.

Een kind was 't laatst ons huw'lijks pand,
Waarop wij beiden staarden,
Reeds liep het vlug aan onze hand,
En knoopte aldus den huw'lijks band
Werd onze vreugd op aarde.

Ja naamloos groot was ons geluk,
't Was alles liefd' en achting,
Geen leed, geen ramp noch aardschen druk,
Neen, God schonk ons het reinst geluk,
Ver boven ons verwachting.

Na 't schittren van dat voorspoeds licht,
't Welk vijf jaar heeft geschenen,
Schoof zich een rouwfloers voor 't gezigt,
Zoo donker ondoordringbaar digt,
Dat beiden bang deed weenen.

Een doodlijk gift bekroop het hart
Van 't kind, ons pand der liefde,
En krimpende van pijn en smart,
Onttrok de dood haar aan ons hart (1)
Dat ons zoo bitter griefde.

Ja diep bedroefd werd beider ziel,
Daar beider lust en leven,
Ons lieve eenigste ons ontviel,
Doortrok de rouwe ons beider ziel
Toen wij haar zagen sneven.

Maar juist gestreden was de strijd,
En 't lijkje in d' aard begraven,
Na weinig oogenblikken tijd,
Ontstond op nieuw een andre strijd,
Voor haar die m' eens mogt laven.

Ja

(1) Overleden den 28sten Aug. 1827.

Ja zij die m' onder 't hart eens droeg,
Stierf na een smartlijk lijden (1);
Schoon hoog bejaard doch mij te vroeg,
Om dat haar hart zoo vurig sloeg
Voor deugd en godsdienst beide.

Pas was de lijkbaar weg gevoerd
Van 't graf van onze moeder,
Of weêr werd mijne ziel geroerd,
Tot wanhoop bijna gansch vervoerd,
Was God niet mijn behoeder.

Bewaar haar, God! bad ik met kracht
Bij 't ziekbed van mijn Gade,
Bewaar haar door uw liefde en magt,
Mijn hart met zoo veel ramps bevracht,
Kan Heer! geen ramp meer laden.

Maar ach! zij sterft en neigt het hoofd, (2)
De handen zaam gevouwen,
Ten einde toe heeft zij geloofd,
In hem ons aller Heer en hoofd,
Den rots van haar vertrouwen.

Een tranenvloed ontvloeit mijn oog,
Als 'k eenzaam mij bevinde,
Wat troost men mij ook schenken moog,
Vol weemoed sla 'k den blik omhoog,
En treur om mijn beminde.

Ja somber teeurig blijft mijn hart,
Bij 't voelen van die slagen,
Wie biedt mij balsem voor mijn smart,
En zal tot mijn gefolterd hart,
Een woord tot troost gewagen?

(1) Overleden den 20sten Sept 1827.
(2) Overleden den 29sten Sept. 1827.

Gij, Godsdienst, bron en eeuwig goed,
Gij schenkt mij kracht en leven,
Wat mij op aarde ook ontmoet,
Gij schenkt m' een hemelsch zalig zoet,
Gij zult mij nooit begeven.

Wat mij dan immer moog geschiên,
In 't onderaardsch gewemel,
Ik zal hen eenmaal wederzien,
Met hen God eeuwig hulde biên,
Daar boven in den Hemel.

'k Verlang naar u en gij naar mij,
Mijn dierb're vrouw en kind'ren,
Hier treur ik, boven leev' ik blij,
Want daar zijn wij van scheiden vrij,
En niets zal ons daar hind'ren.

Och leef nog slechts een oogenblik,
Ik leef in vol vertrouwen,
Gedachte aan dood baart m' angst noch schrik,
Een kleinen tijd, dan koom ook ik,
Om met u God te aanschouwen.

Breek aan, ontbindingsdag! breek aan,
Ik ben deez' aarde moede,
Mijn polsslag blijve eerlang dan staan,
Wen 'k arm om gade en kroost mag slaan,
Dit bid ik God de Algoede!

P. A. BORGER.

Jaure,
October 1847.

SCHOOL-

SCHOOL-NIEUWS.

L O C H E M.

Heden, den 7den Julij, had alhier, na voorafgaand onderzoek in de verſchillende vakken van onderwijs, de prijsuitdeeling aan de Latijnſche Schooljeugd, en derzelver bevordering naar hoogere klasſen plaats.

De Rector ſprak bij deze gelegenheid, *de Græcorum magnitudinis cauſa, ex variis in civitate inſtitutis collecta;* betoogende: hoe inſtellingen van Godsdienst, van opvoeding en Staatsbeſtuur te zamen werkten, om de Grieken tot dien trap van beſchaving te brengen, waarop zij eens geklommen zijn.

Twee uitmuntende Jongelingen, D. J. GULDEN en G. H. L. VAN HEMERT, traden vervolgens na elkander op, en hielden hunne redevoeringen; de eerſte, *De prisca et hodierna Græcorum virtute*, en reciteerde, waarmede hij zijne Redevoering beſloot, met veel bevalligheid, eene Ode, behelzende: de lof van CAPSALIS, in de belegering der Stad *Misſolonghi;* de tweede ſprak, *De vita et rebus gestis Gulielmi Primi.* Hierna werden zij met Præmia beſchonken, en de laatſte bevorderd van de tweede klasſe tot de eerſte, terwijl aan den eerſten de vrijheid werd toegeſtaan, om de lesſen van den Rector te mogen blijven bijwonen. — Uit de derde klasſe tot de tweede, gingen over: J. A. COOPS en R. ROELOFS, de eerſte met den Latijnſchen, en de tweede met den Griekſchen prijs. — Van de vierde tot de derde klasſe, werd bevorderd G. J. GANTVOORT, en van de vijfde klasſe tot de vierde, J. TEN SIJTHOFF, insgelijks met prijzen, waarvoor de Leerlingen H. H. Curatoren met gepaste vrijmoedigheid bedankten.

SCHIEDAM.

De Promotie der Latijnsche Schooljeugd, is alhier, den 4den Augustus, met de gewone plegtigheid verrigt.

Na eene voorafspraak van den Lector en Rector C. CAMPHUIJSEN, heeft de veel belovende Jongeling P. J. HEIJLIGERS, gedeclameerd: *De vitae et morum integritate*, en is benevens L. C. JONGKIND en M. SPRUIJT, van de tweede tot de eerste klasse bevorderd. Van de derde tot de tweede klasse zijn gepromoveerd: D. VIZEVRNE *ordin. majorum*, A. COOL en M. GOUDE, *ordin. minorum*. Van de vierde tot de derde klasse, MAXIM. HEIJLIGERS. Van de zesde tot de vijfde klasse, H. S. H. VAN RIJSOORT *ordin. majorum* en J. T. J. NOLET, *ordin. minorum*.

Alle deze Leerlingen hebben de Heeren Curatoren, voor de bekomene Eereprijzen, op eene bevallige wijze bedankt; voorts is deze Actus in tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal Toehoorders, met een aangenaam Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en geëindigd.

HARLINGEN.

Den 17den Julij 1828. Heden heeft alhier het gewoon halfjarig Examen, en de plegtige Promotie der Latijnsche Schooljeugd plaats gehad.

Het onderzoek naar de gemaakte vorderingen, zoo in de Grieksche als Latijnsche talen, als in andere Wetenschappen, in tegenwoordigheid der Edele Achtbare Regering en Schoolarchen, des voormiddags, in de beste orde en tot algemeen genoegen afgeloopen zijnde, geschiedde 's namiddags de openlijke promotie, en uitdeeling der prijzen.

De Rector, de Heer P. GREIJDANUS, deze plegtigheid met eene gepaste aanspraak geopend hebbende, hield de Heer J. H. A. WEIJTINGH, Conrector en Præceptor, eene Redevoering: *De Poë-*

Poëseos studio apud Graecos, welke met algemeen genoegen werd aangehoord. Hierop werden naar de Akademie bevorderd, de vier volgende verdienstelijke Jongelingen: G. BESSELINCK, F. VAN DER VLIET, J. AGEMA en J. P. FARRET, die door hunne Redevoeringen, de eerste: *De industriae vi et necessitate*; de tweede: *In Hugonis Grotii laudem*; de derde: *De T. P. Attico, vitae probitate omnibus commendando*; en de vierde: *De Amicitiae pretio, nonnullisque officiis in ea colendis*, de aangenaamste proeven van hunne gemaakte vorderingen aan den dag legden. Aan elk hunner werd een *praemium promotionis* uitgereikt, terwijl aan den tweeden tevens een prijs wegens zijne vorderingen in *de Mathesis*, geschonken werd. Vervolgens werden bevorderd, van de derde tot de tweede klasse: M. EERDMANS en F. VAN ALTENA; van de vierde naar de derde klasse, J. LEDEL, en van de zesde naar de vijfde: P. H. PEAUX, J. BOLMAN en C. W. COULON VAN LOON, waarop M. EERDMAN, J. LEDEL en P. H. PEAUX, met prijzen werden begiftigd, en aan J. BOLMAN en C. W. COULON VAN LOON, vereerende Getuigschriften van naarstigheid werden uitgereikt. Ook werd aan M. EERDMANS, Leerling in de tweede klasse van *de Wiskunde*, voor zijne in dezelve gemaakte vorderingen, een prijs geschonken.

Na dat op eene bevallige wijze, door het opzeggen der *gratiarum actiones*, was bedankt, keerde elk zeer voldaan terug, van de bijwoning dezer plegtigheid, die met Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en besloten werd.

BOLSWARD.

Den 31sten Julij. Na dat in den morgen van dezen dag het gewoon halfjarig Examen, in de Latijnsche School, gehouden was, en de Leerlingen bij het onderzoek goede blijken van hunne

vorderingen in de Griekſche en Latijnſche talen, *Geſchiedenis*, *Oude Aardrijkskunde*, *Fabel- en Wiskunde* gegeven hadden, had hier heden namiddag, in de Kerk der Doopsgezinden, de publieke Promotie en uitdeeling der prijzen plaats. Deze plegtigheid werd door den Rector, G. HAMMING, met eene gepaste inleiding geopend, waarin bij tevens den Edél Achtb. Heer T. HOEKSMA, Burgemeester dezer Stad, volgens Koninklijk beſluit, in het Collegie van Curatoren mede zitting genomen hebbende, en den Wel Eerw. Heer D. G. BORGSTEIN, ook voor het eerst als Curator bij deze Actus aanwezig, met deze betrekking tot de School geluk wenschte.

Vervolgens hield D. S. GORTER van *Zijldijk* eene door hem zelven bewerkte redevoering de *Solone Atheniensium legislatore* en werd deze verdienſtelijke Jongeling met lof naar de Hoogeſchool bevorderd. Tot hoogere klasſen werden tevens bevorderd: van de tweede naar de eerſte, A. ANTONIDES en B. DE KOK; van de derde naar de tweede, J. HAITSMA MULIER; van de vierde naar de derde: J. BINKES, D. F. G. MULIER en T. JELGERSMA; van de vijfde naar de vierde: J. WIGGERTS EIDSMA, S. KUIPER, J. BROUWER en R. BINKES, en van de zesde naar de vijfde: L. KORLMAN en R. VAN DER MOLEN.

Daarop werden de prijzen uitgedeeld, op de eerſte klasſe, aan D. S. GORTER; op de tweede aan A. ANTONIDES, terwijl aan B. DE KOK, een vereerend Getuigſchrift werd ter hand geſteld, voor betoonde vlijt en vorderingen in de Griekſche taal; op de derde klasſe, aan J. HAITSMA MULIER, op de vierde, aan J. BINKES. Daarenboven werden vereerende Getuigſchriften gegeven, aan D. S. GORTER en R. BINKES, voor gemaakte vorderingen in de *Geſchiedenis*, aan A. ANTONIDES en

B. DE BOER, voor de *Wiskunde*, en A. SANDSTRA voor de *Fabelkunde*. De jonge Lieden, die met Boekgeschenken vereerd werden, betuigden daarvoor op eene bevallige wijze hunnen dank, en de geheele plegtigheid liep af tot genoegen van alle aanwezenden, die zich verblijdden, den voortdurenden bloei van onze School te mogen opmerken.

VEENDAM.

Den 16den Julij 1828. Bij gunstig besluit van Z. M. den Koning, is in de maand September 1827. alhier, met het vroeger bestaande Instituut van middelbaar onderwijs, verbonden eene *openbare Latijnsche School*, en tot Rector derzelve benoemd, de Heer J. IJPELAAR. Van de Leerlingen van dit Instituut en Latijnsche School had heden morgen het halfjarig Examen plaats, in tegenwoordigheid zoo der Heeren Curatoren, als van de ouders der kinderen, en de deelhebbende Leden dezes Gestichts; bij welke gelegenheid, door onderscheidene klassen, proeven werden gegeven van derzelver vorderingen, in de Grieksche, Latijnsche, Fransche en Duitsche talen; — als mede in de Reken, Stel- en Meetkunst, Aardrijks-, Geschied en Fabelkunde. Des namiddags werd de Promotie en Prijsuitdeeling gehouden, onder begunstiging eener aanzienlijke Vergadering van toehoorders van beide kunne; bij welke gelegenheid de Rector der school, J. IJPELAAR., in eene Redevoering: *De voortreffelijkheid der menschelijke rede*, schetste, als het grootste geschenk der Godheid aan den mensch, en tevens het gewigt en de belangrijkheid aantoonde, om dezelve bij de jeugd zoodanig te ontwikkelen en te leiden, als vereischt wordt, om deze eenmaal, tot nuttige leden van den Staat en der maatschappelijke zamenleving te vormen.

Hier-

Hierop reciteerden sommige Leerlingen eenige Fransche, Duitsche en Nederlandsche Dichtregelen. Daarna ging zijn Ed. over tot de bevordering der Leerlingen tot hoogere klassen, en de uitdeeling der prijzen, wordende voor het Latijn uit de tweede tot de eerste klasse bevorderd: J. VAN SLOOTEN en H ENGELKENS, de eerste met eenen prijs, de tweede met een vereerend getuigschrift. Uit de derde tot de tweede klasse: L. MUNTINGHE en H. W. J. SANNES, gene met eenen prijs, deze met een zeer loffelijk getuigschrift, als hebbende beide genoegzaam met gelijke vlijt gewedijverd. Uit de vierde tot de tweede klasse: J. L. FRISSER, met eenen prijs, als hebbende zich door loffelijke vlijt buitengewoon onderscheiden. Uit de vierde tot de derde klasse: J. F. FRISSER, met een vereerend getuigschrift, terwijl een *praemium diligentiae* werd geschonken aan H. HANNINGA. Uit de vijfde klasse eerste afdeeling, tot de vierde werd bevorderd: J. VAN LINGE, met eenen prijs, terwijl in dezelfde afdeeling dezer klasse met een *testimonium diligentiae* begiftigd werd, J. TRIP; wordende in de tweede afdeeling dezer klasse met een *praemium diligentiae* vereerd: J. NANNINGA, en in dezelfde afdeeling met een *testimonium diligentiae*, H. DRONRIJP UGES; wordende voor het Grieksch uit de tweede klasse tot de eerste bevorderd, H. ENGELKENS en J. VAN SLOOTEN, gene met eenen prijs, deze met een *testimonium*; terwijl uit de derde tot de tweede klasse werden bevorderd: H. W. J. SANNES, met eenen prijs, L. MUNTINGHE en J. L. FRISSER, met een *testimonium*.

Daarna werden voor de beoefening der Fransche Taal, in de onderscheidene klassen, prijzen uitgereikt aan: J. L. FRISSER, J. SINNIGE, J. MASKER, H. BESSE en L. F. VAN HULTEN, — C. M. NANNINGA, H.

R. VAN DER TUUK en G. MUNTINGHE, terwijl met getuigschriften verder werden vereerd: E. HESSE, J. VAN LINGE, H. SINNIGE, — O. ENGELSMAN, A. J. TRIP, J. C. ENGELKENS en A. H. SINNIGE.

Wordende voor de beoefening der Duitsche Taal in de onderscheidene klassen met prijzen begiftigd: L. MUNTINGHE, H. SANNES, J. F. FRISSER, E. HESSE en J. VAN LINGE, (welke laatste tevens uit de vijfde tot de vierde klasse werd bevorderd,) A. J. TRIP, J. C. ENGELKENS, C. M. NANNINGA, C. F. TRIP, R. VAN DER TUUK, G. MUNTINGHE en A. H. SINNIGE.

Wijders werden, voor het beoefenen der Wiskunde, met loffelijke getuigschriften vereerd: H. ENGELKENS, J. L. FRISSER, H. SANNES, L. MUNTINGHE en J. SINNIGE.

Wordende voor de Geschiedkunde met eenen prijs vereerd: L. MUNTINGHE, terwijl tevens met vereerende getuigschriften werden begiftigd: J. L. FRISSER, M. VAN DER TUUK en L. VAN HULTEN.

Voor de Aardrijkskunde, met een prijs: J. L. FRISSER en H. DRONRIJP UGES.

Voor de Fabelkunde: L. MUNTINGHE.

Wordende een buitengewoon vereerend getuigschrift van uitmuntend zedelijk gedrag uitgereikt aan E. HESSE, waarna de Rector, na dat de Leerlingen voor de ontvangene prijzen, hunne *gratiarum actiones*, zoo in de Latijnsche als Fransche en Duitsche Talen hadden betuigd, de plegtigheid met eenige toepasselijke Latijnsche Dichtregelen besloot, terwijl inmiddels de Muzijk, waarmede dezelve werd aangevangen, afgewisseld en besloten, alsmede de met smaak versierde zaal, de feestelijkheid van dezen aangenamen dag verhoogden.

A S S E N.

Ten overstaan van H. H. Curatoren, is op den

24sten

24sten Julij des voormiddags, hier het Examen gehouden, over de Leerlingen der Latijnsche School van het Instituut, met uitzondering van de twee Afdeelingen der eerste klasse; zijnde een getal van negentien Leerlingen. Den volgenden voormiddag zijn de acht Jongelieden, die met C. W. P. VAN NAERSSEN, welke om ongesteldheid afwezig was, de twee Afdeelingen der eerste klasse uitmaakten, onderzocht geworden. Vertalingen en explicatiën, uit het Latijn in het Hollandsch en Fransch; en uit het Grieksch in het Hollandsch en Latijn, oude en nieuwe Historie, Vaderlandsche Geschiedenis, metra's, Algebra en Geometrie, waren de onderwerpen, welke behandeld werden. Hierbij, zoo wel als bij de ingeleverde opstellen der eerste klasse, waren de vlijt van genoegzaam allen, en aanmerkelijke vorderingen en ontwikkeling van eigen oordeel, bij verscheidenen, onmiskenbaar.

Op den avond van laatstgemelden dag, sprak in het openbaar E. VAN WELDEREN RENGERS: *Over de nadeelen eener bekrompene Vaderlandsliefde*, J. OOSTING, *Over Horatius als Dichter* en H. FOLMER, *Over Cicero's zeggen: alle Wetenschappen hebben éénen algemeenen band:* de eerste in het Nederduitsch, de beide laatsten in het Latijn. Hoewel belemmerd door de aanmerkelijke uitgebreidheid van het stuk, toonde de eerste, door de wijze, waarop hij sprak, dat hij het eerste vereischte van eenen openbaren Spreker, van zelf doordrongen te zijn met het geen men zegt, in eene hooge mate kende; zoo als de tweede door bijzondere ongedwongenheid, en de derde door duidelijkheid en bedaarden gang zich onderscheidde. Onder de genen, die tot oefening onder het Examen iets opzegden, had W. GOCKINGA, door waarheid en gevoel in stem en gebaren, de meeste aandacht getrokken.

Ver-

Vervolgens werden de Getuigschriften uitgereikt aan de jonge Lieden, naar de Akademie vertrekkende; als: uit de eerste Afdeeling, aan E. VAN WELDEREN RENGERS, J. A. POEL, C. W. P. VAN HERRASHEFER J. OOSTING, en uit de tweede Afdeeling, aan H. FOLMER, E. L. LEWE VAN ADUARD en A. M. CLEVERINGA.

Hierop werden de behaalde Schoolprijzen uitgereikt, op de Latijnsche School, aan E. J. VAN WELDEREN RENGERS, eerste klasse, J. H. DE SITTER, voor het Latijn, W. GOCKINGA, voor het Fransch enz. tweede klasse, eerste Afdeeling, M. KARSTEN, tweede klasse, tweede Afdeeling, W. L. A. COLLART, derde klasse, J. LUNSINGH KYMMELL, vierde klasse, eerste Afdeeling, en F. J. J. VAN HEEMSTRA, vierde klasse, tweede Afdeeling. Voorts op de Fransche School, van welke de Leerlingen, ten getale van vijf en twintig, des Zaturdags te voren geëxamineerd waren in het Hollandsch, Fransch, Hoogduitsch, Geographie enz. aan C. A. INGENOHL, eerste klasse, J. A. GRATEMA, tweede klasse, T. VAN SWINDEREN, derde klasse, en H. BEUKER, vierde klasse. Nog werd, buiten allen vooraf bepaalden wedstrijd, H. J. TRIP, om zijne meer dan gewone naarstigheid, zoo wel bij zijne medeleerlingen, als bij zijne Onderwijzers erkend, door H. H. Curacoen met een' buitengewonen prijs beschonken, tot aanmoediging van hem en van allen in eene deugd, waarvan het al of niet gelukken der Schoolstudiën wel hoofdzakelijk afhangt.

Behalve de zeven naar de Akademie vertrekkenden, werden bevorderd: tot de eerste klasse, eerste Afdeeling: P. ADAMA ZIJLSTRA, tot de eerste klasse, tweede Afdeeling: J. H. DE SITTER, W. GOCKINGA, H. G. VAN HOËVEL TOT ECHTEN, K. P. L. RUTGERS, J. G. R. T. OP TEN NOORT, J. O. SCHWARTZ

SCHWARTSENBERG THOE HOHENLANDSBERG, M. KARSTEN, H. J. TRIP en T. SLUIS, de drie laatste met overspringing van eene Afdeeling; tot de tweede klasse, eerste Afdeeling: W. L. A. COLLARD. A. G. VAN DALSEN FONTEIN, W. J. H. SICCAMA VAN DE HARKSTEDE; tot de derde klasse, J. L. KUMMELL, L. O. GRATAMA, R. P. REDDINGIUS, W. HENDRIKSZ, F. J. J. VAN HEEMSTRA, T. F. UHLKENS en M. A. MEES.

In de onderste of vijfde klasse der Latijnsche School werden opgenomen: C. A. INGENOHL, C. E. OOSTING, J. A. GRATAMA, J. F. OP TEN NOORT, L. S. P. MEIJBOOM, L. KNIPHORST, C. H W. VAN DER FELTZ. T. VAN SWINDEREN, E. J. LEWE VAN ADUARD, P. MASCH en A. BERTLING.

Op de Fransche School werden bevorderd tot de tweede klasse: H. BEUKER en C. E. KNIPHORST.

De gewone aanspraken, van den eersten der vertrekkende Leerlingen, aan H. H. Curatoren, en aan zijnen Leermeester den Rector, en de beantwoording der laatsten, besloten deze jaarlijksche Schoolplegtigheid.

MEPPEL.

Den 14den Julij. Heden werd alhier des voormiddags, het halfjarig Examen der Latijnsche Schooljeugd gehouden, bij welke gelegenheid alle de Leerlingen voortreffelijke bewijzen gaven, dat zij van het welingerigt onderwijs van den Rector, een zeer goed gebruik gemaakt hadden. Des namiddags had de openlijke bevordering der Leerlingen, en de uitdeeling der prijzen in het Kerkgebouw plaats, welke plegtigheid door den Rector met eene gepaste inleiding geöpend werd. Daarna werden twee veel belovende Jongelingen, H. DE JONGE en J. W. E. EBBINGE, met veel lof tot de Akademische lessen bevorderd, doende elk eene door hem zelven bewerkte Redevoering, de eerste: *De Studiorum difficultate,*

ado-

adolescentem toties, licet immerito, a laudabili suo consequendae eruditionis proposito, deterrente; de tweede: *De Vita rustica.*

Vervolgens werden nog de volgende verdienstelijke Jongelingen met aanzienlijke prijzen begiftigd: A. MEURSINGE, op den eersten rang, van de tweede klasse, W. J. H. TRESLING, op den tweeden rang van de tweede klasse, P. J. N. WATSELS, op den eersten rang van de derde klasse, welke hunne dankbetuigingen voor de ontvangen Eeregeschenken; zoo in Poëzij als Prosa, tot genoegen van eene talrijke menigte, met veel bevalligheid en eene gepaste vrijmoedigheid voor Heeren Curatoren hebben uitgesproken. Daarenboven zijn ook nog met Getuigschriften beschonken: de verdienstelijke Jongelingen R. HOUWINK en D. S. L. VAN ES, de eerste wegens buitengewone vorderingen in *de Mathesis*, en de tweede, wegens buitengewone vorderingen in de Latijnsche taal. Eindelijk is deze plegtigheid, waarbij zich het Orgel-Muzijk bij afwisseling liet hooren, besloten met het aflezen van de bevordering der Leerlingen: A. MEURSINGE en R. HOUWINK, van den eersten rang, tweede klasse, naar den tweeden rang, eerste klasse; W. J. H. TRESLING en D. S. L. VAN ES, van den tweeden rang, tweede klasse, naar den eersten rang van dezelfde klasse; P. J. N WETSELS en G. H. CONINCK JONGKINDT, van den eersten rang, derde klasse, naar den tweeden rang, tweede klasse.

KERKNIEUWS.

HERVORMDE KERK.

ALGEMEENE SIJNODE DER HERVORMDE KERK, IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

1828.

Uit kracht van het Algemeen Reglement, voor het bestuur der Hervormde Kerk, in het Koningrijk der Nederlanden, Art. 20. en ingevolge eener dispositie van Zijne Excellentie den Minister van Staat, belast met de Generale Directie, voor de Zaken der Hervormde Kerk, de dato 6 Junij l. l., N°. 1. is deze Hooge Kerkvergadering, op den 2den Julij dezes jaars, in het gewoon Lokaal harer zittingen zamengekomen.

Tot Leden dezer Sijnodale Vergadering, waren volgens Art. 17. van het Algemeen Reglement, door de natemelden Provinciale Kerkbesturen, benoemd, de volgende Hoog Eerwaarde Heeren:

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, de Heer H. H. DONKER CURTIUS, Theol Doctor, Pred. te *Arnhem*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, de Heer G. VAN KOOTEN, Pred. te *Dordrecht*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, de Heer A. P. BERKHOUT, Pred. te *Zaandijk*.

Uit het Provinciaal ~~Kerk~~bestuur van *Zeeland*, de Heer G. BLAAUBEEN, Pred. te *Goes*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, de Heer C. W. KERSTEN, Pred. te *Rhenen*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Friesland*, de Heer G. VAN DER TUUK, Pred. te *Berlicum*.

Uit

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*, de Heer G. RADEMAKER, Pred. te *Zwolle*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, de Heer D. HENDRIKSZ, Pred. te *Groningen*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, de Heer W. VAN VOLLKOM, Pred. te *Breda*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, de Heer S. H. A. BÜGEMANN, Pred. te *Norch*.

Uit de *Commissie tot de Huishoudelijke Zaken der Waalsche Kerken*, de Heer P. MOUNIER, Pred. te *Rotterdam*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Limburg*, de Heer A. VAN DEINSE, Pred. te *Ostende*.

Uit de *Commissie tot de Zaken der Protestantsche Kerken, in Nederlands Oost- en West-Indiën*, de Heer J. SLUITER, Pred. te *'s Gravenhage*.

En als Ouderling, uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, de Heer W. VAN BOMMEL, Ouderling te *Barneveld*.

Deze allen waren in de Vergadering tegenwoordig, benevens den Secretaris der Sijnode I. J. DERMOUT, Hofprediker van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, en Pred te *'s Gravenhage*; mitsgaders den Quaestor Generaal, den Heer J. R. SCHOLTEN, Ouderling te *Amsterdam*.

Tot praeadviserende Leden, waren door de Godgeleerde Faculteiten der drie Hooge Scholen afgevaardigd:

Door de Godgeleerde Faculteit te *Leijden*, de Hoogleeraar W. A. VAN HENGEL.

Door de Godgeleerde Faculteit te *Utrecht*, de Hoogleeraar H. J. ROOIJAARDS.

Door de Godgeleerde Faculteit te *Groningen*, de Hoogleeraar T. A. CLARISSE.

Volgens kennisgeving van Zijne Excellentie den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk enz.

 bij

bij dispositie van 6 Junij l. l., N°. 1. bleek, dat door Zijne Majesteit, bij Hoogstdeszelfs besluit, van den 1sten Junij l. l., N°. 111. waren benoemd:

Tot President, dezer Sijnodale Vergadering, de Heer Dr. H. H. DONKER CURTIUS, Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, en Pred. te *Arnhem*.

En tot Vice-President, de Heer D. HENDRIKSZ, President van het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, en Pred te *Groningen*, en tot deszelfs Secundus, de Heer G. VAN DER TUUK, Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, en Pred, te *Berlicum*.

Na dat de Leden gezeten waren, verscheen in de Vergadering, Zijne Excellentie, de Baron VAN PALLANDT VAN KEPPEL, Minister van Staat, belast met de Generale Directie, voor de Zaken der Hervormde Kerk enz., vergezeld van den Wel Edelen Gestrengen Heer, Secretaris en Adviseur.

De President opende de zamenkomst met het Gebed; waarop Zijne Excellentie, de Minister van Staat, met eene hartelijke aanspraak deze *dertiende* bijeenkomst der Algemeene Sijnode van de Hervormde Kerk, in het Koningrijk der Nederlanden, uit naam van Zijne Majesteit den Koning, voor geöpend verklaarde.

De President beantwoordde de aanspraak van Zijne Excellentie, op eene gepaste wijze, en voerde vervolgens tot de Leden der Sijnode het woord over den tegenwoordigen uit- en inwendigen staat der Nederlandsche Hervormde Kerk, en ontleende daaruit doelmatige bestuuringen en aanmoedigingen, bij den aanvang der Sijnodale werkzaamheden.

Op Zondag den 6den Julij, hield de Sijnode hare openlijke Zitting, des voormiddags in de Klooster-Kerk, te *'s Gravenhage*. In deze zitting hield de Hoog Eerwaarde Heer A. J. BERKHOUT, Pred.

Pred. te *Zaandijk*, daartoe uitgenoodigd bij dispositie van Zijne Excellentie, den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk enz, de dato 6 Junij l. l. N°. 1., de Sijnodale Leerrede. Dezelve had tot onderwerp *Rom.* XIV: 5*b*. *Een iegelijk zij in zijn gemoed ten volle verzekerd*; als behelzende het ware beginsel van denken en handelen in zaken van Godsdienst.

De werkzaamheden der tegenwoordige Sijnodale Vergadering, op den 16den Julij ten einde gebragt zijnde, deed Zijne Excellentie de Minister van Staat, eene treffende en hartelijke aanspraak, waarmede hij deze *dertiende* Vergadering van de Algemeene Sijnode der Nederlandsche Hervormde Kerk, sloot.

De President daarna het woord hebbende opgevat, ter beantwoording van de aanspraak Zijner Excellentie, eindigde deze handeling met gepaste zegenwenschen: en beval, onder dankzeggingen en gebeden, het werk dezer Hooge Kerkvergadering, en alle andere dierbare belangen, den Allerhoogsten aan.

G E L D E R L A N D.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, zijn geëxamineerd en tot de Predikdienst toegelaten, de Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid, D. J. VAN KEMPEN, P. MULDER, E. SCHRADER FOCKENS en S. P. MINNEMA.

A R N H E M.

HALL, den 3den Augustus. Heden hadden wij het genoegen den Wel Eerw. Heer J. H. BÖSKEN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*, bij afstand van den Consulent, onder ons te hooren bevestigen, door zijn Eerw's. Vader den Wel Eerw. J. P. BÖSKEN, Pred. te *Diepen-*

 veen,

veen. Heeft de inzegening door eenen Vader, bij de intrede van eene zoo gewigtige loopbaan des Zoons, voor beiden iets aandoenlijks en treffends, niet minder had zij dit nu voor de gansche Gemeente, en voor allen die hier tegenwoordig waren, toen men den Vader, van het gezigt beroofd, naar den Predikstoel zag leiden, om zijnen Zoon tot het Heilig Dienstwerk in te zegenen, en aan de dienst dezer Gemeente over te geven. De Bevestiger, nam tot aanleiding zijner rede, 2 *Tim.* II: 1. *Mijn Zoon, word gesterkt in de genade die in Christus Jezus is.* De handoplegging geschiedde, door den Bevestiger, door Ds. J. H. MEILING, J. S. S. BALLOT, M. A. AMSHOFF en A. HISSINK, Predd. te *Brummen*, te *Wesepe*, te *Huissen* en *Berkenwoude*, terwijl de Bevestigde zijn werk aanvaardde, met *Matth.* IX: 13*b*. *Ik ben niet gekomen om te roepen regtvaardigen, maar zondaars tot bekeering.*

LOENEN zal eerlang vervuld worden. Zie Julij 1828.

NIJMEGEN.

WAMEL, den 26sten Junij 1828. De Kerkeraad van *Wamel* en *Dreumel*, heeft heden, onder voorzitting van den tweeden Consulent, Ds. J. A. F. MONHEMIUS, Pred. te *Maas-Bommel* en *Alphen*, geformeerd het navolgende zestal:

DD. P. VAN ROGGE, A. FAASSEN, W. POTHOLT VAN DORP, Predd. te *Ketel*, te *Portugal* en te *Vechel*, en de Heeren Kandidaten R. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, J. A. CARLIER en G. TOEKAMP LAMMERS, waar uit beroepen is, de Wel Eerw. Heer G. TOEKAMP LAMMERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Holland*.

RANDWIJK EN LAKEMOND, den 10den Augustus. Heden werd onze beroepen Leeraar, L. BOOT, S. S. Min. Cand., in de H. Dienst bevestigd, door Ds. J. S. WOR, Pred. te *Gorinchem*, aan wien de Consulent, Ds. A. JONCKERS, Pred. te *He-*

Heteren, deze beurt had afgestaan, met 1 *Cor.* IV: 1., *Alzoo houde ons een [ieder] mensch als dienaars van Christus.* De handoplegging geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, door DD. VERWEEL, VAN DER VEGT, HELDRING, VAN ELDIK THIEME, BOOT, SMITS, VAN DOLDER, DE JONG, JOOSTING, VAN DEN BRANDHOFF, VAN GENDT DE LEEUW en KOK, Predd. te *Elst*, *Elden* c. a., *Hemmen*, *Zetten* c. a., *Arnhem*, *Renkum* c a., *Wageningen*, *Opheusden*, *Maurik*, *Elst* (bij *Rhenen*,) *Hardinxveld* en *Gorinchem*, 's namiddags deed de Bevestigde zijne Intrede, met *Joh.* VI: 68*b*: *Tot wien zullen wij henen gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.*

HERWEN, AART EN PANNERDEN, den 10den Augustus. Heden werd Ds. H. COLENBRANDER, Kandidaat tot de H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*, in de H. Dienst alhier bevestigd, door onzen Consulent, Ds. F. A. DE BRUIN, Pred. te *Angeren*, met *Matth.* X: 40. De Bevestigde heeft zijne intrede gedaan, met *Matth.* XXVIII: 19. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, ook door de Predikanten, F. C. VAN VLOTEN, van *Lobith*, A. J. LAMBRECHTS, van *Angerlo*, en J. H. BÖSKEN, van *Hal*

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1828.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824.

OVER EN NEDER ASSELT vakant. Zie Febr. 1828.

SLIJKEWIJK. Zie April 1828.

ZUTPHEN.

ZUTPHEN, den 3den Augustus. Heden voormiddag, werd Ds. G. RUITENSCHILD, van *Voorhout* tot ons overgekomen, in de H. Dienst alhier bevestigd, door zijnen Ambtgenoot, Ds D. BAX, met 1 *Cor.* IV: 1*a*. *Alzoo houde ons een ieder mensch als*

als dienaars van Christus. De Bevestigde deed des avonds zijne Intrede, daartoe tot Tekst nemende, 1 *Cor.* III: 11. *Want niemand kan een ander fondament leggen, dan het geen gelegd is, 't welk is Jezus Christus.*

Het Klassikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft aan Ds. G. RUITENSCHILD, bevestigd Predikant bij de Gemeente van *Zutphen*, Acte van Lidmaatschap der Classis van *Zutphen*, uitgereikt.

De Ring van *Doesborg*, heeft tot Praetor aangesteld, Ds. J. EVEKINK, Pred. te *Drempt*, en tot Scriba, Ds. C. PLANTER, Pred. te *Steenderen* en *Bronkhorst.*

ZEDDAM vakant. Zie Mei 1828.

DIDAM. Zie Junij 1828.

VORDEN. Zie Junij 1828.

DOETINCHEM staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

T I E L.

OMMEREN. Ter vervulling van de vakature te dezer plaats, door het vertrek van Ds. H. VERMEER, naar *Houten*, en het bedanken van Ds. KERSTEN, voor de beroeping naar hier, is heden uit het drietal, waar op geplaatst waren:

DD. H. HULSTEIJN, Predd. te *Varik*, R. VERWEIJ, te *Drumpt*, en de Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, R. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, — de laatstgenoemde beroepen. Zijn Eerw. heeft deze beroeping aangenomen, en is dezelve reeds Kerkelijk goedgekeurd en ter verkrijging van de Koninklijke approbatie verzonden.

IJZENDOORN vakant Zie Nov. 1826.

OCHTEN vakant. Zie Nov 1827.

B O M M E L.

WAARDENBURG EN NEDERIJNEN, den 20sten Julij 1828. Op heden werd onze van *Vuren* en *Dalem* geroepene Leeraar, Ds. P. J. KOOLHAAS, in de Evangelie dienst onder ons be-

bevestigd, door Ds. W. H. VAN EEDEN, Consulent onzer Gemeente. De Bevestiger bepaalde ons, naar aanleiding van 1 *Cor.* I: 23, 24 en 25, bij de waarheid: *de Evangelieprediking eene verordening van God, tot heil en zaligheid der menschen*, terwijl de Bevestigde ons, volgens 2 *Cor.* I: 24*b*. leerde, dat *de Evangelie-Dienaar, door het Evangelie, de ware vreugde en het geluk des levens, bij zijne Gemeente bevordert.*

RUMPT, den 3den Aug. Heden werd onze van *Kwadijk* beroepene Leeraar, Ds. D. J. H. VAN TUSSENBROEK, door den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. H. BETTING, Pred. te *Beest*, onder ons bevestigd, met eene Leerrede over *Joh.* XV: 8*a*. *Hierin wordt mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vruchts draagt.* Terwijl de Bevestigde zijne intrede deed, met te spreken over *de hooge waarde en voortreffelijkheid van het Christendom*, naar aanleiding van *Matth* XIII: 45 en 46.

VUREN EN DALEM, den 11den Aug. Alhier is tot Herder en Leeraar beroepen, de Wel Eerw. Heer J. EVERWIJN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, die deze beroeping heeft aangenomen.

HURWENEN vakant. Zie Febr. 1828.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL. Zie April 1828.

MEETEREN vakant. Zie Mei 1828.

HAAFTEN. Zie Junij 1828.

EST vakant. Zie Julij 1828.

TUIL staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

HARDERWIJK.

NIJKERK, den 13den Julij. Onze beroepen Leeraar, Ds. C. C. CALLENBACH, werd heden door zijnen Ambtgenoot, Ds. B. MOREES, in het H. dienstwerk onder onder ons bevestigd. De Bevestiger had ten tekst, *Hand.* XVIII: 9, 10. en de Bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk, predikende over *Jes.* LV: 10, 11.

OOSTERWOLDE, den 3den Aug. De Lijkrede op onzen onlangs overledenen Leeraar, Ds. A. VAN GERDE, werd heden alhier gehouden door Ds. P. A. LE FEVRE DE MONTIGNY, Pred. te Elburg, naar aanleiding van Pred. XII: 5b. De mensch gaat naar zijn eeuwig huis.

ELBURG. Zie Junij 1828.

BARNEVELD vakant. Zie Julij 1828.

ZUID-HOLLAND.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, zijn, in deszelfs Vergadering van Augustus, tot de Predikdienst geadmitteerd, de Heeren: P. W. J. HUMBOL en H E. WEIJERS, Doctoren in de Godgeleerdheid, benevens S. VAN DISSEL en R. PETRUS, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid te *Leyden*.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie April 1828.
SCHEVENINGEN vakant. Zie Junij 1828.
'S GRAVEZANDE vakant. Zie Julij 1828.

ROTTERDAM.

MAASSLUIS, den 20sten Julij 1828. Op heden maakten onze Leeraars ons bekend, het overlijden van eenen onzer waardige Voorgangers, den Wel Eerw. Heer C. FORTUIJN, te *Amsterdam*, den 13den dezer, in den Heer ontslapen, in den ouderdom van ruim 76 jaren. Gedurende zes jaren, van den 5den December 1790, tot den 13den November 1796, heeft hij alhier met grooten ijver en veel zegen, het Evangelie der zaligheid verkondigd. Velen onder de oudere leden der Gemeente, herinnerden zich nog aan 's mans nuttige dienst, en hunne aandoeningen waren onder het hooren van het berigt van deszelfs overlijden zigtbaar. Onze beide Leeraars na-

namen uit dit sterfgeval aanleiding, om ons op te wekken tot een regt christelijk leven als de beste voorbereiding voor een zalig sterven.

ZEVENHUIZEN, den 9den Julij. Na verkregene handopening, heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent G. VAN DUGTEREN, Pred. te *Meerkapelle*, ter vervulling der vakature, het volgend zestal geformeerd, als:

DD. G. VAN WARMELO, Predd. te *Hazerswoude*. G. JELGERSMA, te *Wormerveer*. J. E. C. DE WIJS, te *Alblasserdam*. J. M. J. HOOG, te *Krimpen aan de Lek*. P. VAN DUGTEREN, te *Boxtel*. H. R. DE MOLL, te *Broek in Waterland*.

En zijn op het drietal gebragt:

DD G. VAN WARMELO, G. JELGERSMA en J. E. C. DE WIJS.

En daaruit beroepen, de Wel Eerw. Heer G. VAN WARMELO, Pred. te *Hazerswoude*, aan wien de beroepings acte, geagreëerd door de Wel Edele Ambachtsvrouw dezer plaats, toegezonden, en door zijn Eerw. in beraad genomen is.

ZEVENHUIZEN, den 29sten Julij. Heden ontving de Kerkeraad alhier het berigt, van den Wel Eerw. Heer G. VAN WARMELO, Pred. te *Hazerswoude*, dat zijn Wel Eerw. voor de op hem uitgebragte beroeping had bedankt. Zoo dat ZEVENHUIZEN voor als nog vakant blijft.

LEIJDEN.

VOORHOUT, den 20sten Julij heeft onze Leeraar G RUITENSCHILD, Th. Dr. afscheid genomen van deze Gemeente, en bij die gelegenheid behandeld *Ps.* CXIX: 156a. *Heere uwe barmhartigheden zijn vele.*

Zijn Wel Eerw. is van zijne betrekking op de Classis van *Leijden*, en van zijne Gemeente ontslagen, door Ds H. G. VAN DEN ES, Th. Dr. en Predikant te *Sassenheim*, daartoe door het Klassikaal Bestuur gecommitteerd.

De

De Kerkeraad heeft reeds gunstig handopening ontvangen.

HAZERSWOUDE; den 27sten Julij. Heden maakte onze Leeraar G. VAN WARMELO, ons bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Zevenhuizen*, waar van hij ons, om zijne afwezigheid, geene openlijke kennis had kunnen geven, en tevens, dat hij voor die beroeping had bedankt.

RHIJNZATERWOUDE. Ter vervulling der vakanture alhier, is reeds handopening ontvangen.

ZOETERWOUDE. Ook alhier is gunstig handopening verleend, ter vervulling van de openstaande Predikantsplaats.

KATWIJK AAN DEN RHIJN vakant. Zie Junij 1828.

HOOGMADE. Zie Julij 1828.

DORDRECHT.

SLIEDRECHT, den 20sten Julij. Onze Leeraar, Ds. J. J. NEUMAN, bepaalde ons heden voormiddag, in zijne voorafspraak vóór eene Leerrede over 2 *Tim.* IV: 7, 8. *Ik heb den goeden strijd gestreden enz.* bij het afsterven van een' zijner hooggeachte voorgangers, den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. FORTUIJN, die op den vorigen dag des Heeren te *Amsterdam*, in den gezegenden ouderdom van ruim 76 jaren overleden was, en gedurende 5½ jaar van Mei 1785 tot November 1790 onder ons had gearbeid. Zijn Wel Eerw. wekte ons op, om ook dezen onzen voorganger in dankbare liefde te blijven gedenken, en ons door dat Evangelie, hetwelk ook hij door leer en wandel ons had aangeprezen, en ons nog verkondigd wordt, te laten toebereiden voor de onverwachte komst van den Heer, den regtvaardigen Regter, wiens loon met Hem is.

KLAASWAAL, den 27sten Julij. Nadat onze Leeraar J. HOOIJKAAS, ons den vorigen dag des Heeren had medegedeeld, dat hij eene beroe-

roeping naar de Gemeente van *Grootebroek*, in den Ring van *Enkhuizen*, ontvangen had, maakte zijn Eerw. ons heden bekend, dat hij zich verpligt had gevonden, voor deze beroeping te bedanken; terwijl hij zich weder bij vernieuwing aan ons verbond, met 2 *Thesf.* III: 4.

WIJNGAARDEN, den 10den Aug. Onze Predikant, de Wel Eerw. Heer J. H. SOLI, gaf ons den 27sten kennis, dat door hem den 24sten dier maand eene beroeping naar *Zwartewaal* ontvangen was, en heden mogten wij van zijn Eerw. hooren, dat hij voor dezelve bedankt had.

BLESKENSGRAAF EN HOFWEGEN. Zie Junij 1828.

GOUDA.

GOUDA, den 12den Aug. Nadat uit het vroeger gemelde zéstal, op den 26sten Julij l. l. op het drietal geplaats waren:

DD. J. MOL, JZ. Predd. te *Deventer*. H. VAN HEIJNINGEN, te *Rijswijk*. en J. J. ROOZEBOOM te *Waddingsveen*; is daaruit op den 28sten beroepen, Ds. J. J. ROOZEBOOM, welke deze beroeping, na beraad, heeft aangenomen.

HAASTRECHT, den 3den Aug. Onze Leeraar, Ds. J. J. W. DIEMONT, ontving den 21sten Julij j. l. eene beroeping tot tweeden Predikant in de Gemeente van *Barneveld*, gaf ons den 27sten daaraanvolgende daarvan openlijk kennis, en berigtte ons heden voormiddag, aan het einde zijner Leerrede, over *Ps.* LXXIII: 24. dat hij zich verpligt gevonden had, voor die beroeping te bedanken.

NOORDELOOS, den 20sten Julij 1828. Onze Leeraar H. LANGENBERG, de beroeping naar *Abkoude* aangenomen hebbende, nam heden namiddag afscheid van ons, nadat zijn Eerw. op den 18den dezer behoorlijk van

zijne

zijne betrekkingen op de Classis van *Gouda* en deze Gemeente was losgemaakt.

EVERDINGEN vakant. Zie Mei 1826.

NIEUWPOORT. Zie Junij 1828.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

AMEIDE EN TIENHOVEN. Zie Junij 1828.

BRIELLE.

NIEUWLAND, den 27sten Julij. Onze Leeraar, Ds. J. STERK, maakte ons heden in zijne voorafspraak bekend, het overlijden van den Wel Ed. Geb. Heer M. S. B. JANTZON, van *Nieuwland*, Oud Burgemeester der stad *Breda*, en Ambachtsheer dezer Gemeente, eenen man, die de godsdienstige en burgerlijke belangen dezer Gemeente gaarne en waar hij kon bevorderlijk zijn wilde. Wij werden door onzen Leeraar opgewekt, om de nagedachtenis diens achtingswaardigen mans in zegening te houden, en te gelijk aan onze eigene broosheid herinnerd, op dat ook wij ons voor den meest gewigtigen overstap mogten voorbereiden.

ZWARTEWAAL. Door het overlijden van Ds. O. S. SPOELSTRA VAN GOGH, die de beroeping herwaarts had aangenomen, deze Gemeente op nieuw vakant geworden zijnde, zoo heeft de Kerkeraad op den 21sten Julij l. l. gemaakt het navolgende twaalftal:

DD. SOLI, Predd. te *Wijngaarden* en *Ruigbroek*. PREUYT, te *Oudenbosch* en *de Hoeve*. STERK, te *Nieuwland*. SCHMIDT, te *Oostvoorn*. WESSELS, te *ter Heiden*. VAN ALDERWERELT, te *Heenvliet*. DE GROOT STIFFRIJ, te *Pijnacker*. TREFFERS, te *Hellevoetsluis*. VAN SCHAICK, te *Koregdijk*. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet*. BERGSMA, te *Buinik* en *Vegten*. en SPIJKER, te *Piershil*.

De zes eersten op het zestal, en drie eerste op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen, Ds.

DS. J. H. SÖLL, Pred. te *Wijngaarden* en *Ruigbroek*, die echter, na beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.

HEKELINGEN, den 10den Aug. Onze Leeraar Ds. P. STEENMEIJER, die ons voor veertien dagen berigtte, dat hij eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Ritthem*, onder de Classis van *Middelburg*, maakte ons heden bekend, dat hij die beroeping, onder inwachting van de noodige approbatien, had aangenomen.

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

STAD AAN 'T HARINGVLIET vakant. Zie Junij 1828.

NOORD-HOLLAND.

Het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, heeft, in deszelfs Vergadering van Augustus, geëxamineerd, en tot den Predikdienst toegelaten, de Heeren: J. B. MOQUETTE, D. HUPKENS JR., J. SIBLESZ, W. IMMINK, A. H. M. DIEPERINK en G. VAN BORK, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid, te *Leijden*.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. De beroeping op Ds. J. CORSTIUS alhier uitgebragt, de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen reeds ontvangen hebbende, wordt zijn Eerw. eerlang te gemoet gezien.

SLOTERDIJK, den 20sten Julij 1828. Deze Gemeente werd heden aangenaam verrast, daar Ds. H. J. CALKOEN bekend maakte, dat door een Lid der Christelijke Hervormde Kerk, die des Zomers hier zijn Buitenverblijf houdt, een nieuw zilveren Doopbekken, en daarbij behoorende zilveren Waterkan, met kunst en smaak vervaardigd, aan

aan deze Gemeente ten geschenke gegeven was. Volgens begeerte van den Edelmoedigen Gever, wordt bij deze kennisgeving zijn naam verzwegen.

AMSTELVEEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

KORTENHOEF vakant. Zie Julij 1828.

AMSTERDAM vakant. Zie Julij 1828.

H A A R L E M.

SPAARNDAM, den 3den Augustus 1828. Onze Leeraar, W. C. VAN CAMPEN, berigtte ons heden, dat de beroeping naar *Hoofdplaat*, onder de Classis van *IJzendijke*, door hem was van de hand gewezen. Naar aanleiding van 2 *Cor.* IV: 7, herinnerde hij ons de wezenlijke betrekking, waarin Gemeente en Leeraar tot elkander staan; en tot handhaving derzelve, mogten wij ons dan ook op nieuw plegtig verbinden.

WESTZAANDAM. Zie Julij 1828.

A L K M A A R.

HARINGKARSPEL EN DIRKSHORN. Den 27sten Julij hadden wij het genoegen, dat onze Leeraar, H. BLANKSTEIN, onder ons werd bevestigd, en met oplegging der handen ingezegend, door onzen Consulent, J. C. MOHR, Pred te *Warmenhuizen*. De Bevestiger sprak over den last, door JEZUS zijnen Apostelen gegeven, *Predikt het Evangelie*, *Marc.* XVI: 15*b*. en de Bevestigde begon zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Jacob* I: 21*b*. *Ontvangt met zachtmoedigheid* enz.

VALKOOG EN ST. MAARTEN, den 7den Augustus. Heden heeft de Kerkeraad, onder bestuur van den Consulent, J. J. VAN DER SLUIS JOHZ, Pred. te *Schagen*, ter vervulling der vakature, door het vertrek van den Wel Eerw. Heer PH. WASSENAAR, het navolgende zes- en drietal geformeerd:

Zes-

Zestal:

DD. FAURE BEECKMAN, Predd. te *Voorst* MULLER, te *Ophemert*. PLUIM GREIDANUS, te *Eterskem* en *Schardam*. LEDEBOER, te *Kolhorn*. DE COCK, te *Huisduinen*. en TENCKINCK, Kandidaat tot de H. Dienst, bij het Provinciaal Bestuur van *Noord-Braband*.

Drietal:

DD. FAURE BEECKMAN, MULLER en TENCKINCK.

Waaruit beroepen is, de Wel Eerw. Heer BOURITIUS SICCO TENCKINCK.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Zie Mei 1828.

SCHOORL, GROET EN KAMP vakant. Zie Mei 1828.

HIJPOLITUSHOEF EN WESTERNIELAND vakant Zie Junij 1828.

WAAL EN KOOG OP TEXEL. Zie Julij 1828.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN. Zie Julij 1828.

HOORN.

ENKHUIZEN. Onze jongste Leeraar, Ds. J. CORSTIUS, heeft de beroeping naar de Gemeente van *Amsterdam* aangenomen.

ZWAAG. Op den 6den dezer ontvingen wij van onzen Leeraar, Ds. J DIJK, berigt, dat hij in de naburige Gemeente van *Berkhout*, beroepen was; en op den 13den daaraanvolgende vernamen wij, dat hij deze beroeping had aangenomen.

ANDIJK. Na dat Ds. P. VAN VELDEN, Predikant te *Oldenmarkt* en *Paaslo*, goedgevonden had, voor de alhier op hem uitgebragte beroeping te bedanken, zoo heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent Ds PH. WASSENAAR, Predikant te *Wervershoof*, op nieuw het volgend zestal geformeerd:

DD B. ANSINGH, Predd. te *Ruinen*. J. DE WITT, te *Cuinre*. H. D. STRUIVING, te *Westwoud* en *Binnen-*

nenwijzend. J. NIKKEL, te *Wormer.* S. G. ADAMA ZOLLIUS, te *Aardswoud.* W. C. VAN CAMPEN, te *Spaarnwoude* en *Spaarndam.*

En zijn hier uit op het drietal gebragt:

DD. ANSINGH, DE WITT en STRUIVING.

Waaruit aanstonds beroepen is, Ds. B. ANSINGH, Pred. te *Ruinen.*

MEDEMBLIK. Op den avond van den 12den Julij l. l., overleed alhier aan een verval van levenskrachten, onze rustende Leeraar Ds. W. F. HACHENBERG, in den ouderdom van vier en zeventig jaren, en ruim zes maanden. Ds. G. DOEDES, heeft op den 20sten Julij aan zijne nagedachtenis de verdiende hulde toegebragt, met eene Leerrede over *Openb.* XIV: 13.

MEDEMBLIK. De beroepen Leeraar Ds. J. M. BROEKHOFF, Predikant te *Heino*, heeft de beroeping herwaarts aangenomen.

BERKHOUT. Ook wij hebben berigt ontvangen, dat Ds. J. DIJK, Predikant te *Zwaag*, voornemens is tot ons over te komen.

GROOTEBROEK. Ds J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, Pred. te *Woudenberg*, voor de beroeping alhier bedankt hebbende, is het vorige viertal aangevuld, met Ds. J. HOOIJKAAS, Pred. te *Klaaswaal*, doch ook deze beroepen zijnde, en na beraad bedankt hebbende, is op nieuw, en voor de vierdemaal, door den Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent Ds. J. B. HARTMAN, Az. Pred. te *Bovenkarspel*, op den 29sten Julij l. l. de volgende nominatie gemaakt, als:

DD. E. J. VAN WEZEL, Predd. te *Rheeuwijk.* J. C. BUIN, te *Beets.* A. VAN GELDER, te *Almen.* en J. J. SLOP, te *Schermerhorn.*

En is daaruit dadelijk beroepen Ds. E. J. VAN WEZEL, Predikant te *Rheeuwijk*, onder de Classis van *Gouda.*

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.

OOS-

OOSTER- EN WESTERBLOKKER. Zie Januarij en Mei 1828.

HAUWAART vakant. Zie April 1828.

E D A M.

EILAND MARKEN, den 6den Julij 1828. Heden maakte onze Leeraar, de Wel Eerw Heer J. SCHARDAM, ons bekend, dat hij de beroeping naar de Gemeente van *Opperdoes*, ons voor acht dagen aangekondigd, onder inwachting van de vereischte approbatiën, had aangenomen. Zoo dat MARKEN weder vakant zal worden.

KWADIJK, den 27sten Julij 1828. Heden nam onze Leeraar Ds. D. J. H. VAN TUSSENBROEK, beroepen naar *Rumpt*, onder de Classis van *Bommel*, affcheid van ons, met eene Leerrede over 2 *Thesf.* II: 15*a*. Vrijdags te voren was hij van zijne betrekking op de Classis, en den Kerkeraad., behoorlijk losgemaakt, door den Wel Eerw. Heer L. VAN DER HORST, gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Edam*, en Predikant te *Oosthuizen*.

KWADIJK, den 10den Aug. 1828 Na gunstig verkregene handopening, is heden de Kerkeraad bijeengekomen, tot het doen eener beroeping, en heeft, onder het bestuur van den Consulent, Ds. L. J. VAN DAM, Predikant in de *Beemster*, de volgende nominatie geformeerd:

Zestal:

DD. L. VISSER, Predd. te *Koedijk* G. RIBBIUS, te *Middelie* en *Akswijk*. S. L. NAPJUS, te *Warder*. N. P. GREIDANUS, te *Etershem* en *Schardam*. J. C. ALTING, te *Purmerland*. en B. S. TENCKINCK, Kandidaat van de h. dienst.

Drietal:

DD. L. VISSER, G. RIBBIUS en B S. TENCKINCK.

Waaruit dadelijk beroepen is, de Wel Eerw. Heer BOURITIUS SICCO TENCKINCK, Kandidaat van de h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noordbraband*.

BROEK IN WATERLAND. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. R. DE HOLL, heeft eene beroeping naar de Gemeente van *Zevenhuizen* ontvangen, en in beraad genomen.

RANSDORP EN SCHELLINGWOUDE, den 10den Augustus. Ds H. LAMBERS, te *Wilsum*, voor de alhier op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, is de Kerkeraad, onder voorzitting van deszelfs Consulent, Ds. D. BROEDELET, DZ., Pred. te *Durgerdam*, heden weder bijeen gekomen, om door het beroepen van eenen anderen Leeraar, voorziening in de ontstane vakature te zoeken. Dien overeenkomstig werd een drietal geformeerd: waarop geplaatst waren, de Heeren: A. H. M. DIEPERINK, J. SIEBLESZ en J. IMMINK, Kandidaten van de heilige dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, waaruit, staande de Vergadering, is beroepen de Wel Eerw Heer A. H. M DIEPERINK, Kandidaat bij bovengemeld Provinciaal Bestuur; aan wien de beroepsbrief is ter hand gesteld, en die de beroeping in beraad heeft genomen.

EDAM staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

WATERGANG vakant. Zie Julij 1828.

Z E E L A N D.

M I D D E L B U R G.

RITTHEM, den 20sten Julij 1828. Ds. K. J. VAN DRIEL, voor onze beroeping bedankt hebbende, zoo is heden, uit het volgend drietal:

DD. P. STEENMEIJER, A. B. HAGEN en J. T. WERNDLEIJ CLINGE, Predd. te *Hekelingen*, *Heinkenszande* en *Bekerke*; beroepen Ds. P. STEENMEIJER, Pred. te *Hekelingen*, die, in afwachting der noodige approbatien, dit beroep, na beraad, heeft aangenomen.

ST.

St. LAURENS en BRIGDAMME, den 31sten Julij 1828. Heden ontvingen wij eene missive van Ds. H. L. DE JONGE, Pred. te *Haamstede*, houdende het berigt, dat hij voor onze beroeping bedankte. Zoo dat

St. LAURENS en BRIGDAMME nog vakant is. Heeren Kandidaten worden uitgenoodigd, om alhier hunne gaven te laten hooren, verlangende de Kerkeraad weder spoedig over te gaan tot het doen eener beroeping, of zich met gefrankeerde brieven aan te melden, bij den Consulent der Gemeente, Ds. L. JUTTING, Pred. te *Nieuw-* en *St. Joostland*.

MELIS en MARIENKERKE. Zie Julij 1828.

ZIERIKZEE.

ZIERIKZEE. Het drietal van Predikanten, alhier door den grooten Kerkeraad, uit het vorig gemaakt zestal, geformeerd, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het gunstig verkregen Emeritaat van Ds. N. STELT, was: DD. J. B. BARENBRUGH, H. J. KROM en G. J. DE WIT, Predd. te *Doetinchem*, *Willemstad* en *Oostburg*; hetwelk hier gemeld wordt om het abuis, dat in de vorige opgave heeft plaats gehad.

BROUWERSHAVEN, den 31sten Julij 1828. In de vergadering van den Ring van *Brouwershaven*, alhier gehouden in Mei l. l., is tot deszelfs Scriba en Quaestor gekozen, Ds. H. L. DE JONGE, Pred. te *Haamstede*, en zulks in plaats van den Heer H. W. LE SAGE TEN BROEK, sedert den 1sten Januarij dezes jaars, Emeritus Predikant van *Noordgouwe*.

HAAMSTEDE, den 3den Aug. 1828. Op den 20sten Julij l. l. maakte onze Leeraar, Ds. H. L. DE JONGE, ons bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *St. Laurens en Brigdamme*, bij *Middelburg*; doch op heden berigtte hij ons, des voormiddags, voor dezelve

te hebben bedankt, en verbond zich des namiddags op nieuw aan ons, met eene Leerrede, naar aanleiding van *Hand.* XI: 18*a*. *En, als zij dit hoorden, waren zij te vreden en verheerlijkten God.*

SCHERPENISSE EN WESTLAND Onze Leeraar Ds. A. VAN RAALTE, beroepen naar *Fijnaard* en *Heiningen*, heeft heden den 27sten Julij zijn afscheid gepredikt, met eene Leerrede over *Eph* VI: 24. *De genade zij met alle degenen, die den Heere Jezus Christus lief hebben in onverderfelijkheid. Amen.*

'S HEERJANSLAND, den 13den Julij. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. J. W. ERMERENS, bij afstand van onzen Consulent, in deze Gemeente bevestigd, door Ds. A. UITENHOVEN, Pred. te *Brouwershaven*, tot tekst hebbende *Coll.* III: 15. De Bevestigde aanvaardde zijne dienst onder ons, met *Rom.* I: 11.

NOORDWELLE, den 6den Julij. Onze Leeraar, Ds. N. E. ERNST VETTEN, bepaalde ons heden, bij het overlijden van den Wel Edelen Heer BARTEL LOCKER, Ambachtsheer dezer Gemeente; dat in de voorgaande week had plaats gehad, en een wezentlijk verlies voor deze Gemeente is. Door zijne uitgebreide kunde, was hij voor velen een Raadsman, daarenboven een weldoener der Armen, en een vriend van de openbare Godsdienst, waarvan hij, in zijn leven uitstekende bewijzen gegeven, en na zijnen dood geene mindere, achtergelaten heeft.

OUWERKERK. Heden den 10den Augustus, maakte onze Leeraar, Ds. H. J. VAN INGEN, ons bekend, dat zijn Wel Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Scherpenisse* en *Westkerke*, en dat hij deze beroeping heeft in beraad genomen.

NOORDGOUWE. Zie Junij 1828.

GOES.

GOES.

JERSEKE, den 15den Junij. Onze Leeraar, A. FONHOFF, die ons den 8sten dezer berigt had gedaan, dat hij eene beroeping had ontvangen, naar *Waarden*, gaf ons nu kennis daarvoor te hebben bedankt, en verbond zich weder aan ons, predikende over *Hebr* XI: 9 10.

BAARLAND, den 19den Junij. Onze Leeraar, J. C. MEIJER, heeft, na beraad, voor eene beroeping naar *Meliskerke*, bedankt.

'S HEER ABTS EN SINOUTSKERKE. Op den 19den Junij l. l., werd, ter vervulling onzer vakature, op nieuws, een drietal gemaakt, waarop geplaatst werden:

DD. C. GUTTELING, C. VAN RINTELN en J. F. HOFMAN, Predd te *'s Greveldum Capelle*, *Ossendrecht* en *Breskens*, en daaruit beroepen, Ds. C. GUTTELING, die echter, na beraad, ook voor deze beroeping heeft bedankt.

CORTGEEN, den 13den Julij 1828. Onze Leeraar, Ds J. SANDERS VAN DEN HEUVEL, heeft voor eene beroeping naar de Gemeente van *IJzendijke* bedankt, en zich heden op nieuws aan ons verbonden, predikende over 1 *Thess.* III: 8, 9. *Nu leven wij, indien gij vast staat in den Heer; want wat dankzegging kunnen wij* enz.

OVEZANDE EN DRIEWEGEN, den 10den Augustus. Voor drie weken maakte onze Leeraar, J. DAGEVOS, ons bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Serooskerke*, onder de Classis van *Zierikzee*, en heden vernamen wij van hem, dat hij voor die beroeping bedankt had

SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

WAARDEN. Zie Junij 1828

BIESELINGEN. Zie Junij 1828.

WEMELDINGEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

IJZENDIJKE.

IJZENDIJKE, den 6den Augustus. Ds J. S. VAN DEN HEUVEL, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent, Ds. J. P. HOFMAN, Pred. te *Breskens*, het volgende zestal geformeerd:

DD. J. V. G. VAN HOEK, J. STEENBERG, C. H. VAN HERWERDEN, J. DAGEVOS, P. V. D. VELDE en J. GRIMS, respective Predd. te *Aardenburg*, *St. Annaland*, *Hontenisse*, *Ovezande* en *Driewegen*, *Oldemarkt* en *Serooskerke.*

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen, Ds. J. V. G. VAN HOEK, Pred. te *Aardenburg*, die deze beroeping in beraad genomen heeft.

HOOFDPLAAT vakant. Zie Maart 1828.

St. KRUIJS Zie April 1828.

WATERLAND (KERKJE). Zie Junij 1828.

KADZAND. Zie Junij 1828.

SAS VAN GEND EN PHILIPPINE vakant. Zie Julij 1828.

UTRECHT.

UTRECHT.

BAAMBRUGGE. Het was op den 8sten Mei l. l., juist 25 jaren geleden, dat onze Leeraar, Ds G. H. VAN BOLHUIS, onder ons werd bevestigd, door den Wel Eerw. Heer O. C. WOLTERBEEK, Pred. te *Utrecht*, met de zoo moedgevende bede des Apostels aan TIMOTHEUS, tweede Brief, *Hoofdstuk* II: 1*b. Word gesterkt in de genade, die in Christus Jezus is!* en nu op den 11den daaraanvolgende, had deze Gemeente met haren Leeraar, het groote voorregt, om in

die

die verfterking te roemen, en den Heer der Gemeente daar voor te danken, predikende zijn Eerw. des voormiddags, bij die gelegenheid, over *Psalm* V: 8 *en* 9. *Ik zal door de grootheid uwer goedertierenheid in uw huis ingaan* enz. zich verbindende om tot den einde toe, gefterkt door die genade in Jezus Christus, zijne krachten en vermogens verder aan zijne dienst te blijven wijden, tot heil van zijne Gemeente aan deze plaats, waar toe en de Leeraar, en de verzamelde Gemeente, 's Heeren genadige bekwaammaking ootmoedig inriepen.

TER AA. den 20ften Julij. Na dat onze Leeraar, de Wel Eerw Heer H. A. VAN DER VEN, van hier naar *Driebergen* beroepen, op den 18den dezer door den Wel Eerw. Heer B. R. J. REPELIUS, Pred. te *Kockenge*, als daartoe, door het Klasfikaal Beftuur van *Utrecht*, Gecommitteerd, in tegenwoordigheid van den Confulent, G. J. VAN DER KUIP, Pred. te *Breukelen*, behoorlijk van zijne betrekking op deze Gemeente was ontflagen, nam zijn Wel Eerw. heden affcheid van ons, predikende bij die gelegenheid, over 2 *Cor.* XIII: 11.

ABKOUDE. den 3den Aug Heden is onze, van *Noordeloos*, tot ons overgekomene Leeraar, de Wel Eerw Heer B. LANGENBERG, in de H. dienst onder ons bevestigd, door den Confulent Ds. G. H. VAN BOLHUIS, Pred. te *Baanbrugge*, die bij deze gelegenheid predikte, over *Eph.* IV: 11*c*. *En fommigen tot Herders en Leeraars*, in verband befchouwd met *vs* 12—16. De Bevestigde deed 's namiddags zijne intrede, met *Hand.* IV: 12*a*. *De zaligheid is in geenen anderen.*

AMERSFOORT.

AMERSFOORT. De maand Julij dezes jaars leverde twee godsdienstige feesten, zoo voor onze Gemeente, als voor hare Leeraars op.

Op den 13den dezer vierde onze tweede Leeraar, Ds. W. BRUL, de gedachtenis van zijne volbragte vijf en twintig jarige Evangeliebediening, in de Gemeenten van *Westbroek*, *Ouderkerk aan den Amstel* en *Amersfoort*, met eene dankrede naar aanleiding van 1 *Tim* I: 12*a*. *En ik dank hem, die mij bekrachtigd heeft.* En op den 31sten daaraanvolgende, vierde onze oudste Leeraar, Ds. P. J. LAAN, gedachtenis zijner vijf en twintig jarige dienst in deze Gemeente, met eene opwekkingsrede over 3 *Joan.* 4. *Ik heb geene meerdere blijdschap dan hierin, dat ik hoore, dat mijne kinderen in de waarheid wandelen.* De talrijke opkomst bij deze feestvieringen, leverde een aangenaam bewijs van de belangstelling der Gemeente in de bediening des Evangelies, en van ware hoogachting voor de genen, die het onder haar eenen zoo geruimen tijd verkondigden.

NIGTEVECHT, den 27sten Julij. Heden vernamen wij van onzen Leeraar, Ds. J F. GOBIUS DUSART, dat hij voor de beroeping naar de Gemeente van *Balk* in *Vriesland*, van welke hij ons den 20sten dezer kennis gaf, bedankt had.

TIENHOVEN vakant. Zie Junij 1828.

DE VUURSCHE. Zie Junij 1828.

WIJK.

DRIEBERGEN, den 3den Aug. Onze, van TER AA, tot ons overgekomen Leeraar Ds. H. A. VAN DER VEN, werd heden onder ons bevestigd, door zijnen Schoonvader Ds. J VAN BLIJENBURG, Pred. te *Weesp*, aan wien de Consulent Ds. A. SLOTEMAKER, Pred. te *Doorn*, dit had afgestaan, met eene Leerrede over *Marc* VI: 34. en aanvaardde zijn werk onder ons, met eene Leerrede over 2 *Cor*, XIII: 9*b*.

VRIES-

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

BEETGUM. Den 13den Julij 1828 heeft Ds. G. R. WIERINGA, van hier verroepen naar *Holwerd*, onder de Classis van *Dokkum*, afscheid van de Gemeente genomen, met eene Leerrede over *Rom.* I: 13' alleen deze woorden: *Op dat ik ook onder u eenige vrucht zoude hebben.*

FINKUM EN HIJUM vakant. Zie Nov. 1826.

WEIDUM vakant. Zie Nov. 1827. en Maart 1828.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE vakant. Zie Julij 1828.

HUIZUM vakant. Zie Julij 1828.

LEKKUM EN MIEDUM. Zie Julij 1828.

HARLINGEN.

HERBAJUM, den 29sten Junij 1828. Onze Leeraar, Ds. TH. M. LAURMAN, maakte ons op den 15den dezer bekend, eene beroeping ontvangen te hebben, naar de Gemeente van *Peins* en *Zweins*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. deze beroeping, onder inwachting der vereischte approbatiën, had aangenomen.

MIDLUM, den 27sten Julij 1828. Den 13den dezer maakte onze Leeraar, Ds. J. FOLKERTSMA, ons in de namiddaggodsdienst, bij monde van zijnen vriend, Ds. R. M. CLOPPENBURGH. Pred te *Wijnaldum*, bekend, dat zijn Eerw. dien morgen eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Waal* en *Koog op Texel*, heden mogten wij vernemen, dat zijn Eerw. deze beroeping, had van de hand gewezen.

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

EXMORRA EN ALLINGAWIER vakant. Zie Junij 1828.

WONS EN ENGWIER. Zie Junij 1828.

BURG-

BURGWERD, HIGTUM EN HARTWERD. Zie Junij 1828.

PEINS EN ZWEINS. Zie Julij 1828.

S N E E K.

BALK, den 16den Julij 1828. Heden ontving onze Kerkeraad een legaal berigt, dat de Grietman van *Gaasterland*, bij electie uit een te voren door ons gemaakt drietal, tot Predikant in deze Gemeente verkozen had, den Wel Eerw. Heer F. GOBIUS DUSART, Pred. te *Nigtevecht*, onder de Classis van *Amersfoort*, aan wien dan ook de beroepsbrief is toegezonden

BALK, den 1sten Aug 1828. Heden kreeg onze Kerkeraad bij missive van den 26sten Julij j. l. berigt, dat de Wel Eerw Heer J. F. GOBIUS DU SART, Predikant te *Nigtevecht*, voor het beroep in deze Gemeente bedankte; waarom wij eerlang tot eene nieuwe en vijfde nominatie zullen overgaan.

JUTRIJP, den 3den Aug 1828. Heden predikte onze Predikant Ds. J. OFFERHAUS, na den 31sten Julij l. l. losgemaakt te zijn, van zijne betrekking op de Classis van *Sneek*, en van onze Gemeente *Jutrijp* en *Hommerts*, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Sneek*, den Wel Eerw zeer gel Heer A. MOLENAAR, Predikant te *Sneek*, afscheid, naar aanleiding van 2 *Tim.* III: 14*a*.

KOUDUM, den 10den Aug. 1828. Na bekomene handopening, is ter vervulling onzer vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. H. J. C. MENSONIDES, naar *Hensbroek*, den 17den November 1827, alhier beroepen Ds. P. VAN VELDEN, Predikant te *Oldemarkt*, die na beraad bedankt heeft.

Den 15den Januarij 1828, Ds. K. N TER HAAR, Predikant te *Simonswolde*, Coetus *Oostvriesland*, die insgelijks onze beroeping heeft afgewezen.

Den

Den 26sten Maart 1828. Ds. J. LAMBERTS, Pred. te *Zuidhuisterveen*, die al mede heeft bedankt, en

Den 9den Julij 1828, Ds. J. SWIERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, die ons ook van zijn bedanken berigt gaf. Weshalve wij ten spoedigsten, tot eene vijfde poging ter vervulling der vakature, zullen moeten overgaan.

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

OUDEMIRDUM, NIEUWEMIRDUM EN SONDEL. Zie Julij 1828.

DOKKUM.

WANSWERD EN JESLUM Den 24sten Julij is hier beroepen, volgens stemming van Hervormde Floreenpligtigen, Ds. J. LOS, Predikant te *Peize*, onder de Clasfis van *Asfen*, Consulenten waren:

DD. J. P. ESCHER en P. A. C. HUGENHOLTZ, Predikanten te *Birdaard* en *Dokkum*.

De Heer LOS, heeft dit beroep in beraad genomen.

AUGSBUUR EN KOLLUMERZWAAG. Den 1sten Aug. is hier beroepen volgens stemming der Floreenpligtigen van de Hervormde Belijdenis, Ds. G. LANDWEHR, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, die dit beroep in beraad heeft genomen; DD. J. P. B. RIEDEL, Pred. te *Kollum* en H. F. TH. TOCKENS, te *Twijsel*, hebben als Consulenten hier bij geadsisteerd.

HOLWERD. Den 20sten Julij is Ds. G. R. WIERINGA, van *Beetgum* tot ons overgekomen, alhier bevestigd, door den eersten Consulent, Ds. R. POSTHUMUS, Predikant te *Waaxens*, met eene Leerrede over *Jac.* III: 13. *Wie is wijs onder u, die bewijze uit zijnen goeden wandel, zijne werken in zachtmoedige wijsheid.* Des namiddags deed de eerstgemelde zijne intre-leerrede; de tekst was *Matth.* XIII: 18. *Gij dan hoort de gelijkenis van den zaaijer.* Eene

Eene acte van Lidmaatschap van de Eerw. Classis van *Dokkum*, is zijn Eerw. van wege het Klassikaal Bestuur bezorgd.

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE. Den 7den Augustus is hier beroepen Ds. H. PENNINGA, JAC. FIL. Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*.

Dit beroep uitgebragt, volgens stemming der Hervormde Floreenpligtigen, is aanstonds aangenomen. DD. F. BEKIUS, Predd. te *Dantumwoude* en J. C. VENEMA, te *Rinsmageest*, bestuurden als Consulenten deze actus.

REIJTSUM, GENUM en LICHTAARD, den 14den Aug. Volgens stemming van Floreenpligtigen, is hier heden beroepen Ds. W. FERWERDA, Pred. te *Oppenhuizen*, onder het resfort der Eerw. Clasfis van *Sneek*. Consulenten waren: DD. H. PENNINGA, Predd. te *Foudgum*. en J. P. ESCHER, te *Birdaard*.

GERKESKLOOSTER vakant. Zie Junij 1828.

VEENWOUDE. Zie Junij 1828

SCHIERMONNIKOOG staat vakant te worden. Zie Julij 1828

BALLUM EN HOLLUM staat vakant te worden Zie Julij 1828.

HEERENVEEN.

MAKKINGA vakant. Zie Dec 1827.

TJERKGAAST c. a. Zie Julij 1828.

WOLVEGA vakant. Zie Julij 1828.

SCHERPENZEEL c. a. vakant. Zie Julij 1828.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

HEINO, den 13den Julij 1828. Na dat onze Leeraar, Ds. J. M. BROEKHOFF, ons voor veertien da-

dagen bekend gemaakt had, dat hij tot Predikant te *Medemblik* beroepen was, vernamen wij heden, dat hij besloten had, die beroeping aan te nemen. Zoo dat

HEINO staat vakant te worden.

DEN HAM. Zie April 1828.

DEVENTER.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.

HENGELO vakant. Zie Mei 1828.

DEVENTER vakant. Zie Julij 1828.

KAMPEN.

WILSUM, den 27sten Julij. Heden vernamen wij van onzen Leeraar, H. LAMBERS, dat hij eene beroeping naar *Ransdorp* en *Schellingwoude*, van welker ontvangst hij ons voor veertien dagen kennis gaf, had afgeslagen.

'T EILAND SCHOKLAND vakant. Zie Mei 1828.

KAMPER-EILAND vakant. Zie Mei 1828.

ZALK. Zie Julij 1828.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

GRONINGEN. Op den 30sten Julij l. l., ontrukte de dood, aan de Hoogeschool binnen onze Stad, den verdienstelijken Hoogleeraar E. TINGA. Onze Gemeente lijdt daardoor mede een groot verlies. Niet alleen toch trad de Overledene, in zijne Akademische betrekking, op gezette tijden voor haar op, met het woord des levens, en stichtte haar dan door zijne ongemeen verstaanbare, bevattelijke, en het hart innemende voordragt, maar ook bekleedde hij bij haar vele jaren en bij herhaling den post van Ouderling, en maakte zich in dezelve bijzonder verdienstelijk,

lijk, door het medehouden van toezigt op het Godsdienstig Onderwijs, en het medebestuur over de opkweeking onzer arme Wezen. Onze Leeraren hebben ieder in zijne eerstvolgende predikbeurt, 's mans nagedachtenis met warm gevoel vereerd.

WESTERBROEK, den 27sten Julij. Heden hield onze Leeraar, de Heer M. T. LAURMAN, beroepen naar *Oosterlittens* in *Vriesland*, zijne afscheidsrede met *Hebr.* XIII: 20, 21. *De God nu des vredes — denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid, Amen.* Den 21sten bevorens was zijn Wel Eerw., van zijne betrekking op Classis en Gemeente behoorlijk ontslagen, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Groningen*, den Heer J. MULDER, Predikant te dier Stede, in bijwezen van den Consulent onzer Gemeente, den Heer H. W. HASELHOFF, Pred. te *Engelbert.*

ADUARD. Tot Predikant bij deze Gemeente, is den 30sten Julij l. l., op vertoonde Acte van Collatie, Kerkelijk beroepen, de Heer J. ALDERSHOFF, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, die deze beroeping heeft aangenomen.

EZINGE. Zie Mei 1828.

FEERWERD vakant. Zie Julij 1828.

WINSCHOTEN.

VLAGTWEDDE. Onze Leeraar, Ds. J. VAN DEN BROEK, onlangs eene beroeping ontvangen hebbende, tot jongsten Leeraar in de Gemeente van *Weener*, in *Oostvriesland*, berigtte ons op heden, dat hij voor die beroeping bedankt had, en verbond zich op nieuw aan deze Gemeente.

BOURTANGE vakant. Zie Junij 1828.

NIEUW BEERTA vakant. Zie Julij 1828.

APPINGADAM.

WOLTERSUM, den 27sten Julij. Heden

had-

hadden wij het genoegen onzen beroepen Leeraar, den Wel Eerw. Heer W. DA REDDINGIUS, van *Midlum* in *Oostvriesland*, onder ons te zien bevestigen; de Consulent predikte bij die gelegenheid, over 2 *Cor.* V: 18—21. Terwijl de bevestigde 's namiddags zijn dienstwerk aanvaardde, met eene Leerrede over 1 *Cor.* XIII: 13.

JUKWERT, den 3den Aug. Heden nam onze Leeraar Ds. J. G. KRUIZINGA, naar *Makkum* in *Vriesland* vertrekkende, afscheid van ons, met eene Leerrede over 2 *Cor* XIII: 11.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

MIDDELSTUM.

WESTERWIJTWERT vakant. Zie September 1826.

BAFLO RASKWERD. Zie Junij 1828.

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

ONDERDENDAM vakant. Zie Julij 1828.

ZUIDWOLDE. Zie Julij 1828.

NOORD-BRABAND.

BREDA.

HOOGE ZWALUWE. Den 15den Junij werd alhier bevestigd, onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A. VAN ASPEREN, door den Wel Eerw. Heer P. GILTAIJ, Pred. te *Made* en *Drimmelen*, aan wien de Consulent dezer Gemeente, de Wel Eerw. Heer H. WESSELS, dit werk had afgestaan. De Bevestiger had ten tekst 2 *Cor.* I: 24 het middelste gedeelte.

De bevestigde aanvaardde 's namiddags zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Matth.* XIII: 17.

OUD EN NIEUW GASTEL, den 7den Julij 1828. Ds. J. W. ERMERINS, van hier beroepen

naar *'s Heerenjansland*, onder de Classis van *Zierikzee*, heeft, na van zijne betrekkingen op Gemeente en Classis van *Breda*, door den gecommitteerden van hetzelve bestuur, Ds. G. VAN HOUHUIS, Predikant te *Rozendaal*, ontslagen te zijn, den 6den Julij, zijne afscheidsrede gehouden, predikende over *Handel.* II: 42—47. Dus OUD EN NIEUW GASTEL vakant.

FIJNAARD EN HEININGEN, den 17den Junij 1828. Het beroep alhier uitgebragt op Ds. A. VAN RAALTE, is door zijn Eerw. onder inwachting der vereischte approbatiën, aangenomen.

FIJNAARD, den 3den Aug. 1828. Heden eindelijk werd onze Gemeente verblijd, door de bevestiging en intrede, ter vervulling der Leeraarsplaats. De Wel Eerw. Heer A. VAN RAALTE, werd door onzen vorigen Leeraar Ds. J. SJOERNIS, bij afstand van den Consulent Ds. A. T. BEAUSAR, bevestigd met 1 *Cor.* XVI: 10*b*. *Ziet, dat hij buiten vreeze bij u zij; want hij werkt het werk des Heeren, gelijk als ik*; en hield zijne eerste leerrede onder ons, naar aanleiding van denzelfden brief, hoofdst. III: 7. *Zoo is dan, noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God die den wasdom geeft.*

HEUSDEN.

SPRANG, den 24sten Julij 1828. Heden heeft de Kerkeraad, onder het bestuur van onzen Consulent Ds. J. L. T. COX, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. J. A. VAN ASPEREN, naar de *Hooge Zwaluwe*, de volgende nominatie gemaakt:

DD. BISEN, Predd. in de *Nieuwe Tonge*. WELLE, te *'s Gravemoer*. BOEZER, te *Andel*, DE LORRAINE HOLLING, te *Delden*. NANNINGA, te *Doeveren*, en *Genderen*. SOLIE, te *Wijngaarden*. VAN DER TUUK, te *Berlikum*. HAMELBERG, te *Cuijk* en *Beers*. VAN DEN BROEK, te *Etten* en *de Hoeven*.

VOR-

VORMAN, te *Baardwijk*, KAM, te *Drunen*, GILTAIJ, te *Drimmelen* en BOLDERMAN, te *Bezoijen*.

De zes eersten op het zestal geplaatst zijnde, werden vervolgens de drie eersten op het drietal gebragt, en daaruit beroepen, Ds. J. [illegible], Pred. in de *Nieuwe Tonge*.

GIESSEN EN RIJSWIJK. H. H. Kandidaten tot de h. dienst worden uitgenoodigd, om alhier hunne predikgaven te laten hooren, en te dien einde zich vooraf met de noodige bewijsstukken te vervoegen, bij onzen Consulent, Ds. C. H. [illegible], Pred. te *Woudrichem*.

ETHEN EN DRONGELEN. Zie Junij 1828.

LOON OP ZAND. Zie Junij 1828.

VEEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

EINDHOVEN.

NUNEN, GERWEN EN WETTEN vakant. Zie Julij 1828.

DRENTHE.

Het Provinciaal Kerkbestuur heeft op den 6den Augustus geëxamineerd, en tot de predikdienst toegelaten, den Heer H. VAN DER WERFF, L. Fil. Litt. et Theol. Cand. te *Groningen*.

ASSEN.

BEILEN, den 13den Julij 1828. Deze Gemeente is vakant. Onze Leeraar, Ds. J. P. DOORNBOSCH, overleed op den 4den dezer. Ds. H. DOORENBOS, Pred. te *Smilde*, den daarop volgenden Zondag, de eerste der Liefdebeurten, welke de Predikanten in dezen Ring, voor onzen zieken Leeraar, op zich hadden genomen, zullende vervullen, maakte ons op dien dag met het afsterven van onzen Leeraar bekend; en heden, als Consulent, de eerste vakatuurbeurt waarnemende, bepaalde hij ons daarbij opzettelijk, predikende over *Openb.* XIV: 13.

GASSELTER NIEUWVEEN, den 20sten Julij 1828. Onze Leeraar, Ds. J. SCHOTSMAN, is te *Zuidwolde* beroepen, en heeft dat beroep aangenomen. Zoo dat

GASSELTER NIEUWVEEN vakant wordt.

M E P P E L.

RUINEN, den 14den Augustus 1828. Op den 27sten Julij l. l., gaf onze Leeraar, B. ANSINGH, ons kennis, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Andijk*, onder de Classis van *Hoorn*. Na deze beroeping in beraad genomen te hebben, mogten wij heden vernemen, dat zijn Wel Eerw. voor dezelve had bedankt.

HOOGEVEEN. Zie Febr. 1828.

DIEVER vakant. Zie Julij 1828.

KOEVERDEN.

SCHOONEBEEK. Zie Mei 1828.

WAALSCHE KERK.

'S GRAVENHAGE, den 3den Augustus 1828. De Wel Eerw. Heer, J. C. J. SECRETAN, is heden, als Herder en Leeraar, onder ons bevestigd, door onzen oudsten dienstdoenden Leeraar, Ds. G. S. DE CHAUFEPIÉ, die bij deze gelegenheid tot grondslag zijner Leerrede leide, 1 *Cor.* III: 11. *Niemand kan een ander fondament leggen* enz. De Bevestigde, predikte des avonds over *Maleach.* II: 7. *De lippen des Priesters zullen de wetenschap bewaren* enz.

VOORBURG vakant.

SCHIEDAM vakant. Zie Maart 1825.

ZIERIKZEE vakant. Zie Nov. 1826.

BRIELLE vakant. Zie Jan. 1827.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie Julij 1828.

RE-

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

ROTTERDAM }
GOUDA } vakant.
WADDINGSVEEN }

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

AMSTERDAM, den 30sten Julij 1828. De Proponent CHRISTOFFEL JAN HOLTZAPFFEL, beroepen Predikant bij de onlangs gevestigde vereenigde Gemeente van den *Brielle* en *Hellevoetsluis*, werd op heden in de Luthersche Oude Kerk alhier, ter gelegenheid der gewone avondgodsdienstoefening, door de Synodale Commissie plegtig tot de heilige dienst ingezegend. De President der Commissie, de Hoog Eerw. Heer Ridder G H. LAGERS, hield, ter voorbereiding onzer plegtigheid, eene Leerrede over *Lucas* VI: 39, 40. strekkende ten betoge van *de noodzakelijkheid ter bevordering van het ware heil eener Christelijke Gemeente en harer Leeraren; dat beide zich naauw aan Jezus Christus aansluiten*, en werd in het opleggen der handen, behalve door de beide Secretarissen DD. J. SCHOLTZ en J. G. E. P. FORTMEIJER, Predd. te *'s Gravenhage* en te *Rotterdam*, en Ds. J. DECKER ZIMMERMAN, Lid der Commissie en Pred. te *Utrecht*, door den Hoog Eerw. Heer G. F. SARTORIUS, buitengewoon Hoogleeraar aan het Seminarium en Pred. bij de Evangelisch Luthersche Gemeente alhier, bijgestaan.

BRIELLE EN HELLEVOETSLUIS, den 10den Aug. 1828. Heden in den voormiddag werd onze beroepen eerste Leeraar, de Wel Eerw. C. J. HOLTZAPFFEL, onder ons bevestigd, door den Consulent den Hoog Eerw Heer J G. E. P. FORTMEIJER, Predikant bij de Evangelisch Luthersche Gemeente te *Rotterdam*, met eene Leerrede over *Luc.* XIII: 30*a*. *En ziet! daar zijn laat-*

 sten,

sten, die zullen de eersten zijn. De Bevestigde aanvaardde in den namiddag zijne dienst, met eene Leerrede over *Philipp.* 1: 6. *En heb het goede vertrouwen, dat hij, die in u begonnen heeft het goede werk, het ook volbrengen zal tot op den dag van Jezus Christus.*

WINSCHOTERZIJL vakant.

UTRECHT. Zie Mei 1828.

LEIJDEN vakant. Zie Junij 1828.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

OLDENDORP. Alhier is beroepen de Wel Eerw. Heer B. R. BOELMAN, Pred. te *Lange Akker*, (*Nieuwe Schans*,) maar heeft na beraad, bedankt.

En is de nominatie weder aangevuld met de Heeren TER HAAR, Pred. te *Georgiewold*, en J. DOUWES, Pred. te *Aalsum*, in de Classis van *Dokkum*.

GRIMERSUM. Uit de voorheen gemelde nominatie, die door het bedanken van Ds. J. WIJCHGRAM, Pred. te *Neêrmoer*, weder was aangevuld, met den Kandidaat bij den Coetus B. KRÜGER, is laatstgemelde beroepen; en verwacht daarop de vereischte confirmatie, om tot het examen pro Ministerio te worden toegelaten.

LARRELT. Na dat de te voren gemelde Heeren genomineerden, allen gepredikt hadden, is uit dezelve beroepen, de Wel Eerw. Heer C. W. WIJCHGRAM, Pred. te *Buitenpost*, in de Classis van *Dokkum*.

NEDERMOER. Onze jongste Leeraar J. WIJCHGRAM, na voor de beroeping te *Grimersum* bedankt te hebben, heeft zich aan ons weder verbon-

bonden, predikende bij die gelegenheid over *Phil.* I: 8—11.

KLEIN MIDLUM. De Hoog Eerw. Heer W. G. REDDINGIUS, Superintendent, en Pred. dezer Gemeente, naar beroepen naar *Woltersum*, in *Groningerland*, is, na afscheid gepredikt te hebben, derwaarts vertrokken, waardoor

KLEIN MIDLUM vakant is.

OLDERSUM ééne Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

MARIENWEER. Zie Dec. 1827.

WEENER vakant. Zie Julij 1828.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELKAMP staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KLEEVE.

KLEEVE vakant. Zie Nov. 1825.

WEZEL.

GEMEN, den 5den Aug. Heden was het voor onze Gemeente een zeer gewigtige dag.

Onze oudste 76 jarige Leeraar, Ds. C. W. WELLEMANN, vierde zijn 50 jarig Jubileum, als Predikant dezer Gemeente. Deze plegtigheid werd een bijzondere luister bijgezet, door vereerende gelukwenschings-schrijven van de Regering in *Munster*, in naam van het Ministerie der Geestelijke zaken in *Berlin*, door de tegenwoordigheid van den Heer Superintendent, eenige Ambtsbroeders, en de hartelijke deelneming van de

 ge-

geheele bevolking dezer stad, zonder onderscheid van religie.

Aandoenlijk werd de plegtigheid, vooral door de tegenwoordigheid van 's mans kinderen en kindskinderen, en de jeugd alhier, welke op onderscheiden wijze hunne deelneming te kennen gaven!

De Jubilanus predikte over *Ps.* CIII: 1 en 2. onder gevoel van hartelijke dankzegging aan God, welke hem onder zoo vele wederwaardigheden en lijden, met hulp en genade was nabij geweest.

De plegtigheid van den dag liep in de beste orde gaf; onder den hartelijken wensch, dat de goede God den grijsaard nog vele jaren spare en hem hulp en uitkomst schenke.

ZENDELING-GENOOTSCHAP.

De buitengewone Vergadering der Bestuurders, van het Nederlandsch Zendeling-Genootschap, is op Dingsdag den 15den Julij en volgende dagen, weder binnen *Rotterdam* gehouden, en des Donderdags de opwekkende redevoering, bij gelegenheid der algemeene vergadering, gedaan door het Medebestuurend Lid Ds. A. DE VRIES, die, naar aanleiding aan *Rom.* X: 14 en 15*a.* aanwees, hoe wij naar de leer van Paulus onze denkbeelden en verwachtingen, ten aanzien van de beloofde toebrenging der Heidenen, tot de kennis van, en het geloof in CHRISTUS, behooren te leiden, en onze werkzaamheden in deze zaak behooren te besturen. Naar gewoonte werd ook de Leden voorgelezen, het verslag der werkzaamheden en van den staat des Genootschaps. Een en ander zal, vertrouwen Bestuurders, nieuwe opwekking en deelneming ten gevolge hebben, en hiertoe bevelen zij deze belangrijke zaak, die van elk Leeraar, en van elken Christen, met allen ernst en liefde aan.

BE-

BERIGTEN.

In de Gemeenten, onder de Classis van *Nijmegen*, is voor noodlijdende Kerken en Personen, in dezen jare, gecollecteerd de somma van *f* 199: 82. en wel te

Nijmegen,	*f* 74:	31
Neerbosch, c. a.	- 3:	71½
Beuningen,	- 4:	65½
Heumen, c. a.	- 4:	—
Over- en *Neer-Asselt*,	- 5:	—
Ekt,	- 7:	50
Valburg, c. a.	- 4:	90
Slijk Ewijk, c. a.	- 1:	80
Hervelt,	- 3:	—
Zetten, c. a.	- 10:	11½
Hemmen,	- 15:	70
Randwijk, c. a.	- 2:	71
Heteren,	- 5:	25
Elden, c. a.	- 5:	25
Huissen,	- 7:	10
Angeren,	- 1:	25
Herwen, c. a.	- 1:	50
Lobith,	- 4:	20½
Gent, c. a.	- 5:	60
Bemmel, c. a.	- 6:	85
Lenth.	- 3:	—
Batenburg,	- 2:	60
Altforst, c. a.	- 1:	—
Wamel, c. a.	- 3:	75
Druten, c. a.	- 3:	15
Winssen,	- 0:	71
Bergharen, c. a.	- 3:	—
Wijchen, c. a.	- 8:	20
Totaal	*f* 199:	82

 Van

Van de Gemeenten te *Ooij*, c. a. *Boek* en *Maasbommel*, c. a. *Leeuwen*, c. a. en *Horssen*, is nog niets ingekomen.

Nijmegen, den 14den Aug. 1828.

De Scriba en Quaestor van het Klassikaal Bestuur van *Nijmegen*,
M. JONGENEEL.

De Ondergeteekende Quaestor van het Klassikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft voor de Noodlijdende Kerken en Personen, in dezen jare, ontvangen:

Uit den Ring van *Zutphen*.

Van *Zutphen*, . .	f 77 : 42⁵	
— *Gorsel*, . .	- 7 : 77⁵	
— *Warnsfeld*, .	- 26 : 50	
— *Almen*, . .	- 7 : 35	
— *Laren*, . .	- 9 : 12	
— *Lochem*, . .	- 16 : —	
— *Gelselaar*, . .	- 1 : 60	
— *Geesteren*, . .	- 2 : 03	
— *Vorden*, . .	- 11 : 32	
— *Ruurlo*, . .	- 13 : 33	
		f 172 : 45

Uit den Ring van *Doesburg*.

Van *Doesborg*, . .	f 42 : 92	
— *Steenderen*, .	- 12 : 38⁵	
— *Hengelo*, . .	- 12 : 10	
— *Keppel*, . .	- 10 : —	
— *Drempt*, . .	- 4 : 66	
— *Angerlo*, . .	- 2 : 50	
— *Lathum*, . .	- 2 : 47⁵	
— *Westervoort*, .	- 2 : —	
— *Didam*, . .	- 5 : 33	
— *Zerenaar*, . .	- 8 : 30	
— *Wehl*, . .	- 1 : 17	
		- 103 : 84

Transporteeren f 276 : 29

Uit

Per Transport *f* 276: 29

Uit den Ring van *Doetinchem*.

Van *Gendringen*,	.	*f* 10: 25	
— *Doetinchem*,	.	- 19: 10	
— *Hummelo*, .	.	- 4: 05[5]	
— *Zelhem*, .	.	- 8: 65	
— *Zeddam*, .	.	- 1: 55	
— *'s Heerenberg*,	.	- 3: 20	
— *Silvolde*, .	.	- 4: 10	
— *Ter Borch*,	.	- 11: 20	
— *Dinksperlo*,	.	- 11: 50	
— *Varseveld*, .	.	- 8: 85	
			- 82: 45[5]

Uit den Ring van *Winterswijk*.

Van *Winterswijk*,	.	*f* 23: 45	
— *Groenlo*, .	.	- 5: —	
— *Borkulo*, .	.	- 14: 85	
— *Rekken*, .	.	- 6: —	
— *Nede*, .	.	- 9: 50	
— *Eibergen*,	.	- 15: 10	
— *Lichtenvoorde*,	.	- 3: —	
— *Aalten*, .	.	- 22: 45	
— *Breedevoort*,	.	- 8: —	
			- 107: 35

Totaal *f* 466: 09[5]

Zutphen,
den 8sten Augustus 1828. J. VAN DER LINDEN.

LETTER-NIEUWS.

In *'s Gravenhage*, word bij de Erve J. Thierrij en C. Mensing en Zoon, uitgegeven en is alom verzonden:

Nieuwe Verhandelingen van het Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, voor het jaar 1827. Behelzende dit Deel:

L

I. Proeve van antwoord op de Prijsvrage: *In welken zin moeten wij de leer van Jezus Christus en zijne Apostelen, als van God zelven geopenbaard, beschouwen? Kan met derzelver uitspraken overeen gebragt worden het gevoelen der genen, die aan de rede het onbetwistbaar gezag toeschrijven, om over zaken van Godsdienst te beslissen? En is, dit ontkend zijnde, des niet te min, een vrij onderzoek over het geopenbaarde toe te staan?* door H. H. DONKER CURTIUS, Theol. Doct. en Predikant te *Arnhem*; aan wien een Gouden Eereprijs is toegewezen.

II. Proeve eener opgave *van de geschiedkundige Berigten, betreffende de geschiedenis van David, vergeleken met zoodanige gewijde Dichtstukken, welke aan hem met zekerheid of waarschijnlijkheid toegekend worden*, door C. W. STRONCK, Theol. Doct. Lid van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te *Utrecht*, enz. en Predikant te *Dordrecht*, aan wien een Gouden Eereprijs is toegewezen, in gr. 8vo. de prijs is *f* 2: 50.

Bij den Boekverkooper, C. L. Schleijer, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen, en alom verzonden:

De Goddelijke Voorzienigheid, blijkbaar in de ontmoetingen en omstandigheden van sommige menschen en gebeurde daadzaken, door J. L. EWALD. Uit het Hoogduitsch. Deze fraaije verzameling van merkwaardige voorvallen, bevat verscheidene voorbeelden van de bestiering der Voorzienigheid in 's menschen gedrag en daden, vergelding van het goede, en straf van het kwade, uitreddingen, gebedverhooringen, ontdekkingen van geheime misdaden en derzelver straffen; alles voorgedragen in den gewonen onderhoudenden stijl des geachten Schrijvers.

INTEEKENING,

Op den tweeden vermeerderden Druk, der Tafereelen van de Staatsomwenteling in *Frankrijk*. Beginnende met de Geschiedenis van den eersten oorsprong der Fransche Monarchie tot de groote Staatsomwenteling en verheffing van NAPOLEON tot Keizer: voorts tot LODEWIJK XVIII., tot den tegenwoordigen tijd, van KAREL X. Met 78 uitmun-

muntende portretten, benevens 78 fraaije uitstaande platen en 28 titel-vignetten; voor elk Deel een bijzonder toepasselijk zinnebeeld, in 28 Deelen en Register, te zamen 30 banden, in groot 8vo.

De Uitgave geschied bij J. NOMAN, Boekhandelaar, te *Zalt-Bommel.*

De Inteekening staat open *tot ultimo October* 1828, *voor den geringen prijs van f* 37: 20.

Na primo November 1828, *tot den verhoogden prijs van f* 55: 80.

(*De* eerste Druk *van dit Werk, in* 26 *Deelen, heeft gekost f* 121: 80.)

Voor de bezitters van *den eersten Druk*, zijn deze Tafereelen van gemelde Staatsomwenteling, nog apart te bekomen, namelijk, het 1ste Deel 1ste Gedeelte, 26ste, 27ste, 28ste Deel en Register, waarmede dit belangrijke Werk compleet is. Insgelijks is de Inteekening opengesteld *tot ultimo October* 1828, *voor den geringen prijs van f* 7: 20. *na primo November* 1828, *voor den verhoogden prijs van f* 10: 80.

De Ingeteekende Exemplaren zullen dadelijk compleet worden afgeleverd.

MAGAZIJN VOOR SCHILDER- EN TOONKUNST.

Heden verschijnt onder dezen Titel het Eerste Stuk, te *Dordrecht*, bij de Boekverkoopers Blussé en van Braam, en is alom tot *f* 1: 50. te bekomen.

Bij genoemden is mede kortelings van de pers verscheen:

I. P. WEILAND, *Beknopt Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, tweede deel, bevattende de letters E—K.

II. H. W. en S. P. TYDEMAN, *Mnemosyne*. Mengelingen voor Wetenschappen en fraaije Letteren, achtste en laatste deel.

III. C. DE BEER, *Vrijmoedige Gedachten op het Rapport, aan Z. M. uitgebragt door de Commissie tot onderzoek der beste Rivier-afleidingen*, met kaart.

IV. W. SCOTT, *Het Leven van Napoleon Bonaparte*, negende en laatste deel.

Van dit belangrijke Werk, dat nu geheel compleet is, zijn nog eenige weinige Exemplaren te bekomen tot *f* 27: 50.

De

De Boekhandelaar G. IJpma, te *Franeker*, geeft uit, en heeft aan zijne Correspondenten verzonden:

Beknopte Handleiding tot de Zwemkunst, of de Kunst om in korten tijd het zwemmen en duiken, in alle opzigten volkomen te leeren, met 19 platen, *f* — 90.

Bij J. C. Sepp en Zoon., Boekhandelaars, te *Amsterdam*, zijn nog maar negen kompleete Exemplaren te bekomen, van het zoo zeer belangrijk werk, genaamd:

OORDEELKUNDIGE GESCHIEDENIS DER SPAANSCHE INQUISITIE, *sedert derzelver vestiging door* FERDINAND V, *tot aan de Regering van* FERDINAND VII. *Bijeengebragt uit de archieven van den Hoogen Raad der Inquisitie, en uit die der Provinciale Regtbanken van het Heilig Officie. Door Don* JUAN ANTONIO LLORENTE, *voormaligen Geheimschrijver der Inquisitie, School-Dignitaris, en Kanonik aan de Hoofdkerk te* Toledo, *Kanselier der Universiteit aldaar, Ridder der Orde van* KAREL III, *Lid van verscheidene geleerde Genootschappen* te Madrid, Sevila, *enz. enz.* In drie deelen, met een algemeen Register en Aanhangsel, versierd met Portret en *fac simile* des Schrijvers, *f* 13 : 75.

In- en uitlandsche tijdschriften hebben zich als om strijd beijverd om de belangrijkheid van dit werk te doen uitkomen. — En geen wonder! Immers nog nimmer was de ondoordringbare sluijer, die de geheimen van deze vreesselijke Regtbank bedekte, zóó geheel weggenomen, of ook kunnen worden weggenomen, als door den Schrijver, die, als Geheimschrijver, met al dezelve bekend was; en aan wien, bij de vernietiging van de Inquisitie door NAPOLEON, alle stukken en papieren tot dezelve betrekkelijk, ter bewaring werden toevertrouwd.

NB. Voor Hun die van dit werk slechts drie Deelen mogten hebben, is het Aanhangsel, waarbij het Portret en *fac simile* des Schrijvers gevoegd is, nog apart te bekomen, voor *f* 1 : 25.

I N-

I N H O U D.

BOEKBESCHOUWING.

M E N G E L W E R K.

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor SEPTEMBER 1828.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.
MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *Oratio de* Germano Theologo, Literarum Sacrarum interprete, *habita Amstelaedami in aede Sacra Remonstrantium, cum in eorum Schola Theologiae atque historiae Ecclesiasticae professionem solemni ritu auspicaretur. A. d.* XXVIII *Novembris Anni* CIↃIↃCCCXXVII *Delphis Batavorum, apud viduam.* J. Allart, 1828. *Const.* 80 *Cents.*

REDEVOERING over den echten Godgeleerde, een Uitlegger der Heilige Schriften, gehouden te Amsterdam *in de Kerk der Remonstranten, door* ABR. DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *bij het aanvaarden van het Hoogleeraarambt in de Godgeleerdheid en Kerkelijke Historie aan derzelver Kweekschool, op den* 28 *van November des Jaars* MDCCCXXVII, *uit het Latijn vertaald door* C. W. WESTERBAEN. *Te* Delft, *bij de Wed.* J. Allart, 1828. *De prijs is* 80 *Cents.*

Oratio, de indole religionis Christianae, in qualibet formae varietate perpetuo spectabili, neque unquam peritura, *quam habuit* G. J. ROÖIJENS, *a. d.* XII *Novembris Anni* CIↃIↃCCCVII, *cum in illustri Athenaeo Amstelodamensi, Theologiae et Historiae Ecclesiasticae professionem auspicaretur. Amstelodami, ex typographia civitatis publica,* CIↃIↃCCCXXVIII,

N. C. KIST, *Oratio de* Ecclesia Graeca, Divinae Providentiae teste, *habitâ a. d.* XV *Decembris Anni* CIↃIↃCCCXXVII, *quum in Academia Lugduno Batava ordinariam Theologiae professionem publice susciperet.*

De Hoogleeraar DES AMORIE VAN DER HOEVEN, heeft, in deze zijne aanvangsrede, duidelijk getoond, zich volkomen te vereenigen, met allen

die in dezen in aanmerking kunnen komen, en gelukkig ook in ons Land vooral de groote meerderheid uitmaken; door aan te wijzen, dat, en waarom de uitlegging des Bijbels, de groote zaak van den Godgeleerde is, waardoor hij zich behoort te onderscheiden, maar te gelijk ook te doen blijken, dat deze eene zaak van het grootste aanbelang ook nog is, zonder te vergeten, wat daartoe in onzen tijd ook vereischt wordt, en daarbij in acht behoort genomen te worden. De ontwikkeling van het een en andere is natuurlijk kort, maar tegelijk ook duidelijk en hartelijk; gelijk ook zij, die de taal der Geleerden niet verstaan, uit de vloeijende vertaling van den Eerw. WESTERBAEN kunnen opmaken. Het is ook hier: *Nunquam satis dicitur, quod nunquam satis discitur.*

Niet minder geschikt, voor de gelegenheid des tijds, sprak de Hoog Eerw. ROOIJENS, bij de aanvaarding van zijnen post, op den 12den November van het verledene jaar, over de bemoedigende opmerking, dat de heerlijke natuur of geaardheid der Christelijke Godsdienst, hoe onderscheiden ook in form of gedaante, echter altoos zigtbaar was, en in 't vervolg ook nimmer verloren zal gaan.

Omzigtig, met behoorlijke onderscheiding, en regt oordeelkundig, heeft ROOIJENS dit hoogst gewigtig onderwerp hier kortelijk behandeld, vooral de aandacht op de voornaamste punten der Geschiedenis in deze bepaald, om zoo tot het bedoelde besluit te leiden, en vervolgens, wat het laatste aangaat, door aan het verledene en tegenwoordige te herinneren, en door te wijzen op den wezenlijk verhevenen, en zich zelve zoo zeer aanprijzenden inhoud der Evangelieleer, het vast vertrouwen opgewekt, dat het Christendom niet alleen blijven, maar ook eindelijk de volkomenste zege behalen zal. Dit is geschied in

eenen

eenen deftigen ftijl, welke elken kenner overtuigend doet zien, dat ROOIJENS althans niet noodig had, zich daaromtrent eenigzins te verontfchuldigen.

De *Griekfche Kerk*, als een getuige te doen kennen *voor de Goddelijke Voorzienigheid*, heeft de Hoogleeraar N. C. KIST, niet ten onregte geoordeeld, een gefchikt onderwerp te zijn, waarmede hij in dezen tijd plegtig het gewoon Hoogleerambt in de Godgeleerdheid, waartoe ook de Kerkelijke Gefchiedenis behoort, aanvaardde. Na de redenen te hebben opgegeven, waarom zij zich van de Latijnfche heeft afgefcheiden gehouden, fpreekt KIST over de voordeelen, welke het Christendom, door de beftelling der Goddelijke Voorzienigheid, daaruit getrokken heeft, niet flechts, maar daarvan ook ten huidigen dage nog geniet, of ook nog verwachten mag; zoo dat dus ook dit kwaad (deze verwijdering tusfchen de belijders van JEZUS, in het Oosten en Westen,) ten goede heeft moeten medewerken.

Vooral volgden wij den Redenaar met genoegen, in de befchouwing van de veel belovende uitzigten, waartoe de tegenwoordige groote gebeurtenisfen aanleiding geven, en die wij met den Spreker hartelijk wenfchen, dat meer en meer, door 's Heilands aanbiddelijke zorg voor de uitbreiding van zijn gezegend Rijk, verwezenlijkt zullen worden.

Langer kunnen wij bij deze Redevoeringen niet ftilftaan, welke alle drie voor derzelver opftellers innemen, en aanleiding geven, om te verwachten dat zij, onder het genot van gezondheid en van den zegen des Allerhoogften, die wij hun hartelijk toebidden, der ftuderende Jongelingfchap zeer nuttig zijn, en den bloei der fchoonfte inrigtingen van ons Vaderland, en vooral het heil der Kerk, krachtdadig bevorderen zullen.

WESSELI ALBERTI VAN HENGEL, *Oratio de Grammatica Literarum Sacrarum interpretatione, Habita d. XXII Sept. Ann.* CIↃIↃCCCXXVII *quum in Academia Lugduno Batava ordinariam Theologiae Professionem Publice susciperet.*

Bij de openlijke aanvaarding van het gewoon Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid te *Leyden*, met deze Redevoering, heeft VAN HENGEL een bewijs te meer gegeven van zijne bevoegdheid voor dezen gewigtigen post. Het door hem gekozen onderwerp is hier op eene voldoende wijze behandeld, zoo dat hij eerst met naauwkeurigheid de natuur en den aard der Grammaticale uitlegging der H. Schriften in haren wijdst uitgestrekten zin beschrijft, op eene geschied en oordeelkundige manier, en vervolgens daaruit gelegenheid neemt, om overtuigend daarvan het nut niet alleen, maar ook het vermaak af te leiden.

Zoo wel het geen hier ter leering en waarschuwing voorkomt, als ter aan- en bemoediging, mag door alle Heeren Studiosi, die zich voorbereiden om eenmaal als Leeraars en Uitleggers der H. Schrift op te treden, wel behartigd worden, en, offchoon men hier dan ook wel niets dat geheel nieuw is, moge vinden voorgedragen, zullen ook reeds bevorderde en dienst doende Leeraars, evenwel zich met de lezing wezenlijk voordeel kunnen doen.

Het zuchtend SCHEPSEL. Proeve eener eenvoudige verklaring van Rom. VIII: *vs.* 18—25. *Door* D. H. WILDSCHUT. *Te* Amsterdam, *bij* J. van der Heij *en* Zoon, 1828. *VIII en* 56 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 60 *Cents.*

De Eerw. WILDSCHUT, heeft zich opgewekt ge-

gevoeld, om over de genoemde plaats zijne gedachten op te schrijven, en aan anderen mede te deelen. Zeer velen hebben dat, voor hem, meer of minder opzettelijk gedaan, zoo dat men gemakkelijk eèn gansch boekdeel zoude kunnen vullen, met de onderscheidene gevoelens op te geven, te toetsen, en het voor- en tegen oordeelkundig uit een te zetten. Hij heeft echter dit laatste niet gedaan, maar in dit kleine Stukje, slechts van eenige verschillende opvattingen melding gemaakt, en vervolgens eigenlijk zich beijverd, om zijn gekozen gevoelen in een aannemelijk licht voor te stellen. Naar zijn oordeel moet men, door het *schepsel*, geenszins de gansche levende schepping dezer aarde verstaan, noch ook het gansche menschdom, maar *al de Christenen van* PAULUS *tijd*, het welk als in zich zelve niet alleen verdedigbaar, maar ook met het redebeleid des Apostels hier overeenkomstig wordt vòorgesteld, en gevolgd door deze omschrijving:

„ *Broeders! indien wij, even als onze Heer* JEZUS CHRISTUS *en om zijnentwil, onschuldig lijden, zullen wij ook, gelijk Hij verheerlijkt is, met eere gekroond worden en in zijnë heerlijkheid deelen. Ik wijze u, ter uwer bemoediging onder de vervolgingen, die gij in deze dagen ondergaat, op die toekomende gelukzaligheid, welke u eenmaal te beurt vallen, en zoo groot en heerlijk zijn zal, dat uwe tegenwoordige verdrukking, daarmede in vergelijking gebragt, er in geene aanmerking bij komen kan. Ja, de lijdende Christenheid ziet die verheerlijking van Gods geliefde kinderen met reikhalzend verlangen te gemoet; want zij is aan allerlei moeite en bezwaren blootgesteld, welke haar niet toevallig overkomen, maar door God, met wijsheid en liefde, ter beproeving en oefening worden toegezonden. Gelaten onderwerpt zij zich daarom aan dezelve, en zij houdt er zich onder*

staande door de bemoedigende hoop, van eenmaal uit die harde slavernij, welke den Christenen verderf en ondergang dreigt, verlost, en tot de vrijheid en het geluk der gezaligden verheven te zullen worden. Verwondert u dus niet over de hevigheid der beproevingen, die gij te lijden hebt, als of u iets vreemds overkwam; want dit is het algemeene lot der gansche Christenheid in onze dagen. Zij zucht en zwoegt allerwege onder den last van zware verdrukking, en haar toestand is treurig en beklagelijk. Ja, zelfs wij Apostelen des Heeren, die met de eerste gaven des heiligen Geestes zijn bevoorregt geworden, zijn daarvan niet uitgezonderd. Ook wij deelen grootelijks in het lijden der Christenen, zuchten daaronder, en zien met verlangen het oogenblik te gemoet, waarop wij van dit ligchaam ontbonden, en in het genot der hemelsche heerlijkheid van Gods kinderen zullen gesteld worden. Die verwachting maakt ons reeds in het vooruitzigt zalig. Wij zijn dier verlossing, op welke wij vastelijk staat maken, nog wel niet deelachtig; want ware dit zoo, en het genot reeds dáár, dan was er voor onze hoop geene plaatse meer: maar nu wij die toekomstige heerlijkheid met volle zekerheid verwachten mogen, verbeiden wij dezelve met gelatenheid en geduld, en gevoelen wij ons door het uitzigt op verlossing gesterkt, om met lijdzaamheid te dulden, en met standvastigheid te verdragen: ja, in deze hoop zijn wij reeds gelukkig, zalig!"

Tot slot heeft WILDSCHUT, het nuttig gebruik zeer kort en goed aangewezen, dat wij ook nog, deze belangrijke plaats dus opgevat zijnde, daarvan maken kunnen.

Niemand kan ontkennen, dat WILDSCHUT hier zijn gevoelen duidelijk heeft voorgesteld, dat hetzelve hier ook zeer aannemlijk voorkomt, en

dat

dat deze opvatting zeer goed overeen is te brengen, met de doorgaande leer van het Evangelie.

Ondertusschen is ons de verdediging der gegevene bepaalde beteekenis, in de elfde §, te kort voorgekomen. WILDSCHUT had, daar het hier vooral op aankomt, zich meer opzettelijk, onzes erachtens, moeten beijveren, om te doen blijken, dat deze beteekenis waarlijk de voorkeur, boven de andere waardig is. Het verwonderde ons, bij voorbeeld, ook van *Col.* I: 23. bij dit onderzoek hier geheel geene melding meer gemaakt te vinden. Wij voor ons, hebben ons ten minsten niet kunnen laten aftrekken, door het hier aangemerkte, van de ons tot heden meest waarschijnlijk voorgekomene gedachte, om door *het schepsel*, *den mensch* te verstaan, het redelijk schepsel Gods op aarde, en dat alzoo hier eene opklimming voorkomt.

Wij wenschen voorts, dat deze bijdrage moge medewerken, om den lust tot onderzoek der H. Schriften, meer en meer op te wekken, en den mensch alzoo op te leiden, om in het Evangelie dien troost te zoeken, welken men in dit leven zoo zeer behoeft, en voorzeker nergens elders zoo volkomen vinden kan.

DANKREDE ter viering van zijne vijf en twintigjarige Evangeliebediening in de Hervormde Gemeente te Dordrecht. *Gehouden in de Groote Kerk, des avonds van den tweeden December* 1827. *Door* C. W. STRONCK, *Th. Dott. Predikant aldaar. Te* Dordrecht, *bij* J. de Vos *en* Comp. 1827. *VIII*, 49 *en* 12 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 60 *Cents.*

FEESTREDE, ter viering zijner vijftigjarige Evangeliebediening, gehouden te Leyden *in de*

Pieterskerk, des avonds van den 27sten April 1828. *Door* H. PROPER, *Predikant aldaar. Te* Leyden, *bij* de Wed. D. du Saar *en* C. C. van der Hoek, 1828. 39 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is* 45 *Cents.*

LEERREDE, *tot affcheid van de Hervormde Gemeente van* Deventer, *uitgesproken den 27sten Januarij* 1828. *Door* C. FRANSEN VAN ECK. *Te* Deventer, *bij* A. J. van den Sigtenhorst, 1828. 48 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is* 50 *Cents.*

De Eerw. STRONCK, heeft deze gelegenheidsrede, over 1 *Tim.* I: 12., welke op verzoek zijner Ambtgenooten, en van vele Leden zijner Gemeente, in het licht gegeven is, zeer geleidelijk en doelmatig gesteld, zijne dankbare gevoelens daarin op eene aangename wijze geopenbaard, voor dat hij vijf en twintig jaren, in *Dordrechts* Gemeente, het Evangelium des zaligen Gods mogt verkondigen, en met gepaste heilwenschen en zegenbeden dezelve besloten.

Aan het bijzonder groot voorregt, dat hem gebeuren mogt, van vijftig jaren lang, door Gods genade, het Evangelie zijns Zoons te verkondigen, gedachtig, heeft de Eerw. PROPER, in deze Leerrede, daarop gehouden, den Tekst 1 *Tim.* I: 17. kortelijk toegelicht, vervolgens de gronden en beweegredenen erkentelijk opgegeven, die hij had om deze lofzegging van den Apostel de zijne te maken, en daarop met gepaste toespraken, welke zijn gevoel van verpligting zoowel als de plegtigheid van het uur van hem vorderden, zijne rede zeer voegzaam besloten.

De Hoog Eerw. FRANSEN VAN ECK, meer dan 41 jaren het werk van eenen Evangeliedienaar verrigt hebbende, sprak, tot afscheid van zijne Ge-

Gemeente, over denzelfden tekst, als de Eerw. STRONCK, bepaalde de aandacht zeer doelmatig, bij de door PAULUS opgenoemde redenen van dankbaarheid, dat hij namelijk van den Heere in de bediening *gesteld* en daarin ook *bekrachtigd* was geworden, en maakte daarvan eene zoodanige toepassing, als beide zijn verstand en hart eere aandoet.

In alle drie deze Leerredenen heerscht een regt Christelijke geest, alle drie dragen zij het getuigenis van bekwaamheid, getrouwheid, geloof en liefde, alle drie vereeren zij de Gemeente, voor welke dezelve bestemd en gedaan zijn, en wij twijfelen geen oogenblik, of zij zullen bij velen lange in het geheugen blijven, en hopen ook dat ze alzoo wezenlijk nut meer en meer stichten zullen.

Aan alle drie deze waardige mannen worde het gegeven, nog eenige jaren hier voordeelig werkzaam te zijn, en zij mogen hier en namaals over de vervulling hunner beste wenschen zich verheugen.

Het GEDRAG *van* JEZUS, *ons een voorbeeld, om onderworpen en gelaten den weg des lijdens te bewandelen. Leerrede over* Joh. XVIII: 11*b*. *Door* E. VAN RINTELN, *Predikant te* Giessen *en* Rijswijk. *Ten voordeele der door den brand Ongelukkigen te* Almkerk. *Te* 's Hertogenbosch, *ter Boekdrukkerij van* H. Palier *en* Zoon, 1826. 26 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is* 30 *Cents*.

DANKREDE, gehouden op den 25*sten Mei* 1828, *te* Nieuwendam, *door* R. A. VAN DEURSEN, *Predikant bij de Hervormde Gemeente aldaar. Met bijlagen. Te* Amsterdam, *bij* P. Kaal, 1828. *VI en* 54 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is* 60 *Cents*.

Met een weldadig doel en ter vertroosting, heeft

heeft de Eerw. van RINTELN, deze Leerrede vervaardigd en in het licht gegeven. Het afsterven van een lief kindje, reeds het vierde dat hem de dood ontrukte, gaf aanleiding tot het opstellen, en in de hoop, om alzoo de door den brand ongelukkigen, van *Almkerk*, eenig voordeel te verschaffen, werd het opstel aan de pers gebragt. De Leerrede is eenvoudig en hartelijk, men ziet dat VAN RINTELN met aandoening schreef, en ook voor zich zelven sprak. Het Christelijk doel zal, hopen wij, bereikt zijn, of nog meer en meer worden.

De Eerw. VAN DEURSEN hield, op den vermelden dag, en ter gezegde gelegenheid eene Dankrede, over *Ps*. LXVI: 8—12. Deswegens werd hij, door eenen anonijmus (die naderhand gebleken is, J. H. VAN MEURTEN, Notaris te *Nieuwendam* te zijn,) vrij vinnig gehekeld in het *Advertentieblad*, daar tegen meende hij zich te moeten verantwoorden, en dit heeft dus aanleiding gegeven tot deze uitgave, welke niet alleen de Leerrede zelve behelst, maar ook de gebeurtenis vermeldt, die de aanleiding gaf, en eenige bijlagen, ter nadere inligting voor den daar naar begeerigen lezer.

De Leerrede zelve had zeker anders kunnen zijn ingerigt, VAN DEURSEN had eenige uitdrukkingen, als op den Kansel minder gepast, of ten minsten niet noodzakelijk, kunnen weglaten, maar zij behelst echter niets, waarover de met dankbare gevoelens vervulde Leeraar, openlijk verdiende doorgehaald, en in een bespottelijk licht te worden voorgesteld. De hier voorkomende verklaringen van de Regering, van den Kerkeraad en van meer dan honderd andere Inwoners, en Leden der Hervormde Gemeente van *Nieuwendam*, leveren, en daarover verblijden wij ons zeer, ook een krachtig bewijs op, dat het houden

den dier Leerrede geenen verkeerden indruk veroorzaakt heeft.

Het smart ons, dat het geschrijf van den Heer v. M. in het gemeld blad, deze verdediging veroorzaakt heeft, en nu hopen wij, dat het hem tot eene les verstrekken zal, om niet weder zoo gereed te zijn, tot het bezwalken van zijnes naastens goeden naam. Wie gelijk v. M. eenen anderen ongeroepen beschuldigen wil, dat hij de zaak vergroot heeft, zie toe, dat hij zich niet belagchelijk make, door iets vermeends gebrekkigs, van eenen derden te vergrooten, en te verzwaren.

De Eerw. VAN DEURSEN, verrigte verder ongeaangevallen zijne ijverige Evangeliedienst, tot eer van God in CHRISTUS en ten zegen zijner Gemeente, en verheuge zich, met meer en meer zoodanige dankbare gevoelens en gedragingen te verwekken, welke den Christen tot sieraad verstrekken.

REDEVOERING ter Nagedachtenis van wijlen den Weleerwaardigen Zeergeleerden Heer J. SCHARP, *uitgesproken in de Maatschappij:* Verscheidenheid en Overeenstemming, *den* 11*den April*, 1828. *Door* J. P. SPRENGER VAN EIJK, *Predikant te* Rotterdam. (*Met bijgevoegde aanteekeningen.*) *Te* Rotterdam, *bij* Mensing *en* van Westreenen, 1828. 48 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 60 *Cents.*

HULDE aan de Nagedachtenis van Dr. J. SCHARP, *toegebragt ter gelegenheid zijner lijkplegtigheid gevierd den* 11*den April l. l., in de Maatschappij:* Verscheidenheid en Overeenstemming, *te* Rotterdam. *Door* R. H. VAN SOMEREN. *Te* Rotterdam, *bij* M. Wijt, 1828. 19 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 49 *Cents.*

De

De NAGEDACHTENIS van J. H. KROM, *gehuldigd op den 15den Januarij 1828. in het Goudsche Departement der Maatschappij* Tot Nut van 't Algemeen. *Door* J. LA LAU, *Predikant te* Gouda. *Te* Delft, *bij* de Wed. J Allart, 1828. 39 *Bladz.* *In gr. 8vo. De prijs is* 60 *Cents.*

GEDENKREDE op wijlen H. D. GUYOT, *Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Professor Honorarius aan de Hoogeschool te* Groningen, *President der Hoofddirectie van*, *en Eersten Instituteur aan het Instituut voor Doofstommen te dier Stede, Lid enz. enz. Door Mr.* B. H. LULOFS, *Hoogleeraar voor het vak der Nederlandsche Letterkunde en Welsprekendheid aan 's Rijks Hoogeschool te* Groningen, *Lid van verscheidene Letterkundige Genootschappen. Te* Groningen, *bij* J. Oomkens, 1828. 81 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 1 : 25.

Het is voorzeker niet te misprijzen, dat men de nagedachtenis van in hun vak verdienstelijke Mannen zoekt te vereeuwigen, en tevens nuttig te maken, voor de nakomelingschap, vooral niet, wanneer dit door daartoe geschikte lieden geschiedt, die zelve zich door liefde tot de waarheid onderscheiden, zoowel als door eene Christelijke begeerte gedreven worden, om de verdiensten van anderen in het gunstigste licht voor te stellen. Wij juichen alzoo ook de goede pogingen, in de bovengemelde Schriften voorkomende, hartelijk toe, om mannen als SCHARP, KROM en GUYOT, die waarlijk niet nutteloos geleefd hebben, van nader bij te doen kennen, op hunne pogingen en schriften meer opmerkzaam te maken, en alzoo hen, ook nog na hunnen dood, te meer nut te doen stichten.

De

De Eerw. VAN EIJK toont, in het eerste gedeelte zijner rede, aan, wat zijn vriend SCHARP, aan wien hij verklaart veel van zijn genoegen en geluk, naast God, verschuldigd te zijn geweest, op *de baan der Wetenschappen en fraaije Kunsten* was, en maakt daarna, schoon zeer kortelijk, op de vruchten opmerkzaam, welke *Rotterdam*, in 't gemeen, en de op den Titel genaamde Maatschappij in 't bijzonder daarvan heeft geplukt, als drangrede tot voortzetting van de hem bij zijn leven bewezene hulde. VAN EIJK heeft zijne taak volbragt, gelijk men van iemand met zijne talenten, die gedurende een tijdvak van niet minder dan veertig jaren, onafgebroken in de vriendschap van wijlen den betreurden Leeraar deelde, mogt verwachten.

De slotsom door hem opgegeven is:

„ Dat SCHARP iemand geweest is van een geoefend verstand, een uitmuntend geheugen, eene levendige verbeeldingskracht, een scheppend vernuft, en een gevoelig edel hart; die zoolang zijne krachten het toelieten, zijne schoone talenten wel heeft gebruikt; als vriend van GOD en menschen zijnen dag wel heeft besteed, en zich bij zijne tijdgenooten regt verdienstelijk heeft gemaakt. De avond en nacht zijn gekomen Zacht is hij ontslapen, en hij rust nu van zijnen arbeid op zijne legerstede. — Godsdienst, letterkunde en poezij, weenen bij zijn graf; maar zijne werken volgden hem na, en daar boven, worden hem eerekransen gevlochten, die de blijde voorteekenen zijn, van hetgeen, nevens den lof onzer dankbaarheid, de nakomelingschap onder *zijnen naam* schrijven zal."

De Heer VAN SOMEREN heeft, doordrongen van gevoelens van hoogachting en dankbaarheid, voor den leermeester zijner vroegere jeugd, den leidsman zijner Jongelings-studiën, en den vriend

zij-

zijnes mannelijke jaren, dit Dichtstukje vervaardigd en uitgevoerd, en verlangt dat men het beschouwe, als een *eenvoudig offer aan de verdiensten van eenen verheerlijkten vriend en vader; en als eene nederige hulde aan de onsterfelijke nagedachtenis van een waarlijk groot man.* Wie zou deswegens niet de aangewende poging billijken, en zelfs het schijnbaar overdrevene, dat de koele beschouwer anders opmerkte, willen voorbijzien? Men plaatse dus deze hartelijke hulde, naast de wel ingerigte redevoering zoo even gemeld.

De Eerw. LA LAU heeft, op verzoek der Bestuurders van het Goudasche Departement, *Tot Nut van 't Algemeen*, zijne redevoering, ter viering der nagedachtenis, van wijlen zijnen geachten vriend en Ambtsbroeder KROM, met waarheidsliefde, naauwkeurig en indruk makend gesteld.

Men leert er den Overledenen nader in kennen, en aan zijne verdiensten hulde te doen. De lof van KROM wordt hier vermeld, maar onopgesmukt, zoo dat ook zijne zwakke zijde niet onopgemerkt gebleven is.

De Hoogleeraar LULOFS, schetst in zijne *Gedenkrede*, de verdiensten van den wijd beroemden GUYOT, als Grondlegger van het regelmatig onderwijs der Doofstommen in ons Vaderland, en de aanspraak, die hij zich, hierdoor, op de achting van alle vrienden der menschheid verworven heeft, na echter vooraf zeer voegzaam eene korte levensschets van den Overledenen gegeven te hebben.

Om het groote en belangrijke, van 's mans voornaamste werk, tot heil zijner Natuurgenooten te beter te doen uitkomen, heeft LULOFS zich verstandig, deze drie vragen ter beantwoording voorgesteld:

1.)

1.) Wat zijn Doofstommen, zonder onderwijs, hun geheele leven door, aan zich zelven overgelaten?

2.) Wat heeft GUYOT, door zijn onderrigt, van die ongelukkige wezens gemaakt? En

3.) Hoe, dat is, met wat moeite, arbeid en opoffering heeft hij zulks gedaan?

Deze Redevoering is alzoo geleidelijk ingerigt, en doet den Overledenen kennen, gelijk men hem zich voorstellen moet, om de hem toekomende Eerezuil mede te helpen oprigten.

Uit de, tot opheldering of bevestiging hier en daar verstrekkende, achter aan geplaatste Aanteekeningen, nemen wij met veel genoegen, en tot roem van Z. M., deze over:

„ In het voorbijgaan zij hier aangeroerd, dat, luidens een schrijven van den Heer Staatsraad, Gouverneur dezer Provincie, aan de Hoofddirecteuren van het Doofstommen - Instituut te *Groningen* en aan de familie GUYOT d. d. 19 Febr. 1828, Zijne Majesteit, onze geëerbiedigde Vorst heeft goedgevonden, dat er een borstbeeld van GUYOT door een' bekwaam kunstenaar, den Heer CALLOIGNE te *Brugge*, vervaardigd, en ter vereering van 's mans nagedachtenis naast dat van den Abt DE L'ÉPÉE, in de groote leerzaal van het Instituut, hier ter stede geplaatst zal worden."

NARRATIO de vita et scriptis EV. WASSENBERGH *V. Cl. deque rebus, quae Athenaeo Publico nuper evenerunt. Explicita a* JO. GUIL. DE CRANE, *cum rectura tertium abiret, d.* XXV *Septembris* CIↃIↃCCCXXVII. *Franequerae, apud* G. Ypma, 1828. *Constat.* 60 *Cents.*

De Hoogleeraar DE CRANE, heeft hier een kort

maar naauwkeurig verslag gegeven, van de laatstelijk plaats gehad hebbende gebeurtenissen, op en ten aanzien van het Franeker beroemde Athenaeum, en alzoo met deszelfs tegenwoordigen toestand den lezer eenigzins bekend gemaakt, maar vooral zich beijverd, om den onlangs (in den vroegen morgen van 3 December 1826,) zacht en zalig, gelijk wij hopen, overledenen, zeer beroemden Hoogleeraar E. WASSENBERGH, aan het Publiek zoo te doen kennen, als hij oordeelde zijner waardig te zijn. Hij heeft zich daarin met de meest mogelijke getrouwheid gekweten, zeer zediglijk zijne groote verdiensten doen uitkomen, en vooral zijne werken en schriften laten spreken. Wij aarselen daarom ook geen oogenblik om te verklaren, dat deze *Narratio* daarom eene bijzondere waarde bezit, en verdient gelezen en bewaard te worden. Recensent heeft zelf ook den grooten Geleerde, den voortreffelijken Hoogleeraar, den allervriendelijksten raadsman, den ongemeen beschaafden en verpligtenden meester en vriend, den warmen vereerder van de beste Godsdienst gekend, genoten, bemind, en altoos zal bij hem de nagedachtenis van dien edelen, in zegening blijven.

Den Hoogleeraar DE CRANE wel bedankende voor deze aanwijzing der verdiensten van dezen onvergetelijken NESTOR, met wien hij zoo vele jaren ten nutte van de Vriesche, weleer bloeijende Akademie, leven en werken, en zoo vele voortreffelijke Kweekelingen leveren mogt, eindigen wij deze korte beschouwing, met de beste wenschen voor zijn Hooggeleerde, en voor den aloudden wijdberoemden zetel van ware geleerdheid, in de Provincie *Vriesland*.

Welligt zullen wij bij eenigen geene ondank behalen, met hier te plaatsen het kenmerkend Graf-

Graffchrift, niet lang voor zijnen dood, door hemzelven gemaakt:

Clauditur hoc mecum Conjux dulcissima saxo,
Optimaque ante suum Filia rapta diem,
His nihil in vita fuerat mihi carius olim,
His tumulo jungi nunc quoque dulce mihi est.

F. H. L. DONCKERMANNI *Commentatio de hodierno linguae Latinae usu in Literis doctrinisque tradendis.*

Stulta haec invidia est, cui cuncta recentia sordent;
Invida stultitia est, cui nova sola placant.
J O. O W E N.

Lugd. Bat. apud J. LUCHTMANS, *Academiae typographos* CIↃIↃCCCXXVI. *IV et* 31 *p. form. 8vae. minoris.*

Het oogmerk van den Heer DONCKERMAN, verdient geprezen te worden, als edel en bevorderlijk voor het algemeen nut. Hij heeft ook deze kleine Verhandeling zoodanig ingerigt, dat men, reeds uit den vooraf gegevenen hoofdinhoud, duidelijk zien kan, hoe wel hij zijn onderwerp doordacht heeft, en hoe goed hij in ſtaat is, om zijne gedachten geregeld voor te dragen, met behoorlijke in achtneming, wat er voor en tegen met meer of minder grond zoude kunnen worden in 't midden gebragt.

Wij zijn het in den grond der zake, en in de wijze waarop hij hier het gebruik der Latijnſche Taal zoo overredend aanprijst, volkomen met hem eens, verblijden ons zeer, dat men op onze oefen- en Hoogeſcholen, niet zoo als elders, hetzelve ſchijnt gering te achten, en hopen, dat deze bijdrage zal mogen medewerken,

om, waar dit noodig is; het wezenlijk voordeel van het gebruik van de taal der *Romeinen*, uit het meest bloeijende tijdvak, op te doen merken.

Men denke niet, dat DONCKERMAN hier met geringachting spreekt van andere talen; ter geruststelling van eenigen kunnen wij verzekeren, dat hij integendeel het nut van het regt gebruik der moedertaal aanwijst, zelfs in eenige vakken daaraan de voorkeur geeft; terwijl hij tevens zoo veel te sterker de voordeelen doet uitkomen, die voortvloeijen, wanneer men in de andere, hier opgenoemde, aan het Latijn den voorrang geeft.

Ons bestek laat niet toe, veel langer bij dit wel geschreven Stukje stil te staan, om meer dan eene reden echter, die, ook zonder dat wij ze noemen, wel opgemerkt zullen worden; schrijven wij het volgende, in de hoop op eene goede uitwerking, over:

„ Quamvis vero ab omni humanitate atque liberalitate non ita sim alienus, ut plebeculam a doctrinarum cultu prorsus excludendam esse censeam, prudentissimum tamen mihi videtur Consilium, Subtiliores de rebus abditis disputationes eruditorum ordini magis reservandi, quam cum exotericis ineptisque *Judicibus* Communicandi. Quid enim statuent indocti, si virorum, eruditione insignium, de rebus gravissimis dissentiones ipsis innotuerint? Quantopere etiam sui ordinis dignitati nocuerunt, *hodieque nocent* illi inter eruditos, qui sibi contradici graviter ferentes, non argumentorum pondere utuntur, sed verba contumeliosa in adversarios jactant, non Latino Sermone, quo citra eruditorum terminos illud opprobrium subsistere posset, sed verbis ejusmodi, quae imperitis quoque satis demonstrent, esse inter viros doctos tales, qui quandoque insaniant."

Zijn

Zijn voorstel tot een Congres van Geleerden, uit onderscheidene Landen, ter bevordering van de eenheid in de uitspraak van het Latijn, zal, hoe zeer ook geheel niet te misprijzen, nog vooreerst wel tot de *pia vota* blijven behooren.

Ook gelooven wij, mede door de ervaring geleerd, dat het misverstand nu ook geenszins zoo groot is, als men, uit deze of geene Anekdote, wel zou meenen te kunnen opmaken. De beschaafde Hongaar, die zijn Latijn kent, verstaat den Hollander goed, wanneer hij met hem in 't Latijn spreekt.

De VERDIENSTEN van JOANNES MIGGRODE, *omtrent de Hervorming in* Zeeland, *en bijzonder in de Stad* Vere, *in een helder daglicht gesteld, ten spoorslage voor allen, die belang in het ware Christendom stellen, om dezen waardigen man, in blakenden ijver voor de Hervorming, blanke Godvrucht en andere Christelijke sierdeugden na te streven; of tweehonderdjarige Gedachtenis-Rede ter eere van bovengemelden man, uitgesproken te* Vere, *op den 1sten Julij* 1827, *en met Geschied- en Oordeelkundige Aanteekeningen verrijkt, door* J. RENIER, *Oudsten Predikant aldaar. Te* Middelburg, *bij* de Gebroeders Abrahams, 1827. *VIII en* 77 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is* 80 *Cents.*

De breedvoerige Titel, doet den lezer duidelijk genoeg zien, wat of hij hier verwachten moet. De Eerw. J. VAN MIGGRODE, wordt hier voorgesteld als de eerste en tevens voornaamste Kerkhervormer van *Zeeland*, wiens ijver en deugden ook nog tot navolging opwekken. Men ziet hier, dat hij te *Aalst* in *Vlaanderen*, op den 6den Mei

des jaars 1531. geboren is, reeds voor het jaar 1564. als Roomsch Pastoor te *Veere* werkzaam, vervolgens in groot aanzien stond bij de Roomsche Geestelijkheid, en hij het gros der Gemeente, zeer onderzoek- en waarheidlievend zich betoonde, der gezegende Hervorming meer en meer toegedaan wierd, met veel om- en voorzigtigheid zich beijverde, om het goede zaad meer en meer te doen uitspruiten, eerst meer in stilte, en vervolgens naar de omstandigheden meer openlijk; vooral toen hij naar *Engeland* geweken, wegens de vervolgingen, te *Colchester*, eene Nederlandsche Gemeente plantte, die door zijne wijze maatregelen, vele jaren heerlijk bloeide, en waar hij het Evangelie met zulk eenen algemeenen bijval predikte, dat ook de zoogenaamde *Watergeuzen*, hem met zegen kwamen hooren, en hij van daar alzoo niet weinig toebragt, niet alleen in het voortplanten van de zuivere leere der waarheid, onder de uitgewekene Nederlanders, maar ook in het begunstigen van alles, wat tot redding en behoud van het lieve Vaderland, en ter bevordering van de edele zaak der Vrijheid dienen kon. Dat hij vervolgens, door de Regering en Burgerij der genoemde Stad dringend uitgenoodigd, reeds ten jare 1572. aldaar de dienst van gewoon Herder en Leeraar, met het gezegendst gevolg heeft waargenomen, zoo dat men bezwaarlijk eene Stad zal kunnen noemen, waar zich alles zoo spoedig tot eene algemeene Hervorming, en tevens tot rust en orde brengen liet, dat hij niet alleen in zijne eigene Gemeente allernuttigst werkzaam was, als de eenige vaste Predikant op dat Eiland, maar ook zijne voorbeeldige bemoeijingen naar elders uitstrekte, aan *Middelburg* gewigtige diensten bewees, met behulp van den Prins van *Oranje*, de Classis van *Walcheren* oprigtte, de Sijnodale Vergaderingen

in-

in dat Gewest als Voorzitter, maar meest als Geheimschrijver hielp besturen, gedurig als verstandig en geoefend Raadgever gezocht wierd, en naar *Goes*, met voorkennis van den Prins en de Heeren Staten, andermaal werd afgevaardigd, om, nu laten wij hier den Eerw. RENIER zelve spreken:

„ Met de *Synode*, onder het voorzitterschap van GEROBULUS, in de maand October, aldaar gehouden, middelen te helpen beramen, om de stad en de dorpen van geheel *Zuid-Beveland* van predikanten te voorzien; waarbij hij zich, zoowel als in het eerstgemelde geval, alwederom zoodanig heeft gedragen, dat hij ook, met het hoogste regt, een der voornaamste Hervormers van dat uitmuntend eiland mag geheeten worden."

„ De faam van zijne verdiensten had zich nu reeds allerwegen in dit Gewest verbreid, en was zelfs tot in *Bergen-op-Zoom* doorgedrongen, alwaar hij, ten jare 1580, van de Regering dezer stad voor eene maand te leen verzocht werd, vermits men niet twijfelde, of de gemeente aldaar zou, met de aankomst van dezen man, grootelijks in bloei en wasdom toenemen. Of men aan dit verzoek voldaan hebbe, is mij niet gebleken; maar zooveel kan men toch, uit den brief van den Heer VOSBERGHEN, in naam des Kerkeraads, geschreven, duidelijk genoeg opmaken, dat MIGGRODE een man moet geweest zijn, van wien men de grootste verwachtingen had, en van wiens bekwaamheden men allerwegen de gunstigste denkbeelden koesterde "

„ Men bediende zich daarom ook van hem, zoo als wij reeds gezien hebben, in de gewigtigste aangelegenheden. In de *Synode* van *Zeeland*, gehouden te *Vlissingen* den 21sten Februarij des jaars 1581, werd hem ook verzocht, en hij met MICHIEL PANNEEL, Predikant te *Middelburg*, aan-

gesteld, om een *Formulier van Examen* te ontwerpen, naar hetwelk men hen, die zich tot den dienst van het H. Evangelie begeven wilden, ondervragen moest; welk ontwerp ook bij de *Nationale Synode*, in Mei daaraanvolgende te *Middelburg* gehouden, gereedelijk werd overgenomen. — Hij ook is het, die niet alleen den allereersten grond van de *Zeeuwsche Kerkenordening* gelegd, maar ook die *Kerkenordening*, in de *Synodale* vergadering van *Zeeland*, gehouden den 1sten Februarij 1591, door zijne welversnedene pen, werkelijk tot stand gebragt heeft. En wilde ik al verder nog gewagen van hetgeen hij al gedaan heeft, zoo om de zuiverheid der leer, als om de rust en den vrede in de *Zeeuwsche* kerken te bewaren, vooral bij het opkomen der geschillen tusschen ARMINIUS en GOMARUS, ik vrees, ik zoude uwe aandacht te veel vergen, en dingen moeten ophalen, die best voor altijd der vergetelheid waren toegewijd. Dit alleen wil ik nog hebben aangemerkt, dat hij, door eene veeljarige ondervinding, de vraagbaak genoegzaam van allen geworden was. Telkens ook werd hij op het Raadhuis ontboden, om getuigenisfen en berigten van oude voorvallen en personen te geven; trouwens hij had een ongemeen sterk geheugen, en daarenboven eene historiekennis zonder wederga; waarom hij ook doorgaans de *wandelende Kronijk* genoemd werd. Hij bleef tot het laatste van zijn leven standvastig, ijverig en getrouw in het werk zijner bediening, tot dat hij eindelijk, op den 6den Mei des jaars 1627, zachtelijk ontsliep, in den ongemeen hoogen ouderdom van 96 jaren, na eene vijf-en-vijftigjarige dienst in deze gemeente; gedurende welken tijd hij de Hervorming heeft mogen waarnemen in hare beginselen, in hare verdrukking, in hare herstelling en in haren vollen bloei."

Deze

Deze korte schets achtten wij niet ondienstig, den lezer uit deze met geestdrift bewerkte gedachtenis-rede mede te deelen, en wij twijfelen niet, of de lust om het geheel te lezen, zal daardoor worden opgewekt. Wij wenschen den bejaarden verstandigen Leeraar geluk, met zijne wel volbragte taak, prijzen zijne goede hier gegevene wenken, ter behartiging aan, en hopen dat ook deze bijdrage de goede zaak, onder Gods zegen, zal bevorderen.

Over den OORSPRONG *en* LOTGEVALLEN *der Kunsten en Wetenschappen en derzelver invloed op het Maatschappelijke Leven. Door* WILLIAM ROSCOE, *Schrijver van het Leven van Paus* LEO X. *Uit het Engelsch. Te* Leeuwarden, *bij* Steenbergen van Goor, 1827. 58 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 80 *Cents.*

„De redevoering, (zegt het Voorberigt,) waarvan hier eene vertolking wordt aangeboden, werd door den, ook onder ons als voortreffelijk geschiedschrijver bekenden, WILLIAM ROSCOE, in zijne woonplaats, *Liverpool*, gehouden, bij gelegenheid der inwijding van een opvoedings-instituut, onder den naam *Royal Institution.* Zij is in het XXIIste Deel van den *Pamphleteer* afgedrukt, en de Vertaler hoopt, door de overbrenging derzelve op onzen bodem, zijnen landgenooten eenige dienst bewezen te hebben."

Wij gelooven, dat de werkzame Vertaler van deze, offchoon dan ook al weinig meer dan oppervlakkige, evenwel beschaafde en aangename rede, hiermede aan verscheidene zijner Landgenooten, eene behagelijke lectuur voor eenige oogenblikken zal verschaft hebben.

Onder al het goede in deze Verhandeling, lezen wij ook met genoegen het volgende:

„ Terwijl andere wetenschappen haar eigen afgepast gebied hebben, is dat der redekunsten onbegrensd en alles omvattend; en deswege kan men dezelve als steunsels, aankweeksters en bewaaksters van al de overige aanmerken. Wanneer de wetenschappelijke ontdekkingen verklaard en geboekt, wanneer de grondbeginsels der fraaije kunsten en derzelver wederkeerige betrekkingen opgehelderd; wanneer de regels en inrigtingen der maatschappij zelve uit een gezet en voorgedragen moeten worden, dan komt het gewigtigste gedeelte van dit werk voor de redekunsten op. Het is derzelver bijzondere taak, onze begrippen in eene klare, gepaste en ondubbelzinnige taal, als ware het, ligchamelijk voor te stellen en in te kleeden, derzelver opgaven, alsmede de zuiverheid en naauwkeurigheid der uitdrukkingen, te bewaren en te veredelen, om der mededeeling meer duidelijkheid en volkomenheid te geven. Op den veelvuldigen arbeid der opstellers van woordenboeken en spraakkunsten eenen spottenden of verachtenden blik te werpen, is waarlijk even zoo ligt, als, in eenen wel onderhouden tuin met medelijden of onverschilligheid op den bescheiden arbeider, die bloemen opbindt, of onkruid uitroeit, neder te zien; maar men behoort niet te vergeten, dat, zonder dezen arbeid, de tuin aldra eene ondoorkomelijke woestenij, of eene nutteloose plek gronds zou worden. Men herinnere zich de duisterheid der middeleeuwen, dien langen koortsachtigen slaap van den menschelijken geest, en vrage zich zelven, aan welke omstandigheden wij het te danken hebben, dat wij het daglicht wederzien en onze krachten vrij gebruiken kunnen." Eenige half vergane handschriften, in de woningen des bijgeloofs lang ver-

bor-

borgen en eindelijk door oude navorschers van woorden en lettergrepen ontdekt, waren de middelen, die den vurigsten wensch naar veredeling binnen korten tijd in *Europa* opwekten. De onafmetelijke afgrond, die het menschelijke geslacht gescheiden hield, was niet langer eene onoverklimbare kloof. De magtige invloed van eenen verwanten geest werd, na eenen tusschentijd van tweeduizend jaren, weder ondervonden, en de geleerden der zestiende en zeventiende eeuw waren met de meeningen en gevoelens, met de geestvermogens en de kundigheden der oude Grieken en Romeinen veel beter bekend, dan met de hoedanigheden hunner eigene landgenooten. Wanneer immers de gaaf der rede en mededeeling van gedachten voor het menschelijke geslacht wezenlijk noodwendig is, hoe vereerenswaardig zijn dan die werkzaamheden van den geest, welke niet slechts de stemmen der verledene tijden vereeuwigen, maar ook eenen band van vereeniging tusschen onderscheidene volken leggen en de wereld in een land veranderen! Trouwens, hoe zouden de staats- en handelzaken van een volk met zekerheid en voordeel behartigd kunnen worden, indien men niet bekend ware met de taal, de zeden en gewoonten dergenen, met welke men gemeenschap moet hebben?"

Reis naar CHINA *door* Mongolije, *gedurende de jaren* 1820 *en* 1821 *van* GEORG TIMKOWSKI. *Eerste Deel*, *XIV en* 384. *Tweede Deel*, *VIII en* 350. *Derde Deel*, *IV en* 313 *Bladzz.* *Te* Haarlem, *bij de Erven* F. Bohn, *In gr. 8vo.* *De prijs der drie Deelen is f* 9 : 60.

De Heer G. TIMKOWSKI verheugde zich zeer, dat

dat hij in de gelegenheid kwam, — door het aflossen van de Leden der Geestelijke Zending te *Pekin*, om namelijk de nieuwe Leden van de Russische grenzen tot *Pekin*, en de vorigen weder naar hun Vaderland terug te leiden, — om *China* te zien, en in deszelfs Hoofdstad een half jaar door te brengen. Hij hield een uitvoerig dagboek, waarin hij, volgens zijne eigene verklaring, inzonderheid opteekende:

„ *a.*) De geschiedenis der reis, d. i. onze dagreizen van de eene naar de andere plaats, het oponthoud onder weg, merkwaardige voorvallen en ontmoetingen."

„ *b.*) Mijne huishoudelijke maatregelen tot bevordering van de reis der Zending, in vereeniging met de Manshoersche en Mongoolsche beambten, die ons van wege de Chineesche Regering verzelden."

„ *c.*) De beschrijving van den weg tusschen *Kiachta* en *Pekin*; omstandige berigten omtrent den aard van den grond, omtrent bergen en rivieren, en omtrent de zandwoestijn van *Gobi*; met opgave van het godsdienstige geloof, de inrigtingen, gewoonten, en huishouding van de Mongolen, de medebroeders der Russische Bureten en stamgenooten der Kalmukken."

„ Aardrijkskundige ophelderingen met betrekking tot de streken, welke ik met de Russische Zending doortrok, maakten een voornaam deel van mijne aanteekeningen uit, voor zoo ver de korte tijd, en de beperkte toestand, waarin ik mij te midden van wantrouwende vreemdelingen bevond, mij zulks vergunden. En eindelijk

„ *d.*) De belangrijkste omstandigheden van mijn verblijf te *Pekin*; de toestand der Albasinische Russen, die door de Manshoeren in de 17de eeuw derwaarts verplaatst werden, en van de Roomsch-katholijke Christenen, die aldaar wonen;

een

een overzigt van *China's* Hoofdſtad, van hare omſtreken enz."

„ Op raad van deskundigen heb ik, in de orde en verdeeling van mijne aanteekeningen, geene wezenlijke verandering gemaakt. Ik bragt elken dag op het papier hetgeen mij merkwaardig voorkwam; en deze wijze van verhalen, ſtelt den Lezer in ſtaat, mij op mijne reis geregeld te volgen, en telkens over de indrukken te oordeelen, welke de beſchouwde voorwerpen bij mij verwekten. Vele beroemde Reizigers zijn mij hierin voorgegaan."

„ Mijn werk is dus verdeeld in 3 Deelen."

„ Het *eerſte*, behelst mijne reis met de Zending van *Kiachta* naar *Pekin.*"

„ In het *tweede* vindt men het dagboek, 't welk ik te *Pekin* hield. In dit Deel ſtaan vooral mijne berigten over *China*, het oostelijke *Turkeſtan*, *Tibet*, en *Korea*, benevens eene korte beſchrijving van *China's* hoofdſtad. Van een klein boekje, 't welk hierover te *Parijs* is uitgekomen, onder den titel van *Deſcription de la ville de Pekin, par* M. M. DE L'ISLE *et* PINGRÉ, heb ik mij bij deze beſchrijving bediend, omdat het volgens berigten van geleerde Jezuiten is opgemaakt, die jaren lang te *Pekin* woonden, en dus gelegenheid hadden, om met die ſtad grondig bekend te worden."

„ Het *derde* Deel heeft twee afdeelingen. In de eerſte leest men een beknopt verhaal van onze terugreis naar *Rusland*; terwijl ik ten beſluite, in de tweede afdeeling, een algemeen overzigt van *Mongolye* gegeven heb. Dit overzigt is eenigermate eene verzameling, van hetgeen ik vroeger met betrekking tot deze ſtreken wist, en nu op de plaats zelve naauwkeuriger leerde kennen; waarbij ik echter den Lezer nogmaals moet herinneren, dat ik mij in een zeer beperkten toe-

ſtand

dat hij in de
fen van de
Pekin, om
Russische
weder naar
China te zien,
jaar door te
dagboek, waar
klaring, inzon

„ *a.*) De
reizen van de
oponthoud
en ontmoeting

„ *b.*) Mijne
vordering van
ging met de
ambten, die
ring verzelden.

„ *c.*) De
Kiachta en
den aard van
vieren, en
met opgave
rigtingen,
Mongolen,
reten en

„ Aardrijk
king tot de
Zending
van mijne
korte tijd,
mij te
bevond,

eene volledige befchrijving van het Rijk ...en, dat hij tot zijne blijdfchap zelf bezoe... mogt, maar verklaart in het tweede Deel ...kelijk, dat hij zich enkel bepaald tot het ...eelen van zulke waarnemingen over *China*, ... van hetzelve afhangende landen, als waar... ...e betrekking, in welke hij zich bevond, ... korte tijd, dien hij te *Pekin* vertoefde, ...n ftaat ftelden.

... moeten den onderzoeklievenden en ijveri... ...rnemer de eere toekennen, dat hij zich ...gelijke moeite blijkt gegeven te hebben, ... lezer nopens een groot aantal ook zeer ...ke bijzonderheden goed te onderrigten, ...ijne verkregene kundigheden hem daar... ... groote dienst geweest zijn. Men leest ...aal, in de twee laatfte deelen voorko... daarom ook met meer genoegen, en ...e aan zijne oordeelkunde, waarheids... ...zucht om naauwkeurig zich uit te druk... ...eel treft men hier aan, 't welk dienen ... met het zonderling en magtig Chineefche ...eszelfs verdeeling, rangen, aard, legers, ...ten, inrigtingen, regering, Godsdienst, ... plegtigheden, handel, nijverheid, ver...oningen, vermaken, voortbrengfels hun...den enz nader bekend te worden, of ook ...vestiging, van 't geen men reeds van elders ...ezen opzigte weet, waaromtrent de reizi... zelf vooraf reeds onderrigt was, gelijk hij ...ok deze en geene bron zelf aanwijst, wel...nen raadplegen kan. Hij toont alzoo wel ...cht te ... dat iemand, die met nut en ...egen ... vooraf zich zoo veel mo...s mo... ...rrigten, ten einde te we... , w... ...p te merken, waar naar te ...gen, ... door anderen reeds is mede...deeld.

De

ſtand bevond, en gedurig op mijne hoede moest zijn tegen de onkunde der mij omringende Mongolen. Hunne ſtatiſtiſche kundigheden bepalen zich grootendeels bij de kennis van hunne kudden en van de plaatſen, die het naast bij hunne *Chochuns* (afdeelingen) liggen. Bovendien — het zij dan uit onwetendheid, of uit wantrouwen met betrekking tot vreemdelingen — betuigen zij, zelfs wanneer men hen naar de gewigtigſte onderwerpen vraagt, dat zij hun onbekend zijn. *Odo ſain medechu ugei Noin*, d. i. „voor het overige, Mijnheer! weet ik er volſtrekt niets van," was het antwoord, waarmede zij doorgaans mijne nieuwsgierigheid afwezen. Daarom beſchouwde ik het als mijn pligt, het door mij aangevoerde met de waarnemingen der ervarenſten onder de reizigers en Chinezen, alsmede met het gevoelen van andere Europeeſche geleerden te onderſteunen." —

„Zoo geef ik dan nu mijne *reis naar China door Mongolye* in het licht."

Het eerſte Deel leest, — uit hoofde dat het een vrij droog en eenzelvig Dagverhaal behelst, van de wegen, ontmoetingen, en vóór 't algemeen weinig belangrijke berigten, van de reis en togten naar *Pekin*, — niet zeer aangenaam, offchoon de hier en daar voorkomende, de aandacht trekkende bijzonderheden, b. v. omtrent den vermaarden Chineeſchen Muur meer belangrijk zijn; voor hen evenwel die dezelfde reis eenmaal doen willen, is hier veel op te zamelen. Men ziet hier toch, welke de moeijelijkheden zijn, die men moet doorworſtelen, om alzoo naar het verbazend Chineeſche Rijk te trekken, en op welke ontmoetingen men zich moet voorbereiden; maar ook wat men vooral in acht heeft te nemen, en welke menſchen, plaatſen en gebruiken enz. men zal aantreffen.

De Schrijver vermeet zich niet, om met veel op-

ophef eene volledige beschrijving van het Rijk te geven, dat hij tot zijne blijdschap zelf bezoeken mogt, maar verklaart in het tweede Deel uitdrukkelijk, dat hij zich enkel bepaald tot het mededeelen van zulke waarnemingen over *China*, en de van hetzelve afhangende landen, als waartoe de betrekking, in welke hij zich bevond, en de korte tijd, dien hij te *Pekin* vertoefde, hem in staat stelden.

Wij moeten den onderzoeklievenden en ijverigen waarnemer de eere toekennen, dat hij zich alle mogelijke moeite blijkt gegeven te hebben, om den lezer nopens een groot aantal ook zeer belangrijke bijzonderheden goed te onderrigten, en dat zijne verkregene kundigheden hem daartoe van groote dienst geweest zijn. Men leest zijn verhaal, in de twee laatste deelen voorkomende, daarom ook met meer genoegen, en doet hulde aan zijne oordeelkunde, waarheidsliefde en zucht om naauwkeurig zich uit te drukken. Veel treft men hier aan, 't welk dienen kan, om met het zonderling en magtig Chineesche Volk, deszelfs verdeeling, rangen, aard, legers, taal, wetten, inrigtingen, regering, Godsdienst, zeden, plegtigheden, handel, nijverheid, verkeer, woningen, vermaken, voortbrengsels hunner landen enz. nader bekend te worden, of ook tot bevestiging, van 't geen men reeds van elders ten dezen opzigte weet, waaromtrent de reiziger zelf vooraf reeds onderrigt was, gelijk hij dan ook deze en geene bron zelf aanwijst, welke men raadplegen kan. Hij toont alzoo wel bedacht te hebben, dat iemand, die met nut en genoegen reizen wil, vooraf zich zoo veel mogelijk moet laten onderrigten, ten einde te weten, wat er vak op te merken, waar naar te vragen, en wat er door anderen reeds is medegedeeld.

De

De beschrijving der Hoofdstad, benevens de achter aan, tot besluit van het tweede Deel, geplaatste korte, algemeene aanmerkingen over dezelve, zal men zeker met genoegen lezen. Het zal ondertusschen goed zijn, dat men ook de berigten van anderen, bij voorbeeld, van ZIMMERMAN, die uit verscheidene en doorgaans de beste bronnen geput heeft, vergelijke, wanneer men ook bevinden zal, dat niet alles wat in deze Deelen voorkomt, even juist is.

Het laatste Deel is vooral belangrijk, wegens de tweede Afdeeling, behelzende, in een blik op *Mongolije*, de verklaring der benamingen *Mongolen* en *Tartaren*, de geschiedenis van *Mongolije*, in vier tijdperken; de Geographische verdeeling, de natuur des lands, de voortbrengselen, de bewoners, zeden, gebruiken, bedrijven, regering, wetten en Godsdienst.

Wij meenen er onzen Lezeren, een proefje uit te moeten mededeelen, en kiezen daartoe het volgende:

„ Het gebrek aan naauwkeurige berigten omtrent de bevolking van *Mongolije*, benevens de moeijelijkheid, of om beter te zeggen, de volstrekte onmogelijkheid, waarin een vreemdeling zich bevindt om ze te bekomen, stelt mij buiten staat, in dit opzigt bepaalde opgaven mede te deelen."

„ Men neemt aan, dat het getal der Mongolen, zelfs bij de Chineesche Regering, niet naauwkeurig bekend is. Elke Mongoolsche Gebieder gaf in de 17de eeuw, toen hij zich aan den *Bogdochan* onderwierp, zoo velen van zijne onderdanen op, als hij meende strijdbare mannen te veld te kunnen brengen; en deze berekening moet men ook nog tegenwoordig tot grondslag leggen. De *Dsassaken*, of bevelhebbers der afzonderlijke *Choschuns* (vanen), gaven van 3 tot 23 eskadrons op,

op, en ieder eskadron bestaat uit 150 man ruiterij in volle wapenrusting. Wanneer men nu een gemiddeld getal neemt, van 13 eskadrons in ieder *Choschun*, dan maken de 49 vanen der zuidelijke Mongolen, die zich in den beginne (1644) aan den Manshoerschen Keizer, den veroveraar van *China*, onderwierpen, benevens de 84 vanen der noordelijke Mongolen, of Chalchassen, in alles 133 vanen, ongeveer 260,000 man uit; waarbij men nog 24000 man voor de 8 vanen der *Zacharen* moet rekenen. Zoo zouden dus alle Mongolen, die te paard in het veld kunnen verschijnen, 284,000 bedragen. Deze berekening is gegrond op den toestand, waarin zich *Mongolye* tegen het einde der 17de eeuw, na de bloedige oorlogen met de Sungaren en Chinezen, bevond. Daar echter dit land sedert dien tijd, onder de heerschappij der Manshoeren, reeds 100 jaren lang een onafgebroken vrede genoot, moet het opgegevene getal der bewoners merkelijk zijn aangegroeid. Met dat al kan men toch de bevolking van *Mongolye* niet hooger dan op 500,000 jurten of Kibitken (vilten tenten of hutten) stellen. Elke jurte bevat één strijdbaar man met vrouw en kinderen, waaruit volgt, dat het getal der Mongolen, iedere familie op 4 zielen gerekend, 2 millioenen menschen van beiderlei kunne beloopt."

„ Wanneer men voor het overige de groote uitgestrektheid lands in aanmerking neemt, die bij een volk, dat een herdersleven leidt, tot voeding van het vee gevorderd wordt, als mede dat men in de Mongoolsche steppen vele wersten kan reizen, zonder eene enkele jurte te zien, dan geloof ik, dat de bovenstaande berekening van het aantal der bewoners van *Mongolye* niet veel van de waarheid zal afwijken; weshalve

ik vertrouw, ten minste iets gezegd te hebben tot beantwoording van eene vraag, waaromtrent men tot dus ver nog geheel in het onzekere verkeerde."

„ Het uitwendige voorkomen der Mongolen is genoegzaam bekend, uit de beschrijvingen van onze geleerden. Elk, die ooit gelegenheid gehad heeft een Kalmuk of Bureet, stamgenooten der Mongolen, te zien, kan zich ook van de laatsten een vrij naauwkeurig denkbeeld vormen De Mongolen onderscheiden zich van alle hunne naburen, die niet van een verwanten stam zijn, niet slechts door hunne taal (1), maar ook door den ganschen bouw van hun ligchaam. Zij zijn van eene middelbare grootte, en hebben zwart haar, dat op het voorhoofd en langs de slapen afgeschoren, maar van achteren in een staart zamengevlochten is, die op den rug naar beneden hangt; een rond, donkerbruin gezigt; diep liggende, maar zeer heldere oogen; groote, hangende ooren; breede wangbeenderen; een platten neus, en een zeer dunnen baard. Een Mongool met een digten baard (zoo als ik er toch eenigen gezien heb) is voor zijne landgenooten een voorwerp

„ (1) De taal der Mongolen is eene oorspronkelijke taal, waarin eene menigte woorden van veel syllaben voorkomen, die een hard geluid vormen, maar dat veel uitdrukking heeft. De Mongoolsche letters worden even als de Chineesche van boven naar beneden geschreven: terwijl men de regels, zoo als bij de Manshoeren, van de linker naar de regterhand telt De Mongolen schrijven met een penseel of kwastje In de Mongoolsche schriftteekens meenen sommigen eenige overeenkomst op te merken met de Grieksche, Latijnsche, en vooral met de Sijrische, en zoeken de oorzaak hier van in den tijd, toen Nestorianen en andere Zendelingen het Christelijke geloof in de door Mongolen bewoonde landstreken verkondigden "

„ *Aant. van den Schr.*"

werp van bewondering; offchoon men niet zeggen kan, dat zij hem eerbied bewijzen, zoo als zulks bij de Mohammedanen plaats heeft. Ik ontmoette — vooral in de Chalchasfische en Zachar-fche vorftendommen — Mongolen met een blank en fijn gevormd gezigt. Een bevallig uiterlijke vindt men echter meer bij de vrouwen, die frisfche roode wangen, en een vurig en levendig oog hebben. Inderdaad, eenige van deze in de woeste fteppen wonende dochters der natuur bezitten bekoorlijkheden, die, in weerwil der Aziatifche ruwheid, zelfs in den kring van Europeaanfche fchoonen, de aandacht der mannen zouden tot zich trekken. Climaat, opvoeding, levenswijze, en andere omftandigheden, kunnen hiertoe iets bijdragen. Ook moet ik zeggen, dat het uiterlijke voorkomen van den Mongoolfchen ligchaamsbouw zich ligt aan andere volken mededeelt, en bij dezen fchier onveranderlijk blijft, zoo als men zulks aan de Chinezen, Tibetanen, Kirgizen, enz. ziet, die allen nog tot heden toe het merk dragen, 't welk de Mongolen hun indrukten, offchoon er, federt hunne vermenging met dezelve, reeds eenige eeuwen verloopen zijn. Daarentegen behouden de Mongolen zelve, met welke natie zij zich dan ook vereenigen mogen, hun eigen uiterlijke."

„ De gefchiedenis leert ons, dat volken, die nog in den oorfpronkelijken of eenvoudigen natuurftaat leven, grootmoedig en gastvrij jegens vreemdelingen, en in hunne eigene huisgezinnen vriendelijk zijn. Voor zulke menfchen zijn vriendfchap en vijandfchap woorden van veel beteekenis. Zij verwarren dezelve nooit; maar verwijderen zich van hunne vijanden, en hangen hunne vrienden aan. Stammen en volken zijn de voorwerpen van hunne zorg, of van hunne plunder-

 zucht,

zucht; terwijl de eenzame reiziger ongedeerd midden tusfchen hen doorgaat, en zelfs met gefchenken overladen wordt. — Hetzelfde kan men ook van de Mongolen zeggen. Offchoon zij tot dus ver in een poel van onwetendheid verzonken liggen, zijn toch hunne zeden eenigermate verzacht, door de voorfchriften van de Lamaïfche of Schigemunifche Godsdienst. Zij zijn over het geheel genomen gastvrij, vriendelijk, dienstvaardig, goedhartig, en opregt. Diefftal en roof merkt men flechts zelden bij hen op, dewijl deze ondeugden ftreng vervolgd worden, zoowel door den magtigen invloed der volksgebruiken, als door de wetten zelve, die er eene harde ftraf op zetten. Zoo befchrijven hen Manshoeren (1), die met hen omgegaan hebben, en ik heb dit in eigen perfoon kunnen waarnemen, terwijl ik door *Mongolye* reisde. Intusfchen beftaan er eenige uitzonderingen; doch deze betreffen meestal flechts die Mongolen, welke een geruimen tijd in *China* doorbragten. Even zoo hebben ook de Zacharen, daar zij in werkelijke dienst bij de Manshoeren ftaan, en in de nabijheid der befchaafde hoofdftad van *China* wonen, hunne natuurlijke eenvoudigheid verloren, en vele eigenfchappen aangenomen, die men oorfpronkelijk flechts bij halfwoeste krijgslieden, zoo als de Manshoeren, of bij een volk met befchaafde zeden, dat te gelijk trotsch is, zoo als de Chinezen, aantreft."

„In hunne kleeding zijn de Mongolen zeer een-

„(1) Daarentegen worden de Kirgis-kozakken door de Manshoeren voor trouwelooze en wreede roovers gehouden, die zich aan niets ftoren, en nergens om denken, dan flechts om de bevrediging van hunne hebzucht."

„*Aant. van den Schr.*"

eenvoudig — ten gevolge van hunnen toestand, die in velerlei opzigt zeer bekrompen is. De mannen dragen des zomers een langen rok, van nanking, of ook van zijden stoffen, meestal van eene donkerblaauwe kleur. De bovenste punt van het regterpand maken zij op de borst vast, en leggen er een boordsel om van zwart trijp. Hunne mantels maken zij van laken, liefst van eene roode en zwarte kleur. Zij dragen een lederen gordel, met koperen of zilveren gespen, en aan dien gordel hangt altijd een mes, en een vuurslag met zijn toebehooren Op het hoofd hebben zij eene ronde muts van zijden stoffen, met een regtopstaand boordsel van zwart trijp, en van achter naaijen zij er twee of drie roode linten aan vast, die langs den rug naar beneden hangen. Hembden (die door sommigen in 't geheel niet gebruikt worden) en broeken dragen zij mede van nanking. De laarzen zijn van leer (grootendeels van ons juchtleer), met zeer dikke zolen, naar die der Chinezen gelijkende. 's Winters gaan zij in lange slaaprokken van schapenvachten, zonder overtreksel, of met nanking overtrokken; en hunne wintermutsen zijn met schapenvellen, of ook met het vel van sabeldieren, vossen, marders, of marmotten, naar mate van ieders vermogen, omboord. Men begrijpt ligt, dat de rijken in staat zijn aan hunne kleederen meer zwier te geven; maar derzelver maaksel is bij allen een en hetzelfde, dewijl de heerschappij der Mode den Mongolen tot dus ver onbekend bleef."

„ De Geestelijkheid draagt rokken met een schuinsgesneden kraag van nanking, taf, of vriesch-bont, alleen van eene gele of roode kleur."

„ De kleeding der vrouwen komt in vele opzigten met die der mannen overeen. De haren

verdeelen zij boven op het hoofd in twee lokken of vlechten, die langs de borst naar beneden hangen, en aan welker einde kleine ſtukjes zilver, echte kralen, glaskralen, of bontkleurige ſteenen zijn vastgemaakt. De kralen worden door de Mongolen voor de ſchoonſte verſierſels gehouden, en komen hun dikwerf zeer duur te ſtaan. Vermogende lieden van beiderlei kunne dragen ſomwijlen gordels met kralen, die eenige duizende Roebels kosten."

„ Het paardentuig, de toomen, en zadels worden met koperen beſlag verſierd; terwijl men aan dit een en ander, zoo als ook aan de pijlkokers, ſlechts zelden zilver ziet Bogen, pijlen, en een kort zijdgeweer — ziedaar de ganſche wapenrusting van een Mongoolsch krijgsman. Snaphanen en getrokken busſen bezitten ſlechts liefhebbers van de jagt, om er het wild mede te vellen. Kruid, hagel, en kogels bekomen de Mongolen van de Chinezen, terwijl ſlechts dezulken geweren ontvangen, die onder de Manshoerſche troepen geteld worden, en in werkelijke dienst ſtaan."

Eenige aanmerkingen hier en daar, nu van den Schrijver zelven, dan van den Vertaler gemaakt, verdienen loffelijke melding en dienen den lezer. Wij kunnen alzoo dit werk aanprijzen, als geſchikt, om in onderſcheidene opzigten aan de weetgierigheid te voldoen.

EERSTELINGEN van L. R. E. *Te* Groningen, *bij* J. Oomkens, 1827. 55 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 1: —

Wij kennen den Steller dezer Eerſtelingen ge-

geheel niet, zij zijn door hem in 't licht gegeven, in de hoop, dat hij er door zal worden aangemoedigd, om zich verder op de beoefening der Dichtkunst toe te leggen; maar valt het oordeel ongunstig uit, dan verzoekt hij verschooning voor zijne vermetelheid, en voor de oogenblikken, welke men met het lezen dezer Dichtstukjes zal hebben verbeuzeld.

Het eerste en voornaamste is, een soort van Romance, LEONORA en CECILIA geheten, het tweede de *bedrogene Vrijster*, het derde *snedige Aanmerking*, het vierde *ex temporé*, bij de begravenis van G. B., het vijfde aan CLORIS, het zesde aan VALERIA, en het zevende, *het goede voornemen*.

De inhoud is ons voorgekomen niet gelukkig gekozen te zijn, maar de kunst daaraan besteed, ten voordeele te pleiten, van des jongen Dichters goeden aanleg, en aanvankelijk gemaakte vorderingen. Wij raden hem ten sterksten aan, om zijne krachten op anderen onderwerpen ook eens te beproeven, maar zich toch met het uitgeven vooreerst niet te spoeden. Het laatste Stukje schrijven wij hier voor den lezer af:

„ De sluijer van den nacht had 't aardrijk weer omtogen,
Geen glinsterende ster blonk aan des hemels bogen:
Natuur was stil en doodsch, men hoorde niets in 't rond,
Dan 't naar gekras des uils en 't basfen van den hond.
'k Zat eenzaam bij den haard, 'k dacht aan 't kortstondig leven;
En ach! dit denkbeeld deed geheel mijn ziele beven.
Een rilling greep mij aan, daar ik te duid'lijk zag,
Hoe menig oogenblik, hoe menig kostb'ren dag

Ik in het zinvermaak, helaas! wel had verloren:
Thans deed in mijn gemoed een bet're ſtem zich
hooren,
Ja 'k zwoer, 'k zou mij ontdoen van heel mijn
zonden pak.
*Gewillig was de geest, maar ach! het vleesch was
zwak.*"

Men zie toe, van dit niet te misbruiken!

Beknopte beſchrijving van WERKTUIGEN, ter verificatie van Inhoudsmaten voor drooge Waren, en Proefnemingen, ter vinding van een geſchikt mengſel van Tin voor Vochtmaten; door Mr. A. L. WICHERS *en* G. KUIJPER. *Te* Groningen, *bij* J. Oomkens, 1827. 35 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 50 *Cents.*

De Heeren WICHERS en KUIJPER, hebben zich door deze uitgave verdienſtelijk gemaakt. Zij verdienen, wegens hunne vlijt en naauwkeurigheid, alle aanmoediging. Met genoegen vernamen wij dus hier ook, dat hunne aangewende pogingen door het Gouvernement opgemerkt en gewaardeerd zijn geworden. Gaarne vereenigen wij ons met hunnen wensch: mogt deze mededeeling, welke geſchiedt op het herhaald aanzoek van verſchillende perſonen, die in het nieuwe ſtelſel van Maten en Gewigten belangſtellen, iets kunnen bijdragen, ten nutte van dat belangrijk ſtelſel, hetwelk zich in alle opzigten zoo zeer aanprijst!

MEN-

MENGELWERK.

ALGEMEENE GELOOFSBELIJDENIS DER GANSCHE PROTESTANTSCHE KERK.

Eene Brief van den Predikant COQUEREL, *aan den Heer* O. ROGER, *te* Parijs.

(*Vervolg en Slot van Bladzz.* 199.)

Als wij ons onderzoek vervolgen, dan moeten wij natuurlijk een aantal van bijzaken en nieuw uitgevondene uitdrukkingen, die in de wonderlijke hersenen der Godgeleerden geteeld zijn, afsnijden. Er is eigenlijk slechts één punt, dat in het Evangelie geopenbaard is, één punt, dat alle andere in zich sluit, een eenige hoeksteen, op welken het majestueus gebouw rust, — namelijk het leerstuk van de verlossing. Drie ontwijfelbare resultaten vloeijen uit het Evangelie, uit den ganschen geest der nieuwe wet voort.

Eerste daadzaak: De verlossing werd voor de menschen volbragt, is tot hen gerigt, en omvat het gansche menschdom.

Tweede daadzaak: De oorzaak, voleinder en het hoofd der verlossing, is JEZUS CHRISTUS.

Derde daadzaak: Het oogmerk, doel en het gevolg der verlossing, is het heil der menschheid.

Er bestaat echter geene Protestantsche Sekte, die deze drie punten niet toestemt, en dus blijkt reeds bij den eersten stap onzer leerstellige toetsing, onze eenheid op de verhevenste en troostrijkste wijze.

Wij willen nu het wezen der verlossing, uit de drie voorgestelde oogpunten nader beschouwen

1.) De verlossing, ten aanzien van het voorwerp (object), of op den toestand der menschen. De mensch bevindt zich in eenen verwarden, bedorven toestand, of door de zwakheid en ongenoegzaamheid zijner rede of door de gewone zegepraal zijner driften en begeerten, of door het van zijne voorouders geërfd bederf Zijne deugden zijn schaars, onvolmaakt, en kunnen op deze wijze God, het heiligst en zuiverst Wezen, niet behagen. Ten aanzien van dit eerste beginsel, dat door het Evangelie bevestigd wordt, heerscht onder alle Protestanten overeenstemming. Men mag nu aannemen, dat dit verderf, dat eene daadzaak is, van onze eerste Stamvaders op ons is overgeërfd, of dat dit thans nog in ons ontstaat, gelijk in hen voor zestig Eeuwen, als een natuurlijke gevolg onzer vrijheid om goed of kwaad te doen, zoo houde ik evenwel staande, dat het slechts verschillende opvattingen van een leerstuk zijn, dat hierdoor van zijne zelfstandigheid niet verliest. De hoofdzaak, die ongelukkig onbetwistbaar is, is dat wij zondaren zijn. Het zij wij dit nu door vrije keus of erfenis worden, wij zijn het, dit is een wezenlijk leerstuk van alle Protestanten. Alle stemmen toe, dat de overwinning der driften den mensch ver van zijnen pligt verwijdert, dat hij, ja wel naar het beeld van God geschapen was, maar dat hij door de zonde deze gelijkvormigheid heeft verloren, en steeds verliest; alle stemmen toe, dat de zonde de bron des kwaads is, en dat de mensch door de zonde van dien trap, waarop hem God door zijne rede geplaatst had, en waarop hij zich had kunnen staande houden, gevallen is, alle stemmen toe, dat het kwaad een gevolg der zonde,

de, en dat lijden een gevolg van het kwaad is, en dat dus de mensch door de zonde ongelukkig wordt.

2.) De verlossing, ten opzigt van hare oorzaak, of van JEZUS CHRISTUS en zijn Leeraarambt. Dewijl de val van den mensch, dat is, zijn zondige staat, eene ontwijfelbare waarheid, en dus het voorwerp der verlossing is, zoo moet thans de algemeene overtuiging, die alle Protestanten uit het Evangelie, over de oorzaak der verlossing, hebben aangenomen, ontwikkeld worden. Dit onderwerp is 'tweeledig: voorleerst moet de natuur van CHRISTUS, en naderhand de aard zijner opöffering voor het menschdom beschreven worden.

A. Wat de natuur van CHRISTUS betreft, zoo hebben de Protestanten in het Evangelie, op ontelbare plaatsen gelezen, dat CHRISTUS Gods Zoon genoemd wordt, dat Hij in den naam van zijnen hemelschen Vader spreekt, dat Hij zich tot Hem wendt, Hem prijst en aanroept; even zoo ontwaren alle Protestanten, dat JEZUS dikwijls in zijnen eigenen naam handelt, van zijne Goddelijkheid spreekt, dat Hij zich zelven de opstanding, het leven en het licht der wereld noemt. Alle Protestanten erkennen in CHRISTUS eene gemengde natuur, iets menschelijks, en iets, dat hoog boven de menschheid verheven is; alle Protestanten hebben dit Goddelijk karakter van CHRISTUS, als een leerstuk van het hoogst belang aangenomen.

Ik waag het de volgende stelling voor te dragen: alle Protestanten stemmen de Godheid van CHRISTUS toe, zij beschouwen die echter op verschillende wijze, en drukken zich even zoo verschillend over dezelve uit. Maar wij mogen nooit vergeten, dat de ware natuur van CHRISTUS, voor ons grootendeels een geheim is, en blijven zal; men

men moet dus besluiten, om tot het Evangelie zijn toevlugt te nemen; en echter zal altoos steeds iets, wat de rede te boven gaat, eene verborgenheid overblijven. Maar ligt het wezen van CHRISTUS, nu niet binnen het bereik der menschelijke begrippen, zoo volgt hieruit, dat, wanneer wij het woord Goddelijk, God, Goddelijke volmaaktheden bezigen, wij onmogelijk de naauwbeperkte en stellige eigenheden, volgens welke wij ons denkbeelden van God vormen, uitputten en naauwkeurig opgeven kunnen. Dit denkbeeld is oneindig, en dus niet wiskundig. Wij weten dus niet wat er toe behoort, om een Goddelijk Wezen te beteekenen. Ik kan wel zeggen, waarin, naar mijne wijze van zien, het Goddelijke schijnt te liggen; maar als wij overwegen, dat het denkbeeld van het Goddelijke boven mijn en boven ieders verstand verheven is, zoo mag ik het niet vreemd vinden, als anderen het denkbeeld van het Goddelijke anders wijzigen, dan ik, dit in andere dingen, merkteekenen en eigenheden vinden, waarin ik dit niet vindt. Daar nu het denkbeeld van het Goddelijke, der Godheid, eene verborgenheid is, zoo volgt, dat eene volledige door ieder goedgekeurde beschrijving, van dit denkbeeld volstrekt onmogelijk is. Eene verborgenheid kan men gelooven, aannemen, maar niet beschrijven. Derhalven als wij het Goddelijke, naar onze individuele rede, op verschillende wijze opvatten, dan kan men ook aan niemand het regt toekennen, om anderen zijne eigendommelijke wijze, waarop hij eene zaak, die voor ieder eene verborgenheid is, opvat, op te dringen.

Neen, wij willen niemand veroordeelen, maar toegeven, dat de Goddelijke Natuur van onzen Heiland, door de menschen in drie vormen, of op drieërlei wijze beschouwd wordt. Deze drievoudige denkbeelden, kan men dus beschrijven:

De

De Goddelijkheid, woont in den Persoon van den Verlosser; — de Goddelijke Natuur bestaat in de volmaaktheden van den Verlosser; — de Goddelijke Natuur, openbaart zich in het Leeraarambt, of in de zending van den Verlosser.

Het is merkwaardig, dat eene overeenstemming over deze drie punten veel nader bij ons ligt, dan men denkt, dewijl deze drie verschillende opvattingen juist het hoofdleerstuk staven: want, daar het denkbeeld van de Godheid en van het Goddelijke voor ons duister en onbegrijpelijk is, en volstrekt niet naauwkeurig beschreven kan worden, zoo weet noch ik, noch iemand, wat de woorden zeggen willen: Godheid in den Persoon des Verlossers, — Godheid in zijne volmaaktheden — Godheid in zijne zending Maar dit weet ik bepaald, dat zijn wezen, zijne volmaaktheden, zijn Leeraarambt met Hem zamenhingen, in Hem, in zijnen Persoon waren, en dat een Goddelijk karakter, op deze verschillende wijze in Hem vereenigd, zich vertoonde, en dus bestaat, in de Protestantsche Kerk, eene volmaakte eenheid over de Goddelijkheid van den Verlosser.

B. Na dat wij nu de eenheid der Protestantsche Kerk, betreffende de vraag over het wezen van de oorzaak onzer verlossing, hebben vastgesteld, zoo zullen wij deze eenheid, zonder veel moeite, ook daarin erkennen, hoe onze kerken de *verlossing zelve* aannemen.

Daar het naauw verband, dat tusschen den dood van JEZUS en onze regtvaardiging bestaat, insgelijks een dier onderwerpen is, die men niet als eene geometrische stelling kan bewijzen, noch op eene met ieder verstand overeenstemmende en voldoende wijze kan voordragen, zoo moest het ons niet bevreemden, dat het menschelijk doorzigt de daad der verlossing insgelijks uit verscheidene oogpunten beschouwt; evenwel zullen zij bij het algemeen

meen geldend leerstuk blijven volharden, en hier zal dus ook weder de volkomene eenheid der Protestantsche Kerk blijken.

Allen stemmen immers toe, dat de door het leven en den dood van CHRISTUS daargestelde verlossing, de welvaart der menschen bedoelt en aanbrengt, indien namelijk het menschdom de zedeleer, die JEZUS heeft geleerd, naauwgezet opvolgt en beoefent.

Wanneer dus de godsdienstige Genootschappen de verlossing, volgens den geest van het Evangelie, op zich zelve beschouwden, zoo vonden zij in deze inrigting of eene reiniging van onze zonden, of eene bevestiging van de leer des geloofs In deze beide denkbeelden der verlossing, ligt insgelijks eene verborgenheid opgesloten.

Het grootste gedeelte van ons Kerkgenootschap, die de verlossing als eene inrigting ter verzoening onzer zonden beschouwen, nemen allen aan, dat deze verzoening slechts voorwaardelijk plaats heeft, dat is, niet anders, dan wanneer wij de leer van JEZUS gehoorzamen. Geene Protestantsche Gemeente heeft ooit, wat ook vijanden van het Christendom mogen zeggen, staande gehouden, dat de dood des Verlossers voor ons het eeuwige leven verworven heeft, zonder dat wij zijne geboden betrachteden. Wie deze Godslastering wilde leeren, die zou moeten aannemen, dat JEZUS in de wereld was gekomen, om ons van de deugd te bevrijden. Neen, wij belijden, dat de dood van JEZUS eene verzoening voor ons is, maar slechts in zoo ver, als zij voor ons het middel is, de leer van het Evangelie te beoefenen, zonder welke wij niet gered kunnen worden. Maar is nu de verzoening, door middel van welke wij door het geloof tot goede werken worden aangespoord, niet gelijk beteekenend met heiliging, met bevestiging der leer? Het zij nu de dood

van

van CHRISTUS eene verzoening is, die ons tot opvolging zijner leer aanspoort, die ons redt, het zij de dood van JEZUS eene bevestiging zijner leer zij, die ons aanleiding geeft eene leer te volgen, die ons redt, is dit niet volmaakt hetzelfde denkbeeld; en is dit iets anders, dan eene verschillende uitdrukking? Als wij dus den dood van JEZUS als eene verzoening beschouwen, en het groot geheim der genade en der liefde belijden, zoo veronderstellen wij, dat deze ons aangebodene verzoening zonder opvolging zijner leer geene redding geven kan.

3.) Eindelijk moeten wij nog de *verlossing, met opzigt tot hare gevolgen beschouwen*

Alle Protestantsche kerken hebben als voorwaarde des heils een werkzaam geloof erkend, indien eene kerk dit punt niet zou willen beamen, dan zou zij uit trots de vaan van CHRISTUS versmaden. Dit belangrijk leerstuk duldt volstrekt geene verscheidenheid van opvatting, en dit is iets, dat met de gewone weegschaal der rede noch gewogen noch beslist kan worden. Maar wat de gevolgen der verlossing of het heil betreft, zoo vinden wij hier niet het minste geheimzinnige, geene de minste duisternis, en volstrekt geen voorwendsel tot afwijkende opvattingen: CHRISTUS is gestorven om ons te redden; Hij verklaarde, dat het eeuwig leven het onbetwistbaar erfdeel van hem zijn zoude, die in hem geloofde en zijne bevelen gehoorzaamde; om gered te worden moet het geloovig hart ook rein zijn, het geloof moet met de deugd gepaard gaan. Deze klare beslissing is dus geene verborgenheid, maar eene wettige bepaling. Het is voor het overige zeer begrijpelijk, dat iedere bedenking over de verdiensten en de noodzakelijkheid van het werkdadig geloof, met betrekking op de Christelijke leer, oneindig belangrijker is, dan de verschil-

meen geldend
zal dus ook
Protestantsche
Allen stemn
ven en den
lo-sing, de
aanbrengt,
zedeleer, di
opvolgt en b
Wanneer d
verlossing, v
op zich zel
deze inrigtin
of eene be
deze beide
lijks eene v
Het groo
die de ver
onzer zo
deze verz
dat is, n
Jezus g
meente
Christ
dat de
leven
gebo
wild
Jezu
de
de
r
r

zeel
den
gees
Ree
ca

en openbaring schiepen alom de volmaakste harmonie en eene eenheid, tot welke anderen door slavernij, maar wij door vrijheid gekomen zijn.

Wachten wij ons echter voor onverschilligheid, jegens de afwijkende meeningen van anderen. Hoewel wij de hoofdleerstukken, op welke het Christendom rust, volgens onze overtuiging duidelijk hebben voorgesteld, zoo zal echter de eene of andere wijze bepaalder, Evangelisch reiner en boven andere rijker van invloed in de ziel van den Christen wonen. Wij moeten ons dus toeleggen, om met ijver, doorzigt en warmte voor die meening te werken, die ons de betere schijnt te zijn, maar wij moeten ook zonder tegenzin en ongeduld de opvattingen van anderen kunnen dulden. Even dit geldt ook van de vele anders behorende en merkwaardige bijpunten, die de groote, door ons erkende leerstukken omringen! Al kon ik deze ook niet in mijne Verhandeling vlechten, zoo ben ik evenwel ver verwijderd van staande te houden, dat dezelve niet de ernstigste overweging en toetsing zouden verdienen. Derhalve zijn: het getal en de werking onzer Sacramenten. de vorm onzer Godsvereering, de regten van het Predikambt, de toekomende vergelding, de toestand der zielen na dit leven enz., alle deze en vele andere dingen zijn belangrijk genoeg, om dezelve met alle sterkte van het menschelijk verstand te toetsen. Zij geven stof tot de belangrijkste vragen in de Uitlegkunde, Geschiedenis, Godsdienst en Wijsbegeerte. Dus is er niets verhevener dan de Godgeleerdheid, gelijk er niets eerwaardigers bestaat, dan een Geestelijke, die wezenlijk dezen naam verdient. Deze overtuiging van de allesomvattende eenheid der Protestanten heeft zich slechts langzaam, na eenen zeer pijnelijken staat van twijfeling en misnoegen, in mij ontwikkeld. De menigte der Protestantsche sekten,

en de haat die maar al te veel onder dezelve heerschte enz. ontrustte mij steeds; zou het mogelijk zijn, dacht ik, dat de fakkel door God zelven ontstoken, alom uitgebluscht was, behalve op een, naauwelijks merkbaar punt in het groot gebied der zedekunde; zou het mogelijk zijn, dat ik alles moest goedkeuren wat de Engelsche Kerk, wat LUTHER, CALVIJN enz. vastgesteld hebben? Evenwel hebben deze groote mannen in zeker opzigt gelijk. Waar is dan nu de waarheid? enz. In dezen treurigen toestand, werd mijn binnenste door een lichtstraal verhelderd; ik vraagde mij zelven: of het niet mogelijk was, dat onze sekten in de verschillende vormen, evenwel in het volle en onverdeeld bezit der wezenlijkste en grootste eenheid zijn konden. Terstond zocht ik nu de boven alle sekten en hunnen haat verhevene en reine trekken van het oorspronkelijke Christendom vast te stellen, en nu vertoonde zich het Protestantisme aan mij in deszelfs majestueuse harmonie; ik bespeurde nu duidelijk, dat men te *Berlijn*, te *Geneve*, te *Amsterdam*, te *Londen*, te *Philadelphia* overeenstemmend dacht. Ik heb, met vreugde en dankbaarheid jegens de bron van alle waarheid, gezien, hoe gemakkelijk het mij viel, de kerk van CHRISTUS in alle hare verschillende verschijnselen weder te vinden, en de heilige geloofsleer van de uitvindingen der menschelijke trotschheid of der ijdelheid te zuiveren. Gelijk een reiziger, die zijn zwak scheepje door de stormen bijna vermorseld ziet, en eindelijk het land ontdekt, en met een blik van verrukking de groene oevers van zijn vaderland begroet, zoo heb ik het hemelsch vaderland, waarheen alle Protestanten reizen, gegroet, in de hoop, eene kroone te vlechten, waarop allen eenige aanspraak kunnen maken.

Nu kunnen wij, op eene vaste en bepaalde wijze

wijze, het verwijt van anarchie en oplossing, ons door de Roomsche Kerk gedaan, beantwoorden. Wij kunnen toch met alle sekten in vrede leven, en daar wij alom het fondament van het Christendom vinden, zoo heerscht ook onder ons meer zachtmoedigheid en broederlijke gezindheid. Ik bespeur echter, niet zonder grievend leedwezen, dat de geringste afwijking in de leerstukken van de zonde, de verzoening en de Godheid van CHRISTUS, ons van elkanderen scheidt, en ons met onwil tegen onze broederen vervult. Men beschuldigt en scheldt elkander, en niets ontbreekt, dan de beschikking over eene in de dienst van zulk een leerstuk staande krijgsmagt. Ik ken den geduchten geest, die deze tweedragt in ons midden heeft ontstoken, en ik zal hem ontmaskeren en steeds bestrijden. Het is de onverdraagzaamheid, de woede om de Christenheid onder het juk onzer eigene opvattingen te brengen, de razernij om allen onder de kleur onzer eigene vaandels te willen vereenigen. Het is tijd, ja meer dan tijd, dat wij eindelijk toonen wie wij zijn, en dat wij aan deze twisten paal en perk zetten, die de Christenen onder elkanderen verbitteren, de rede in boeijen kluisteren, het gevoel voor Godsdienst verstompen, en de harten vergiftigen.

Ik wil gaarne toestemmen, dat eerst vele vooroordeelen afgelegd moeten worden, eer ieder tot erkentenis onzer eenheid kan komen. Voor alle dingen moeten de opgevatte meeningen der kindschheid, der gewoonte en opvoeding, vooroordeelen, die te dieper geworteld zijn, hoe langer zij eerwaardig schenen, overwonnen worden. Want menig Godsdienstig Genootschap wil niet toegeven, dat iets veranderd, dat eenige vordering gemaakt worde. Zedekunde, uitlegkunde, geschiedenis, Geloofs-Formulieren, verta-

 lin-

lingen der gewijde Schriften, dit alles moet, volgens hen, onveranderlijk, en in denzelfden vorm blijven. Wat zal men van eenige anderen denken, die alle onderzoek, alle beoordeeling als de pest schuwen, en die meenen daarin den ijver van hun geloof te moeten toonen, dat zij alom de Christenen, met eenen stroom van spreekwoorden aanvallen, die zij noch iemand begrijpen. Deze menschen zaaijen het zaad van tweedragt. Zoo dra men hen hoort, heeft men genoeg, en verlaat den Tempel, enz.

Mogt God ons de genade verleenen, dat eindelijk, door allen, de oude mensch geheel wierd afgelegd, en dat zij vrij en onbelemmerd Protestanten mogten worden. Er begint een nieuw tijdperk voor de Hervorming, zij zal de heerschappij der onverdraagzaamheid enz. verlaten, om in het ware rijk van CHRISTUS, namelijk in de éénheid des geloofs, in de vrijheid der overtuiging over te gaan.

DE JEZUITEN ALS VIJANDEN VAN HET PROTESTANTISME EN VAN HET BIJBELGENOOTSCHAP IN RUSLAND.

(*Uit de reizen enz. door* Rusland, *van den Zendeling* E. HENDERSON.)

Het is bekend, dat, voor de oprigting van het Bijbel-Genootschap te *Petersburg*, de Jezuiten reeds jonge Russen en andere leden der Orthodoxe kerk eene liefde voor de leerstukken der Roomsche kerk met zulk een gevolg hadden weten in te boezemen, dat dit noodzakelijk de oplettendheid der Regering moest gaande maken, en haar bewegen de handelwijs der Jezuiten gade te slaan. De maatregelen om hen uit het rijk te verwijderen werden echter eerst genomen, toen zij de grond-

grondbeginselen eenes jongen Edelmans van hoogen rang bedorven en een stelsel van listen tegen het Bijbel-Genootschap gesmeed hadden. Hun collegie werd des middernachts door Gend'armen omringd, en binnen twee uren had men zich meester gemaakt van hunne papieren, terwijl zij zelve in schapenpelzen gestoken, op reeds klaar staande sleden gezet, en ijlings buiten de grenzen van het rijk gebragt werden.

De Jezuiten, wetende dat deze maatregelen van Vorst GALITZIN, toenmalig Minister van kerken en scholen, afkomstig, of ten minsten door hem krachtig ondersteund waren, vatteden eenen doodelijken haat tegen dezen braven Staatsman op, en lieten geene middelen onbeproefd, om hem de gunst des Keizers te onttrekken en van den hoogen post, dien hij zoo lang en zoo roemrijk bekleed had, te berooven. Als voorzitter en ijverig begunstiger van het Bijbel-Genootschap, werd hij nu het doel hunner arglistige aanvallen. De revolutionaire geest, die zich in sommige landen van *Europa* vertoonde, en het in andere oorden luid geuite verlangen, om door herstelling van zekere oude inrigtingen in de behoefte van onzen tijd te voorzien, schenen hun eenen sterken hefboom aan te bieden om hun doel te bereiken. Zij bragten nu alle hunne werktuigen in beweging, om het publiek, en inzonderheid hun die gezag voerden, diets te maken, dat tusschen de leden van het Bijbel Genootschap en de Carbonari in *Italie*, de Studentenvereeniging in *Duitschland* (Burschenschaft), en de Radikalen in *Engeland* eene wezenlijke stelselmatige verbindtenis bestond. Terwijl hunne Zendelingen heimelijk de raderen van het werktuig bestuurden, waardoor een aantal Studenten in het Protestantsch *Duitschland* op den dwaalweg gebragt werden, waren zij onvermoeid bezig, om alle kanalen der publieke mee-

ning te vergiftigen, onder de berigten van volks bewegingen, die hier en daar plaats hadden, boosaardige wenken te mengen, en steeds op nieuw uit te strooijen, dat de rigting van het Protestantisme en der Bijbel-Genootschappen strekte, om partijschappen te koesteren, en burgerlijk en kerkelijk ongenoegen voort te brengen.

De verhevene Monarch van *Rusland* was echter te verlicht, en tevens te wel bekend met die uitmuntende mannen, welke in zijn rijk, en wel met zijne openlijke goedkeuring, een Bijbel-Genootschap opgerigt, en deszelfs werkzaamheid dus ver bestuurd hadden, dan dat hij zulke aantijgingen als wezenlijk gegrond zou beschouwd hebben. Maar toen eindelijk de Jezuiten slaagden, om in de hoofdstad van *Rusland* eene sterke partij te vormen, die hunne beschuldigingen gestaag herhaalden, zoo achtte men het staatkundig, het voorwerp van hunnen ingekankerden haat de hooge posten te doen nederleggen, waarin hij inzonderheid aan de pijlen hunner boosheid was blootgesteld.

Het Bijbel-Genootschap verloor op deze wijze wel deszelfs edelen, overmoeiden voorzitter, maar hoewel deszelfs werkzaamheid naderhand niet meer zoo voortgezet werd, als voorheen, zoo gebeurde er toch volstrekt niets, dat zelfs den schijn eener proeve had om het te vernietigen. Zelfs geene schaduw van bewijs kon tegen een van deszelfs leden worden bijgebragt, als of zij in staatkundige verbintenissen gewikkeld waren, en de begunstigers van het valschelijk zoo genoemde gezelschap van JEZUS, zullen eerst de Grieksche Geestelijken moeten overtuigen, dat de Jezuiten wijzer, dan CHRYSOSTHOMUS, BASILIUS, DAMASCENUS en andere hunner Kerkvaderen zijn, eer zij deze over hetgeheel zullen overhalen, om schroeuwend tegenstrijdig met zulke hooggeachte getuigen te handelen.

SEPARATISTEN OF NON-CONFORMISTEN DER GRIEKSCHE KERK.

(*Uit de reizen enz. door* Rusland, *van* HENDERSON.)

De familie, die HENDERSON en zijne reisgenooten te *Kretsi* bezocht, bestond, gelijk de gansche bevolking der voorstad, die ruim 1000 zielen bedroeg, uit *Starowärtsis*, of *Non-Conformisten*, wiens strenge grondbeginselen op hunne verkeering en omgang met allen, die zij als leden der orthodoxe Grieksche kerk beschouwen, dezelfde uitwerking heeft, die oudtijds de bekrompene denkwijze der *Joden* op hun gedrag jegens de *Samaritanen* had, waarmede zij alle soort van gemeenschap vermijdeden.

Dewijl een onzer reisgenooten metalen knoopen aan zijnen rok, en een ander een tabakspijp in de handen had, zoo maakte dit de vooroordeelen van de vrouw des huizes in zulk eenen hoogen trap gaande, dat zij volstrekt niet te bewegen was, om eenig eten voor ons te bereiden. Wanneer deze lieden genoodzaakt zijn eene dienst van deze soort te bewijzen aan menschen, die niet tot hunne sekte behooren, dan achten zij zich verpligt de tot dat einde gebruikte gereedschappen te verwoesten. Om nu dit verlies te vermijden houden zij, die aan het bezoek van vreemdelingen meer blootgesteld zijn, gewoonlijk profane gereedschappen tot dat einde.

Hunne afkeer van het *snuiven* is zoo groot, dat wanneer toevallig een snuifdoos op hunne tafel gezet wordt, dat gedeelte, waar die staat, eerst afgeschaafd moet worden, eer de tafel weer kan worden gebruikt.

Zij leven in eenen staat van geheele afzondering

van de Griekfche kerk; evenwel kunnen zij niet trouwen, zonder een verlof van den Priester, waarvoor zij fomtijds eene aanzienelijke fom gelds moeten betalen.

Zij vieren nooit het heilig Avondmaal, en de doop wordt flechts aan hen bediend, die nabij den dood zijn, overeenkomftig de meening, die oudtijds in de kerk heerschte, dat eene terugkeering tot de zonde, na den ontvangenen doop, den mensch geene hoop op de zaligheid meer overlaat.

UITTREKSEL UIT EENEN BRIEF, OVER DE AARDBEVING OP HET EILAND ISCHIA, OP DEN TWEEDEN FEBRUARIJ 1828.

„De Aardbeving, die op den tweeden Februarij van dit jaar, verfcheidene huizen op het Eiland *Ischia* verwoestte, is uit de Couranten bekend. Dit Eiland ligt zes of zeven uren van *Napels*, aan den mond der Baai, en bevat twee en twintigduizend inwoners. De Hoofdftad is de Stad of het vlek, die *Ischia* heet, en drieduizend inwoners heeft. Zij is door verfcheidene heuvels omringd, en in haar middenpunt verheft zich een gebergte ter hoogte van drie honderd zestig toifen, dat eertijds een vulkaan was. Het gansche Eiland fchijnt van een Vulkaanfchen oorfprong te zijn, want het groot getal warme bronnen, die men hier vindt, en eenige andere omftandigheden, bewijzen, dat het onderaardfche vuur nog niet geheel uitgebluscht is; de laatfte uitbarfting viel echter in 1302 voor."

„De Aardbeving, van welke ik fpreken zal, had dit zonderlinge en aanmerkenswaardige, dat zij zich flechts tot eene kleine landftreek fchijnt bepaald te hebben. Dit blijkt naamlijk uit de volgen-

gende resultaten, die ontleend zijn uit eenen brief, te vinden in de *Bibliotheque Universelle*, geschreven door eenen, thans in *Napels* wonenden, Burger van *Genève*, die toevallig een ooggetuige dezer vreesselijke gebeurtenis was. Hij had op Zondag, den tweeden Februarij 1828, *Napels* verlaten, om het Eiland *Ischia* te bezoeken, en binnen weinige uren trad hij daar aan wal."

„Wij waren (zoo berigt hij,) tegen over het vlek *Ischia* (*Pithecusa*), en wilden eerst den volgenden morgen deze plaats bezoeken. Terwijl wij nu langs de kust voeren, rigteden wij onze koers naar *Casamiccia*, een ander Dorp van het Eiland, waar wij overnachten wilden, om dan van hier het gansche Eiland te doorkruisen, dat omtrent vijf uren in den omtrek heeft. Uit de Bark zagen wij duidelijk den *Arso*, een ouden Lavastroom, die op de andere zijde van het Eiland, bij de laatste uitbarsting, die op hetzelve was voorgevallen, tot in de Zee vloeide, en sedert meer dan vijf Eeuwen, zijne kale gedaante heeft behouden, waardoor hij ligt van het naburig groen kan onderscheiden worden. Men vindt hier geene spoor van groeijing, daar toch bij den *Vesuvius*, de veel latere Lava's reeds met gewassen bedekt zijn."

„Eindelijk landeden wij te *Casamiccia*, of *Casamicciola*, dat wij tot het middenpunt onzer wandelingen bestemd hadden, en waar eene goede Herberg gevonden wordt. Het kwam ons vreemd voor, dat wij het vrolijk gejuich dezer Eilanders niet hoorden, te meer, daar het thans juist een Feestdag was. Op het gelaat der bewoners van de *Marina*, dat is van eene straat, die langs het strand loopt, was, zonder eenige uitzondering, de grootste ontsteltenis te lezen, maar niemand sprak een woord, en dus gingen wij naar het Dorp. Wij verwonderden ons nog meer, toen

wij een aantal lieden ontmoeteden, die schenen te vlugten, want zij voerden hunne lompen en keukengereedschap mede. Thans vernamen wij, dat voor ruim een half uur, eene Aardbeving in de omliggende Dorpen was voorgevallen, dat te *Casamiccia* huizen ingestort, en verscheidene menschen onder de puinhoopen begraven waren. Toen wij achter eene kleine hoogte kwamen, die het Dorp nog voor ons oog verborg, vonden wij in een huisje een man, die door het omvallen van eenen pilaar gekwetst was, de Doctor HENDERSON, die een lid van ons gezelschap was, bewees hem, met den Heelmeester van het Dorp, alle mogelijke hulp. Thans konden wij ons reeds een denkbeeld van het tooneel maken, dat op ons wachtte. Wij toch hoorden het geschreeuw en geklag, van een aantal verwarde stemmen. Toen wij nu langs de voetpaden, door de Aardbeving gedeeltelijk verstopt, voorwaarts gingen, zagen wij den weg door parallel loopende spleten, op verscheidene plaatsen gescheurd, en zoo bereikten wij eindelijk het Dorp. Welk een akelig tooneel zagen wij nu! Omtrent dertig huizen waren geheel verwoest, en alle overige, van boven tot beneden gescheurd, dreigden in te storten. Van alle kanten klonk het smartelijk angstig gekrijt van gekwetste personen, van moeders, die wanhopig op de puinhoopen weenden, die hare kinderen bedekten, van mannen, die met de eene hand op hen wezen, die gered waren, en met de andere op de puin, onder welke het overig gedeelte van hunne familie bedolven was, en van verschrikte vrouwen, die niet wisten werwaarts zij vlugten zouden, als een steen nederviel. Hoe verder wij gingen, hoe grooter de verwoesting was, die wij ontmoeteden. De straat, die wij wilden doorgaan, was op verscheidene plaatsen door puin

van

van allerlei soort gestopt; toen wij echter door eenige inwoners werden voortgedrongen, die ons niet toelieten te blijven staan, sprongen wij ras over het puin, waar wij het eerste lijk zagen, dat men van onder de steenen haalde. Terwijl men de opdelving begon, doorliepen verschei. dene personen de naburige Dorpen, om te zien, of mogelijk hunne ouders, broeders of kinderen ook daar waren, eene laatste hoop, die echter bij de meesten schipbreuk leed. Wij ontmoeteden hen vervolgens weder, en zagen hen treurig naar hunne woningen keeren, nu overtuigd, dat zij hier onder het puin de voorwerpen hunner ongerustheid vinden zouden."

„Door deze Aardbeving, werden op éénen dag dertig huizen geheel verwoest. Ik vernam naderhand, dat op de volgende dagen nog verscheidene muren ingestort waren. Alle woningen zijn zeer beschadigd. De Kerken hebben veel geleden. Dertig personen werden bedolven, of terstond verpletterd. Een jong meisje, zeven jaren oud, bleef vier dagen onder een huis begraven, maar werd echter nog levend uit hetzelve gehaald. Wat de overige personen betreft, inzonderheid die, welke juist op straat waren, deze behoefden slechts korten tijd te lijden. Was deze vreesselijke gebeurtenis in den nacht voorgevallen, dan zou een veel grooter aantal menschen het leven verloren hebben. Deze Aardbeving was ook in het naburig Dorp *Lacco* gevoeld, echter, stortte daar geen huis in, maar er kwamen slechts eenige spleten in de muren. De werking van den schok was, te *Casamiccia*, zeer vermeerderd door de ligtere geaardheid van den grond, en het menigvuldig, zeer onverstandig uithollen, dat de inwoners ondernemen, om krijtsteen te winnen, van welke zij steenen om te bouwen, en vele andere dingen maken."

„Ik

„ Ik dank God vurig, dat verscheidene omstandigheden ons vertrek van *Napels*, ruim één uur vertraagden, en de wind naar *Ischia* niet gunstig was, anders zouden wij in den oogenblik te *Casamiccia* gekomen zijn, waarop de Aardbeving plaats had, en wie weet, wat dan ons lot zou geweest zijn."

„ Ik moet ten slotte hier nog eene kleine schildering bijvoegen, van de wijze, waarop de vrouwen van *Ischia* hare smart uitdrukken. Ik kon nu toch, midden onder dit tooneel van verwoesting en treurigheid, een denkbeeld vormen, van het geen men van de wilde volken verhaalt, die hunnen smart zingen Bij den ingang van het Dorp, stond eene vrouw in haren kleinen Tuin, slechts weinige schreden van de plaats, waar hare dochter het leven had verloren; zij gaf hare smart te kennen, door een zakdoek in hare handen te wringen, en daarbij naar eene geimproviseerde melodie, die, mij door het hart sneed, te zingen: *Figlia mia bella! tanto bella! figlia mia!* en van tijd tot tijd stil te houden, waarop zij eene soort van gehuil met eene zekere modulatie uitstiet. — Verder op vond ik eene andere, nog jonge moeder, die op eenen heuvel stond, en onwrikbaar hare oogen op die plaats gevestigd hield, waar eenige mannen de steenen opruimden, die hare kinderen bedekten; zij zong omtrent dezelfde woorden, op denzelfden klaagtoon, en tevens bewoog zij hare zakdoek, die zij aan beide punten vasthield. Andere vrouwen, ja, gansche huisgezinnen lieten hetzelfde geschreeuw hooren."

DE KOMEET VAN 1832.

De beschaafde wereld, gelooft sedert geruimen tijd

tijd de Starrekundigen op hun woord, dat de Kometen geene in de lucht rondzeilende branders zijn. De ontmoeting der Planeten, en de verduisteringen, hebben federt nog langer tijd het regt verloren, om de bewoners der Aarde te beangstigen. Van deze soort van verschrikking, blijft dus niets meer over, dan de mogelijkheid, dat de Aarde in haren loop, een Komeet zou kunnen ontmoeten; maar de waarschijnlijkheid van dit toeval is zoo oneindig klein, dat geen redelijk mensch zich hierover verontrust; diegenen echter, welke onlangs, toen de Heer OLBERS verkondigde, dat in 1832 een Komeet kort voorbij de *Baan* onzer Aarde zou gaan, de *Aardbaan* met de *Aarde* zelve verwisselden, gaven aanleiding, dat deze dwaling openlijk moest tegengesproken worden.

De Baan van de Komeet, die in 1832 verschijnen zal, en die alle zes en drie vierendeel jaren wederkeert, werd in *Frankrijk* berekend, en deze waarnemingen in *Duitschland* bevestigd en verbeterd In het jaar 1832, zal deze Komeet, als hij het korst bij de Aarde is, nog acht millioenen Geographische mijlen van haar verwijderd zijn; hij kon dus zonder nadeel nog tienmaal nader komen, want, in 1770, naderde een Komeet tot op 750,000 Fransche mijlen. LALANDE denkt, dat een Komeet eerst bij eene nadering van 13,000 Fransche mijlen, eene merkbare wanorde op Aarde zou berokkenen. Maar de Komeet van 1832, zal vrij kort voorbij de *Baan dezer Aarde* gaan, naamlijk op eenen afstand van vier en een half Diameters der Aarde, of op omtrent 6700 Geographische mijlen.

De Heer LALANDE, werd op dezelfde even onschuldige wijze, als de Heer OLBERS onlangs, in het jaar 1775, oorzaak van eene nog grootere vrees. NEWTON had, sprekende van de gevolgen, die

die de botsing tusschen de Aarde en een Komeet hebben kon, verklaard, dat alles door de Voorzienigheid zoo was ingerigt, dat zulk eene ontmoeting onmogelijk was. LALANDE was echter van eene andere meening; men kende zeker geene Kometenbaan, die zich met de Aardbaan kruiste, maar de aantrekking der Planeten, kan de baan aanmerkelijk veranderen; bovendien kende men op verre na niet alle banen der Kometen; het zou dus vermetel zijn staande te houden, dat geene der niet berekende Komeetbanen met de Aardbaan zouden kunnen zamentreffen, en dat geene der bekende, zoo veranderd worden kon, dat zij de Aardbaan snijden moest. Zoo dacht LALANDE, en de tijd heeft zijne gedachte bevestigd, want de Komeet, die elke 6¾ jaren weder verschijnt, gaat zoo kort voorbij de Aardbaan, dat zich, bij de minste verwarring, de twee banen snijden kunnen. Indien echter een ongeluk plaats zal hebben, dan moeten niet alleen de *Banen*, maar ook de *Hemelligchamen* zelve, op het doorsnijpunt elkander ontmoeten, en het is hoogst onwaarschijnlijk, zoo niet onmogelijk, dat dit ooit zal plaats hebben.

De Heer LALANDE had nu een opstel van dezen inhoud, voor eene openlijke zitting der Akademie in den zak, doch deze Verhandeling werd, bij gebrek aan tijd, niet voorgelezen. Maar de titel: *Beschouwing van de Kometen, die kort bij onze Aarde kunnen komen*, interesseerde natuurlijk de meeste toehoorders, men vraagde: wat het opstel bevatte, en men vernam, dat het handelde over de gevolgen eener botsing tusschen een Komeet en deze Aarde, en dra heette het nu alom, dat dit wezenlijk zou plaats hebben, dat LALANDE dit voorspeld had. Nu werd de schrik dra zoo algemeen, en had zulke nadeelige gevolgen, dat de Luitenant van Policie,

die

die Verhandeling begeerde te lezen, hij vond echter niets in dezelve dat eene gegronde aanleiding tot deze vrees kon geven, en liet die terstond drukken; maar nu heette het algemeen, dat de Schrijver de kwade voorspelling had weggelaten, om de wereld niet met schrik te vervullen, over een ongeluk, waar tegen geen middel was uit te denken.

Om nu niet eens te spreken van de allergrootste onwaarschijnlijkheid eener ontmoeting van een Komeet, met de Aarde, zoo zijn de nieuwe waarnemingen over de natuur van deze Hemelligchamen zeer geschikt, om de menschen omtrent de gevolgen eener ontmoeting van een Komeet, betere denkbeelden, dan dus ver, te geven: want deze Hemelligchamen zijn wezenlijk uit zulk eene ligte stof gevormd, dat men Sterren van de eerste en tweede grootte, door dezelve ziet schitteren; bovendien levert de buitengewone snelle beweging der Kometen, eene reden te meer op, om ieder ten aanzien der mogelijke nadeelen, die zij zouden kunnen berokkenen: gerust te stellen, want een noodzakelijk gevolg dezer snelheid is, dat hare werking op de Aarde van zeer korten duur zijn moet; volgens de berekening van den Heer DUSEJOUR, zoude zij in twee, of op zijn hoogst in drie uren voorbijgaan.

TWEE PRAKTISCHE LEVENSREGELEN.

I.

Neem het ernstig besluit om JEZUS na te volgen, Hem gelijkvormig te worden, neem zijn kruis op en verloochen u zelven, gelijk den rijken jongeling in het Evangelie geraden wordt, en kom

kom dan weder en zeg mij: hoe gij dezen strijd, hebt gestreden, of gij iets van de droefheid van dezen rijken jongeling in u tegenstrevend hart hebt gevonden, dan of gij met de discipelen vragen moest, wie kan dan zalig worden?

Hoe ernstiger gij JEZUS volgt, als of Hij uwe gelijke was, hoe meer hij zich aan u in zijne Godheid zal vertegenwoordigen; hoe meer gij hier tegen opziet, om dat u deze navolging moeijelijk valt, des te vriendelijker zal de altoos vriendelijke Heiland tot u naderen. Dezen praktischen levensweg prijst JEZUS zelf aan, als Hij *Joan.* V: 17. zegt: „zoo iemand den wil van mijnen Vader wil doen, die zal van deze leer bekennen, of zij uit God is, dan of ik van mij zelven spreke." De praktijk verschaft ons het beste inzigt, de diepste erkentenis, en leven en werkzaamheid bevordert het geloof meer, dan peinzen en haarkloven.

II.

Houdt den oogenblik regt vast, waarin gij uwe zonde en eigenbelang voelt; ach, de menschen verdrijven deze oogenblikken maar al te gaarne! — en vernieuw, vertegenwoordig u dan het beeld van JEZUS leven en lijden, zoo als dit in het Evangelie geteekend wordt. Als ik mij zelven regt koud in mij zelven, regt arm aan liefde tot de menschen, regt trotsch en bitter, als een slaaf der aardsche goederen, in de boeijen van de eigenbaat en der driften voel, en dan op Hem zie, den altoos vriendelijken, en aan *Gethsemané* en *Golgotha* denk; als ik mij rijk en gelukkig voel, en daar en tegen mijnen armen naasten beschouw, die regt heeft op mijn eigendom, en dan evenwel nog ongevoelig en hebzuchtig blijf — als ik dan nog eens in mijn hart en naderhand op Hem zie, die alles, ja zich zelven voor zondaren heeft overgegeven, — dan voel

voel ik eerst regt het onderscheid tusschen Hem en mij, en hoe verdwijnen dan alle armzalige twijfelingen, die mij in koude uren kwellen. Met een woord, er ligt zeer veel aan gelegen, juist in den oogenblik, waarin ons de zonde verrast, terstond aan den Heiland, of een zijner gezegden, handelingen of lijden te denken, of het een of ander beeld uit zijn leven ons te vertegenwoordigen. Treft u dit thans niet, het zal u ten minsten in oogenblikken van nood aandoen, die in geen 's menschen leven uitblijven.

Terwijl ik eens onder mij zelven vergodende, even zoo trotsche als oppervlakkige gedachten, die ik echter voor diepzinnig hield, in het rijtuig zat, kwam ik onverwachts met de mijnen in een oogenschijnelijk doodsgevaar. De paarden gingen op hol, wij zagen een geruimen tijd eene nabij zijnde, maar zeer duistere toekomst, en in dezelve onzen ondergang; want wij dachten, dat wij in de magt der paarden waren, — de teugels waren toch gebroken en de koetsier van den bok gevallen. Wie bestuurde nu de bandelooze paarden zonder koetsier of teugels? Eindelijk stortte het rijtuig in een diepe sloot. Na het eerste vreesselijke gedruisch, heerschte op eens eene doodelijke stilte, en ik wist niet, wat ik onder het puin vinden zou, want niemand der mijnen roerde zich, tot ik hen eindelijk, in de vreesselijkste benaauwdheid, uit het puin haalde, en hen — God zij nogmaals gedankt! — ongekwetst en gezond alsop nieuw voor mij zag. Nu viel ik, zonder verder beraad of aarzelen, op mijne knieën en stortte met diepe schaamte de vurigste dankzegging uit voor den Heer buiten mij en boven mij, dien ik nu in het gevaar en in de hulp had leeren kennen.

IETS OVER DE UITWERKING DER MUZIJK OP SLANGEN.

De Hoogleeraar METAXA, deelt in zijn werk: Mo-

Monografia de Serpentini di Roma, proefnemingen mede, die hij nam, om den indruk, dien de muzijk op slangen maakt, te bepalen. Hij floot tot dat einde, bij de grootste hitte van den dag, exemplaren van negen soorten der slangen, die men in de nabijheid van *Rome* vindt, in een hok, en in een tweede de verschillende soorten van adders. De klank van een orgel veroorzaakte een algemeen oproer onder de niet gifdige slangen, die langs de kanten van het hok kropen. De slang *Elephis* hieldt nu en dan stil, vervolgens beweegde hij zich naar de zijde van het instrument; de slang *Aesculapii* stak het halve lijf omhoog, en de slang *Atrovivens* was in eene gestadige onrust. Op de overige echter, zoo min als op de adders, maakte de muzijk eenigen indruk. Dezelve proef had bij iedere herhaling juist dezelfde uitwerking op die dieren, en hieruit leidde nu de Hoogleeraar METAXA deze gevolgen af: 1. dat de slangen *Elephis* en *Aesculapii* door de muzijk tam gemaakt kunnen worden; 2, dat de slang *Atrovivens* door de muzijk geterd wordt, en eindelijk 3. dat de muzijk op de adders geenen indruk maakt.

UITWERKING VAN REGEN EN WARMTE OP DE AARDE.

Uit de dus ver genomene waarnemingen weet men, dat het jaarlijks het meest in *Karolina*, vervolgens in *Italie*, veel minder in *Holland*, nog minder in *Duitschland* en *Engeland*, en het minst in *Spanje* en *Frankrijk* regent Het regenwater dringt niet dieper dan 18 duimen in den grond. De warmte, die de aarde van de zon ontvangt, dringt niet meer dan drie voeten in dezelve, men kan dus midden in den zomer, op eene diepte van vier voeten, ys onder den grond bewaren.

PRO-

PROGRAMMA.

De Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, hield, den 12den en 13den dezer, hare 44ste Jaarlijksche Algemeene Vergadering, onder Voorzitting van den Mede-Hoofdbestuurder, den Weleerwaardigen Heere NICOLAAS SWART, welke dezelve, des morgens van den eersten dag, ten negen en een half ure, in de *Luthersche Oude Kerk*, opende, met eene Redevoering: *Over de Eerzucht, en derzelver betamelijk gebruik bij de leer en de instellingen der Maatschappij*: Tot Nut van 't Algemeen. Deze Redevoering werd voorafgegaan, afgewisseld en besloten, zoo door Zangstukken als door Instrumentale Muzijk, beide gecomponeerd door den Heere J. W. WILMS, terwijl de Heer G. H. BROEKHUIJZEN, daartoe uitgenoodigd, de Maatschappij verpligtte met het Bestuur van het Orkest, en was vereerd met de tegenwoordigheid van eene Commissie uit de Weledele Achtbare Heeren Burgemeester en Wethouderen dezer stad; den Hoogedelen Gestrengen Heere Generaal Majoor, Militairen Kommandant dezer stad; eenen der Weledele Gestrenge Heeren Kolonellen van de Schutterij alhier; den Weledelen Gestrengen Heere Luitenant-Kolonel, kommanderende de 10de Afdeeling Nationale Infanterie; eene Commissie uit het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten; eene Commissie uit de Kamer van Koophandel dezer stad, en voorts van Commissiën uit Kerkelijke, Wetenschappelijke, Stedelijke of andere nuttige Inrigtingen.

Na het uitspreken dezer Redevoering, werd de Gouden Medaille ter hand gesteld aan den Heer Mr. C. P. E. ROBIDÉ VAN DER AA, als daartoe ge-

 mag-

magtigd door den Heer P. BURGGRAAFF, *Onderwijzer* te *Leeuwarden*; de Gouden Medaille, benevens tien gouden Dukaten, aan den Heer M. SIDERIUS DE WAL, daartoe gemagtigd door deszelfs broeder, den Heer Mr. O. DE WAL, *Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid* te *Groningen*, en de Gouden Medaille aan den Heer Mr. A. UITENHAGE DE MIST, voor den mede afwezigen Heere J. J. PENNINK, *Med. Chir. et Art. Obst. Doct.* te *Twello*, voor dezelver, in het afgeloopene Jaar, bekroonde Prijsantwoorden. Voorts werden de Eereblijken, wegens bedrevene Edelmoedige Daden, namens de Algemeene Vergadering, door den Voorzitter overhandigd aan: PETRUS THOMAS LEGA, PETER ANDRIES HOLTES, JAN PIETER BOHLMEIJER, JAN LOUWENS, WILLEM JACOBUS LORGION, BAREND ZWEERTS en JOHANNIS REINIERUS BONGAERTZ, te *Amsterdam*, en ANTONIE CORNELIS VAN BLOKHUIJZEN, te *Haarlem*, alle voor het redden van in het water, of door het ijs gevallene menschen of kinderen; zullende de Eereblijken, toegewezen aan zoodanige personen, als welke zich, mede door het bedrijven van Edelmoedige Daden, dezelve hadden waardig gemaakt, doch die niet ter Vergadering verschenen waren, worden toegezonden aan die Departementen of Authoriteiten, welke daarvan de opgaven gedaan hebben, als: aan DANKER JOHAN JACOB MARINISSEN, te *Middelburg*; JOSEPH ELIAZER KHONRAAD, te *Brussel*, en JOHANNES VERZIJL, te *Leuven*, alle voor, op eene moedige en belangelooze wijze, betoonde diensten bij de laatstelijk in ons Vaderland geheerscht hebbende hevige ziekten; aan LAURENT MASION, te *Luik*; FRANÇOIS RICHARD, MATHIAS OLINGER en THOMAS ERASI, te *Luxemburg*, JOHANNES DE LU, CHRISTIAAN VAN HOOIJ, ANDREAS [illegible] HERMEN BIJTEL [illegible]; LAM- [illegible]

JAN HENDRIK VAN EWIJK, te *Zandwijk*; HENDRIK PETRUS JANSSEN, te *Vlaardingen*; ARIE HOUDKAMP, te *Rijke-Waver*; JOANNES BIEBUIJCK, te *Gent*; JOANNES BAPTISTA BOMBEECK en JOHAN DE VLEESCHHOUWER, te *Aelst*; ADRIAAN NIEUWINCKEL, te *Tubize*, JEAN BAPTISTE MEIJER, te *Bergen*; KEES CORNELISZ, te *Schermerhorn*; PETRUS ANTONIUS KRIENS, te *Brielle*; LAMBERT SANGLIER te *Huy*; HENDRIKJE VOS, te *Glimmen*; HENDRIK ESKENS, WILLEM RIETBROEK en JACOBUS 's GRAVEMADE, te *'s Gravenhage*; ADAM MOZES DE HAAS, te *Bolswart*; HENRI PIELTAIN, te *Namen*; ANTONIJ VAN GASTEL, te *Etten*; HENDRIKUS HEIJNTJES, te *Leur*; LOUIS-CONSTANT DE LANNOIJ, te *Brussel*; JOHANNES HENDRIKUS HULSMAN, te *Grave*; JOHANNIS VAN ZWEDEN, te *Middelburg*; PIETER DERKS HUND, te *Nieuwe Pekela*; MATTHIJS KNUIJVER en JOHANNES EIKMAN, te *Nijmegen*; NICOLAAS BORSBOOM en HERMANUS VAN DEN HOOGEN, te *Delft*; MARIA HELENA SIEVERTS, te *Montfoort*; ARIE SIEWERS, te *Oudesluis in de Zijpe*; MARIE JOSEPHE JACOB, te *Seraing*; DERKJE SCHEFFER, te *Laag-Keppel*; PIETER REQUIER, JOSEPH LA PAAUW en JOSEPHUS LAPIERE, te *Ostende*; PIETER VAN NIMWEGEN, te *Maassluis*; SIMON VAN LINDT, te *Rotterdam*; WILLEM VAN ACHTERBERG, te *Sleeuwijk*; ADRIANUS DOORNBERG, ANGENIS JANSSEN, GEB. CHLOEK, BERNARDUS ANDRÉ,
FREDRIK HAGESTEIN en [illegible]MANUS VAN SCHAÏK, te
Utrecht; GERBEN W[illegible], te *Akkrum*;
EDUARDUS COUTEEL[illegible]OTHEUS CON-
TAIN, te *Veurne*; [illegible]
DUMON, LODEWIJ[illegible]
te *Brugge*; CO[illegible]
KORPERSHOEK, [illegible]
te *Leeuwarden* [illegible]
JACOBUS ROO[illegible]
[illegible]ÇOIS F[illegible]
[illegible]ever[illegible]

pogingen daartoe) van in het water, of door het ijs gevallene menschen of kinderen; aan KOENRAAD VAN SCHOLTEN, AALT VAN DIJK, JAN VAN DIJK en HENDRIK WIJNEN, te *Hattem*, alle voor het redden van menschen, vee en goederen, en verder onvermoeid hulpbetoon, bij gelegenheid der jongst plaats gehad hebbende overstroomingen; aan JAKOB VAN DE MEEN, LUBBERT LUBBERTSEN, JAN VAN DEN KLINKENBERG en BART VAN BEEK, te *Ermelo*; PETER PETERSEN, GERRIT PETERSEN, HARMEN PETERSEN, ANDRIES PETERSEN, HENDRIK GOOSEN, HENDRIK JANSEN, MARTEN EPPEN, PETER BAKKER, JAN KARSTEN, GERRIT KARSTEN, TIJS SAMUELSEN MONS en EVERT CORNELISSEN LOGE, te *Harderwijk*; ANTHEUNIS BUT, MARINUS HUIJPE, SR., ABRAHAM ENGELS, JAN DE LOOZE, HENDRIK TABBERNÉ, EGBERT VAN HOEPPEN, CORNELIS VAN WIJK en HENDRIK SCHOT, te *Veere*; CORNELIS GRIEP en ADRIAAN KOSTER, te *Ierseke*, en CORNELIS CORNELISSE, ANDRIES HACKSEN, GERRIT KOOPMAN en JAN JANSSEN, te *Bath*, alle voor het, met veel beleid, moed en zelfopoffering, redden (of pogingen tot redding) van schipbreukelingen of gestrande personen; aan JOSEPH DE WANDELEER, te *Wauthier Braine*, voor het moedig redden van eene moeder en drie kinderen uit een brandend huis; aan JEAN BAPTISTE DESIRON, te *Couthuin*, en FRANÇOIS LANOY, te *Elouges*, voor het, met groote zelfopoffering, redden van, in mijnen of putten, in levensgevaar geraakte personen; aan ISIDORE HUPEZ, te *Feluy*, voor het geheel belangeloos verzorgen van eenen ongelukkigen werkman, en eindelijk aan PIETER UIJTTENHOVE, te *Cherscamp*, voor het onversaagd bevechten van eenen roover, ter bevrijding der persoon en goederen eener behoeftige vrouw.

Des namiddags, ten half twee ure, in de Kerk der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente, de eigenlij-

lijke werkzaamheden der Vergadering aangevangen zijnde, werd door Hoofdbestuurders berigt:

1. Dat op de Prijsvraag: *Welk verband behoort er te bestaan tusschen de huisselijke opvoeding en het onderwijs in de scholen? Wat kunnen en behooren Ouders aan te wenden, om, in de huisselijke opvoeding hunner kinderen, den Onderwijzer, zoo veel mogelijk, in de hand te werken?* van welke, vroeger, zoo om het groote aantal der ingezondene stukken, als de uitgebreidheid van sommige derzelve, geen verslag van de uitspraak konde worden gedaan, waren ontvangen:

Negen Antwoorden, geteekend met de spreuken, bij het Programma van den verledenen Jare vermeld.

Dat Beoordeelaars over de genoemde stukken de volgende uitspraak hebben gedaan:

Dat No. 1 en 8, hoezeer door *drie* hunner loffelijk vermeld, en door *één* met eenige ononderscheiding bekroond, echter geene toewijzing der Goude Medaille zijn waardig gekeurd; dat dit, ten aanzien van lofbetuiging, het geval insgelijks is geweest met No. 6; terwijl No 9, bij algeheele afkeuring van *éénen*, en loffelijke vermelding van *twee*, mede niet is bekroond geworden; dat No. 4, door *éénen* de bekrooning geheel onwaardig geacht, en door eenen anderen met lof vermeld, een gelijk lot heeft ondergaan, en No. 5 geene goedkeuring in het geheel heeft mogen verwerven. No. 2, 3 en 7 hebben stemmen tot den gouden Eereprijs bekomen, en wel No. 2, als zoodanig, *twee* (van *een'* voorwaardelijk), bij hoogen lof van *twee* andere Beoordeelaars; No. 3 insgelijks *twee* voor de Gouden Medaille en loffelijke vermelding van *éénen*, en No. 7, bij toewijzing van het Goud door *twee*, Goud of Zilver door *éénen*, en lofbetuiging van *twee* andere; — zoodat op deze Prijsstoffe geene bekrooning plaats heeft.

De voornaamste bedenkingen, door Beoordeelaars op de vermelde stukken gemaakt, zijn de volgende:

No. 1 vordert van de ouders te veel, legt hun lasten op, die zij, bij eigene zorg voor hun bestaan, niet kunnen volbrengen, vervalt in uitweidingen, die veelal noodeloos zijn, behandelt te vlugtig de aanwijzing van het verband, waarop het toch, ingevolge de Vraag, voornamelijk aankomt, en mist die geleidelijke voordragt, welke alleen voor ouders, voor welke de Maatschappij schrijft, in staat is doel te treffen; terwijl het geheel dus niet beknopt en uitlokkend genoeg is, en te veel sprekende personaadjen invoert, die niet alle dat belang inboezemen, hetwelk men verlangde; iets dat te meer spijt verwekt, daar de meeste Beoordeelaars vermeenen, dat dit stuk anders met veel kennis van zaken is geschreven. No. 2 acht men, behalve de verdiensten, welke door vele daaraan worden toegekend, almede niet genoeg te drukken op het verband en weder te veel op de opvoeding van zeer jonge kinderen; terwijl ook hierbij noodelooze uitvoerigheid plaats heeft en van de ouders vóór het schoolgaan te veel gevergd wordt. Sommige Beoordeelaars vinden ook gebrek aan Logische orde, en het stuk niet geheel vrij van herhalingen; almede dat de Schrijver te veel de eigenlijke dorpscholen vóór den geest gehad heeft, welke toch de Maatschappij wel *niet alleen* bedoeld kan hebben. No. 3, hoe veel goeds ook daarvan wordt opgegeven, oordeelt men te langwijlig, eenigzins plat, en vooral het eerste gedeelte weinig uitlokkend geschreven, en zaken te behandelen, allezins behartigenswaardig bij de *opvoeding*, doch niet in verband met het *schoolonderwijs*, waaromtrent de verpligting der ouders niet genoeg is uiteengezet, en voorts de uitweidingen en aanmerkingen over be-

beroepskeuze, althans hier, niet ter zake dienende geacht worden. No. 4 heeft de Vraag niet wel begrepen, is veelal verward en oppervlakkig, breidt zich uit in bespiegeling, en levert, hoewel hier en daar goede wenken, in eenen stroeven en gezochten stijl, eer eene soort van zielenkunde voor ouders, dan het verlangde verband tusschen de huisselijke opvoeding en het onderwijs in de scholen. In No. 5 heerscht almede zoowel het gebrek, dat het verband niet is aangewezen, als dat aan Logische orde, bij eene langdradigheid en oppervlakkigheid, die zelfs vermoeijend wordt; terwijl daarenboven de Schrijver van de ouders eene wetenschappelijke kunde en opoffering van tijd vordert, welke noch de Prijsvraag verlangt, noch de mogelijkheid toelaat, en dat den Onderwijzersstand, door de Maatschappij zelve als aller achting waardig erkend, een eerbied bewezen worde, welke den regtgeaarden onderwijzer zelven belagchelijk moet voorkomen. No. 6, hoewel in vele opzigten verdienstelijk, acht men niet populair genoeg, althans niet geschikt voor de klasse, voor welke de Maatschappij arbeidt, waarbij, daarenboven, hier en daar, verwarring en afgetrokkenheid, alsmede te groote uitgebreidheid, zonder daarom duidelijker te worden, is opgemerkt. Ook deze Schrijver, zeggen Beoordeelaars, vergt zaken en bemoeijingen van de ouders, aan welke zij onmogelijk kunnen voldoen. Ten aanzien van No. 7 is, hoeveel hartelijkheid en belangstelling daarin ook doorstrale, geoordeeld geworden, dat hetzelve niet vrij is van oppervlakkig- en onvolledigheid, en, dat de Schrijver, even als de meeste zijner mededingers, de ouders te veel tot Onderwijzers maakt; terwijl zijn eerste stuk reeds zaken behandelt, welke, volgens zijne eigene verdeeling, tot het tweede behooren, en dit laatste vele noodelooze uitweidingen bevat.

No. 8, hoezeer door de meeste Beoordeelaars als geheel niet verwerpelijk beschouwd, is echter vrij algemeen te uitvoerig, ja wijdloopig geacht geworden, daar meer dan vier vijfde deelen van het stuk zijn toegewijd aan de eerste opvoeding, ja zelfs aan hetgene gedurende de zwangerschap der moeder valt in acht te nemen; aan eene omslagtige beschouwing van het voortreffelijke der Schoolverordeningen, en eene vergelijking derzelve met naburige Rijken, en het overige vijfde eerst het eigentlijke onderwerp, en wel op minder goeden trant, behandelt; waarbij nog opgemerkt wordt, dat de Schrijver van plannen spreekt, bij het Departement zijner woonplaats, die dus wel ligt niet *algemeen* van toepassing zijn, en ook bij de ouders te veel tot stelselmatige opvoeders wil hervormd hebben. Eindelijk, No 9. bevat slechts eenige, hoewel vrij goede, wenken en lessen voor ouders, welke echter sommige Beoordeelaars als eenigzins oppervlakkig meenen te moeten beschouwen, en vooral, dat hier het gevorderde verband geheel uit het oog is verloren geworden; terwijl de gekozene vorm ook geenszins de algemeene goedkeuring heeft mogen wegdragen.

Na den geheelen afloop van gemelde beoordeeling, was bij Hoofdbestuurders nog ingekomen een Antwoord op deze Prijsstoffe, van eenige weinige bladzijden, onder de spreuk:

Goed geeft moed;

en zonder Naambriefje; hetwelk echter, zoo om den inhoud, als vooral om de bijna zestien maanden te late inzending, beneden alle aanmerking is gebleven, en alzoo ter zijde is gelegd geworden.

2. Dat op de Prijsstoffe: *Een Volks-Leesboek over de Voorzienigheid, — waarin zoowel uit (in ons oog) geringe, als uit groote gebeurtenissen en bijzonderheden, ontleend uit de Natuurlijke en Zedelijke gesteldheid der wereld, aangetoond wordt,* dat

dat er eene Voorzienigheid is, die alles bestuurt, en door welke dus; zoowel bijzonder, als algemeen geluk, wordt bedoeld; terwijl alverder moet worden aangetoond, dat, hoe tegenstrijdig ons somtijds GODS *handelingen, in onderscheidene betrekkingen, ook mogen voorkomen, dezelve echter altijd hoogst regtvaardig, wijs en weldadig zijn.*

Vier Antwoorden waren ingezonden, geteekend met de spreuken:

N°. 1. „*De Gedachtenisse des Regtvaardigen, zal tot zegeninge zijn.*"

Spreuken 10. vs. 7.

— 2. *De Heer regeert!*

— 3. *Geloof aan eene alles bestuurende Voorzienigheid spreidt een zacht floers op den weg onzes levens: het is een beschutsel tegen de orkanen des rampspoeds, de eenige vertroosting in leed en smart, een fakkel bij onze donkere uitzigten en een zekere gids op de reis naar het land onzer bestemming.*

— 4. *Hij, die van Gods Voorzienigheid*
Ontwijfelbaar gelooft,
Ziet nooit den glans der ware vreugd,
Door tijd of lot verdoofd.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over deze stukken is geweest de volgende:

N°. 1 is door allen afgekeurd geworden; gelijk dit ook heeft plaats gehad met N°. 4, hoewel hetzelve door *twee* hunner loffelijk is vermeld. Aan N°. 3 is, door *éénen* der Beoordeelaars, hoezeer voorwaardelijk, het Goud, en door eenen anderen lof toegekend, doch door de overige de bekrooning ontzegd; terwijl N°. 2, bij de afkeuring van *twee*, en loffelijke vermelding van *drie* andere, slechts *twee* stemmen ter bekrooning, *ééne* voor Goud en *ééne* voor Zilver, op zich heeft vereenigd; zoodat deze Prijsstoffe alwederom is onbekroond gebleven.

3.

3. Dat op de Prijsstoffe: *Eene aangename en onderhoudende Geschiedenis, dienende, om de jeugd met de grondwaarheden van den Natuurlijken en Christelijken Godsdienst, en de daaruit afgeleide pligten, bekend te maken, in de manier van den* Gumal en Lina *van* LOSSIUS, *en derhalve geschikt, om als* Leesboek *op de Scholen, of, als zoodanig, tot afzonderlijk gebruik voor de Jeugd te kunnen verstrekken.*

Twee Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. „ *Mes bien-aimez, aimons nous l'un*
„ *l'autre: car la charité est de Dieu;*
„ *et quiconque aime, est né de Dieu,*
„ *et connoit Dieu.*"

ST. JEAN.

— 2. *Dierbare Godsdienst!*

Dat Beoordeelaars over deze stukken de navolgende uitspraak hebben gedaan:

N°. 2 heeft slechts *twee* stemmen ter bekrooning, hoewel beide voorwaardelijk, op zich mogen vereenigen, zijnde N°. 1 algemeen afgekeurd geworden.

De bedenkingen op de vermelde Antwoorden zijn kortelijk deze:

N°. 1 is geacht reeds het eerste vereischte der Vraag te missen, door noch aangenaam, noch onderhoudend en alzoo niet uitlokkend voor de jeugd te zijn; waarbij gevoegd wordt gebrek aan belangrijkheid en duidelijkheid, en dat hetzelve de Natuurlijke Godsdienst te veel als ter loops behandeld, en de Christelijke niet genoeg met dezelve in verband gebragt heeft; en N°. 2, hoewel hier en daar blijken van vernuft en schranderheid opleverende, en dus meer aan het genoemde vereischte voldoende, echter met noodelooze uitvoerigheid geschreven is, in eenen veelal onbeschaafden toon, en, bij zeer ongepas-

paste uitdrukkingen, te veel beuzelachtigs en onwaarschijnlijks bevat, alsmede te zeer treedt in bijzonderheden omtrent Godsdienstige geschilpunten, welke de Wetten der Maatschappij onaangeroerd willen gelaten hebben, om als een geschikt Leesboek voor de Jeugd in aanmerking te kunnen komen.

4. Dat op de Prijsvraag: *In hoeverre is het geoorloofd, betamelijk en pligtmatig, in den omgang met menschen, ten einde zich geacht, bemind en nuttig te maken, zich eenigermate naar hunnen smaak en denkwijze te schikken, zonder aan den eenen kant stug en onbeleefd te zijn, of, aan de andere zijde, tot laagheid, vleijerij en onopregtheid te vervallen, en der waarheid te kort te doen?*

Eén Antwoord was ontvangen, geteekend met de spreuk:

Twist met een mensch niet zonder oorzake.

SALOMO.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over dit Antwoord zich, met uitzondering van loffelijke vermelding door *éénen*, en *ééne* stem voor bekrooning, hoewel voorwaardelijk, tot eene algemeene afkeuring heeft bepaald.

De bedenkingen, welke zij op dit stuk vermeend hebben te moeten maken, komen kortelijk hierop neder:

De Schrijver schijnt zijn onderwerp niet genoegzaam meester te zijn geweest, daar hij verzuimd heeft, algemeene beginselen vast te stellen, waaruit de regelen, welke het gedrag moeten leiden, hadden kunnen worden opgegeven. Het verlangde bij het Programma, duidelijkheid en populariteit namelijk, is geenszins in het oog gehouden; evenzeer mist men in het stuk den gevorderden wijsgeerigen geest; in tegendeel heerscht in de behandeling van hetzelve bekrompen-

penheid, oppervlakkigheid en onvolledigheid, ja, vindt men het hier en daar beuzelachtig, koud en dor, en dus geenszins uitlokkend; terwijl de stijl geoordeeld is veelal ongelijk aan zich zelven, afgebroken en soms onverstaanbaar te zijn.

5. Dat op de Prijsstoffe: *Een Volks-Leesboek, waarin, op eene onderhoudende wijze, het gevaarlijke, nadeelige en onzedelijke wordt aangetoond van allerlei speculatiën, het fluiten van koopen op tijd, en het drijven van windhandel, zoo in publieke fondsen, als andere artikelen, en, zoo mogelijk, de middelen opgegeven, om dit kwaad te keer te gaan.*

Drie stukken waren ingezonden, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *Beter is weinig met de vreeze des Heeren, dan eenen grooten schat en onrust daarbij.*

SALOMO.

— 2. WINDHANDEL, *het graf voor zedelijkheid en volksgeluk.*

— 3. *Vermoeit u niet, om rijk te worden.*

SALOMO.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over deze Antwoorden is geweest als volgt:

N°. 1 heeft slechts *ééne* stem ter bekrooning mogen verwerven, en is door *éénen* der Beoordeelaars loffelijk vermeld. N°. 2 is dit laatste van *twee* hunner te beurt gevallen, benevens de toewijzing, door *éénen* (hoewel niet in aanmerking kunnende genomen worden), van de Zilveren Medaille; terwijl N°. 3, behalve *ééne* voor Zilver, *vier* stemmen tot den gouden Eereprijs op zich heeft vereenigd, en alzoo is bekroond geworden; echter *voorwaardelijk*, volgens Art. 8 der Wetten.

6. Dat op de Prijsstoffe: *Eene Volks-Plantenkunde.*

Vier Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *De beoefening der Plantenkunde geeft aan elken ouderdom, elken stand, elk geslacht het nuttigst en aangenaamst onderhoud. Van het dartelend knaapje, dat vlinders vangt en bloempjes plukt, tot den bejaarden grijsaard, die zich met de ontspruitende plantjes en ontwikkelende bloemtjes verjongd gevoelt; den Staatsman en den Wijsgeer, den vrolijken en den treurenden; aan ieder biedt de Plantenkunde het aangenaamst onderhoud, de vergenoegelijkste bezigheid, de nuttigste afleiding aan.*

UMKENS.

— 2. *De beschouwing der Schepping geleidt tot de kennis aan den Schepper.*

— 3. *Wilt gij het schoonst tafreel der god-d'lijke almagt zien? Het plantenrijk zal u dit op het heerlijkst biên.*

— 4. *Hij* (SALOMO) *handelde ook van het geboomte; van den ceder die op den Libanon is, tot de hijzop die aan den want opschiet.*

1 Kon. 4, vs. 33*a*.

Edoch, dat de uitgebreidheid dezer stukken gevorderd heeft, eenen langeren tijd aan elken der Heeren Beoordeelaars toe te staan; waardoor, alle beoordeelingen niet ingekomen zijnde, op heden geen berigt van den geheelen afloop daarvan kan worden gegeven.

7. Dat op de Prijsstoffe: *Een Leesboek voor de Scholen, in den smaak van* CATS, en VAN ALPHEN's Gedichten voor Kinderen, *bevattende allerlei nuttige lessen en spreuken, naar de vatbaarheid van kinderen geschikt, en zoodanig ingerigt, dat*

zij

zij stichten en vermaken, en alzoo gaarne door kinderen gelezen, en gemakkelijk in het geheugen kunnen geprent worden.

Vier Antwoorden waren ingezonden, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *J'aime les enfants.*

— 2. *Door liefde gedrongen,*
Heb ik ze gezongen.

VAN ALPHEN.

— 3. *Hij die zich in zijn jeugd, ten arbeid laat gelijden,*
Vindt in zijn' ouderdom een' schat,
Die hem voor rampen kan bevrijden.

— 4. *Een duurzaam nut voor Neêrlands Jeugd,*
Geeft aan 't weldenkend hart steeds vreugd.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over deze stukken zich heeft bepaald als volgt:

N°. 3. is geene bekrooning waardig, ja door *drie* hunner als geheel verwerpelijk geacht. N°. 4 is insgelijks afgekeurd, hoewel door *éénen* Beoordeelaar met lof vermeld. N°. 2 heeft, bij afkeuring van *drie*, *ééne* loffelijke vermelding, en *twee* stemmen voor Zilver en *ééne* voor Goud verworven; terwijl N°. 1 *ééne* stem ter bekrooning met Goud en *ééne* met Zilver heeft bekomen, en door *drie* der overige Beoordeelaars met lof is vermeld geworden; zoodat deze Prijsstoffe onbekroond is gebleven.

De bedenkingen, welke op de vermelde Antwoorden gemaakt zijn, komen kortelijk hierop neder:

N°. 1 is geoordeeld in vele stukjes niet genoegzaam den natuurlijken toon, en, bij veel middelmatigs, voor kinderen niet die duidelijkheid te hebben in acht genomen, welke in VAN ALPHEN's Gedichten zoo bijzonder en naar waarde ge-

geroemd wordt; hoewel ook verscheidene derzelve in den trant van genoemden Kinderdichter vervaardigd zijn. De Dichter schijnt soms de taal en versificatie niet genoeg meester, en daalt weleens al te zeer tot het eenvoudige af, om zijne stukjes ook voor kinderen van meergevorderden leeftijd te doen dienen; terwijl de spreuken meestal dat geestige, puntige en kernachtige missen, hetwelk men gehoopt had daarin te zullen vinden. De Bundel N°. 2, alleen dichtstukjes inhoudende, meent men weder, dat zich hier en daar niet genoeg schikt naar de kinderlijke eenvoudigheid; maar wel eens te wijsgeerig en hoogdravend en alzoo niet bevallig voor jonge kinderen geacht mag worden, en dat spreukachtige te missen, hetwelk zoo zeer op het jeugdige hart werkt. Sommige stukjes vindt men ook te lang, en eenige, bij gebrek aan vinding, als versjes middelmatig; waartegen weder in vele andere veel smaak en gevoel is opgemerkt. N°. 3 komt den meesten Beoordeelaars onbelangrijk, laf en prozaïsch, en zelfs triviaal, voor. Stijl en taal vindt men slordig, en de verhalen zeer gerekt. Van N°. 4, zeggen verscheidene Beoordeelaars, zijn de dichtstukjes veelal ongelukkige navolgingen van VAN ALPHEN, en niet meer dan rijmpjes, in welke zelfs het werktuigelijke der poëzij hier en daar ontbreekt; terwijl de spreuken zonder pit of kern zijn, en de trant van CATS niet alleen niet gevolgd is, maar de naam van denzelven, door hem TEN CATE genoemd, den Dichter zelfs niet bekend schijnt.

8. Dat op de Prijsvraag: *Welke zijn de meest gepaste middelen, om het Godsdienstig gevoel bij de Jeugd op te wekken?*

Drie Antwoorden waren ontvangen, geteekend met de spreuken:

No. 1. *Gelukkig hij, die in het hart der Jeugd 't Gevoel verwekt voor Godsdienst en voor Deugd!*
— 2. *Genoeg indien ik slechts nut mag stichten.*
— 3. *Ik vreeze God.*

Gen. 42: 18*b*.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over deze stukken is geweest de volgende:

No. 1 is door *drie* hunner met lof vermeld, door geen' echter den Eereprijs waardig geacht. No. 2 mogt, bij de afkeuring der overige, *ééne* stem tot bekrooning verwerven; terwijl No. 3 van *twee* loffelijke vermelding en van *twee* de toewijzing der Gouden Medaille, hoewel van *éénen* voorwaardelijk, heeft bekomen, en door *drie* Beoordeelaars is afgekeurd geworden; waardoor alzoo ook deze Prijsstoffe onbekroond is gebleven.

De bedenkingen, door hen op de genoemde Antwoorden gemaakt, zijn hoofdzakelijk deze:

In No. 1 had men bepaling verwacht van het gene door Godsdienstig gevoel moet verstaan worden. Hoezeer anders niet onverdienstelijk geacht, en als vrij volledig, vooral in de opgegevene middelen, geoordeeld, vindt men den stijl geenszins uitlokkend, en wordt er, hoewel in brieven, de briefstijl in gemist. Van noodeloozen omslag, eentoonigheid en oppervlakkigheid meent men hetzelve mede niet te kunnen vrijpleiten. Bij No. 2, insgelijks als omslagtig en, voornamelijk in de gesprekken, veelal als nutteloos uitvoerig beschouwd, mist men almede eenen goeden stijl, en vindt men niet genoeg dien Christelijken geest en toon, welken men zoo gaarne in eene Christelijke Maatschappij voor de kinderen had gebezigd gezien. No. 3 is beter dan No. 2 geacht; hoezeer er mede onduidelijkheid in heerscht, en vele zaken, bijzonder in de laatste afdeeling, opper-

vlak-

vlakkig, althans vlugtig, behandeld worden. De Schrijver voert zijne lezers niet genoeg in den kring van het werkelijke leven, en maakt zijne raadgevingen en de goede vruchten derzelve niet aanschouwelijk door voorbeelden; terwijl men gehoopt had, de grenzen des gevoels, ten einde hetzelve niet in dweeperij ontaarde, meer door hem te zien aangewezen.

9. Dat eindelijk, op de Prijsstoffe: *Een Volks-Leesboek over de* Sterrekunde.

Zeven Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

No. 1. *Laisser dire les sots, le savoir a son prix.*
LA FONTAINE.

— 2. *Elk lichtje, dat gij tintlen ziet,*
Zelfs 't kleenste, dat uw oog ontvliedt,
Is zulk een bron van licht, omgeven,
Van waerelden, die, zonder tal,
Als stofkens, door elkander zweeven,
En veilig zijn voor schok en val.
P. NIEUWLAND.

— 3. *Thro' worlds unnumber'd tho' the God be known,*
'T is ours to trace him only in our own.
POPE.

— 4. *Astronomia.*

— 5. „ *Het uitspansel verkondigt zijner handenwerk".*

— 6. *Hoe groot zijn uwe werken, o Heere!*
Gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt.
De Dichter van den 104den Psalm.

— 7. *Thimocharis.*

Behalve deze was nog ingezonden een stuk, blijkens het Naambriefje, geteekend met de spreuk:

Heft uwe oogen op, en ziet wie al deze dingen gemaakt heeft.

dan hetwelk, als eene geheele maand te laat ingekomen, niet ter beoordeeling kon worden aan-

genomen, en, na berigt deswege in de Staats- en Amsterdamsche Couranten, van wege den inzender is teruggevorderd.

Dat ook voor deze Prijsstoffe, zoowel de uitgebreidheid, als het groote aantal der stukken gevorderd hebben, meer tijd aan elken der Heeren Beoordeelaars, toe te staan; waardoor, daar alle beoordeelingen nog niet zijn ingekomen, van den geheelen afloop daarvan, almede, geen berigt op heden kan worden gegeven.

Het Naambriefje van het onder No. 5 vermelde bekroonde stuk, hierop, door eene Commissie uit de Afgevaardigden, geopend zijnde, bleek Schrijver te zijn van het Antwoord, onder de spreuk: *Vermoeit u niet, om rijk te worden.* SALOMO, de Weleerwaardige Heer JAN PHILIP EGBERDING, *Predikant* te *Oosterbeek*, bij *Arnhem*.

Hierna werden de Naambriefjes, tot de onbekroonde Verhandelingen of stukken behoorende, ongeopend en openlijk verbrand.

Wijders werd door den Secretaris herinnerd, dat, om te beantwoorden *vóór den eersten December*, 1828, onder de daarbij vermelde uitlovingen, opgegeven waren:

No. 1. *Levensgeschiedenissen van Nederlands doorluchtige Staatsmannen, Veldheeren en Vlootvoogden, vooral in de 16de en 17de eeuw, in den beknopten vorm en den eenvoudigen edelen schrijfstijl van* de Levens der doorluchtige Veldheeren, *door* NEPOS, *tot opwekking en aanmoediging der Jongelingschap, en in het bijzonder ten dienste van 's Lands Kweekscholen.*

De gewone Gouden Medaille, benevens den gouden Dukaten.

No. 2. *Het vervaardigen van eene beknopte Handleiding, tot het geven van doelmatig onderwijs aan handwerksgezellen in de burgerlijke Bouwkunde.*

De

De gewone Gouden Medaille, benevens tien Gouden Dukaten.

No. 3. *Een Volksboek, onder den titel van* Vaderlandsch Handboek, *bevattende eene uitgelezene verzameling van geschiedverhalen, karaktertrekken, tafereelen, anekdoten, uitboezemingen, redevoeringen, enz., getrokken uit Nederlandsche Dichters en Proza-Schrijvers, die zoowel door den stijl uitmunten, als door geschiktheid, om de Vaderlandsliefde niet alleen in het jeugdige hart op te wekken, maar ook bij landgenooten van meergevorderden leeftijd te versterken.*

De gewone Gouden Medaille.

No. 4. *Welke zijn, zoowel in het algemeen als in het bijzonder, de voorschriften, regelen en wetten, welke, bij de beoefening der Schoone Schrijfkunst, in ons Vaderland behooren te worden in acht genomen? Van welk eenen aard zijn, doorgaans, de, minder of meer in het oog vallende, afwijkingen in dezen? En naar welke, zoo veel mogelijk algemeen erkende, bepalingen behooren de voortbrengselen der genoemde kunst beoordeeld te worden?*

De gewone Gouden Medaille.

No. 5. *Een Leesboek voor alle standen, waarin, op eene eenvoudige, beknopte en overtuigende wijze, het ongeoorloofde, schadelijke en voor de zedelijkheid, dien eenigen vasten grondslag van elk Staatsgebouw, verderfelijke van alle Smokkelarij en bedriegelijke ontduiking van regten en belastingen aangetoond en gestaafd wordt.*

De gewone Gouden Medaille.

No. 6. *Een Volks- Wis- en Werktuigkundig Lees- en Leerboek, toegepast op de handwerken, fabrijken en schoone kunsten, in den geest van den* Cours Normal *des Heeren Baron* DU PIN; *doch in den smaak van de reeds door de Maatschappij uitgegevene* Volks-Natuur-, Schei- *en* Meetkunde, *en alzoo bevattelijker dan gemelden*

Cours *voorgesteld, en met meer voorbeelden van allerlei aard opgehelderd, en verder zoodanig ingerigt, dat hetzelve tot Handboek voor handwerks- en ambachtslieden in ons Vaderland kan dienen, hetwelk in de meeste gevallen door hen kan worden geraadpleegd.*

De gewone Gouden Medaille, benevens tien gouden Dukaten.

No. 7. *Daar de Volkspoëzij in ons Vaderland, in vergelijking van andere Landen, zeer schaars beoefend wordt, waartoe welligt de moeijelijkheid van deze op de beschaving en verlichting van het algemeen zoo krachtdadig werkende dichtsoort het hare zal toebrengen, terwijl het den hier en daar verspreiden Liederen, die verdienden meer algemeen gekend en gezongen te worden, aan geschikte Zangwijzen ontbreekt, zoo looft de Maatschappij hare Gouden Medaille uit aan elken Dichter, welke een zestal der bekrooning waardig gekeurde Volksliederen aan haar zal inzenden; zullende aan zoodanigen Dichter, van wiens ingezondene Liederen geen zestal der bekrooning waardig gekeurd mogt worden, wanneer onder dezelve slechts één of meer wierden aangetroffen, hetwelk aan* al *de vereischten van een Volkslied volkomen beantwoordde, eene Zilveren Medaille worden toegekend.*

De Eerbelooningen als in den tekst vermeld.

Vervolgens werden door de Vergadering *twee* nieuwe Prijsstoffen gekozen; waardoor, met degenen, welke, volgens de Wetten der Maatschappij en het besluit der Vergadering op het advijs van Hoofdbestuurders, andermaal of ten derden male moeten worden opgegeven, de lijst der Prijsvragen, om te beantwoorden *vóór den eersten December*, 1829, is als volgt:

No. 1. *Welk verband behoort er te bestaan tusschen de huisselijke opvoeding en het onderwijs in de scholen? Wat kunnen en behooren Ouders*

aan

wast te wenden, om, in de huisselijke opvoeding hunner kinderen, den Onderwijzer, zoo veel mogelijk, in de hand te werken?

De Maatschappij verlangt, in het Antwoord op deze Prijsvraag, eene *warme en hartelijke toespraak aan de Ouders*, om hen te overreden van de dure verpligtingen, die ter opvoeding van hun kroost op hen rusten, en van welke niets hen ontslaan kan; voorts een *betoog, dat zij die verpligtingen slechts gebrekkig vervullen*, door hunne kinderen aan eenen Onderwijzer over te geven, van wien in eenen te korten tijd te veel onderrigt in kundigheden en wetenschappen gevorderd wordt, om tegelijk den ganschen omvang der verstandelijke en zedelijke opvoeding voor zijne rekening te kunnen nemen; wijders eene *regt duidelijke aanwijzing*, dat eene *zorgvuldige huisselijke opvoeding* eene volstrekte voorwaarde is, om van den arbeid des Onderwijzers zich goede vruchten te beloven, waarbij dan van zelf het gevraagde verband te pas komt; en, eindelijk, eene *voorstelling van hetgene Ouders te doen en te laten hebben, om den Onderwijzer in de hand te werken*; bij welke echter vooral behoort in acht te worden genomen, dat men niet te veel verge van Ouders, die, veelal, door onderscheidene omstandigheden, belet worden een dadelijk aandeel aan het onderrigt te te nemen, of zelve de Onderwijzers hunner kinderen te zijn.

De gewone Gouden Medaille.

No. 2. *Eene aangename en onderhoudende Geschiedenis, dienende, om de jeugd met de grondwaarheden van den Natuurlijken en Christelijken Godsdienst, en de daaruit afgeleide pligten, be-*

kend te maken, in de manier van den Gumal *en* Lina *van* LOSSIUS, *en derhalve geschikt, om als* Leesboek *op de Scholen, of, als zoodanig, tot afzonderlijk gebruik, voor de Jeugd te kunnen verstrekken.*

De Maatschappij acht, door de uitdrukkelijke bepaling van *Leesboek*, alsmede door de verwijzing naar LOSSIUS *Gumal en Lina*, hare bedoeling met het uitschrijven van deze Prijsstoffe genoegzaam te hebben aangeduid. Zij verlangt, namelijk, geen *Leerboek*, waarin de grondwaarheden van den Natuurlijken en Christelijken Godsdienst, in eene gestrenge systhematische orde behandeld worden, en waarin volledigheid en bondigheid de hoofdvereischten zijn; maar zij wil hier vooral niet min op den vorm of inkleeding, dan op de zaak zelve, gelet hebben. Te dien einde wenscht zij, dat de bovengenoemde grondwaarheden in de eene of andere verdichte geschiedenis ingekleed worden; opdat alzoo de jeugd, door het aangename van het verhaal, evenzeer uitgelokt, als, door het belangrijke der zaken en derzelver duidelijke voordragt, onderrigt worden; terwijl, bij de behandeling van den Christelijken Godsdienst, men vooral bedacht zij, niemand, van welke belijdenis ook, te hinderen, en alzoo zich bij algemeene grondwaarheden te bepalen. Ten aanzien der uitgebreidheid van het Antwoord, wordt den Schrijvers aanbevolen alle nuttelooze uitvoerigheid te vermijden. Het spreekt van zelf, dat met de woorden: „in de manier van den *Gu-* „*mal en Lina*," geenszins bedoeld wordt eene gestrenge navolging van dit voorbeeld, inzonderheid niet, dat het verhaal en het onderwijs ieder op zich zelf sta,

maar

maar dat beide als in elkander worden ingevlochten.

De gewone Gouden Medaille, benevens den gouden Dukaten.

N° 3. *In hoeverre is het geoorloofd, betamelijk en pligtmatig, in den omgang met menschen, ten einde zich geacht, bemind en nuttig te maken, zich eenigermate naar hunnen smaak en denkwijze te schikken, zonder aan den eenen kant stug en onbeleefd te zijn, of, aan de andere zijde, tot laagheid, vleijerij en onopregtheid te vervallen, en der waarheid te kort te doen?*

Hoezeer tot het beantwoorden dezer Vraag een wijsgeerige geest noodig zal zijn, behoort echter eene Verhandeling over dit onderwerp, ten behoeve dezer Maatschappij, zoo veel mogelijk, in eenen gemakkelijken en volksmatigen toon geschreven, en van alle geleerde en diepzinnige onderzoekingen vrij te zijn.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 4. Daar *eenvoudigheid*, *klaarheid*, *belangrijkheid* en *bevalligheid* zich nog zoo zelden in Kinderboekjes vereenigen, en de Kindergedichtjes van VAN ALPHEN, benevens vele Stukken van CATS, te dezen aanzien zoo bijzonder uitmunten, zoo verlangt de Maatschappij:

Een Leesboek voor de Scholen, in den smaak van deze beide Dichters, bevattende allerlei nuttige lessen en spreuken, naar de vatbaarheid van kinderen geschikt, en zoodanig ingerigt, dat zij stichten en vermaken, en alzoo gaarne door kinderen gelezen, en gemakkelijk in het geheugen kunnen geprent worden.

Schoon men hier voornamelijk dichtstukjes verlangt, kunnen dezelve echter ook door prozaïsche schoone en belangrijke spreuken en korte verhalen, in den bovengemelden trant, worden afgewisseld.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 5. *Welke zijn de meest gepaste middelen, om het Godsdienstig gevoel bij de Jeugd op te wekken?*

De gewone Gouden Medaille.

N°. 6. *Eene Handleiding voor alle standen, bijzonderlijk echter voor jonge lieden, tot een doelmatig gebruik van den tijd, in de onderscheidene betrekkingen des maatschappelijken levens.*

Tot deze Handleiding zou met vrucht kunnen dienen het Werk van M. A. JULLIEN, *Essai sur l'emploi du tems, ou Méthode, qui a pour objet de bien régler sa vie, etc., destinée spécialement à l'usage des jeunes gens*, 3e. *édition*, *Paris*, 1824, zonder dat, gelijk van zelf spreekt, hierbij eene vertaling van dit Werk verwacht wordt.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 7. *Een duidelijk en eenvoudig Leesboek, tot ontwikkeling der voordeelen, welke uit het genot van een algemeen en eenvormig Maten- en Gewigten-Stelsel voor elke beschaafde natie ontstaan; van het gemak, hetwelk, bijzonder in het dagelijksch gebruik, van het Metrieke Stelsel, in verband met het nieuwe Muntstelsel, gelegen is; en van het schadelijke der nog bestaande vooroordeelen hiertegen, en der gehechtheid aan de oude eenheden van Maten en Gewigten, bij de aanschaffing der dagelijksche behoeften.*

De gewone Gouden Medaille, benevens twintig gouden Dukaten.

NOTA. Ten gevolge eener nieuwe Wetsbepaling bij de Maatschappij, mogen de Antwoorden, op de laatstvermelde Prijsstoffen, onder N°. 6 en 7 verwacht wordende, niet boven de *acht vellen* Letterdruks beslaan.

Alle stukken, welke de Maatschappij verlangt, moe-

mogten geschreven worden in eenen onderhoudenden, duidelijken, en voor het volk verstaanbaren toon; zoo veel mogelijk, en voor zooverre de onderwerpen daarvoor vatbaar zijn, in zinnelijke voordragt; verder wordt gestreng gevorderd, dat de inhoud zoodanig zij, dat daaruit niet blijke tot welk Christen-Kerkgenootschap de Schrijvers van dezelve behooren.

Ieder, die naar den Prijs wil dingen, zal zijne Verhandeling in de Nederduitsche of eenige andere levende taal, mits met Italiaansche letters, en, in welke dezer talen ook, door eene andere hand, dan de zijne, geschreven, *vóór* of *op den eersten December*, der daarbij vermelde Jaren, *vrachtvrij*, moeten bezorgen, onder het adres van den Algemeenen Secretaris der Maatschappij, *in het Lokaal der Maatschappij, op den Kloveniersburgwal, bij de Nieuwmarkt*, N°. 60, *te Amsterdam*. Voorts zij den Schrijveren berigt: dat elk *bekroond* stuk een eigendom wordt van de Maatschappij, waarvan de Schrijver, door de bekrooning, aan haar eenen onvoorwaardelijken afstand doet, om daarmede, en daarvan, met en benevens den naam des Schrijvers, zoodanig gebruik te maken, als zij zal bevinden noodig te zijn, tot beveiliging van het regt van eigendom op de door haar uit te gevene Werken. Eindelijk is het van belang voor de Schrijvers, dat derzelver stukken duidelijk en leesbaar afgeschreven worden, daar het *moeijelijk leesbare* geenen anderen dan nadeeligen invloed op de beoordeelingen kan hebben, en het *onleesbare* dezelve daaraan geheel zoude onttrekken.

Op last der Maatschappij:
HENDRIK RAVEKES,
Algemeene Secretaris.

Amsterdam,
den 28sten Augustus, 1828.

A K A-

AKADEMIE-NIEUWS.

SERIES LECTIONUM, IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA, HABENDARUM A DIE 16 SEPTEMBRIS 1828.
RECTORE MAGNIFICO

J'ANO BAKE.

FACULTAS PHILOS. THEOR. ET LITERARUM HUMANIORUM.

Horâ.

J. BAKE, interpretabitur cum HERODOTI lib. VI et VII, tum SOPHOCLIS *Antigonam*, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . X.

Explicabit CICERONIS libros III. *de Oratore*, iisdem diebus . . . . . IX.

Historiam Veterum Literarum, diebus Lunae et Mercurii . . . . . I.

Exercitia Philologica et Paedagogica moderabitur, die Martis . . . V et VI.

J. H. VAN DER PALM, Grammaticam Hebraeam docebit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . . VIII.

Antiquitates Hebraeas enarrabit, iisdem diebus . . . . . . IX.

I Samuelis librum cursoria lectione explicabit, diebus Veneris . . . I.

Coranicis lectionibus vacabit, diebus Martis V et VI.

Discipuli, qui superiori anno scholis in Canticum Canticorum operam dederunt, de hujus libelli forma et argumento, ut et de locis difficilioribus animadversiones dictabit, die Martis . . . . . I.

M. SIEGENBEEK, Patriae Historiam docebit diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis VIII.

Stili

Hora.

Stili Belgici praecepta tradet iisdem diebus XII.

Eloquentiam Belgicam docebit, diebus Lunae, Martis et Mercurii . . . .

Eloquentiae exterioris exercitiis vacabit, die Veneris . . . . . XII.

J. NIEUWENHUIS, Philosophiam Theoreticam, in primis Metaphysicam docebit diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . VIII.

Psychologiam et Logicam tradet, die Jovis XII. et Veneris . . . . . X.

Historiam Philosophiae Antiquae enarrabit, die Mercurii . . . . . XII.

et die Veneris . . . . XI.

Doctrinam educationis et institutionis theoreticam, diebus horisque Auditoribus sibique commodis.

H. A. HAMAKER, Jeremiam Philologice et Critice interpretari perget, initio facto à Cap. XX. vs. 7. adhibitisque Rosenmulleri in hunc scriptorem Commentariis, diebus Martis et Jovis . . . . . . I.

Arabicae, item Chaldaicae et Syriacae linguae praecepta tradet, diebus Lunae et Mercurii . . . . . . I.

Wakidaei libellum à se editum, nec non Hamasam cum Tebrizii scholiis interpretabitur, diebus Martis et Jovis . . . IV.

Bar-Hebraei Chronicon Syriacon explicabit privatissime, die Jovis . . . V—VII.

P. HOFMAN PEERLKAMP explicabit Historiam humanitatis Antiquorum Populorum. adjecta rerum gestarum brevissima commemoratione, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis XI.

Exercitationes Latine scribendi et loquendi instituet, die Veneris hora ipsi et auditoribus commoda.

C. J. C. REUVENS Antiquitatem Romanam ex-

pli-

Horâ.

plicabit secundum Compendium FUSSII V. C.
diebus Lunae, Martis et Mercurii . XII.
et die Veneris . . . XI et XII.
Scholas de Historiâ Artium habebit, die Saturni . . . . . . I.
J. BAKE et P. HOFMAN PEERLKAMP, praeerunt Disputandi exercitiis publicis, die Martis III.

FACULTAS MEDICA.

M. S. DU PUI Selecta Capita Theoretico Practica Chirurgiae dabit, diebus Lunae et Mercurii I.
Anatomiam Chirurgicam, hiberno tempore docebit, diebus Lunae, Martis, Jovis et Veneris . . . . . . V.
Lectiones Theoretico Practicas, quae scientiam atque Artem Obstetriciam spectant, habebit, die Veneris . . . . XI et XII.
Medicinam Legalem explicabit semel septimanâ quâvis, per sesqui-horam, postmodum indicandam, et a scholis Juridicis, et Medicis vacuam.
Disputationibus Publicis, Medicinae ambitum spectantibus, lubenter vacabit, horâ dein indicandâ.
G. SANDIFORT, Anatomiam docebit, diebus Lunae, Martis, Mercurii, Jovis et Veneris X.
Physiologiam, Anatome comparatâ illustratam, iisdem diebus . . . . IX.
Methodum Secandi Cadavera, quotidie, hiberno tempore, ab horâ . . III ad V.
M. J. MACQUELYN, Pharmaciam, ad Pharmacopaeam Belgicam applicatam docebit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . VIII.
Therapeiam Generalem Ordine nosologico explicabit, simulque vires et usum Remediorum docebit et hasce Institutiones ad Exerci-

Hora-tationes clinicas in Nosocomio Academico applicabit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . IX.
et die Veneris . . . X.
Item disputationes publicas, de variis Medicinae partibus habendas, moderabitur diebus et horis, auditoribus commodis
J. C. BROERS, Theoriam disciplinae Chirurgicae exponet, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis, ejusdemque Praxin in Nosocomio Academico *singulis diebus* . XII.
Operationes Chirurgicas, hiberno tempore, horis dein indicandis.
Artem Obstetriciam Theoreticam et Practicam, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . X.
Medicinam Forensem, diebus et horis, auditoribus commodis, dein indicandis
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, Pathologiam docebit, diebus Lunae, Mercurii et Veneris I.
et die Veneris . . . . VIII.
Medicinam Practicam cum exercitatione in Nosocomio Academico, *singulis diebus* . XI.
Historiam Medicinae tradet, diebus Lunae et Mercurii . . . . IV.

FACULTAS JURIDICA.

N. SMALLENBURG, Pandectas, secundum WESTENBERGIUM, tractabit, diebus Lunae, Martis, Mercurii, Jovis et Veneris . X.
Institutiones, iisdem diebus . . . XI.
Primas Lineas Juris Civilis Belgici, à se editas, explicabit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . XII.
H. W. TYDEMAN, Encyclopaediam Juris (sive Introductionem ad studium Jurisprudentiae uni-

Hora.

universae et singularum illius partium) tradet, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis XII.

Statisticam Patriae describet, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . I.

Oeconomiae Politicae principia, ad librum ex Anglico suâ curâ conversum, diebus Martis et Jovis . . . . . . XI.

Historiam Politicam recentiorem, duce HERRENIO, enarrabit, diebus Lunae, Mercurii et Veneris . . . . XI.

et die Veneris . . . XII.

C. J. VAN ASSEN, illustrabit Historiam Juris prudentiae Romanae, duce J. A. BACHIO, diebus Lunae, Martis et Mercurii . IX.

Docebit JUSTINIANI Institutiones, diebus Lunae, Martis et Mercurii . . . X.

Explanare perget GAJI Institutionum Commentarios, die Jovis . . . . X.

Interpretabitur Digestorum Libros, duce WESTENBERGIO, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . VIII.

Tractabit separatim locum de Delictis et Poenis, interpretando Digestorum Libros XLVII et XLVIII, et Codicis Librum X, die Jovis . IX.

Tradet Elementa Juris Civilis Attici, die Veneris . . . . VIII.

H. COCK, Jus Naturale tradet, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . I.

Jus Criminale, diebus Lunae, Martis et Mercurii . . . . . IX.

Jus Publicum et Gentium, diebus Jovis, Veneris et Saturni . . . . IX.

FACULTAS THEOLOGICA.

J. VAN VOORST, quantum per aetatem et valetudinem licebit, praecepta Hermeneutices et

Cri-

Hord.

Critices Novi Testamenti tradet, diebus Lunae et Jovis . . . . XII.

J. CLARISSE, Theologiam Dogmaticam et Apologeticen docebit, diebus Lunae, Mercurii, Jovis et Veneris . . . . IX.

Theologiam Moralem, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . VIII.

Encyclopaediam Theologicam, diebus Veneris et Saturni . . . . VIII.

Exercitia Oratoriae Sacrae moderabitur, die Lunae . . . . . I.

L. SURINGAR Theologiam Dogmaticam docebit, diebus Lunae, Martis et Jovis . X.

et Jovis . . . XI.

Theologiam Naturalem, die Lunae et Martis XI.

Oratoriae Sacrae exercitiis praeërit, die Mercurii . . . . I.

J. CLARISSE et L. SURINGAR moderari pergent exercitia de quaestionibus argumenti Theologici disputandi, die Veneris . . IV.

W. A. VAN HENGEL Epistolae PAULI ad Romanos *Dogmaticam*, quae dicitur, partem (Cap. I—XI.) interpretabitur die Martis . IX.

et diebus Mercurii et Veneris . . . X.

Doctrinae Christianae ad normam *Catechismi Heidelbergensis* auditoribus tradendae rationem commonstrabit diebus Mercurii et Veneris . XI.

Theologiae studiosos provectiores, tum ad *curam pastoralem* habendam, tum sigillatim ad *dicendum pro concione populi*, collocutione familiari instituet, die Veneris . . . V et VI.

Orationibus Sacris praeërit, die Jovis . . I.

N. C. KIST, Historiam Ecclesiae inprimis antiquam enarrabit die Martis, Mercurii et Veneris . . . . . XII.

et Saturni . . . . IX.

Historiae Ecclesiasticae veteris monimenta

Hor. quaedam, inprimis Ignatii epistolas, explicabit, die Lunae . . . . . XI.

FACULTAS DISCIPLINARUM MATHEMATICARUM ET PHYSICARUM.

S. SPEYERT VAN DER EYK Mathesin Subliminorem docebit, diebus Lunae et Mercurii I.

Physicam, experimentis illustratam, tradet, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis XII.

G. WTTEWAALL Oeconomiae Ruralis principia tradet, diebus Martis, Jovis et Veneris I.

In usum studiosae juventutis, quae Jurisprudentiae, in primis Oeconomiae Politicae operam dat, Oeconomiae Ruralis Capita Selecta interpretabitur diebus Veneris et Saturni . . . VIII et IX.

Culturam et Usum Plantarum tradet, horis deinceps indicandis.

C. G. C. REINWARDT Chemiam docebit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . XI.

Rei Herbariae fundamenta tradet, diebus Lunae et Mercurii . . . I.

Plantarum Historiam illustrabit verno et aestivo tempore matutino . . VII.

Historiae Naturalis quaedam capita exponet, horis postea indicandis

J. DE GELDER, tradet elementa Geometriae, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis VIII.

Trigonometriam rectilineam et sphaericam, ejusque usum in Astronomiâ et Arte navigandi aliisque disciplinis, provectioribus discipulis explicabit, diebus Lunae, Martis et Veneris I.

Calculum Differentialem et Integralem, diebus Lunae et Mercurii . . . IX.

Mechanicam analyticam, diebus Martis et Jovis . . . . . . IX.

Theo-

Horâ.

Theoriam probabilitatis, quam vocant, et insignem ejus usum in vita civili tradet, quarum lectionum horas in commodum Auditorum constituet.

Phil Theor. et Literarum Candidatis, Geometriam et Arithmeticam Universalem initiis repetitis explicabit, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . . XI.

Partem Theoreticam et Practicam paedagogices ad disciplinas Mathematicas relatae, futuros Gymnasiorum praeceptores docebit, horis deinceps indicandis.

J VAN DER HOEVEN, Prof. Extraordin. Historiae Naturalis elementa exponet, diebus Lunae et Mercurii . . . . XII.

Zoologiam tradere perget in usum provectiorum discipulorum, diebus Martis et Jovis I.

Osteologiam comparatam docebit, die Veneris . . . . . . XI—I.

P. J. UYLENBROEK, Prof. Extraord. Physicam docebit, secundum compendium a Cl. BIOT editum, diebus Lunae, Martis, Mercurii et Jovis . . . . . VIII.

Physicam et Astronomiam Mathematicam, tradet iisdem diebus . . . XII.

Astronomiae elementa exponet, diebus iisdem . . . . . X.

Arithmeticam Universalem explicabit, diebus Martis, Mercurii et Jovis . . . I.

N G VAN KAMPEN, Litt Germ. Lector, excerpta ex auctoribus classicis Germanicae prosae orationis explicabit, Florilegium suum secutus, cui titulus: *Handboek der Hoogduitsche Letterkunde*, Vol. II. (mox edendum); die Jovis post meridiem . V—VII.

Hord.

Grammaticam Germanicam H. BAUER (*Vollständige Grammatik der neuhochdeutschen Sprache*) exponet die Veneris, post meridiem IV.

A. H. VAN DER BOON MESCH, Chymiae Technicae Lector, Chymiae doctrinam ejusque in artibus usum latine exponet, diebus Lunae, Mercurii et Veneris . . III.

Chymiam Medicinalem et Pharmaciam docebit, diebus Martis et Jovis . VIII.

G. KNIPPENBERG, Academicus Artis Gladiatoriae Magister, aptum et elegantem gladii usum quotidie docebit.

SCHOOL-NIEUWS.

ARNHEM.

Den 8sten September 1828. Na dat de Leerlingen der Latijnsche Scholen, op den 21sten Julij l. l., bij het gewoon Zomer-Examen, aan H. H. Curatoren proeven gegeven hadden van hunne vorderingen, in de Taal-, Wis-, Geschied-, Aardrijks- en Fabelkunde; werden op heden de meest verdienstelijke onder dezelve, met fraaije Boekgeschenken vereerd, en met anderen naar hoogere klassen bevorderd.

De Rector der Scholen, de Heer A. ROMBOUTS, opende deze plegtigheid met eene korte inleiding, en eenige aanspraken aan de verschillende Leerlingen; hierop volgde de plegtige bevordering, naar hooger onderwijs, van den eersten Leerling der Scholen, A. H. ROMBOUTS; die, na het ontvangen van een Getuigschrift van volbragten Schoolcursus, en van een belangrijk boek tot prijs, eene, grootendeels door hem gestelde, Redevoering hield: *De Amphictyonum Concilio.*

Uit

Uit het vervolgens gelezen verslag bleek, dat in de tweede klasse de prijs behaald was, door H. V. ROMBOUTS; die met A. A. ROUKENS en W. H. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK, naar de eerste; — in de derde klasse, door A. PITLO, en door J. H. DONKER CURTIUS, welke beiden bijna gelijk stonden, en van welke de eerste naar de tweede; — in de vierde klasse, aan E. MOLL, die naar de derde; — in de vijfde klasse, aan J. P. C. VAN TRICHT; die met J. J. WAGELMANS naar de vierde; — en in de zesde klasse, aan J. D. PASTEUR, die naar de vijfde klasse bevorderd werd. Elk der Overwinnaars, zijnen prijs ontvangen hebbende, betuigde aan H. H. Curatoren, op eene gepaste wijze, zijne dankbaarheid.

Eindelijk werden eervolle en sierlijke Getuigschriften van betoonde vlijt, in de beoefening der onderscheidene wetenschappen, uitgereikt: als één aan H. F. MALLINCKRODT, voor de *Geschiedenis*, eerste klasse; één aan W. H. HAVERKORN VAN RIJSEWIJK, voor *de Meetkunde*; twee aan H. V. ROMBOUTS, voor *de Algebra* en *de Geschiedenis*, tweede klasse, één aan C. H. PRINS, voor *de Fabelkunde*; één aan E. MOLL, voor *de Oude Aardrijkskunde*, en drie aan J. P. C. VAN TRICHT, voor *de Rekenkunde*, derde klasse, en *Nieuwe Aardrijkskunde*.

De verrigtingen van deze plegtigheid hiermede volbragt zijnde, besloot de Rector dezelve met dankbetuiging aan alle aanwezigen, voor hunne vereerende tegenwoordigheid.

NIJMEGEN.

Den 3den September. Heden werd de Promotie der Latijnsche Schooljeugd alhier, met de gewone plegtigheid, in tegenwoordigheid eener aanzienlijke schaar, zoo vrouwen als mannen, gevierd.

Na eene Nederduitsche voorafspraak, van den

Rector, *over het onderscheid tusschen ware en valsche eerzucht*, werden twee loffelijke Leerlingen, van de eerste klasse, A. W. M. JONGENEEL en E. J. HASPELS, met prijzen naar de Akademie gepromoveerd, welke beide, met door henzelven bewerkte redevoeringen, van de Scholen afscheid namen, handelende de eerste: *De pietate liberorum erga parentes*, de tweede: over het gezegde van OVIDIUS: *Irus et est subito, qui modo Croesus erat.*

Daar na werden met prijzen van Promotie, naar hoogere klassen bevorderd: J. W. H. EXALTO D'ALMARAS, J. R. VAN REES, L. H. W. VERMEER en TH. J. V. H. VAN DEN GHEIJM, en met prijzen van betoonde vlijt, zoo in het Grieksch en Latijn, als in de wetenschappelijke vakken: W. H. TEN HOET, CHR. LYDIUS CRUSEMAN ARETS, A. A. H. EXALTO D'ALMARAS en J. D'ENGELBRONNER; voorts zonder prijzen, J. VAN ELSBROEK, J. F. F. VAN PELT en G. A. ANDRÉ WILLEMS, nog werd met een prijs van naarstigheid voor het Latijn begiftigd, J. TUSSEN, en met een Getuigschrift H. P. G. M. DE MAN.

De prijzen van naarstigheid voor *de Wiskunde*, vielen ten deel, aan A. W. M. JONGENEEL, (met het lot tegen E. J. HASPELS en J. G. H. EXALTO D'ALMARAS), aan CHR. LYDIUS CRUSEMAN ARETS, en aan L. H. W. VERMEER.

Alle de met prijzen vereerde Leerlingen, betuigden hunnen dank aan H. H. Curatoren, deels in Latijnsche, deels in Nederduitsche verzen, naar gelange van de vakken, waarin zij den prijs verdiend hadden; terwijl eene fraaije Muzijk, bij afwisseling, de plegtigheid veraangenaamde.

DOESBORGH.

Den 27sten Aug. Heden werd alhier in de Gasthuiskerk de halfjarige Zomer-Promotie gehouden. De Rector W. H. VERSTEEG, opende deze pleg-

plegtigheid met eene *prolusio de lectione carminum homericorum gymnasiorum discipulis necessaria.* Daarna reciteerden de tot de eerste klasse bevorderde Jongelingen: J. C. HENTZEPETER, die een aanzienlijk boekgeschenk ontving, hetwelk voor den uitmuntendsten Leerling onzer Scholen, door de gunstige beschikking van den Hoog Wel Geb. Heer VAN LOË, uit de nalatenschap van den beroemden Vaderlandschen Zeeheld, Menschenvriend en Bevorderaar van Kunsten en Wetenschappen J. H. VAN KINSBERGEN, die in deze stad het eerste levenslicht aanschouwde, bestemd was, en waardoor gemelde Hoog Wel Geb. Heer VAN LOË, voor de onvergetelijke nagedachtenis des beroemden mans, op nieuw op eene waardige wijze gezorgd heeft, — en P. H. HAJENIUS, hunne door hen zelven vervaardigde opstellen, de eerste het leven van PERICLES, de tweede dat van SOLON, beide zoo veel hunne krachten zulks vermogten, den sierlijken levensbeschrijver CORNELIUS NEPOS, navolgende. Eerstgemelde bedankte niet slechts de Wel Ed. Heeren Curatoren, die hem den eersten prijs hadden waardig geacht, maar ook den Hoog Wel Geb. Heer VAN LOË, voor het aanzienlijk boekgeschenk, thans voor de eerstemaal uitgereikt, hem aanstonds ten deel gevallen. Eindelijk ontvingen, in de derde klasse, J. A TEN BOKKEL HUININK en M. BALLOT, in de vierde L. F. J. PERSILLE, in de vijfde G. M. GESELSCHAP, en in de zesde klasse J. A. BALLOT en W. HANNEN, de hun wegens vlijt en goed gedrag toegekende eereprijzen, waarvoor zij aan de Wel Ed. Heeren Curatoren op eene gepaste wijze hunnen dank betuigden.

DOETINCHEM.

Den 11den Aug. 1828. Heden had alhier het gewoon halfjarig Examen en de plegtige Promotie der Latijnsche Schooljeugd plaats. De Wel

Edele zeer gel. Heer A. P. VAN MEURS, opende deze plegtigheid, houdende, ter aanvaarding van den post als Rector, eene schoone inwijdings redevoering: *de maxima utilitate Latinarum graecarumque literarum, cum ad societatem communem bene sustentandam, tum ad vitam privatam hilariter peragendam.* Hierop beklom de verdienstelijke Jongeling A. G. L. E. HESSELINK, die naar de Akademische lessen bevorderd was, het spreekgestoelte, en sprak met veel bevalligheid eene redevoering uit: *de pulchritudine et praestantia poetae Virgilii, praesertim perspecta in ejus poëmate, cui titulus est Aeneis.*

Na dat deze Jongeling een boekgeschenk ontvangen had, werden voorts van lagere naar hoogere klasſen, met prijzen bevorderd, en bedankten daarvoor Heeren Curatoren: J. C COSTER, D. J. COOPS, A. WESTENBRINK MEIJER, T. KERKHOF, N. T. VAN MEURS, B. VAN COEVERDEN en A. J. J. WARNSINCK. De plegtigheid, die in de groote Kerk plaats had, liep tot groot genoegen der aanwezenden af, en werd door Orgelspel voorafgegaan, afgewisſeld en besloten.

THIEL.

Na dat den 27sten Junij l. l. alhier het gewone Zomer Examen had plaats gehad, werden den 5den September de behaalde prijzen uitgedeeld, bij welke gelegenheid de Rector P. H. TIJDEMAN, sprak, *de utilitate grammatices universalis.* Tot de Akademische lessen werd bevorderd F. DIJCKMEESTER, welke eene redevoëring hield *de Socrate injuste damnato.* Met prijzen gingen tot de derde klasſe over: M. FRANKEN, A. VAN DER WILLIGEN en D. SLOTHOUWER, van welke de eerste ook een getuigschrift ontving, voor gemaakte vorderingen in de Griekſche taal; op dezelfde klasſe werden nog geplaatst, met een getuigschrift van vlijt en vordering in het Latijn, C. POST en P. BOUWENS.

Van

Van de vijfde tot de vierde klasse gingen met prijzen over: S. RINK; H. T. VAN LIDTH DE JEUDE en W. SPECHT GRIJP, de beide eersten daarenboven *testimonia* ontvangende voor de Latijnsche taal *de primus*, en voor de Geschiedenis *de secundus*.

De plegtigheid, die met Orgelspel begon, afwisselde en besloten werd, liep tot genoegen der bijeengekomene hoorders af.

'S GRAVENHAGE.

Den 8sten Sept. 1828. Heden is alhier de halfjarige Promotie der Latijnsche schooljeugd, op de gewone plaats en met de gewone plegtigheid gevierd. De Rector opende dezelve met eene aanspraak, in welke hij den Heer JOHANNES BOSSCHA, Phil. Theor. Mag. Lit. Hum. Doctor, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, enz. tot dus verre tweede Praeceptor aan deze school, thans door Z. M. benoemd tot Hoogleeraar aan de Militaire Akademie te *Breda*, met die benoeming geluk wenschte en hulde deed aan deszelfs erkende verdiensten. Daarna werden drie uitmuntende jongelingen, J. R. DE BRUINE, H. F. LANSHEER en J. TH. NIEUWENHUISEN, van de hoogste orde der eerste klasse tot de Akademische lessen bevorderd. De eerstgenoemde werd door ziekte verhinderd, zijne redevoering, *de vita et scriptis Flavii Josephi*, uit te spreken, en de hem toegewezen prijzen te ontvangen: de beide overige spraken *de M. Tullio Cicerone poëta* en *de vita et rebus gestis, M. Claudii Marcelli*, waarna zij met prijzen werden begiftigd. Die van de beide eersten waren, wegens hunne aanhoudende vlijt in het lezen der Geschiedenis, Fabel- en Aardrijkskunde, buitengewoon versierd. Daarenboven ontvingen zij beiden ook Mathematische prijzen. Verder werden de prijzen gegeven, in de tweede orde der eerste klasse: aan C. VAN OSENBRUGGEN en M. DE RAS. In de derde orde der

eerste klasse, aan J. M. ADDINK. In deze klasse werden twee Grieksche prijzen geschonken, een aan J. R. DE BRUINE en een aan C. VAN OSENBRUGGEN, wegens de gelijkheid van beider vorderingen en kennis der Grieksche taal en letteren. In de tweede klasse werden met prijzen begiftigd: L. S. A. HOLTROP, A. DE PINTO en J. G. VORSTMAN PEERREBOOM, deze met een Griekschen en Latijnschen. In de derde klasse, C. H. B. BOOT, met een' Griekschen en Latijnschen. In de bovenste orde der vierde klasse, J. H. HOYER, met een' Griekschen en een' Latijnschen. In de onderste orde der vierde klasse: CHR. J. VOLCK en W. F. J. VAN DEN BERGH. In de vijfde klasse: C. G. COBET, die ook den Griekschen behaalde, C. H. TER WINKEL en H. W. H. KIST. In de bovenste orde der zesde klasse: H. WINKELAAR, H. G. H. JORDENS en J. C. VAN DE KASTEELE. In de onderste orde der zesde klasse: E. S. STEIN, F. L. GUNKEL, M. J. CAAN en G. J. VAN ES.

Getuigschriften ontvingen voor de Geschiedenis, in de eerste orde der eerste klasse: J. TH. NIEUWENHUISEN en G. H. MULLER. In de tweede orde der eerste klasse: C. VAN OSENBRUGGEN, M. DE RAS, J. B. DE PINTO, C. J. C. STAKMAN BOSSE en P. KERKHOVEN. In de derde orde der eerste klasse: J. M. ADDINK, C. J. FRANÇOIS, G. MANSON, A. H. J. DE BORDES, J. J. F. NOORDZIEK, C. VAN HEUSDEN, G. C. VAN DE KASTEELE, A. A. GEVERS DEYNOOT en J. G. DE BORDES. In de tweede klasse: L. S. A. HOLTROP, A. DE PINTO, J. G. VORSTMAN PEERREBOOM, P. F. VAN HOOGSTRATEN, A. DE WIT, H. J. RUTTGERS en H. P. LE CLERCQ. In de derde klasse: H. F. VAN DEN BERGH, E. A. I. GERICKE en C. H. B. BOOT. In de bovenste orde der vierde klasse: J. H. HOYER. In de onderste orde der vierde klasse: W. F. J. VAN DEN BERGH, S. J. VAN DEN BERGH en CHR. J. VOLCK.

Voor de Fabelkunde in de tweede klasse: A. DE WIT,

WIT, D. H. A. HOLTROP, J. G. VORSTMAN PEERBOOM, H. C. M. EIKENDAL, A. DE PINTO en C. F. DONNADIEU. In de derde klasse: C. H B. BOOT, L. A. J. GERICKE, en H. F. VAN DEN BERGH. In de bovenste orde der vierde klasse: J. H. HOYER en A. P. W. DRABBE. In de onderste orde der vierde klasse: CHR. J. VOLCK, S. J. VAN DEN BERGH en W. F. J. VAN DEN BERGH.

Voor de Aardrijkskunde in de vijfde klasse: C. H. TER WINKEL, A. A. NIEUWLAND, C. G. COBET, E. S. STEIN, H. G. W. KIST, J. OLTMANS en W. NIEUWENHUIZEN. In de bovenste orde der zesde klasse: H. WINKELAAR, J. C. VAN DE KASTEELE en J. WIGERI FRANÇOIS. In de onderste orde der zesde klasse: F. L. GUNKEL, M. J. GAAN, E. S. STEIN en G. J. VAN ES.

Voor de Wiskunde in de eerste orde der eerste klasse: J. T. NIEUWENHUISEN, G. H. MULLER en C. C. A. J. VAN DER STRATEN. In de tweede orde der eerste klasse C. VAN OSENBRUGGEN, M. DE RAS, P. KERKHOVEN en C. J. STAKMAN BOSSE. In de derde orde der eerste klasse: S. MANSON, W. O. L. BORREL, A. A. GEVERS DEYNOOT, J. O. B. BORREL, J. M. ADDINK, E. DE WENDT, A. H. J. DE BORDES, C. J. FRANÇOIS, J. J. F. NOORDZIEK, C. VAN HEUSDEN, D. ORTHOMKINS en G. C. VAN DE KASTEELE. In de tweede klasse: A. DE WIT, H. C M. EIKENDAL, J. G. VORSTMAN PEERBOOM en P. F. VAN HOOGSTRATEN. In de derde klasse: L. A. J. GERICKE en F. C. L. EIKENDAL. In de bovenste orde der vierde klasse, J. H. HOYER. In de onderste orde der vierde klasse: W. F. J. VAN DEN BERGH, CHR. J. VOLCK, S. J. VAN DEN BERGH en F. J. BAKKER KORFF. In de vijfde klasse: C. H. TER WINKEL, C. G. COBET, E. S. STEIN, C. F. POULO-NEE, H. G. H. KIST, J. OLTMANS en A. A. NIEUWLAND. In de bovenste orde der zesde klasse: H. WINKELAAR, J. WIGERI FRANÇOIS en A. H. DE GEL-

DER

DEN. In de onderste orde der zesde klasse M. J. CAAN, F. L. GUNKEL, G. J. VAN ES en E. S. STEIN.

DELFT.

Op den 11den Augustus l. l., had alhier de gewone Prijs uitdeeling en Promotie van de Leerlingen dezer Latijnsche Scholen, naar hoogere klassen en orden, met de gewone plegtigheid, in de Gasthuis Kerk plaats, en werd door een fraai Orgel-Muzijk geopend.

Vervolgens hielden twee uitmuntende Jongelingen, A. VAN DEN HAM VAN HEIJST en D. A. REGULETH DE RIEMER, eene Redevoering door hen zelven gekozen en bewerkt: de eerste: *De caussis amissae olim Graeciae libertatis*: de tweede, *De Phocione nobili Atheniensi, sed per invidiam injuste necato*, en werden beiden met Eereprijzen bekroond, zijnde tot de Akademische lessen bevorderd.

Na het eindigen dezer Redevoeringen, die de algemeene goedkeuring wegdroegen, van eene talrijke menigte liefhebbers van smaak en geleerdheid, die dit Feest aan de Letteren toegewijd, met hunne tegenwoordigheid vereerden, sprak de Heer A. W. GEERS, Lector Antiq. Rom. Hist. Univ. en Rector dezer Scholen, beide deze Jongelingen aan, zeide hen hartelijk vaarwel, en spoorde hen tot verdubbelden ijver aan.

Daarna geschiedde ook de bevordering tot hoogere klassen en orden, als ook de uitdeeling der prijzen, aan de volgende in naarstigheid zeer uitmuntende Leerlingen.

Van de derde klasse, tot de onderste orde der tweede, werd bevorderd J. VAN MUNNEKREDE.

Van de vierde tot de derde klasse, M. SCHOLTEN.

Van de hoogste orde der vijfde, werd, wegens bijzondere naarstigheid, en daar door gemaakte vorderingen, tot de derde klasse bevorderd, J. SOEK.

Van

Van de bovenfte orde der zesde, tot de onderfte der vijfde klasfe, B. DE VOS en A. M. C. VAN GENDEREN.

Van de onderfte tot de bovenfte orde der zesde klasfe, W. KIRCHHOLTES.

Alle deze verdienftelijke Leerlingen, hebben door gepaste *Gratiarum Actiones*, aan Heeren Curatoren, hunnen dank, voor de ontvangene belooningen op eene bevallige wijze betuigd, waarna deze plegtigheid, zoo als dezelve met Orgel-Muzijk was geöpend, afgewisfeld en gefloten werd.

GOUDA.

Den 28ften Augustus. Na dat de Leerlingen van het Gijmnafium, bij het examen, aan Heeren Curatoren voldoende blijken hunner vorderingen gegeven hadden, in de oude Talen en in de overige Wetenfchappen, bij de wet op het hooger Onderwijs voorgefchreven, had heden alhier de openbare bevordering en de uitdeeling van eereprijzen en loffelijke getuigfchriften plaats. Deze plegtigheid door den Rector met eene korte voorafspraak geopend zijnde, hielden twee verdienftelijke Jongelingen, met prijzen tot het Akademisch onderwijs bevorderd, met algemeene goedkeuring, hunne eigene gekozene en bewerkte Redevoeringen: H. J. DEN BOER, *de Alexandro magno*; en E. C. BUCHNER, *de humanitatis artibus Augusto Caefare Imperante florentibus*. De eerstgenoemde had een *praemium ordinarium* en *diligentiae* verdiend; de laatfte een *praemium ordinarium*.

In de tweede klasfe ontving A. SMITS, een *praemium diligentiae*. Van de derde klasfe werd tot de eerfte bevorderd, A. GLEICHMAN, met een *praemium ordinarium* en *diligentiae*. In deze derde klasfe ontving J. A. VAN BOKHOVE, een *premium diligentiae*. Van de vierde tot de derde klas-

klasse ging over J. HUBERT ROCHUSSEN, met een *praemium ordinarium* en *diligentiae*; P. B. VAN BORKHOVE, ontving in dezelfde klasse een *praemium diligentiae*. Van de zesde werd tot de vijfde klasse bevorderd J. J. OPTERBEEK, met een *praemium ordinarium* en *diligentiae*. Van de zesde klasse gingen van de tweede tot de eerste orde over: C. J. PRINCE, met een *praemium ordinarium* en *diligentiae*, J. C. W. TER BRUGGEN, met een *praemium ordinarium*, H. P. POLIJN BUCHNER, met een *praemium ordinarium*, en J. VAN RIJN VAN ALKEMADE, insgelijks met een *praemium ordinarium*. De Grieksche prijs was behaald, door H. J. DEN BOER.

De Jongelingen, welke met prijzen begiftigd werden, betuigden hunnen dank aan Heeren Curatoren, door het opzeggen van *Gratiarum Actiones*. Hierop volgde de uitdeeling van Getuigschriften, wegens bijzonder betoonde naarstigheid in de beoefening der Wetenschappen. H. J. DEN BOER, had den prijs gewonnen in de Geometrie, Algebra en Arithmetica en in de oude en nieuwe Geographie; E. C. BUCHNER, in de oude en nieuwe Historie en Mijthologie; en J. HUBERT ROCHUSSEN, in de Mathesis, in de oude en nieuwe Historie, oude en nieuwe Geographie en Mijthologie.

De Rector besloot deze feestviering, ter bevordering van Letteren en Wetenschappen bij uitnemendheid geschikt, met dankbetuiging aan alle aanwezenden, voor hunne tegenwoordigheid. De plegtigheid werd met Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en besloten.

ALKMAAR.

Den 14den Julij dezes jaars, had alhier in de Kapel de gewoone Schoolplegtigheid plaats. De Conrector, de Wel Ed. zeer gel. Heer M. J. VAN OVEN, Philos. Theor. ac. Lit. Hum. Cand. Gijmnasii

nasii Alkmar. Conrector, opende deze plegtigheid met eene korte maar welgepaste redevoering: *de antiquae historiae studio recte instituendo*; dat is: over het wel inrigten van de beoefening der oude Geschiedenis."

Vervolgens betrad de naarstige en zeer verdienstelijke Jongeling JAN SNOEK, van *Alkmaar*, het Spreekgestoelte, deed eene verhandeling over het uitmuntend gezegde van M. T. CICERO, *Pietas est fundamentum omnium virtutum*; dat is: de Godsvrucht is de grondslag van alle deugden; waarna hij door Heeren Curatoren tot de Akademische lessen gepromoveerd, en met eenen aanzienlijken eereprijs begiftigd werd.

Daarna werden de naarstigste Leerlingen van elke klassis naar hoogere klassen bevorderd, en met fraaije eereprijzen begiftigd.

Van de tweede klasse naar de eerste, A. P. DE LANGE. Van de derde naar de tweede, J. NUHOUT VAN DER VEEN. Van de vierde naar de derde, A. BOMBAAR SCHREUDER en N VAN MARKEN. Van de vijfde naar de derde, J. DE GROOT Van de vijfde naar de vierde E. SCHELTUS. Van de zesde klasse naar de vijfde G. C. R. VAN VLOTEN. Van de zesde klasse, benedensten rang, tot den bovensten rang van dezelfde klasse, J. C. UITENHAGE DE MIST.

Waarna deze plegtigheid, welke met een fraai Orgelmuzijk was aangeheven, en tusschen beiden afgewisseld, insgelijks daarmede besloten werd.

H O O R N.

Den 9den van Herfstmaand 1828. Heden had alhier de promotie der Latijnsche Schooljeugd plaats. De door aanhoudende vlijt en vorderingen uitmuntende Jongeling, J. F. JUTTING, werd, na het houden eener redevoering: *de Platonis dialogo Critone*, tot de Akademische lessen bevorderd, en ontving een kostbaar boekgeschenk.

Vervolgens werden met Latijnsche prijzen begif-

gifstigd, TH. JUTTING, N. DE VICQ en H. MARNSTRA. terwijl collegie prijzen te beurt vielen aan: J. F. JUTTING, TH. JUTTING, W. ALEWIJN, W. C. HAGCHENBERG DE JONG en C. BIJL. Terwijl bevorderd werden tot de eerste klasse: TH. JUTTING en W. ALEWIJN, tot de tweede klasse, W. C. F. HAGCHENBERG DE JONG, tot de vierde klasse: N. DE VICQ, C. BIJL en H MENSONIDES, tot de vijfde: H. MARNSTRA en H. BAKKER, tot de zesde D. VAN AKERLAKEN, S. VAN HALM, H. CARBASIUS en P. RAAT.

Onder de novitii werden opgenomen: R. HERMANIDES, J VAN DER HULST, J. RIGTER en G. DE VICQ

Deze plegtigheid werd door uitmuntend Orgelmuzijk afgewisseld, en door den Rector, den Heer C. A. ABBING, met eene korte narede en toepasselijke aanspraken besloten.

ZIERIKZEE.

Den 1sten September 1828. Heden werd de gewone jaarlijksche Promotie en Prijs-uitdeeling alhier gevierd, in de gewezen Waalsche Kerk

Twee uitstekende Jongelingen, van de hoogste orde der eerste klasse bevorderd zijnde tot de Akademische lessen, hielden bij die gelegenheid hunne *Orationes*.

De eerste J. PLEIJTE, sprak, *De praeclaris aureae apud Romanos aetatis scriptoribus*, de tweede, W. C. DE CRANE, *De laudibus Jurisprudentiae*.

Voorts werden de volgende lofwaardige Leerlingen, van lagere tot hoogere klassen bevorderd, en met Praemia begiftigd.

Van de tweede naar de eerste klasse: E. B. DE WEERT en M. J SCHUURBEQUE BOEIJE.

Van de derde naar de tweede, J. F. SCHUURBEQUE BOEIJE.

Van de vijfde naar de vierde, J. P. ERMERINS.

Alle deze Jongelingen, betuigden o peene gepas-

paste wijze hunnen dank aan Heeren Curatoren in Latijnsche Dichtmaat.

Dit plegtig Feest, bijgewoond door een aanzienlijk getal toehoorders, werd begonnen, afgewisfeld en besloten met fraai Muzijk.

UTRECHT.

Den 10den September. Heden werd weder, in de Fransche Kerk, de halfjarige bevordering der Latijnsche Schooljeugd, onder voorzitting van Heeren Curatoren van ons Gijmnasium, plegtig gevierd. De Rector van het Gijmnasium, bestierde de plegtigheid, en vermeldde vooraf de vereerende diensten, door den Heer Mr. A. VAN BRUSECHEM VAN HARMELEN, aan hetzelve als vorigen Curator, bewezen, met dankzegging; en beval tevens de belangen van de Latijnsche Schooljeugd aan den nieuw verkozenen Curator, den Heer Mr. J. BOTH HENDRIKSEN, nederig aan.

Verder werden met Prijzen, van de eerste orde der eerste school, tot het Akademisch onderwijs bevorderd: W. R. NIJHOFF, die mede eenen Griekschen Prijs ontving, C. VAN DER GOES en J. VAN KESTEREN, bekomende nog eenen Prijs voor zijnen ijver in *de Wiskunde.* Hierna hield de eerste eene Redevoering, *De Eteocle et Polijnice, fratribus sibi infestissimis*, kortelijk schetsende de groote vijandschap tusschen de broeders ETEOCLES en POLIJNICES, ons door den Griekschen Treurspel-Dichter, EURIPIDES, uitvoerig afgeschilderd; de tweede sprak, *De Michaëlis Ruteri, Adriani F., virtutibus praecipuis*, en prees de voornaamste deugden van MICHIEL ADRIAANSZOON DE RUITER; de derde handelde, *De Croeso, Lijdorum rege, veris opibus quondam non beato*, aantoonende, dat CROESUS oudtijds zijn geluk in den waren rijkdom niet gezocht had. Vervolgens gingen met Prijzen over van de tweede orde der eerste school tot de eerste orde, C. TH. VAN DER BRUGGHEN, ook

met een Getuigschrift van vlijt in de Grieksche taal, G. L. HOUËL, wiens bijzondere vorderingen in de *Wiskunde*, mede geprezen werden, J. C. VERLOREN; van de eerste orde der tweede school tot de tweede orde van de eerste school, J. A. C. VAN HEUSDE, S. A J. GRONEMAN, te gelijk met eenen Griekschen Prijs, H. C. FOCK; en met een Getuigschrift van ijver in de *Wiskunde*, J. G. BOSCH VAN DRAKENSTEIN; van de tweede orde der tweede school tot de eerste orde, J G. W. WOLTERBEEK, ook met een Getuigschrift van zijne zucht voor het Grieksch, C J. VAN DER VLIS, ENNO KRELING VAN GOUDOEVER, wordende de beide laatsten met lof vermeld, omdat zij het Getuigschrift voor de *Wiskunde*, buiten het lot hadden afgestaan aan H. J. DROOGLEEVER, met wien zij in fouten gelijk waren; nog ontving buitengewoon, voor de *Wiskunde*, een Getuigschrift, R. CROMMELIN; van de eerste orde der derde school tot de tweede orde der tweede school: P. TIEDEMAN, tevens met een Getuigschrift voor de *Wiskunde*, J. W. SWELLENGREBEL, J. E. INCKEL, en met eenen Prijs voor het Grieksch, J. VAN SCHAICK; van de tweede orde der derde school tot de eerste orde: J P. LENS, ook met een Getuigschrift voor de *Wiskunde*, W. H HOUËL, mede met een buitengewoon Getuigschrift voor de *Wiskunde*, M. DE FOCK, en met eenen Griekschen Prijs, C. H. KRAAMWINKEL; van de eerste orde der vierde school tot de tweede orde van de derde school, C. L. SCHULLER, met het lot de eerste, omdat hij met den tweeden J. L. RAM, in de gewone opstellen gelijke fouten gehad had; de derde was J. BROEDELET, die met den tweeden door het lot het Getuigschrift miste voor ijver en zedigheid, dat hierdoor de eerste ontving, met nog een Getuigschrift van ijver in de *Wiskunde*; van de tweede orde der vierde school tot de eerste orde,

de: C. G. H. SMITS, tevens met een Getuigschrift van vlijt en zedigheid, C. J. M. NAGTGLAS, A. E. VAN HENGST, met het lot de derde tegen A. S. VAN BENGELAAR, die hierdoor mede met eenen Prijs beschonken werd, eindelijk W. L. RAVESTEIN met een Getuigschrift voor de *Wiskunde*; van de eerste orde der vijfde school tot de tweede orde der vierde school, J. G. HULLEMAN, nog met een Getuigschrift van vlijt en zedigheid; en met een dergelijk voor de beginselen der Wiskunde: L. F. VAN OUTHOORN, met een Getuigschrift ook van vlijt en zedigheid, H. INDEWEIJ, D. Z., die een dergelijk Getuigschrift mede verdiend had; en van de tweede orde der vijfde school tot de eerste orde met Getuigschriften van vlijt en zedigheid: H. A. M. VAN ASCH VAN WIJCK, en CL. LENS; en met een Getuigschrift voor de *Rekenkunde*, P. J. KRAAMWINKEL.

De plegtigheid is naar wensch afgeloopen, en een aanzienlijk en talrijk gehoor heeft aan dezelve tot luister verstrekt.

HINDELOOPEN.

Den 20sten Augustus 1828. Heden hadden wij wederom het genoegen, om op het Raadhuis dezer Stad in het openbaar, 's voormiddags ten tien ure, getuigen te mogen zijn, van de gemaakte vorderingen in alle de vakken van het onderwijs, onzer Latijnsche Schooljeugd, na welker afloop aan de verdienstelijke Jongelingen R. ATTAMA, welke tot de bovenste orde der derde klasse, en J. POL, welke tot de bovenste orde der vierde klasse bevorderd werden, een prijs werdt uitgereikt, terwijl in het vak der Wiskunde, aan R. ATTAMA, het *testimonium Arithmetices*, en aan J. POL, het *testimonium Algebrae* werd ter hand gesteld.

Waarop door gemelde Jongelingen, tot genoegen der aanwezigen, werd dank betuigd door het doen van hunne gratiarum actiones.

ENSCHEDE.

Den 14den Augustus. De Promotie der Latijnsche en Fransche Schooljeugd, werd heden gehouden in de kerk der Hervormde Gemeente. De Rector hield bij deze gelegenheid eene Redevoering in het Nederduitsch, over: *De vier tijdperken des menschelijken levens.* Met prijzen werden begiftigd: voor de Latijnsche taal: H. A. MEIJER en F. G. TER MEULEN, voor het Fransch: H. J. VAN HEEK, H. KLINKERT en J. JENNES, welke hunne gratiarum actiones met bevalligheid en vrijmoedigheid, zoo in het Latijn als in het Fransch, aan Heeren Curatoren opzeiden. Deze plegtigheid werd met Muzijk begonnen, voortgezet en besloten.

OOTMARSUM.

Den 27sten Aug. Heden werd alhier, in de Kerk der Hervormde Gemeente, onder voorzitting van de Wel Edele Heeren Curatoren dezer School, en ten overstaan van een aanzienlijk aantal toehoorders, het gewone School-Examen gehouden. De Rector P. IMMINK, had het genoegen, om te dezer gelegenheid, vier van zijne Leerlingen tot hooger onderwijs te mogen bevorderen, zijnde dezelve: A. J. B. IMMINK, J. F. BEKKMAN, G. J. SCHOLTENHAVE en S. J. RIENTJES. Na dat deze alzoo bevorderde Jongelingen, door hunnen Onderwijzer, met eene gelukwenschende en vermanende toespraak, waren begroet, zeiden zij hunne oratien onder algemeene goedkeuring op. De eerste betoogde: *Horatium Flaccum verum fuisse, canentem: non possidentem multa, recte vocaveris beatum*; de tweede wees aan: *Ciceronem in Laelio suo multa praeclare circa amicitiam monuisse*; de derde handelde: *de virtutibus, quibus excolendis bona fama et existimatio pariatur*; terwijl de laatste sprak: *de Virgilio Marone Aeneae descensum in orcum pulcherrime describente.*

O L-

OLDENZAAL.

Na dat op den vorigen dag het gewone halfjarig Examen der Latijnsche Schooljeugd had plaats gehad, werd, op den 11den Julij des voordemiddags, in de Gereformeerde Kerk, de jaarlijksche promotie en prijsuitdeeling gehouden; eene aanzienlijke menigte toehoorders had zich, ter bijwoning van deze plegtigheid, verzameld. De Rector J. WEELING, opende dezelve met eene voorafspraak, waarin hij den toehoorders den bloeijenden staat der Scholen schetste, en een overzigt gaf van het geen bij het reeds aangevangene feest moest verrigt worden. Vier Jongelingen werden hierop tot de Akademische lessen bevorderd, en hielden achtervolgens hunne in het Latijn gestelde redevoeringen; als: A. MAENNER, uit *Gronau*, over de woorden van OVIDIUS: *Ingenuas didicisse fideliter artes cet*; H. W. STORK, uit deze Stad, *de Alexandro magno*; J. H. ELDERINK, uit *Losser*, *de amicitia*; en S H. G. HULSKEN, mede uit *Losser*, *de rerum humanarum inconstantia ac vicissitudine*. De overige bevorderingen geschiedden als volgt. Van de derde tot de tweede klasse: J. KRUISELT, F. G. SLOET, uit *Denekamp*. G. J MENSENK, uit *Heino*. G. W. DAMMS, L. T. J. ALINK en J. F. BLOKHOF, uit *Losser*; voorts van de vijfde tot de vierde klasse: H. DEURINK, uit *Koeverden*; J. T. F. KISTEMAKER, M. WERNDLIJ, uit *Koeverden*; H. RIENTJES, uit *Raalte*; H. W. L. A. BRUINS, J. REIMER, G. RÄKERS, uit *Denekamp*; en J H. HILBERT; eindelijk van de zesde tot de vijfde: W. L. BROCX, uit *Losser*; J. TEN BRUGGEN KATE, uit *Almelo*, en H. BLOEMEN. De uitdeeling der prijzen en getuigschriften geschiedde aldus: — in de eerste klasse ontvingen prijzen: A. MAENNER en J. H. COSTERS, beide uit *Gronau*; in de derde J. KRUISELT, in de vijfde H. DEURINK, in de zesde W. L. BROCX en A. A. GERRITSEN. Voor het nieuw on-

onderwijs ontvingen vereerende getuigschriften, voor de *Wiskunde*, M. WERNDLY, voor de *Geschiedenis*, *Aardrijks-* en *Fabelkunde*, J. H. COSTERS.

De Jongelingen die met prijzen beschonken waren, volvoerden met zeer veel bevalligheid hunne *gratiarum actiones* aan H. H. Curatoren, waarna de Rector, onder gepaste aanspraken en dankbetuigingen, dit Schoolfeest eindigde, hetwelk, onder afwisselend Orgelmuzijk, tot bijzonder genoegen der aanwezigen afliep.

KAMPEN.

Den 13den Augustus had alhier de gewone halfjarige Promotie plaats van de Leerlingen der Latijnsche Scholen. Na eene voorafrede van den Rector, (die ook de plegtigheid met een Gedicht besloot,) zijn op de eerste klasse prijzen uitgereikt aan J. J. SCHEUER en J. M. LEENDERTZ, de Grieksche prijs was behaald door H. VAN INGEN, wien ook de prijs voor de Wiskunde ten deel viel, gelijk der oude Aardrijkskunde aan SCHEUER. Van de tweede klasse werden naar de eerste met prijzen bevorderd: J. W. VAN ROMUNDE en B NIEUWENHUIS, welke laatste ook den prijs verkreeg voor de Geschiedkunde. Van de vierde klasse werd met een prijs naar de derde bevorderd: J. HOEK, en een prijs van naarstigheid gegeven aan D. G. ESCHER Van den eersten rang der zesde klasse ging met een prijs tot de vijfde klasse over: J. ALLART RIETBERG, die ook den prijs verkreeg voor de nieuwe Aardrijkskunde. Eindelijk van de tweede rang der zesde klasse zijn naar de eerste bevorderd: J F. E. PIPER, W. J. BERGHUIS en J. F. MEULMAN, de twee laatsten met prijzen van naarstigheid. Al deze Jongelingen betuigden, met gepaste vrijmoedigheid, hunnen dank aan Curatoren en den Leermeester, van wien zij het onderwijs genieten.

APPINGADAM.

Den 27sten Augustus 1828. Na voorafgaand naauwkeurig onderzoek naar de vorderingen der

Leer-

Leerlingen, in onderscheidene vakken aan het Gijmnasium alhier, heeft heden voormiddag, in de Kerk der Hervormden; hunne bevordering naar hoogere klassen, en de uitdeeling van prijzen en getuigschriften plaats gehad. De Conrector J E HOLWERZIJL, (de plaats van den thans overledenen Rector, ad interim vervangende,) opende deze plegtigheid, naar gewoonte, met eene gepaste en doelmatige Latijnsche voorafspraak. Hierop hielden twee verdienstelijke Jongelingen, W. DU CLOUX en A. LEEMHUIS, met prijzen tot het Akademisch onderwijs bevorderd, hunne Redevoeringen, de eerste: *De Graecae Linguae Laudibus*; en de tweede: *De Historiae utilitate*. Tot de derde klasse werden bevorderd: G. DIEPHUIS en J. VAN DER WERFF, van welke de eerstgenoemde eenen prijs ontving. Tot de vierde klasse werden toegelaten: A. BUININGH, L. J. VOS en D. BOUTHUIS. Tot de vijfde klasse gingen over: H. CANNEGIETER, G. VAN DEN BROEK en H. NANNING. Die met prijzen begiftigd waren, hebben allen, op eene gepaste wijze, hunne gratiarum actiones aan Heeren Curatoren uitgesproken.

Daarenboven werden nog de volgende loffelijke getuigschriften gegeven: aan J. VAN DER WERFF en A. BUININGH, in de Grieksche taal, aan L. J. VOS, in de Wiskunde, en eindelijk aan D. BONTHUIS, in de Latijnsche taal.

Deze Feestviering ter bevordering van Letteren en Wetenschappen, vereerd door de tegenwoordigheid eener aanzienlijke Vergadering, en van tijd tot tijd door een fraai Orgel-Muzijk afgewisseld, is door den Conrector op eene gepaste wijze besloten.

HEUSDEN.

Nadat op den 14den Augustus l. l., het gewone Zomer-Examen bij de Latijnsche School, alhier was gehouden, greep heden den 21sten Augustus, de plegtige promotie en Prijs-uitdeeling plaats.

De Rector sprak bij deze gelegenheid, *De juventute literarum studio, aetate accommodatissima*, ten betoge dat de Jeugd, de geschiktste leeftijd is, voor het aanleeren van wetenschappen. Hierop werd de veelbelovende Jongeling, J. D. W. PAPE, na het houden eener Redevoering, door hem zelven opgesteld, *De majoribus nostris, tempore C Taciti*, naar de Akademie bevorderd, en hem behalve een *praemium promotionis*, ook een eervol Getuigschrift, wegens zijne vorderingen in *de Mathesis*, en *Geschiedenis* uitgereikt.

Voorts gingen van de tweede naar de eerste klasse over: C F. J PAPE, C DUIJSER en H. G. VAN NOUHUIJS, de eerste met eenen Latijnschen de tweede met eenen Griekschen prijs, en beiden met *Testimonia*, voor *de Mathesis* en *Geschiedenis*; aanhoudende ongesteldheid had den Jongeling, N. G VAN NOUHUIJS verhinderd, mede naar den prijs te dingen.

Van de vierde naar de derde: D. MIDDELKOOP met eenen Latijnschen; R. HOGEZAND met eenen Griekschen prijs, (benevens eervolle Getuigschriften voor *de Mathesis* en *Geschiedenis*) H. J. VAN DER SLOOT en M. DE REUS, ieder met een *praemium diligentiae*.

Van de vijfde werd naar de vierde bevorderd, P. H. PAPE, met eenen prijs, en van de zesde naar de vijfde, H. T. HANEWINCKEL, uit de tweede Afdeeling der zesde klasse, gingen in eerste over: G. H. E. VAN DER MEULEN en S. A. SCHIPHORST.

De Jongelingen met prijzen begiftigd, betuigden deswege op eene gepaste en bevallige wijze hunnen dank, en de geheele plegtigheid, afgewisseld door het Muzijk, van het welbezette Concert *diligentia*, liep ten genoegen van allen af, die dit Letterfeest onzer bloeijende school hebben bijgewoond.

KERK-

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

LOENEN, den 31sten Aug. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer W. G. S. LIXRAAVEN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, in de h. dienst bevestigd, door zijnen Schoonbroeder Ds. J. A. BUIS BALLOT. Pred. te *Brakel*, aan wien de Consulent J. H. VAN DER LINDEN, Pred. te *Beekbergen*, deze beurt had afgestaan. De Bevestiger sprak, naar aanleiding van *Luk.* XII: 37*a*. *Zalig zijn de dienstknechten, welke de Heer, als hij komt, zal wakende vinden.* De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger, den Consulent, en door DD. J. VERBURGH, Theol. Doct. en Prof. te *Deventer*. A. A. ZUVEL, Emer. Pred. te *Deventer*. en J. H. BÖSKEN, Pred. te *Hall*. Na den middag aanvaardde de Bevestiger zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Philipp.* IV: 13. *Ik vermag alle dingen door Christus die mij kracht geeft.*

RHEEDE, den 24sten Aug. 1828. Onze Leeraar J. DIESEL, gaf ons heden kennis van den dood van eenen zijner voorgangers in deze Gemeente, den Wel Eerw. zeer gel. Heer W. F. HACHENBERG,

BERG, laatst rustend Pred. te *Medemblik*, die ruim 15 jaren in deze Gemeente heeft gearbeid, en wekte ons bij die gelegenheid op, om in liefde en achting aan dezen voorganger te gedenken, en ons voor dood en eeuwigheid voor te bereiden.

NIJMEGEN.

SLIJKEWIJK EN OOSTERHOLT, den 31sten Aug. 1828. Na dat Ds D. HENNIJ, Predikant te *Zandvoort*, voor de beroeping in deze Gemeente had bedankt, is, op vertoonde acte van collatie van den Hoog Geb. Heer F. W. GRAVE VON QUADT, tot Herder en Leeraar alhier beroepen, de Wel Eerw. Heer B. GLASIUS, Kandidaat tot de h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. Deze die beroeping aangenomen hebbende, en op dezelve de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen verkregen zijnde, werd heden onder ons bevestigd, door den Consulent, Ds. W. H. COENEN, Predikant te *Herveld*. De bevestiger predikte over *Joh* VIII 29. *En die mij gezonden heeft, is met mij. De Vader heeft mij niet alleen gelaten, want ik altijd doe dat hem behaaglijk is.*

De oplegging der handen geschiedde, behalve door hem, door de Wel Eerw. zeer gel. Heeren: T. VERWEEL, J. VAN DER VEGT, A. RUTGERS, J. D. C. KOCH en A. C. VAN ELDIK THIEME, respective Predikanten te *Elst*, *Elden* en *Driel*, *Lent*, *Valburg* en *Homoet*, en *Zetten* en *Andelst*

Onze Leeraar aanvaardde 's namiddags zijn dienstwerk onder ons, met eene leerrede over *Rom* XV: 30. *En ik bidde u Broeders, door onzen Heer Jezus Christus, en door de liefde des geestes, dat gij met mij strijdet in de gebeden tot God voor mij.*

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824.

OVER-

OVER- EN NEDER ASSELT vakant. Zie Febr. 1828.

WAMEL. Zie Aug. 1828.

ZUTPHEN.

DIDAM, den 17den Augustus. Onze beroepen Leeraar, Ds. J. PARÉ, Theol. Dr. Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, werd heden albier bevestigd door deszelfs Vader J. PARÉ, Pred. te *Barneveld*, aan wien de Consulent, Ds. A. J. VAN DER BURG, Pred. te *Wehl*, zulks had afgestaan. De Bevestiger predikte over *Joan.* XIII: 15. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, ook door de Heeren: DE ROOIJ, BARENBRUGH en LAMBRECHTS, respective Predd. te *Westervoort*, *Doetinchem* en *Angerlo*; de Bevestigde aanvaardde des namiddags zijne dienst, predikende over 1 *Thes* III: 8.

OLDEN KEPPEL EN KEPPEL-BINNEN, den 17den Augustus 1828. Onze Leeraar, Ds. D. BLOEMERS, die ons onlangs kennis gaf, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Barneveld*, berigtte ons heden, dat hij voor dezelve had bedankt.

ZUTPHEN, den 23sten Augustus. De vijfde Predikantsplaats alhier, werd bij Ministerieel besluit in den jare 1808. gemortificeerd, doch de aanmerkelijke vermeerdering dezer Gemeente, maakte het haar tot eene dringende behoefte, weder in het bezit van een vijfden Predikant gesteld te worden, en het heeft Z. M., op herhaald verzoek van onzen Kerkeraad, gunstig behaagd te vergunnen, om in het aanstaande jaar 1829. handöpening te mogen vragen, tot het beroepen van een vijfden Predikant, op het gewone Lands-Tractement, door de Predikanten van *Zutphen* genoten wordende, en tevens den Minister van Staat, belast met de generale Directie, voor de

Za-

Zaken der Hervormde Kerk enz. te magtigen, tot het verleenen dezer handöpening.

Dank zij de zorge van onzen eerbiedwaardigen Koning, voor eene Gemeente, die prijs stelt op de bijwoning van de openbare Godsdienst, doch waarin velen, door gebrek aan genoegzame gelegenheid, verhinderd werden.

ZEDDAM vakant. Zie Mei 1828.

VORDEN. Zie Junij 1828.

DOETINCHEM staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

T I E L.

TIEL Onze oudste Leeraar, Ds. P. SPECHT GÜTTE predikte heden den 7den Sept. over *Petrus* 2de brief hoofdst. I: vs. 13. *Ik acht het — door vermaning*, en betuigde ons zijn voornemen, om ons, in navolging van dien Apostel, en om diezelfde redenen, welke deze daarvoor in het tekst hoofddeel opgaf, zoo lang hij leefde en kon, door de bediening van het Evangelie nuttig te zijn. Hij had in de voorafspraak, naar aanleiding van *Luc.* XXII: 35. „*Heeft u ook iets ontbroken? en zij zeiden niets*," ons herinnerd aan zijne thans vervulde vijf en twintig jarige dienst in de Gemeenten van *Lienden* en *Hindeloopen*, en te dezer plaats sedert November 1811, en zijne erkentenis voor al het goede, dat hij in onderscheidene opzigten, gedurende al dien tijd had mogen ondervinden, inzonderheid aan God toegebragt, (in ons gemeenschappelijk dankgebed.)

IJZENDOORN vakant Zie Nov. 1826 De Kandidaten, die hier verzocht worden hunne gaven te laten hooren, moeten zich aanmelden aan Ds. F. H. REPELIUS, Pred. te *Echteld*, en Consulent dezer Gemeente.

OCHTEN vakant. Zie Nov 1827.

OMMEREN. Zie Aug. 1828.

BOM-

BOMMEL.

HURWENEN, den 17den Aug. Na dat den 21den Junij l. l. op vertoonde acte van collatie van den Hoog Edel Geboren Heer OTTO, Grave van *Randwijck*, door den Kerkeraad dezer Gemeente, ten overstaan van den Consulent Ds H. VAN NOORDEN, Pred. te *Bruchem*, c. a alhier beroepen was de Wel Eerw. Heer W. LAATSMAN, Kandidaat tot de h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, en deze beroeping door den beroepenen aangenomen zijnde, de Kerkelijke en Koninklijke approbatiën verkregen had; werd zijn Wel Eerw. op heden bevestigd door den Consulent, die, naar aanleiding van *Johan.* XIII 13. het belangrijke aantoonde, van de betrekking, waarin de dienaar des Evangelies staat tot Jezus als zijnen Meester en Heer. De oplegging der handen geschiedde, door den Consulent en de Wel Eerw. Heeren H. ROOBS WICHERS en G J. VAN NOUHUIJS, Pred. te *Driel* en *Rossum*; terwijl de bevestigde des namiddags zijne dienst aanvaarde, met 2 *Cor* IV: 5a. *Wij prediken niet ons zelven maar Christus Jezus den Heer.*

ZUILICHEM EN NIEUWAAL, den 3den Sep. 1828. Heden werd alhier, op vertoonde acten van collatie, van de Wel Ed. Geb. Heeren EIJCK, Heer van *Zuilichem*; en VAN ROUVEROIJ, Heer van *Nieuwaal*, kerkelijk beroepen de Wel Eerw. Heer J A. CARLIER, Kandidaat in de h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband.*

MEETEREN vakant. Zie Mei 1828.

HAAFTEN. Zie Junij 1828.

EST vakant. Zie Julij 1828.

TUIL staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

VUREN EN DALEM. Zie Aug. 1828.

HAR-

HARDERWIJK.

BARNEVELD. Ter vervulling der vakature, heeft de Kerkeraad, na verkregene handopening, den 20sten Julij het volgende twaalftal gemaakt:

DD J. J. W. DIEMONT, J. H. OOSTERDIJK, A. P. W. NOORDINK, A. VAN ECK, C. W. KERSTEN, J. GERRITSEN, A. VAN DEN BRANDHOF, A L. EVERWIJN, J. VAN DER VEGT, W. JANSZ., J. DIESEL en B. W. RAPPARD, Predd. te *Haastrecht*, *Lunteren*, *Oud Beijerland*, *Wijhe*, *Overlangbroek*, *Zoelen*, *Elst*, *Voorthuizen*, *Eelden* en *Driel*, *Giessen-Oudkerk*, *Rhede* en *Beusichem*.

De zes eersten zijn op het zestal geplaatst, en daaruit beroepen Ds. J. J. W. DIEMONT, die, na beraad, goedgevonden heeft, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping te bedanken.

Op den 4den Aug. is het vorig zestal aangevuld met Ds. D. BLOEMBERG, Pred. te *Hoog* en *Laag Keppel*, die, beroepen zijnde, al mede het verlangen van den Kerkeraad heeft verijdeld.

Hierop is op den 23sten Aug. hetzelfde zestal nogmaals aangevuld, met Ds. J. M. J. HOOG, Pred. te *Krimpen aan de Lek*, die, beroepen zijnde, de beroeping, onder inwachting der benoodigde approbatiën, heeft aangenomen.

ELBURG. Zie Junij 1828.

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVESANDE, den 7den Aug. 1828. Ter vervulling der alhier ontstane vakature, veroorzaakt door het aan onzen vorigen Leeraar verleende Emeritaat, is na gunstig verkregene handopening, onder het bestuur van onzen Consulent, Ds. J. J.

DE-

DANIEL VAN DER GON, Pred te *Naaldwijk*, gemaakt de volgende nominatie van Predikanten:

Twaalftal:

DD. J. H. SOLI, Predd. te *Wijngaarden* en *Ruigbroek*. J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*. A. A. C. BONNET, te *Leersum*. T. P. BERGSMA, Theol. Doct. te *Bunnik*. C. J. WIJNANDTS, te *Warnsveld*. K. HERINGA, te *Berlikum* en *Rosmalen*. C. C. VAN DER STRATEN, te *Laren* en *Blarikum*. G. J. DE WIT, te *Oostburg*. A. SCHOTSMAN, te *'s Gravenpolder*. A N. VAN PELLECOM, te *Princenhage*. C. J. VAN HERWERDEN, Theol. Doct. te *Houtenisse*. en J. DE WEERDT, aan den *Bergschenhoek*.

Achttal:

DD. SOLI, VAN IJSSEL GROOTHUIS, HERINGA, BONNET, VAN DER STRATEN, DE WEERDT, VAN HERWERDEN en VAN PELLECOM.

Viertal:

DD. SOLI, DE WEERDT, VAN IJSSEL GROOTHUIS en BONNET.

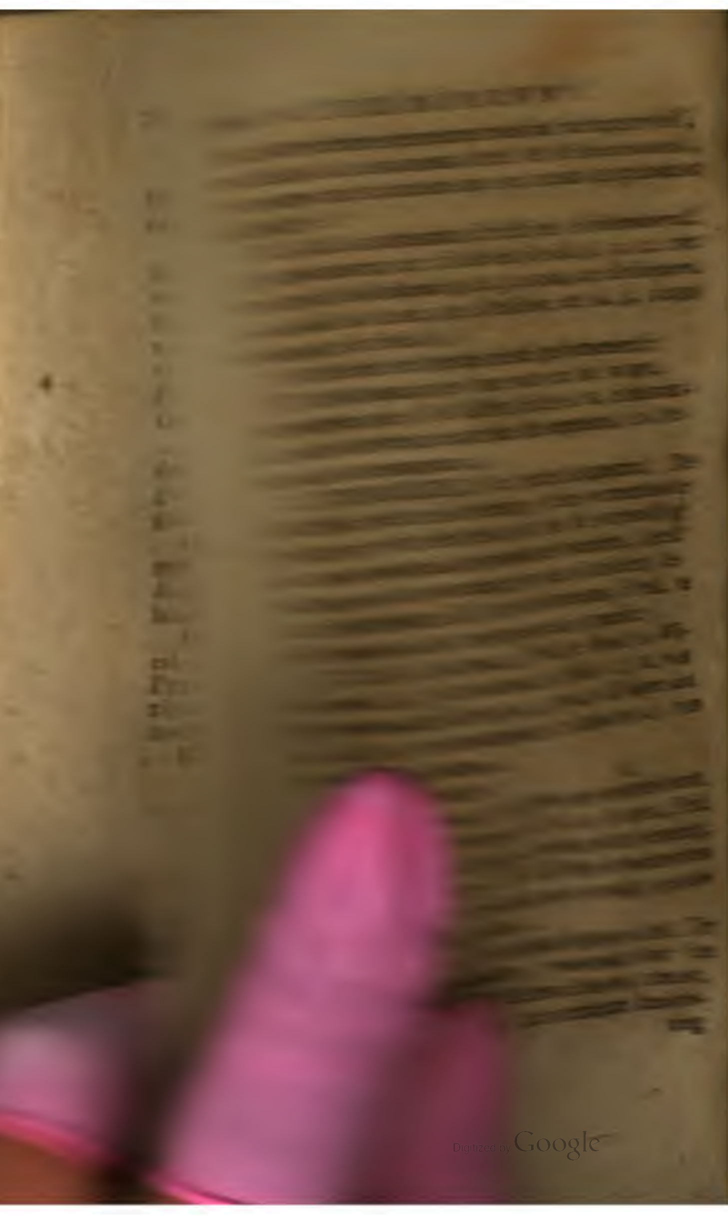
Dit viertal vervolgens van wege het Departement voor de Hervormde Eeredienst aan Z. M. den Koning zijnde aangeboden ter electie, is door hoogstdenzelven tot Predikant bij deze Gemeente benoemd, de Wel Eerw. Heer J. H. SOLI, Pred. te *Wijngaarden* en *Ruigbroek*, die daarop Kerkelijk beroepen zijnde, na beraad, verklaard heeft, dit beroep, onder inwachting der Klassikale goedkeuring, te zullen aannemen.

Van SCHEVENINGEN is wederom geen berigt ingekomen

'S GRAVENHAGE vakant. Zie April 1828.

ROTTERDAM.

HILLEGONDSBERG, den 5den Aug. 1828. Ds. A. SLOTEMAKER, na beraad, voor de beroeping herwaarts bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad heden, onder voorzitting van den Consulent,

ning van het Departement, voor de Kerkelijke Zaken, geformeerd het volgende twaalftal:

DD. A. P. W. NOORDINK, Predd. te *Oud Beijerland.* A. BIBEN, te *Nieuwe Tonge.* H. J. VAN HOORN, te *Voorburg.* J. VERSPRILLE, te *Zuidland.* C. H. GRÈVE, te *Doetinchem.* A. SLOTEMAKER, te *Doorn.* J. M. J. HOOG, te *Krimpen aan de Lek.* P. D. DE LANGE, te *Aalst.* TH. E. HERMSE, te *Maasland.* P. H. VOCKESTAART, te *Leidschendam.* P. M. LOIJSEN, te *Rozenburg* en J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg.*

Hieruit dit zestal:

DD. SLOTEMAKER, BIBEN, GROOTHUIS, NOORDINK, VERSPRILLE en VAN HOORN.

Drietal:

DD. SLOTEMAKER, VERSPRILLE en VAN HOORN.

De beide laatsten met het lot, tegen NOORDINK en BIBEN.

Waaruit beroepen is, Ds. A. SLOTEMAKER, Predikant te *Doorn*, die, na beraad, deze beroeping, in afwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

LEIJDEN.

HOOGMADE Den 10den Augustus is de Heer J. T. KUIJPER, Kandidaat, alhier bevestigd, door Ds. D. M. KAKEBEEN, V. D. M. te *Amsterdam*, predikende over 1 *Tim:* IV: 7*b. Oefen u zelven tot Godzaligheid.* [illegible]middag predikte de Bevestigde over *Joh.* [illegible] 34. *Jezus zeide: mijne spijze is, dat ik do*[illegible] *des genen, die mij gezonden heeft,* [illegible] *volbrenge.* De oplegging der handen, [illegible] door den Heer Bevestiger en den Co[illegible] HEENCK, te *Woubrugge*,

Ds. J. T. [illegible] is als Lid van de Classis van *Leijden*, [illegible]

RHIJN[illegible]OUDE, den 10den Aug. 1828. Na dat [illegible] Ds. B. NIEUWKOOP, beroe-

lent, het voorheen gemaakte twaalftal aangevuld, met Ds. A R. BERGHEGE, Pred te *Heinenoord*, vervolgens uit heizelve op het zestal geplaatst zijnde:

DD. A. R. BERGHEGE, Predd. te *Heinenoord*. J. VAN DER VEGT, te *Elden* en *Driel*. J. E. C. DE WIJS, te *Alblasserdam*. J. M. J. HOOG, te *Krimpen aan de Lek*. B. KAM, te *Dreischor*. en A. J. BUIJS BALLOT, te *Brakel*.

Is hieruit het volgende drietal geformeerd:

DD. BERGHEGE, VAN DER VEGT en DE WIJS. en beroepen, de Wel Eerw. Heer A. R. BERGHEGE, welk beroep, door den beroepenen, na beraad, is aangenomen.

ZEVENHUIZEN, den 7den Augustus. De Kerkeraad dezer Gemeente, eene vernieuwde poging te werk stellende, om in de vervulling der openstaande Leeraarsplaats te voorzien, heeft heden, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. G. VAN DUGTEREN, Pred. te *Moerkapelle*, het volgende zestal gemaakt:

DD. H. R. DE HOLL, Predd. te *Broek* in *Waterland*. J. J. VAN DEINSE, te *Heilo*. C. J. M. VAN DEN BROEK, te *Ethen* J. M. J, HOOG, te *Krimpen aan de Lek*. P. VAN DUGTEREN, te *Boxtel* en K. J. VAN DRIEL, te *Limmen*.

Op het drietal:

DD. DE HOLL, VAN DEINSE en VAN DEN BROEK.

En daaruit beroepen, Ds. H. R. DE HOLL, Pred. te *Broek* in *Waterland*, welke deze beroeping, geägreëerd door de Wel Edele Ambachtsvrouw dezer Plaats, in afwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

MAASSLUIS, den 25sten Augustus 1828. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer PH. J. KESLER, is door den Kerkeraad, na verkregene handopening

ning van het Departement, voor de Kerkelijke Zaken, geformeerd het volgende twaalftal:

DD. A. P. W. NOORDINK, Predd. te *Oud Beijerland*. A. BIBEN, te *Nieuwe Tonge*. H. J VAN HOORN, te *Voorburg*. J. VERSPRILLE, te *Zuidland*. C. H. GRÈVE, te *Doetinchem*. A. SLOTEMAKER, te *Doorn*. J. M. J. HOOG, te *Krimpen aan de Lek*. P. D. DE LANGE, te *Aalst*. TH. E. HERMSE, te *Maasland*. P. H. VOCKESTAART, te *Leidschendam*. P. M. LOIJSEN, te *Rozenburg* en J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*.

Hieruit dit zestal:

DD. SLOTEMAKER, BIBEN, GROOTHUIS, NOORDINK, VERSPRILLE en VAN HOORN.

Drietal:

DD. SLOTEMAKER, VERSPRILLE en VAN HOORN.

De beide laatsten met het lot, tegen NOORDINK en BIBEN.

Waaruit beroepen is, Ds. A. SLOTEMAKER, Predikant te *Doorn*, die, na beraad, deze beroeping, in afwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

LEIJDEN.

HOOGMADE Den 10den Augustus is de Heer J. T. KUIJPER, Kandidaat, alhier bevestigd, door Ds. D. M. KAKEBEEN, V. D. M. te *Amsterdam*, predikende over 1 *Tim*. IV: 7b. *Oefen u zelven tot Godzaligheid*. Nademiddag predikte de Bevestigde over *Joh*. IV: 34. *Jezus zeide: mijne spijze is, dat ik doe den wille des genen, die mij gezonden heeft, en zijn werk volbrenge.* De oplegging der handen, geschiedde door den Heer Bevestiger en den Consulent J. BEENCK, te *Woubrugge*.

Ds. J. T. KUIJPER, is als Lid van de Classis van *Leijden*, erkend.

RHIJNZATERWOUDE, den 10den Aug 1828. Na dat onze Leeraar Ds. B. NIEUWKOOP, beroepen

pen naar *Bleskensgraaf* c. a, op den 28sten Julij l. l. door Ds. E. NIEKERK, Pred. te *Aarlanderveen*, als Gecommitteerde van wegen het Klassikaal Bestuur van *Leijden*, van zijne betrekkingen op ons, en op deze Clasfis, behoorlijk losgemaakt, en de zorg voor onze Gemeente, aan den Consulent Ds. G. VAN DEN BERG, Pred. te *Leijmuiden*, enz. opgedragen was, nam zijn Wel-Eerw. op heden van ons affcheid, naar aanleiding van *Matth.* XXV: 13. *Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet, noch de ure in welke de Zoon des menschen komen zal.*

OUDSHOORN, den 20sten Julij. Onze Leeraar H. J. VAN RIJNDORP, maakte ons heden bekend, met het afsterven van den Wel Eerw. W. F. HACHENBERG, laatst Emeritus Predikant te *Medemblik*, die ook onder ons, van het jaar 1790 tot 1792, het Evangelie heeft verkondigd; ons opwekkende om zijne nagedachtenis te vereeren door de beoefening van dat geloof en die godsvrucht, waartoe hij ons te voren, wel kort, maar met alle trouw en naauwgezetheid heeft zoeken op te leiden.

NOORDEN, den 24sten Aug. Gaf ons onze Leeraar, A. NAGEL, den 17den dezer, te kennen, eene beroeping ontvangen te hebben naar *Noordeloos*, heden vernamen wij, dat hij zich verpligt gevonden had, opgemelde beroeping, onder inwachting der noodige goedkeuringen, op te volgen.

VOORHOUT, den 25sten Aug. De Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent Ds W. M. KOOIJ, vergaderd zijnde, en de handopening, zoo van Z. M. als van de Ambachtsvrouwe dezer plaats, erlangd hebbende, vormde het volgend twaalf, zes- en drietal van Predikanten.

Twaalftal:

DD. T. W. J. JUIJNBOLL, Th. Doct. en Kandidaat bij het

het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid Holland*. J. AB UTRECHT DRESSELHUIS, te *Wolphaartsdijk*. H. E. WEIJERS, Theol. Kandidaat als boven. C. JONGSMA, te *Deinum*. A. LAM, te *Marsfum*. J FOLKERSMA, te *Midlum* W. F. OVERHOF, te *Uitgeest*. H. BERKENBOCH, aan de *Meern*. S. VAN DISSEL en B. PETERS, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid Holland*. J. B. MOQUETTE en C. R. BENTFORT, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*.

Zestal:

DD. JUIJNBOLL, AB UTRECHT DRESSELHUIS, WEIJERS, BERKENBOSCH, JONGSMA en LAM.

Drietal:

DD. JUIJNBOLL, AB UTRECHT DRESSELHUIS en WEIJERS.

Zijnde daaruit beroepen; de Wel Eerw. Heer T. W. J. JUIJNBOLL, Theol. Doct. enz. die, in afwachting der noodige approbatiën, deze beroeping heeft aangenomen.

KATWIJK AAN DEN RHIJN vakant. Zie Junij 1828.

ZOETERWOUDE vakant. Zie Aug. 1828.

DORDRECHT

BLESKENSGRAAF EN HOFWEGEN, den 17den Aug. 1828. Onze van *Rhijnzaterwoude* overgekomen Leeraar, Ds. B. NIEUWKOOP, is heden onder ons bevestigd, door den Consulent der Gemeente, Ds. W. J. NEESSEN, Pred. te *Streefkerk*, met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 10. De Bevestigde hield zijne intrerede, met 1 *Cor.* XV: 10a.

HEINENOORD. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. K. BERGHEGE, beroepen zijnde naar *Hillegondsberg*, onder de Eerw. Classis van *Rotterdam*, heeft, na beraad, die beroeping, onder inwachting der vereischt wordende goedkeuringen, aangenomen.

WIJNGAARDEN EN RUIGBROEK, den 7den

September. Onze Leeraar, Ds. J. H. SOLI, voor veertien dagen ons berigt hebbende, dat hij door Z. M den Koning, bij hoogstdeszelfs besluit van den 13den Aug tot Predikant was geëligeerd in de Hervormde Gemeente van 's *Gravezande*, onder de Eerw. Clasfis van 's *Gravenhage*, en vervolgens naar Kerkeorde daarheen beroepen zijnde, heeft, in de namiddaggodsdienstoefening van dezen dag, ons te kennen gegeven, dat hij voornemens is, onder inwachting der Kerkelijke approbatie, die beroeping aan te nemen.

GOUDA.

WADDINGSVEEN, den 10den Aug. Onze Leeraar, Ds. J. J ROOZEBOOM, heeft eene beroeping ontvangen naar de Gemeente van *Gouda*, en dezelve, na beraad, onder inwachting der noodige approbatiën, aangenomen.

NOORDELOOS, den 13den Aug. 1828. Na verkregene handopening is alhier heden, in tegenwoordigheid van den Consulent, ter vervulling van de openstaande Leeraarsplaats in deze Gemeente, de Kerkeraad bijeengekomen. Denzelven was door den Wel Edel Geb. Heer W. H. VAN BARNEVELD, Vrijheer van *Noordeloos* en *Oversling land*, het volgend drietal opgegeven:

DD. A. NAGEL, Predd. te *Noorden* L. VERMEER, te *Houten*, en D. ROMAR, te *Hagestein*.

Waaruit beroepen is Ds. A. NAGEL, Pred. te *Noorden*, welke deze beroeping, onder afwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK, den 24sten Aug. 1828. Na dat onze Leeraar H. KAMPHEOVE GREVING, beroepen naar *Vorden*, op den 20sten dezer, door Ds. J. LA LAU, Pred. te *Stolkwijk*, als gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Gouda*, in tegenwoordigheid van den Consulent J. STROEVE, Pred. te *Groot-Ammers*, van zijne betrekkingen op deze Gemeente ontslagen was, nam

nam zijn Wel Eerw. op heden van ons afscheid, naar aanleiding van 2 *Cor.* VI: 1.

REEUWIJK, den 22sten Aug. Onze Leeraar R. J. VAN WEZEL, heeft, na beraad, voor eene beroeping te *Grootebroek* bedankt.

NIEUWLAND, den 24sten Aug. Heden is de beroepen Leeraar van deze Gemeente, G. W. VAN DUIJL, in de h. dienst plegtig ingezegend, door zijnen Vader, den Wel Eerw. Heer G. VAN DUIJL, Pred te *Vianen*, aan wien de Consulent Ds. C. A. ROMBACH, Pred. te *Leerbroek*, dit werk had afgestaan. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, door de Wel Eerw. Heeren: P HONDIUS, Emeritus Pred. van *Arnemuiden*, C. N. VAN ES, Emeritus Pred. van *Vreeswijk aan de Vaart*. J. K VAN DEVEREN, Pred. te *Kedichem*. F. W RAPPARD, te *Beusichem*. en W. TER NOOIJ APPEL, te *Vreeswijk aan de Vaart*. De tekstwoorden van den bevestiger waren, 2 *Petr.* III: 18*a*. Namiddag maakte onze Leeraar een begin met zijne Evangelieprediking, ten tekst nemende 1 *Cor.* III: 7, 8 en 9.

KRIMPEN AAN DE LEK. Onze Leeraar Ds. J. M. J. HOOG, ontving den 25sten Aug. l. l. eene beroeping tot tweeden Predikant in de Gemeente van *Barneveld*, den 31sten gaf hij ons daarvan openlijk kennis, en berigtte ons den 7den Sept. dat hij zich verpligt had gevonden, die beroeping aan te nemen.

EVERDINGEN vakant Zie Mei 1826.

NIEUWPOORT. Zie Junij 1828.

AMEIDE EN TIENHOVEN. Zie Junij 1828.

GOUDA. Zie Aug 1828.

B R I E L L E.

NIEUWE TONGE, den 10den Aug. Heden maakte onze Leeraar Ds. A. BIBEN, ons bekend, dat hij voor de beroeping naar de Gemeente van *Sprang*, waarvan hij ons den 27sten Julij l. l. had

kennis gegeven, zich verpligt heeft gevonden te bedanken, tengevolge waarvan hij zich op nieuw aan ons verbond.

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

STAD AAN 'T HARINGVLIET vakant. Zie Junij 1828.

ZWARTEWAAL vakant. Zie. Aug. 1828.

HEKELINGEN staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Had een onzer Leeraren, Ds. J. C. FABIUS, op den 23sten Maart l. l., het voorregt, om des voormiddags in de Nieuwe Kerk, gedachtenis te vieren, van zijne vijfentwintigjarige Evangeliedienst, in de Gemeenten te *Lisse*, *Leerdam*, *Delft* en *Amsterdam*, met eene Leerrede over den gewonen Lijdens Tekst, bij deze Gemeente in gebruik zijnde, en welke hem hiertoe eene zeer gepaste gelegenheid aanbood; — heden den 31sten Augustus, viel dit zelfde genoegen te beurt aan eenen anderen onzer Leeraren, Ds. S. D. DE KEIZER, die des voormiddags in de Oude Kerk, met eene Leerrede over *Hebr.* XIII: 5*c* en *vs.* 6*a.* *Hij heeft gezegd ik zal u niet begeven, en ik zal u niet verlaten. Zoo dat wij vrijmoediglijk durven zeggen: De Heer is mij een helper, ik zal niet vreezen*, God mogt danken; dat hij vijfentwintig jaren het woord des kruises had gepredikt, aan de Gemeenten te *Zegveld*, *Egmond Binnen en op den Hoef*, *Schagen*, *Haarlem* en in deze Stad. De Gemeente zich hierover dankbaar verheugende, wenscht verder allen zegen op de ijverige pogingen harer geachte Voorgangers.

AM-

AMSTERDAM. Ter vervulling der vakature, door het overlijden van Ds. C. FORTUIJN, veroorzaakt; is op den 9den September 1828, door Predikanten en Ouderlingen, uitgebragt het volgende zestal:

DD. A. L. VAN DER BOON MESCH, Theol. Dr. J. MOL JACZ., H. FANGMAN, D. DE BONVOUST BEECKMAN, Theol. Dr., A. J. BERGEMANN en J. B. H. BRUINIER, Predd te *Leeuwarden*, *Deventer*, *Schiedam*, *Nijmegen*, *Monnikendam* en *Leeuwarden*.

En daaruit het volgende drietal:

DD. A. L. VAN DER BOON MESCH, J. MOL en H. FANGMAN.

Op den 16den daaraanvolgende, is door de Broederen Diakonen gemaakt het volgende zestal:

DD. H. J. TOL, Theol. Dr., G. WALLER B. VAN DER FEEN, H VAN HEIJNINGEN, L. MERENS en B KAM, SAM. FIL., Predd. te *Kampen*, *Bolsward*, *Middelburg*, *Rijswijk*, *Utrecht* en *Dreischor*.

En daaruit op het drietal geplaatst:

DD. TOL, VAN DER FEEN en MERENS.

BUSSEM. Door een gunstig besluit der Algemeene Synode der Hervormde Kerk, in staat gesteld om ter vergrooting en inrigting der Kapel alhier, ons door Z. M. toegestaan (Zie *Boekzaal* Nov. 1827.) te kunnen voortgaan, is door het Klasfikaal bestuur van *Amsterdam*, aan 't welk het beheer en de verantwoording der toegestane gelden is opgedragen, tot het opzigt over de belangen onzer Gemeente; en het uitvoeren van dit werk, eene Commissie benoemd, bestaande, benevens onzen Predikant; Ds. C. C. VAN DER STRATEN, uit drie Leden onzer Gemeente, de Heeren: K. L. PORTMAN, C. C. H. BERT en D. J. VOGELPOOT. Nadat nu onze Leeraar gisteren de Gemeente had aangezegd, dat op heden den 1sten September de eerste steen tot dit nieuwe Kerkgebouw zou worden gelegd, waren ter bijwoning dezer ge-

 denk-

denkwaardige plegtigheid uitgenoodigd, het Burgerlijk bestuur dezer Plaats, de Pastoor der R. C. Gemeente alhier, de Predikant van het naburig *Naarden*, en meer andere Personen in den omtrek dezer Gemeente wonende, of hun Buitenverblijf houdende.

Men begaf zich voormiddag ten tien ure, naar het Schoolvertrek, het welk ons provisioneel tot Godsdienstoefening is afgestaan en ingerigt, waar onze Leeraar, na het zingen van *Ps.* CXLVII: 1. eene toepasselijke rede hield over *Gen.* XXVIII: 22. *Deze steen, dien ik tot een opgerigt teeken gezet heb, zal een huis Gods wezen:* naar aanleiding van welke woorden zijn Eerw. sprak: *Over den roem van den Godsdienstigen zin, heerschende onder onze Vaderlandsche Christenen in het algemeen.*

Hierop *Psalm* CXXVII: 1. nagezongen zijnde, begaf men zich naar de plaats ter opbouw van de Kerk bestemd, en de plegtigheid zelve, alhier door den Leeraar geöpend zijnde, werd door den Heer C. C. H. BERT, als hiertoe door Heeren Gecommitteerden, tot de belangen der Hervormde Gemeente te *Bussem*, verzocht zijnde, openlijk hulde gedaan, aan Z. M. den Koning wegens Hoogstdeszelfs gunstige dispositie, tot het oprigten dezer afzonderlijke Hervormde Gemeente, en aan de Hoog Eerw. Sijnode, en het Klassikaal Bestuur voor hare zorge, benevens het Gemeente bestuur dezer Plaats, voor deszelfs medewerking in deze zaak, en hierop plegtig door zijn Wel Ed. de eerste steen aan het op te bouwen Heiligdom gelegd.

Gelijk de Leeraar, bij de opening dezer plegtigheid, eenige dichtregelen had uitgesproken, sloot zijn Eerw. die, op dezelfde wijze, Gods zegen op den arbeid gewenscht, en de tegenwoordig

zijn-

zijnde schare opgewekt hebbende, tot den eenstemmigen uitroep: *Leve de Koning!*

Alzoo eindigde dit Godsdienstig Feest, waarbij onder de menigte van onderscheidene Godsdienstige belijdenis zamengevloeid, stilte en orde heerschte, verhoogd en begunstigd door het schoone weder. De milde giften bij deze gelegenheid verzameld, en de vriendelijke bijeenkomst der uitgenoodigden getuigden, *hoe goed en liefelijk het is dat broeders zamen wonen*, en de algemeene deelneming toonde de belangstelling in deze Gemeente, welker Godsdienstige belangen wij aan den hoogen God verder opdragen!

KORTENHOEF. De Heeren Kandidaten tot de H. Dienst, worden andermaal uitgenoodigd, om hunne gaven voor deze Gemeente te doen hooren, en zich daartoe met hunne bewijzen aan te melden, bij den Consulent Ds. D. BRUINS, Pred. te *'s Graveland*

AMSTELVEEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

AMSTERDAM. Zie Aug. 1828.

H A A R L E M.

ZAANDAM, OOSTZIJDE, den 31sten Aug. Heden vierde onze Predikant J. W. C. TENCKINCK, met de Gemeente plegtig gedachtenis van zijne alhier vervulde vijf en twintig jarige Evangeliedienst.

De tekst voor deze gelegenheid gekozen, was 2 *Cor.* IV: 1, 2. *Daarom dewijl wij deze bediening hebben, naar de barmhartigheid die ons geschied is, zoo vertragen wij niet; maar wij hebben verworpen de bedekselen der schande, niet wandelende in arglistigheid, noch het woord Gods vervalschende, maar door openbaring der waarheid ons zelven aangenaam makende, bij alle conscientien der menschen, in de tegenwoordigheid Gods*, en het daarnaar behandeld onderwerp: de

overtuiging van de hooge waarde des Evangeliums, de sterkste drangrede voor den Christenleeraar, om in de verkondiging daarvan met ijver en getrouwheid voort te gaan.

Groot was de belangstelling aan de zijde der Gemeente, zoo wel als aan die des Leeraars; terwijl ook van elders zaamgevloeiden daarvan deelnemende oog en oorgetuigen zich betoonden.

Op de ondubbelzinnigste wijze heeft de Gemeente hare vreugde en erkentenis den Leeraar getoond, en hem dus aangemoedigd, om met vernieuwden ijver tot hare Christelijke blijdschap mede te werken, gelijk hij zich daartoe op nieuws plegtig verbonden heeft.

WESTZAANDAM, den 7den Sept. Heden werd de vakature alhier gelukkig vervuld.

De Wel Eerw. Heer J. S. VAN STAVEREN, Pred. te *Haarlem*, aan wien onze andere Leeraar, Ds. G. TER WEEME, deze beurt had afgestaan, bevestigde 's morgens zijnen Zoon, met 2 *Cor.* VI: 1, 2. *En wij (als) medearbeidende bidden (u) ook, dat gij de genade Gods niet te vergeefs mogt ontvangen hebben, want hij zegt: in den aangenamen tijd heb ik u verhoord, en in den dag der zaligheid heb ik u geholpen, ziet nu is 't de welaangename tijd, ziet nu is 't de dag der zaligheid.* waaruit hij aanleiding nam om te spreken, over de hooge voortreffelijkheid der Evangeliebediening, als den gewigtigsten drang voor den Christenleeraar in de Gemeente, tot een regt getrouw en dankbaar verkeer omtrent dezelve.

's Namiddags ving onze Leeraar J. J. W. VAN STAVEREN, zijn h. dienstwerk onder ons aan, met over den hoofdinhoud en het doel van de prediking des Evangeliums te spreken, naar aanleiding van *Colosf.* I: 28. *Denwelken wij verkondigen, vermanende een iegelijk mensch, en leerende een iegelijk mensch, in alle wijsheid, op dat wij zouden*

den een iegelijk mensch volmaakt stellen in Christus Jezus.

ALKMAAR.

SCHOORL, GROET EN KAMP. Den 25sten Aug. heeft de Kerkeraad op nieuw het beroepingswerk hervat, en onder bestuur van den Consulent Ds. L. VISSER, Pred. te *Koedijk*, dit zestal geformeerd,

DD. D. J. FABER, Predd. te *Obdam.* L. MAAGH COSTERUS, te *Noordscharwoude.* H. P. VAN DER HAAR, te *Grosthuizen* en *Avenhorn.* H. J. C. MENSONIDES, te *Hensbroek.* J. TICHLER, Th. Doct. te *Egmond aan Zee.* H. BLANKSTEIN, te *Haringkarspel* en *Dirkshorn.*

De drie eersten werden op het drietal geplaatst, en terstond daaruit beroepen, de Wel Eerw. Heer D. J. FABER, Pred. te *Obdam*, onder de Classis van *Hoorn*.

WAAL EN KOOG OP TEXEL, den 7den Sept. 1828. De Kerkeraad, berigt ontvangen hebbende van het bedanken door Ds. J. FOLKERSMA, Pred. te *Midlum*, onder de Classis van *Harlingen*, heeft heden, ten overstaan van den Consulent H. L. STEINFORT, Pred. te *Oosterend op Texel*, het beroepingswerk hervat, en het vorige drietal met Ds J. C. J. F. SCHÖNFELD, Pred. te *Nes op Ameland*, onder de Classis van *Dokkum*, aangevuld hebbende, dezen tot Herder en Leeraar verkozen.

VALKOOG EN ST. MAARTEN. De Kandidaat B. S. TENCKINCK, heeft voor de alhier op hem uitgebragte beroeping bedankt.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Zie Mei 1828.

HIJPOLITUSHOEF EN WESTERNIELAND vakant Zie Junij 1828.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN. Zie Julij 1828.

HOORN.

GROOTEBROEK, den 31sten Aug. 1828. Heden in de namiddag Godsdienstoefening, hadden wij het genoegen, dat ons verbeterd Kerk-Orgel, hetwelk door eenige deskundigen tot kerkgebruik geheel was afgekeurd, door de goede zorg van Kerkmeesters verbeterd zijnde, op verzoek van hun Ed. werd ingewijd, door onzen Consulent Ds. J. B. HARTMAN, az. Pred. te *Bovenkarspel*, welke bij die gelegenheid tot onze opwekking en dankerkentenis sprak, *over de verpligting des Christens, om den Heer in zijnen tempel te loven*, naar aanleiding uit *Ps* XCII: 2. terwijl deze korte redevoering afgewisseld werd, door Psalmen, Gezangen en gepaste Muzijkstukken; welker uitmuntende uitvoering, wij aan den Heer BRUINIER, Organist te *Enkhuizen*, te danken hadden, die ook na het bespelen den verbeteraar A. F. SOMMER, Orgelmaker te *Amsterdam*, den regtmatigen lof toekende; terwijl na het eindigen der Godsdienstoefening nog andere Toonkunstenaars zoo van *Amsterdam* als *Hoorn*, zich deden hooren? Deze plegtigheid liep, onder eene talrijke zaamgevloeide menigte, tot genoegen af!

ANDIJK, den 31sten Aug. Ds. B. ANSINGH, Pred. te *Ruinen*, ook voor de beroeping herwaarts bedankt hebbende, zoo heeft de Kerkeraad alhier, op nieuw een zestal van Predikanten gemaakt, waarop geplaatst werden:

DD. G. G. BRUGMAN, Predd. te *Grouw*. P. CONRADI FLORISON, te *Oosterwierum*. R. A. VAN BEURSSEN, te *Nieuwendam*. D. DOEDES, te *Ingen*. D. SCHOEN, te *Wijdenesse* en *Oosterleek*. J. DE WITT, in de *Cuinre*.

Op het drietal zijn gebragt:

DD. BRUGMAN, CONRADI en DE WITT.

En daaruit beroepen Ds. J. DE WITT, Predikant

in

in de *Cuinre*, aan wien de beroeping is overgebragt.

GROOTEBROEK, den 4den Sept. Ook Ds. E. J. VAN WEZEL, Predikant te *Reeuwijk*, voor de beroeping bedankt hebbende, is de Kerkeraad voor de vijfde maal werkzaam geweest, om onder voorzitting van den Heer Consulent J. B. HARTMAN, AZ. het volgende viertal bijeen te brengen:

DD. H. G. VAN DEN ES, Theol. Doctor en Predikant te *Sassenheim*. J. J. SLOT, te *Schermerhorn*. H. D. ERTUIVING, te *Westwoud* en *Binnenwijzend*. en A. A. RIEDEL, te *Graft*.

Waaruit beroepen is Ds. H. G VAN DEN ES, Theol. Doctor en Predikant te *Sassenheim*, aan wien de beroeping is opgedragen

HOOGKARSPEL. De beroepingen te *Medemblik*, *Opperdoes* en *Berkhout*, hebben de Kerkelijke en Koninklijke approbatiën ontvangen.

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.

OOSTER- EN WESTERBLOKKER. Zie Januarij en Mei 1828.

HAUWAART vakant. Zie April 1828.

ENKHUIZEN staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

ZWAAG staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

MEDEMBLIK. Zie Aug. 1828.

BERKHOUT. Zie Aug. 1828.

E D A M.

WATERGANG, den 27sten Aug. 1828. De Kerkeraad heeft heden het werk der beroeping hervat, en, onder het bestuur van deszelfs Consulent, den Wel Eerw. Heer J. G. TOUSSAINT, Pred. te *Ilpendam*, het volgende zestal uitgebragt:

DD. J. A. KUITERT, A. F. KRUL, L. L. VAN LOENEN, J. H. CARPENTIER ALTING, H. J. WOLTERING en C. BROERSMA, Predd. te *Wijkel*, *Nijega*, c. a. *Goinga*

garijp, c. a. *Purmerland*, *Nieuwleusen* en *Zuurderdorp*.

De drie eersten op het drietal gebragt zijnde, is beroepen, Ds. J. A. KUITERT, Pred. te *Wijkel*, onder de Classis van *Sneek*.

EDAM, den 31sten Aug. Heden nam onze jongste Leeraar, Ds. J. J. W. VAN STAVEREN, beroepen tot Predikant in de Gemeente van *Westzaandam*, na bevorens door den Wel Eerw. Heer W. BOOMKAMP, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur, van zijne betrekkingen op deze Gemeente en Classis te zijn ontslagen, van ons afscheid, met *Hand.* XV: 29c. *Vaart wel.*

BROEK IN WATERLAND. Onze Leeraar, Ds. H. H. DE HOLL, heeft de beroeping naar *Zevenhuizen*, in afwachting der vereischte goedkeuringen, aangenomen.

KWADIJK. De Wel Eerw. Heer B. S. TENCKINCK, Kandidaat van de h. dienst, heeft, onder inwachting der noodige goedkeuringen, onze beroeping aangenomen.

Hetzelfde wordt gemeld van *Ransdorp* en *Schellingwoude*, omtrent de beroeping van den Wel Eerw. Heer A. H. M. DIEPERINK.

EILAND MARKEN staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

MELIS EN MARIENKERKE. Zie Julij 1828.

RITTHEM. Zie Aug. 1828.

ST. LAURENS EN BRIGDAMME vakant. Zie Aug. 1828.

ZIERIKZEE.

SCHERPENISSE, den 5den Aug. 1828. Ter vervulling der vakature alhier, veroorzaakt door het

het vertrek van onzen Leeraar, den Wel Eerw. A. VAN RAALTE, heeft de Eerw. Kerkeraad, na verkregene handopening, onder het bestuur van Ds. J. C. VAN RHEE, Pred. te *Poortvliet*, heden gemaakt het volgende zestal:

DD. H J. VAN INGEN, respective Predd. te *Ouderkerk* in *Duiveland*. S. M DE BRUIN, te *Oud Alblas*. P SIX DIJKSTRA, te *ter Neuze*. J. GRIMS, te *Serooskerke*. B. KAM, te *Dreischor*. en J. G. LETTE, te *Nieuwerkerk* in *Duiveland*.

De drie eerstgenoemden werden op het drietal geplaatst, en daaruit beroepen, de Wel Eerw. Heer H J. VAN INGEN, Pred. te *Ouderkerk* in *Duiveland*, die, na beraad, voor deze beroeping bedankt heeft. Dus,

SCHERPENISSE nog vakant is.

ELKERZEE, den 13den Augustus. Heden avond is onze Leeraar, Ds. J. J. KUIJPER, ons door den dood ontvallen; in den ouderdom van nog geen vijf en dertig jaren, tot grievende smart zijner Gemeente, en van zijne nagelatene betrekkingen; de Overledene ongehuwd geweest zijnde, wenscht de Kerkeraad, na verkregene handöpening, spoedig te slagen, in het doen eener beroeping. Zoo dat thans

ELKERZEE vakant is.

OUWERKERK, den 25sten Aug. 1828. Op den 10den Augustus gaf onze Leeraar Ds. H J. VAN INGEN, ons kennis, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Scherpenisse*, en den 17den vernamen wij, dat zijn Eerw. voor dezelve bedankt had, zich op nieuw aan de dienst onzer Gemeente verbindende.

St. ANNALAND, den 31sten Aug 1828. Onze Leeraar, Ds. J. STEENBERG, voor 14 dagen eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Bieselingen* en *Eversdijk*, maakte

ons

ons heden bekend, dat hij zich verpligt had gevonden, voor die beroeping te bedanken

NOORDGOUWE, den 7den Sept. Heden is onze nieuw beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. J. E. BURGERHOUDT, onder ons bevestigd, door Ds. J. HOOGENDORP, Pred. te *St. Maartensdijk*, met eene Leerrede over *Jos.* I: 5*b*. *Ik zal u niet begeven, en zal u niet verlaten.* Slechts weinige dagen voor deze plegtigheid, was zijn Wel Eerw. daartoe vriendelijk verzocht door Ds. J. J. BURGERHOUDT, Pred. te *Stavenisse*, vader van den Bevestigde, die door ongesteldheid verhinderd werd om zelve dit werk te verrigten, aan wien de Heer Consulent, B. KAM, Pred. te *Dreischor*, op gedaan verzoek, hetzelve had afgestaan. De Bevestigde deed zijne intrede, handelende over 2 *Cor.* I: 24, *Wij zijn medewerkers uwer blijdschap.*

ZIERIKZEE. Zie Aug. 1828.

G O E S.

BIESELINGEN, den 15den Aug. Heden hervattede men het werk der beroeping, en werden te dien einde op het drietal geplaatst:

DD. J. STEENBERG, K. J. VAN DRIEL en H. P. VAN DER HAAR, Predd. te *St. Annaland*, *Limmen* en *Grosthuizen* en *Avenhorn*; waaruit beroepen is, Ds. J. STEENBERG, doch die ook, na beraad, voor dit beroep heeft bedankt.

WEMELDINGEN, den 31sten Aug. Onze Leeraar, H. J. E. BURGERHOUDT, den 25sten te voren, volgens de wet, van zijne betrekkingen op deze Gemeente en de Classis van *Goes* ontslagen zijnde, nam heden van ons afscheid, naar aanleiding van 1 *Thess.* III: 8. *Want nu leven wij, indien gij vast staat in den Heere.*

SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

WAARDEN. Zie Junij 1828.

'S HEER-

'S HEER ABTS EN SINOUTSKERKE vakant. Zie Aug. 1828.

IJZENDIJKE.

AARDENBURG, den 17den Aug. Onze Leeraar, Ds J. V. G. VAN HOEK, maakte ons heden morgen bekend, dat hij, den 7den dezer, eene beroeping naar *IJzendijke* ontvangen hebbende, voor dezelve, na beraad, bedankt had.

ZUIDZANDE, den 8sten Sept. Heden overleed, na eene ziekte van weinige dagen, onze Leeraar, Ds. A. PIETERSE, in den ouderdom van slechts 36 en een half jaren, nalatende eene bedroefde weduwe en drie nog zeer jonge kinderen, die het verlies van den braven echtgenoot en vader, met heete tranen beweenen. Dertien jaren was hij werkzaam in de dienst des Evangelies, waarvan twee te *Ritthem*, en elf in deze Gemeente. Dit mogen wij tot lof van den overledenen betuigen, dat hij niet alleen de pligten des Christendoms anderen met allen ernst voorstelde, maar de getrouwe betrachting derzelve, als het sieraad van den Christen, ook door zijn voorbeeld krachtig aanprees. Na het eindigen van het sterfvierendeeljaar, zal het annus gratiae door de Predikanten van den *Sluisschen* Ring, voor de weduwe worden waargenomen.

HOOFDPLAAT vakant. Zie Maart 1828.

ST. KRUIJS. Zie April 1828.

WATERLAND (KERKJE). Zie Junij 1828.

KADZAND. Zie Junij 1828.

SAS VAN GEND EN PHILIPPINE vakant Zie Julij 1828.

IJZENDIJKE. Zie Aug. 1828.

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT, den 15den September. Een van

onze Leeraren, de Wel Eerw. zeer gel. Heer W. L. VOORDUIN, zich wegens ligchaams ongemakken verpligt gevonden hebbende, zijn Emeritaat te verzoeken, heeft hetzelve, salvo honore et stipendio, bij besluit van Zijne Majesteit den Koning, gunstig ontvangen, zullende deze rust een aanvang nemen met den 1sten Januarij 1829. Zoo dat er te

UTRECHT eene Predikantsplaats vakant wordt, welke wij hopen, dat spoedig zal vervuld worden, vermits er reeds handöpening verzocht en bekomen is, en men met het beroepingswerk, binnen weinige dagen, een aanvang maken zal.

Onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer J. T. VAN OORDT, J. W. Z., Theol. Dr. en Predikant alhier, is door Zijne Majesteit, den Koning, benoemd tot Hoogleeraar, in de H. Godgeleerdheid, aan de Hoogeschool van *Groningen*, en heeft deze benoeming in overweging genomen.

TER AA vakant. Zie Augustus 1828.

AMERSFOORT.

DE VUURSCHE, den 31sten Aug. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. J. A. D. MOLSTER, Theol. Doct., onder ons ingezegend, door deszelfs Schoonvader, den Wel Eerw. Heer W. C. VAN MANEN, Predikant te *Amsterdam*, met eene Leerrede over *Hand* XX: 28. *Zoo hebt dan acht op u zelven, en op de geheele kudde, over dewelke u de Heilige Geest tot Opzienders gesteld heeft, om de Gemeente Gods te weiden, welke hij verkregen heeft door zijn eigen bloed.* De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger, door den Consulent, Ds. L. L. HONDIUS GAUKES, Pred. te *Baarn* en *Eembrug*, en door Ds. J. BORSIUS, Theol. Doct. en Predikant aan *de Bilt*. De Bevestigde Leeraar, verbond zich 's namiddags aan ons met eene Leerrede, over *Luc*. II: 10. *Want ziet ik verkondig u groote blijdschap*; en is ver-

vol-

volgens door het Klassikaal Bestuur, tot Lid der Classis van *Amersfoort* verklaard.

LOENEN, den 31sten Augustus. Onze Gemeente vernam met diepe verslagenheid, het onverwacht overlijden van de Wel Ed. Geb. Vrouwe ALBERTA JACOBA AMESHOFF, Echtgenoote van den Wel Ed. Geb. Heer A. DU BOIS VAN KRONENBURG, Heer van *Kronenburg*, *Loenen* en *de Nieuwerschans*, op den avond van den 21sten dezer voorgevallen, na eene hoogst smartelijke, offchoon kortstondige ongesteldheid. Onze Leeraar, Ds. R. SWEIGHOLT, die reeds op den 24sten van dit treffend sterfgeval in zijne voorafspraak gewaagde, deed heden in eene opzettelijke Leerrede, over *Openb* I: 18*b*. hulde aan de nagedachtenis van deze waardige en Godvruchtige Vrouw, en poogde dezelve ten onzen nutte aan te wenden.

TIENHOVEN vakant. De Kerkeraad noodigt Kandidaten tot de H. Dienst uit, om hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, en zich ten dien einde met de vereischte stukken en Geboorte-acte, te vervoegen bij den Consulent, Ds. J. W. VAN VLOTEN; Predikant te *Zuilen*.

LEUSDEN. Zie *Berigten* achter het *Kerk-Nieuws*.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEKKUM, den 20sten Julij 1828. Heden was het voor deze Gemeente een aangename Feestdag, dewijl zij het genoegen had, ter verfraaijing van haar Kerkgebouw, en opluistering van de openbare Godsdienst, een fraai Nieuw-Orgel, deels uit vrijwillige Giften, deels uit een daar toe bestemd Fonds opgerigt, plegtig te zien inwijden.

Onze voormalige Leeraar, Ds. R. S. SEVENSMA thans Predikant te *Workum*, onder de Classis van *Sneek*, hield bij deze gelegenheid eene Leerrede over *Psalm* CL. De Voorzang, die zonder het Orgel geschiedde, was *Psalm* CXVIII: 12. Na het gebed werd ook eerst, zonder het Orgel gezongen, *Psalm* XXXIII: 1 en 2, het eerste gedeelte. Hier op liet, na eene korte toespraak, het Orgel zich voor het eerst hooren, en, onder deszelfs geleide, zong men *vers* 2, het tweede gedeelte, zoo als ook vervolgens, en bij afwisseling door mannen en vrouwen, en door beiden vereenigd, geschiedde, uit *Gezang* II: 1 en 3, en *Psalm* LI: 1. Uit *Gezang* XLVIII. speelde het Orgel, hetwelk door den Heer P. FRANK, Organist van de Groote Kerk, te *Leeuwarden*, werd bestuurd, drie versen, op verschillende manieren, alleen, vervolgens werden er drie versen met het Orgel gezongen, daarop nog *Gezang* LXXXI: 1, 2 en 5, dadelijk na de inwijding *Psalm* LXXII: 11. en bij het eindigen van de Godsdienst *Psalm* CL. — Alzoo liep de plegtigheid van dezen dag, tot algemeen genoegen van eene talrijke menigte, af.

De Heeren gebroeders L. J en J. VAN DAM, Orgelmakers te *Leeuwarden*, hebben dit Orgel vervaardigd. Het is naauwkeurig onderzocht door de Heeren WALKER en VAN NOORDT, welke van hetzelve het voor de Makers, wegens hunne kunde en bekwaamheid overal bekend, het meest vereerend getuigenis hebben afgelegd.

LEKKUM EN MIEDUM. Den 3den Aug. 1828. is Ds. J. B. FEISSER, Theol. Doctor en Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, te *Lekkum*, in zijne dienst als Predikant van de Gemeente van *Lekkum* en *Miedum*, des voormiddags bevestigd geworden, door den Consulent van deze Gemeente Ds. J. B. H. BRUINIER,

Pre-

Predikant te *Leeuwarden*, die bij deze gelegenheid verhandelde *Jac* I: 21. het laatste gedeelte. *Ontvangt met zachtmoedigheid het woord, dat in u geplant wordt, enz.* De oplegging der handen geschiedde, behalven door den voornoemden Heer Consulent J. B. H. BRUINIER, door den Heer N. BERKHOUT, Predikant te *Leijden*.

Des namiddags aanvaardde de bevestigde Leeraar zijne dienst alhier, met eene Leerrede over *Joh.* XIII: 34 en 35. *Een nieuw gebod geve ik u, dat gij elkander lief hebt enz.*

Den 8sten dierzelver maand, is de bevestigde Leeraar voornoemd, uit naam van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door den Praeses en Scriba van dat Bestuur, tot lid dier Classis verklaard geworden.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE. Ds. D. F. SIBINGA, Predikant alhier, door Z. M. den Koning, zoo als voorheen gemeld is, na eene 45 jarige dienst, na 35 jaren van dezelve in de Gemeente alhier gewerkt te hebben, Emeritus verklaard zijnde, met een pensioen, ingaande den 1sten Julij 1828, nam den 20sten dier maand, te *Oudega*, van deze Gemeente afscheid, met eene Leerrede over *Hand.* XX: 36. *En als hij dit gezegd had, heeft hij nederknielende met hen allen gebeden.* Deze woorden uit den zamenhang zijnde toegelicht, werd vervolgens uit het voorgestelde aanleiding genomen, tot afscheidsredenen, vermaningen, gebeden en wenschen De leerrede droeg alle kenmerken van steeds voortgezette oefening, en de 70 jarige grijsaard sprak met die edele rondborstigheid, met dien vaderlijken ernst en ongekunstelde hartelijkheid, door welke zijn voorstel aller harten trof.

HUIZUM. In den nacht tusschen den 6den en 7den Aug. 1828. overleed alhier Ds. H WESSELIUS, sedert den 1sten Julij bevorens, Emeritus Predi-

kant van deze Gemeente, in den ouderdom van 74 jaren en bijna 10 maanden, die meer dan 50 jaren in verschillende Gemeenten het Evangelie met veel ijver en getrouwheid verkondigd had. Hij was een man van veel kunde, en is nooit gehuwd geweest.

WIRDUM. Den 17den Aug. 1828, overleed hier, tot smart van allen, die hem kenden, de waardige Ds W. VAN DER ZWAAG, Predikant alhier, en sedert het begin van het jaar 1818, onafgebroken lid van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, na eene hevige ziekte van veertien dagen, vergezeld van kramppijn, in den ouderdom van 52 jaren en omstreeks 7 maanden.

Hij laat eene Weduwe na, Mejufvrouw JETSKE CATHARINA MARTINI, voor welke het jaar van gratie zal worden waargenomen.

Zijn nabuur en vriend, de Consulent van deze Gemeente, Ds. H. ILPSEMA ANDREAE, Predikant van *Warga*, *Warstiens* en *Wartena*, hield den volgenden Zondag eene lijkrede over *Hand.* XI: 24 het eerste gedeelte. *Hij was een goed man, vol des H. Geestes en des geloofs;* waarin de overledene werd voorgesteld, als een braaf edel en menschlievend man, een Leeraar vol van bijzondere gaven des Geestes, zoo in zijne Ambtsbediening als in zijn verkeer en omgang met alle menschen. Dus

WIRDUM vakant.

FINKUM EN HIJUM vakant. Zie Nov. 1826.

WEIDUM vakant. Zie Nov. 1827. en Maart 1828.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE vakant. Zie Julij 1828. en hier boven.

HUIZUM vakant. Zie Julij 1828.

BEETGUM vakant. Zie Aug. 1828.

HARLINGEN.

EXMORRA EN ALLINGAWIER, den 19den Julij 1828. Tot driemalen toe is ons beroepingswerk

werk vruchteloos afgeloopen. De derde beroeping is uitgebragt op A. BERKHUIS, Kandidaat tot de h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Friesland*, voor welke zijn Eerw., na beraad, heeft bedankt.

MAKKUM EN KORNWERD, den 10den Aug. 1828. Onze beroepen Leeraar, Ds. J. G. KRUIZINGA, van *Jukwerd* tot ons overgekomen, werd heden morgen in zijne dienst bevestigd, door deszelfs Schoonbroeder H. TER HAAR, Pred. te *Hamswerum*, in *Oostvriesland*, aan wien de Consulent S. H. SIJPKENS, die beurt had afgestaan. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid, over *Mark.* XVI: 15*b*. *Predikt het Evangelie alle creaturen.* Des namiddags aanvaardde de Bevestigde zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Jon.* III: 1—3. *En het woord des Heeren geschiedde ten anderen male tot Jona, zeggende: maak u op*, enz.

OOSTERLITTENS, den 10den Aug. 1828. Op heden werd Ds. M. T. LAURMAN, van *Westerbroek*, tot ons overgekomen, in de h. dienst alhier bevestigd, door Ds. L. ADRIANI, Pred. te *Edens*, c. a. met 2 *Tim.* IV: 5*b*. De Bevestigde deed zijne intrede, daartoe tot tekst nemende *Hebr.* XIII: 8. *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde, en in der eeuwigheid.*

RIED EN BOER, den 24sten Aug. 1828. Heden vierde de Hervormde Gemeente alhier, bij de openbare Godsdienst, eenen dag van dubbele herinnering, — verblijdend, wegens de verjaring van *Z. M.* onzen beminden Koning, maar aandoenlijk tevens, wegens de treurige mare van het overlijden hares vorigen hooggeschatten Leeraars, W. VAN DER ZWAAG, V. D. M. te *Wirdum*. Wij werden des voor- en namiddags door zijn Eerw.'s opvolger, R. NICOLAI, op eene doeltreffende wijze bij het een en ander bepaald, naar aanleiding van *Ps.* CXV: 17, 18. *De dooden zullen den Heer niet prijzen, noch die in de stilte nedergedaald*
 zijn.

zijn. *Maar wij zullen den Heer loven, van nu aan tot in eeuwigheid, Halleluja!* Wij werden aan zijne nuttige lessen, broederlijke raadgevingen en vriendelijken omgang herinnerd, en te gelijk aangespoord om zijne nagedachtenis in zegening te bewaren.

BURGWERD, HIGTUM EN HARTWERD, den 7den Sept 1828. Heden voormiddag werd de alhier beroepen Leeraar, de Wel Eerw. G. C. DUVAL SLOTHOUWER, in zijne bediening bevestigd. Deze plegtigheid werd, bij afstand van den Consulent dezer Gemeente, den Wel Eerw. Heer PIR. J. ZWART OLINJUS, Pred. te *Wommels*, verrigt door den Schoonbroeder des beroepenen Leeraars, den Wel Eerw. Heer R. R. MENTZ, Pred. te *Franeker*, met eene Leerrede over *Hand.* VIII: 26—39. *En een Engel des Heeren sprak tot Philippus, zeggende, enz.* De oplegging der handen geschiedde, door den Heer Bevestiger en den Consulent. Hierop hield de Bevestigde 's namiddags zijne intreerede, over 2 *Cor.* VI: 1. *En wij [als] medearbeidende, bidden [u] ook, dat gij de genade Gods niet te vergeefs moogt ontvangen hebben.*

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

WONS EN ENGWIER. Zie Junij 1828.

PEINS EN ZWEINS. Zie Julij 1828.

HERBAJUM staat vakant te worden Zie Aug. 1828

S N E E K.

BALK, den 11den Aug. Heden kwam onze Kerkeraad, na vier mislukte pogingen, voor de vijfdemaal te zamen, en maakte het volgende drietal van Predikanten voor deze vakature:

DD. J. C MEIJER, Predd. te *Baarland*, onder de Classis van *Goes*. J WANROOIJ, te *Arnemuiden*, onder de Classis van *Middelburg*. en J. VERSPRILLE, te *Zuidland*, onder de Classis van *Brielle*.

Dit drietal is daarop in eene missive naar den Grietman van *Gaasterland* verzonden, om daaruit eene electie te doen.

BALK,

BALK, den 13den Aug. 1828. Heden ontving de Kerkeraad alhier eene missive van den Hoog Wel Geb Gestr. Heere W. VAN SWINDEREN, Grietman van *Gaasterland*, van den 13den dezer, waaruit bleek, dat bij electie, tot Predikant alhier benoemd was, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. C. MEIJER, Pred te *Baarland*, onder de Classis van *Goes*, aan wien dan ook de beroepsbrief is toegezonden.

JUTRIJP, den 29sten Aug. 1828. Heden werd alhier, in tegenwoordigheid van de Consulenten DD W. FERWERDA, Predd. te *Oppenhuizen*. en J. W. BEKKING, te *Heeg*, onder ons beroepen, de Wel Eerw. Heer E. SCHRADER FOCKENS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, die, deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

OPPENHUIZEN, den 31sten Aug. 1828. Onze Predikant, Ds. W. FERWERDA, maakte ons heden bekend, dat hij voor de op hem uitgebragte beroeping van *Reijtsum*, *Genum* en *Lichtaard*, waarvan hij ons voor veertien dagen kennis had gegeven, bedankt had, en verbond zich op nieuw aan ons, met eene Leerede over *Hand.* IV: 12*a*.

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

OUDEMIRDUM, NIEUWEMIRDUM EN SONDEL. Zie Julij 1828.

KOUDUM vakant. Zie Aug 1828.

DOKKUM.

WANSWERD EN JESLUM, Ds. J. LOS, Pred. te *Peize*, heeft, na beraad, het beroep op hem uitgebragt, aangenomen.

GERKESKLOOSTER, den 14den Augustus. Hier is door den Kerkeraad der Hervormde Gemeente beroepen, Ds. D. J. WESTERLOO, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. Bij dezen Actus was tegenwoordig, als Consulent, Ds. J. P. B. RIEDEL, Pred. te *Kollum*. Ds. WESTERLOO, heeft zich aanstonds gunstig verklaard, en dit beroep aangenomen.

REIJTSUM, GENUM EN LICHTAARD, Ds. W. FERWERDA, Pred te *Oppenhuizen*, heeft, na beraad, voor dit beroep bedankt.

AUGSBUUR EN KOLLUMERZWAAG. Ds. G. LANDWEER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, heeft, na beraad, dit beroep aangenomen.

BUITENPOST, den 24sten Augustus, heeft, Ds. C. W. WIJCHGRAM, Predikant dezer Gemeente, aan ons bekend gemaakt, het overlijden van den Wel Eerw. zeer geleerden Heer, H. WESSELIUS, laatst Pred. te *Huisum*, die hier van 1777 tot 1789, met vrucht het Evangelie heeft mogen verkondigen, predikende bij die gelegenheid, over *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer Voorgangers, die u het woord Gods gesproken hebben, volgt hun geloove na, aanschouwende de uitkomst hunnes wandels* De Leeraar gebruikte deze woorden, om de Gemeente het pligtmatige en nuttige voor te houden, van eene gedurige herinnering aan onze in den Heere ontslapene Voorgangers en vrienden.

Ds. C. W. WIJCHGRAM evengemeld, ontving den 14den Augustus het beroep, als Leeraar in de Gemeente van *Larrelt*, in *Oostvriesland*; na beraad, bedankte hij. Den 7den September, heeft hij zich op nieuw aan zijne Gemeente weder verbonden.

VEENWOUDE. Zie Junij 1828.

SCHIERMONNIKOOG staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

BALLUM EN HOLLUM staat vakant te worden Zie Julij 1828.

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE. Zie Aug. 1828.

REIJTSUM, GENUM EN LICHTAARD. Zie Aug. 1828.

HEE-

HEERENVEEN.

TJERKGAAST c. a. De beroeping alhier uitgebragt op den Heer A. BEERHUIS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, is door zijn Eerw., onder inwachting der vereischte approbatiën, aangenomen.

GOINGARIJP c. a. De Wel Eerw. Heer J. HINGST, Pred. te *Terkaple*, op den 20sten Julij l. l. voor onzen Leeraar, Ds. L. L VAN LOENEN, wegens deszelfs afwezigheid, eene predikbeurt alhier waarnemende, maakte ons bekend, dat onze Leeraar voornoemd, eene beroeping naar de Gemeente van *Scherpenzeel* c. a ontvangen had; en op den 10den Aug. daaraanvolgende mogten wij van onzen Leeraar zelven hooren, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt had.

OOSTERHAULE, den 24sten Aug. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer T. L. SPANNENBURG, bepaalde ons heden, naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 7. bij den dood van een onzer voorgangeren, Ds. W. VAN DER ZWAAG, laatst Predikant te *Wirdum*, en van 1799 tot 1804. met allen ijver en aandrang de leer van Jezus Christus onder ons verkondigd hebbende. Hij was bij velen alhier nog in aandenken, door wie dan ook zijn dood betreurd wordt.

SCHERPENZEEL, den 16den Aug. Na dat op den 15den Julij l. l. ingevolge de stemming der Floreenpligtige Ingezetenen, tot Predikant in deze Gemeente beroepen was, de Wel Eerw. zeer gel. Heer L. L. VAN LOENEN, Pred. te *Goingarijp*, c. a. ontvingen wij heden berigt, dat zijn Eerw. voor dat beroep bedankte.

MAKKINGA c. a. den 27sten Julij. Ingevolge de stemming der Floreenpligtigen dezer Gemeente, is alhier tot Predikant beroepen, de Heer J. DUCK FLEDDERUS, Kandidaat van de h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, die

ook

REIJTSUM, GENUM EN LICHTAARD. Ds. W. FERWERDA, Pred. te *Oppenhuizen*, heeft, na beraad, voor dit beroep bedankt.

AUGSBUUR EN KOLLUMERZWAAG. Ds. G. LANDWEER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, heeft, na beraad, dit beroep aangenomen.

BUITENPOST, den 24sten Augustus, heeft, Ds. C. W. WIJCHGRAM, Predikant dezer Gemeente, aan ons bekend gemaakt, het overlijden van den Wel Eerw. zeer geleerden Heer, H. WESSELIUS, laatst Pred. te *Huisum*, die hier van 1777 tot 1789, met vrucht het Evangelie heeft mogen verkondigen, predikende bij die gelegenheid, over *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer Voorgangers, die u het woord Gods gesproken hebben, volgt hun geloove na, aanschouwende de uitkomst hunnes wandels* De Leeraar gebruikte deze woorden, om de Gemeente het pligtmatige en nuttige voor te houden, van eene gedurige herinnering aan onze in den Heere ontslapene Voorgangers en vrienden.

Ds. C. W. WIJCHGRAM evengemeld, ontving den 14den Augustus het beroep, als Leeraar in de Gemeente van *Larrelt*, in *Oostvriesland*; na beraad, bedankte hij. Den 7den September, heeft hij zich op nieuw aan zijne Gemeente weder verbonden.

VEENWOUDE. Zie Junij 1828.

SCHIERMONNIKOOG staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

BALLUM EN HOLLUM staat vakant te worden Zie Julij 1828.

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE, Zie Aug. 1828.

REIJTSUM, G[illegible] [illegible]CHTAARD. Zie Aug. 1828.

HEERENVEEN.

TJERKGAAST c. a. De beroeping alhier uitgebragt op den Heer A. BEERHUIS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, is door zijn Eerw., onder inwachting der vereischte approbatiën, aangenomen.

GOINGARIJP c. a. De Wel Eerw. Heer J. HINGST, Pred. te *Terkaple*, op den 20sten Julij l. l. voor onzen Leeraar, Ds. L. L VAN LOENEN, wegens deszelfs afwezigheid, eene predikbeurt alhier waarnemende, maakte ons bekend, dat onze Leeraar voornoemd, eene beroeping naar de Gemeente van *Scherpenzeel* c. a ontvangen had; en op den 10den Aug. daaraanvolgende mogten wij van onzen Leeraar zelven hooren, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt had.

OOSTERHAULE, den 24sten Aug. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer T. L. SPANNENBURG, bepaalde ons heden, naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 7. bij den dood van een onzer voorgangeren, Ds. W. VAN DER ZWAAG, laatst Predikant te *Wirdum*, en van 1759 tot 1804 met allen ijver en aandrang de leer van Jezus Christus onder ons verkondigd hebbende. Hij was bij velen alhier nog in aandenken, door wie dan ook zijn dood betreurd wordt.

SCHERPENZEEL, den 16den Aug. Na dat op den 15den Julij l. l. ingevolge de stemming der Floreenpligtige Ingezetenen, tot Predikant in deze Gemeente beroepen was, de Wel Eerw. zeer gel. Heer L. L. VAN LOENEN, Pred. te *Goingarijp*, c. a. ontvingen [illegible] berigt, dat zijn Eerw. voor dat ber[illegible]

MAKKINGA c. a. de[illegible] Ingevolge de stemming der Flor[illegible] Gemeente, is alhier tot Pre[illegible] de Heer J. FLEDDERUS, [illegible] dienst, bij [illegible] provinciaal [illegible] *Drenthe*, [illegible]

ook deze beroeping, in afwachting der vereischte approbatiën, aangenomen heeft.

WOLVEGA vakant. Zie Julij 1828.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

DEN HAM, den 23sten Junij 1828. Heden ontvingen wij het besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, van den 17den dezer, dat het beroep alhier van den Wel Eerw. Heer J. W. HENSCHEN, Pred. te *Schuttorp*, in de Graafschap *Bentheim*, hoogstdeszelfs goedkeuring niet had mogen wegdragen; waarom de Kerkeraad, op den 25sten Julij 1828, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. C. LIEFSTING, Predikant te *Hellendoorn*, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van onzen Leeraar, Ds. A. L. VAN NES, naar *Bentheim*, het volgende zestal heeft gemaakt:

DD J. P. VERFF, Pred. te *Hierden*. J. H. STORK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. J. A. SCHRADER, Pred. te *Raalte*. L. BOS, Pred. te *Hardenberg*. D. VALKENBURG, Pred. te *Deurne*. en F. H. P. C. LAMPMANN, Pred. te *Ulsen*.

En uit hetzelve beroepen, de Wel Eerw. Heer J. P. VERFF, Pred. te *Hierden*, onder de Classis van *Harderwijk*, die, na beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.

De Kerkeraad noodigt nogmaals de Heeren Kandidaten tot de h. dienst uit, om hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, met verzoek, om zich daartoe met overlegging der testimonia, te adresseren aan den Predikant van *Hellendoorn*, als Consulent dezer Gemeente.

HEINO staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

D E-

DEVENTER.

DENEKAMP, den 20sten Julij. Onze Leeraar, W. O. MANN, ons den 13den dezer bekend gemaakt hebbende, dat hij eene aanbieding ontvangen had der beroeping naar de Gemeente van *den Ham*, zoo vernamen wij heden, dat zijn Wel Eerw. besloten had, voor als nog onder ons te blijven.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.

HENGELO vakant. Zie Mei 1828.

DEVENTER vakant. Zie Julij 1828.

KAMPEN.

In den Ring van *Kampen*, is op nieuw tot Praetor en Quaestor benoemd, de Wel Eerw. Heer J. D. SCHEEPERS, Predikant te *IJsselmuiden*, en tot Scriba, de Wel Eerw. Heer N. S. HOEK, Predikant te *Kampen*

ZALK. Na dat de vereischte approbatiën op de beroeping van den Wel Eerw. Heer J. A. ANSPACH, reeds zijn ingekomen, hopen wij eerlang den nieuwen Leeraar in ons midden te zien.

OLDEMARKT, den 10den Augustus 1828. Onze Leeraar, P. VAN VELDEN, die ons voor drie weken kennis gegeven had, van eene door hem ontvangene beroeping, naar de Gemeente van *Deersum*, onder de Classis van *Sneek*, gaf ons heden het berigt, dat zijn Eerw., na beraad, voor die beroeping had bedankt.

'T EILAND SCHOKLAND vakant. Zie Mei 1828.

KAMPER-EILAND vakant. Zie Mei 1828.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

WESTERBROEK, den 27sten Augustus. Ter ver-

vervulling der vakature, ontstaan door het vertrek van den Heer M. T. LAURMAN, naar *Oostermittens*, in de Provincie *Vriesland*, is heden door Stemgeregtigden de volgende Nominatie gemaakt:

DD. HAZELHOFF, Predd. te *Engelbert*. FOLKERSMA, te *Midlum*. SPEKMAN, te *Odoorn*. WARMOLTS, te *Kropswolde* en TEN POST, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, en daaruit terstond geëligeerd de Heer H. W. HAZELHOFF, Pred. te *Engelbert*, op wien dan ook de Kerkeraad de Kerkelijke beroeping heeft uitgebragt.

WESTERBROEK, den 7den September. Heden ontving onze Gemeente het berigt, dat de Heer H. W. HAZELHOFF, Pred. te *Engelbert*, herwaarts beroepen, die roepstem zou volgen.

ENGELBERT, den 7den September. Acht dagen geleden berigtte ons onze Leeraar, de Heer H. W. HAZELHOFF, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Westerbroek*, heden hoorden wij aan het einde der Voormiddag Godsdienst, dat hij die beroeping had aangenomen.

EZINGE. De bevestiging van den bij deze Gemeente beroepen Predikant J. OFFERHAUS, heeft op den 24sten Augustus plaats gehad. De Heer O. REINKINGH, Pred. te *Saaksum*, die als tweede Consulent het bevestigings werk verrigtte, predikte bij die gelegenheid over *Jes.* XL: 9. terwijl de Bevestigde des namiddags zijne bediening aanvaardde, met eene Leerrede over *Rom.* I: 16.

FEERWERD vakant. Zie Julij 1828.

ADUARD. Zie Aug. 1828.

WINSCHOTEN.

WINSCHOTEN, den 14den Aug. Op heden is door het Klassikaal Bestuur Kerkelijk geapprobeerd, de beroeping te *Nieuw Beerta*, uitgebragt op

op Ds. R. PERIZONIUS MENSINGA, Pred. te *Koevorden*, en is dezelve ter bekoming der Koninklijke approbatie opgezonden

BOURTANGE vakant. Zie Junij 1828.

NIEUW BEERTA vakant. Zie Julij 1828, en hier boven onder *Winschoten*.

APPINGADAM.

UITWIERDA, den 31sten Aug. Het treurig berigt des overlijdens van den Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOS, laatst Pred. te *Beilen*, sedert 1791—1794 ook Leeraar in deze Gemeente, op den 24sten dezer alhier ingekomen zijnde, heeft onze tegenwoordige Leeraar H. H. B. CLEVERINGA, heden bij de voormiddag Godsdienst, aan dat sterfgeval gedacht. Zijn Eerw. herinnerde ons bij die gelegenheid aan de getrouwe Evangeliedienst des overledenen, welke bij die genen welke zijn Eerw. alhier gekend hebben, altoos op prijs gesteld werd, en wekte ons tevens op, om ons bij onzen dood, die zoo onzeker is, te bepalen, op dat wij door eene gepaste voorbereiding ons als Christenen mogen verheugen, in de hope des beteren levens.

JUKWERT, den 5den Sept. Na gunstig verkregene handopening, werd; in de tegenwoordigheid van onzen Consulent Ds. J. CANNEGIETER, Pred. te *Solwert*, alhier Kerkelijk beroepen, tot Herder en Leeraar, Ds. G. P. HOUWERZIJL, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, welke deze beroeping, onder inwachting van de vereischte approbatiën, heeft aangenomen.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

MIDDELSTUM.

WESTERWIJTWERT, den 14den Aug. 1828. Heden is de, door den Hoog Wel Geb. Heer E. J. LEWE, van *Middelstum*, Unicus Collator, alhier gedane beroeping, van den Heer J. BUSCH KEISER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van

Gro-

Groningen, tot Predikant in deze Gemeente, Kerkelijk uitgebragt. De Heer KEISER voornoemd heeft, onder inwachting van de noodige approbatiën, die beroeping aangenomen.

ZUIDWOLDE, den 5den Sept. 1828. Onze Leeraar, Ds. W. ABRESCH, feder het jaar 1802. Predikant alhier, door Z. M. den Koning Emeritus verklaard zijnde, werd heden van zijne betrekking op deze Gemeente en de Clasfis van *Middelftum* losgemaakt en ontflagen, door den Heer W. COST, Pred te *Bedum*, als Gecommitteerde van het Klasfikaal Beftuur van *Middelftum*, in tegenwoordigheid van den Heer O. NOORDA, Pred. te *Noordwolde*, als Confulent.

ZUIDWOLDE, den 7den Sept. 1828. Heden werd onder ons in de h. dienst bevestigd, Ds. J. SCHOTSMAN, van *Casfeler-Nieuwveen*. tot ons overgekomen. De Eerw. Heer Bevestiger, Ds. O. NOORDA, Confulent alhier, predikte over 2 *Tim.* II: 15. *Benaarftig u, om u zelven Gode beproefd voor te ftellen, een arbeider — die het woord der waarheid regt fnijdt.*

De inzegening gefchiedde door den Heer W. COST, Pred. te *Bedum*. De Bevestigde aanvaardde zijn Dienstwerk, ten Tekst nemende *Luc.* XI: 28. *Zalig zijn de genen, die het woord Gods hooren, en dat zelve bewaren.*

BAFLO, den 7den September 1828 Heden had de bevestiging alhier plaats van den Eerw. Heer P. RUTGERS, tot hiertoe Pred. *Breede*, tot Predikant bij de Gemeente van *Baflo Raskwerd.* Bij affland van Ds. L. D. WESTERLOO, Pred. te *Tinallinge*, Confulent alhier, werd de bevestiging en inzegening volbragt, door den Eerw. Heer J. RUTGERS, Pred. te *Groningen*, vader van den Bevestigde, predikende dezelve over 1 *Cor.* III: 9. *Want wij zijn Gods medearbeiders: Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij.* Des namiddags maakte de Heer P. RUTGERS, een aanvang van zijn

zijn dienstwerk onder ons, predikende over 1 *Thesf.* V: 23. *De God des vredes zelf heilige u geheel en al ens.*

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

ONDERDENDAM vakant. Zie Julij 1828.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

OIJEN, den 13den Aug. 1828. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer B. J. VAN STRAATEN, de aanbieding eener beroeping, naar de Gemeente van *Nunen*, ontvangen hebbende, heeft voor dezelve bedankt.

BREDA.

OUD EN NIEUW GASTEL vakant. Zie Aug. 1828.

HEUSDEN.

ETHEN EN DRONGELEN, den 17den Aug. 1828. Op heden werd onze nieuwe Leeraar, de Wel Eerw. Heer L. P. SURINGAR, in de h. dienst bevestigd, door zijnen Vader, den Hoog Eerw. Heer L. SURINGAR, Prof. in de H. Godgeleerdheid te *Leyden*, aan wien de Consulent A. S. NANNINGA, Pred. te *Doeveren*, c. a. het bevestigingswerk had afgestaan. De Bevestiger sprak, naar aanleiding van 2 *Tim.* I: 1. *Gij dan, mijn Zoon! word gesterkt in de genade, die in Christus Jezus is.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Hoogleeraar en den Consulent, ook nog door de Wel Heeren VERHAGEN METMAN, PAPE, LEIJDS, SEN. EVERAARS, VAN DER SLOOT, KAM, LEIJDS, JUN. VAN SPALL en VAN HERWERDEN, Theol. Doct. respective Predd. te *Waalwijk*, *Heusden*, *Veenendaal*, *Meeuwen* en *Hagoort*,

Waspik, *Drunen* en *Nieuwkuik*, *Babijbijlonienbroek* en *Hill*, *Dussen* en *Poederoijen* en *Loevestein*. De Bevestigde deed zijne intrede, met *Philipp.* IV: 13. *Ik vermag alle dingen, door Christus, die mij kracht geeft.*

SPRANG, den 31sten Aug. Nadat Ds. A. BIBEN, Pred. in de *Nieuwe Tonge*, voor de beroeping herwaarts bedankt had, heeft de Kerkeraad dezelve aan Ds. C. J. WELLE, Pred. te *'s Gravenmoer*, aangeboden, die insgelijks bedankt heeft.

Heden is de Kerkeraad, onder het bestuur van den Consulent Ds J. L. T. COX, Pred. te *Loon op Zand*, op nieuw vergaderd, en heeft uit een drietal, waarop geplaatst waren:

DD. W. A. LAMPING, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht* C. A. DE JONGH, Predd. te *Elkum*. op de *Veluwe*. en J. A. LORRAINE HOLLING, te *Delden*; beroepen, de Wel Eerw. Heer W. A. LAMPING, die, volgens later ingekomen berigt, deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

Aan de Wel Eerw. Heeren A. S. N. KNINGA en P. L. SURINGAR, bevestigde Predikanten te *Doeveren*, *Genderen* en *Gansoijen*, en *Etten* en *Drongelen*, zijn, van wege het Klassikaal Bestuur van *Heusden*, acten van Lidmaatschap der Classis verleend.

EINDHOVEN.

NUNEN, GERWEN EN WETTEN vakant. Zie Julij 1828.

DRENTHE.

ASSEN.

PEIZE, den 24sten Augustus 1828. Onze Leeraar, J. BOS, gaf ons voor acht dagen kennis, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Wans-*

werd

werd en *Jestum*, onder de Classis van *Dokkum* ontvangen, en in beraad genomen had; en heden vernamen wij, dat hij zich verpligt had gevonden die beroeping aan te nemen. — Zijn Eerw. predikte bij deze gelegenheid, over *Hand.* XXI: 14. *Als hij zich niet liet afraden, hielden wij ons te vrede: zeggende de wil des Heeren geschiede!*

GASSELTER NIEUWVEEN, den 31sten Augustus 1828. Onze Leeraar, J. SCHOTSMAN, van hier beroepen naar *Zuidwolde*, onder de Classis van *Middelstum*, heeft heden, na vooraf door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Assen*, Ds. C. BROUWER, Pred. te *Gieten*, van zijne betrekking op de Classis van *Assen* en deze Gemeente ontslagen te zijn, afscheid van ons genomen, met eene Leerrede over 1 *Cor.* II: 1. *En ik Broeders, als* enz.

KLOOSTERENVEEN EN HIJKERSMILDE, den 14den September 1828. Heden maakte onze Leeraar, Ds. H. DOORNBOS., ons bekend, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Deersum* en *Poppingawier*, onder de Classis van *Sneek* ontvangen, en dezelve in beraad genomen had.

BEILEN vakant. *Zie* Aug. 1827.

MEPPEL.

HOOGEVEEN, den 24sten Aug. 1828. Bij den Kerkeraad, voor vier dagen, het legaal berigt ontvangen zijnde, van het op den 4den Julij l. l. te *Beilen* plaats gehad hebbend afsterven, van den Predikant aldaar, den Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOSCH, zoo werden wij, door onzen Leeraar, Ds. J. VAN VELZEN, die bij de namiddag godsdienst onze voorganger was, van hetzelve verwittigd, en tevens opgewekt, om de nuttige lessen, welke de overledene, in betrekking als Herder en Leeraar, ons, gedurende tien jaren, met lust en ijver had medegedeeld; te beoefenen, ter onzer voorbereiding tot een zalig sterven.

HAVELTHE, den 31sten Aug. 1828. Bij besluit van Z M. den Koning, den 7den Aug. l. l. No. 142. werd onze Leeraar, Ds. H. CRULL, gunstig Emeritus verklaard, salvo honore, met een jaarlijksch pensioen van *f* 700: — ingaande den 1sten Januarij 1829, waardoor deze Gemeente eerlang staat vakant te worden.

DIEVER, den 12den Sept. 1828 Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het Emeritaat van den Wel Eerw Heer P. BLOEMERTS FRIES, heeft de Kerkeraad, na verkregene handopening van het Departement voor de Kerkelijke Zaken, ingevolge de stemming van de daartoe geregtigden, tot Leeraar van deze Gemeente beroepen, den Wel Eerw Heer H. J. STAVERMAN, Predikant te *Elspeet*, onder de Classis van *Harderwijk*, aan wien dan ook de beroepsbrief is toegezonden.

HOOGEVEEN. Zie Febr. 1828.

KOEVERDEN.

SCHOONEBEEK. Zie Mei 1828.

WAALSCHE KERK.

NIJMEGEN, den 13den Aug. De afgevaardigden der Waalsche Kerken binnen dit rijk hadden dezer dagen het genoegen hunne jaarlijksche bijeenkomst alhier te houden; bij dezelve waren tegenwoordig:

De Leden der Commissie tot de huishoudelijke zaken der Waalsche Kerken, als:

Ds. J. TEISSEDRE L'ANGE, Pred. te *Amsterdam*.

Ds. G. S. DE CHAUFEPIÉ, Pred. te *'s Gravenhage*.

Ds. P. MOUNIER, Pred. te *Rotterdam*.

Ds. A. GERLACH, Pred. te *Delft*.

Ds. G. H. M. DELPRAT, Pred te *Rotterdam*.

Mr. J. C. MARTENS, Regter van Instructie, Ouderling te *Utrecht*.

De

De afgevaardigden der Waalfche Kerken van *Nijmegen*.

Ds. J. H. PATIJN, Ouderling Mr. A. ENGELEN, Diaken S. P. MOUNIER, Secundi de Ouderlingen P. J. DE BEIJER, en de Diakenen Mr. P. J. J. BARON VAN WASSENAAR en Mr. J. J. L. VAN DER BRUGGHEN.

Amsterdam. Ds. A. L C. COQUEREL, Sec. Ds. J. TEISSEDRE L'ANGE. Ouderling J. PASSAVANT.

Rotterdam Ds. G. H. M. DELPRAT, Sec. Ds. P. MOUNIER. Ouderling C. A. CANTIER CERTON.

's Gravenhage. Ds. G. S. DE CHAUFEPIÉ, Ouderling J. J. PATIJN, Lid van den Raad der Penfioenen.

Haarlem. Ds. L. F SERRURIER, Ouderling C. DE KONING, Sec. Diaken. P. J. QUARLES VAN UFFORD.

Arnhem. Ds. A. J. KRONENBERG, Ouderling Mr. J. BURGERS, Avokaat en Notaris, Sec. Diaken Z. REIJERS.

Utrecht. Ds M. A. VAN DER BANK, Ouderling C. J A. BARON VAN HEECKEREN VAN BRANDSENBURG, Ridder der Orde van den Nederlandfchen Leeuw.

Breda. Ouderling G. L. RIDDER, Med. Doct.

Leijden Ouderling P. G. VAN HOORN, Lid van den Raad, Diaken C. L LEVOIR.

Delft. Ds. A. GERLACH, Ouderling P. A. HARTZ.

Middelburg. Ds. H. E. BRANDT, Ouderling S. SOHIER SERLÉ.

's Hertogenbosch. Ds. J. D. REVEL, Diaken Mr. A. H. VAN THIJE HANNES.

Leeuwarden Ds. L. PATOIR, Ouderling W. REIJN VAN SIPPAMA.

Groningen. Ds. L. D. POITEVIN.

Dordrecht. Ds. D. SERRURIER, Ouderling M. M. BEELAERTS, Sec Diaken M. G. VAN DER BANK.

Zwolle. Ouderling M. G. BEIJERINCK, Hoofd-Ingenieur bij de Waterftaat.

Voorts nog Ds. J. D. CHATELAIN, rustend Leeraar der Utrechtsche Gemeente, en van wegen de Commissien voor de Studentenbeurzen en het Fonds, ter verbetering der tractementen, de Ouderlingen Mr. G. P. KLUIT, A. VAN LEYDEN GAAL en D. D. BUCHLER.

Gelijk in de vorige jaren, werd de Vergadering door de Leden der Waalsche Commissie bestierd, terwijl DD. TEISSEDRE L'ANGE en DE CHAUFEPIÉ, Voorzitter en Secretaris dier Commissie, dezelfde posten bij deze réunie bekleedden.

De Vergadering werd op den 7den Augustus plegtig geopend, door den daartoe benoemden Predikant Ds. H. E. BRANDT, Pred. te *Middelburg*, met eene Leerrede over 1 *Tim.* VI: 17—19, en op heden door den Voorzitter met hartelijke gebeden en dankzeggingen gesloten, na dat er bepaald was, dat de volgende Vergadering in 1829 te *Haarlem*, plaats zoude hebben, zijnde Ds E. J. L. HUET, van *Amsterdam*, en als Secundus Ds M. A. VAN DER BANK, van *Utrecht*, benoemd om, bij het openen der Vergadering, de openbare Leerrede te houden.

De werkzaamheden der Vergadering bestonden als naar gewoonte, in het aanhooren en beoordeelen der rapporten, zoo wegens beide de reeds genoemde Commissien, als door Commissarissen van het Weduwefonds voor de Waalsche Predikanten, en namens de Commissie voor de Evangelische Kerken, in de *Valleijen* van *Piemont* uitgebragt, het behandelen der loopende zaken, en het examineren van eenige naar de vakante beurssen staande Studenten, waaronder de verdienstelijke Jongeling J. F. C. KRONENBERG, Student te *Deventer*, tot algemeen genoegen met eene beurs begiftigd werd. Ook werden de zestallen voor de aftredende Leden der Commissie met den 1sten Januarij 1829, en derzelver Secundi door de af-

ge-

gevolmagtigden der Waalsche Kerken, bij deze gelegenheid in gereedheid gebragt, en eenige hulpbehoevende Kerken en Weduwen, die met deze Kerken in een meer bijzonder verband stonden, in liefde bijgestaan.

VOORBURG vakant.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie Julij 1828.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

GOUDA, den 10den Augustus 1828. Heden is door den Kerkeraad, in plaats van wijlen Ds. B. A. IJZENDOORN, tot Leeraar dezer Gemeente beroepen, Ds. D. VAN HINLOOPEN LABBERTON, Predikant te *Nieuwkoop* en *Zevenhoven*, die, onder inwachting van de Koninklijke goedkeuring, dit beroep heeft aangenomen; zoodat laatstgenoemde Gemeente eerlang staat vakant te worden.

ROTTERDAM } vakant.
WADDINGSVEEN }

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

ZAANDAM, den 8sten September 1828. Onze voormalige Leeraar R. T. F. REUDLER, naar de Gemeente van *Utrecht* beroepen zijnde, heeft op Zondag den 3den Augustus l. l., zijne Afscheidsrede alhier gehouden; predikende bij die gelegenheid over *Philipp.* I: 3—6. *Ik dank mijnen God, zoo dikwijls ik aan u denk*, enz. Ter vervulling der hierdoor ontstane vakature, is door den Eerw. Kerkeraad gemaakt het volgende zestal: de Wel Eerw. zeer geleerde Heeren:

G. D. OTTO, Pred. te *Bodegraven*. P. MICHELSEN, Pred. te *Dordrecht*. C. RICKEN, Pred. te *Zierikzee*. B. T. LUBLINK WEDDIK, Prop. J. C. H.

H. REUDLER, Pred. te *Woerden*. S. GERRITS, Pred. te *Deventer*.

Waaruit op het drietal zijn gebragt, de Wel Eerw. Heeren:

F. MICHELSEN, C. RICKEN en G. D. OTTO, de laatste echter met het lot tegen J. G. H. REUDLER. Hieruit is op gisteren, den 7den September, bij openlijke stemming der Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer F. MICHELSEN.

UTRECHT, den 17den Augustus 1828. Heden had de Gemeente het genoegen, haren van *Zaandam* beroepen Leeraar, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer R. T. F. REUDLER, zijn Ambt te zien aanvaarden. De Hoog Eerw. zeer geleerde Heer en Ridder G. H. LAGERS, tijdelijke Voorzitter der Sijnode, en Predikant te *Amsterdam*, nam; bij afstand van onzen oudsten Leeraar, de taak des Bevestigers waar, predikende des voormiddags over *Matth.* VI: 19—23. *Vergadert u geene schatten* enz. Des namiddags aanvaardde de beroepene zijne bediening, met eene Leerrede over 2 *Cor.* IV: 7. *Maar wij hebben dezen schat in aarden vaten*, enz.

WINSCHOTERZIJL vakant.

LEIJDEN vakant. Zie Junij 1828.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

EMDEN, den 2den September. Heden werd in den Coetus geëxamineerd, de Groninger Student L. A. DIRKSEN, die zich daartoe in de vorige zitting had aangegeven, en onder het getal der Oostvriesche Kandidaten aangenomen.

LARRELT. Na drie weken beraad, ontvingen wij van den Wel Eerw. Heer C. W. WIJCHGRAM, Pred.

Pred. te *Buitenpost*, het berigt, dat zijn Wel Eerw. voor onze beroeping bedankte. De Wel Eerw. Heer F. H. HESSE, Pred. te *Loga*, meldde ons nu ook, dat zijn Wel Eerw. voor de Nominatie bedankte: waarom wij dezelve moesten aanvullen, en hebben daarop geplaatst, de Heeren: B. E. BOELMAN, Predd. te *Nieuwe Schans* en O. BOERMAN, te *Twixlum*; welke wij verzocht hebben, om te komen prediken.

WEENER. Na het bedanken van den Wel Eerw. Heer J. VAN DEN BROEK, Pred. te *Vlachtwedde*, voor de beroeping, en van den Wel Eerw. Heer KOPPIUS, voor de Nominatie, zullen wij dezelve met twee anderen moeten aanvullen.

OLDENDORP. De Wel Eerw. Heer TER HAAR, Pred. te *Simonswolde*, op onze te voren gemelde Nominatie bijgezet zijnde, heeft ook voor dezelve bedankt; en is daarvoor in plaats gesteld, de Pred. van *Kanhuizen*, A. FEOTER, die daartoe dan ook komt prediken.

OLDERSUM ééne Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

MARIENWEER. Zie Dec. 1827.

GRIMERSUM. Zie Aug. 1828.

KLEIN MIDLUM vakant. Zie Aug. 1828.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELKAMP staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KLEEVE.

KLEEVE vakant. Zie Nov. 1825.

BERIGTEN.

De Ondergeteekende Correspondent van de Boekzaal, bij de Classis van *Harlingen*, vindt zich verpligt te herinneren, dat de berigten, welke men in dit tijdschrift wenscht geplaatst te zien, voor den 12den van elke maand, en vrachtvrij aan hem moeten worden toegezonden.

D. F. FABERT,
Pred. te *Harlingen*.

De Commissie tot den opbouw der Kerk en Pastorie te *Leusden*, heeft de eer te berigten, dat bij haar van ongenoemde Godsdienstvrienden te *Utrecht*, ontvangen is eene som van *duizend* Guldens; waarvoor wij aan de onbekende gevers bij deze onzen innigen dank toebrengen. Eerlang hopen wij van ons bijna volbragt werk, een uitvoerig verslag mede te deelen.

De Commissie voornoemd,
namens dezelve,
P. J. LAAN,
W. BREIJL,
M. VAN MEETEREN.

Amersfoort,
den 14den Sept. 1828.

LETTER-NIEUWS.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, word uitgegeven en is alom verzonden:

Het Godsrijk op aarde, van het begin der wereld tot de vestiging en uitbreiding der Christelijke Kerk; verklaard naar den inhoud en het heilrijk doel des Bijbels, door J. F. VOIGTLÄNDER, Predikant te *Koningsbrug*, uit het Hoogduitsch vertaald door H. RIETVELD, Predikant bij de Hervormde Gemeente te *Amsterdam*, in 2 deelen, gr. 8vo. nieuwe uitgave, waarvan de inhoud is

Eerste

Eerste Deel: *Het Mozaïsch tijdperk* I. De oudste geschiedenis. II. Het tijdperk der Aartsvaderen III en IV. De vorming en bloei der Joodsche Natie. V. Verval en ondergang van den Joodsche Staat. VI. De herstelling der Joodsche Natie. Tweede Deel, *Het Evangelisch tijdperk*, I. De geboorte en opvoeding van JEZUS. II. Het leven en de werkzaamheid van JEZUS in het openbaar. III. Het begin van JEZUS Leeraarsambt. IV. Het plan van het Godsrijk. V. De middelen om het plan van het rijk van God uit te voeren. VI De uitwerkselen van JEZUS leer. VII. Het einde van JEZUS openbaar leven. VIII en IX. Het lijden en sterven, opstanding en hemelvaart van JEZUS. *Het Apostolisch tijdperk*, I. De vestiging, de uitbreiding en verdere voltooijing der Christelijke Kerk, de prijs is *f* 4: 50.

Tot den 1sten Januarij 1829, biedt de Boekverkooper R. J. Schierbeek, te *Groningen* aan, zoo lang de voorraad strekken mag, de onderstaande werken, welke mede te bekomen zijn, te *Amsterdam*, bij J. Brandt en Zoon en W. Brave Jr.

H. MUNTINGHE, in leven Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Groningen*; twee Verhandelingen over den invloed van de Christelijke Godsdienst op het Volksgeluk, voor 30 Cents, in plaats van 60 Cents.

— — — , *Drietal Leerredenen*, over belangrijke onderwerpen, voor 60 Cents, in plaats van *f* 1: —

— — — , *Drie gelegenheids Leerredenen*, als: over 2 *Kron.* XIII: , op het afsterven van Prof. A. J. DUUMAER VAN TWIST en 25 jarige Leerrede voor 40 Cents in plaats van 87½ Cents.

— — — , *Tien Leerredenen*, voor *f* 1: 50 Cents in plaats van *f* 2: 50 Cents

— — — *Twaalftal Leerredenen*, voor *f* 1: 80 in plaats van *f* 3: —

J. HAZEU CZ., REINHARTS *Raadgevingen aan* EDUARD *en* LOUISE, *ter verkrijging van het waar genot des levens.* Een geschenk voor jonge Lieden voor *f* 1: 25 in plaats van *f* 2: 50.

A. VERWIJS, *Leerredenen voor jonge Lieden*, voor *f* 1: — in plaats van *f* 2: 20.

TH. VAN SWINDEREN, B. H. LULOFS en anderen, *Brieven geschreven op eene wandeling door een gedeelte van Duitschland en Holland*, in 1809. 2 deelen, met platen, voor *f* 3: in plaats van *f* 6: 50.

Bij

Bij Joh. van der Heij en Zoon, te *Amsterdam*, word heden uitgegeven:

De tweede druk van het *Geschied- en Redekunstig Gedenkschrift van Nederlands Herstelling*, in den jare 1813, door J. H. VAN DER PALM, in gr. 12vo. De prijs is 90 Cents

---

Bij de Boekhandelaren Jan Groot en Comp. te *Zaandam*, wordt op heden uitgegeven:

Bijdragen tot de Numismatiek van het Koningrijk der Nederlanden, verzameld en uitgegeven door G. VAN ORDEN, Correspondent van de tweede Classis van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Lid van de Maatschappij van Letterkunde te *Leijden*, enz. enz. enz. Eerste Cahier, waarvan de prijs is bij inteekening *f* 1 : 50.

NB. De inteekening hier van staat nog open tot aan de uitgaaf van het tweede Cahier, terwijl hetzelve niet in commissie wordt verzonden, maar voor rekening ontboden moet worden.

Bij J. de Vos en Comp., Boekhandelaren te *Dordrecht*, zijn van de Pers gekomen en aan al hunne Correspondenten verzonden:

R. G. BENNET en J. VAN WIJK RZ. *Nederlandsche Zeereizen. In het laatst der Zestiende, Zeventiende en het begin der Achttiende Eeuw* Naar de oorspronkelijke journalen of gelijktijdige berigten, op nieuw uitgegeven en met de noodige ophelderingen vermeerderd. Eerste, Tweede en Derde Deel, met eene Kaart, *f* 4: 90.

Op Velijn Papier, *f* 7: —

Gedenkschriften van D. JUAN VAN HALEN, *Chef van den Staf van eene der Divisiën van het leger van Mina, in* 1822 *en* 1823. Bevattende een verhaal zijner Gevangenschap bij de Inquisitie van *Spanje*, in 1817 en 1818, en van zijne Ontvlugtingen uit dezelve. *Met het portret van den Schrijver*, *f* 2: 40.

Dit eenvoudige, met bewijsstukken gestaafde, verhaal der marteling en mishandelingen den Schrijver aangedaan, zal den lezer doen huiveren voor eene Regtbank van Geestelijken.

De

De Boekverkooper G. J. A. Beijerinck; te *Amsterdam*, heeft, van den Boekverkooper } over de Linden, te *Enkhuizen*, overgenomen, het Werk getiteld:

De kracht en waarde des Geloofs, door G. MERKEN. Vertaald door J. CORSTIUS, thans beroepen Predikant te *Amsterdam*, en zal dit Werk, zoo lang een gering getal zulks toelaat, afleveren, à ƒ 2 : 50. het Exemplaar.

IN-

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

Se-

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor OCTOBER 1828.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.

MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

Vijfde Tiental LEERREDENEN *door* J. H. VAN DER PALM. *Te* Leyden, *bij* D. du Mortier *en* Zoon, 1827. *VIII en* 355 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2 : 50.

De inhoud van dezen bundel, want dien meenen wij voor den lezer te moeten mededeelen, is:

„ I. Winterbeschouwing. Tekst *Johannes* X: vs. 22. II. Het verband tusschen JEZUS lijden en zijne verheerlijking. Tekst *Lukas* XXIV: vs. 26. III. De bevestiging der Christelijke leer door wonderwerken. Tekst *Markus* XVI: vs. 20*b*. IV. ABRAHAMS omwandeling door het land zijner vreemdelingschap. Tekst *Hebr.* XI: vs. 9 en 10. V. Nuttige beschouwing van de kortstondigheid en onzekerheid des levens. Tekst *Jakobus* IV: vs. 15*b*. VI. Het grondbeginsel van allen waren Godsdienst. Tekst *Markus* II: vs. 27. VII. PAULUS verantwoording voor FELIX. Tekst *Handelingen* XXIV: vs. 1 tot 21. VIII: PAULUS predikende voor FELIX. Tekst *Handelingen* XXIV: vs. 24, 25. IX PAULUS beroep op den Keizer. Tekst *Handelingen* XXV: vs. 1 tot 12. X. PAULUS verantwoording voor AGRIPPA. Tekst *Handelingen* XXVI: vs. 25*b*."

In N°. 1. wordt eerst het Feest der vernieuwing des Tempels te *Jeruzalem* geschetst, en vervolgens aangewezen, dat het Jaarsaisoen, waarin hetzelve gevierd werd, den mensch ook kan opleiden tot nuttige overdenkingen en beoefeningen, als: — tot verheerlijking van God, en om, in het dankbaar genot van 's Heeren weldaden, zich te verheugen.

Ter gelegenheid van de jaarlijksche overweging der Lijdens-Geschiedenis van onzen Zaligmaker, voor Paschen, werd N°. 2. uitgesproken In de eerste plaats wordt daarin de noodzakelijkheid van JEZUS bang en bitter lijden voorgesteld, vooral uit het bepaalde gezigtspunt, om dat voor der menschen ongehoorzaamheid aan God, door het volmaaktste offer der gehoorzaamheid, geboet moest worden; het tweede gedeelte handelt, over het verband van dat lijden, met JEZUS daarop gevolgde verheerlijking, en eindelijk vindt men er zulke beschouwingen uit afgeleid, als geschikt zijn, om ons, in den weg van God tot verlossing des menschdoms, met dankbare onderwerping te doen berusten. De Hoogleeraar heeft, tegen het misduiden en misbruiken van zoodanige voorstelling, hoorder en lezeren willen behoeden, door op het zeggen van den ouden wijzen bij herhaling opmerkzaam te maken: *God is groot en wij begrijpen niets.* Dat men dit hierbij toch altoos onder het oog hield, en naar de duidelijke leer der Apostelen, de wijze waarop God den zondigen mensch door JEZUS CHRISTUS behouden wil, met aanbidding toekenne, aan zijn Hoog welbehagen, en alzoo aan zijne groote menschenliefde; zonder vermetel te pogen, nadere opheldering te geven, dan welke men in den Bijbel zelven aantreft!

De derde Leerrede, op Pinksteren gehouden, beschouwt: de Christelijke leer als waardig, om door wonderwerken bevestigd te worden, doet daarna de noodzakelijkheid zien, dat zij op deze wijze bevestigd werd, en leert ten 3den de bevestiging der Christelijke leer door wonderwerken kennen, als eene regtmatige stof onzer dankbaarheid aan God, en eene krachtige aansporing, om overeenkomstig die leer te wandelen. Deze volgt met reden onmiddelijk hier op de voorgaande.

Wij

Wij achten ons verpligt, er dit uit over te nemen:

„Doch wij mogen verder gaan en zeggen: zonder zulk eene Goddelijke bevestiging zou het geloof aan het Evangelium ongegrond en ligtvaardig zijn; zonder dit mede getuigen van God, zou het getuigenis der Apostelen onvoldoende wezen. Wie toch, of wat wettigde hen, om alzoo over Gods gezindheid aangaande den mensch te spreken, als zij daarover met vrijmoedigheid en vertrouwen gesproken hebben? Om Gods liefde voor schuldige en ondankbare schepselen als zoo groot, zijne barmhartigheid en genade als zoo onbeperkt voor te stellen, zulk een hemel van zaligheid te beloven, en daarvoor alle die opofferingen te eischen, die met het geloof aan deze uitspraken en beloften in hunne dagen verbonden waren? Ik weet het, er zijn velen, die zich geregtigd achten, om enkel op grond der overleggingen en redeneringen van hun eigen verstand, enkel door hunne rede, gelijk zij het noemen, voorgelicht, alzoo over Gods goedertierne gezindheden, over het lot en de bestemming des menschen te spreken; maar inderdaad zijn dit verborgenheden, die alleen door de Goddelijke Openbaring in een' helderen dag zijn gesteld. De mensch, die zich zelven omtrent zijn' zedelijken toestand begoocheling maakt, moge op het gezag des wijsgeers daarin berusten; maar die zich kent als een zondaar voor God, en tegen het nietig dagboek zijner goede werken, het groot register zijner verkeerdheden en misdrijven overstelt; hij kan het op het woord eens menschen niet aannemen, dat hij alzoo door God in liefde gekend en begenadigd zou wezen; dit moet hem van den hemel worden toegesproken, God zelf moet het hem van zich zelven getuigen, of het ontrust gemoed blijft in twijfeling verzonken; en

zoo het menschen zijn, die het hem van Gods wege aankondigen, dat zij door bovenmenschelijke verrigtingen bewijzen Gezanten van dien God te zijn, dat zij door teekenen en wonderen hunnen lastbrief verzegelen!"

„Maar dit is het niet al, M. H! Het Evangelium behelst niet enkel de verklaring van God, aangaande zijne liefderijke gezindheid omtrent het zondigend menschdom; het ontvouwt ook den grond, waarop die genadige beschikkingen des Hemelschen Vaders steunen. Het onderstelt, dat er eene tusschenkomst vereischt werd, om God al die liefde en genade ten toon te doen spreiden; en maakt ons bekend met het offer der gehoorzaamheid van Jezus Christus, als de oorzaak der vergeving van zonden, en onzer eeuwige behoudenis. Het spreekt hiervan niet, als van een louter voorwerp van kennis, dat wij, na het gehoord te hebben, kunnen ter zijde stellen, en waarbij wij verder geen belang hebben, dan dat wij het weten; maar het geloof daaraan beveelt het als de voorwaarde, tot het deelgenootschap aan die Goddelijke gunst en die beloofde zaligheid gevorderd, als het middel om voor dezelve vatbaar en voor den hemel gevormd te worden. Maar wie nu, onder alle stervelingen, kon of mogt zulk eene leer verkondigen, zonder dat zij hem door God geopenbaard was? en wie der stervelingen, aan wie zulk eene leer verkondigd werd, kon of mogt dezelve gelooven, zonder dat het gezag der verkondigers hem op eene ontwijfelbare wijze bevestigd wierd? Wie zulk eene leer als een menschelijke uitvinding predikte, zou aan de strafbaarste vermetelheid, wie ze als een menschelijke uitvinding geloofde, zou aan heiligschennis zich schuldig maken. Dat kon niemand weten, dan dien God het geleerd had, en zoo het niet van God zelve afkomstig is, dan is het

het logchtaal. *Geen oog had het gezien, geen oor had het gehoord, en het zou in geens menschen hart zijn opgeklommen, wat God bereid heeft dengenen, die Hem liefhebben, zoo God het niet geopenbaard had door zijnen Geest.* (1) De Apostelen konden geloof eischen aan hun getuigenis, dat Jezus Christus uit de dooden was opgestaan, al beriepen zij zich enkel op hunne eerlijkheid en trouw, op *'t geen zij gehoord hadden, op 't geen zij gezien hadden met hunne oogen, en 't geen hunne handen getast hadden* (2); maar wanneer zij verder gingen, en zeiden: Jezus Christus is gestorven voor onze zonden, en opgewekt om onze regtvaardiging; dan was hun enkel woord niet genoeg, en zij moesten sprekende bewijzen kunnen bijbrengen, van waar zij dit hadden en wisten. Maar indien er bewijzen van hemelsch gezag en hemelsche zending vereischt werden, zegt mij dan, welke andere het wezen konden, dan wonderen en teekenen, zonder ophef of grootspraak verrigt, met de waardigheid van hemelsche getuigen, in wie de Geest woonde van den levenden God, de Geest van den opgewekten en verheerlijkten Christus; en die, door dezen Geest bezield, met dezelfde vrijmoedigheid de verborgenheden van Gods Koningrijk verkondigen konden, waarmede Paulus tot den kreupel geborenen te Lijstre zeide: *sta regt op uwe voeten!* en Petrus tot de gestorven discipelin te Joppe: *Tabitha, sta op!* Het Evangelium, eenmaal geplant, het Christendom, eenmaal door Goddelijk gezag in de wereld ingevoerd, kon zich zelven handhaven, de verhevenheid der leer, het Godewaardige en menschen-zaligende van haren inhoud, waarborgt genoegzaam de trouw der uitwendige en zinnelijke

„ (1) 1 *Kor.* II: vs. 9, 10."
„ (2) 1 *Joh.* I: vs. 1."

lijke bewijzen van haren hemelschen oorsprong; de onbedriegelijke geloofwaardigheid der verhalen van Gods medewerken, tot bevestiging des Woords; van Gods mede getuigen met het getuigenis der Apostelen: en wie nu nog teekenen begeerde, zou dat eenmaal gegeven getuigenis van God als logen en bedrog weêrspreken. Maar toen dat Evangelium nog vreemd klonk in de ooren van Jood en Heiden; toen het dezen een dwaasheid, genen eene ergernis was, en de gansche magt der wereld en der hel zamenspande, om het te vernietigen; toen moest het blijken, dat het een kracht Gods tot zaligheid was voor een iegelijk die gelooft. God alleen kon deszelfs ingang in onbevooroordeelde en deugd-lievende gemoederen, kon deszelfs zegepraal over wereldwijsheid en vleeschelijken zin verzekeren: *Hij* deed het, geloofd zij zijne Almagt en Goedheid! *de Heer wrocht mede, en Hij bevestigde het woord door de teekenen, die daarop volgden!*"

In de vierde Leerrede, stelt de uitmuntende Kanselredenaar, naar den tekst, 1). ABRAHAMS omzwerving door het Land *Kanaän* voor, als een' *wandel des geloofs*, en spreekt 2.) van des Aardsvaders uitzigten in het toekomende leven, als van een der voornaamste kenmerken zijnes geloofs. Het eerste deel vooral is fraai bewerkt, levendig geteekend, en niet minder nuttig toegepast, dan het tweede deel.

De vijfde Leerrede, beschouwt 1.) de betamelijkheid, om zoo lang wij leven, de gedachte des doods niet van ons te verwijderen, doet 2.) zien dat deze gedachte eerst hare regte waarde tevens dan verkrijgt, wanneer wij die onzer afhankelijkheid van de Goddelijke bestelling, daarmede vereenigen, en ontvouwt, 3.) den invloed, dien deze vereenigde gedachte kan en behoort te hebben, op ons gemoedsbestaan en onzen wandel.

Ge-

Gelijk deze eene zeer ernstige en algemeen nuttige Leerrede mag genoemd worden, zoo diende dezelve ook uitnemend, bij den aanvang der Akademische lessen, en eindigt met eene hartelijk waarschuwende aanspraak, aan de studerende Jongelingschap. Mogt zij ook nog, bij de lezing en herdenking, op dezelve nuttig werken!

Nadat, in de zesde Leerrede, de tekstwoorden (*Marc.* II: 27.) in het licht der geschiedenis verklaard zijn, wordt het Godsdienstig beginsel, dat ten grondslage der Spreuk ligt, *de geboden bedoelen alleen des menschen geluk*, op de instelling van den *Sabbath* toegepast, voorts het belangrijke der aanneming van dit Godsdienstig beginsel voor redelijke en tot geluk geschapen wezens, aangetoond, en eindelijk gewaarschuwd tegen het schroomelijk misbruik van hetzelve, maar ook aangespoord tot deszelfs betamelijk en gemoedelijk gebruiken.

De Hoogleeraar bepaalt, in de zevende Leerrede, de aandacht behoorlijk op den zamenhang, ontwikkelt later vooral levendig de verantwoording van den Apostel, en leert uit het een en andere heilzame leeringen afleiden, waardoor deze Leerrede allernuttigst geworden is.

De hierop volgende, en er ook mede, blijkens den tekst, in verband staande achtste Leerrede, is op deze wijze ingerigt: 1.) PAULUS, predikende voor FELIX en DRUSILLA, geeft ons het voorbeeld van een getrouwen Evangeliedienaar, 2.) de inhoud zijner prediking doet ons de leer van het geloof in CHRISTUS, ook van hare ernstige en verschrikkelijke wijze kennen, en 3.) FELIX, schoon innerlijk ontroerd, den Apostel wegzendende en uitstellende, toont ons de dwaasheid en verkeerdheid van het menschelijk hart, en waarschuwt ons tegen dezelve. Bijzonder aangenaam was het ons, en wij hopen dat het door

 jong

jonge Godgeleerden ook zal worden opgemerkt, hier onder andere opgemerkt te vinden:

„ Paulus sprak dan van *regtvaardigheid* en *matigheid*. Het veld der zedekunde is uitgestrekt; wie alle hare voorschriften ter zelfder tijd wilde afhandelen, zou over geen derzelven naar eisch kunnen spreken. Heeft dan de Leeraar genoeg gedaan, wanneer hij zich altijd slechts houdt aan algemeene benamingen van heiligheid, godvrucht, godzaligheid, of andere, waardoor de gansche omvang der Christelijke pligten wordt aangeduid? O! wie uwer weet niet, welke onbestemde denkbeelden daaraan doorgaans worden vastgemaakt, en hoe zij door elk naar zijne bijzondere begrippen worden geplooid, zoodat zij, ach dat ik hier onwaarheid sprak! zelfs met opzettelijke pligtverwaarloozing in overeenstemming worden gebragt? Verre zij het van mij, dat ik het wraken zou, de Christelijke volkomenheid met deze Bijbelsche bewoordingen voor te stellen en aan te bevelen! maar tot welke pligten die heilige en godzalige in alle zijne betrekkingen zich verbonden acht, en hoe hij door derzelve betrachting zich van de wereld onderscheidt; daarvan te spreken, naar de onderwijzing van dat Goddelijk Woord, dat op elke bladzijde er van gewaagt, dit immers mag ik Apostolische getrouwheid noemen. En kan men niet op de betrachting van alle deugden ter zelfder tijd aandringen, dan volge men het voorbeeld van Paulus; en wat op iederen tijd, en voor elk gehoor, het meest nuttig en noodzakelijk is, daartoe bepale men zich, en verkondige het als het woord van God, als de prediking van het geloof in Christus. Paulus sprak van *regtvaardigheid*, die eerste van alle deugden, welke beveelt: ieders wettig regt te eerbiedigen, niemand te verongelijken of het zijne te onthouden, de wetten van eer en maatschappelijke trouw in alles

te

te gehoorzamen; hij ſprak daarvan in de tegenwoordigheid eens mans, die, wanneer zijne baatzucht of begeerlijkheid geprikkeld werd, niets heilig achtte, en in de waarneming van zijnen hoogen post zich aan de gruwelijkſte *onregtvaardigheid* had ſchuldig gemaakt. Hij ſprak van *matigheid*, of liever *zelfsbeheerſching*, onthouding, bedwang van driften en lusten, bepaaldelijk, kuischheid en eerbaarheid; ten aanhooren van een paar menſchen, die thans het ergerlijk en ſchandelijk voorbeeld gaven van openlijke verkrachting der onſchendbaarſte wetten van eer, en deugd, en maatſchappelijk geluk, om toomeloozen wellust bot te vieren. ô! Zoo het hem gelukken mogt dien onregtvaardigen Landvoogd, die ſchaamteloos ongebondene Felix en Druſilla, den ſpiegel voor te houden, waarin zij hun beeld met zelfsverfoeijing aanſchouwden, dat de beginſels van een waarachtig berouw in hen ontwaakten! die uitkomst was Gode bevolen, maar het was de trouw des Evangelie-dienaars, die het hem beproeven deed."

„Maar daartoe moest hij dan ook, zonder deze hoorders te ontzien, en zonder hen te kwetſen, met dien hoogen en heiligen ernst over deze pligten ſpreken, die regtſtreeks op hun hart en hun geweten gemunt was." —

Alzoo ziet men hoe goed de inrigting is, bij de Hervormden, om 's jaarlijks, bij de beſchouwing der Wet, de Bijbelſche zedeleer onderſcheidenlijk te prediken.

In de negende Leerrede, plaatst de Hoogleeraar den lezer eerst op het regte ſtandpunt, behandelt dan den tekst zeer oordeelkundig, en leert er alzoo en daarna het regte gebruik van maken. Bedachtzaam heeft hij hier onder andere onbeſlist gelaten, of PAULUS meer dan eenmaal te *Rome* gevangen geweest is, volgens zekere overlevering, dan of hij de eerſte reis daar zijnde,

de, niettegenstaande zijn voorbeeldig gedrag, en de hem eerst verleende vrijheden, zijne loopbaan als bloedgetuige van JEZUS reeds geëindigd heeft. Daar dit door eenen man van die ervaring geschiedt, en die tevens een zeer fijn en zeer geoefend oordeel bezit, mag dit, dunkt ons, wel worden opgemerkt.

In zeker verband staat ook met deze, de laatste of tiende Leerrede in dezen bundel, welke 1.) herinnert aan de geheele redevoering van PAULUS, in het voorgaande van *Hand.* XXVI. voorkomende, en aan den uitslag, 2.) bijzonder bij de gekozene tekstwoorden bepaalt, en ten *laatsten* het belang dezer uitspraak ontwikkelt, voor de kennis en beoefening des Christendoms, als zijnde een Godsdienst, beide voor het verstand en voor het hart; bij welke gelegenheid niet verzuimd is, ook de studerende Jongelingschap te gedenken.

Alzoo tot het slot onzer beschouwing, van dit tiental Leerredenen des bekwamen en beroemden Hoogleeraars gevorderd, verklaren wij, gelijk ook al uit de korte opgave gebleken is, dat wij dezelve met groot genoegen gelezen hebben, het gebruik daarvan uit volle overtuiging aanprijzen en vuriglijk wenschen, dat deze uitgave ook onder den Goddelijken zegen zal medewerken, om de zuivere, gemoedelijke, getrouwe prediking van de heilige Evangelieleer, hoe langer zoo algemeener te maken. Het is hier en daar, ja, ook de schranderheid en kunst, welke ons den zeldzaam welsprekenden Redenaar doen bewonderen, maar voornamelijk moet den Christen, dien het om waarheid te doen is, om voedsel voor zijn verstand en hart, hier de heilige waarheidsliefde, het eerbiedig geloof en de overal doorblinkende zucht, om wezenlijk te stichten, en voor CHRISTUS te gewinnen, bekoren.

LEER-

LEERREDENEN door H. VAN HEIJNINGEN, *Predikant te* Rijswijk. *Te* Delft, *bij de Wed.* J. Allart, 1827. *X en* 210 *Bladzz. In gr. 8vo.* *De prijs is f* 2 : 10.

„Ik houde, (schrijft de Eerw. VAN HEIJNINGEN,) deze Leerredenen, derzelver uitgave getuigt dit te duidelijk, dan dat ik het hier zou behoeven te verzwijgen, voor goede leerredenen. Duidelijke en eenvoudige bijbelverklaring, zuivere en bevattelijke voordragt der Christelijke leer, hartelijke en ernstige aandrang op geloof en godzaligheid is mijn doel bij alle mijne leerredenen, en dit doel zal, hoop ik, ook in deze leerredenen, wat dan ook met grond op dezelve moge aan te merken zijn, duidelijk kenbaar wezen."

Verder spreekt hij, in de Voorrede, over het geen, naar zijn oordeel, van den Leeraar gevorderd wordt, op zoodanig eene wijze, dat men hem gaarne zijnen bijval geven en erkennen zal, dat hij zich de noodige moeite geeft, om zijne Leerredenen ook wat den stijl betreft behoorlijk in te rigten. Deze zediglijk ingerigte Voorrede, bevestigt dus het gunstig gevoelen, dat hij zich reeds, door zijne vroegere schriften, bij velen verwierf, en wekt tot de lezing ongevoelig op.

De inhoud der acht hier nu volgende Leerredenen is:

„ I. De hoop van den stervenden JACOB. Tekst: *Gen.* XLIX: 18. II. Waarschuwing tegen de verloochening van JEZUS. Tekst: *Matth.* X: 33. III. De behartiging van Gods openbaring ons aanbevolen, als ons medegedeeld door den Zoon van God. Tekst: *Hebr.* I: 1. IV. Het Evangelie van CHRISTUS vordert verzaking van eigen wijs- heid

heid en eigen geregtigheid. Tekst: *Joan.* IX: 39. V. Over de droefheid naar God, die eene onberouwelijke bekeering werkt. Tekst: 2 *Kor.* VII: 10. VI. De noodzakelijkheid om het hart te bewaren tot zedelijke volkomenheid. Tekst: *Spr.* IV: 23. VII. Het lijden dezer wereld, oefening tot Godzaligheid. Tekst: *Hebr.* XII: 11. VIII. Hetgeen wij weten van onze toekomende bestemming. Tekst: 1 *Joan.* III: 2."

Deze Leerredenen onderscheiden zich, door duidelijkheid en hoogen ernst, ze zijn gemoedelijk ingerigt en werken, door en na verstandelijke overtuiging, op het hart, op dat de invloed des geloofs zich ook naar buiten openbare, en in den geheelen wandel zigtbaar worde. Van den Bijbel wordt hier overal een regt beoefenend gebruik gemaakt, en men vindt er de waarheden eenvoudig in voorgesteld en toegepast, zonder inmengselen van eenige schoolsche geleerdheid. VAN HEIJNINGEN vermaant getrouwelijk, waarschuwt ernstig en bemoedigt hartelijk. De leere der verzoening, heeft hij in zulk een verband Evangelisch voorgesteld, dat men gevoelt, hoe de invloed van het eerbiedig geloof daaraan zoowel van de zonde afschrikt, als tot vertroosting van den boetvaardigen verstrekt. Ook laat hij hier en daar duidelijk gevoelen, hoe men, naar zijn oordeel, over de noodzakelijkheid denken moet, van de verzoening in JEZUS dood verzegeld, door bij voorbeeld te zeggen:

„Zoo heeft het God verordend, dat alleen door den dood van zijnen Zoon den zondaar vergeving van zonden zou kunnen geschonken worden. Tot zoo duren prijs is ons die vergeving gekocht geworden, en hoezeer het menschen niet voegt te bepalen, wat Gode betamelijk is, wat God kan of mag doen, zoo mogen wij toch uit den dood des Zoons Gods aan het kruis

kruis veiliglijk besluiten, dat dit offer noodig was tot vertoening onzer zonde, dat God, behoudens den luister zijner deugden en volkomenheden, op geene andere wijze den zondaar vergeving en zaligheid kon schenken dan door den dood zijns Zoons, en het kruis van Christus predikt ons dus den afkeer, dien God van de zonde heeft."

Bijzonder heeft zich VAN HEIJNINGEN, in de zesde Leerrede, er op toegelegd, om den hoorder (nu lezer) het schoone zoo wel als het menschkundige en belangrijke van den tekst te doen uitkomen.

Als een bewijs van naauwkeurigheid, halen wij hier, uit de laatste Leerrede, het volgende aan:

„ *Wij weten*, zegt Joannes, *als hij zal geopenbaard zijn*. Het woordje *hij* is door onze overzetters, naar hunne gewone naauwkeurigheid, tusschen twee haakjes gezet, omdat het Grieksche woord op zich zelve ook zou kunnen vertaald worden, wanneer *het* zal geopenbaard zijn, gelijk het door vele kundige schriftverklarers inderdaad overgezet wordt. Doch deze zijn verpligt aan het woord, door de onzen te regt *geopenbaard zijn* vertaald, de beteekenis te hechten van *daarstellen*, *uitvoeren*, in welke beteekenis dit woord nergens ooit voorkomt, en zonder welke deze woorden van Joannes eene matheid verkrijgen, die aan den krachtigen stijl van dezen Apostel geheel vreemd is. Of gevoelt niet ieder het krachtelooze dezer herhaling: het is nog niet geopenbaard, maar wij weten, als het geopenbaard zal zijn. Zoo kon Joannes niet schrijven. Doch bovendien leidt hij ons zelf tot de vertaling, door onze overzetters gegeven, in het 28 vers van 't vorige Hoofdstuk: *en nu Kinderkens, blijft in hem: opdat, wanneer hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben en*

wij

wij van hem niet beschaamd gemaakt worden in zijne toekomste. Op dit gezegde komt hij in onzen tekst terug, hier moeten wij derhalve, gelijk daar, lezen: als *hij geopenbaard* zal zijn. Volkomene zekerheid krijgt deze vertaling, door vergelijking van eene gelijkluidende plaats in den brief van Paulus aan de Koloss. III: 4. waar deze Apostel hetzelfde onderwerp behandelt en onmiskenbaar duidelijk zegt: *wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die ons leven is, dan zult ook gij met hem geopenbaard worden in heerlijkheid.* Door *de openbaring, de verschijning van Christus*, door *den dag zijner toekomst* verstaan de Apostelen, de openlijke en plegtige verschijning van den Zaligmaker in al den luister zijner heerlijkheid, bij de voleinding der eeuwen, wanneer de tijd zich van de eeuwigheid scheiden zal, door een regtvaardig oordeel over de daden der menschen, wanneer alle gestorvenen zullen verrijzen uit hunne graven, wanneer de zonde en de dood zullen worden te niet gedaan en alle knieën zich zullen buigen en alle tongen zullen belijden, dat Christus de Heer is: dan, op dien, voor den verharden zondaar zoo vreeselijken, maar voor den ootmoedigen Christen zoo heugelijken dag, dien dag der dagen, dan zullen de Christenen aan Christus hunnen Heer gelijk zijn, dat weten wij van de toekomst. Dat wij toch door *hem*, aan wien de Christenen in de eeuwigheid gelijk zullen zijn, niemand anders verstaan moeten, dan Jezus Christus den Heere, leert, behalve het verband, de zoo even aangehaalde plaats van Paulus brief aan de Koloss. en de doorgaande leer der Apostelen, gegrond op de uitdrukkelijke beloften hunnes Meesters."

Welke verklaring wij ook erkennen voor de beste te houden.

De

De zin van den geheele tekst wordt derhalve dus opgegeven:

„ De zin van onze tekstwoorden is alzoo: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, maar wat wij éénmaal zijn zullen is nog verborgen voor ons, doch wij weten, dat wij bij de heerlijke verschijning van onzen Heer aan hem gelijk zullen zijn, want wij zullen* God *volkomenlijk kennen.*"

Langer kunnen wij bij deze Leerredenen nu niet stilstaan, ook vertrouwen wij genoeg gezegd te hebben, om te doen zien, dat dezelve onze aanprijzing wel waardig zijn, en door velen met ware stichting zullen kunnen gelezen worden.

GEDENK TE STERVEN. Overdenkingen tot nuttige herinnering en Christelijke voorbereiding van den dood. Door B. VERWEIJ. *Te* Amsterdam, *bij* G. Portielje, 1827. *VIII en* 214 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2 : 30.

„ Bespeurd hebbende, (zegt de Eerw. VERWEIJ,) dat mijn werk: DE WEG DOOR DIT LEVEN, nog gezocht wordt en bestendig lezers vindt, liet ik mij overtuigen, dat nevens hetzelve nog wel een stukje bestaan kon, hetwelk meer bijzonder op den DOOD, als de laatste ondervinding onzes levens op aarde, betrekking hadde. Te moeten en te zullen sterven is toch aller verwachting, aller uitzigt. Aan die aanstaande gebeurtenis te gedenken, daaraan herinnerd te worden, en alzoo, met meerderen ernst, het werk der *voorbereiding* vóór denzelven te behartigen, dit is een onderwerp van niet weinig aanbelang."

„ Mogt mijne eenvoudige opwekking, in den mij gewonen Evangelischen en tot het hart bij-

 zon-

zonder gerigten toon uitgedrukt, onder den Goddelijken zegen, dienstbaar zijn aan de leering, heiliging en vertroosting van velen, op hunnen weg door dit leven naar de eeuwigheid, zoo zoude mijne vreugde, dáárin gelegen, dat ik niet geheel onbruikbaar ware voor het koningrijk mijnes Heeren, al hooger en hooger rijzen."

Dit boekdeeltje, behelst de volgende acht overdenkingen:

„ I. De zekerheid van het sterven. II. De onzekerheid der doodsure. III. Het gedurig levensgevaar. IV. Mogelijke nabijheid van den dood. V. Onvermijdbaar geweld des doods. VI. Het gebruik des levens, bij het uitzigt van sterven. VII. Genot van het leven, onder het uitzigt van sterven. VIII. De goede verwachting in het sterven."

Elke dezer overdenkingen, is met eenen Schriftuurtekst aan het hoofd voorzien, menschen oordeelkundig uitgewerkt, geleid door ervaring en openbaring, en besloten met ernstige en meerendeels zeer gepaste, waarschuwende maar ook aan- en bemoedigende toespraken en leeringen, bij wege van gevolgtrekking uit het te voren beredeneerde afgeleid. Het spreekt van zelf, dat men hier niets nieuws aantreft, dat het hier voorkomende menigwerf en bij verschillende gelegenheden gezegd en aangedrongen is; maar men vindt hier meer dan doorgaans elders bij elke afdeeling bijeengebragt, en op eene indrukmakende wijze, in eenen duidelijken stijl voorgedragen:

„ Onze OVERDENKINGEN, schrijft VERWEIJ, strekten dáárhenen, om wel onze dagelijksche broosheid en ons aanhoudend sterven in een ernstig verschiet te beschouwen, maar evenwel geenszins om ons verdrietig over ons leven te maken en daartegen weêr-

weêrzin in te boezemen. Wij ſtelden ons veeleer voor, hoe het leven, in weerwil van de verwachting des doods, vrolijk te gebruiken, dankbaar te genieten en in goede hope te eindigen. Het was onze doorgaande gezindheid, om den dood in het licht van het Evangelie der onſterfelijkheid te beſchouwen, en zóó te ſtreven naar dat regt Christelijk leven, dat eens een zalig einde verwerft."

Dit kunnen wij, als uit deze overdenkingen overal blijkbaar, verklaren. Herhalingen komen hier en daar wel eens voor, maar ze zijn niet hinderlijk, vooral niet, wanneer men elke overdenking op zich zelve beſchouwt, en tot zijn nut gebruiken wil. In het gebruik van Bijbelplaatſen, is VERWEIJ oordeelkundig doorgaans te werk gegaan, een paar reizen had, dunkt ons, echter eene meerdere naauwkeurigheid nuttig geweest. Wij bedoelen, op bladz. 163, het gebruik van *Ps.* C: 2. waar het verſchil tuſſchen לא en לו en de voorkeur aan de laatſte lezing te geven, niet is in acht genomen, en op bladz. 201. de aanhaling van *Ps.* XXXVII: 37, waar het *einde*, blijkens den duidelijken inhoud van den Psalm, niet den *dood* aanduidt.

Eene proeve uit dit nuttig werkje oordeelende hier te moeten laten volgen, kiezen wij daartoe deze, uit de vijfde Overdenking:

„Eens zullen wij ook zelve, onder het geweld, bezwijken en in den kamp met den dood omkomen. Wij weten dit, en mogen het ons wel in tijds voorſtellen. Maar zullen wij er aan denken, om, met hevige ontroering vervuld, weg te krimpen van ſchrik? Zullen wij, na onder duizend rampen en tegenheden dezes levens, in kinderlijk vertrouwen op Gods wijsheid, gemoedigd ons gedragen te hebben, bij het laatſte leed, dat ons treft, wanhopig worden? En dat leed is

niet het grootste, want het is de weg tot hooge vreugde; omdat het het laatste is, behoort het zelfs met grootere kracht en stoutmoedige gelatenheid ondergaan te worden. Het leven is een strijd en de dood eene overwinning: die waarheid kunnen en moeten wij ons gedurig herinneren. Met de kracht hieruit ontleend, gewapend door het geloof in onzen éénigen Zaligmaker en Heer JEZUS CHRISTUS, zullen wij heldenmoed verzamelen, om den laatsten vijand af te wachten. Wordt reeds op aarde de oorlogsheld hoogelijk geprezen, die, wanneer hij voor eene goede zaak kampt, niet aarzelt de bane des strijds in te gaan en zich naar het slagveld te begeven; is het groote roem voor hem, wanneer hij als overwinnaar uit den kamp terug komt, of wordt zijn naam met geestdrift genoemd, als hij voor het vaderland op het veld der eer sneuvelt: hoeveel grooter is onze Christelijke roem en eer, wanneer wij niet al te zeer voor het sterven vreezen? Als wij bezwijken in den dood, is dan niet onze zegepraal grooter, dan die van den meest geprezen' held op aarde? Het is toch de overwinning op de zonde en de wereld, het is de zegepraal over dood en graf, welke in den moedigen, Christelijken strijd behaald wordt. Voor Christenen zelfs is het eer en roem, het onvermijdbaar geweld des doods niet te vreezen; wij moeten denzelven als eenen doorgang tot het eeuwige leven beschouwen, eenen doorgang, die niet te verkrijgen is dan ten koste van een goeden strijd. Hoe wèl heeft een Apostel gezegd, 2 TIMOTH. II: 5. *En indien ook iemand strijdt, die wordt niet gekroond, zoo hij niet wettiglijk heeft gestreden.* Zouden wij durven hopen op de kroon der regtvaardigheid, welke de regtvaardige Regter ons geven wil, indien wij niet strijden? Hoezeer er nu geen geweer is in den strijd, om den dood te

ver-

vernieugen, er is toch eene wapenrusting, welke ons de verzekering geeft van eene gelukkige uitkomst, na getrouwen en welvolbragten loop in het ſtrijdperk des levens. PAULUS wijst ons daarop EPHES. VI: 11—17. *Daarom neemt aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt wederſtaan in den boozen dag, en alles verrigt hebbende ſtaande blijven. Staat dan, uwe lendenen omgord hebbende met de waarheid, en aangedaan hebbende de borstwapen der geregtigheid.* 1 THESS. V: 8, 9, *Laat ons nuchteren zijn, aangedaan hebbende de borstwapen des geloofs en der liefde en tot eenen helm de hoop der zaligheid. Want God heeft ons niet geſteld tot toorn, maar tot verkrijging der zaligheid door onzen Heer* JEZUS CHRISTUS. Wij willen ons voorzien van deze wapenen in den hevigen ſtrijd, door ons leven te wijden aan onzen God en Zaligmaker, door in geloof en godzaligheid te wandelen al de dagen onzes levens. Wanneer wij eens gekomen zijn aan het einde van onzen weg, vanwaar geen ſterveling wederkeert, om op nieuw te beginnen op aarde; als onze ure zal geſlagen hebben, kunnen wij verzekerd zijn van den hoogen en vermogenden bijſtand der Hemelſche Liefde, die ons door zijnen Zoon den ingang beloofd heeft in een eeuwig koningrijk. Liggen wij eens magteloos, aamechtig en zieltogend neder, wanneer de kunst van den arts niet meer baten zal, en ſlechts de lavende hand onzer lievelingen voor het ligchaam en deszelfs ſlooping eenige verzachting over heeft; liggen wij neder, wachtende op de uitvoering van het het bepaalde vonnis: *gij zult ſterven*, zoo zal ons geloof ons ſterken, het geloof zal ons kracht geven, en wij gaan door dit geloof gemoedigd den donkeren doodsweg, die voeren moet tot blijde aanſchouwing. De vreeze, de bitterheid des doods zal van ons wij-

wijken, niet gelijk bij AGAG, I SAM. XV: 32, en bij zulken, die in verdooving, uit levensverdriet en met verschrikkelijke onverschilligheid, zonder hope op God en Christus, sterven, maar gelijk JAKOB en STEFANUS, onder het geloovig verbeiden van Gods zaligheid en met de bede tot den Verlosser, dat Hij onze ziel in zijne handen ontvangen moge."

Het Vignet op den Titel, beantwoordt aan den inhoud.

CHRISTLICHE ASCETIK oder Uebungslehre, worin die Mittel um als ein wahrer Junger JESU CHRISTI *heilig und getrost zu leben, wie auch die der rechten uebung, des Christenthums im wege stehenden krankheiten des menschlichen Geistes und Herzens, nebst aen Ursachen dieser Krankheiten und den dagegen dienlichen Heilmitteln kürzlich vorgetragen werden von* E. KIST, *Prediger zu* Dordrecht, *aus dem Holländischen überzetst von* A. V. D. KUHLEN, *Prediger zu* Wallach. 2 *Theilen, Erster Theil XVI und* 314 *S. Zweiter Theil XVIII und* 405 *S.* Wezel 1827. *Gedruckt und in Commission in der Beckersche Buchhandlung. In kl.* 8vo. *De prijs der beide Deelen is f* 3 : —

Maar zelden geniet een stichtelijk Hollandsch werk de eer, van in het Hoogduitsch overgezet te worden, en daarom is het ons te aangenamer, dat de Eerw. V. D. KUHLEN, door den Eerw. KALCKHOFF, van *Laren*, daartoe ook niet weinig aangemoedigd, zich de noodige moeite wel heeft gelieven te geven, om de *Beknopte Beoefeningsleer*, van den onvergetelijken EWALDUS KIST, waaraan wij voor ons de voorkeur geven, boven het

het grootere werk, voor den naburigen Duitscher leesbaar en nuttig te maken. Dit is toch waarlijk een stichtelijk boek, dat den oorspronkelijken Schrijver waardig is, en nog na zijnen dood ongetwijfeld veel nut sticht. Het komt niet te pas, dit werk hier, aan het Hollandsch Publiek, door eene opzettelijk beoordeelende beschouwing nog nader te leeren kennen, daar het reeds lang de verdiende aanbeveling geniet, en gewis door velen, ook jonge Leeraars, met zegen gebruikt wordt.

Met bescheidenheid en zedigheid, spreekt de Hoogduitsche Vertaler over zijn werk, in de beide korte Voorredenen; geeft in het tweede Voorberigt zijne vreugde te kennen, dat verscheidene ware vereerders van het Christendom, in zijn Vaderland hem de verzekering gaven, dat zij, uit dit werk van wijlen den beroemden Dordschen Leeraar, veel stichting genoten hebben, verzoekt dat men hem schriftelijk de aanmerkinged mededeele, welke men op zijne vertaling meende te moeten maken, met belofte om daarvan, zoo wel als van zijne eigene, gebruik te maken, wanneer eene tweede uitgave mogt noodzaaklijk worden, en besluit gepastelijk met den wensch, en de bede, van KIST over te nemen: Hem, die overvloedelijk doen kan boven alles wat wij bidden of denken, zij de eere in de Gemeente welke in CHRISTUS JEZUS is, ten allen tijde van Eeuwigheid tot Eeuwigheid, Amen!

Wij kunnen voorts aan deze overzetting de getuigenis geven, dat V. D. KUHLEN naar waarheid verklaart: „ Ik hield mij doorgaans aan de woorden, waar mij dit echter zonder de duidelijkheid te benadeelen, of het eigenlijke der taal te kwetsen, niet wel voorkwam te kunnen geschieden, zette ik een weinig vrijer over: ook heb ik op verscheidene plaatsen in den tekst, behalve de

wijken, niet gelijk bij AGAG, 1 SAM. XV. 31 en bij zulken, die in verdooving, uit levensve driet en met verschrikkelijke onverschilligheid zonder hope op God en Christus, sterven, maar gelijk JAKOB en STEFANUS, onder het geloovig verbeiden van Gods zaligheid en met de bede tot den Verlosser, dat *Hij onze ziel in zijne handen ontvangen moge.*"

Het Vignet op den *Titel, beantwoordt aan den* inhoud.

CHRISTLICHE ASCETIK oder Uebungslehre, worin die Mittel um als ein wahrer Junger JESU CHRISTI *heilig und getrost zu leben, wie auch die der rechten uebung, des Christenthums im wege stehenden krankheiten des menschlichen Geistes und Herzens, nebst den Ursachen dieser Krankheiten und den dagegen dienlichen Heilmitteln kürzlich vorgetragen werden von* E. KIST, *Prediger zu* Dordrecht, *aus dem Holländischen überzetst von* A. V. D. KUHLEN, *Prediger zu* Wallach. *2 Theilen, Erster Theil XVI und* 314 *S. Zweiter Theil XVIII und* 405 S. Wezel 1827. *Gedruckt und in Commission in der Beckersche Buchhandlung. In kl.* 8vo. *De prijs der beide Deelen is f* 3 : —

Maar zelden geniet een stichtelijk Hollandsch werk de eer, van in het Hoogduitsch overgezet te worden, en daarom is het ons te aangenamer, dat de Eerw. V. D. KUHLEN, door den Eerw. KALCKHOFF, van *Laren*, daartoe ook niet weinig aangemoedigd, zich de noodige moeite wel heeft gelieven te geven, om de *Bekende Beoefeningsleer*, van den [illegible] waaraan wij vo[illegible]

het grootere werk, voor den naburigen Duitscher leesbaar en nuttig te maken. Dit is toch waarlijk een stichtelijk boek, dat den oorspronkelijken Schrijver waardig is, en nog na zijnen dood ongetwijfeld veel nut sticht. Het komt niet te pas, dit werk hier, aan het Hollandsch Publiek, door eene opzettelijk beoordeelende beschouwing nog nader te leeren kennen, daar het reeds lang de verdiende aanbeveling geniet, en gewis door velen, ook jonge Leeraars, met zegen gebruikt wordt.

Met bescheidenheid en zedigheid, spreekt de Hoogduitsche Vertaler over zijn werk, in de beide korte Voorredenen, geeft in het tweede Voorberigt zijne vreugde te kennen, dat verscheidene ware vereerders van het Christendom, in zijn Vaderland hem de verzekering gaven, dat zij, uit dit werk van wijlen den beroemden Dordschen Leeraar, veel stichting genoten hebben, verzoekt dat men hem schriftelijk de aanmerkinged mededeele, welke men op zijne vertaling meende te moeten maken, met belofte om daarvan, zoo wel als van zijne eigene, gebruik te maken, wanneer eene tweede uitgave mogt noodzaaklijk worden, en besluit gepastelijk met den wensch, en de bede, van KIST over te nemen: Hem, die overvloedelijk doen kan boven alles wat wij bidden of denken, zi[illegible] eere in de Gemeente welke in CHRISTUS [illegible] ten allen tijde van Eeuwigheid tot Ee[illegible] Amen!

Wij kunnen voorts aan d[illegible] tuigenis geven, dat V.D. KI[illegible] klaart: „Ik hield mij do[illegible] waar mij dit echter z[illegible] benadeelen, of het e[illegible] sen, niet wel voor[illegible] zet[illegible] [illegible] wei[illegible] [illegible]

de daar onder zich bevindende aanmerkingen, een de duidelijkheid bevorderend of nader bepalend woord, mij veroorloofd er tusschen twee haakskens, bij te voegen."

De vertaling is getrouw, vloeijend, leest gemakkelijk en zal, hopen wij, dit werk van KIST tot eenen uitgebreiden zegen, ook in *Duitschland*, doen verstrekken!

De HEMEL op AARDE. Door C. G. SALZMANN. *Derde verbeterde Druk.* Te Leeuwarden, *bij* G. T. N. Suringar, 1827. *XII en* 390 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3: —

De Hollandsche Vertaler van dit oorspronkelijk Hoogduitsche werk, van wijlen den beroemden SALZMANN, heeft zich daaromtrent bij het Nederlandsche Publiek verdienstelijk gemaakt, en zijn arbeid is daarom ook met veel graagte ontvangen.

„ De menigvuldige aanvrage, naar dit reeds ten tweeden male uitverkochte werk, (zoo luidt het berigt voor dezen derden druk,) noopte den tegenwoordigen uitgever, door aankoop van hetzelve eigenaar geworden zijnde, om eenen derden druk ter perse te leggen. Hij vertrouwde de verbetering van taal en spelling toe aan eenen deskundige, die de aanmerkingen aan den voet der bladzijden wel met eenige weinige heeft willen vermeerderen. Hierdoor vleit men zich den Lezer eenige dienst bewezen te hebben; eensdeels, omdat daardoor eenigzins wordt te gemoet gekomen aan het verlangen derzulken die vooral in het oog wenschen te houden hetgeen, volgens de opmerking des geachten Vertalers, aan dit werk ontbreekt; en anderdeels, de-

dewijl op die wijze tevens het werk van SALZMANN onveranderd en in zijn geheel kon behouden blijven."

„ Voor het overige wenscht hij, dat deze uitgave even welkom moge wezen als de beide vorigen, en wederom iets moge bijdragen tot uitbreiding van het rijk van tevredenheid en genoegen op Aarde."

Wij wenschen deze overzetting in veler handen, en vertrouwen dat dan ook deze wensch van den Uitgever zal vervuld worden. Jongelieden moeten vooral ook dit boek lezen, om te beter op hunne hoede te zijn tegen de verleiding, of zich bij tijds nog uit hare gevaarlijke strikken te redden, en in 't gemeen voor oogen te houden, wat zij doen en waarnaar zij streven moeten, om een gelukkig leven reeds hier te leiden.

Men oordeele uit het volgend staaltje:

„ Hoe is zulks mogelijk, zal men misschien zeggen, hier in dezen staat der onvolmaaktheid, waar onze inzigten zoo beperkt zijn; waar onze kennis zoo gebrekkig is; waar wij zoo van ons ligchaam afhangen; — waar zoo vele slechte voorbeelden ons omringen; waar de verleidingen, om aan onzen pligt ontrouw te worden, zoo veel en zoo sterk zijn? — Dit alles is zeker waar: maar wat bewijst dit alles toch nu? Niets meer dan dit, — dat het niet gemakkelijk zij, tot de volmaaktheid te geraken, maar dat daartoe de sterkste inspanningen onontbeerlijk zijn. Al wie nu dit moeijelijke niet ontziet, maar hetzelve kloekmoedig zoekt te overwinnen, zal ook steeds nader tot de volmaaktheid komen."

„ Maar hebt gij u nu, Lezer! inderdaad moeite gegeven, om volmaakter, dat is verstandiger, beter, sterker en van de zonde vrij te worden? Deze vraag zult gij waarschijnlijk wel met ja be-

antwoorden, maar ook tevens over uw groot onvermogen klagen."

„Zijt, bid ik u, op uwe hoede, dat gij u zelven niet bedriegt! Om u uwe zelfbeproeving gemakkelijk te maken, zal ik u nog maar eene vraag doen: *was het inderdaad uwe hoofdbezigheid, om naar de volmaaktheid te streven; of beschouwdet gij uwe volmaking alleenlijk als een bijwerk?* Deze vraag zal denkelijk door weinige Lezers met ja beantwoord kunnen worden. Werd dit boek toch van dezulken gelezen, die in waarheid konden zeggen, dat het steeds hun *hoofddoel* was, humne volmaking op alle mogelijke wijzen te bevorderen; dezen zouden, uit hoofde van eigene ondervinding, kunnen getuigen, dat zij eenen Hemel op Aarde hebben."

„Dan, daar weinige Lezers in waarheid zullen kunnen getuigen, dat hun hoofddoel steeds daarop gerigt zij, zoo zal het noodig zijn, over dit stuk nog iets te zeggen."

„Het streven naar volmaking is op deze Aarde zeker algemeen; maar doorgaans betreedt men eenen verkeerden weg, ter bereiking van dit doel. Men zoekt de volmaking van zijnen stand in en door het uitwendige, en men verliest zijne inwendige gesteldheid grootendeels uit het oog. Zich meer gemak, smakelijker spijs en drank, en meer voldoening zijner zinnelijke lusten te verschaffen; opzien in de wereld te maken, schatten te verzamelen, zijne inkomsten te vermeerderen, — dit is gewoonlijk het doel der menschelijke pogingen en werkzaamheden: en met de volmaking van zijnen geest houdt men zich alleenlijk in zoo verre bezig, als zulks ter bereiking van het hoofddoel kan dienstig zijn. Men legt zich op de verwerving van bekwaamheden toe, om door dezelve geld te verdienen; men beheerscht in zekere gevallen zijne zinnelijkheid,

om

om dezelve naderhand dies te toomeloozer te bevredigen; men volbrengt zijne pligten, om daardoor goedkeuring en toejuiching te ontvangen."

„ Wanneer wij nu inderdaad overtuigd zijn, dat de hemelſche zaligheid daarin beſtaat, dat men nader tot de volmaaktheid komt, — hoe ſterk wederſpreken onze werkzaamheden onze inzigten dan niet, bijaldien onze volmaking niet het doel van al onze pogingen is!"

„ En daarin nu, dat onze handelingen onze inzigten zoo ſterk wederſpreken, moeten wij den voornaamſten grond zoeken, waarom de Hemel zoo allerzeldzaamst op deze Aarde gevonden wordt."

„ Zoo lang wij omtrent onze volmaking, als een bijwerk, verkeeren, zoo lang moeten wij in dezelve vrij natuurlijk zeer langzame vorderingen maken; zoo lang wij dezelve alleenlijk, als een middel ter bereiking van andere oogmerken, beſchouwen, zoo zullen wij ook onze hand van die volmaking te rug trekken, zoo dra er zich andere middelen opdoen, door dewelke men zijn hoofddoel zekerder en gemakkelijker denkt te kunnen bereiken. Volbrengt men zijne pligten alleenlijk, om daardoor goedkeuring en toejuiching te bejagen, — zoo zal men dezelve ook even zoo gaarne met den voet vertrappen, wanneer er een tijdperk komt, waarin verzuim van pligt den mensch roem verwerft."

De hier en daar, door den Overzetter, onder aan geplaatſte aanmerkingen, verdienen in acht genomen te worden.

MNE-

MNEMOSYNE. Mengelingen voor Wetenschappen en fraaije Letteren. Verzameld door H. W. *en* B. F. TIJDEMAN. *VIIde Deel. XVIIde Stuk. Te* Dordrecht, *bij* Blussé *en* van Braam. 1827. *VIII en 469 Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 4: 80.

No. 1. van deze Verzameling, is het eerste gedeelte eener Verhandeling, *Over de noodzakelijkheid van de Godsdienst voor eenen Staat*, door JHR. DE BOSCH, waarvan het tweede in het volgende deel, moet verwacht worden. Zij heeft vruchteloos naar den prijs bij TEYLERS Godgeleerd Genootschap gedongen, daar die van RH. FEITH, J. BROUWER, J. M. KEMPER, en van eenen ongenoemden Duitschen Schrijver, in het XXste Deel, in den jare 1808 uitgegeven, de bedoelde onderscheiding waardig geacht werden.

De nu wijlen beroemde DE BOSCH heeft, naar ons inzien, veel te omslagtig, naar het doel der prijsvraag, uitgeweid, over de gevoelens en gedragingen der ouden, ten aanzien van het Godsdienstige, om aan te wijzen wat de dadelijke ondervinding geleerd heeft, aangaande de noodzakelijkheid van de Godsdienst voor eenen Staat. Een kort overzigt was hier genoegzaam geweest. Ondertusschen is het voornaamste gedeelte der Verhandeling hier aan toegewijd, 't welk eindigt met deze slotsom:

„ Wij meenen nu derhalve aangetoond te hebben, dat, van de vroegste tijden tot op den huidigen dag, voor zoo verre men ten minste de leer van het Christendom erkent, het ontegenzeggelijk uit de geschiedenis van het menschdom blijkt, dat alle ware zedeleer, zal zij duurzame wortelen schieten, en heilzame vruchten voortbren-

brengen, moet steunen op dit eenig en zuiver grondbeginsel, dat God wil, dat wij deugdzaam en zedelijk zijn zullen. Dit leerden de Wijzen van alle eeuwen, gelijk ons uit de geschiedenis door veelvuldige bewijzen gebleken is."

„ Wij komen derhalve tot het tweede gedeelte der vraag, waarin wij veel korter zullen kunnen zijn, als die reeds het getuigenis der Oudheid en de ondervinding omtrent dit gewigtig onderwerp voor ons hebben; namelijk: *Kunnen deugd en goede zeden bij een volk, vooral in dien trap van zuiverheid en algemeenheid, waarin zij bijzonderlijk onder een meer vrijen en republikeinschen regeeringsvorm schijnen gevorderd te worden, eenen genoegzamen steun en duurzamen waarborg vinden in de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving, beschaving en opvoeding, zonder eenigen hoogeren en meer krachtdadigen invloed van godsdienstige begrippen of praktijken noodig te hebben?"* —

Dit gedeelte zal nu in het volgend Deel voorkomen. Veel kunde en oefening heeft de Heer D. B., in dat eerste Deel zeker ten toon gespreid, en hoe zeer er dan ook nog al het een en andere op zonde zijn aan te merken, moet men echter erkennen, dat het hier verzamelde voor den Jongen Onderzoeker vooral, dienstig kan zijn.

Eene vrije vertaling van den HERMOTIMUS, of *wat is waarheid, en waaraan zal men dezelve kunnen erkennen?* uit het Grieksch van LUCIANUS, door den Rector J. C. FULLINK, maakt N°. 2. in dezen bundel uit. Den Rector komt de eere toe, dat hij deze overzetting wel bearbeid, en het stuk zelve ook voor den Nederlandschen Lezer verstaanbaar gemaakt heeft. Vooral verzuime men niet, na dit Sophistisch Stukje, dat nog al van eenige toepassing is, ook voor la-

latere tijden, deze gegronde aanteekening van den overzetter ter harte te nemen:

„ Bijaldien LYCINUS (of liever LUCIANUS zelf, wiens représentant LYCINUS hier is) geen aartstwijfelaar en overdreven fpitsvondig haarklover (*ein Erzgrübler*, gelijk WIELAND elders dit flag van lieden noemt) geweest ware, en daardoor zichzelven in het licht geftaan en belemmerd hadde; want:

Die Herren dieser art blent oft zu vieles licht;
Sie sehn den Walt vor lauter Bäumen nicht.

C. M. WIELAND, *Musarion.*

dat is: lieden van dit flag worden ligtelijk door al te veel licht verblind of verbijsterd, zoodat zij van wege de boomen het woud zelve niet kunnen zien."

„ Bijaldien dus dit, — en dat, — én *dat*, LUCIANUS niet in den weg geftaan hadde, dan zoude hij in de leer van Jezus en deszelfs echte Apostelen, de beste en veiligfte leidraad, compas, fleutel of hulpmiddel hebben kunnen vinden, om zich uit zijn doolhof van twijfelingen en *grubelarijen* te redden; daar toch in de helft van de tweede eeuw, toen LUCIANUS gefchreven en gebloeid heeft, de leer van het Christendom reeds genoeg gepredikt en verfpreidt geworden was, om tot de kennis van LUCIANUS te hebben kunnen komen, bijaldien het aan hem zelven niet gehaperd hadde, en het hem ernftig te doen geweest ware, om tot kennis der waarheid te *willen* komen!"

„ Men kan, op deze verhandeling van LUCIANUS, zeer juist toepasfen het fraaije en tevens naar waarheid (want zonder dit laatfte toch doet al dat fraaije weinig af) gezegde van den bij mij hooggefchatten J. H. JUNG (zich noemende H. STILLING), aangaande de Kantiaansch-Critifche Wijsbegeerte: „het Werk van den Heer J. KANT, „ getiteld: *De Critiek der reinen Vernunft*, kan „ men

„ men beschouwen als een doorgaande Commen-
„ tarius op de woorden van den Apostel PAULUS
„ (1 Cor. 2 vs. 14), welke ik dus omschrijve:
„ de bloote natuurmensch, of de enkel dierlijk-
„ zinnelijke mensch (ἄνθρωπος ψυχικὸς) be-
„ grijpt noch verstaat niets van bovenzinnelijke
„ waarheden, dewijl dezelve te ver boven zijne
„ spheer liggen."

„ Ja deze verhandeling van LUCIANUS, als ook, onder meer anderen, in het bijzonder de Verhandeling van CICERO, *de Natura Deorum*, zijn bijzonder geschikt om elken zelfdenker en onbevooroordeelden waarheidzoeker (welke onder honderden, die zulks niet alleen voorgeven, maar zich werkelijk inbeelden te zijn, naauwelijks drie gevonden worden) ten volle te overtuigen, dat, om, in soortgelijke bovenzinnelijke waarheid, tot waarheid en genoegzame zekerheid te komen, eene Goddelijke Openbaring voor ons menschen, aardbewoners, Adamskinderen, niet alleen nuttig en wenschelijk, maar volstrekt onontbeerlijk is."

Het Evangelie van CHRISTUS, leert ons den waren weg ten leven kennen, en beantwoordt alzoo de groote vraag: *wat waarheid is?*

N°. 3. Is eene voorlezing in het Arnhemsche Letterkundig Genootschap gedaan, door Mr. J. F. SCHEIDIUS, die ook te *Franeker* eens het Hoogleeraar-Ambt loffelijk bekleedde, over den dood van PAPINIANUS, geveld door het zwaard van Keizer CARACALLA. Eene enkele onnaauwkeurigheid., in eene aanteekening door eenen der Heeren Uitgeveren ook aangewezen, uitgezonderd, verdient deze Verhandeling, als een aangenaam bewijs opleverende, van des Schrijvers voortreffelijke denkwijze en goeden smaak, zeer geroemd te worden. Waarlijk, met aan den beroemden Romeinschen Regtsgeleerde PAPINIANUS, den

den verdienden lof toe te zwaaijen, heeft SCHNEIDIUS zich eerwaardig betoond.

Hierop volgt eene Verhandeling, *Over de Odinische Godenleere*, en het gebruik derzelve in de Nederlandsche Dichtkunde. Zij is van eenen oudheid- en oordeelkundigen aard, behelst verscheidene niet onbelangrijke wenken; geeft aanleiding tot goede gevolgtrekkingen en is in eenen levendigen stijl uitgedrukt.

N°. 5. Is eene voorlezing van den Amsterdamschen Hoogleeraar J. P. VAN CAPELLE, over de Automaten der Ouden. Waaruit men, door eenige aangevoerde voorbeelden vooral, ziet, dat ook eenige ouden, in de werktuigkunde, reeds zoo verre gevorderd waren, dat zij de aandacht en verwondering van het Publiek wisten op te wekken, en dat dus 't geen men nu van tijd tot tijd vertoont niet zoo geheel nieuw is, als men zich soms wel verbeeldt. Het onderzoek naar de kunststukken der Ouden wordt hierdoor aanbevolen.

Het hierop volgend verslag, omtrent de Verzameling van Handschriften, toebehoord hebbende aan Jonkheer C. A. VAN SIJPESTEIJN, door Jonkheer Mr. J. C. DE JONGE, Substituut Archivarius van het Rijk, is wel beredeneerd, en zoo naauwkeurig, als de Steller dit voor het oogmerk nuttig vond.

De overige plaats van bladz. 387 af, vullen eenige Dichtstukken aan, waarvan het eerste, door den Heer S. F. TIJDEMAN vervaardigd, tot inhoud en opschrift heeft: DANIEL aan het Hof van DARIUS; een Tafereel van de zegepraal der Godsvrucht, gevolgd naar *Dan.* VI. Eene historisch Dichterlijke beschouwing, van eenige aangewezene vrijheden voorzien, waarin haar waarheid hulde gedaan wordt aan den eenvoudigen en zijnen God steeds

steeds getrouwen held, wiens geloof, Godsvrucht, naauwgezetheid en liefde voor zijn volk, zonder onregtvaardigheid en ondenkbaarheid jegens anderen, door verdiensten hoog geroemd te worden. Niemand die dit Dichtstukje leest, zal daarin die levendige verbeeldingskracht voorbijzien, met eerbied voor de heilige waarheid vereenigd, waardoor het zich voordeelig onderscheidt.

De andere hier voorkomende gedichten zijn:

„ De Standvastigheid. Door A. F. SIFFLÉ. De Hemel. Door W. W. MOODT VAN ZUIDSCHARWOUDE. Aan LEONARD VAN WOLBE (1). Door H. TIJDEMAN (1760). In het Album van Mr. J. P. KLEIJN. Door *Denzelfden* (1788). In hetzelfde Album. Door H. VAN ALPHEN. In hetzelfde Album. Door J. HINLOPEN. In den Vriendenrol van Vrouwe A. OCKERSE, Wed. KLEIJN. Door J. M. KEMPER. In het Album van mijne waarde Vriendin, FENNA MASTENBROEK. Door P. V. R. geb. M. Aan mijnen Vriend E. L. VAN HEECKEREN, bij het Overlijden van zijne Moeder. Door J. M. KEMPER. Aan mijne Vriendin * ** ****, na hare bevalling van eene Dochter. Door G. E. DUVAL BLOTHOUWER. Aan den Heere * **** op zijn Dertigsten Verjaardag. Door *Denzelfden*. Aan Mr. H. W. TIJDEMAN, bij het vieren van zijn vijf-en-twintigjarig Huwelijk, en de gelijktijdige Echtverbindtenis van zijne Oudste Dochter, den 7 Februarij 1827. Door A. F. SIFFLÉ. Broederlijke Huwelijks-Wensch, 19 April 1827. Door G. C. BRILLENBURG. Klagt over de ramp, Z. M. Schepen van Oorlog *Wassenaar* en *Waterloo* overkomen, in den storm van 14 en 15 Januarij 1827. Door A. E. A. J."

Ze zijn in waarde, zoo wel als van inhoud, verschillende, en zullen met genoegen gelezen wor-

„ (1) [Aldus moet de naam gelezen worden], niet VAN WELDE]."

worden, door hen die de deugd beminnen; en voor liefde en vriendschap zich gestemd gevoelen.

Wegens de kortheid, plaatsen wij hier het versje van H. VAN ALPHEN, geteekend *Utrecht*, den 2den October 1782, in het Album, van Mr. J. P. KLEIJN.

Wat zal ik schrijven? — duizend gedagten
Zweeven me aanlokkend voor de verbeelding:
Ja *ik bemin U!* Zal ik het schrijven?
Neen! dit gelooft gij!
Liever beleden, dat ik, met blijdschap
Aan uw vermogens dankbaar gedenkend,
Vuriglijk bidde: „ *Laat zijn talenten*
Gode gewijd zijn!

REDEVOERING, *ter Feestvierende Herinnering van den Akademischen leeftijd, uitgesproken in* 's Gravenhage *den* 23*sten Julij* 1828, *door* J. H. VAN DER PALM. *Te* Leyden, *bij* D. du Mortier *en* Zoon, 1828. 52 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is* 50 *Cents.*

Treffend was voorzeker de plegtigheid, bij welke deze redevoering werd uitgesproken; maar innemend ook die rede zelve. Het verwonderde ons geheel niet, uit verschillende monden van bevoegde Feestgenooten, al spoedig na de uitvoering, dezelve hoog te hooren roemen, maar nu wij dezelve gelezen hebben, kunnen wij aan dezen lof, als regtmatig, ook onze toestemming geven. Wij hebben dezelve toch doelmatig, hartelijk, ernstig en wel doordacht gevonden, den welsprekenden VAN DER PALM waardig.

Eene ontleding zullen wij, ter bevestiging hier-

hiervan, niet noodig hebben onzen lezer mede te deelen, daar eene prijswaardige weetgierigheid en belangstelling ieder uitnoodigen, om daaraan door de lezing zelve voldoening te verschaffen. Het slot alleen, schrijven wij ten besluite af:

„ Dat Nederland de zetel zij en blijve van wetenschap en kunst, van letteren en echte geleerdheid! Dat de Vaderlandsche Hooge Scholen nimmer van hare grootsche instelling ontaarden, en de Leydsche haren ouden roem onbezoedeld handhave! Dat alle Nederlands ingezetenen, en wij met hen, gedachtig aan algemeene en bijzondere gunstbewijzen, aan openbaren en huisselijken zegen; aan 't geen wij in onze jeugd, in in onze gevorderde jaren, in onzen ouderdom genoten, niet ophouden den God onzes levens en onzer goedertierenheid den dank onzer harten, onzer lippen en onzer daden, toe te brengen; opdat Nederland, door God beschermd en beweldadigd, niet slechts genoemd worde, maar in waarheid zij en blijve, het gelukkigste land van den aardbodem!"

„ Dat willen wij inzonderheid, Feestgenooten! de stemming onzer gemoederen in dit uur onzer plegtige bijeenkomst, willen wij met ons nemen, en bewaren, en aankweeken, zoolang het ons nog gegund zal zijn, Gods goedheid in het land der levenden te vermelden. Ook aan den vrolijken disch, wanneer de feestbeker zal rondgaan, zullen wij deze ernstig en dankbaar blijde gemoedsstemming niet doen verloren gaan. En nu, daar ik hoop mijne taak volbragt te hebben, sluiten wij met feestelijk uitgeboezemde heilbeden:"

„ LEVE AL WAT NEDERLAND TOT EER EN NUT VERSTREKT!"

„ LEVE NEDERLANDSCHE KUNST EN WETENSCHAP, GELEERDHEID EN LETTEREN!"

„ LEVEN ALLE NEDERLANDSCHE AKADEMIEN!”
„ LEVE DE LEYDSCHE HOOGE SCHOOL!”
„ LEVE HET VADERLAND!”
„ LEVE DE KONING!”

Daar zeggen wij *Amen* op.

Het Leven van NAPOLEON BONAPARTE, *Keizer der Franschen. Met eene voorafgaande beschouwing der Fransche Omwenteling. Door* SIR WALTER SCOTT. *Uit het Engelsch vertaald, door* J. G. SWAVING, *Interpretor voor het Hof van Justitie aan de Kaap* de Goede Hoop, *en Schrijver van onderscheidene Werken. Vijfde Deel,* 390 *Bladz. en Zesde Deel,* 396 *Bladz.* Te Dordrecht, *bij* Blussé en van Braam, 1827. *In gr.* 8*vo. De prijs dezer beide Deelen is f* 5 : 30.

Met de beschouwing van de verschillende denkwijze, over het verdrag van *Amiens*, van het Engelsche Ministerie en den eersten Consul, wiens onverzadigbare eerzucht te regt hier genoemd wordt, zijne ingekankerde kwaal, (die hem dan ook eindelijk ten verderve voerde,) — vangt het vijfde Deel aan, welks eerste Hoofdstuk dan hem ook reeds den titel van *Groot-bemiddelaar der Helvetische Republiek* leert aannemen. Het tweede eindigt met het berigt van de Oorlogsverklaring van *Engeland* aan *Frankrijk* (18 Mei 1803.) De Schrijver doet daarop een terugtred, en vermeldt *Hoofdstuk* III. eenige gebeurtenissen, die sedert het sluiten van het verdrag te *Amiens*, in *Frankrijk*, voorvielen, ten aanzien van *St. Domingo*, en de pogingen, welke BONAPARTE in 't werk stelde, om steeds hooger te klimmen; vat dan den draad weder op, en schetst *Hoofdstuk* IV. de wederzijdsche aangewende pogingen, om den weder begonnen strijd naar hunnen wensch te

doen

doen eindigen. De vijfde en zesde, leveren een beredeneerd verhaal op, van de onregtvaardigheden en gruwelen door BONAPARTE gepleegd, gedurende dit tijdvak, als, tegen den Hertog van ENGHIEN, PICHEGRU, den Kapitein WRIGHT, RUMBOLD, Lord ELGIN, MOREAU en anderen. Het VII *Hoofdstuk*, herinnert, aan het gelukte plan van NAPOLEON, om Keizer van *Frankrijk*, en vervolgens ook als Koning van *Italië* te *Milaan* gekroond te worden, en de *Ligurische Republiek*, als een gedeelte van het Fransche Rijk, te doen beschouwen. De redeneringen van den Engelschen Schrijver, hebben ons hierbij minder bevallen, dan in de voorgaande Hoofdstukken dezes Deels.

Met het berigt, dat de nieuwbakken Keizer eenen brief aan den Koning van *Engeland* schreef, en het antwoord daarop, van den Engelschen Geheimschrijver aan TALLEIJRAND, vangt het VIIIste *Hoofdstuk* aan, en het wordt besloten, met de lafhartige overgave van *Ulm*, door MACK, dat hier niet ten onregte voorzeker *onervaren* genoemd Legerhoofd, zoo de nakomelingschap, hem nog geen erger naam behoort te geven. Zijn naam kan althans onder ordentelijke lieden, onder menschen van eer en trouw, niet genoemd worden.

Zijn werk was het, dat den Franschen nu de weg gemakkelijk viel naar *Weenen*, dat de geheele Veldtogt voor *Oostenrijk* en *Rusland* treurig eindigde, gelijk dan ook, in het IXde *Hoofdstuk*, die in ons oog akoos smartelijke gebeurtenis vermeld wordt, zoo als dezelve met den *Presburger Vrede* eindigde, op den 26sten December.

Het tiende *Hoofdstuk*, schetst den wederkeerigen toestand van *Frankrijk* en *Engeland*, de vijandelijkheden met *Spanje*, de verheffing van de Gebroeders JOZEF BONAPARTE, tot Koning van *Napels*, en LODEWIJK NAPOLEON, tot Koning van *Holland*, en van het verkrijgen van Vorstendom-

 men

men in *Italië*, voor de Zusters van NAPOLEON, en vermeldt., hoe NAPOLEON zelf zich tot beschermer van het *Rijnverbond* opwerpt.

De val van *Pruissen*, is de hoofd-inhoud van het XIde *Hoofdstuk*, met het geen daar onmiddelijk voorging en op volgde. In *Hoofdstuk* XII, ziet men, hoe ongunstig zich NAPOLEON, na dezen bijna voorbeeldeloozen voorspoed, liet kennen, in de handelwijze, tegen den Hertog van *Brunswijk*, in de behandeling der kleinere Vorsten, in de verheffing van JEROME, tot de Kroon van *Westphalen*, en de voorwaarden welke hij den Koning van *Pruissen* voorschreef, en niet minder, in het nimmer gehoord besluit tegen de Engelschen, 't welk wij hier, als een staal van de uiterste dwaasheid, en eene inderdaad uit onbegrensde trotschheid en wraakzucht voortgesprotene onzinnigheid behelzende, meenen te moeten overnemen, met de voorwaar niet ongegronde aanmerkingen van SCOTT.

„ 1°. De Britsche eilanden zijn in staat van opsluiting verklaard. 2°. Alle briefwisseling en alle koophandel met Engeland is verboden. Alle brieven naar Engeland, of aan een Engelschman luidende, zullen op de postkantoren aangehouden worden. 3°. Ieder inboorling van Engeland, die zich in de landen ophoudt, welke door onze troepen, of door die onzer bondgenooten bezet zijn, zal krijgsgevangen gemaakt worden. 4°. Alle koopgoederen en elk eigendom, van welken aard ook, behoorende aan onderdanen van Engeland, zullen worden verbeurd verklaard. 5°. Alle voorwerpen, die van Engelsche nijverheid, of van de Engelsche kolonien afkomstig zijn, zullen insgelijks als verbeurd verklaarde goederen beschouwd worden. 6°. De helft van de opbrengst dier goederen zal ter vergoeding dergenen verstrekken, die hunne schepen op zee door

de Engelsche kruisers hebben verloren. 7°. Schepen, van Engeland, of deszelfs koloniën komende, zullen in geene onzer havens mogen binnen loopen."

„Nog vier andere artikels verstrekten ter uitvoering van het besluit, hetwelk tevens aan de bondgenooten van Frankrijk moest medegedeeld worden."

„Dit was het eerste eener lange reeks van willekeurige besluiten, waardoor Napoleon, terwijl hij de geldmiddelen van Engeland zocht te vernielen, den geheelen koophandel van Europa belemmerde, en de banden, voor zoo ver hij kortstondig vermogt, verbrak, tusschen verwijderde volken, die, door de ruiling, van den wederkeerigen overvloed op de nuttigste wijze gevlochten worden. Wij kunnen genoegzaam over de spanning en moeijelijkheden oordeelen, die door deze plotseling verbodene gemeenschap met Engeland ontstonden, indien wij slechts nagaan, hoe vele voorwerpen van dagelijks gebruik uit vreemde gewesten tot ons komen, die voor ons door de gewoonte als tot noodzakelijkheden zijn geworden."

„Het ongenoegen dergenen, die zich van hunne dagelijksche benoodigdheden zagen beroofd, werd nog door de wanhopige uitboezemingen der meeste kooplieden van het vaste land overtroffen, die met geheele vernieling hunner middelen van bestaan werden bedreigd, terwijl men voorgaf hunne verliezen, die zij door de Engelsche kruisers mogten geleden hebben, te lenigen. Hamburg, Bordeaux, Nantes en andere koopsteden zochten door verzoekschriften en afgevaardigden eenige wijziging op een besluit te verkrijgen, dat den geheelen handel den doodslag gaf. Men zeide, dat zoodanig verbod een algemeen gebrek van betaling moest veroorzaken. „Het zij zoo," antwoordde de keizer; „hoe

 „min-

„ minder de kooplieden op het vaste land kunnen
„ betalen, des te grooter zal de nood der koop-
„ lieden te Londen zijn. Hoe minder handelaars
„ in Hamburg, des te minder verleiding tot sluik-
„ handel met Engeland. Engeland moet verne-
„ derd worden, al zou de beschaving daardoor
„ ook eenige eeuwen verachteren, en al zouden
„ wij tot de oude wijze terugkeeren van den
„ koophandel bij ruiling te drijven."

Dan, al het vermogen van Napoleon schoot te kort, om eeuwenoude betrekkingen te doen ophouden, die schier ieders belang raakten. De Koophandel, rijk aan vindingen, nam, gelijk een nieuwe Proteus, allerlei gedaanten aan, om het verbodstelsel te ontduiken. Valsche bescheiden van allerlei soort dienden tot uiterlijke vertooning, terwijl zelfs zij, die de uitvoering van 's keizers besluiten moesten handhaven, den sluikhandel bevorderden. Douanen, magistraatspersonen, generaals, prefekten, ja bloedverwanten van Napoleon, leenden het oor liever aan de verleidende stem van het belang, dan aan zijne stuursche bevelen; en de Britsche handel, ofschoon met veel bezwaar vergezeld, bloeide ten spijt der keizerlijke verbodswetten. Wij zullen daarna van het vermeerderde geweld spreken, waardoor Napoleon zijn doel zocht te bereiken. Intusschen zij het genoeg hier aan te stippen, dat deze daden van gestrengheid den geest der volken meer en meer tegen hem moesten verbitteren; en, terwijl hij aldus de algemeene welvaart tot offer zijner vijandschap tegen Engeland wilde gebruiken, groef hij inderdaad eene mijn onder zijne eigene schreden, die hem in den afgrond sleepte, voordat de veiligheid van Engeland nog ernstig was gekrenkt geworden."

In het XIIIde *Hoofdstuk*, beschouwt schrijver *Polen*, en NAPOLEONS handelwijze omtrent dat Land,

Land, vermeldt den Oorlog met de Rusfen, en alzoo den vermaarden Slag van *Eijlau*, op den 8sten Februarij geleverd, dien van *Friedland*, op den 3den Junij, en den daarop gevolgden Vrede van *Tilsit*, en NAPOLEONS terugkomst op zijn Paleis te *St. Cloud*, den 27sten Julij.

Het zesde Deel vangt aan, *H.* I. met kortelijk eenige Staats- en Krijgs- gebeurtenisfen te vermelden, die, hoe zeer dan flechts eene geringe wijziging op de groote belangen van *Europa* geoefend hebbende, toch het karakter der partijen kenbaar maakten, (zoo fchrijft SCOTT,) en ons beter opvolgende daadzaken kunnen verklaren, die gewigtiger gevolgen hadden; en daarop volgt een overzigt van het binnenlandfche beftuur van *Frankrijk*, toen het geheel van NAPOLEONS wil afhing, en geen tegenfpoed nog eenen gebleden den invloed, op zijne daden uitoefende, in het IIde *Hoofdftuk*. Wij erkennen, dat zulke teruggangen, overzigten en opmerkingen derzelver nuttigheid hebben, maar op die wijze worden zulke werken, als het tegenwoordige, toch al te zeer gerekt. Het fchijnt dat SCOTT zijn eerfte plan onder het fchrijven zeer verwijd, of welligt ook minder geregeld te voren zijn plan doordacht en afgeperkt heeft, eer hij met fchrijven eigenlijk aanving. Het is ons voorgekomen, dat men dit gebrek meermalen ontdekken zal.

Het gebeurde in *Kalabrië*, de door de Engelfchen gewonnen Slag te *Maida*, de Krijgsverrigtingen tegen Turkije, het landen in- en verlaten van *Egijpte*, door de Engelfchen in 1807, hunne verovering van *Curaçao* en *de Kaap de Goede Hoop*, hunne inneming van *Koppenhagen* enz. zijn de voornaamfte zaken, die in *Hoofdftuk* I. kortelijk behandeld worden.

Het IIde *Hoofdftuk*, begint met het overzigt van het binnenlandfche Regeringsftelfel, van NAPOLEON,

LEON, ten tijde van den Vrede te *Tilsit*, met de vernietiging van het Tribuunschap, en vermeldt vervolgens den Staatsraad, de Praefecturen, en het Wetboek NAPOLEON, dat vergeleken wordt (waartoe was dat hier noodig?) met de Engelsche regtspleging en andere redeneringen. In het IIIde *Hoofdstuk*, komen het opvoedingsstelsel, de Hooge School, de Lijceën, zelfs het ontworpene leergesticht te *Meudon*, in aanmerking. In *Hoofdstuk* IV. wordt gehandeld over de Krijgsdienst, de loting of Conscriptie, de nieuwe wijze van Oorlogvoeren, de inrigting der Fransche Legers, de Vrijbuiterij, NAPOLEONS Staatkundig gedrag omtrent zijne officieren en soldaten, en over het veranderde karakter van den Franschen Krijgsman, in- en na de omwenteling.

Met het Vde *Hoofdstuk*, is deze wandeling weder afgeloopen, daar de Schrijver nu de gevolgen van den *Tilsitschen Vrede*, en de denkwijze van NAPOLEON, bij het sluiten daarvan, zich voorstelt, het Continentaal stelsel in aanmerking neemt, van *Spanje* en *Portugal* begint te spreken, de listige Staatkunde van BONAPARTE beschouwt, en het Fransche Leger in *Spanje* laat rukken, waarmede een Oorlog aanving, waarvan NAPOLEON later zelf moest getuigen: — „die oorlog heeft mij in het ongeluk gestort — mijne krachten verdeeld — alle mijne krachten overmand — mijne zedelijkheid gekrenkt." Maar men kan nooit op de gezegden van eenen man zich verlaten, die zich altijd naar de omstandigheden uitte en nimmer zijne grenzenlooze eerzucht wist te matigen, zelfs niet in zijne vernedering. In de VI, VII, VIII, IX en Xde *Hoofdstukken* wordt de aandacht met dezen treurigen oorlog bezig gehouden, terwijl in het XIde de lezer op het nieuw tooneel des oorlogs met *Oostenrijk* geplaatst wordt, het XIIde

on-

onder andere den flag van *Aspern* vermeldt en dien bij *Wagram*, met de daarop gevolgde wapenfchorfching, en het XIIIde het gedrag van *Rusland* en *Engeland* in deze befchouwt, de landing der Engelfchen op *Walcheren* herinnert, de vereeniging van den kerkelijken ftaat met het Fransche rijk, de wegvoering van PIUS VII. naar *Savona*, en den vrede te *Schönbrun* gefloten, mededeelt.

De lezer ziet, uit deze zamengetrokkene opgave, welke orde de Schrijver hier gevolgd is, wat deze beide deelen hoofdzakelijk behelzen en hoe verre dezelve de nieuwe gefchiedenis vervolgen.

Het omflagtige moet een ieder in het oog vallen, en dat was ook wel vooraf van eenen Schrijver als SCOTT, aan het fchrijven van Romans gewoon, te verwachten. De aanmerkingen en uitweidingen, waarmede deze deelen ook rijkelijk voorzien zijn, hadden korter en puntiger moeten zijn, en men bemerkt in zijne beoordeelingen meermalen al te zeer, tot welke natie de Schrijver behoort; ondertusfchen moet men toch ook aan den anderen kant erkennen, dat hij zich wel moeite heeft gegeven, om de waarheid zoo onpartijdig hem mogelijk voor te ftellen, en tevens dat hij niet zelden ook juiste aanmerkingen onder zijne befchouwingen heeft ingevlochten, die het nut der lezing kunnen bevorderen

Wie geen vreemdeling is, in de tijden der rampzalige beroering, welke wij beleefd hebben, waarin menfchen als BONAPARTE was, van zich kunnen doen fpreken, zal zich onder de lezing veel weder levendig herinneren, dat niet fpoedig behoorde vergeten te worden; en hem aanfporen, om zich te verheugen en God te danken, dat Dwingelanden, als een NAPOLEON was, buiten de gelegenheid gefteld zijn, om zulke vreesfelijke beroeringen aan te rigten, en daarvan partij

te

te trekken, om hunne grootheid te bouwen, op de puinhoopen van ongelukkigen.

Van de andere Deelen, zullen wij in 't vervolg ook eenig verslag leveren.

Onderwijzende GEDICHTJES *uit de Natuur ontleend, voor Kinderen op de Buitenverblijven. Door* J. HAZEU CZN. *Met 29 Afbeeldingen. Te* Amsterdam, *bij* G. Portielje, 1828. *VI en 92 Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 25.

De Heer HAZEU, schreef dit boekje voor kinderen van zes of acht jaren, op dat zij deze Gedichtjes lezende, daardoor opgeleid mogen worden, tot eenen Godverheerlijkenden wandel, en niet onverschillig dus de schoone werken der natuur beschouwen. De versjes zijn voor de kinderen verstaanbaar, en zullen voorzeker, offchoon men ze ook al onder de schoonste niet kunne rangschikken, hun wel bevallen, en ook nuttig kunnen zijn. Zie hier een staaltje:

De voog'len zingen zacht hun lied,
Gaan kwelend' naar de rust;
En, waar mijn oog hier henen ziet,
't Wordt als in slaap gesust.

Hoe groot zijt Gij, mijn Schepper! niet,
Die ook van mij verwacht,
Dat ik U love in 't avondlied,
Bij 't vallen van den nacht.

Ik love U, lieve goeddoend God!
Voor 't leven, spijs en drank;
Ontvang, voor al dit zoet genot,
Mijn' kinderlijken dank

Heb ik deez' dag mijn' pligt gedaan,
'k Leg mij dan rustig neêr,
Tot ik de Zon weêr op zie gaan,
Ontwakende, U ter eer!

Hiermede zij dit boekje, dat zich ook door netheid van druk en plaatjes aanprijst, aanbevolen.

MENGELWERK.

TOT
GEDACHTENIS
VAN
GODFRIED LEHMAN DE LEHNSFELD.

In zijn leven Predikant te *Westmaas*, en Scriba van den Ring van *Oud-Beijerland*, in de Classis van *Dordrecht*.

Er is geen titel welke meer verspild, en menigmaal ongepaster gegeven wordt, dan de naam van *Groot*, terwijl meestal de zoodanigen daarmede vereerd worden, die niet door groote en edelmoedige daden uitgemunt, maar de wereld, door hunne geweldenarij en wreedheid bedroefd, en den kring hunner veroveringen zoo ver mogelijk uitgebreid hebben.

Waren zoodanige Vorsten dezen naam waardig, die aan het heil hunner Staten werkzaam waren, aan enkele veroveraars en slaven hunner hartstogten, kunnen wij dien nooit geven; maar vinden, dat hij denzelven met meerder regt draagt, die met den aanleg voor eenen grooteren werkkring, uit geloof aan Gods Voorzienigheid te vreden is in eenen kleineren, en daarin dat zuit tracht te doen, wat zijne hand vindt om te doen, en alle zijne vermogens aanwendt, om het waar en wezenlijk geluk der genen, tot welke hij in betrekking staat te bevorderen.

Groot kan dus de Vorst zijn, die het kleinst gebied heeft, grooter dan hij, wien millioe-

liedenen gehoorzamen; groot kan men in elken werkkring zijn, hoe gering geschat door de wereld, en hoe weinig bekend buiten de plaats zijner woning.

Hoe vele voorbeelden van zulke edele en brave, zal deze en gene verborgen ſtreek der wereld, menig afgelegen dorp doen kennen, wanneer eenmaal de dag der algemeene vergelding daar is.

Onder die waarlijk edele en groote Mannen, en in eenen kleinen, en onbekenden kring werkzaam; kunnen wij voorzeker hem tellen, ter wiens gedachtenis wij deze regelen op het papier ſtelden, en voorgenomen hadden te ſchetſen. In een afgezonderd oord onzes Vaderlands, onder eenvoudige Landlieden, was hij werkzaam; ſchoon toegerust met gaven en vermogens van geest en hart, welke hem voor menigen grooteren werkkring in het Maatſchappelijk leven hadden geſchikt gemaakt; was hij onderworpen en te vreden in zijnen kleinderen kring, getroostte hij zich de ontbering van alle die genoegens, welke anderen in zoo rijke mate ſmaakten, en leefde voor zijne beſtemming; en menig een, die het goede kent, wat hij bij ervaring van hem inoogstte, dankt God voor dien edelen en braven, en verwacht voor hem de vergelding, welke de wijze Voorzienigheid, voor eene betere wereld heeft bewaard.

Het is GODFRIED LEHMAN DE LEHNSFELD, welken ik bedoele, en tot wiens gedachtenis ik voornam eenige weinige volzinnen te ſchrijven, opdat uit zijn voorbeeld vele jeugdige arbeiders, in de dienst des Evangeliums, mogen leeren, te vreden in eenen kleineren werkkring, al dat nut te doen, dat hunne hand vindt om te doen; terwijl zij dan voorzeker meerdere eere waardig zullen zijn, dan zij die in den ſchitterendſten ſtand ge-

geplaatst, voor hunne bediening minder waren, dan zij zouden kunnen zijn.

Niet vele jaren kenden wij den overledenen, maar van het oogenblik af dat wij hem leerden kennen; en vooral na het geen wij, bij zijnen dood, van zijn edel bestaan te weten kwamen, behoorden wij tot zijne bewonderaars, en kwam de wensch in ons op, om zijn leerzaam en stichtelijk voorbeeld aan anderen voor te stellen.

Ik wil u LEHMAN, als Leeraar, als Huisvader, als Christen, als groot in eenen kleinen kring doen kennen.

I. Geboren uit deftige, schoon dan geenszins met tijdelijke goederen rijk bedeelde ouderen, kwam hij in den jare 1770 in het steedje *Ravestein* ter wereld.

Als kind en jongeling moest men voor hem, zou hij eenige beschaving deelachtig worden, van die middelen gebruik maken, welke op zijne geboorteplaats voor handen waren, en op een Seminarium van Jezuiten ontving hij het eerste maar toch grondige onderwijs in talen en wetenschappen, en gelukkig is hij, onder den zegen Gods en het gedurig onderwijs van zijne ouderen, voor de indrukken zijner Jezuitische Leermeesters bewaard gebleven, en hebben dezelve hem de waardij van het verlicht Protestantismus steeds in zijne ziel geprent.

Langer dan tot in zijn zestiende jaar durfden deze waardige ouders hem in de *Raveſteinſche* school niet te laten, maar plaatsten hem onder het opzigt en de leiding van eenen man, van wien hij altijd met hoogachting sprak, den Wel Eerwaardigen Heer EVERAARS, destijds Predikant te *Aarlanderveen*; waar hij, in den kring van het stille dorpsleven opgeleid, op zijn achttiende jaar werd bekwaam geacht om de Akademische lessen bij te wonen.

Zes

Zes jaren lang genoot hij te *Leyden* het onderwijs van voorname mannen, onder welke de verlichte Godgeleerde BRÖSSIUS BROES, zijn bijzondere leermeester was; van dezen toch, van zijne talenten, gaven en genegenheid om vlijtige jongelingen te vormen, hoorden wij hem meermalen spreken.

Nu scheen dan onze jeugdige LEHMAN zijne gewigtige loopbaan te zullen intreden, en in een der afgelegenste Koloniën van ons Vaderland het Evangelie der zaligheid te verkondigen, dit bleek echter van achteren, Gods plan niet met hem te zijn.

Voor de Predikdienst opgeleid ten koste van Bewindhebberen der O. I. C. bood hij zich toch in den jare 1794. aan het onderzoek naar zijne bekwaamheden aan, en werd in het naburig *Rotterdam*, voor zijne bestemming bekwaam geacht, en voor de H. dienst in de Koloniën ingezegend; werkelijk begaf hij zich naar *Java* op reis. De oorlog echter, die toen opkwam, belemmerde zijnen overtogt, en LEHMAN werd gedrongen, verscheidene maanden in *Plijmouth* te verblijven; zonder uitzigt om zijne reis te vervorderen. Niet onvruchtbaar echter was voor hem het verblijf in dit land, het maakte hem bekend met den tongval en de uitspraak der Engelsche taal, welke hij naderhand aan zijne leerlingen met zoo veel vrucht onderwees.

Hij kreeg echter vrijheid om naar het Vaderland terug te keeren, maar verbonden aan Bewindhebberen der O. I. C. kon hij daar naar geene vaste standplaats uitzien, en heeft hij, elf maanden lang, voor den godvruchtigen vader zijns Leermeesters de predikdienst waargenomen te *Amsterdam*, en kweekte daar voorzeker die mate van beschaving aan, welke hem onderscheidde, en die levenswijsheid, welke

al-

allen die hem kenden, zoo zeer in hem bewonderen moesten.

Toen hem evenwel het uitzigt geheel benomen werd, om, naar zijne roeping, in *Neêrlands Oost-Indiën* werkzaam te zijn, als Prediker van het Evangelie, bragt een kortstondig verblijf bij eenen zijner oudste en bestendigste vrienden, den Wel Eerwaardigen Heer J. KNOTTENBELT, te *Mijnsheerenland*, hem op het denkbeeld, om zijn ontslag te vragen van Bewindhebberen der O. I. C. en zich in den weg te stellen, tot het verkrijgen van eene vaste standplaats in ons Vaderland.

Dit gelukte, en op den 16den October des jaars 1796, juist 30 jaren vroeger dan zijn zoon, door denzelfden vriend, werd hij bevestigd door Ds. J. KNOTTENBELT, van *Mijnsheerenland*, op het stille Landdorp te *Westmaas*. En, o zonderlinge bestelling der Voorzienigheid! hij, die bestemd was, om aan het einde der aarde voor het Koningrijk der Hemelen te arbeiden, onder meer uiterlijk beschaafde, maar dikwijls minder deugdzame menschen, werd ingewijd voor de verkondiging van den weg der behoudenis, onder eenige van alle beschaving verwijderde landlieden, en in plaats van eene voordeelige standplaats, viel hem een eenvoudig dorp, en een sober inkomen ten deel.

Hoe gedroeg hij zich echter in dien stillen kring? Er mogen er gevonden worden, die den waardigen man in uiterlijke predikgaven overtroffen hebben, welligt echter niemand in ijver voor zijne roeping, in trouw aan zijne hooge bestemming, in wijsheid en beleid, bij het onderrigt van de aan hem toevertrouwde Gemeente. Hoe afmattend toch zijne bezigheden waren, en met hoe veel zorgen hij in donkere dagen heeft moeten kampen, nooit heeft daaronder het belang zijner Gemeente geleden. Altijd schreef hij met eene

keurige netheid zijne Leerredenen, en zocht, door afwisseling, voor den geest en het hart zijner hoorders nuttig te zijn.

Als een man van verstand, en grondige en algemeene kennis, was hij voorzeker niet in staat, om aan dweepzucht of eenen valschen ijver en gemoedelijkheid voedsel te geven; hij beschouwde echter de godsdienst als zaak van het hart, en van daar, dat onder eene verstandige verscheidenheid, de leer der verzoening door CHRISTUS, van geloof en bekeering, van deugd en godzaligheid den hoofdinhoud zijner Leerredenen uitmaakten. Ernstig drong hij aan op de waarneming van de openbare godsdienst, en op de uitoefening van het geloof, dat door de liefde werkzaam is. Ja, om overtuigd te worden van zijne belangstelling in de zaak van het Evangelie, behoefde men slechts zijn verkeer in zijne Gemeente gade te slaan, hoe hij de eenvoudigen leidde, en de *Westmaassche* Gemeente eene der meest zedelijke in dezen oord wierd, die ook, na eene bijna dertigjarige Evangeliedienst van hunnen Leeraar, boven vele in eene getrouwe bijwoning van de openbare godsdienst uitmunt, en onder welke men het minst van onzedelijkheid en broeddronkenheid, de smet van onzen tijd, hoort.

Onze waardige LEHMAN was de raadsman der dwalenden, de vertrooster der bedroefden, en menige twist en oneenigheid in de huisgezinnen, werd door zijnen raad en bemoeijing gestild en bijgelegd.

Hij was een verstandig bestuurder van de geldelijke belangen der armen, en pligt eischt het, der waarheid te huldigen en te verklaren, dat onder zijn toezigt de behoeften der armen nergens meer vervuld, en de belangen der kasse tevens meer werden in het oog gehouden, dan op zijne standplaats, waar ook de staat der Kerk en Predi-
kants-

kantswoning, zonder schade of bezwaar der Gemeente, op den voordeeligsten voet gebragt werd.

Waarlijk groot is in ons oog de man, die met zoo vele talenten van taalkennis, wijsbegeerte, uitlegkunde, geschiedkunde, ruim te vrede was in zijnen kring, en menigmaal door zorgen des levens en vele bezigheden gedrukt, zoo ijverig werkzaam in de opstelling en uitvoering zijner Leerredenen, in de behartiging van de algemeene en bijzondere belangen, van zulk eenen eenvoudigen kring van menschen, als de *Westmaansche* Gemeente bevatte; want in geen deel zijner heilige bediening kon men hem, in alle die jaren, van de minste ontrouw of laauwheid eenigermate verdenken, laat staan beschuldigen, en met regt treurde men als over een onoverkomelijk verlies, toen de mare zijnes onverwachten doods, in de ooren zijner hem lievende vrienden klonk.

II. Niemand is groot voor zijne huisgenooten, zeide eenmaal een aanzienlijk Vorst; en hoe veel waarheid bevat deze uitspraak! Want hoe velen, die onze bewondering afpersen in het openbaar leven, dalen in onze schatting, wanneer wij hen in het verkeer onder hunne huisgenooten gadeslaan. LEHMAN was ook groot in den huisselijken levenskring, een eerbiedwaardig en getrouw huisvader, en kan ten deze voor ieder, maar vooral ook voor Leeraren, bij zulk een beperkt inkomen, en onder zoo vele bezwaren, ten voorbeelde dienen.

Niet lang na zijne aankomst op zijne Standplaats, koos zich LEHMAN eene brave Echtgenoote; wier roem van huisselijke deugd, van trouw en ijver voor de haren op de plaats zelf, en in den mond van naburige vrienden, eene luide lofspraak vindt. Een aantal kinderen schonk hem deze vrouw. Hij had steeds eenige Jonge-

lieden, welke hij bijzonder voor het Akademisch onderwijs opleidde, met ijver wijdde hij zich aan de vorming en verzorging van deze toe; niet alleen dit, hij nam ook de verpleging van eene oude en zwakke Moeder voor zijne rekening, en aarſelde zelfs niet, om den Zoon van een zijner Schoonbroeders, als kind tot zich te nemen, en voor de beſtemming, waarin hij nu welligt dankbaar werkzaam is, op te leiden.

In dat tijdperk, troffen hem evenwel zware huiſelijke rampen, en menigvuldige beproevingen. Reeds lang toch had den braven Echtgenoot, een gevaarlijk en angstwekkend gezwel der brave huismoeder, bezwaard. Het vooruitzigt daaromtrent, werd van tijd tot tijd donkerder, en bleek eindelijk, na vruchtelooze inroeping van den raad der Heelmeesters, een ongeneeslijke kanker te zijn; om van eene groote zwaarmoedigheid, die haar daar bij van tijd tot tijd overkwam, niet te gewagen.

Verbeeldt u nu den toeſtand diens braven, op eene Plaats, waar destijds geen Heelmeester aanwezig, en het altijd kostbaar en hoogst bezwarend was, dien van elders in te roepen. Ziet hem beladen met zulk een aantal kinderen, de verzorging van eene oude moeder, en van eene zwakke en pijnelijke huisvrouw! — Waar onze brave verſtorvene een blik ſloeg, het was rondsom duister; zag hij op zijne brave huisvrouw, ô hij bemerkte het, hoe zeer zij het zocht te bedekken, wat pijnen zij leed, en hoe veel moeite de verzorging van het gezin haar kostte; zag hij op zijn kroost, met weedom moest hij zich voorſpellen, hoe zij ten eenigen tijd van alle moederlijke verzorging zouden verſtoken zijn. En wat uitzigt boodt hem het verſchiet in de toekomst aan? het was alles duister. De omſtandigheden des tijds, die men toen beleefde, be-

lem-

lemmerden vele ouders, om hunne kinderen aan zijne zorg toe te vertrouwen.

De geregelde betaling van het sober inkomen eens Dorps-Leeraars hield op, en hij woonde op eene plaats, waar men ook al verarmd door vroegere rampspoeden, zoo weinig in staat was den Leeraar van het noodige te voorzien, en de verschuldigde bezolding op te brengen.

Zelf verbond hij zijne brave vrouw, meer dan éénmaal daags, menigen nacht stond hij tot leniging harer smart op, om haar dezelfde lavenis toe te dienen, en na weken van smart en droefheid, moest hij haar, beladen met zulk een talrijk gezin, en in zulke omstandigheden, zien ten grave dalen, en zonder nabestaande en vrienden, behalve zijne kinderen, zonder troost en hulp, dan die van zijne vrienden KNOTTENBELT, overblijven.

Wist iemand wat rampspoeden zijn, LEHMAN wist het: maar gesterkt door het geloof in God, vertwijfelde hij niet Nooit hoorden zijne vrienden en dorpsgenooten, eene klagt van ontevredenheid uit zijnen mond, maar deed hij wat zijne hand vond om te doen.

Den nacht bragt hij grootendeels wakende door, om bij gemis van inkomen als Leeraar der Gemeente, door vertaling van de stukken der publieke Ambtenaren, die des regts en van den burgerlijken stand, datgene te winnen, waarmede hij de zijnen onderhouden kon, en dankbaar was hij aan God, wanneer hij zoo had mogen werkzaam zijn.

Bij dag wisselde hij dit werk, met den arbeid voor zijne Gemeente, en het onderwijs zijner kinderen af, en niemand kon zeggen, dat hij, schoon zonder eenige bezolding, aan één deel daarvan ontrouw werd; waar toe anderen, onder verontschuldiging van onderscheiden aard, zouden hebben overgeheld.

Nimmer was de brave man zonder veel werk;

 want

want zelfs in latere dagen, toen, na de herstelling van ons Vaderland, tevens de zon zijnes tijdelijken voorspoeds, van achter de wolken te voorschijn kwam, was hij in velen opzigte voor de zijnen werkzaam.

Vele vertalingen uit de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen zijn er van hem, en zelfs de uren zijner uitspanning, en van den vroegen morgen, wanneer hij bij een of ander zijner vrienden gehuisvest was, werden daartoe besteed. Wie moet zich niet verwonderen, over het geen LEHMAN, schoon bij zoo veel inspanning als wij genoemd hebben, voor zijn gezin gedaan heeft! Twee Zonen door hem opgeleid, dienen in fatsoenlijken stand ter Zee, en bevelen zich, waar zij komen, door kennis en beschaving aan; een ouder onder zijne Zonen heeft, door zijne opleiding, een fatsoenlijk bestaan, terwijl de jongste, door den vriend zijns Vaders, juist dertig jaren na dat hij denzelven in de dienst van het Evangelie had ingezegend, op den 14 October 1827, is bevestigd geworden aan *de Lindt*, bij *Dordrecht*, waar hij ijverig en onder vele toejuichingen in het werk der Evangeliebediening bezig is.

Hoe eerbiedwaardig mijne Vrienden! is de verstorven LEHMAN voor ons, zelfs zijne Dochters, waren van zijne opleiding niet uitgesloten. Eene derzelver is in lang niet onbedreven, in onze hedendaagsche talen, beide munten door ijver huishoudelijkheid en beschaving uit, terwijl de opleiding der brave Weduw, welke LEHMAN, in 1817, tot Echtgenoote werd, hier toe veel heeft bijgedragen.

Onze LEHMAN was in der daad groot, daar hij als huisvader onder alle die bezwaren, met zoo veel moed en trouw, met zoo veel beleid, werkzaam was, en onder den zegen Gods uit-

uitwerkte, wat hij daarbenevens, en de zijnen, grootendeels tot stand gebragt, mogt achterlaten, zoo dan al niet met groote schatten, zonder eenige schulden echter! Hoe weinigen kunnen met LEHMAN gelijk geacht worden!

Kieschheid verbiedt ons staaltjes en proeven van zijne deugden als huisvader te vermelden, zij zijn menigvuldig, en persen ons de betuiging af, deze man was een braaf en opregt Christen!

Waaraan toch onderkent men den Christen? aan daden en gevoelens; maar dan ook aan geloof, hoop en liefde, waarin LEHMAN juist onder velen uitmuntte.

Bestaat nu het geloof, het Christelijk geloof, in die hartelijke omhelzing van de leer des Evangeliums, dan is men verpligt het bezit daarvan aan LEHMAN toe te schrijven, die alle de leerstukken van onze Christelijke Godsdienst, ook naar de leer onzer Kerk, verstandig, zedelijk, en in volle overtuiging aannam en verkondigde.

Maar is geloof ook het vertrouwen op God, als Vader in CHRISTUS, als den wijzen en goeden bestuurder van alle onze lotgevallen, wie bezat dan in meerdere mate dat geloof, dan onze brave LEHMAN?

Hiertoe kon men brengen, dat hij in den grootsten nood niet wanhoopte, maar steeds het oog hield op zijnen Hemelschen Vader.

Was de ijver voor zijn gezin, en de opleiding van zijne Zonen, in talen en wetenschappen, zonder werkelijk uitzigt op den stand dien zij nu bekleeden, daarvan niet eene proeve? — hij deed in vertrouwen op God, wat zijne hand vond om te doen, en liet de toekomst aan het Gods bestuur over.

Wij hoorden de taal des geloofs en des vertrouwens op God, éénmaal uit zijnen mond, toen eenige vrienden beweerden, dat hij met zoo

vele bezigheden vervuld, zich meer in de gelegenheid moest stellen, om eene voordeeliger Standplaats te verkrijgen. Toen zeide hij, — het was tot onzer en veler opwekking:

„Heb ik dan onder mijne brave en lievende „*Westmaasers*, te vergeefs zoo vele proeven van „de zorg en liefde Gods gesmaakt, die mij toch „met zoo vele kinderen heeft ondersteund en „gevoed, zoo dat ik thans ben die ik ben, en dat „geniete wat ik smake."

„Het zou in mijn geval oneer zijn, voor mijnen God en verzorger, wanneer ik ooit, uit „zucht naar meerder inkomen en eerzucht, „moeite deed, om hooger en aanzienlijker Standplaats te verkrijgen."

Van daar was de man ook altijd zoo ernstig, zoo bedaard, en in de moeilijkste gevallen zijns verstands en rede magtig.

Schoon gevoelig voor de schoonheden der natuur, van hemel en aarde, van stijl en taal, was hij nimmer uitgelaten, altijd matig, eerbaar bij de vrolijkste gesprekken, en zijn onderhoud nuttig en leerzaam.

Nu denkt gij dan ook, dat de hoop eens Christens zijne ziel vervulde; dit was ook zoo M. V.! Menigmaal vervrolijkte hij zich met de gedachte aan de gewesten des lichts, en ging zijn verlangen daarnaar uit. Met deze hoop troostte hij zijne brave vrouw, toen zij hem bij zijne vrienden te *Bemmel* stond te verliezen, daar heen wees hij haar als de plaats der hereeniging, in het geloof aan JEZUS, op wien hij steunde en vertrouwde. In die hoop blies onze waardige LEHMAN, in een 54 jarigen ouderdom, gescheiden van huis en betrekking, den laatsten adem uit. In die hoop rust dan ook daar zijn stof in het graf, en vindt de heilige ziel haro hoop in aanschouwen

ver-

verwisseld, terwijl hare liefde reeds op aarde voor God en menschen gekoesterd, daar wordt gekweekt en bevorderd.

Hij was toch een mensch vol liefde. Betoog hij die liefde vooral jegens zijne betrekkingen, zijne huisvrouw en kinderen, die in diepen weemoed zijn verlies betreuren, niet minder liefde betoonde hij jegens zijne Leerlingen, welke, schoon tot mannelijke jaren gekomen, steeds met den lof der verstandige zachtzinnigheid van LEHMAN vervuld waren, en hem als hunnen vriend en leidsman, zelfs in later leeftijd, vereeren. Het is om zijne liefderijk hart, dat wij den invloed van LEHMAN op het karakter zijner beste Leerlingen moeten toeschrijven; liefde verbond hem aan alle zijne broeders, welke met hem in denzelfden Ring, in dezelfde Afdeeling onzer kerk, arbeidden, en allen, voor zoo ver zij hem kenden, als een opregt en goed vriend vereerden.

Nederig en bescheiden matigde hij zich, bij zijne hooge mate van kennis en levenswijsheid, niets aan, hoe leerzaam men ook zijne gesprekken en onderhoud vinden mogt.

Die liefde verbond hem vooral met zijne Gemeente. Nooit riep zij vruchteloos zijnen raad, zijne hulp en vriendschapsdienst in; waar hij kon heeft hij arme zielen en ongelukkigen geholpen, en nooit zag hij tegen eenig werk op, wanneer het tot genoegen van zijne Gemeente en broeders strekken kon.

De mare van zijnen dood wekte daarom ook aller verslagenheid op, slechts ééne klagt was het: wat hebben wij in LEHMAN verloren, waarom leefde hij niet langer! nu wacht hem rust en vergenoegen. Zijne vaste gezondheid en kracht voorspelden hem een hoogen ouderdom!

God antwoordt echter niet van zijne daden, LEHMAN leeft in beter oord dan deze aarde, God

zal voor de zijnen zorgen, LEHMAN leeft! Hij was reeds groot in een beperkten kring op deze aarde, vindt hij in hooger stand ruimer gelegenheid tot aanwending zijner talenten; daar wordt hij voorzeker schielijker nog grooter, dan hij tot in grijze dagen immer op deze aarde worden kon. Hij rust van zijnen arbeid en smaakt het loon van zijnen Heer!

h. h. *V. D. M.*

DE WATERLEIDING VAN KEIZER VALENS, TE KONSTANTINOPEL.

(*Uit de Landreis van Dr.* WALSCH, *van* Konstantinopel *naar* Londen.)

Het in het oog loopendst voorwerp in *Konstantinopel*, zegt de Heer WALSCH, was voor mij de waterleiding van Keizer VALENS, die zich van heuvel tot heuvel over de Stad uitstrekt, en de bakken in dezelve van water voorziet. Zij is de eenige van alle waterleidingen, waarvan de geschiedenis melding maakt, die overgebleven is. De geschiedenis van haren oorsprong, die zeer merkwaardig is, is deze: Keizer VALENS, vertoornd op de inwoners van *Chalcedon*, die PROCOPIUS begunstigd hadden, liet de muren dezer Stad afbreken. Onder de steenen, vond men eenen, die een opschrift had van dezen inhoud: dat de muren van *Chalcedon*, de Stad *Konstantinopel*, eene groote menigte waters zouden toevoeren. Om deze voorzegging nu te vervullen, liet de Keizer uit deze steenen eene waterleiding bouwen. Ik heb dikwijls bij de waterleiding naar dezen profetischen steen gezocht, maar te vergeefs.

Op sommige plaatsen wordt deze waterleiding door de straten doorsneden, maar op andere loo-

pen

pen deze langs dezelve. Wijnranken en andere slingerplanten hebben alom tusschen de reten wortelen geschoten en tieren welig. De kommen, die deze en andere waterleidingen van water plagten te voorzien, bestaan nog wel, maar niet als zoodanige. Sommige, welke boven open waren, zijn allengs gevuld, en thans tuinen, en die, welke daken hadden, zijn tot andere oogmerken gebezigd. Een dezer, *Philoxenos* (de vriend der vreemdelingen) genoemd, dewijl zij een publieke kom was, is een groot onderaardsch gebouw, dat op marmere pilaren rust, en wordt door de Turken, uit hoofde van het aantal dezer pilaren, *Bin bir derek*, de duizend en een pilaar, genoemd. Zij is gedeeltelijk met aarde gevuld, maar echter nog steeds zeer diep, en heeft een verwelf, dat door zes honderd twee en zeventig marmere zuilen geschraagd wordt, die ieder uit drie pilaren bestaan, welke op elkander gezet zijn. Als zij vol is, kan zij 1,237,939 kubiekvoeten water bevatten, en daar thans het gewoon gebruik van water in *Konstantinopel*, in vier en twintig uren, zes en twintig duizend, zes honderd acht en zeventig voeten bedraagt, zoo zou deze waterbak, een voorraad voor zestig dagen kunnen bevatten. Hij is echter thans droog, en een aantal zijdewinders hebben bezit van denzelven genomen, en verrigten hun werk op den bodem, bijna in eene gansche duisternis. Benevens dezen bak bestaat er nog een andere, dien de Heer CLARKE te vergeefs zocht. Ik vond hem echter toevallig, dewijl ik meer tijd en gelegenheid had, dan deze Heer, en wel naauwkeurig op dezelfde plaats, die door GILLIUS was opgegeven. Ik trad in het huis van een particulier, klom langs eenen langen trap nederwaarts, en stond nu aan den rand van een onderaardsch meer, dat onder verscheidene stra-

ftraten loopt. Het dak was een gewelf, dat door meer dan driehonderd pilaren gefchraagd werd, een aantal pijpen liepen in dit water, waardoor de ftraten daarmede verzorgd werden, zonder dat de inwoners, zoo als GILLIUS reeds aanmerkt, wisten, van waar dit water kwam.

Onder alle kommen, die de zorg der Griekfche Keizers heeft aangelegd, is deze de eenige, die als waterbak is overgebleven, en de traagheid en onkunde der Turken is zoo groot, dat het aanwezen van dezen bak hen, over het algemeen, onbekend is. De Turk, in wiens huis wij naar denzelven gingen, noemde hem *Ifere Batan Sarai* of het onderaardsch Paleis, en zeide: dat zijne buren, hoewel hunne huizen insgelijks boven denzelven liggen, evenwel niets hiervan wisten. In deze waterkom is, gelijk men uit den ftaat der muren en andere omftandigheden kan opmaken, federt de Turken bezit van *Konftantinopel* genomen hebben, weinig of niet bezocht.

Zouden de Rusfen ooit deze ftad belegeren, zoo zou de eerfte behoefte der belegerden water zijn. Zoo als de zaken thans ftaan, zou, wanneer de belegeraars, gelijk zij buiten twijfel doen zouden, de verbindtenis met de waterleidingen affnijden, de ftad het beleg naauwlijks eene week kunnen uithouden. Het is te verwonderen, dat de Sultan, die de voorzigtigheid gehad heeft om de ftad van koren te voorzien, deze waterbakken niet heeft laten reinigen en met water vullen.

De omtrek van de Turkfche hoofdftad wordt door den Heer WALSCH dus befchreven: „ Wij betraden thans de vlakte, die *Konftantinopel* omringt, en genoten een ruim uitzigt naar alle kanten. De eerfte indruk was de volftrekte eenzaamheid, die rondom heerschte. Wij waren naauwelijks een paar honderd ellen van de muren eener groote hoofdftad, waarin 700,000 menfchen

wo-

wonen, verwijderd, maar al waren wij even zoo kort bij *Palmijra* geweest, het had daar niet eenzamer kunnen zijn Hier zag men niets van buitenplaatsen, die gewoonlijk bij groote steden plegen te liggen. Men ontwaarde slechts op een afstand enkelde trekkende buffels, en hier en daar een ruiter. Niets kenmerkt mogelijk beter de traagheid en werkeloosheid der Turken, dan deze omstandigheid. De oevers van den *Bosphorus* zijn daarentegen zeer bevolkt, en van *Konstantinopel* tot bijna aan de zwarte zee, strekt zich als één dorp uit. Ook is de verkeering te water zeer sterk, en de oppervlakte der zee is bedekt met heen en weer varende boten. Deze wijze van beweging komt ook zeer goed overeen, met de Oostersche slapheid. De Turk legert zich op zijne peuluw, rookt zijn pijp, en wordt gemakkelijk gebragt; waar hij wezen wil."

TAFEREELEN UIT RUMELIE EN HET GEBERGTE BALKAN.

Ophelderingen van iedere soort over een land, dat tegenwoordig het tooneel van een zoo gewigtigen Oorlog is, zijn van een algemeen belang, te meer, wanneer de verhaler zoo duidelijk is, als de Engelsche Docter WALSCH, die verscheidene jaren Gezantschaps-Kapellaan, bij Lord STRANGFORD, was, uit wiens beschrijving zijner Landreis van *Konstantinopel* naar *Engeland*, wij hier het een en ander zullen mededeelen.

„ *Konstantinopel*, is niets minder dan onoverwinbaar. Het wordt door de naburige bergen, door middel van waterleidingen, die ligt te verwoesten zijn, van water verzorgd. Er zijn, ja, in verscheidene gedeelten der Stad, nog zeer groote waterbakken door de Grieksche Keizers gebouwd, die bestemd waren, om eene voor de behoefte der be-

bevolking toerekende menigte water te bevatten, als de toevoer van buiten zou worden afgesneden. Maar deze waterbakken zijn, met uitzondering van een, *Philoxenos* genoemd, alle in puinhoopen veranderd. (1) Zelfs de voorheen zoo uitmuntende vestingwerken zijn zoodanig vervallen, dat de Turken die onmogelijk herstellen kunnen, indien de marsch der Russen niet, door onvoorziene hinderpalen vertraagd wordt. (Gelijk de ervaring leert, dat reeds plaats gehad heeft.)"

Eene hoogst merkwaardige omstandigheid, die de Heer WALSCH ook bevestigt, is de overtuiging der Turken, dat de Russen eindelijk *Konstantinopel* overmeesteren zullen. Het is bekend, dat zij de voorkeur geven aan begraafplaatsen, op Aziatischen grond, van waar zij afstammen, en waarheen zij, zoo als zij gelooven, dra weder zullen moeten trekken.

Dit voorgevoel wordt versterkt door oude, onder hen als verhalen des voortijds, rondloopende voorspellingen, die echter op de zwakke en bijgeloovige hoofden der Turken zeer sterk werken. Dat nu een ligtgeloovig en onkundig volk zulke denkbeelden koestert, kan ernstige gevolgen hebben. Doch dit is slechts een der onbeduidenste voorteekenen, van den het rijk dreigenden ondergang. De vernietiging der Janitsaren, was een wijze maatregel voor de bewaring der inwendige rust, maar voor den Russischen inval zal deze omstandigheid zeker voordeelig zijn. De Sultan toch had tot hiertoe nog geen tijd genoeg, om deze Janitsaren te doen vervangen, met even zoo goed geoefende, en voor den roem der halve maan, met even veel geestdrift blakende troepen.

Sul-

(1) De belangrijke beschrijving van dezen Waterbak, is den lezer medegedeeld, hier voor op bladz. 300.

Sultan MAHMUD, is wel niet meer in den bloei des levens, maar bezit echter nog volle jeugdige kracht. Hij regeert omtrent twintig jaren, en onder vijftien jongens, en even zoo vele meisjes, is hij het eenig nog levend kind van zijnen vader, en men zegt, dat hij aan deze omstandigheid zijn behoud te danken heeft. Ware er nog een ander afstammeling van den heiligen stam aanwezig geweest, die volgens zijne jaren den troon had kunnen beklimmen, dan hadden de Janitsaren hem reeds lang afgezet. Hij had twee zonen; de muiters hadden op zijnen oudsten, tienjarigen, hun oog gevestigd, om hem, zoodra hij den behoorlijken ouderdom bereikt had, tot zijnen opvolger te maken, en MAHMUD wist uit ervaring, dat dit even zoo gemakkelijk gedaan, als gezegd kon worden, want zijne beide voorgangers, en onder deze zijn eigen broeder, waren geworgd. Zijn zoon echter stierf, en men verspreidde het gerucht, dat zijn vader hem van kant had gemaakt, het is echter bekend, dat hij aan de pokken stierf; en de Sultan gaf, door het laten vaccineren zijner overige kinderen, aan zijne onderdanen een buitengewoon voorbeeld. Hij betoonde daardoor zijne genegenheid om de Europeesche beschaving, niet slechts in betrekking tot de krijgskunst, zich eigen te maken. Hij is ook in de Oostersche Letterkunde vrij ervaren, schrijft het Arabisch goed, en zijne *hattischerifs*, die hij steeds zelve dicteert of eigenhandig schrijft, worden, wat stijl en inhoud betreft, bewonderd. In zijn privaat leven verraadt hij niets minder dan een man van een somberen, wreeden aard, hij heeft verscheidene dochters van verschillende moeders die hij teeder bemint. Men weet echter, welk eene woeste wreedheid en onbuigzame strengheid hij niet slechts ten opzigte der Raja's, maar ook ten aanzien

zien der Turken zelve bewezen heeft, en hoe weinig hij over het algemeen het leven der menschen telt. Maar hoe hij ook met zijne onderdanen moge gehandeld hebben, de bescherming, die hij de leden van andere natien beloofde, liet hij nooit schenden, en schafte de barbaarsche gewoonte af, om de gezanten naar de zeven torens te zenden. Toen, in het begin van den Griekschen opstand, het gemeen woedend geworden, de Grieken, waar zij die vonden, zonder genade vermoordde, liepen de Franken geen gevaar, en konden in de stad onbezorgd hunne bezigheden verrigten.

De beschrijving die WALSCH ons geeft, van den weg tusschen *Konstantinopel* en den *Donau*, is zeer uitlokkend, hij nam denzelfden weg, die waarschijnlijk het Russische heer eens zal inslaan. Hij reisde van *Konstantinopel* over *Kirklisse* in *Rumelie*, steeg, steeds dezelve bergketen volgende, over den *Balkan*, en kwam te *Schumla* en *Rubschuk* in *Bulgarie*.

De omtrek van *Konstantinopel* is een treurig, woest land, het is echter zeer vruchtbaar en zou uitmuntend geschikt zijn voor den landbouw. De eenige weg, die door hetzelve loopt, is een breed pad, dat door den eersten winterregen onbruikbaar wordt. Een in het oogloopend bewijs van het verval des Turkschen rijks is, dat de eerste stad, in welke WALSCH van *Konstantinopel* kwam, namelijk *Klinlikli*, slechts nog uit drie ellendige huizen bestaat; zij had voor twintig jaren nog eene aanzienlijke bevolking en was in eenen bloeijenden staat; zij werd echter in de omwenteling van 1807 tot 1808 verwoest, en is sedert uit deszelfs puin niet weer herrezen. Van *Konstantinopel* tot *Kirklisse*, dat is honderd engelsche mijlen ver, ziet men geen boom, en de Russen vinden dus, als zij de hoofdstad naderen, een heer-

lijk veld voor hunne operatiën. De beste steden en dorpen, tusschen *Kirklisse* en de keten van den *Balkan*, zijn door *Bulgaren* bewoond; een sterk soort van akkerlieden, die men uit hun vaderland herwaarts gebragt heeft, om de eenzame streken van *Tracie* weder te bevolken. Dit doel hebben zij echter slechts gedeeltelijk bereikt, en de menigvuldige knevelarijen, die zij verduren moesten, waren niet geschikt, om hun eene verknochtheid aan de heerschappij des Sultans in te boezemen; zij zijn voor het overige Grieksche Christenen, en dus ligt genegen om met de Russen ééne lijn te trekken.

De voet van den *Balkan* ten zuiden vormt eene vrij lange bergketen, hun plateau, eene onafmeetbare vlakte, strekt zich tot de hoogere keten uit, en schoone Bulgaarsche dorpen liggen op dezelve verstrooid. Het dorp *Bijni*, waar WALSCH met zijnen gids overnachtte, behaagde hem zeer.

Het gebergte *Balkan* wordt door groote vlakten doorsneden, die een aantal dorpen, vee, akkers en wijnbergen bevatten; de zeden der inwoners stemmen overeen met dit romantisch land.

De geheele volharding der Turken bij hunne oude zeden en gewoonten, is zeer in het oog loopend. Voor meer dan vier eeuwen kwam dit volk over den *Hellespont*, was sedert in eene gestadige aanraking met Europeers en hunne gewoonten, drong zelfs meer dan eens door tot *Weenen*, in het hart der Christenheid, maar terwijl alles rondom hen op deze of gene wijze voortging, bleven zij echter alleen hardnekkig stilstaan. Met zeer weinige uitzondering is de massa des volks nog geheel die onkundige, eigenzinnige, onbuigzame horde, welke van het Aziatisch gebergte kwam. Zoowel in het groot als in het klein, in de streek van het scheermes en der

zaag, zoo goed als in letterkunde en kunst, hebben zij heden nog hunne oude karakteristieke eigenheden.

De turksche timmerman haalt de zaag naar zich toe, want de tanden zitten binnenwaarts, de onze stoot die naar beneden, omdat de tanden buitenwaarts zitten; de metselaar bij de Turken zit bij zijn werk, de onze staat; de schrijver daar schrijft op zijne hand en van de regter naar de linker zijde, de onze op een tafel en van de linker naar de regter hand. Deze dingen mogen niets beteekenend schijnen, zij zijn echter wezenlijk even zoo vele kenmerkende karaktertrekken.

De stad *Schumla* ligt in een hoek van een dal, aan de noordelijke helling van den *Balkan*. *Balkan* beteekent een moeijelijken pas. Deze bergketen begint met lage heuvelen, die zich allengs tot bergen van eene aanzienlijke hoogte verheffen. Van den kant der *Donau* vertoonen zij zich bijna onbeklimbaar, zij loopen langs den horizon gelijk een magtige muur, die trapswijze tot aan de wolken stijgt. De keten strekt zich uit, van de golf van *Venetië* tot aan de zwarte zee, omtrent 500 engelsche mijlen ver; hare breedte, met het heuvelig land aan beide kanten, kan honderd engelsche mijlen bedragen, de bovenste keten is echter niet meer dan vijf en twintig tot dertig mijlen breed. In den omtrek van *Schumla* vormen de bergen een amphitheater, van wiens voet af zich eene ontzettende vlakte, ten noorden naar den *Donau*, en ten oosten naar de zwarte zee uitstrekt. De *Balkan* breekt dus alleen de vlakte tusschen *Konstantinopel* en den *Donau*, en als de Russen dit gebergte eens achter den rug hebben, kan hun in hunnen marsch niets tegenhouden, dan eene vijandelijke armee. *Schumla*, waar de beste koper- en blikslagers van het rijk wonen, telt omtrent 60,000 zielen;

de

de Turken wonen in de bovenstad, en in de benedenstad de Joden, Armeniers en Grieken.

Als een militair punt is *Schumla* van groot belang, want hier vereenigen zich alle wegen van de vestingen der *Donau.* Door Europeesche troepen bezet, zouden de werken weinig beteekenen, maar door Turken verdedigd, kunnen zij zich houden. De aarden wallen met muren van gebakken steen en sterke wachttorens op de flanken, strekken zich op een oneffen terrein drie mijlen in de lengte en eene mijl in de breedte uit. Hier sloegen de Turken van oude af hun verschanst leger op, tweemaal kwamen de Russen voor *Schumla*, ROMANZOF in 1774. en KAMINSKIJ in 1810. en werden beide reizen terug geslagen. Slagen de Russen eens om dezen kunstigen scheidsmuur, die in hunne oogen zoo verachtelijk is, als zij in hunne handen zwak zou zijn, door te breken, dan ontmoeten zij een tweede, ongelijk geduchtere, het gebergte. Over dezen ontzettenden wal loopen slechts vijf gangbare wegen, een van *Sophia* naar *Bazargik*, twee van *Pernovia* over *Keisanlik* en *Selijmnia*, en twee van *Schumla* over *Carnabat* en *Haidhos*; de drie eerste leiden naar *Adrianopel*, de twee andere regtstreeks naar *Konstantinopel*. Hoe moeijelijk deze passen ook zijn mogen, zoo is echter geene dezer voor de Turksche *Spahi's* ontoegankelijk. Deze leentroepen vormen zestien legioenen der beste ruiterij voor de gebergten, die ergens kan gevonden worden, en evenwel schijnt hunne gansche uitrusting op niets minder, dan op vrijheid en houding, in de beweging en op rassche evolutien berekend te zijn. Hunne zadels zijn blokken hout, voor en achter spits toeloopend, zweemende naar de lompe pakzadels, en die door de wijze, waarop zij op dezelve zitten, nog ongemakkelijker worden. De stijgbeugels zijn zeer

 kort,

kort, de voet rust op eene schopvormige ijzeren plaat, van welker punt zij zich als een spoor bedienen. Het zware paardentuig wordt met geen gordel bevestigd, maar slechts door lederen riemen vast gehouden, die ieder oogenblik breken en bestendig in wanorde zijn. Op dit ongemakkelijk, slecht bevestigd zaal, zit de Turk met tot aan de kin opgetrokkene knieën, en evenwel zag ik nooit behendigere, stoutere ruiters bij afgronden en op gevaarlijke paden. Als zij in troepen bij elkander zijn, houden zij slechte krijgstucht; maar als het op vechten aankomt, dan vechten zij zoo regelmatig, en werken zoo goed zamen, dat men zich verwonderen moet. De beste diensten bewijzen zij echter op een doorsneden terrein, in de passen en kloven van het gebergte, en alom, waar zich de Europeesche ruiterij niet ligt waagt. Zij rennen in galop door de kloven, door de beddingen der beken, langs de steilste hellingen, en verschijnen plotsling in de flank of den rug van het vijandelijk heer, werwaarts zij gekomen zijn langs paden, die, zoo als men denken zou, voor man en paard ontoegankelijk zijn. Door hunne onverschilligheid voor gevaren en hunne stormende hitte, hebben sommige dezer swadrons den bijnaam *Delhis*, de gekke, verworven, en zij regtvaardigen dezen naam door hunne vermetele ondernemingen. Zulk eene ruiterij nu kan, in de passen van den *Balkan*, aan de beste, meest gedisciplineerde troepen, eenen krachtigen tegenstand bieden.

Het jaargetijde kan ook voor de Russen ongunstig worden. Het eenige voor krijgsondernemingen geschikte tijdpunt, is hier de lente; het land is in dezen tijd uitnemend schoon en gezond; bronnen en rivieren leveren goed water om te drinken, de lucht is zacht en aangenaam, gras en voeder wordt in overvloed gevonden; maar met

het

het voortgaan van den zomer droogen de beken uit, en de gewassen verdwijnen; er blijft niets over dan een dor gloeijend aardrijk, dat bij dag door de hitte der zon geschroeid, en des nachts door de koude, rijkelijk vallende dauw, ongezond wordt. Elk heer, dat in ouder en later tijd, in *Bulgarijen*, in dit jaargetijde krijg voerde, heeft tot hiertoe den verderfelijken invloed van het klimaat ondervonden. De talrijke passen, die een handvol menschen tegen een heer kan verdedigen, en die even zoo vele vestingen vormen, achter welke de Turken hardnekkig en moedig vechten, de verstrooide dorpen, die noch bescherming noch hulpmiddelen opleveren, die alle zijn hinderpalen welke de Russen zeer goed kennen. In den laatsten oorlog, toen 100,000 Russen de gansche vlakte bezet hielden, dacht echter niemand er aan om het gebergte te bestijgen, behalve eenige stroopende kozakken, die evenwel even zoo spoedig terug keerden als zij over hetzelve trokken. Ook schijnen de Turken, van dezen kant, voor hunne hoofdstad niets te vreezen. In vertrouwen op de natuurlijke sterkte van het gebergte hebben zij geenen pas verschanst, en ik herinner mij niet, van *Konstantinopel* tot *Schumla* eene eenige vesting gezien te hebben. Zij zijn het bangst voor een mogelijken inval ter zee. Als toch de verschansingen van den *Bosphorus* van de landzijde aangevallen werden, zouden zij niet houdbaar zijn, de hoogten aan den oever bestrijken ze alom.

Aan eene algemeene wapening van het volk, aan het vormen van Guerillas, kan voor het overige de Sultan in *Bulgarijen* niet denken, dewijl de bevolking bijna geheel uit Bulgaren bestaat, die zich, sedert twintig jaren, buiten de door de kunst gestelde grenzen van hun land, ja aan geene zijde van den *Balkan* tot diep in *Rumelie* ver-

 spreid

spreid hebben. Zij zijn een vreedzaam, vlijtig soort van menschen, en hunne Godsdienst, die, gelijk bekend is, op den haat en de liefde der menschen zoo veel invloed heeft, zal hen eer met de Russen, dan met de Turken eene lijn doen trekken, indien anders hun herdersleven hen niet geheel aan den krijg ontwend heeft. Zij leven in kleine, onregelmatige gehuchten, en hunne voornaamste handtering is de bereiding van rozen-olij. Een ruime streek in den omtrek van *Selijmnia*, bestaat enkel uit tuinen tot dit einde, en de menigte van roozeboomen is een kenmerkende trek van dit schoone landschap. Een groot gedeelte van deze olij wordt naar *Europa* gevoerd, en aan deze vreedzame boeren, hebben wij de kostbare rozen-olij van *Konstantinopel*, te danken.

Laat ons, eer wij van onzen reiziger afscheid nemen, zijne aanmerkingen over den tegenwoordigen staat van het Turksche Rijk hooren.

„ Ik had nu, zegt hij, van *Konstantinopel* af, meer dan driehonderd mijlen op het Turksche Gebied afgelegd. Beschouwde ik de grootheid des lands, de vruchtbaarheid van den grond, de overvloed van vee en koren, en de gemakkelijkheid om deze hulpbronnen te verdubbelen; lette ik op de groote Steden *Adrianopel*, *Schumla*, *Rust schuk*, en het aantal dorpen rondom in het land; overwoog ik, dat eene despotieke regering, onbepaald over alle deze hulpbronnen heerscht, die naar welgevallen leiden, naar believen vermeerderen kan, en dat dit slechts een klein gedeelte van een ontzettend rijk is, dat zich over drie wereldeelen uitstrekt; dan dacht mij, dat de Turksche magt een slapende leeuw was, die slechts behoeft te ontwaken, om zijne vijanden te vernietigen. — Maar zag ik aan den anderen kant, in welk eenen toestand dit schoone land

ver-

verkeert, de hulpbronnen verwaarloosd, de velden woest liggende, de Steden in puin bedolven, de bevolking afnemende; niet alleen de sporen van menschelijke vlijt, maar het leven zelve dagelijks wegkwijnende; zag ik, eindelijk, hoe alle volken rondom in de kunsten der beschaving vorderen, maar de Turken alleen blijven stilstaan, en zich door niets van hunne Aziatische Stamvaders onderscheiden, dan door het gebrek aan die woeste kracht, welke deze voorwaarts dreef, dan besloot ik, dat de leeuw niet sliep, maar met den dood worstelde, en dat hij, na nog een paar akelige stuiptrekkingen, niet weder zou opstaan."

Dat geen, wat den Reiziger in Turkije het meest in het oog valt, is de ontvolking. Bij iederen stap ziet men puinhoopen, in plaats van dorpen, woeste in plaats van bebouwde velden. — In de groote Steden, is dit verval minder in het oog-loopend, hoewel de oorzaken van hetzelve hier nog sterker werken. Sedert twintig jaren, heeft *Konstantinopel* meer dan de helft van zijne bevolking verloren. In drie bloedige oproeren, binnen anderhalf jaar, kwamen twee Sultans en omtrent dertigduizend menschen om. De pest sleepte in 1812, volgens sommigen tweehonderd duizend, volgens anderen driehonderd duizend menschen naar het graf; dit ten minste is eene daadzaak, dat men in dezen tijd dagelijks duizend lijken door de poort *Kapanfi* voerde. De Tuinman van het Engelsche Gezantschap verhaalde mij, dat hij de eenige nog levende van een huisgezin van dertien personen was, hij viel in razernij en bewusteloosheid, en toen hij weder bij kwam, was hij alleen in het huis met twaalf lijken.

In het jaar 1821, brak de Grieksche Opstand uit; de bevolking van den Phanars, en eenige andere kwartieren bedroeg veertigduizend zielen; dood en vlugt hebben die op de helft verminderd.

derd. Bij de vernietiging der Janitzaren in 1827, vielen, na veler schatting, van wederzijden dertigduizend man. Indien men nu nog bij deze toevallen de branden rekent, die gedurende mijn verblijf aldaar tweemalen plaats hadden, en vijftien duizend huizen verteerden, de Oorlogen met Russen en Grieken; die gedurige heffingen onder de Inwoners der Hoofdstad noodig maakten, den stillen loop der pest, die nooit geheel ophoudt, al is haar karakter niet steeds even verontrustend; zoo kan men staande houden, dat deze Europeesche Stad, binnen twintig jaren, tweehonderd tot driehonderd duizend menschen door vuur, pest en burger-oorlog verloren heeft, en dus door ongemakken, die bij andere Steden bijna geheel niet in aanmerking komen."

„ De Turken zijn wel van nature gezond en krachtig, maar hunne zeden zijn voor de bevolking volstrekt niet gunstig; hunne zittende levenswijze, de veelwijverij, het onmatig genot van heulsap, koffij, tabak en andere buitensporigheden, dit alles stremt den wasdom der familiën, en wel in zulk eene mate, dat de geborenen juist slechts het gewoon verlies der dooden vervullen; maar onvoorziene verliezen niet kunnen vergoeden. Dus wordt bestendig het land rondom aangesproken, om de gaten in de Hoofdstad te vullen, en evenwel worden hier kwartieren bijna geheel ledig van menschen gevonden. Vooronderstelt men nu, dat deze oorzaken door het gansche rijk meer of min werken, dan kan men, zonder overdrijving, staande houden, dat het verlies van menschen hier grooter is, en een slechter tegenwigt heeft, dan elders. Op deze wijze gaan de gaven der goede natuur voor dit volk verloren; te vergeefs schonk zij aan hetzelve een schoon land, een vruchtbaren grond, een zacht klimaat; in het schoonste gedeelte van *Europa*,

ver-

verdwijnt het leven met iederen dag, en vernieliging dreigt het menschelijk geslacht, onder eenen hemel, en op eenen grond, waar de allergrootste bevolking leven kon."

ZONDERLINGE BEWARING.

(*Eene ware Geschiedenis.*)

SOPHIA CONDULINO, zoo verhaalt de Heer BLAQUIERE, in zijne brieven uit *Griekenland*, was de Weduwe van een uitmuntend Officier, die, gedurende de belegering van *Missolongi*, gesneuveld is. Toen de Turken in die Stad drongen, bevond zij zich, vergezeld door haren Zoon en hare Dochter, onder dien troep, welke de woede der overwinnaars door de vlugt zocht te ontkomen. Zij waren echter nog niet ver gevorderd, toen de moeder een hoop Turken ontwaarde, die hen vervolgden. Verschrikt over het lot, dat hare dochter dreigde, wendde zij zich tot haren zoon, en beval hem zijne zuster, een bekoorlijk meisje van zestien jaren, dood te schieten, op dat zij geen offer der Turksche onbeschoftheid zou worden. De Jongeling, aan dit vreesselijk bevel gehoorzamende, trok terstond een pistool uit zijnen gordel, en velde zijne zuster. Moeder en zoon vlugteden nu naar een hol, maar in dezen oogenblik valt de zoon ter aarde, gekwetst door een kogel der vervolgende vijanden. Zij poogde hem nu voort te slepen, maar werd spoedig door de Turksche Ruiters achterhaald, waarvan een reeds zijn pistool op haar rigtte, toen zij haar hoofd ophefte, en met een blik en toon van bevel uitriep: Barbaar! ziet gij niet, dat ik eene vrouw ben? — Deze woorden hadden de gewenschte uitwerking, moeder en

zoon werden in het leven gelaten, om als gevangenen weggevoerd te worden.

Toen nu naderhand, door het geld van de vrienden der Grieken, tweehonderd der ongelukkigste gevangenen losgekocht werden, was SOPHIA CONDULINO ook onder het getal der verlosten, en zag onder deze geredde, — hare dochter, die zij dacht dat voor lang dood was. De Turken toch, de schoonheid van het meisje bespeurende, en ziende dat zij nog leefde, hadden haar naar *Missolongi* gebragt, en hare wond verbonden en genezen. Haar lot trof de Agenten, met het werk der loskooping van de gevangenen belast, en zoo kwam zij, die aan den dood gewijd was, om hare eer te redden, door de handen der vijanden, zonder dat deze dit vermoededen of bedoelden, weder in de armen harer moeder.

CHARLES EN MARAT.

De bekende, onlangs overledene Natuurkundige CHARLES, de uitvinder van het vullen der luchtballen met brandbare lucht, die op den 27sten Augustus 1783, in zijnen luchtbal voor het eerst, voor de oogen van het verbaasde *Parijs*, zevenduizend voeten hoog in de lucht steeg, had als Hoogleeraar der Natuurkunde, een avontuur, dat mogelijk nooit een Professor overkomen is. Deze gebeurtenis, verdient intusschen slechts daarom onze oplettenheid, dewijl zij zeer karakteristiek is voor den hierin voorkomenden hoofdpersoon.

Een man, die naderhand in zijn Vaderland, eene der geduchtste rollen gespeeld heeft, namelijk de beruchte MARAT, lag zich, eenige jaren voor de omwenteling, op de Natuurkunde toe. Hij

Hij liet schriften drukken, maar zijne verwarde, bijna onverstaanbare denkbeelden, bewezen toen reeds, welk eene wanorde in zijn hoofd heerschte. Zoo bestreed hij, bij voorbeeld, in de werken van NEWTON over de Gezigtkunde, niet de eenigzins twijfelachtige of onvolledig ontwikkelde punten, maar juist de klaarste gevolgen. Hij had ook van de electriciteit eigene, wonderlijke denkbeelden gevormd, en bezocht eens den Heer CHARLES, om met hem over zijne wijze van zien, die hij ontdekkingen noemde, te spreken. De Hoogleeraar, ontwikkelde hem met zijne bekende klaarheid, de grondbeginselen der Theorie, maar MARAT liet zich door niets overtuigen, en werd steeds driftiger. Plotsling werd hij zoo vertoornd, dat hij geen meester meer over zich zelven was, hij trok dus zijnen degen, dien hij gewoonlijk droeg, en viel op CHARLES aan; deze echter, in de kracht van zijn leven en zeer behendig, kreeg dubbele krachten door het dreigend gevaar, hij greep dus ras zijnen vijand, worstelde met hem, smeet hem op den grond en verbrak zijnen degen. Gedurende dezen hevigen strijd werd MARAT flaauw, en men dacht, dat hij dood was; CHARLES had hem onder vier oogen ontwapend, hij riep dus de buren ter hulp, liet hem naar huis dragen, en ging terstond naar den Luitenant der Politie.

Men kan ligt denken, hoe bekommerd de vrienden van CHARLES waren, toen weinige jaren naderhand, door het ongeluk van *Frankrijk*, MARAT in staat werd gesteld, om, in plaats van met de Electriseer Machiene, met de Guillotine proeven te nemen, en hij bijna op dezelfde wijze het regt handhaafde, als hij voorheen de Natuurkunde bewees. Maar CHARLES had echter het geluk, dat hij door dezen wreedaard vergeten werd.

DE ADVOKAAT TE KOLMAR.

Een Advokaat te *Kolmar*, heeft aan het Dolhuis dezer stad 100,000 franken gelegateerd. Ik won die, zegt hij in zijn testament, van die gekken, welke hun leven met het voeren van Procesfen doorbragten, ik geef dus, aan deze soort van menschen, slechts hun geld terug.

GRAFSCHRIFT

BIJ HET AFSTERVEN

VAN

Ds. *W. VAN DER ZWAAG*,

Zeer geacht Predikant, bij de Hervormde Gemeente te *Wirdum*.

Een deugdzaam Bijbeltolk, van elk vereerd, bemind,
Was VAN DER ZWAAG, wiens stofrust bij deez' Tempel-koren
De Leerstoel treurt, elk treurt, elk mist in hem een vriend;
Het minnend drietal (1) heeft in hem het meest verloren.

Grootmoedige, slaap zacht!... De traan die, bij uw graf,
't Vereerend oog ontvliedt, bij uw aandoenlijk sterven,
Is in Gods oog meer waard, dan scepter, kroon of staf;
't Geloof doe ons, met u, de levenskroon beërven!

(1) De bedroefde weduwe met hare twee zonen.

PRO-

PROGRAMMA

Voor het Jaar 1828.

Bestuurders van het Genootschap *Tot verdediging van de Christelijke Godsdienst tegen derzelver hedendaagsche Bestrijders*, opgerigt te *'s Gravenhage*, hebben, in hunne Vergadering van den 11 September dezes jaars, over de bij hen ingekomene Verhandelingen uitspraak gedaan.

I. Op de Vraag, vorderende: *Een Betoog; Dat de H. Schrift alleen de zuivere bron is, waaruit wij de Christelijke Leer volkomenlijk kunnen leeren kennen, en alzoo ook voor den eenigen regel van geloof en zeden moet gehouden worden, met bijgevoegd onderzoek, van de waarde, en het gebruik van oude Overleveringen en Besluiten van Kerkvergaderingen*, is ingekomen, eene Nederduitsche Verhandeling, met de Zinspreuk: *Heb ik van dit onderzoek geene verdere vrucht, dan* enz., dezelve is te onvoldoende gerekend, om op bekrooning aanspraak te maken. Het Genootschap heeft besloten deze Prijsstof niet weder uit te schrijven.

II. Op de Vraag, waarbij verlangd wordt: *Eene verzameling van uitgezochte voorbeelden van voortreffelijke Personen uit onderscheidene eeuwen, welke in ongemeene en moeijelijke omstandigheden hebben aan den dag gelegd, wat het Christendom vermag*, zijn ingekomen *twee* Verhandelingen:

1. Eene Nederduitsche met de Zinspreuk: Γενου πιστὸς ἄχρι θανάτου κ. τ. λ.
2. Eene Fransche, met de Zinspreuk: Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Hebr. XI: 2.

Beide zijn geoordeeld niet in aanmerking te kun-

kunnen genomen worden, en is goedgevonden deze Prijsstof in te trekken.

III. Op de Vraag, over de *Geloofwaardigheid en het belang van de Boeken* DER CHRONIEKEN *voor de Bijbelsche Geschiedenis*, zijn ingekomen *twee* Verhandelingen:

1. Eene Nederduitsche, met de Zinspreuk: *Al de Schrift is — nuttig tot leering.* PAULUS.

2. Eene Latijnsche, met de Zinspreuk: *Inprimis hominis est propria veri inquisitio atque investigatio.* CICERO.

Hoewel beide Schrijvers, die, elk op hunne eigene wijze, in de behandeling van hun onderwerp zijn te werk gegaan, gerekend mogen worden geheel niet zonder verdienstelijkheid hunnen arbeid verrigt te hebben, en in deze verhandelingen wel vele der vroeger aangeduide gebreken niet gevonden worden; heeft echter de geheele wijze van bewerking, en de slechts gedeeltelijke opneming der gemaakte bedenkingen tegen de genoemde Bijbelboeken, te weinig voldaan, dan dat er eene volledige oplossing van het voorgestelde Vraagstuk door een dezer Schrijvers zou kunnen geacht worden geleverd te zijn. — Vooral heeft de Schrijver van No. 2. zich meer bepaald, om de in het Programma van 1826 aangewezene gebreken te vermijden, dan wel aan andere hoofdvereischten te beantwoorden, daarenboven, door omzetting der deelen, eene ongeschikte orde gekozen, en deze Boeken te weinig in derzelver geheel, te veel alleen in bijzonderheden beschouwd: waarom aan geene dezer Verhandelingen de Gouden Eereprijs heeft kunnen worden toegewezen. — De Vraag blijft voorgesteld ter beantwoording vóór 1 Januarij 1830.

IV. Op de Vraag, welke, na de door het Genoot-

nootschap in het licht gegeven Verhandelingen, behelzende eene beknopte opgave van de *Christelijke Geloofs- en Zedeleer* volgens het Evangelie van JOANNES, werd verlangd: *Eene vergelijkende en uitlegkundig gestaafde aanwijzing van hetgeen ook door* MATTHEUS, MARCUS *en* LUCAS, *uit de Redenen en Uitspraken van* JEZUS *zelven, daaromtrent is geboekt*, zijn ingekomen *drie* Verhandelingen:

1. Eene Nederduitsche, met de Zinspreuk: *Niets geschikter, om de eer van Jezus en zijne Godsdienst te verdedigen.* EOS. MUNTINGHE.
2. Eene Latijnsche, met de Zinspreuk: *Es ist gewis, dass nur ein Evangelium sey* D. S. W. LUTHER.
3. Eene Nederduitsche, met de Zinspreuk: *Non enim sententiam meam, sed Evangelii diligo veritatem.* AUGUSTINUS.

Geene dezer Verhandelingen heeft de eer der bekrooning kunnen wegdragen, daar ieder van dezelve hare bijzondere onderscheidene gebreken heeft, en in dezelve gezamenlijk dit hoofdgebrek heerscht, dat eene *vergelijkende* en *uitlegkundig gestaafde* aanwijzing van hetgeen, voor de Christelijke Geloofs- en Zedeleer, in de drie eerste Evangelien vervat is, niet is in acht genomen, terwijl ook *alleen* had moeten zijn opgegeven, wat de Redenen en Uitspraken van JEZUS *zelven* behelzen, ten aanzien der genoemde Leer, hetwelk bepaaldelijk de Schrijver van No. 3. niet genoegzaam heeft in het oog gehouden. — Deze Prijsstof wordt bij herhaling uitgeschreven, om te worden beantwoord vóór 1 December 1829.

V. Op de Vraag: *Welke is de voordragt van* JEZUS *en zijne Apostelen, nopens het bestaan en de werking van booze Geesten? In hoe verre komt dezelve overeen met de begrippen van vroe-*

ge-

gere Bijbelschrijvers, en latere Joodsche Godgeleerden, voor en ten tijde van den Zaligmaker? En hebben JEZUS *en de Apostelen zich, of in de Leer, of in de voordragt naar dezelve geschikt?* is ingekomen eene Nederduitsche Verhandeling, met de Zinspreuk: δαίμονες οἱ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτάττοντες κ. τ. λ. welke, als in alle deelen onvoldoende, is ter zijde gelegd. De Vergadering heeft goedgevonden, deze Vraag te herhalen, om te worden beantwoord vóór 1 December 1830.

VI. Op de Vraag: *Over den aard, de geloofwaardigheid en het belang van de Boeken* ESRA *en* NEHEMIA, *ter opheldering en bevestiging, zoowel van den Geschiedkundigen, als Godsdienstigen inhoud van vroegere Bijbelschriften, als van de berigten aangaande de lotgevallen en den toestand van andere Volken, met wederlegging van vroegere en latere, tegen die Boeken ingebragte, twijfelingen*, is ingekomen eene Nederduitsche Verhandeling, met de Zinspreuk: *God is getrouw*, welke om de oppervlakkigheid van hare bewerking, geene bekrooning is waardig gekeurd.

Nog is bij het Genootschap ingezonden eene Nederduitsche Verhandeling, getiteld: *Betoog, dat God in de Apostelen het menschelijke met het Goddelijke niet op die wijze heeft vermengd gelaten, dat daardoor eene verscheidenheid van voorstelling, in allerlei bijzaken, en dus eene duisterheid, ten opzigte van den eigenlijken en algemeenen zin des Bijbels, strijdig met den geest en algemeenen inhoud, inzonderheid van* JEZUS *eigene Leer, ontstaan zou wezen.* Van welk stuk door het Genootschap geen gebruik kan worden gemaakt, wordende de terugzending van hetzelve den Schrijver, wanneer hij zich als zoodanig genoegzaam doet blijken, aangeboden, waartoe hij, dit begeerende, een adres van bezorging aan den Secretaris gelieve op te geven.

Voorts

Voorts verlangt het Genootschap, met aanbieding van de Gouden Medaille, of *twee honderd vijftig gulden*:

I. *Eene, zoo veel mogelijk, ook naar de vatbaarheid van ongeleerden ingerigte, Verklaring van* 1 Kor. XV: vs. 1—28. *nevens een, hierop gegrond Betoog van de zekerheid der Opstanding van* JEZUS CHRISTUS, *en der toekomstige verlossing en verheerlijking van alle ware Christenen, met oplossing van bedenkingen, welke tegen de redeneering des Apostels in deze plaats, met eenigen schijn, zouden kunnen worden ingebragt.* — In te leveren vóór 1 Januarij 1830.

II. *Een Betoog, dat het verschil van gevoelens, hetwelk onder de Protestanten plaats heeft, geen grond oplevert om vast te stellen, dat het Protestantismus zelf niet kan blijven bestaan, maar uit zijn aard vervallen moet.* — In te leveren vóór 1 Februarij 1830.

III. Daar de gronden onzes Geloofs aan de Christelijke Godsdienst wel in vele schriften van geleerden aard, of stukswijze, of in derzelver geheel worden betoogd en bewezen, maar er echter nog behoefte blijft bestaan, vooral in ons Vaderland, aan zoodanig geschrift, waarin ook aan meergeoefende Christenen wordt herinnerd, hetgene zij noodig hebben te weten, zoo wel ter hunner eigene gerustftelling, als ter verdediging van hun Christelijk geloof; wordt gevraagd: *Een Leesboek, bijzonder voor meergeoefenden, waarin de voornaamste gronden van de waarheid en het praktisch belang der Christelijke Leer, volledig en geregeld worden voorgedragen, inzonderheid naar de behoeften van onzen tijd.* — De inzending moet geschieden vóór 1 November 1830.

De Schrijvers, die naar den Prijs dingen, worden verzocht, hunne Namen niet bij de Verhandelingen te stellen, maar dezelve met eene Spreuk te onderschrijven, en er bij te voegen een *verzegeld Briefje*, dezelfde Spreuk tot opschrift hebbende, waarin hunne namen en woonplaatsen vermeld zijn; voorts zich der *kortheid* en *klaarheid* te bevlijtigen, en hunne Verhandelingen, in *leesbaar schrift*, liefst in de Nederduitsche of ook in de Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche Taal, met Romeinsche Letters, (naardien het met Hoogduitsche karakters en onduidelijk geschrevene niet in aanmerking gebragt wordt), *vrachtvrij*, en, zoo veel mogelijk, met eene bij het Genootschap onbekende hand geschreven, te zenden aan den *Secretaris des Genootschaps* ISAAC SLUITER, *Predikant te 's Gravenhage*, en zich te schikken naar de voorwaarden, in vorige Programmata opgegeven.

Men herinnert de meermalen herhaalde waarschouwing, in vorige Programmata gedaan, dat men zijne bekroonde Verhandelingen, noch afzonderlijk, noch in een ander werk, zal mogen uitgeven, zonder bewilliging dezer Maatschappij.

Het Genootschap behoudt aan zich het regt, om naar goedvinden, ten algemeenen nutte, gebruik te maken van alle de ingekomene Verhandelingen, en dezelve, schoon er de Prijs niet aan is toegewezen, geheel of ten deele gemeen te maken; het zij alleen met bijvoeging der Zinspreuken, door de Schrijvers gebruikt, het zij ook met uitdrukking van hunne namen, indien zij, daartoe verzocht wordende, dezelve gelieven te openbaren.

A K A-

AKADEMIE-NIEUWS.

LEIJDEN.

Den 9den Augustus. Heden overleed, in den ouderdom van bijna 69 jaren, de Hooggeleerde Heer JAN ARNOUT BENNET, *A. L. M. Phil. et Med. Doct.*, Lid der eerste klasse van het Koninklijk Instituut, en van onderscheidene geleerde Genootschappen, in en buiten 's Lands. In 's jaar 1815, was hij benoemd tot Hoogleeraar in de Lands Huishoudkunde aan deze Hoogeschool, doch, wegens ligchaams zwakheid verhinderd dien post te aanvaarden, werd hij twee jaren daarna van denzelven ontslagen; en nu is zijn verlies voor de Natuurlijke Geschiedenis en voor de kunst, niettegenstaande zijne langdurige ongesteldheid hem veelal tot alle werkzaamheden ongeschikt maakte, zeer groot te achten.

GRONINGEN.

De Akademie hier gevestigd, werd door twee zware, onvergeetbare slagen getroffen.

In den nacht van den 15den Junij, overleed in den ouderdom van ruim zes en vijftig jaren, de Wel Edele Hooggeleerde Heer, GERBRAND BAKKER, Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde, en Lid van de Provinciale Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt. Zeventien jaren lang was hij door zijn onderwijs, in de Ontleed-, Natuur- en Vroedkunde, en door zijne menigvuldige uitgegevene Schriften, het voorwerp der hartelijke vereering eener leergierige Jongelingschap, en genoot hij in eene zeldzame mate de achting zijner tijdgenooten, wegens zijne algemeene bekwaamheden, weldadigheid en Godsvrucht. Met het beste hart, en de gelukkigste

zielsvermogens toegerust, geboren als het ware tot verlichting van het menschdom, leefde hij te weinig voor zich zelven, en eischte van zijn zoo zwak en lijdend ligchaam, te veel voor anderen; waardoor hij, schoon lang genoeg geleefd hebbende, voor zijnen roem, nog te vroeg gestorven is voor zijne tijdgenooten, naastbestaanden en vele vrienden, die, wel diep ter nedergedrukt zijn, door den slag, welke eenen menschenvriend en geleerde nog onverwachts getroffen heeft, in den loop van zijn werkdadig en nuttig leven, doch dankbaar herdenken, dat zij een groot man gezien hebben, die met voortreffelijke gaven des verstands geene mindere hoedanigheden van het hart paarde; die door gemakkelijkheid van bevatting, scherpzinnigheid en oorspronkelijkheid van oordeel, een vast geheugen en levendige verbeelding, den natuurlijken aanleg, om een groot man te worden, boven anderen bezat, en dit waarlijk was geworden, door aanhoudend en ijverig werken, algemeene verkregene kundigheden en gemakkelijkheid in het mededeelen van zijn onderwijs aan anderen.

Den 30sten Julij, overleed de Wel Edele Hooggeleerde Heer EELCO TINGA, Theol. Doct., en Lid van verscheiden geleerde Genootschappen, Hoogleeraar in de Godgeleerde Faculteit, sedert vele jaren een sieraad onzer Hoogeschool. Hij bezweek, onder een langdurig lijden, in den ouderdom van ruim vijfenzestig jaren. De Hoogeschool treurt over een verlies, dat zwaar en groot is. Als Godgeleerde had hij hooge verdiensten. Zijne in het licht gezondene schriften dragen daarvan getuigenis. Allermeest waren daarvan de proeven zijner lessen, aan de studerende Jongelingschap, voor welke hij onvergetbaar zal blijven, gegeven, tot zoo lang zijne zwakke krachten zulks toelieten. Hoogen roem verwierf

hij

hij zich ook door zijne predikgaven, in welk opzigt hij door zeer weinigen in onze Nederlandsche Hervormde Kerk overtroffen werd. De beminnelijkheid van zijn karakter, zijne bijzondere levenswijsheid, schranderheid bij het beoordeelen van voorkomende zaken, voorzigtigheid in het bestuur van hem toebetrouwde aangelegenheden, regtschapene rondheid van hart, in al zijne werkzaamheden en gedragingen doorstralende, zonder vertooning van eigene waarde, welke elk stilzwijgend hem toekende, edele en ware menschlievendheid, eenvoudige gevalligheid in den omgang met vrienden en bekenden, en allerlei wezenlijke deugden, die den mensch als Christen vormen, zoo als hij zijn moet, zullen hem lang in zegening doen blijven.

SCHOOL-NIEUWS.

WAGENINGEN.

Den 16den Sept. 1808. Heden werd alhier, in het Kerkgebouw der Hervormden, de gewone halfjaarlijksche Promotie en Prijsuitdeeling aan onze Latijnsche Scholen gevierd.

Nadat deze plegtigheid, door den Rector Dr. G. A. SCHNEITHER, was geopend, beklom de verdienstelijke jongeling H. J. BUDDING, het spreekgestoelte, en hield eene door hem zelven gestelde Latijnsche Redevoering, *over het zesde boek der Ilias van Homerus*; waarna hij met eenen buitengewonen prijs beschonken, van de eerste orde der hoogste klasse, met zeer grooten lof naar de Akademische lessen werd bevorderd. — Hierop hadden bevorderingen naar hoogere klassen en prijsuitdeelingen plaats, op de derde klasse, aan J. J. ERKENEN en F. J. VAN KEMPEN, op de tweede

J. V. VAN DOLDER, en op de eerste aan: A. L. GROTIE, A. VAN DAALEN, B. DE VOOGT, H. WELLENBERGH en E. OTTEN.

Alle welke jongelingen hunnen dank, voor de hun geschonkene prijzen, aan H. H. Curatoren in Latijnsche dichtmaat betuigden.

Hierop is deze plegtigheid door den Rector met de gewone aanspraken gesloten en, door Muzijk begonnen, afgewisseld en geëindigd, tot genoegen aller aanwezigen afgeloopen.

ROTTERDAM.

Den 25sten Aug. 1828. Heden had in deze stad de gewone halfjarige promotie der Leerlingen van de Erasmiaansche Scholen plaats, bij welke plegtige gelegenheid, na eene korte voorafspraak van den Heer Rector, vijf naar de Hooge School bevorderde Leerlingen door henzelven vervaardigde Redevoeringen hielden. G. J. LONCQ, ontving in het vak der Latijnsche Letterkunde eenen prijs, in dat der Grieksche, bij loting, een vereerend Getuigschrift, en sprak: *De caussis, quae Imperio Romani occidentalis exitium attulerunt*; F. W. A. BEELAERTS VAN BLOKLAND, na in de Latijnsche Letterkunde, en bij loting, in de Grieksche eenen prijs ontvangen te hebben, redevoerde: *De Prodicio Hercule Bivio*; P. C. J. LUCHTMANS, na met eenen prijs in de Latijnsche Letterkunde bekroond te zijn, onderhield de toehoorders: *De Diis Homericis*; B. NIEULANT, eveneens met een' prijs beschonken, had tot onderwerp zijner rede: *Utrum Caesaris mors Romanis profuerit, nec ne?* F. VAN STAVEREN, in hetzelfde vak met een Lettergeschenk vereerd, handelde: *De Sertorio.*

Naar de *ordo Candidatorum* bevorderd, hield A. MEES, begiftigd met een' prijs in het Latijn, in 't Grieksch bij loting met een vereerend Getuigschrift, eene door hemzelven gestelde decla-

ma-

matie: *De mira Albi Tibulli in Elegia tertia libri primi simplicitate ac suavitate*; en J. BOSCH, eenen Latijnschen prijs gekregen hebbende, insgelijks eene Declamatie: *De ingenii Horatiani dotibus in Ode III. libr. 2di conspicuis.* Met hen gingen naar dezelfde orde over: J. M. L. VAN ELSBROEK, W. A. VAN DEN HAM, A. SPIERINGSHOEK, H. W. BRORDELET, W. SUERMONDT en D. A. BISDOM.

Naar de *ordo Majorum*: J. WESTHOFF, met een' Latijnschen prijs, en bij loting met een' Griekschen, L. J. VAN RHIJN, met een' Latijnschen, B. H. HOFFMANN en W. HOFFMAN.

Van de derde klasse naar de vierde, B. GEWIN, met een Latijnschen prijs.

Naar de *ordo Majorum* der derde klasse, C. W. VAN DER POT, in het Latijn en Grieksch met een prijs vereerd; in het Latijn C. A. J. BEELAERTS VAN BLOKLAND en J. VAN ALPHEN. Met een vereerend Getuigschrift in de Latijnsche Letterkunde: W. MEES, L. VAN DER PLAS, J. G. VAN DEN BROEK en J. VAN DER MANDERE.

Naar de derde klasse uit de tweede bevorderd: F. VEENSTRA, met een prijs in het Latijn en Grieksch. W. OPZOOMER en N. A. VAN CHARANTE.

Naar de *ordo Majorum* der tweede klasse: G. F. F. GROSHANS, G. H. WOLVEKAMP, P. VAN DER HOEVEN, J. J. SPRENGER VAN EIJK en J. DE KLOPPER.

Naar de tweede klasse uit de eerste, D. BIJDENDIJK, met een Latijnschen prijs, J. J. VAN VOLLENHOVEN, op dezelfde wijze begiftigd, A. H. BLOM, met een' prijs in het Grieksch, A. DIJXHOORN, F. G. A. GEVERS DEIJNOOT, F. P. H. OBREEN en H. JOSEPHS.

Naar de *Majores* der eerste klasse: H. VAN RIJCKEVORSEL, P. H. ENGELS, G. DE WAAL, J. D. LUCHTMANS, P. L. H. KRUIJFF en J. KRUIJFF. Daarenboven: J. S. WENTHOLT, C. J. LONCQ en D. L. MOUNIER, met Latijnsche prijzen: F. J. M. VAN DEN HAM,

HAM, R. MEES, G. P. KRUIJFF, G. KUIJPER, R. PINCOFFS en P. POLAK.

In het vak der *Geographie* en *Historie*, heeft A. MEES den prijs weggedragen. In dat der *Mijthologie*, bij loting, A. DIJKHOORN; de volgende alzoo een vereerend Getuigschrift: F. VEENSTRA, W. OPZOMER, N. A. VAN CHARANTE, G. P. F. GROSHANS, G. H. WOLVEKAMP, P. VAN DER HOEVEN, J. J. SPRENGER VAN EIJK, J. DE KLOPPER, J. J. VAN VOLLENHOVEN, A. H. BLOM, F. G. A. GEVERS DEIJNOOT, F. P. H. OBREEN, H. JOSEPHS, J. S. WANTHOLT, C. J. LONÇQ, P. J. M. VAN DER HAM en G. P. KRUIJFF.

In de *oude Geographie*, eerste klasse, droeg bij loting G. H. WOLVEKAMP den prijs weg, F. VEENSTRA, W. OPZOOMER, N. A. VAN CHARANTE, vereerende Getuigschriften.

In de tweede klasse werd J. J. VAN VOLLENHOVEN met den prijs beschonken.

In de klasse des *Arithmetica*, verkreeg F. VEENSTRA den prijs bij loting, en W. OPZOOMER een vereerend Getuigschrift.

In die der *Algebra*, W. MEES, aan R. GEWIN werd een vereerend Getuigschrift toegewezen.

In die der *Geometria*, J. M. L. VAN ELSBROEK.

Om aanhoudend zedelijk goed gedrag, werden in de eerste klasse der Letterkunde met vereerende Getuigschriften bekroond: H. VAN RIJCKEVORSEL, P. H. ENGELS, G. DE WAAL, J. D. LUCHTMANS, R. MEES en P. POLAK.

LEIJDEN.

Den 10den Sept. Heden werd de promotie van de Leerlingen der Latijnsche Scholen alhier, op de gewone wijze gevierd. De verdienstelijke Jongelingen W. G. BRILL en P. VAN LELIJVELD, werden met prijzen bekroond, tot de Akademische lessen bevorderd. Eerstgemelde hield eene redevoering *de moribus Graecorum et Ro-*

Romanorum, de tweede *de falsa criminatione inimicitiae inter Ciceronem et Sallustium.*

Vervolgens werden de gratiarum actiones gereciteerd, door de volgende Leerlingen: P. A. MOQUETTE, W. VAN OORDE, J. P. HASEBROEK, J. E. VOET VAN CAMPEN, W. C. SOETBROOD PICCARDT, H. J. BRILL, C. H. LA LAU, J. P. VOSSEN, J. VAN OUTEREN, F. B. DE MAN, V. F. BOONACKER, V. J. BERKHOUT, A. M. BERKHOUT, J. A. LISMAN, B. H. ZOMMERZIJN, W. A. HIRSCHIG, A M. OLIPHANT, P. H. SURINGAR, D. M MASSÉ, A. SCHARP, J. H. VAN STAVEREN, H. J. HAZENBERG, W. SIEWERTSZ VAN REESEMA, G. H. GALLUP, W. L. F. MOLTZER, J. W. TIDEMAN, G. R. ALTING, P. J. SURINGAR, H. H. SLUITER, A. H. DRABBE, C. J. N. NIEUWENHUIS, M. D. VAN LEEUWEN, J. LANGELAAN, W. STOKHUIJZEN, J. S. VAN REESEMA en J. G D. DE BIJE.

GORINCHEM.

Den 9den Sept. 1828. Heden is alhier, na vooraf gehouden onderzoek, de promotie en prijsuitdeeling voor de leerlingen onzer Latijnsche School gehouden; hetwelk geopend werd door den Rector G. W. BOOT, met eene op de plegtigheid van den dag toepasselijke prolusio. Hierop werd de veel belovende Jongeling Z. M. VAN KUIK, van de hoogste klasse tot de Akademische lessen bevorderd, houdende eene door hem zelf gekozene en bewerkte, redevoering: *de socrate, omnium philosophorum maximo.* Bij den aanzienlijken eereprijs door hem behaald, waren nog twee loffelijke getuigschriften gevoegd, ten aanzien zijner gemaakte vorderingen in de Meet- en Geschiedkunde.

Vervolgens werden van de zesde naar de vijfde klasse bevorderd: G. R. BOONZAIER, P. J. B. SCHULTZE en J. SUURLAND, terwijl G. DE JONKER, voor als nog op de zesde klasse bleef, als zijnde later aangekomen; aan deze allen zijn insgelijks

prijzen uitgedeeld, en aan de twee eerstgenoemden almede getuigschriften, wegens vlijtige beoefening der Arithmetica en Algebra; waarvoor zij met bevalligheid hunne gratiarum actiones aan H H. Curatoren hebben uitgesproken, in tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal van toehoorders, die hunne belangstelling in deze plegtigheid deden zien.

AMSTERDAM.

Den 26sten September. Heden werd alhier, in de Nieuwe Kerk, de gewone halfjarige Promotie en Prijsuitdeeling bij de Latijnsche School, met de gebruikelijke plegtigheid gevierd.

De Rector sprak vooraf, na het vrijwillig vertrek van den zeer geleerden Heer, ARSCHINUS SAAGMANS MULLER, Lector in de *Mathesis* aldaar, en de aanstelling in deszelfs plaats, van den zeer geleerden Heer MOSES LEMANS, bekend gemaakt te hebben: over de studie van het maken van Latijnsche versen, bij gelegenheid dat de verdienstelijke Jongeling, H. H. HAGEMAN, hierin zijne Oratie vervaardigd had. Vervolgens hielden de voortreffelijke Jongelingen W. SPIJKER, H. H. HAGEMAN, C. J. VAN COOTH en J. P. VAN DER MEER DE WIJS, hunne Oratiën over, door hen zelve gekozen en bewerkte stoffen, de eerste: *de Lactantio*, de ander reciteerde een Gedicht, *de Patriae amore*, de volgende: *de Boerhavio*, en de vierde: *de parentum caritate erga liberos*, deze allen verkregen de *praemia ordinaria*; boven dien werd aan H. H. HAGEMAN, het *praemium graecum*, en een *praemium stijli* uitgereikt, vervolgens verdiende J. MESSCHERT VAN VOLLENHOVEN, het *praemium diligentiae*, het *praemium mathematicum*, H. VAN RIKKINGA, en de *praemia adsiduitatis* werden gegeven aan: H. VAN RIKKINGA, T. H. H. VAN NOOTEN en G. G. KAN. Getuigschriften vóór betoonde vlijt in de *Mathesis*, verkregen

gen: W. SPIJKER, C. J. VAN COOTH en J. HESSCHERT VAN VOLLENHOVEN.

Op de tweede klasse, ontvingen de *praemia ordinaria*, J. VAN DE POLL, L. J. KÖNIGSWERTER, T. A. ROMIJN en N VAN WIJK, welke beide laatsten zoo gelijkelijk hunnen ijver in de studie van de Latijnsche taal hadden aangewend, dat het lot alléén den voorrang in plaats moest beslissen. Het *praemium graecum* werd toegewezen, aan J. VAN DE POLL, het *praemium diligentiae* verkreeg G. HULSHOFF, het *praemium mathematicum* J. WENT, en de *praemia adsiduitatis* S. C. KLINKHAMER en A. DE NOOIJ. Getuigschriften in de Historie verdienden J. VAN DE POLL en L. J. KÖNIGSWERTER, die nog te gelijk met P. A. ROMIJN en N. VAN WIJK een getuigschrift in de *Mathesis* verkreeg, daarenboven werd nog aan S. C. KLINKHAMER, een getuigschrift in de *Geographie*, en aan L. H. KUHN, een in de *Historie* gegeven.

Op de derde klasse, verdienden de *praemia ordinaria*: F. G. ESTRÉ, J. C. KRAFT en G. P. VAN MAASBLAND, het *praemium graecum* verkreeg J. C. KRAFT, het *praemium diligentiae* G. T. ECKELBOOM, het *praemium mathematicum* J. C. HELMCKE, en het *praemium adsiduitatis*, J. J. OTT. Getuigschriften in de *Mathesis* en *Historie*, werden uitgereikt aan J. G. ESTRÉ, G. T. ECKELBOOM en J. J. OTT; in de *Geographie*, aan J. C. KRAFT, G. T. ECKELBOOM en J. C. HELMCKE.

Op de vierde klasse, verkregen de *praemia ordinaria*, L. CRAMER, A. BOON en P. KNOL, het *praemium graecum* werd toegewezen, aan L. CRAMER, die insgelijks het *praemium mathematicum* verdiende, voorts werd het *praemium diligentiae* uitgereikt aan G. KRAIJENBELT, terwijl de *praemia adsiduitatis*, aan: G. E. J. BERG, G. DROST en J. C. VORSTMAN werden geschonken. Getuigschriften in de

de *Historie* en *Geographie*, verdienden L. CRAMER en G. F. J. BERG, en in de *Mathesis* A. BOON.

Op de vijfde klasse, werden de *praemia ordinaria* geschonken, aan: J. J. PRINS en J. L. J. HALLO, het *praemium graecum* en het *praemium mathematicum*, verdiende insgelijks J. J. PRINS, het *praemium diligentiae*, werd gegeven, aan P. E. VAN DRIEST, terwijl een *praemium adsiduitatis* aan A BEGEMAN toegereikt werd. Getuigschriften in de *Historie*, werden aan J. J. PRINS en P. E. VAN DRIEST vereerd, voorts behaalde J. L. J. HALLO nog een getuigschrift, in de *Mathesis* en *Geographie*.

Op de zesde klasse de oude genaamd, ontvingen de *praemia ordinaria*, P. ELIAS, L. J. G. TEN BOCKEL en J J. VIOTTA, het *praemium arithmeticum* verdiende P. ELIAS, het *praemium diligentiae* N. KOKER, en een *praemium adsiduitatis* G. J. KEISER; op de tweede orde van dezelfde klasse, verkreeg L. A. SAPORTAS het *praemium diligentiae*, en H. A. HARTOG een *praemium adsiduitatis*; op de laatste orde van die klasse, werd een *praemium diligentiae* aan S. J. PRINS geschonken. Getuigschriften in de *Historie* werden uitgedeeld, aan: P. ELIAS, L. J. G. TEN BOCKEL en N. KOKER, in de *Geographie*, aan: P. ELIAS en S. J. PRINS, en in de *Arithmetica*, aan: N. KOKER, L. A. SAPORTAS en S. J PRINS.

Op de zesde klasse de nieuwe genaamd, werden de *praemia ordinaria* vereerd, aan: B. J. FORNARA, G. F. BIRHUIS en W. POLLEN, het *praemium arithmeticum* behaalde B. J. FORNARA; op de tweede orde dier klasse, ontving F. G EGGERS het *praemium diligentiae* en C. H. E. D'ENGELBRONNER een *praemium adsiduitatis*.

Op de laatste orde, verkreeg G. KÖNIGSWERTER het *praemium diligentiae*, en J. C. THIME een prae-

praemium adsiduitatis. Getuigschriften in de *Arithmetica*, werden geschonken, aan: G. F. BIRHUIS en N. KLEES, terwijl M. KEIJSER een getuigschrift in de *Historie* en *Geographie* verdiende.

Die genen, welken de *praemia ordinaria* ontvingen, zeiden hiervoor hunnen dank aan Heeren Curatoren: zoo dat deze plegtigheid, welke door een aangenaam Orgel-Muzijk werd begonnen en geëindigd, tot groot genoegen van een aanzienlijk aantal toehoorders afliep.

ENKHUIZEN.

Den 8sten September 1828. Op heden is de gewone jaarlijksche prijsuitdeeling aan de Leerlingen der Latijnsche Scholen, binnen deze stad gedaan, na dat te voren het examen door de Ed. Achtb. Heeren Curatoren derzelve was geschied. Na eene korte prolusio van den Rector A HIRSCHIG, trad IJSBRAND LOOTS op, (die reeds bij een vroeger examen tot de bijwoning der Akademische lessen was gepromoveerd, doch die verkozen had nog een jaar het privaat onderwijs van den Rector te genieten;) en sprak bevallig eene door hem zelf gekozene en bewerkte redevoering: *de vita tranquilla, laeta et beata ex Horatii sententia.* Hem verving J. G. STÄDLER, (van de *Kaap de Goede Hoop*,) nu tot de Akademische lessen bevorderd en nam van deze Scholen afscheid, met eene zeer nuttige rede: *de studiis academicis, ipsorum recta institutione, apta descriptione et moderato usu.* Vervolgens droegen de Leerlingen der eerste School, A. ZWANENBURG en M. H. REIJFFERT, beide met een praemium diligentiae begiftigd, hunne gratiarum actio voor, zoo ook mede G. H. SESBRUGGER en J. G. BRUIJN, die van de tweede tot de laatste orde der eerste waren gepromoveerd. Op de tweede School werd P. J. HELWIG, met een praemium mathematicum bekroond. En op de tweede or-

orde der tweede School, werd tot de eerste orde bevorderd P. PONT, insgelijks J. ZALM en F. SCHOKKER; van de derde School naar de laatste orde der tweede. Alle de laatstgenoemden, gelijk mede P GILTJES, op de laatste School, ontvingen boekgeschenken, en betuigden daarvoor in poesie hunnen dank. Eindelijk werden getuigschriften van vlijt uitgereikt aan de Leerlingen der laagste School P. KONING en S. GROEN. Geregeld liep deze aangename plegtigheid af. Een voormalig Leerling dezer Scholen, verhoogde het genot van de feestvreugde, door een schoon Orgelspel, gepast naar den aard der plegtigheid.

MIDDELBURG.

Den 1sten Oct. Terwijl volgens gewoonte hier heden weder de halfjarige promotie der leerlingen onzer Latijnsche School, in de openbare gehoorzaal dezer stad, plegtig werd gevierd, heeft bij die gelegenheid de voortreffelijke Jongeling J. H. NIEMANN, magna cum laude, en met eenen prijs van naarstigheid, tot de Akademische lessen bevorderd zijnde, eene redevoering, door hemzelven gekozen en bewerkt, gehouden, *de medicis nostratibus, qui in arte medendi ceteris Europae medicis facem praetulerunt*; terwijl de leergierige Jongelingen A. A FOKKER en G. BORKING, van de tweede tot de 1ste orde der eerste klasse bevorderd, insgelijks met prijzen van naarstigheid begiftigd, hunne zelfgekozene en bewerkte declamaties hielden, de eerste hunner *de M. Furio Camillo, Reipublicae Romanae vindice et conservatore*; de tweede *de Tiberio Graccho, lege agraria plebis commodis prudentius quam felicius consulente.* Welke drie redevoeringen met veel genoegen zijn aangehoord en toegejuicht. Voorts zijn, deels zonder, deels met prijzen, waarvoor, door de begiftigden aan Heeren Curatoren, in dichtmaat, dank betuigd werd, tot hoogere klas-

sen

ten bevorderd de navolgende Leerlingen, als: van de tweede tot de eerste orde der eerste klasse, E. A. FORSTEN, op de gewone wijze. Van de tweede klasse tot de tweede orde der eerste klasse: M. J. HOOGVLIET, met eenen prijs, A. P. VAN CITTERS en P. N. J. LETTE ANEMAET, op de gewone wijze, L. J. DE MARRÉE, met eenen prijs wegens zijne vorderingen in de Geschiedenissen en de Mathesis, A. LOOSE, weder op de gewone wijze. Van de eerste orde der derde klasse tot de tweede klasse, J. J. BEUSEKOM, met eenen prijs, A. M. SNOUCK HURGRONJE, op de gewone wijze. Van de tweede tot de eerste orde der derde klasse, C. VAN DER LEK DE CLERCQ, met eenen prijs. Van de vierde tot de tweede orde der derde klasse, G. B. C. VAN DER FEEN, met eenen prijs. Van de eerste orde der vijfde tot de vierde klasse, G. A. FOKKER, die evenveel fouten hebbende, als de volgende, echter door het lot de eerste werd, en J. H. VAN SANDEN PRINS, beide met prijzen, W. C. VOORDUIN DE TIMMERMAN, met eenen prijs wegens zijne vorderingen in de Geschiedenissen en de Mathesis; doch A. J. CLINGE LIEBERT en G. W. T. VOGELVANGER, op de gewone wijze. Van de tweede tot de eerste orde der vijfde klasse A. P. J. GILLISSEN, met twee prijzen, eene wegens naarstigheid, en eene wegens zijne vorderingen in de Geschiedenissen en de Mathesis P. J. GILLISSEN en S. SUSAN, op de gewone wijze. Van de eerste orde der zesde tot de tweede orde der vijfde klasse, A. DE WILDE, met eenen prijs. Van de tweede tot de eerste orde der zesde klasse L. A. DE ROCHEFORT, met een prijs. — Gedurende het vorig half jaar is H. A. Q. SELS overleden, en hebben B. TEIJSSEN en A. DE WILDE, de School verlaten; terwijl als nieuwelingen zijn aangekomen, J. W. KIEN ELTZMAN, A. J. VAN DEINSE en W. H. VAN DEINSE, die na ge-

hou-

houden examen zijn geplaatst op de eerste orde der zesde klasse; voorts nog H. J. DONKERS en G. E. DE JAGER. — Deze plegtigheid, met muzijk begonnen, voortgezet en besloten, is in de beste orde en tot genoegen der aanwezigen afgeloopen.

FRANEKER.

Den 23sten Julij 1828. Gisteren had alhier het Examen en heden de bevordering der Leerlingen van het Gijmnasium plaats. De laatstgenoemde plegtigheid werd geopend door den Rector Dr. G. VAN WIERINGHEN BORSKI, met eene prolusio: *De pietatis caritatisque sensibus ab Homero admirabiliter expressis.* Tot het alhier gevestigd Athenaeum werden bevorderd: J. TROSTE, W. ENS, TH. JOHA en B. T. VAN BEEMSTRA, de beide eersten met grooten lof. Allen hielden korte redevoeringen, de eerste: *de Graecorum virtute bellica in bellis Persicis conspicua*; de tweede: *de Beijlinglo cum Romanorum Regulo comparato*; de derde: *de meritis, quibus inclaruit Petrus cognomine Magnus*; de vierde: *de Viglio ab Ayta zuichemo.*

Hierna werden zij allen met boekgeschenken begiftigd. Van de tweede klasse tot de eerste werden bevorderd: E. J. DIEST LORGION, C. SZ. WIJBENGA, J. WE. HOEKSTRA, A. ELDRING PERF. Van de vierde tot de derde: H. WALRAVEN NOODT en P. DE GRIENT DREUX. Van de vijfde tot de vierde: F. BROUWER. Van de zesde tot de vijfde: P. OVERBEEK, H. ZIMMERMAN, W. LOLCAMA en R. ENS. Gewone prijzen ontvingen: E. J. DIEST LORGION, W. WALRAVEN NOODT, F. BROUWER en P. OVERBEEK. Buitengewone, P. A. V. VAN HARINGSMA THOE SLOOTEN en W. LOLCAMA. Getuigschriften: C. WIJBENGA, R. ENS en P. DE GRIENT DREUX.

De Rector sloot de plegtigheid met doelmatige aan-

aanspraken, waarvan de laatste was gerigt aan den Wel Edelen zeer gel. Heer F. H. BURGGRAAFF, sedert Januarij van dit jaar Conrector van dit Gymnasium.

ALMELO.

Den 4den Oct. 1828. Na dat de leerlingen der Latijnsche School, vereenigd met die voor het middelbaar onderwijs, op den 25sten Julij l. l. aan Heeren Curatoren voldoende blijken van hunne vorderingen in de talen en verdere wetenschappen hadden gegeven, zoo werden heden, in de Kerk der Doopsgezinde Gemeente, de prijzen en getuigschriften aan dezelve uitgereikt. De Heer J. F. VAN BEMMELEN, Rector dezer School, opende de plegtigheid met eene redevoering: *de literarum in singulis hominibus, cultoribus suis, meritis*; waarna het overlijden van eenen der Curatoren, den Heer Mr. H. R. G. PAGENSTECHER, met aandoening en erkentenis voor deszelfs bewezene diensten vermeld, en de nieuw aangestelde Curator, de Heer Mr. F. C. QUEIJSEN, President bij de Regtbank van Eersten Aanleg alhier, op eene gepaste wijze door hem begroet werd.

Voorts overgaande tot de verdeeling der prijzen en getuigschriften, zoo ontvingen G. STAGGEMEIJER en J. VAN RIEMSDIJK, die van de tweede tot de eerste klasse waren bevorderd, de eerste een praemium victoriae, de tweede een praemium diligentiae. Tot de tweede klasse gingen over C. J. VAN RIEMSDIJK, met een praemium victoriae en J. ROETERS COSTER; tot de bovenste orde der derde klasse H. HOOGKLIMMER, met een praemium victoriae, T. TEN CATE en P. SCHEURLEER, met praemia diligentiae en W. QUARLES, met een Latijnsch getuigschrift; tot de benedenste orde der derde klasse J. ROETERS VAN LENNEP, met een praemium victoriae, benevens J. KORSTAL en D. BENTINCK; tot de bovenste orde der vierde klas-

klasse: H. COSTER, R. E. MÖLLINK, N. DUPPEL en H. G. COSTER, terwijl de eerste met éénen prijs, de twee volgenden met getuigschriften werden vereerd, en alle de genoemde leerlingen, voor deze onderscheiding, op eene bevallige wijze in Latijnsche dichtmaat hunnen dank hebben betuigd.

Op de School voor het middelbaar onderwijs werden met prijzen begiftigd: J. H. W. WAANDERS, J. VAN VELSEN COSTER, D. BENTINCK en J. BROUWER; Fransche getuigschriften werden toegekend aan: G. STAGGEMEIJER, J VAN HEERDIJK, T. TEN CATE, A. G. L. HAGEDOORN, J. HOTTELENDATE, L. J. VAN LENNEP, E. C. VAN LENNEP en J. BROUWER, waarvoor door den eerst begiftigden, uit aller naam, eene gepaste dankbetuiging in de fransche taal werd uitgesproken.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, zijn geëxamineerd en tot de predikdienst toegelaten: C. H. HAGERBERG, O D. PIERROT, E. C. SPOOR en J. A. C. NONHEBEL, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid te *Utrecht*.

ARNHEM.

Door het Klassikaal Bestuur van *Arnhem*, zijn acten van Lidmaatschap der Classis gegeven, aan de Wel Eerw. Heeren J. H. BÖSKEN en W. G. S. LIX RAAVEN, bevestigde Predikanten te *Hall* en te *Loenen*.

NIJ-

NIJMEGEN.

WAMEL EN DREUMEL, den 14den Sept. Heden werd in onze Gemeente tot Leeraar bevestigd Ds. G. VOLKMAN LAMMERS, Kandidaat van de h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noordholland*.

Bij afstand van den Consulent Ds. E. F. H. WOLF, Pred. te *Leeuwen*, geschiedde dit werk door Ds. J. H. ENDTZ, Pred. te *Helmond*; de oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, ook door DD. SPECHT GRIJP, SCHOLTE, VAN DOESBURG en OORNEN, Predikanten te *Thiel*, *Druten*, *Tricht* en *Wadenoijen*.

De Bevestiger predikte des morgens bij die gelegenheid, over I *Cor.* III: 9. en de bevestigde aanvaardde des namiddags zijn h. dienstwerk onder ons, met eene Leerrede over *Joh.* XVII: 26.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824

OVER- EN NEDER-ASSELT vakant. Zie Febr. 1828.

ZUTPHEN.

VORDEN, den 14den September. Heden werd onze nieuwe Leeraar, Ds. H. KAMPHEUVE GREVING, onder ons ingezegend, door den Consulent, Ds. J. VAN KUIJK, Pred. te *Ruurlo*, met 2 *Tim.* II: 4, 5 en 6. *Niemand die in den krijg dient* enz. De bevestigde deed des namiddags zijne Intrede, predikende over *Joh.* XIV: 6. *Jezus zeide tot hem: ik ben de weg, de waarheid en het leven.*

DOETINCHEM, den 28sten September. Onze Leeraar, J. B. BARENBRUGH, nam heden namiddag van ons afscheid, met eene Leerrede over *Hand.* II: 42. *En zij waren volhardende in de leer der Apostelen.* Zijn Eerw. was den 24sten dezer ontslagen van zijne betrekking op Classis, Kerke-

raad en Gemeente, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur, Ds. A. J. VAN DER BURG, Pred. te *Wehl*, in tegenwoordigheid van zijnen Ambtgenoot, H. H. [illegible], als Consulent.

DOETINCHEM, den [illegible] October. Ten einde de vakature, veroorzaakt door het vertrek van onzen Leeraar, Ds. J. B. [illegible], naar *Zierikzee*, zoo spoedig doenlijk, te vervullen, vergaderde heden, na verkregene *handopening*, de Kerkeraad, en besloot, uit een te voren gemaakt twaalf- en zestal, waarop geplaatst waren:

DD. F. VAN AMEROM, Pred. te *Aalsmeer*. J. H. DUIMANS, te *Harmelen*. J. GERRITSEN, te *Zuilen*. H. J. HATTINK, te *Rijssen*. J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*. G. HERINGA, te *Berlikum* en *Rosmalen*. P. E. VAN DER ZEE, te *Jisp*. A. VAN GELDER, te *Almen*. J. VAN KUIK, te *Ruurlo*. J. VAN DER FELTZ, aan *de Beverwijk*. M. A. AMSHOFF, te *Huissen*. J. G. H. TEN DALL, te *Burgharen*.

En op het zestal:

DD. F. VAN AMEROM, J. H. DUIMANS, J. GERRITSEN, J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, H. J. HATTINK en J. VAN DER FELTZ.

Te beroepen den Wel Eerw. Heer, H. J. HATTINK, aan wien de Beroepsbrief is toegezonden.

Het Klassikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft aan Ds. H. KAMPHEUVE GREVING, bevestigd Predikant van *Vorden*, Acte van Lidmaatschap der Classis van *Zutphen*, uitgereikt.

ZEDDAM vakant. Zie Mei 1828.

T I E L.

DRUMPT. Onze Leeraar, Ds. R. VERWEIJ, den 6den September l. l., eene beroeping, naar de Gemeente van *Serooskerke* in *Schouwen*, Provincie *Zeeland*, ontvangen hebbende, gaf ons berigt, dat hij voor dezelve, na beraad, had bedankt.

OMMEREN. Onze Leeraar, Ds. R. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, is heden, den 12den Oc-

October, in de dienst dezer Gemeente bevestigd, door zijnen Vader, Ds. J. H. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, Pred. te *Rhenen*, aan wien onze Consulent Ds. D. DORDES, Pred te *Ingen*, dit wel had willen afstaan. De Bevestiger predikte, over 1 *Tim.* IV: 16. *Heb acht* *hooren* De Bevestigde deed zijne intrede, met den Tekst, 1 *Cor.* I: 24. *(Wij prediken) Christus, de wijsheid Gods.* Hem hadden de handen opgelegd, behalve den Bevestiger en Consulent, de Predikanten LAMMERS, van *Kesteren*, SPECHT GRIJP, van *Tiel*, LAMBRECHTS, van *Lienden* en DE JONGH, van *Opheusden.*

IJZENDOORN vakant. Zie November 1826. Men verlangt aldaar Kandidaten te hooren. Zie September 1828.

OCHTEN vakant. Zie Nov. 1827.

B O M M E L.

HAAFTEN, den 14den September 1828. Heden had alhier de bevestiging plaats, van onzen beroepen Leeraar, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer J. H. STUFFKEN, Kandidaat tot de H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland.* Bij afstand van den Consulent, Ds. A. J. DIRMONT, Pred. te *Tuil*, werd dit werk verrigt, door den Wel Eerw. zeer geleerden Heer H. J. VELDWIJK, Predikant te *Odijk*; die bij deze gelegenheid, naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 17. in 't midden: *Zij waken voor uwe zielen*, sprak over de *voortreffelijkheid*, het *gewigt* en de *moeijelijkheid* der Evangeliebediening. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, mede door de Wel Eerw. zeer gel. Heeren, W. LAMMERS en J. HOOLBOOM, Predd te *Geldermalsum* en *Asperen.* De Bevestigde aanvaardde, daarop des namiddags zijne Evangeliebediening onder ons, met eene Leerrede, over 1 *Tim.* I: 5. *Maar het einde des gebods is liefde*, uit

uit een rein hart, *en* (*uit*) *eene goede conscientie*, *en* (*uit*) *een ongeveinsd geloof*.

MEETEREN vakant. Zie Mei 1828.

EST vakant. Zie Julij 1828.

TUIL staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

VUREN EN DALEM. Zie Aug. 1828.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL. Zie Sept. 1828.

HARDERWIJK.

ELBURG, den 28sten Sept. Heden voormiddag werd onze Leeraar, Ds. H. DE HAAN HUGENHOLTZ, alhier in het H. dienstwerk bevestigd, door Ds. A. H. TER HOEVEN, Pred. te *Amsterdam*, aan wien onze oudste Leeraar, Ds. T. A. LE FEVRE DE MONTIGNIJ, dit werk had afgestaan. De Bevestiger had ten tekst *Mark*. XII: 37*b*. De Bevestigde aanvaardde 's namiddags zijn dienstwerk, predikende over *Jes*. LV: 10, 11.

ELSPEET, den 10den Oct. Ds. G. W. BISSCHOP, Pred. te *Doornspijk*, alhier den 21sten Sept. l. l. eene liefdebeurt waarnemende, maakte ons bij die gelegenheid bekend, dat onze Leeraar Ds. H. J. STAVERMAN, beroepen was te *Diever*, onder de Classis van *Meppel*; heden vernamen wij van onzen Leeraar zelven, dat zijn Eerw. voor die beroeping had bedankt.

BARNEVELD. Zie Sept. 1828.

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE, den 7den Oct. 1828. Bij besluit van Z. E. den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk, is aan den Eerw. Kerkeraad der Hervormde Gemeente van *'s Gravenhage*, handope-

opening verleend tot de vervulling der vakature aldaar, veroorzaakt door het overlijden van eenen harer Leeraren.

SCHEVENINGEN, den 15den Oct. 1828. Van daar is geen legaal berigt ingekomen.

'S GRAVEZANDE Zie Sept. 1828.

ROTTERDAM.

ROTTERDAM, den 14den Sept. 1828. Deze dag was voor ons een blijde dag. Wij mogten het schoone en prachtige Orgel in de Groote of St. Laurens Kerk, door het beleid, den ijver, en de belangstelling van de achtingwaardige Nederduitsche Hervormde Gemeente Commissie, in alles, wat de Godsdienst bevorderen, en ook den luister van de openbare Eeredienst vermeerderen kan, na eenen arbeid van vele jaren, voltooid zien.

Door onzen oudsten Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer TH. HOOG, werd hetzelve op den avond van dezen dag, ten aanhooren van eene zeer talrijke schaar, statig ingewijd, met eene doelmatige Leerrede, naar aanleiding van 1 *Cor.* XIV: 26*b*. *Laat alle dingen geschieden tot stichting.* (te weten in de openbare Godsdienstige bijeenkomsten der Christenen.)

God verhoore het gebed, door den Leeraar opgezonden, beware ons bij onze Godsdienstige voorregten, en geve, dat wij van dezelve ten allen tijde dankbaar, getrouw en regt Christelijk gebruik maken mogen!

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

HILLEGONDSBERG. Zie Sept. 1828.

ZEVENHUIZEN. Zie Sept. 1828.

MAASSLUIS. Zie Sept. 1828.

LEIJDEN.

RHIJNZATERSWOUDE, den 9den Sept. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het ver-

vertrek van Ds. B. NIEUWKOOP, heeft de Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent G. VAN DEN BERG, Pred. te *Leijmuiden*, gemaakt het volgend zestal:

DD. TIELEMAN VERMAASEN, Predd. te *Oud Loosdrecht*. P. SCHOENMAKERS, te *Nieuwveen*. G. STEENHAUER, te *Ooster* en *Wester Blokker*. A. SCHOTSMAN, NIC. FIL. te *'s Gravenpolder*. J. B. MOQUETTE en J. SIBLESZ, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Holland*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. TIELEMAN VERMAASEN, J. B. MOQUETTE en J. SIBLESZ, waaruit dadelijk beroepen is, Ds. TIELEMAN VERMAASEN, Pred. te *Oud Loosdrecht*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

RIJNZATERSWOUDE, den 26sten Sept. Ds. TIELEMAN VERMAASEN, voor het op zijn Eerw. uitgebragt beroep, na beraad, bedankt hebbende, werd door den Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent, het vorige zestal aangevuld met Ds. R. W. VAN ROSSUM, Pred. aan de *Nieuwenkoop*, het drietal met Ds. P. SCHOENMAKERS, waaruit terstond beroepen is, J. B. MOQUETTE, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*.

SASSENHEIM. Op den 4den Sept werd onze Leeraar H. G VAN DEN ES, Th. Dr. beroepen te *Grootebroek*, op den 14den gaf daarvan aan de Gemeente kennis, Ds. J. G. A. PAGENSTECHER VAN GROIN, Pred. te *Lisse*, daar onze Leeraar van huis was; op den 21sten mogten wij vernemen, dat zijn Wel Eerw, na beraad, voor die beroeping bedankt had, zich op nieuw aan ons verbindende, met eene Leerrede over 2 *Cor* XIII: 9.

VOORSCHOTEN EN VEUR, den 17den Sept. Heden overleed onze waardige en hooggeschatte Leeraar W. F. WEIJERS, in den ouderdom van ruim 67 jaren. Eene ligte ongesteldheid van weinige da-

dagen nam op dezen dag zoo zeer toe, dat zijn Eerw. reeds tegen den avond, onder den aanval eener hevige koorts, bezweek, zijne Gemeente en eenig overgeblevene dochter in zwaren rouw achterlatende

De Consulent dezer Gemeente, Ds J. TENCKINCK, Pred. te *Valkenburg*, gedacht op den eersten zondag na het overlijden, aan dit treffend sterfgeval, deed openlijk hulde aan de nagedachtenis des ontslapenen, en sprak de Gemeente een woord van Christelijke besturing en vertroosting toe, handelende naar aanleiding van *Hand.* XVII 29. over de hooge waardij des Christendoms, als zijnde ook bij de treurigste omstandigheden de kostbaarste bezitting.

De Kerkeraad heeft handopening gevraagd en verkregen.

ZOETERWOUDE, den 6den Oct. 1828 De Kerkeraad heeft ter vervulling der vakature, ontstaan door het Emeritaat van Ds. J. R. FOUACHE, geformeerd het volgend zestal:

C. R BENTFORT, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*. P. VAN DER MARK, Predd. te *Beuningen*, *Ewijk* en *Weurt*. P. J. ZAALBERG, te *Nieuw Beijerland*. C. LE CLERCQ, te *Zegveld*, S. VAN DISSEL en B. PETERS, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*.

En daaruit het volgende drietal:

C. R. BENTFORT, S. VAN DISSEL en B. PETERS.

Waaruit beroepen is, Ds. C. R. BENTFORT, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

KATWIJK AAN DEN RHIJN vakant. Zie Junij 1828.

NOORDEN staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

VOORHOUT. Zie Sept. 1828.

DORDRECHT

OUD ALBLAS. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer S. M. DE BRUIN, beroepen zijnde te *Scher-*

penisse en *Westkerk*, onder de Eerw. Classis van *Zierikzee*, gaf ons, op den 7den Sept. 1828, berigt, dat zijn Eerw. na beraad, voor die beroeping had bedankt, doch hierop voor de tweede maal derwaarts beroepen zijnde, vernamen wij, op den 21sten September, bij het eindigen van de namiddags-Godsdienstoefening, dat zijn Eerw. zich verpligt had gevonden, die beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, aan te nemen.

HOORNAAR; den 21sten Sept. Op heden herinnerde ons onze Leeraar, Ds. R. A. BOER-MAN, de vijf en twintigste verjaring zijner intrede in de h. dienst, met 1 *Sam.* VII: 12c. *Tot hier toe heeft ons de Heere geholpen.*

OUD BEIJERLAND, den 21sten Sept. 1828. Onze oudste Leeraar S. LA LAU, gedacht in de voormiddag Godsdienstoefening, met dankzegging aan God, zijne 25 jarige Evangeliedienst.

HOOGBLOKLAND. Onze Leeraar, de WelEerw. Heer R. L. VAN DAM, gaf ons den 21sten dezer kennis, dat er eene beroeping op zijn Eerw. was uitgebragt, door de Gemeenten van *Giessen* en *Rijswijk*, onder de Classis van *Heusden*, terwijl zijn Eerw. ons den daaropvolgenden Zondag berigtte, zich verpligt te hebben gevoeld, ook weder voor deze beroeping te bedanken.

WIJNGAARDEN EN RUIGBROEK, den 6den Oct. 1828. De beroeping, welke onze Leeraar Ds. I. H. SOLL, in de laatstleden maand Augustus, naar *'s Gravezande*, onder de Classis van *'s Gravenhage*, ontving en onder inwachting der vereischte goedkeuring aannam, sedert die goedkeuring erlangd hebbende, staat onze Gemeente eerlang vakant te worden.

HEINENOORD staat vakant te worden. Zie Sept 1828.

GOU-

GOUDA.

NIEUWPOORT, den 14den September. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. N. VAN DE ROEMER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, onder ons bevestigd, door Ds. P. J. LAAN, Pred. te *Amersfoort*, aan wien de Consulent J. STROEVE, Pred. te *Groot Ammers*, dit werk had afgestaan. De Bevestiger predikte over *Joh.* XV: 5*b*. *Zonder mij, kunt gij niets doen*. De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger, den Consulent en door DD. O. VERBEEK, W. JANS, K. DE KONING en S. DE HOEST, Predikanten te *Goudriaan*, *Giessen Oudkerk*, *Arkel* en *Ottoland*.

De bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk 's namiddags, met eene Leerrede over *Gen.* XXII: 14*a*. *En Abraham noemde den naam van die plaatse, de Heere zal het voorzien.*

NOORDELOOS, den 15den Sept. Van hier kan men melden, dat de Wel Eerw. Heer A. NAGEL, Predikant te *Noorden*, de beroeping tot Herder en Leeraar dezer Gemeente, onder inwachting der vereischt wordende approbatiën, heeft aangenomen.

EVERDINGEN vakant. Zie Mei 1826.

AMEIDE EN TIENHOVEN. Zie Junij 1828.

GOUDA. Zie Aug. 1828.

WADDINGSVEEN staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK vakant. Zie Sept. 1828.

KRIMPEN AAN DE LEK staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

BRIELLE.

HEKELINGEN, den 28sten Sept. Heden nam onze Leeraar Ds. P. STEENMEIJER, beroepen naar *Ritthem*, van ons afscheid, naar aanleiding van 2 *Cor.* XIII: 13. Zoo dat HEKELINGEN vakant is.

Heeren Kandidaten of Predikanten buiten vaste bediening, worden verzocht alhier hunne gaven te laten hooren, en zich met de gevorderde bewijzen te vervoegen, bij den Consulent Ds. P. J. VAILLANT, te *Spijkenisse.*

SOMMELSDIJK, den 21sten Sept. Onze Leeraar Ds. J. KAMERMAN, die ons voor 8 dagen kennis gaf van eene beroeping naar de Gemeente van *Wemeldingen*, onder de Classis van *Goes*, berigtte ons heden, dat hij deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, had aangenomen.

NIEUWE TONGE, den 5den October Onze Leeraar, Ds. A. BIERN, heeft de beroeping naar de Gemeente van *Edam*, van welker ontvang hij ons voor 14 dagen kennis gaf, aangenomen.

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

STAD AAN 'T HARINGVLIET vakant. Zie Junij 1828.

ZWARTEWAAL vakant. Zie Aug. 1828.

NOORD-HOLLAND.

Het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland* heeft, bij uitspraak op den 7den Augustus 1828, op J. VOS, laatst Predikant te *Oudeschild*, op het Eiland *Texel*, Classis *Alkmaar* toegepast, Art. 58. No. 3 letter D. van het algemeen reglement, op de uitoefening van Kerkelijk opzigt en tucht, waardoor alzoo hij ophoudt Predikant te zijn, en de voornoemde Gemeente vakant is.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van Ds. C. FORTUIJN, is den 23sten September, door den Grooten Kerkeraad, uit de beide voorheen gemelde drietallen (Zie Boekzaal September l. l.) geformeerd

het

het volgende groot drietal: DD. A. L. VAN DER BOON MESCH, Theol. Doct., J. MOL JACOBSZ. en H. J. TOL, Predikanten te *Leeuwarden*, *Deventer* en *Kampen*, en daaruit beroepen Ds A. L. VAN DER BOON MESCH, die, na beraad, voor deze beroeping bedankt heeft.

AMSTELVEEN, den 21sten September. Nadat onze Leeraar, Ds. H. DE HAAN HUGENHOLTZ, beroepen naar *Elburg*, op laatstleden Maandag, door Ds. A. H. TER HOEVEN, Lid van het Klassikaal Bestuur, van zijne betrekking op Classis, Kerkeraad en Gemeente behoorlijk ontslagen was, nam hij heden morgen van ons afscheid, in eene Leerrede *over de onveranderlijkheid der Evangelie-leer*, naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 8. *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in eeuwigheid!* Na verkregene handopening, werd, den 1sten October, onder voorzitting van den Consulent, Ds. H. T. ROSKES, Pred. te *Thamen aan den Uithoorn*, ter vervulling der vakature, het volgende twaalftal van Predikanten benoemd:

DD. D. ROMAR PZ, TIELEMAN VERMAASEN, H. VAN STEDEN, J. CLAUS, J. E. KIST, J. W. A. GREVE, L. VAN DER HORST, J. VAN AKEN, J. BOON, W. F. OVERHOFF, H. J. HOMBRINCK en F. CONRADI FLORISON, Predikanten te *Hagestein*, *Oud Loosdrecht*, *Aalten*, *Landsmeer*, *Zeist*, *Oostkappelle*, *Oosthuizen*, *Tilburg*, *Nieuwkoop*, *Uitgeest*, *Oostzaan* en *Oosterwierum*.

Van dit twaalftal, werden de zes eerste Predikanten op het zestal en de drie eerste op het drietal geplaatst, waarna beroepen is, Ds. D. ROMAR PZ. Pred. te *Hagestein*, aan wien van deze beroeping is kennis gegeven, en door wien dezelve den 10den October, onder inwachting der noodige goedkeuringen, is aangenomen.

AMSTERDAM. Ds. W. G. VAN DOORNE, vierde op den 5den October des voormiddags, in de

de Zuiderkerk, [illegible] der vijf en twintig jaren, [illegible] welke hij, in de Gemeenten te [illegible], [illegible], Winschoten, Gorinchem, Goude en Amsterdam, de Evangebediening heeft mogen [illegible]. Zijn Eerw. predikte bij die gelegenheid, over Jes. XL: 6, 7 en 8. Een stem zegt, roept, en hij zegt wat zal ik roepen? [illegible] gras, en alle zijne [illegible] der velds. Het [illegible] de geest des [illegible] het volk is gras. [illegible] maar het [illegible]

[illegible] daar- [illegible] levensjaren [illegible]

[illegible] Oct. Heden werd AMSTERDAM, [illegible] J. CORSTIUS, 's avonds [illegible] dienst dezer Gemeente [illegible] Schoonbroeder Ds. A. H. [illegible] Leerrede over 1 Cor. III: [illegible] dat gij Gods tempel [illegible] woont? En [illegible] zal God [illegible] Gods is heilig, welke [illegible] Woensdag, den [illegible] Kerk zijne [illegible] En Hij is de [illegible]

[illegible] Om die, door [illegible] opentlijke [illegible] is op den tijd [illegible] gemaakt het [illegible]

[illegible] bij het Provin- [illegible] Zuid-Holland [illegible], [illegible] &c,

die, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, dezelve dadelijk heeft aangenomen.

KORTENHOEF vakant. Zie Sept. 1828.

HAARLEM.

HAARLEM den 24sten Sept. Het Klassikaal Bestuur heeft heden den Heer J. J. W. VAN STAVEREN, bevestigd Pred. te *Westzaandam*, als Lid dezer Classis erkend.

ALKMAAR.

HOORN OP TEXEL, den 8sten Sept. 1828. Heden werden wij diep getroffen, door het overlijden van onzen Leeraar en Herder, den Wel Eerw. Heer H. SCHUTTE. Hij was ons, gedurende 40 jaren, een waardig Voorganger en Leidsman, die geloofde het geen hij leerde, en zocht te betrachten, hetgeen hij geloofde. Onze Consulent, Ds. S. RIENSTRA SLOTHOUWER, Pred. aan den *Burg*, bepaalde ons bij dat afsterven, naar *Hebr.* XI; 16a. *Maar nu zijn zij begeerig naar een beter, dat is, het hemelsche*, en hield den 21sten daarna eene Lijkrede, naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer voorgangeren, enz.*

Voor de nagelatene Weduwe, Mejufvrouw A. KEIJZER, met welke hij 38 jaren gelukkig leefde, zal door den ring van *Burg op Texel*, het annus gratiae worden waargenomen.

SCHOORL, GROET EN KAMP, den 19den September. De beroeping op Ds. D. J. FABER, Pred. te *Obdam* uitgebragt, is door zijn Wel Eerw., na beraad, van de hand gewezen.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING, den 26sten Aug. Nadat de beroeping van Ds. D. DOEDES, Pred. te *Ingen*, ook vruchteloos was afgeloopen, heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent, weder de volgende nominatie gemaakt:

DD. J. F. CONRADI, Predd. te *St. Pancras* W. J. RIJKOM, te *Petten*. en C. D. CANNE, DAN. FIL. te

te *Castricum* en *Heemskerk*. Waaruit beroepen is, Ds. J. F. CONRADI, doch ook heeft zijn Eerw. goedgevonden, om deze beroeping van de hand te wijzen.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING, den 29sten Sept. Heden maakte onze Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. O. VAN KAMMEN, Pred. te *Westerschelling*, na vijf mislukte beroepingen, wederom de volgende nominatie:

DD. D. CANNE, Predd. te *Tzummarum*. D. NOORDHOFF, te *Scholzum*. en L. V. LEDEBOER, te *Kolhorn*; en is daaruit beroepen, Ds. D. CANNE, aan wien de beroeping is toegezonden.

HIJPOLITUSHOEF EN WESTERNIELAND vakant. Zie Junij 1828.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN. Zie Julij 1828.

WAAL EN KOOG OP TEXEL. Zie Sept. 1828.

VALKOOG EN ST. MAARTEN vakant. Zie Sept. 1828.

OUDE SCHILD OP TEXEL vakant. Zie hier voor pag. 556. onder *Noord-Holland*.

HOORN.

HOORN. Aan den Heer J. SCHARDAM, bevestigd Predikant te *Opperdoes*, is eene acte van Lidmaatschap in de Classis ter hand gesteld.

ZWAAG. Ds. J. DIJK, van zijne betrekkingen op deze Gemeente, door Ds. J. VAN SLOGTEREN, Praeses van het Klassikaal Bestuur, en Predikant te *Hoorn*, ontslagen zijnde, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. C. STEENHAUER, Predikant te *Ooster* en *Westerblokker*, nam den 14den September afscheid van ons, met eene Leerrede over *Hand.* XV: 29b. *Vaart wel.* Alzoo is

ZWAAG vakant.

BERKHOUT, den 21sten September. Heden mor-

morgen werd onze beroepen Leeraar, Ds. J. DIJK, in zijne dienst onder ons bevestigd, door onzen Consulent Ds. H. P. VAN DER HAAR, Pred. te *Grosthuizen* en *Avenhorn*, met eene Leerrede over 1 *Tim.* I, 15*a*. *Dit is een getrouw woord — zalig te maken*, des namiddags aanvaardde de bevestigde zijne dienst onder ons, met *Hand.* X: 29*b*. *Zoo vraag ik dan, om wat reden hebt gij heden mij ontboden?*

OPPERDOES, den 28sten Sept. Ds. J. SCHARDAM, van het Eiland *Marken*, herwaarts beroepen, is heden als Leeraar dezer Gemeente ingezegend, door onzen Consulent Ds. A. SCHILT, Pred. te *Twisk*, naar aanleiding van *Hand.* V: 42. de eerste Predikers van het Evangelie voorstellende, als voorbeelden voor de tegenwoordige Dienaren des woords. De bevestigde heeft, volgens *Jac.* V: 21*b*. en 22*a*. de betrachting des Evangeliums als eenen noodzakelijken pligt doen kennen.

GROOTEBROEK. Ook Ds. H. G. VAN DER ES, Theol. Doctor en Predikant te *Sassenheim*, heeft voor de beroeping op hem uitgebragt bedankt.

ANDIJK. Ds. J. DE WITT, Predikant te *Cuinre*, heeft de beroepinge herwaarts afgewezen.

BENNINGBROEK EN NIBBIXWOUDE, den 28sten Sept Na dat onze Leeraar Ds. J. VAN EERE, door den Heer J. S. VAN DER LINDEN, V. S. Predikant te *Urfem* en Lid van het Klassikaal Bestuur van *Hoorn*, bijzonder daartoe gecommitteerd, van zijne betrekkingen op deze Gemeente en de Classis, in tegenwoordigheid van Ds. G. C. VAN BALEN BLANKEN, Pred. te *Wognum*, als Consulent, behoorlijk was ontslagen, heeft zijn Eerw. deze Gemeente heden vaarwel gezegd, naar aanleiding van *Philipp.* IV: 19.

ENKHUIZEN, den 28sten Sept. Onze naar *Amsterdam* beroepen Leeraar, Ds. J. CORSTIUS,

 heeft

heeft heden des avonds, in de Groote- of Westerkerk, van ons afscheid genomen, met het slot van Paulus brief aan de *Eph. Hoofdst.* VI: 23 en 24. Dit was in de behandeling van dezen brief, dien hij voor de Gemeente geopend en verklaard had, nog overig gebleven.

Alvorens was, hij van zijne betrekkingen op deze Gemeente en de Classis van *Hoorn*, eervol ontslagen, door zijnen Ambtgenoot Ds. O. VAN TRICHT, AZ. Lid en Assessor van het Klassikaal Bestuur, daartoe speciaal gecommitteerd.

Ter vervullinge der vakature, is, na verzochte en verkregene handopening van Z. E. den Heere Minister van Staat, belast met de Generale Directie van de Zaken der Hervormde Kerk, enz. door den Kerkeraad, het navolgende twaalftal uitgebragt, als:

DD. J. MÜNTENDAM, Predd. te *Uithuizen*. A. F. W. NOORDINK, te *Oud Beijerland*. G. VAN WARMELO, te *Hazerswoude*. M. A. JENTINK, te *Oudewater*. H. J. VAN RIJNDORP, te *Oudshoorn*. J. P. EGERDING, te *Ochten*. A. VERWEIJ, JR. te *Lochem*. D. J. WOLTERBEEK, te *Hillegom*. J. BERG, te *Venhuizen*. H. DWARS, te *Steenwijk*. G. TER WEEME, te *Zaandam*. en J. BLAUPENBURG, te *Kompervaen*.

Waaruit geformeert is dit zestal:

DD. JENTINK, EGERDING, VERWEIJ, VAN WARMELO, RIJNDORP en DWARS.

Waaruit den 16den October een drietal zal uitgebragt worden.

SPANBROEK EN OPMEER. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. M. MIEDEMA, eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Waterland* (*Kerkje*), onder de Classis en Ring van *IJzendijke*, heeft dezelve in overweging genomen.

SCHAR-

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.
HAUWAART vakant. Zie April 1828.
MEDEMBLIK. Zie Sept. 1828.

E D A M.

EILAND MARKEN, den 21sten Sept. 1828. Onze Leeraar, de Wel Eerw. J. SCHARDAM, hield heden zijne affcheidsrede, naar 2 *Joh. vs.* 8. *Ziet toe voor u zelven, dat wij niet verliezen hetgene wij gearbeid hebben; maar eenen vollen loon mogen ontvangen.*

EDAM, den 2den October. Ter vervulling van de alhier ontstane vakature, door het vertrek van Ds. J. J. W. VAN STAVEREN, naar *Westzaandam*, is door den Eerw. Kerkeraad, na vooraf verzochte en verkregene handopening, uit een gros van Predikanten, geformeerd het volgende twaalftal:

DD. H. DWARS, Predd. te *Steenwijk*. H. J. VAN RIJNDORP, te *Oudshoorn*. A. BIBEN, te *Nieuwe Tonge*. A. A. C. BONNET, te *Leersum*. H. G. VAN DEN ES, Theol. Doct., te *Sassenheim*. C. H. VAN HERWERDEN, Theol. Doct. te *Hontenisse* en *Ossenisse*. A. SCHOTSMAN, te *'s Gravenpolder*. J. GERRITSEN, te *Zeelen*. H. J. E. BURGERHOUDT, te *Wemeldingen*. L. J. VAN DAM, in *de Beemster*. J. M. J. HOOG, te *Krimpen aan de Lek* en H. VAN HEININGEN, te *Rijswijk*, de twee laatsten met het lot tegen G. STEENHOFF, te *Oudewater* en J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*.

Uit welk twaalftal vervolgens is gemaakt dit zestal:

DD. H. J. VAN RIJNDORP, C. H. VAN HERWERDEN, A. BIBEN, H. VAN HEININGEN, H. DWARS en H. G. VAN DEN ES.

En uit hetzelve dit drietal:

DD. H. J. VAN RIJNDORP, C. H. VAN HERWERDEN en A. BIBEN.

En daaruit beroepen, Ds. C. H. VAN HERWERDEN, Theol. Doct. en Pred. te *Hontenisse* en *Ossenisse*; doch deze voor de beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad het drietal aangevuld met Ds. H. DWARS, en daaruit beroepen, Ds. A. BIBEN, Pred. te *Nieuwe Tonge*, die deze beroeping, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen.

WATERGANG, den 10den October. Ds. J. A. KUITERT, voor de op zijn Wel Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad op heden gemaakt het navolgende zestal:

DD. J. BLIJENBURG, Predd. te *Kamperveen*. L. L. VAN LOENEN, te *Goingarijp* c. a., J. H. CARPENTIER ALTING, te *Purmerland*. L. VAN PLATERINGEN, te *Akersloot*. K. BROERSMA, te *Zunderdorp* en N. PLUIM OREIDANUS, te *Etersheim* en *Schardam*.

Drietal:

DD. L. L. VAN LOENEN, J. BLIJENBURG en L. VAN PLATERINGEN.

En daaruit beroepen, Ds. LUKAS LUBBARTUS VAN LOENEN, Pred te *Goingarijp* en *Broek*, onder de Classis van *Heerenveen*.

BROEK IN WATERLAND staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

KWADIJK. Zie Sept. 1828.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

RITTHEM, den 21sten Sept. 1828. Onze Consulent, Ds. B. LOOSE, Pred. te *Oostzouburg*, berigtte ons heden, in zijne voorafspraak over *Hebr.* XIII: 7. het overlijden van Ds. A. PIETERSE, Pred.

Pred. te *Zuidzande*, die ook alhier, gedurende twee jaren, het Evangelie heeft verkondigd.

MELIS EN MARIENKERKE, den 23sten September 1828. Ter vervulling onzer vakature, is heden gemaakt het volgende zestal:

DD. K. J. VAN DRIEL, Predd. te *Limmen*. L. VOERMAN, te *Baardwijk* en *Elshout*. S. LUIJMES, te *Westkapelle*. J. W. CLINGE, te *Bekerke*. C. P. LAMMERS VAN TORENBURG, te *Domburg*. J. W. A. GREVE, te *Oostkapelle*, de drie eersten zijn op het drietal geplaatst, en uit hetzelve is beroepen, Ds. K. J. VAN DRIEL, Pred. te *Limmen*, Classis *Alkmaar*.

VEERE, den 24sten Sept. 1828. Heden overleed alhier op het onverwachts; in den ouderdom van bijna 61 jaren, tot bittere smart van zijne Echtgenoot, en zijne hem tederminnende kinderen, de Wel Eerw. en zeer geleerde Heer A. DE DE LIGNY, sedert October 1818. rustend Leeraar, bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente dezer Stad. Beide onze Leeraars, hebben aan dit treffend sterfgeval, in hunne eerstvolgende Predikbeurten, op eene den overledene waardige wijze gedacht, en de Gemeente bij die gelegenheid opgewekt, om zich hetzelve tot eene tijdige voorbereiding voor den dood, regt ten nutte te maken. De lezer verwachte in het vervolg nog het een en ander, van den overledenen, die, hoe zeer in zijn leven van allen ijdelen lof geheel afkeerig, nogtans eene nadere vermelding, om meer dan eene reden, allezins waardig is.

RITTHEM. den 5den October 1828. Heden werd onze nieuwe Leeraar, Ds. P STEENMEIJER, van *Hekelingen*, tot ons overgekomen, onder ons bevestigd, door onzen Consulent, Ds. B. LOOSE, Pred. te *Oostzouburg*, met eene Leerrede over de onderlinge betrekkingen van Leeraar en Ge-

meente, naar aanleiding van *Jos.* XXIV: 25*a.* *En zoo maakte Josua op dien zelfden dag een verbond met het volk.* Namiddag hield de Bevestigde zijne Intrerede, over 2 *Cor.* I: 24*b.* *Wij zijn medewerkers uwer blijdschap.*

MIDDELBURG. Ds. P. STEENMEIJER, bevestigd Pred. te *Ritthem*, is door het Klassikaal Bestuur van *Middelburg*, als Lid der Classis erkend, en hiervan is aan zijn Eerw. acte afgegeven.

ST. LAURENS EN BRIGDAMME vakant. Zie Aug. 1828.

ZIERIKZEE.

ZIERIKZEE, den 12den Oct. Heden is de Wel Eerw. Heer J. B. BARENBRUGH, in de dienst dezer Gemeente plegtig ingezegend, door zijnen Ambtgenoot G. O. DROOGLEVER FORTUIJN, met eene Leerrede over *Coloss.* I: 28*c.* *Op dat wij zouden een iegelijk mensch volmaakt stellen in Christus Jezus.* De Bevestigde deed zijne intrede, met eene Leerrede over 1 *Cor.* I: 23*a.* *Wij prediken Christus den gekruisten.*

SCHERPENISSE EN WESTKERK, den 18den Aug. Heden heeft de Kerkeraad alhier, ten overstaan van den Consulent, den Wel Eerw. Heer J. C. VAN RHEE, Pred. te *Poortvliet*, ter vervulling der vakature van de Predikantsplaats, gemaakt het volgende zestal:

DD. S. M. DE BRUIN, Predd. te *Oud Alblas.* J. C. VAN RHEE, te *Poortvliet.* C. GILTAIJ, te *Oud Vossemeer.* J. POPPE, te *Oudelande.* B. KAM, te *Dreischor.* en P. SIX DIJKSTRA, te *ter Neuze.*

De drie eerstgenoemden werden op het drietal geplaatst, en daaruit beroepen, de Wel Eerw. Heer S. M. DE BRUIN, Pred. te *Oud Alblas*, die, na beraad, voor dit beroep heeft bedankt.

Den 14den Sept. Heden was de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent J. C. VAN

RHEE,

[illegible], tot hetzelve einde weder vergaderd, en vond zich opgewekt, om uit de vorenstaande nominatie andermaal te beroepen, den Wel Eerw. Heer G. M. DE BRUIN, Pred. te *Oud Alblas*, met dat gevolg, dat zij reeds den 19den daaraanvolgende het berigt ontving, dat Zijn Eerw. zich had verpligt gevonden, deze herhaalde roepstem, nadat dezelve de vereischte goedkeuringen zal hebben weggedragen, eerbiedig op te volgen.

SEROOSKERKE, den 29sten Aug. 1828. De Kerkeraad alhier, na het bedanken van Ds. J. DA-[illegible], Pred. te *Ovezande*, c. a. het beroepingswerk hervattende, heeft het volgend drietal gemaakt:

DD. R. VERWEIJ, Predd. te *Drumpt*. A. C. VAN ALTENA, te *Kleverskerke*. en W. J. RIJKOM, te *Petten*; waaruit de eerste beroepen is, die echter voor dit beroep heeft bedankt. Zoo dat SEROOSKERKE nog vakant blijft.

Heeren Kandidaten worden uitgenoodigd, om hunne gaven voor deze Gemeente te laten hooren, en tot dat einde zich aan te melden bij den Consulent, Ds. N. E. ERNST VETTEN, Pred. te *Renesse* en *Noordwelle*.

STAVENISSE, den 21sten Sept. 1828. Onze Leeraar, Ds. J. BURGERHOUDT, bepaalde ons heden bij het overlijden van den Wel Ed. Geb. Heer JOHANNES DE CLERCQ, Lid van de Staten van *Zeeland*, Ambachtsheer, Burgemeester en Dijkgraaf van deze Plaats, een voor ons en velen, vooral voor de armen alhier, zelfs na zijn overlijden, zeer belangrijk Heer.

Zijn Wel Eerw wekte bij die gelegenheid, op grond van *Matth*. XXIV: 44. ons op, tot tijdige goede voorbereiding, voor die ontzagelijke ure van de komst des Zoons des menschen, tot een iegelijk onzer.

ELKERZEE vakant. Zie Sept. 1828.

GOES.

BORSSELEN, den 7den Sept. Onze Leeraar, Ds. J ANOSI, genoot heden het zeldzaam voorregt, om gedachtenis te mogen vieren van zijne vijftigjarige Evangeliedienst, waarvan wij de laatste 31 jaren het genot mogten hebben. In tegenwoordigheid eener aanzienlijke schare en van velen zijner Ambtsbroeders, bragt hij, met een gevoelig en dankbaar hart, de woorden van DAVID, *Ps.* LXXI: 17 en 18. op zich zelven over, en verbond zich, met het oog op God, om in zijn werk nog te blijven volharden. Gelijk elk deel nam in 's mans hartelijken dank en vreugde, zoo is ook de bede, dat God hem helpe en zegene, algemeen.

WEMELDINGEN, den 10den Sept. Ter vervulling onzer vakature, ging men heden over tot het doen van een beroep. Uit een twaalf- en zestal werden op het drietal geplaatst:

DD. J. KAMERMAN, N. BORSBOOM en J. DAGEVOS, Predd. *Sommelsdijk*, *Axel* en *Zuiddorpe* en *Overslaande* en *Driewegen*; waaruit beroepen is, Ds. J. KAMERMAN, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

BAARLAND, den 15den Sept. Onze Leeraar, J. C MEIJER, den 15den Aug. l. l. eene beroeping naar de Gemeente te *Balk*, in *Vriesland*, ontvangen hebbende, heeft, na beraad, voor dezelve bedankt.

KATTENDIJKE. den 21sten Sept. 1828. Onze Leeraar, Ds. J MEERBURG SNABILIÉ, van hier naar *Waterland* (*Kerkje*) beroepen zijnde, heeft, na beraad, voor dezelve bedankt.

WAARDEN. Deze Gemeente nog vakant zijnde, worden de tot de Predikdienst toegelaten Heeren Kandidaten uitgenoodigd, om hunne gaven

al-

alhier ten spoedigsten te laten hooren; en zich ten dien einde met de noodige bewijsstukken te vervoegen, bij den Consulent Ds. J. J. SCHILHAM, Pred. te *Fort Bath*.

SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1828.

IJZENDIJKE.

WATERLAND (KERKJE), den 11den Sept. Ds. S. A. AERTSEN, Pred. te *Zaamslag*, voor de beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad andermaal, ter vervulling der vakature, de volgende nominatie geformeerd, en op het zestal geplaatst:

DD. J. MEERBURG SNARENBERG, D. M. WIERDEMA, G. RIBBIUS, H. GERSEMA, E. SCHOUTEN en A. C. VAN ALTENA, respective Predikanten te *Kattendijke*, *Spanbroek* en *Opmeer*, *Middelie*, *Kimswerd*, *Vrouwenpolder* en *Kleverskerke*.

De drie eersten op het drietal, en daaruit beroepen Ds. J. MEERBURG SNARENBERG, Pred. te *Kattendijke*.

Voornoemde Ds. J. MEERBURG SNARENBERG, voor de beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, op den 3den October, uit een zestal Predikanten, bestaande uit:

DD. D. M. MIEDEMA, G. RIBBIUS, H. GERSEMA, S. P. KRUIJT, A. C. VAN ALTENA en A. DE GRAAF, respective Predikanten te *Spanbroek* en *Opmeer*, *Middelie*, *Kruiswerd*, *Aagtekerke*, *Kleverskerke* en *Kerkwerve*, beroepen Ds. D. M. MIEDEMA, Pred. te *Spanbroek* en *Opmeer*, aan wien de acte van beroeping is toegezonden.

ZUIDZANDE, den 15den Sept. Heden werd het stoffelijk overblijfsel van onzen Leeraar, Ds. A. PIETERSE, van wiens overlijden wij in eene vorige Boekzaal hebben kennis gegeven, ter aarde besteld. In tegenwoordigheid der Leden van den

den *Sluisschen* ring, die deze treurige plegtigheid bijwoonden, deed de Wel Eerw. Heer J. F. [illegible]ay, weleer Pred. in deze Gemeente, thans Pred. te *Sluis*, eene doelmatige en treffende aanspraak bij het graf. De Wel Eerw. Heer G. J. DE WIT, Pred. te *Oostburg*, op Zondag den 21sten dezer, als Consulent de eerste predikbeurt vervullende, heeft in eene opzettelijke Leerrede aan dit treurig sterfgeval gedacht, behandelende bij deze gelegenheid 1 *Cor.* XV: 56—58. Deze tekst werd door den redenaar opzettelijk gekozen, wijl met denzelven het hoofdstuk besloten wordt; hetwelk de ontslapene, in eenige Leerredenen, tot dus verre behandeld had; terwijl de Apostolische vermaning, den Spreker eene gereede aanleiding gaf tot ernstige opwekking aan de Gemeente, om de lessen, welke de overledene, met zoo veel getrouwheid en christelijken ernst, haar had medegedeeld, te herdenken en te beoefenen, opdat ons uiteinde zacht en zalig zij als het zijne.

HONTENISSE, den 20sten Sept. Onze Leeraar Ds. C. H. VAN HERWERDEN, Theol. Doct. ons den 6den dezer berigt hebbende, dat zijn Eerw. naar de Gemeente van *Edam* beroepen was, mogten wij heden vernemen, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt had. De tekst ter dezer gelegenheid behandeld, was *Spr.* XVI: 9. *Het hart des menschen enz.*

HONTENISSE, den 5den Oct. Heden maakte onze Leeraar ons het treurig afsterven van zijnen Leermeester, den Hoogleeraar J. A. CLARISSE bekend, in leven Doctor en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Groningen*. Dankbaar hulde doende aan de uitstekende verdiensten eenes mans, aan wien hij zelf zoo veel verpligt was, maakte zijn Eerw van 's Hoogleeraars smartelijk en vroegtijdig verscheiden gebruik, om ons tot ge-

getrouwen arbeid aan het opgedragen werk aan te sporen, De woorden van Jezus, *Joh.* IX: 4. lagen ten grondslag voor deze opwekking.

IJZENDIJKE, den 25sten Sept. Ds. J. V. O. VAN HORK, Pred. te *Aardenburg*, voor de beroeping naar deze Gemeente bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. J. P. HOFMAN, Pred. te *Breskens*, ter vervulling der vakature, geformeerd het volgende zestal:

DD. P. VAN VELDEN, J. STEENBERG, J. VAN DÜREN, P. G. JONGBLOED, L. JUTTING en L. S. KRUIJT, respective Predd. te *Oldemarkt*, *St. Annaland*, *Sleeuwijk*, *Zundert* en *Rijsbergen*, *Nieuwland* en *Aagtekerke*.

De drie bovensten op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen, Ds. P. VAN VELDEN, Pred. te *Oldemarkt*, aan wien de acte van beroeping is toegezonden.

KADZAND, den 1sden Oct. Heden werd onze nieuwe Leeraar, Ds. J. VAN RHEE, alhier bevestigd, door deszelfs behuwdbroeder A. HOUTKAMP, Pred. te *Nieuwvliet*, aan wien de Consulent Ds. T. R. HUISERS, Pred. te *Retranchement*, het bevestigingswerk had afgestaan, predikende bij die gelegenheid *Pred* IX: 10. Des namiddags maakte de Heer VAN RHEE, een aanvang met zijn dienstwerk onder ons, met 1 *Thess.* II: 19.

UTRECHT.

UTRECHT. Bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, zijn geëxamineerd en tot de Predikdienst toegelaten, de Heeren R. J. KONING, N. PLUIM

PLUIM, MENTZ, G. BLONK, en M. L. REIJERKERK, Kandidaten in de Letteren en de Godgeleerdheid, aan de Hoogeschool van *Utrecht*.

UTRECHT.

UTRECHT. Op den 22sten September l. l., is door den Eerw. Groote Kerkeraad, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het Emeritaat van onzen Leeraar, den *Wel Eerw. Heer* W. L. VOORDUIN, 't welk met het *begin van het volgende* jaar eenen aanvang neemt, *gemaakt het* navolgende twaalftal:

DD. J. MOLL, JACOBSZ. Predd. te *Deventer*. D. DE BONVOUST BEECKMAN, Theol. Doct., te *Nijmegen*. J. BRAVE, te *Arnhem*. H. J. TOL, Theol. Doct., te *Kampen*. B. VAN DER FEEN, te *Middelburg*. K. HERINGA, te *Berlicum* en *Rosmalen*. H. E. VINKE, Theol. Doct., te *Alkmaar*. J. MUNTENDAM, te *Uithuizen*. A. J. BUIJS BALLOT, te *Brakel*. E. G. J. VAN DOESBURGH, te *Schiedam*. J. C. VAN DE VELDE, te *Brielle* en J. S. WOR, te *Gorinchem*. De twee laatstgemelden met het lot tegen Ds. A. VERWIJS, Pred. te *Deventer*.

Op den 29sten September, is daaruit geformeerd dit zestal:

DD. MOLL, DE BONVOUST BEECKMAN, MUNTENDAM, VAN DER FEEN, VINKE en BRAVE.

Vervolgens op den 3den October dit drietal:

DD MOLL, DE BONVOUST BEECKMAN en VINKE.

Waaruit, op den 5den October, beroepen is, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer J. MOLL JACOBSZ., Pred. te *Deventer*, die deze beroeping in beraad genomen heeft.

UTRECHT, den 28sten September. Heden vernamen wij, dat onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer J F. VAN OORDT, Theol. Doct., de benoeming tot Hoogleeraar in de H. God-

Godgeleerdheid door Zijn Majesteit, onzen geëerbiedigden Koning, zich heeft laten welgevallen, en dus zal er eerlang eene tweede vakature in deze Gemeente komen.

ZEGVELD. Den 4den Oct. 1828, was onze geliefde Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. LE CLERCQ, wegens langdurige ongesteldheid, eenen geruimen tijd, tot zijn leedwezen en onze innige smart, buiten staat, om het werk zijner Evangeliebediening, behoorlijk onder ons te vervullen; wij leefden in de stille hoop, dat hij hetzelve wederom zou kunnen hervatten, vermits zijn Eerw. (na verzochte en verkregene toelage van Z. M. onzen Koning, ter gemoetkoming om zijn dienstwerk, gedurende een jaar van rust, door een ander te laten waarnemen,) zich tot herstelling van zijne gezondheid, sedert bijna vijf maanden, te *Beek* bij *Nijmegen*, ter woon begeven had. Dan wij zijn in deze hope geheel te leur gesteld, vermits wij heden, tot onze droefheid, van daar het treurig berigt ontvingen, dat zijn Eerw. ten gevolge van zijne ongesteldheid, in den ouderdom van 35 jaren en eene maand, na slechts ruim 9 jaren onze waardige Herder en Leeraar te zijn geweest, overleden, en zoo wij vertrouwen in de eeuwige rust ingegaan is.

Ds. D. H DITMAR, Pred. te *Woerden*, die op sterken en herhaalden aandrang van onzen Leeraar, (bewogen met zijne omstandigheden,) op zich genomen had, gedurende het jaar van rust, door Z. M. onzen Koning hem toegestaan, zijn dienst te *Zegveld* te vervullen, en die daarmede tot zijn overlijden is voortgegaan, heeft op Zondag, den 12den dezer, in eene voorafspraak, naar aanleiding van *Ps.* CIII: 15 en 16. in liefde aan den afgestorvenen gedacht, en tevens een hartelijk, vermanend en bemoedigend woord, tot afscheid ons

ons toegevoegd, handelende over *Hand.* XVIII. 23*a*. *En als hij aldaar eenigen tijd geweest had, ging hij weg.*

Daar zijn Eerw. eene bedroefde Weduwe nalaat, die het verlies van eenen braven Echtgenoot hartelijk betreurt, zal, na het eindigen van het sterfvierendeeljaars, daarenboven het annus gratiae, door de Predikanten van den *Mijdrechtschen* Ring, voor de Weduwe worden waargenomen.

TER AA vakant. Zie Augustus 1828.

AMERSFOORT.

DE LOOSDRECHTEN. Van hier is verzuimd berigt te geven van de welverdiende hulde, welke, in onze beide Gemeenten, aan de nagedachtenis van onze waarnemende Ambachtsvrouw, Vrouwe M. C. TRIP, weduwe van den *Wel Ed. Geb.* Heer Mr. J. ALEWIJN, te *Frankfort*, op den 20sten Junij l. l. overleden, is toegebragt. Te *Oud Loosdrecht* gaf Ds. T. VERMAASEN, ons van dit afsterven kennis, op den 13den Julij; terwijl zijn Eerw. op den 20sten daaraanvolgenden eene opzettelijke gedachtenisrede op de overledene hield, naar aanleiding van *Gen.* XXVII: 2*b*. *Ik weet den dag mijnes doods niet*; waarin hij hulde deed aan haar Christelijk en liefdevol karakter, en uit dit treffend sterfgeval nuttige lessen ter onzer godsdienstige stichting afleidde. Te *Nieuw Loosdrecht*, werd, bij afwezigheid van onzen Leeraar Ds. D. T. DE HAAS, door Ds. R. SWRIGHOLT, Pred. te *Loenen*, die alhier op den 13den Junij eene liefdebeurt vervulde, van dit sterfgeval op eene doelmatige wijze aan de Gemeente kennis gegeven. Beide Gemeenten aan de waardige overledene door vele onbekrompene weldaden naauw verbonden, treuren over dit smartelijk verlies, en vereenigen zich in den wensch, dat een van ha-

hare zonen als Ambachtsheer moge optreden, en hare plaats op eene waardige wijze vervullen.

OUD LOOSDRECHT, den 28sten Sept. Maakte onze Leeraar Ds. T. VERMAASEN, ons voor 14 dagen bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Rhijnzaterswoude*, Classis van *Leyden*, heden berigtte hij ons, dat hij voor deze beroeping bedankt had, zich weder aan ons verbindende, naar aanleiding van 2 *Cor.* XIII: 1*a.* en 9*b.* *Dit is de derde maal, dat ik tot u kom. — En wij wenschen ook dit : [namelijk] uwe volmaking.*

LEUSDEN, den 14den Oct. Het strekt den Kerkeraad dezer Gemeente tot groot genoegen, te kunnen berigten, dat, offschoon door toevallige hindernissen, de betimmering onzer nieuwe kerk van binnen nog niet geheel is afgeloopen, dezelve echter zoo ver gevorderd is, dat wij binnen kort de eerste plegtige Godsdienstoefening in dezelve hopen te vieren. Daar nu de fraaije Predikantswoning ook genoegzaam voltooid is, en het Zijne Majesteit goedgunstig behaagd heeft, het traktement op *f* 700: — te bepalen, zoo verlangt de Kerkeraad, aan welken reeds handopening verleend is, spoedig tot een beroep over te gaan. Kandidaten tot de H. dienst worden dus uitgenoodigd, om zich met de noodige bewijsstukken ter nadere informatie te vervoegen, bij een der Predikanten van de stad *Amersfoort*.

TIENHOVEN vakant. Zie Sept. 1828.

W IJ K.

DOORN, den 7den September 1828. Onze Leeraar, Ds. A. SLOTEMAKER CZ., ons onlangs kennis hebbende gegeven van eene door hem ontvangen beroeping, naar de Gemeente te *Maarssluis*, berigtte ons heden, die beroeping, onder in-

inwachting der noodige goedkeuringen, te hebben aangenomen.

DOORN, den 28sten September 1828. Heden berigtte ons onze Leeraar, het onverwacht en treurig overlijden van den *Hoog Eerw. Hoog gel.* Heer TH. A. CLARISSE, Doctor en *Professor* in de H. Godgeleerdheid aan de *Hoogeschool* te *Groningen*. Met aandoening *hoorden wij dit berigt*, want met hartelijken *ijver arbeidde hij ruim* vier jaren, ook in deze hem *lievende Gemeente*. Dierbaar is ons de herinnering, aan *onzen zoo* vroeg ontslapenen vriend, die door leer en voorbeeld ons zocht te winnen voor het Koningrijk der Hemelen. Aan Gods vertroostende genade, bevelen wij de diep bedroefde Weduwe, en verdere betrekkingen, terwijl wij ons *hoorden opgewekt*, tot een ernstig betrachten der *lessen en* vermaningen, ons door dien getrouwen *Dienaar* des Heeren geschonken.

VRIESLAND.

Bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, is, den 1sten October l. l., geëxamineerd en tot de Predikdienst toegelaten, H. J. KUIPER, van *Noordwolde*; onder de Classis van *Heerenveen*, Kandidaat in de Letteren en in de Godgeleerdheid, bij de Akademie te *Groningen*; wiens examen in Mei l. l wegens ziekte was uitgesteld.

LEEUWARDEN.

ROORDAHUIZUM, den 10den Aug. 1828. Heden berigtte onze Leeraar, Ds. H. H. A. À STERRINGA LEMKE, ons in zijne voorafspraak, het overlijden van eenen onzer voormalige Leeraren, Ds. H. WESSELIUS, sedert den 1sten Julij l. l., Emeritus Predikant van de Gemeente van *Huizum*, in den nacht tusschen den 6den en 7den de-

dezer maand, en bepaalde ons vervolgens, naar aanleiding van *Hebr.* VI: 19. bij de vertroostende uitzigten, welke het Evangelie van Jezus Christus, elken opregten belijder aan de andere zijde van het graf opent; ons bij deze gelegenheid, ernstig en met aandrang opwekkende, om den overigen tijd van ons verblijf op aarde, met vernieuwden ijver, toe te wijden aan de voorbereiding tot een zalig wederzien na den dood.

WEIDUM. Den 4den Sept. 1828, is, ingevolge de stemming van Hervormde Floreenpligtigen, tot Predikant alhier beroepen, Ds. L. OFFERHAUS, JZ. Kandidaat van de heilige dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, die, na beraad, voor deze beroeping bedankt heeft.

BEETGUM, den 3den September 1828, is, ingevolge de stemming van Hervormde Floreenpligtigen, tot Predikant alhier, door den Kerkeraad beroepen, Ds. J. J. SWIERS, Kandidaat van de heilige dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Friesland*, welke deze beroeping heeft aangenomen.

De beroeping is reeds den 30sten dier maand, door den Praeses en Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, namens dat Bestuur, geapprobeerd geworden, als overeenkomstig de Kerkelijke Reglementen.

HUIZUM. Den 3den September 1828, is, ingevolge de stemming van Hervormde Floreenpligtigen, tot Predikant alhier, door den Kerkeraad beroepen, Ds. J DE WITT, Predikant te *Kuinre*, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

FINKUM EN HIJUM. Den 1sten Oct. 1828, is hier, ingevolge de stemming van Hervormde Floreenpligtigen, tot Predikant dezer Gemeente, door den Kerkeraad, beroepen, Ds. S. P. MIN-

NEMA, Kandidaat van de heilige dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*.

WEIDUM vakant. Zie Nov. 1827. en hier boven.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE vakant. Zie Julij 1828.

WIRDUM vakant. Zie Sept. 1828.

HARLINGEN.

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

WONS EN ENGWIER. Zie Junij 1828.

PEINS EN ZWEINS. Zie Julij 1828.

HERBAJUM staat vakant te worden. Zie Aug. 1828

EXMORRA EN ALLINGAWIER vakant Zie Sept. 1828.

SNEEK.

WIJCKEL, den 7den Sept. 1828. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A. KUITERT, maakte ons heden morgen, na geeindigde Godsdienstoefening, bekend, dat zijn Wel Eerw. eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *Watergang*, onder de Clasſis van *Edam*, en deze beroeping in beraad had genomen.

BALK, den 20ſten Sept. 1828. Heden ontving onze Kerkeraad eenen brief van den Wel Eerw. Heer J. C. MEIJER, Predikant te *Baarland*, onder de Clasſis van *Goes*, gedagteekend van den 15den dezer, waaruit bleek, dat zijn Wel Eerw. na beraad, voor de beroeping in deze Gemeente bedankte. Onze Kerkeraad zal dan nu, ter vervulling dezer vakature, tot eene zesde poging moeten overgaan.

WIJCKEL. Den 28ſten Sept. 1828, had onze Leeraar Ds. J. A. KUITERT, ons den 7den dezer maand berigt, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Watergang*, onder de Clasſis van *Edam*, heden morgen mogten wij, bij eene voorafſpraak over *Num.* X:

30a.

30*a*. *Ik zal niet gaan*, van zijn Wel Eerw. vernemen, voor hetzelve te hebben bedankt.

OUDEMIRDUM, NIEUWEMIRDUM EN SONDEL, den 5den Oct. Heden is onze, van *Ballum* en *Holkum*, op het Eiland *Ameland*, tot ons overgekomene Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. KEIZER, in de h. dienst onder ons bevestigd, door den Consulent Ds. H. G CANNEGIETER, HERMZ. Pred. te *Hemelum*, c. a. die bij deze plegtigheid predikte, over 2 *Cor.* I: 24*b.c. Maar wij zijn — door het geloof.* De bevestigde deed 's namiddags zijne intrede, predikende over *Hand.* VIII: 5*b* en 6*a*. *En predikte — van Philippus gezegd werd.*

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

KOUDUM vakant. Zie Aug. 1828.

JUTRIJP. Zie Sept. 1828.

DOKKUM.

NES OP HET EILAND AMELAND. Onze Predikant J. SCHÖNFELD, kreeg den 10den September het beroep van *Waal* en *Koog* op *Texel*, na beraad bedankte zijn Eerw. en verbond zich weder aan zijne Gemeente, op den 5den October.

BALLUM EN HOLLUM, OP HET EILAND AMELAND. Ds. J. KEIZER, heeft op heden van ons afscheid genomen, met eene Leerrede over 1 *Joan.* II: 28. *En nu kinderkens! blijft in hem.* Hij is vertrokken naar *Sondel* enz. Zoo dat de gecombineerde Gemeente van

BALLUM EN HOLLUM thans vakant is.

SCHIERMONNIKOOG, den 7den Sept. Onze Predikant J. SIBINGA, zeide ons heden vaarwel; de tekst van zijne afscheidsleerrede was *Hand.* XX: 31, 32*a*. *Daarom waakt en gedenkt, dat ik drie jaren [lang], nacht en dag niet opgehouden heb een iegelijk met tranen te vermanen. En nu Broeders ik bevele u Gode en den woorde zijner genade.* Hij is vertrokken naar *Veenwoude*. Dus is

SCHIERMONNIKOOG thans vakant.

Oo 2 Deze

Deze Gemeente zal echter niet lang vakant blijven, dewijl het Z. M. goedgunstig-behaagd heeft, als unicus collator, daar tot Predikant te benoemen, den Heer H. W. HUNDLINGIUS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Friesland*, welke zich omtrent deze benoeming gunstig verklaard heeft.

VEENWOUDE. Hier is Ds. J. SIBINGA, van *Schiermonnikoog*, tot ons overgekomen, bevestigd en ingezegend door Ds. J. C. VENEMA, met eene leerrede over *Tit.* II: 15. *Spreek dit en vermaan en bestraf met allen ernst, dat niemand u verachte.* De nieuwe Predikant deed zijne intreêrede, met eene leerrede over *Colosf.* IV: 3, 4. *Biddende met eenen ook voor ons, dat God ons de deure des woords opene, om te spreken de verborgenheid van Christus, om welken ik ook gebonden ben, op dat ik dezelve mag openbaren, gelijk ik moet spreken.*

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE. Zie Aug. 1828.

REIJTSUM, GENUM EN LICHTAARD. Zie Aug. 1828.

WANSWERD EN JESLUM. Zie Sept. 1828.

GERKESKLOOSTER. Zie Sept. 1828.

REIJTSUM GENUM EN LICHTAARD vakant. Zie Sept. 1828.

AUGSBUUR EN KOLLUMERZWAAG: Zie Sept. 1828.

HEERENVEEN.

OLDEBOORN, den 19den October 1828. Heden hield onze Leeraar, Ds. J. HERINGA PZ, eene lijkrede over het vroegtijdig afsterven van den Jonkheer A. G. LUCKLAMA à NIJEHOLT, Lid der Ridderschap der Provinciale Staten en Grietman van *Utingeradeel*, in den ouderdom van slechts 34 jaren: met eene Leerrede over 1. *Petr.* I: 24.

Want

Want alle vleesch is als gras, en alle heerlijkheid des menschen als eene bloeme des gras.

WOLVEGA vakant. Zie Julij 1828.
TJERKGAAST. Zie Sept. 1828.
SCHERPENZEEL vakant. Zie Sept. 1828.
MAKKINGA c. a. Zie Sept. 1828.

O V E R - IJ S S E L.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*, zijn, in deszelfs Vergadering van October, tot de Predikdienst geadmitteerd, de Heeren: J. VAN BINSBERGEN, J. BAGHIENE, P. PARSON, W. W. HESSELINK, A. VRIJBURG; P. G. BIBBECK en J. P. GREEBE, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid, te *Utrecht*.

Z W O L L E.

DEN HAM, den 16den September. De Kerkeraad dezer Gemeente, heeft, dewijl Ds. J. P. VERFF, Pred. te *Hieren*, voor de beroeping bedankt had, heden het werk der beroeping hervat, en op de nominatie geplaatst:

H. L. C. E. BAKKER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, J. H. STORK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, W. IMMINK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*.

Uit deze nominatie is tot Predikant beroepen, de Wel Eerw. Heer H. L. C. E. BAKKER, die, onder inwachting der noodige approbatiën, dit beroep heeft aangenomen.

HEINO staat vakant te worden. Zie Aug. 1828.

D E V E N T E R.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.
HENGELO vakant. Zie Mei 1828.
DEVENTER vakant. Zie Julij 1828.

K A M P E N.

KUINRE, den 21sten September 1828. Onze Leer-

Leeraar, Ds J. DE WITT, maakte ons voor veertien dagen bekend, dat hij twee beroepingen had ontvangen; eene naar *Andijk*, onder de Classis van *Hoorn*, en eene naar *Huizum*, onder de Classis van *Leeuwarden*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. voor de beroeping naar *Andijk* bedankt, en die van *Huizum* aangenomen had.

BLOKZIJL, den 21sten Sept. Onze oudste Leeraar, Ds. W. J. VAN VLOTEN, die ons ruim 7 jaren het Evangelie verkondigde, is ons, na eene kortstondige ongesteldheid, door den dood ontvallen, op den 16den dezer, in den ouderdom van ruim 37 jaren. Bij ongesteldheid van onzen jongsten Leeraar J. M. LE COULTRE, hoorden wij heden voormiddag eene Lijkrede over zijn Eerw. van Ds. J. F. BARENDS, Pred. te *Vollenhoven*, over 1 *Petr.* I: 24, 25. Het annus gratiae zal voor de bedroefde weduwe, door den ring van *Vollenhoven* worden waargenomen.

ZALK, den 21sten Sept. Heden is onze beroepen Leeraar J. A. ANSPACH, alhier bevestigd door zijnen aanstaanden Schoonbroeder, den Wel Eerw. Heer E. J. ROMMENIJ, Pred. te *Zwolle*, bij afstand van onzen Consulent, H. BLEIJENBERG, Pred. te *Kamperveen*, met *Rom.* I: 13. *Op dat ik ook onder u eenige vrucht zoude hebben.* De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger, den Consulent en de Wel Eerw. Heeren J. H. SCHEEPERS en A. BOOIJMAN, Predd. te *IJsselmuiden* en *Hattem*. Des namiddags deed de Bevestigde zijne intrede, predikende over 1 *Joann.* I: 2. *Wij verkondigen ulieden dat eeuwige leven.*

KAMPER EILAND, den 24sten Sept. Heden is alhier, op vertoonde collatie van de Wel Ed. Groot Achtb. Heeren Burgemeester en Wethouder der stad *Kampen*, kerkelijk beroepen, onder het bestuur van onzen Consulent J. H. SCHEEPERS, Pred. te *IJsselmuiden*, de Wel Eerw. Heer E.

PE-

BETBRAS, Kandidaat tot de H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, die, in afwachting der vereischte approbatiën, deze beroeping heeft aangenomen.

'T EILAND SCHOKLAND vakant. Zie Mei 1828.

GRONINGEN.

GRONINGEN. Op den 1sten Oct. is door het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, tot de Predikdienst toegelaten, de Heer P. H. VRIESEMA, Kandidaat in de Letteren en Godgeleerdheid aan de Hooge School te *Groningen*.

GRONINGEN.

GRONINGEN. De nieuwe slag, die, binnen twee maanden na den dood des Hoogleeraars E. TINGA, de Hooge School alhier getroffen heeft, door het afsterven van den Hoogleeraar T. A. CLARISSE, op den 25sten Sept. l. l. bragt ook onze Kerkgemeente een belangrijk verlies toe, te treffender, daar de wakkere en ijverige man in de volle kracht van zijn leven is weggerukt. Met het treurigst gevoel zien wij eenen schat van wetenschap met hem ten grave gedaald, zoo belangrijke werkzaamheden en ondernemingen eensklaps afgebroken, en zoo veelbelovende uitzigten verdwenen, en beklagen ons over het gemis van zijne predikdienst, zoo hoog onder ons geschat. Zijner nagedachtenis is, op den eerstvolgenden zondag, door onze Leeraren met diepe aandoening verdiende hulde toegebragt.

ADUARD. De tot Predikant alhier beroepen Kandidaat J. ALDERSHOFF, is den 28sten Sept. l. l. door den Consulent onzer Gemeente, J. MEIJER, Pred. te *Ham* en *Fransum*, in de H. dienst bevestigd, met oplegging der handen. De Bevestiger

ger predikte over *Tit.* II : 7, 8. De Bevestigde aanvaardde daarop zijn werk, met eene Leerrede over *Joh.* III: 17.

FEERWERD, den 11den Sept. 1828. Ter vervulling der vakature alhier, heeft Vrouwe Douarière R. DE MARCES VAN SWINDEREN, de volgende nominatie gemaakt:

DD. M. L. BROESE, Predd. te *Woldendorp*. H. COOPS WICHERS, te *Driel*. H. TIMMER, te *Germwerd* en *Oostrum* H. STENHUIS DIJKEN, te *Oudelemmer*. L. OFFERHAUS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, en H. BUNDLINGIUS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*.

En daaruit benoemd de Kandidaat L. OFFERHAUS, op wien dan ook de Kerkelijke beroeping is uitgebragt, en die deze beroeping heeft aangenomen.

WESTERBROEK. Zie Sept. 1828.

ENGELBERT staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

WINSCHOTEN.

BOURTANGE. Bij besluit van Z. M. den Koning van den 30sten Sept. l. l. No. 121. is tot Predikant alhier benoemd, de Heer H. LEENHUIS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*.

NIEUW-BEERTA. De beroeping van Ds. R. PERIZONIUS MENSINGA, tot Predikant alhier, door Z. M. den Koning goedgekeurd zijnde, staat zijn Wel Eerw. eerlang bevestigd te worden.

NIEUW BEERTA. Zie Sept. 1828.

APPINGADAM.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

JUKWERT. Zie Sept. 1828.

MIDDELSTUM.

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

ONDERDENDAM vakant. Zie Julij 1828.

WESTERWIJTWERT. Zie Sept. 1828.

NOORD.

NOORD-BRABAND.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, zijn geëxamineerd, en tot de Predikdienst toegelaten, den 6den Augustus l. l., de Heer C. B. BENTFORT, en den 1sten October, de Heeren: D. NIEUWHOFF en J. H. CALKOEN, Kandidaten in de Letteren en H. Godgeleerdheid, te *Leijden*.

'S HERTOGENBOSCH.

OIJEN, den 19den September 1828. Voor den Ring van *Os*, is voor het volgende jaar als Praetor benoemd, Ds. L. KROL, Pred. te *Lith*, c. a.; en als Scriba, Ds. C. J. VAN STRAATEN, Pred. te *Oijen*.

BREDA.

ZUNDERT, den 13den October. Onze Leeraar, P. G. JONGBLOED, eene beroeping naar *Stad aan 't Haringvliet*, gegrond op de Collatie van den Hoog Welgeboren Heer Baron VAN BRIENEN VAN DEN GROOTEN LINDT enz. ontvangen hebbende, heeft, na beraad, dezelve aangenomen, onder inwachting der Klassikale en Koninklijke goedkeuringen, waarna

ZUNDERT staat vakant te worden.

OUD EN NIEUW GASTEL vakant. Zie Aug. 1828.

HEUSDEN.

LOON OP ZAND. Zie Junij 1828.

VEEN staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

GIESSEN EN RIJSWIJK vakant. Zie Aug. 1828.

EINDHOVEN.

NUNEN, GERWEN EN WETTEN vakant. Zie Julij 1828.

DRENTHE.

Op den 1sten en tweeden dezer, zijn door het

Kerkbestuur van *Drenthe* geëxamineerd, en tot de predikdienst toegelaten: GERRIT VAN TROIJEN, ADOLPH MEINARD KNOTTNERUS JOH. FIL., CORNELIS CHRISTIAAN GERARD OFFERHAUS JR, WIJBRANDUS VERWEIJ, WIBR. FIL., BERN. et SAM. FR. en ANTONIUS RUTGERS JOH FIL., Kandidaten der Godgeleerdheid, te *Groningen*.

A S S E N.

BEILEN vakant. Zie Aug. 1827.

PEIZE staat vakant te worden Zie Sept. 1828.

GASSELTER NIEUWVEEN vakant. Zie Sept. 1828.

M E P P E L.

DIEVER, den 11den October 1828. Na dat op den 12den September l. l., ingevolge de stemming van de daartoe geregtigden, tot Leeraar van deze Gemeente beroepen was, de Wel Eerw. Heer H. J. STAVERMAN, Pred te *Elspeet*, onder de Classis van *Harderwijk*, ontvingen wij heden berigt, dat zijn Eerw. voor dat beroep bedankte.

HOOGEVEEN. Zie Febr. 1828.

HAVELTHE staat vakant te worden. Zie September 1828.

K O E V E R D E N.

EMMEN, den 24sten Aug. Heden werd door onzen Leeraar, den Wel Eerw. Heer J. P. AMSHOFF, de dood van den Wel Eerw. Heer J. P. DOORNBOSCH, welke gedurende twee jaren alhier de Evangeliedienst waargenomen heeft, waarvan de Kerkeraad in den loop der vorige week kennisgeving toegezonden was, bekend gemaakt; terwijl de Gemeente aan de Apostolische les, *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwe voorgangeren, die u het woord Gods gesproken hebben*, zoo wel als aan het voorregt, dat het woord Gods, zoo als de Apostel ergens zegt, niet gebonden, niet aan deze of gene personen bepaald is, herinnerd werd.

KOEVERDEN, den 5den Oct. Onze jongste

Leer-

Leeraar, de Wel Eerw. Heer R. PERIZONIUS MENSINGA, van hier naar *Nieuw Beerta* beroepen, werd, op den 2den dezer, door den Wel Eerw. Heer C. N. LAMPING, Pred. te *Dalen*, daartoe door het Klassikaal Bestuur van *Koeverden* gecommitteerd, in de tegenwoordigheid van den Consulent, onzen oudsten Leeraar, den Wel Eerw. Heer A. L. MEIJER., van zijne betrekking op de Classis en deze Gemeente ontslagen, en nam heden van ons afscheid, met eene leerrede over *Openb.* III: 3*a. Gedenkt dan hoe gij het ontvangen en gehoord hebt*, *enz.* Dus

KOEVERDEN de jongste Predikantsplaats vakant.

SCHOONEBEEK. Zie Mei 1828.

WAALSCHE KERK.

VOORBURG vakant.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie Julij 1828.

LIMBURG. enz.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT, den 19den Sept. 1828. Hoogduitsche Gemeente. Heden overleed, aan de gevolgen eener langdurige en kwijnende ziekte, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer, de Heer F. W. DANZMANN, onze Herder en Leeraar, en Praeses van het Klassikaal Bestuur van *Maastricht*.

Op den eerstvolgenden Zondag, na zijn Eerw.s overlijden, hebben zijne Ambtgenooten, zoo wel in de Nederduitsche als in de Fransche Gemeente, in de Godsdienstoefening aan den overledenen gedacht, aan wie zij ook de laatste eer hebben willen bewijzen. en ter welker gelegenheid Ds. L. A. FRELUSEN, Predikant te *Heerle*, bij het graf van

zijn

zijn overleden Vriend, 's mans nagedachtenis gevierd heeft, met een woord tot troost en opbeuring, hetwelk met veel aandoening werd gesproken en aangehoord, en op den volgenden Zondag, den 28sten, is door Ds J. C. NEUMANN, Predikant te *Vaals*, bij afstand van den Consulent, de plegtige Lijkrede voor de Gemeente, gehouden, over *Hebr.* XII: 11—14. zullende het annus gratiae voor de Weduwe, *door den Zuidring van Maastricht*, worden waargenomen.

MAASTRICHT. Hoogduitsche Gemeente vakant.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST-INDIË.

Wij WILLEM, *bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot Hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.*

Willende overgaan tot de wegneming van alle onzekerheid, ten aanzien van den geldelijken voet, waarop de Leeraren der onderscheidene Christelijke Gemeenten, welke door het Gouvernement erkend en bezoldigd worden, naar de Oost-Indische Bezittingen vertrekken, en aldaar het Leeraarsambt zullen uitoefenen; mitsgaders tot het daarstellen van bepalingen, omtrent de wijze op welke zij daarna zullen worden gepensioneerd.

Gezien het gezamentlijk rapport van onzen Minister, voor de Marine en Koloniën, en van onzen Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk enz. van den $\frac{2}{12}$ Augustus l. l. N°. 69 en 14.

Gezien de rapporten van onzen Minister van Financien, van den 22sten Augustus l. l. N°. 71. en

en 979 en van Binnenlandsche Zaken, van den 27sten September daaraanvolgende, N°. 131.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1.

Aan de Leeraren der onderscheidene Christelijke Gezindheden, welke door ons zullen worden benoemd, om naar *Oost Indiën* te vertrekken, ten einde aldaar, na verkregene aanstelling van het Indische Bestuur, bij de Christelijke Gemeenten werkzaam te zijn, zal voortaan worden toegelegd.

a. Een provisioneel tractement van honderd vijftig Guldens (*f* 150 : —) 's maands, in te gaan met den dag waar op het Schip, hetwelk hen naar *Batavia* zal overvoeren, zee zal kiezen, en te eindigen met dien waarop zij in *Indië* zullen ontschepen.

b. Eene Gratificatie ter bekostiging van derzelver uitrusting, ten bedrage van duizend acht honderd Guldens (*f* 1800 :) eens, mitsgaders een voorschot van vier maanden, op het sub *a.* vermelde tractement voor zich, en bijaldien zij gehuwd zijn en kinderen hebben., twee maanden voorschot voor de vrouw, en eene maand voor ieder kind, hetwelk hun vergezellen zal, zullende deze voorschotten, bij hunne komst in *Indie*, worden verrekend en

c. Vrij transport naar *Batavia*, voor zich en hun gezin, met de gewone scheepsvoeding.

Art. 2.

In te gaan met den dag waarop zij hun beroep in *Indië* zullen aanvaarden, zal het traktement der Christen-Leeraren bedragen, eene somme van vijfhonderd Guldens, (*f* 500 : —)'s maands, met het genot daar en boven van vrije woning, of van eene schadeloosstelling voor Huishuur.

Art. 3.

In geval er geene gelegenheid is, om vrije woning aan den Leeraar, en zijn gezin te bezor-

zorgen, zal de hier boven vermelde schadeloos-stelling zich regelen naar de Standplaats der Leeraren in dier voege, dat te dezer zake, maandelijks zal worden uitbetaald.

Aan eenen Leeraar te *Batavia*, honderd twintig Guldens, (*f* 120: —)

Aan eenen Leeraar te *Samarang*, honderd Guldens, (*f* 100: —)

Aan eenen Leeraar te *Sourabaija*, honderd Guldens, (*f* 100: —)

Aan eenen Leeraar op de plaatsen buiten *Java*, zestig Guldens, (*f* 60: —)

Art. 4.

Aan de zoodanige der Christen-Leeraren, welke gehuwd zijn, zal van den dag, waarop zij hun beroep in *Indië* zullen aanvaarden, daar en boven worden betaald vijftig Guldens per maand, en tien Guldens 's maands voor ieder kind, mits voor de Zoons niet verder dan tot den ouderdom van vijftien jaren, en voor de Dochters tot dat zij dien van achttien jaren zullen hebben bereikt of gehuwd zullen zijn.

Art. 5.

Aan den, in *Oost-Indië*, aankomenden nieuwen Leeraar, zal worden uitbetaald de helft van het traktement, en de toelagen hier boven bij de Artikelen 2 en 4 vastgesteld, en zulks gerekend van den dag hunner ontscheping tot dien, waarop zij hun beroep zullen aanvaarden.

Art 6.

Aan nieuwe in *Oost-Indië* aankomende Christen-Leeraren gehuwd zijnde, en kinderen hebbende, zal als te gemoetkoming in de kosten welke hunne vestiging zal veroorzaken worden uitbetaald:

Negenhonderd Guldens (*f* 900: —) voor zich.
Vijftig (50) pCt. van die som voor de vrouw.
Tien (10) pCt. van die som voor een kind.

Ze.

Zeventien (17) pCt. van die som voor twee kinderen.

Drie en twintig (23) pCt. van die som voor drie kinderen.

Acht en twintig (28) pCt. van die som voor vier kinderen.

Twee en dertig (32) pCt. van die som voor vijf kinderen.

Vijf en dertig (35) pCt. van die som voor zes kinderen.

Zeven en dertig (37) pCt. van die som voor zeven kinderen.

Acht en dertig (38) pCt. van die som voor acht kinderen.

Art. 7.

Aan nieuwe in *Oost-Indië* aankomende Christen Leeraren, vaders van huisgezinnen, waarvan de moeder overleden, of niet bij het gezin aanwezig is, zal ten bedoelden einde worden uitbetaald:

Negenhonderd Guldens (*f* 900: —) voor zich.

Twintig (20) pCt. van die som voor een kind.

Vijf en dertig (35) pCt. van die som voor twee kinderen.

Vijftig (50) pCt. van die som voor drie kinderen.

Vijf en vijftig (55) pCt. van die som voor vier kinderen.

Negen en vijftig (59) pCt. van die som voor vijf kinderen.

Twee en zestig (62) pCt. van die som voor zes kinderen.

Vier en zestig (64) pCt. van die som voor zeven kinderen.

Vijf en zestig (65) pCt. van die som voor acht kinderen.

Art. 8

De bij de Artikelen 5 en 6 bedoelde gratificatien zullen echter niet worden goed gedaan, voor vrou-

vrouwen welke niet uit Nederland zijn medegekomen, en voor kinderen die op eenigerhande wijze bij het Gouvernement voor geld werkzaam zijn.

Art. 9.

Aan nieuwe in *Oost-Indië* aankomende Christen Leeraren, welke ongehuwd zijn, zal mede tot het einde in Artikel 6. voormeld, als gratificatie worden voldaan zeven honderd vijftig Guldens (*f* 750: —) ééns.

Art. 10.

Aan de onderscheidene Christen Leeraren in *Oost-Indië*, zal worden verleend eene tractementsverhooging van honderd vijftig Guldens (*f* 150: —) 's maands, voor degeenen wier standplaats op *Java* is, en voor de overige van honderd Guldens (*f* 100: —) 's maands, *alles na* ommekomst van hunne eerste vijf jaren dienst welke dienst gerekend zal worden te zijn ingegaan, met den dag waarop zij hun beroep in *Indie* zullen hebben aanvaard.

Art. 11.

Na de verstrijking van een tweede vijftal dienstjaren, zal aan dezelve Leeraren andermaal eene verhooging van honder vijftig Guldens (*f* 150: —) of honderd Guldens (*f* 100: —) 's maands, worden toegekend zonder meer.

Art. 12.

Wanneer een Christen Leeraar de Oost-Indische Kerk ten minste tien jaren getrouw zal hebben gediend, te rekenen van den dag waarop hij tot het doen der reize naar *Batavia* zal zijn in zee gezeild, en hij alsdan verlangt naar het Vaderland terug te keeren, zal hem zulks vrijstaan, onder genot van een pensioen en van eenen vrijen overtogt voor zich en zijn gezin.

Art. 13.

Het voorschreven pensioen zal berekend worden

den; naar den maatstaf van honderd Guldens voor elk jaar Indische dienst, voor gehuwden of weduwnaren met onverzorgde kinderen, en van tachtig Guldens voor elk jaar Indische dienst voor ongehuwden of weduwnaren, die geene kinderen tot hun last hebben.

Doch zal hetzelve in geen geval, de som van drie duizend Guldens (*f* 3000: —) 's jaars mogen overschrijden.

Art. 14.

Deze pensioenen zullen gerekend worden in te gaan met den dag, op welken de bediening wordt nedergelegd, en zal daarop, bij vertrek naar het Vaderland, een voorschot van vier maanden worden uitbetaald.

Art. 15

Zoodanige Christen-Leeraren, welke voor hun vertrek naar *Indië* in *Nederland* hebben gediend, zullen zich na hunne terugkomst kunnen aanmelden, ter bekoming van zoodanig pensioen boven het Indische, als waarop de Europeesche dienstjaren hun aanspraak mogten geven.

Art. 16.

De Christen-Leeraren in het Vaderland terug gekomen, en aldaar op nieuw aan eene Gemeente verbonden wordende, zullen boven hun Indisch pensioen, kunnen genieten, de voordeelen aan die Standplaats verknocht.

Art. 17.

Wanneer Christen-Leeraren, veertig jaren in *Oost-Indiën* gediend hebbende, aldaar mogten verkiezen te blijven, zullen zij na gedaan verzoek verklaard worden, Emeritus salvo honore et stipendio.

En zullen afschriften dezer worden gezonden, aan onze Ministers voor de Marine en Koloniën, aan onzen Minister van Staat, belast met de Generale Directie, voor de Zaken der Her-

vormde Kerk enz. en aan onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, ter uitvoering, zoo veel ieder aangaat, als mede aan onzen Minister van Financiën, en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie en narigt.

Gegeven te 's Gravenhage, den 5den October des jaars 1828, van onze Regering het vijftiende.

(*Geteekend*) WILLEM,
Van wege den Koning.
(*Get.*) J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.
Accordeert met deszelfs Origineel.
De Griffier ter Staats Secretarie,
(*Geteekend*) L. H. ELIAS SCHOVEL.
Voor overeenkomstig afschrift.
De Secretaris en Adviseur bij het Departement voor de Zaken der Hervormde Kerk enz.
JANSSEN.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

DOKKUM, den 5den Oct. 1828. Door het gunstig besluit van Z. M. den Koning tot Emeritaat van onzen Leeraar, C. AIJALTS, deze vereenigde Gemeente vakant zijnde geworden, is, na bekomene handopening, in zijn Eerw's. plaats beroepen, W. HUSSEM, Proponent onzer Broederschap; die deze Gemeente reeds geruimen tijd bediende, en heeft zijn Eerw. dit beroep, onder inwachting der Koninklijke goedkeuring, aangenomen.

NIEUWKOOP EN ZEVENHOVEN, den 12den Oct. 1828. Heden hield onze geachte Leeraar, D. VAN RINLOPEN LABBERTON, zijne afscheidsrede, ten einde, na verkregene Koninklijke goedkeuring, het beroep in de vakante Gemeente te Gouda

Gouda te aanvaarden. Zijn Wel Eerw. had tot tekst gekozen *Philipp.* I: 27. *Alleenlijk wandelt waardiglijk het Evangelie van Christus enz.*

ROTTERDAM
WADDINGSVEEN } vakant.
NIEUWKOOP

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

ZIERIKZEE, den 5den Oct. 1828. Nadat onze Leeraar voorloopig kennis had gegeven van de beschikking, door de Leden der opgeheven Waalsche Gemeente binnen deze stad, nopens hunne goederen en eigendommen, gemaakt en bij Koninklijk besluit goedgekeurd, waarbij aan de Evangelisch Luthersche Kerk alhier, twee zilveren Nachtmaalbekers ten geschenke werden gegeven, mogten wij heden, bij de gedachtenisviering van den dood des Zaligmakers, daarvan voor het eerst gebruik maken. Hoogst aangenaam is der Gemeente dit blijk van broederlijke welwillendheid, en het is haar behoefte, om, door middel van dit Tijdschrift, hiervan openlijk melding te maken, en haren opregten dank voor dit waardig geschenk te betuigen.

MIDDELBURG, den 12den Oct. 1828. Den 9den dezer werd deze Gemeente op het onverwachtst getroffen, door het op eene ziekte van slechts weinige dagen gevolgde overlijden van haren geachten Leeraar, Ds. W. F. NIEMANN, in den ouderdom van 54 jaren, nalatende eene bedroefde weduwe en vijf onmondige kinderen. Ruim dertig jaren mogt zijn Eerw. het voorregt genieten, van het Evangelie onder ons te verkondigen. De laatste Godsdienstoefening door zijn Eerw. gehouden, was nog op den zondag voor

zijnen dood, zijnde eene voorbereiding tot het H. Avondmaal, wanneer zijn Eerw. sprak naar aanleiding van 1 *Cor.* XI: 26. *Want zoo dikwijls gij van dit brood eet* enz.

De Wel Eerw. Heer J. L. BECKER, Evangelisch Luthersch Predikant van het nabnrig *Vlissingen*, hield heden in onze Kerk, bij de namiddaggodsdienst, eene opzettelijke Lijkrede over den ontslapenen, ons bij die gelegenheid, naar aanleiding van *Gen.* XXVII: 2. *En hij sprak: ziet ik ben oud geworden, en weet niet wanneer ik sterven zal*, bij de onzekerheid van ons sterfuur bepalende. Hoe treurig dit verlies ook voor ons zijn moge, wenschen wij, dat die zaligheid, welke de afgestorvene Leeraar anderen verkondigde, ook zijn deel moge wezen.

LEIJDEN, den 1sten Oct. Na dat door den Kerkeraad der alhier gevestigde Gemeente, op den 8sten Aug. l. l. ter vervulling der *vakature*, veroorzaakt door het overlijden van wijlen den Wel Eerw. Heer J. H. JUNIUS, eene nominatie gemaakt was, van zes Predikanten, en op dezelve gebragt, de Wel Eerw. Heeren:

H. J. MATTHES, Predikanten te *Zutphen*. S. GERRITS, te *Deventer*. G. G. LAND, te *Delft*. J. G. H. REUDLER, te *Woerden*. J. J. TER LAAG, te *'s Hertogenbosch*. en T. M. REICHE, te *Bergen op den Zoom*.

Is op den 15den dier maand door de Groote Kerkelijke Vergadering, uit voornoemde nominatie, een drietal gemaakt, bestaande uit de Wel Eerw. Heeren:

H. J. MATTHES, G. G. LAND en J. G. H. REUDLER.

En daaruit terstond beroepen de Wel Eerw. Heer H. J. MATTHES, Predikant te *Zutphen*, welk beroep door zijn Wel Eerw. is aangenomen, en zoo door Z. M. den Koning, als door de Sijnodale

Com-

Commisſie der Evangelisch Lutherſche Kerk, goedgekeurd.

WINSCHOTERZIJL vakant.

ZAANDAM. Zie Sept. 1828.

HERSTELDE EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

AMSTERDAM. In eene buitengewone Conſistoriale Vergadering, gehouden op den 18den en 19den September l. l. zijn, in het bijzijn van eene Commisſie uit het Collegie van Vertegenwoordigers, de Heeren A. J. H. REIJS KERKHOFF, H. JOOSTEN en M. J. SCHRÖDER, geexamineerd, en de voldoendſte blijken van vereischte kundigheden gegeven hebbende, tot Proponenten bij deze Gemeente aangenomen.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

LARRELT. Na dat Ds. G. BOERMAN, Pred te *Twixlum*, en B. E. BOELMAN, Pred. te *Nieuwe* (*Lange Akker*) *Schans*, alhier op de nominatie gepredikt hadden, is laatstgenoemde [illegible] pen.

OLDENDORP. Uit [illegible] en gemelde, en op nieuw aangevulde [illegible] is thans beroepen, B. KRÜGER, Kan[illegible] den Coetus, die deze beroeping heeft [illegible], en moet nu pro Ministerio ten [illegible] d[illegible] emeente geëxamineerd word[illegible]

GRIMERSUM [illegible] Aug. l. l. gemelde be[illegible] infor-[illegible], geen [illegible] zal er [illegible] ee[illegible] en *plaats* [illegible]

VEENHUIZEN. Hoewel er niet legaal van geinformeerd, kan de Correspondens echter berigten, dat de Wel Eerw. Heer R. W. DUIN, tot hier toe Pred te *Jarssum*, aldaar door den Hoog Eerw. Heere Superintendent J. VAN BARENBURG, Pred. te *Leer*, in de h. dienst is bevestigd, en ook intrede gedaan heeft.

JARSSUM. In plaats van Ds. R. W. DUIN, van hier vertrokken naar *Veenhuizen*, is door den Groot Achtb. Magistraat der Stad *Emden*, in hoedanigheid van Collator dezer Heerlijkheid, eene nominatie gemaakt van den Wel Eerw. Heeren M. G. POLMAN, Pred te *Groot Borssum*, en de twee Kandidaten bij de Coetus, S. M. OORMAN en W. G. SANDERS, die daartoe te *Emden* zullen komen prediken.

WEENER. Alhier zijn op de nominatie bijgevoegd, de Wel Eerw. H. H. HESSE, Pred. te *Loga*. en J. EBELING, Pred. te *Windesheim*, in de Classis van *Zwolle*, die verzocht zijn, en ook aangenomen hebben, op de nominatie te komen prediken.

MARIENWEER. De voorheen beroepen Kandidaat R. J. GOLJENBOOM, die, om de ingevoerde Wet van 25 jarigen ouderdom, verhinderd was, om in de dienst te treden, heeft daarvan in zoo verre dispensatie van de hooge regering erlangd, dat zijn Wel Eerw. in hoedanigheid van Kandidaat, alhier de Predikdienst zal waarnemen, om als gewoon Leeraar op te treden, wanneer zijn Wel Eerw. dien bestemden ouderdom bereikt zal hebben.

OLDERSUM éene Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

KLEIN MIDLUM vakant. Zie Aug. 1828.

OLDENDORP. Zie Sept. 1828.

CRAAF-

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELKAMP staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KLEEVE.

KLEEVE vakant. Zie Nov. 1825.

BERIGTEN.

Sedert de opgave in de Boekzaal voor Aug. l. l. pag. 265. gedaan, is bij de ondergeteekende voor noodlijdende Kerken nog ingekomen, het gecollecteerde:

Te *Maasbommel*, c. 's.	*f*	3 : —
— *Horsen*	-	5 : —
	f	8 : —
Het te voren opgegevene bedroeg	-	199 : 82

Dus is het totaal *f* 207 : 82

De Quaestor van het Klassikaal Bestuur van *Nijmegen*,

M. JONGENEEL,

Nijmegen,
den 13den Oct. 1828.

In de Gemeenten, behoorende tot de Classis van *Dordrecht*, is in dit jaar voor het Sijnodale Fonds, ten behoeve van noodlijdende Personen en Kerken ingezameld, als: te

Dordrecht Nederd. Gemeente,	*f*	327 : 95
——— Engelsche Gem.,	-	3 : —

Transporteeren *f* 330 : 95

Per Transport	f 330:95
Ridderkerk,	25:78
Groote Lindt, c. a.	3:40
Rijsoort,	8:90
Zwijndrecht,	4:60
Dubbeldam,	7:50
Hendrik Ido Ambacht,	7:60
Heerjansdam,	5:6
Oud Beijerland,	13:20
Nieuw Beijerland,	2:50
Zuid Beijerland, (*Hitzert*)	3:50
Numansdorp, (*Buitensluis*)	13:30
Streijen,	10:25
Klaaswaal,	11:40
Westmaas,	5:—
Cillershoek,	2:5
Antonij Polder,	1:55
Mijns Heerenland,	11:34
Maasdam,	1:70
Heinenoord,	3:65
Puttershoek,	7:—
's Gravendeel,	10:36
Sliedrecht,	24:—
Papendrecht,	5:—
Wijngaarden,	3:17½
Oud Alblas,	5:81
Alblasserdam,	3:—
Nieuw Lekkerland,	4:—
Streefkerk,	5:30
Brandwijk,	2:40
Bleskensgraaf,	5:30
Molenaarsgraaf,	2:90
Ottoland,	6:50
Goudriaan,	6:65
Gorinchem,	21:27½
Arkel,	2:75
Transporteeren	f 588:65

Hoog

Per Transport	*f* 588 : 65
Hoog Blokland, ...	5 : —
Hoornaar, ...	3 : 45
Schelluinen, ...	1 : 90
Hardinksveld, . . .	6 : —
Giessendam, ...	20 : 60
Giessen Oudekerk, . . .	4 : 25
Giessen Nieuwkerk, . . .	6 : —
Spijk, ...	1 : —
	f 636 : 85

Welke som van *f* 636 : 85, is ter beschikking gesteld van den Heer Quaestor der Sijnode

Dordrecht, J. O. VELTMAN,
den 14den October 1828. Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Dordrecht*.

De Collecte voor noodlijdende Kerken en Personen, heeft in de Classis van *Gouda*, dit jaar opgebragt *f* 339 : 73.

Gouda, J. L. NIJHOFF,
den 12den October 1828. Scriba en Quaestor.

In de Classis van *Harlingen*, zijn, in dit jaar voor de noodlijdende Kerken en Personen, ingezameld de navolgende gelden:

Ring van *Harlingen*.

Harlingen, . .	*f* 40 : 82[5]
Kimswerd, . .	- 3 : 35
Midlum, . . .	- 3 : 50
Wijnaldum, . .	- 2 : —
Pietersbierum, . .	- 3 : 15
Sixbierum, . .	- 4 : 50
Transp.	*f* 57 : 32[5]

 Oost-

	Per Transport	f 57: 32[5]	
Oosterbierum, . .	-	3: 20	
Tzummarum, . .	-	2: —	
Minnertsga, . .	-	4: —	
St. Jacobi Parochie, . .	-	8: 71	
			f 75: 23[5]

Ring van *Franeker*.

Franeker, . .	f	30: 12[5]	
Achlum en *Hitzum*, .	-	4: —	
Herbajum, . .	-	—: —	
Dongjum, . .	-	2: —	
Peins en *Zweins*, .	-	1: 50	
Ried en *Boer*, . .	-	3: —	
Schingen en *Slappeterp*,	-	—: —	
Dronrijp, . .	-	4: —	
Schalsum, . .	-	3: —	
Welsrijp en *Baijum*,	-	4: 35	
Tzum, . .	-	3: —	
			- 54: 97[5]

Ring van *Bolsward*.

Bolsward, . . .	f	40: —	
Burgwerd en *Hichtum*,	-	6: 50	
Wommels en *Hijdaard*,	-	10: 77[5]	
Oosterend, . .	-	18: —	
IJsens, . . .	-	5: 32	
Oosterlittens, . .	-	6: 40	
Winsum en *Baard*, .	-	5: 20	
Edens en *Spannum*, .	-	4: 20	
Kubaard en *Waaxens*,	-	8: 70	
Lollum, . . .	-	5: —	
			- 110: 09[5]

Ring van *Makkum*.

Makkum en *Kornwerd*,	f	8: 75
Idzegahuizen en *Piaam*,	-	1: 20
	Transp. f	9: 95

Transporteeren f 240: 30[5]

Gaast

Per Transport *f* 240: 30⁵

Per Transp. *f*		9: 95
Gaast en *Ferwoude*,	-	2: —
Exmorra en *Allingawier*,	-	1: 55
Longerhou en *Schettens*,	-	2: —
Schraard,	-	2: —
Wons en *Engwier*,	-	7: —
Witmarsum,	-	6: 55
Pingjum en *Zurich*,	-	3: 20
Arum,	-	7: 18⁵
	-	41: 43⁵

Totaal *f* 281: 74

LETTER-NIEUWS.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, wordt uitgegeven en is alom verzonden:

Het Godsrijk op aarde, van het begin der wereld tot de vestiging en uitbreiding der Christelijke Kerk; verklaard naar den inhoud en het heilrijk doel des Bijbels, door J. F. VOIGTLANDER, Predikant te *Koningsbrug*, uit het Hoogduitsch vertaald door H. RIETVELD, Predikant bij de Hervormde Gemeente te *Amsterdam*, in 2 deelen, gr. 8vo, nieuwe uitgave, waarvan de inhoud is:

Eerste Deel; *Het Mozaisch tijdperk* I. De oudste geschiedenis. II. Het tijdperk der Aartsvaderen. III en IV. De vorming en bloei der Joodsche Natie. V. Verval en ondergang van den Joodschen Staat. VI. De herstelling der Joodsche Natie. Tweeden Deel, *Het Evangelisch tijdperk*, I. De geboorte en opvoeding van JEZUS. II. Het leven en de werkzaamheid van JEZUS in het openbaar. III. Het begin van JEZUS Leeraarsambt. IV. Het plan van het Godsrijk. V. De middelen om het plan van het rijk van God uit te voeren. VI. De uitwerkselen van JEZUS leer. VII. Het einde van JEZUS openbaar leven. VIII en IX Het lijden en sterven, opstanding en hemelvaart van JEZUS. *Het Apostolisch tijdperk*, I. De vestiging, de uitbreiding en verdere voltooijing der Christelijke Kerk, de prijs is *f* 4: 50.

De

De achtste druk van het onderwijs in de leer van den Godsdienst, naar het kort begrip der Christelijke Religie; door D. HENDRIKSZ., Predikant te *Groningen*, verlaat thans de pers, bij den Boekverkooper R. J. Schierbeek, te *Groningen*, dewelke door aankoop hiervan eigenaar is geworden.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en verzonden:

Een tweede druk der verbeterde uitgave, van het, *bijzonder* bij zeevarenden, met lof bekend, op hoog gezag ingevoerd, en met stichting meer dan eene eeuw gebruikt godsdienstig werk; *De Godvreezende Zeeman* of *Nieuwe Christelijke Zeevaart*, door N. S. VAN LEEUWAARDEN; behelzende vijf en twintig verklaringen van toepasselijke Bijbelteksten, waarbij Gebeden, Dankzeggingen en Gezangen, zijnde deze druk vermeerderd met eene *Handleiding ter bevordering van het nuttig lezen des Bijbels*, naar J. G. ROSENMULLER, de prijs is als te voren *f* 2: — en in schapenleer gebonden *f* 2: 25.

De Handleiding des Bijbels is afzonderlijk te bekomen, a 20 Cents. en bij getallen voor Godshuizen, Scholen of Bijbel-Genootschappen, a 15 Cents.

Bij A. B. Saakes, Boekverkooper op 't Rok-in, N°. 178. te *Amsterdam*, is heden gedrukt en alom verzonden:

Brief aan mijne kinderen, over mijne bekeering tot de ware Christelijke Godsdienst, en de beweegredenen, die mij genoopt hebben om uit de Roomsche Kerk, waarin ik geboren werd, tot de Protestantsche over te gaan, waarin ik hoop te sterven. Door P. BAUSSIÈRE, Mr. Zadelmaker te *Montaigut*, in *Frankrijk*, naar den tweeden druk, uit het Fransch vertaald. Dit Werkje is zoo voldingend en helder geschreven, dat vóelligt, onder Gods zegen, menig Roomschgezinde en onverschillige daardoor tot kennis der waarheid, die naar de godzaligheid is, kan gebragt worden; terwijl het eenvoudige Protestanten volkomen wapent tegen de Proselietenmakerij van het bijgeloof: met een woord, zonder nut en stichting zal wel niemand hetzelve lezen, de prijs is 60 Cents. — Ook nog weinige van de zoo sterk verkochte *Christelijke Geloofsbelijdenis*, van den Roomschen Pastoor HENHÖFER, die met een voornaam deel zijner Gemeente uit de Roomsche tot de Protestantsche Kerk is overgegaan, à *f* 1: 80.

Voorts

Voorts is onlangs bij bovengenoemde gedrukt:

I. *Priesterlist en Jezuitenvonden* van de Negentiende Eeuw, door daadzaken, in een vijftal verhalen, zoo te *Amsterdam* als elders bewezen, à 60 Cents.

II. *Avonden aan de Godsdienst gewijd*, of Overdenkingen op iederen avond der week, voor heilbegeerende en rustzoekenden; waar achter: *De Koningszoon* (Eene gelijkenis) naar het Hoogduitsch van Dr. DE VALENTI, te *Dusselthal*, door D. SEPP, JZ. Vertaler van STILLING'S Werken. Belangrijker boek als dit, is in langen tijd niet uitgekomen, het is geschikt voor alle standen, en heeft strekking om de dierbaarheid der H Schrift aan te prijzen, en door middel daarvan, de bron te openen van alle vertroostingen en van alle heil en zegen. De prijs is *f* 2. 50.

Bij Steenbergen van Goor, te *Leeuwarden*, is heden van de pers gekomen en alom verzonden:

I FREDERIK DE GROOTE, *zijne familie*, *zijne vrienden en zijn hof*. Herinneringen uit mijn twintigjarig verblijf in *Berlijn*, door DIEUDONNÉ THIÉBAULT, voormalig Hoogleeraar aan de Ridder-Akademie te *Berlijn*, uitgegeven door zijnen zoon, den Baron THIÉBAULT, Luitenant-Generaal in Franschen dienst: à *f* 2: 90.

II. *De Paus en de Harlekijn*, of onuitgegeven Briefwisseling tusschen Paus CLEMENS XIV. (GANGANELLI) en CARLO BERTINAZZI, Harlekijn van het Italiaansche Tooneel te *Parijs*, à *f* 1: 50.

III. *De heerschappij der Turken in Europa*, uit het Engelsch van Lord JOHN RUSSEL, à *f* 1: —

Bij ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. Mr. W BILDERDIJK, H. L. SPIEGHELS *Hartspiegel*, in nieuwer Taal en Dichtmaat overgebracht, waarbij gevoegt is, SPIEGHELS uiterste wil, en Vaderlijke vermaning, *f* 2: 50.

II — — ———, *De Cijcloop*, Saterspel, naar het Grieksch van EURIPIDES, *f* 1: 25.

III. *Schoonheden*, uit de Nederlandsche Dichters, der XVIIde, XVIIIde en XIXde Eeuw, voor mijne jeugdige Landgenooten, door G. ENGELBERTS GERRITS, 2 deelen, compleet. *f* 2: —

IV. J. G. SOMMEN, *Beschrijving der nieuwe Staten van*

van America; voorafgegaan door een algemeen overzigt der nieuwste en belangrijkste aardrijkskundige nasporingen, 2 deelen, met platen, *f* 6 : 90.

V. P. MOENS, *Vruchten van geheugen en verbeelding* of *Tafereelen uit het menschelijke leven*, 2 deelen, *f* 5 : 90.

VI. F. P. WILMSEN, *Eereprijs voor de Jeugd*; ter bevordering van vlijt, deugd en kennis, met platen.

VII. J. J. HESS, *De Reis*, eene tweede gelijkenis. Uit het Hoogduitsch, door I. PRINS, 2 50 Cents. Het *Eiland der Hoop*, en *de Reis*, twee gelijkenissen, *f* 1 : —

IV.

IV. BARBAZ, (A. L.) *Wandeling langs den IJkant te Amsteldam*, *Dichtmatig Tafereel*, verfierd met eene plaat, voorstellende het gezigt van de Nieuwenbrug naar het Tolhek, *f* —: 60.

Nieuwe Tafereelen van Parijs, of aanmerkingen op de Zeden en Gewoonten der Parijzenaars in het begin der 19de eeuw, uit het fransch vertaald door A. BRUGGEMANS, eerste deel a *f.* 2: 40. wordt thans uitgegeven bij de Boekverkoopers Blussé en van Braam, te *Dordrecht*, en is alom verzonden. Wie zich in de groote Fransche Hoofdstad wil verplaatsen, en van nabij alles zien, leze dit geestig geschrevene en goed vertaalde boek Met nog één deel, van gelijken prijs, dat nog dit jaar verschijnen zal, is hetzelve compleet.

Magazijn voor Schilder- en Toonkunst. Heden verschijnt onder dezen titel, het eerste stuk, te *Dordrecht*, bij de Boekverkoopers Blussé en van Braam, en is alom tot *f* 1: 50. te bekomen:

Bij genoemden is mede kortelings van de pers verschenen:

I. P. WEILAND, beknopt Nederduitsch Taalkundig Woordenboek, 2de deel, bevattende de letters E—K.

II. H. W. en R. TIJDEMAN, Mnemosijne, Mengelingen voor Wetenschappen en fraaije Letteren, achtste en laatste deel.

III. C. DE BEER, Vrijmoedige Gedachten op het Rapport, aan Z. M. uitgebragt door de Commissie tot Onderzoek der beste Rivierafleidingen, met kaart.

IV. W. SCOTT, het Leven van Napoleon Bonaparte, 9de en laatste deel.

Van dit belangrijk Werk, dat nu geheel compleet is, zijn nog eenige weinige exemplaren te bekomen tot *f* 27: 50.

IN-

I N H O U D.

BOEKBESCHOUWING.

M E N G E L W E R K.

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor NOVEMBER 1828.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,

op den Singel, tusſchen den Blaauwburgwal en de Bergſtraat, N°. 320.

MDCCCXXVIII.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

Nieuwe LEERREDENEN, *door* I. J. DERMOUT, *Hofprediker van Z. M. den Koning der Nederlanden en Predikant te* 's Gravenhage. *Tweede Bundel. Te* Dordrecht, *bij* Blussé *en* van Braam, 1827. *XII en* 352 *Bladz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 3 : 60.

De eerste der in dezen Bundel voorkomende, is eene gelegenheids-rede, waarmede de Vader zijnen Zoon plegtig, op zijne eerste Standplaats *Vuursche*, als Leeraar en Herder bevestigde, naar aanleiding van *Joan.* XXI: 16*a* en *c.* de liefde tot JEZUS CHRISTUS voorstellende, als het voorname vereischte in den Dienaar en Herder der Christelijke Gemeente. Zij vooral die immer zelve het groot genoegen smaakten, om eenen Zoon in zijne heilige bediening in te zegenen, zullen het levendig gevoelen, hoe hartelijk deze Leerrede gesteld is, en allen moeten erkennen, dat zij den naam van ernstig en getrouw verdient.

Naar aanleiding der tijdsomstandigheden, wordt, op het uitmuntend voetspoor van wijlen den beroemden TZSCHIRNER, in de tweede Leerrede over *Hand.* XXV: 8*b.* de Hervorming voorgesteld, als niet schadelijk voor de zekerheid der Burgerlijke regering. De gronden waarop deze ontwijfelbare stelling rust, zijn kort maar goed voor eene Leerrede ontwikkeld, en er is een verstandig gebruik ter toepassing van gemaakt, hoewel dit onderwerp bij de openbare Godsdienst oefening ons anders minder geschikt voorkomt.

De Gelijkenis der *Talenten*, wordt in de derde Leerrede behandeld, en daaruit aanleiding geno-

 men,

men, om over de evenredige vergelding van het ons hier toevertrouwde werk na te denken. Dit geschiedt hier doelmatig en stichtelijk.

De zes andere Leerredenen hebben tot teksten: *Matth.* V: 9. *Joan.* XI: 5. 1 *Sam.* I: 20—28. 2 *Sam.* XII: 15*b*—23. den 2den *Brief van Joannes* en *Gen.* XLI: 51. en tot hoofd-inhoud: De Vredelievendheid. — Het geluk van een regt Christelijk Huisgezin. — De vreugde en pligten eener Moeder. — Aanprijzing van een betamend gemoedsbestaan aan Ouders, bij het sterven hunner jonge Kinderen. — De Christelijke Vriendschap. — en aanprijzing eener dankbare opmerking der vergoeding van de onaangenaamheden des levens.

Alle deze Leerredenen zijn waardig gelezen te worden, en wij kunnen er dus in 't *algemeen* hetzelfde gunstig getuigenis van geven, *als van die*welke in eenen vorigen bundel voorkomen (1). Van den Tekst is altoos behoorlijk gebruik gemaakt, en de ontwikkeling der zaken, zoo wel als de toepassing der voorkomende leeringen, op zulk eene wijze ingerigt, dat men ongevoelig geleid wordt tot of bevestigd in zijne Christelijke gevoelens.

De achtste, die eenen geheelen brief behandelt, levert eene wel gelukte proeve op, hoe men ook van groote teksten zich bedienen en evenwel zekere eenheid bewaren kan. 't Is wel waar, ook op eene andere wijze zou die zelfde stof zeer goed en nuttig voor eene Leerrede bewerkt worden en dienen kunnen; maar wie zal ontkennen, dat ook het gegeven of genomen oogpunt belangrijk is, en waardig behartigd te worden?

Naar

(1) Men kan die beoordeeling vinden, in dit Tijdschrift voor October 1824 bladz. 415, enz.

Naar aanleiding van den gepasten Tekst, *Matth.* V: 9. wordt, in de vierde Leerrede, hier over de *Vredelievendheid*, zoo als de Goddelijke openbaring dezelve in leer en voorbeelden aanprijst, voortreffelijk gehandeld; zoo dat *eerst*, deze edele gemoeds gezindheid geschetst, *daarna* de zaligheid daaraan gehecht als eene waardige belooning van dat beminnelijk bestaan beschouwd, en ten *laatsten* de levensregelen aangewezen worden, waardoor wij 't best aan CHRISTUS heilig doel kunnen beantwoorden. Geen minder genoegen zal ook de lezing der laatste Leerrede, den welgezinden lezer verschaffen, waarin de Tekst *Gen.* XLI: 51, gelukkig ontwikkeld, en daaruit belangwekkend aanleiding genomen is, om, over de vergoeding der onaangenaamheden onzes levens, zoo te spreken, dat men opmerkzaam gemaakt wordt, op zijne eigene lotgevallen, en alzoo opgewekt, aan de eene zijde, om den moed niet te laten zakken, en aan den anderen kant, ook ware dankbaarheid aan den Allerhoogsten te bewijzen.

De stijl is beschaafd en duidelijk, blijkens het geen wij hier nu ten proeve oordeelen te moeten laten volgen; het is het slot der zevende Leerrede:

„ Tegen de droefheid van zoo velen, als hunne kinderen ten grave bragten, staat uw genoegen over, gezegende ouders! die voor dit treffend verlies zijt bewaard gebleven. Die verschooning moet ons niet alleen dankbaar maken, maar ook het gevoel der verpligting bij ons versterken, om de panden, die God voor ons spaarde, voor den hemel op te voeden. Wie zich nog in zijne kinderen en klein-kinderen mag verblijden, die beschouwe hen als wankelbare en onzekere bezittingen. De waardij van het lief en edel genot, dat zij ons verschaffen, groeije in onze schatting

aan, naar gelang der gevaren aan welke zij bloot ſtaan, en waarvoor onze wijsheid hun leven niet kan beveiligen; zij groeije aan, naar mate wij opmerken, dat het getal van huisgezinnen en geſlachten, waaruit kinderen weggenomen worden, niet gering is. Beware ons, God, dat nooit de beschuldiging ons treffe, dat wij het leven van die onſterfelijke wezens, die door ons zijn voortgebragt, hun tot eene ſchadelijke gifte gemaakt hebben! Door onze ſchuld gebeure het niet, dat de menſchen ons gelukkig zouden noemen, wanneer wij onze kinderen in hunne jeugd verloren hadden."

„ Geene gelegenheid, kinderen! konde zich gunſtiger aanbieden, om u op de teederheid der ouderlijke liefde opmerkzaam te maken, dan de beſchouwing der droefheid, welke het vaderlijk en moederlijk hart, bij het verlies van kinderen, zoo grievend wondt. Hadt gijlieden der ouderen ongerustheid voor het zwakke weefſel uwes levens, hunne beden bij uwe wieg, als het doodsgevaar daarover zweefde, hunne dankzeggingen aan den Opperſten Weldoener bij uwe herſtelling uit ziekte, kunnen waarnemen, — hadt gij geheugenis kunnen bewaren van de verrukking, waarmede zij u, meer dan eens, als terug geſchonken gaven des hemels aan hunne borst geklemd hebben: gewisſelijk, gij zoudt u zelven niet ligtelijk voldoen in het geven van wederkeerige liefdeblijken aan hen, die u zoo onuitſprekelijk beminnen, en u van uwe geboorte af in hun hart gedragen hebben. De zorgen aan u beſteed, en de ſmarten om uwentwil geleden brengen wij billijk op de rekening der verpligting, die gij aan ons hebt; die rekening zal voldaan zijn, wanneer gij, tot onze blijdſchap, uw leven toewijdt aan God en de deugd. Daar is, helaas! eene ſmarte, die ons

nog

nog grievender zonde zijn dan uw verlies; de smarte, waarin gij ons zoudt dompelen, wanneer wij u een prooi zagen worden van de zonde. Doet ons geenen weedom aan, die ons dwingen zoude, een kinderloozen echt boven den onzen te zegenen, of aan bedroefde ouders, als zij hun pas geboren kroost ten grave brengen, hunne tranen te benijden, om dat de tranen, die wij storten over uw jeugdig bederf, over uwe door eigen schuld verwoeste gezondheid en eer, en over den moord aan uwe eigene ziele gepleegd, duizendmaal bitterder zijn. Verhoort God de bede, die wij dagelijks tot Hem opzenden, dan spaart zijne Almagt niet slechts uw leven op aarde, maar zijne genade in Jezus Christus schenkt u, boven alle andere gaven, een verstandig hart, om Hem te vreezen. Moet ons dan het bitter lot treffen, dat wij u verliezen, wij zullen, bij uw graf niet weenen zonder hope, maar achter uw lijkbaar treden met de blijde taal: „mijn zoon of dochter! gij zult tot ons niet wederkeeren, maar, als onze proeftijd vervuld is, zullen wij tot u gaan." Met dat gelukkig uitzigt zouden wij kunnen dragen, hetgeen ons nu ondragelijk schijnt. Want de taal van Jezus: „zalig zijn die treuren" achten wij als christenen op elke smart toepasselijk, omdat ons geloof zich met onvergankelijke hope vasthoudt aan het dierbaar woord, hetwelk van zijne lippen vloeide: „de treurigen zullen vertroost worden."

De Eerw. DERMOUT, bereike ook met deze uitgave zijn Christelijk oogmerk!

BIJBEL voor de JEUGD. *Door* J. H. VAN DER PALM. *XVIIde Stuk.* *Te* Leijden, *bij* D. du Mortier *en* Zoon, 1827. 244 *Bladz.* *In kl.* 8*vo*. *De prijs is f* 1 : 20.

In het vorige Stuk, door ons beschouwd, voor November 1827 (1) schreef de Hoogleeraar, „ik kan dus nu gerekend worden, mijne taak te hebben afgegeven, en mijn *Bijbel voor de Jeugd*, ook tot dus verre, een geheel uit te maken. Zoo ik echter daartoe voortdurenden lust gevoelen, waartoe het mij niet aan aanmoediging ontbreekt; en God mij gezondheid, krachten en vermogens blijft verleenen, wil ik gaarne de voortzetting er van op mij nemen; wanneer het eerstvolgende, of XVIIde Stuk de Geschiedenis der Joden, tot op de geboorte van den Zaligmaker, het zij geheel, het zij gedeeltelijk, zal behelzen.

Wij deden het onze, om den waardigen Schrijver daartoe op te wekken, en het verblijdt ons dus zeer, dat daaraan nu ook voldaan is, overtuigd, dat een groot Publiek dit Stukje als eene belangrijke aanwinst zal beschouwen. De orde van behandeling leert men uit dezen inhoud kennen:

„*Hoofdstuk* I. Toestand der Israëlieten onder de Persische heerschappij. *Hoofdstuk* II. Staat der Israëliten onder ALEXANDER en deszelfs eerste opvolgers. *Hoofdstuk* III. Vervolg der Joodsche Geschiedenis tot ANTIOCHUS EPIFANES. *Hoofdstuk* IV. Vervolgingen van ANTIOCHUS EPIFANES, MATTATHIAS en zijne zonen. *Hoofdstuk* V. Heldendaden van JUDAS MAKKABEÜS. *Hoofdstuk* IV. Herstel-

(1) Zie van bladz. 591—597.

ſtelling van den Joodſchen Staat, onder de Makkabeeuwſche, JONATHAN en SIMON. *Hoofdſtuk* VII. Regering der Vorſten uit het Makkabeeuwſche huis. *Hoofdſtuk* VIII. Vervolg van de regering der Vorſten uit het Makkabeeuwſche huis. *Hoofdſtuk* IX. Regering van HERODES."

Vooraf gaat eene korte, maar voor minkundigen zeer ter zake dienende, inleiding, waaruit men ziet, dat en waarom de Hoogleeraar hier geene uitvoerige en naauwkeurige beſchrijving geeft der Joodſche Geſchiedenis na de wederkomst uit *Babel*, onder de aanvoering van ZERUBBABEL en JOZUA, tot het begin van onze Jaartelling, een tijdvak van ruim vijf en een derde Eeuwen uitmakende (1). Hij verklaart daarin, en wij kennen dat volkomen goed, als overeenkomſtig met de heilzame ſtrekking van dit geheel zoo belangrijk werk:

„ Ik acht het derhalve raadzamer, en met den ganſchen aanleg van dit geſchrift meer overeenkomſtig; met verzwijging of ontveinzing van 't geen ik zelf te dezen aanzien heb moeten doorworſtelen, en met affnijding van alles, wat ſlechts eenigzins kon achterwege gelaten worden; de Geſchiedenis der Joden van daar af, waar de Bijbelſche berigten eindigen, tot op de dagen des Nieuwen verbonds, in een beknopt overzigt voor te dragen. Mijne lezers zullen daaruit ten minſte ontwaar worden, wat de natie, gedurende dit tijdsverloop, merkwaardigs is overgekomen, en hoe zij, na vele lotverwisſelingen, in dien toeſtand is geraakt, waarin wij haar, ten tijde der prediking van Jezus en van zijne Apostelen, aantreffen."

Ook van de bronnen heeft VAN DER PALM, eeni-

(1) Te weten, van het jaar 3466, of voor onze Jaartelling 537, tot aan de Geboorte van CHRISTUS.

eenige aanwijzing hier gedaan, en dus bijzonder ook op EZRA en NEHEMIA opmerkzaam gemaakt, welke de Bijbelvriend dan ook niet vergete te vergelijken, met de andere Bijbelboeken, als: ESTHER, JEREMIA, EZECHIEL, DANIEL, HAGGAI, ZACHARIA en MALEACHI, wegens de 70 jarige ballingschap, om zich van het geheel eenig *denkbeeld te vormen.*

Natuurlijk kan de lezing *van dit Deelte*, vooral van de geschiedenis der twee *eerste tijdperken*, van den staat der Joden, onder *de Perzische* Heerschappij namelijk, en van dien, *onder die* der opvolgers van ALEXANDER DEN GROOTEN, in *Egijpte* en *Sijrie*, hier daarom ook slechts kortelijk behandeld, niet dat genoegen *en die stichting* baren, als de vorige, *doch tot de aanvulling* der Joodsche Geschiedenis *is het echter noodig*, ook hiervan iets te weten; *maar het laatste tijdperk*, onder de *Makkabeeuwsche* Vorsten, derzelver opvolgers, en HERODES, den Zoon van ANTIPATER, behelst veel meer wetenswaardige bijzonderheden, welke dienen kunnen, ook om ons van de gesteldheid der zaken, toen de Zaligmaker geboren werd, een beter denkbeeld te doen vormen. Daarmede heeft dan ook de Hoogleeraar zich hier het langste bezig gehouden, terwijl hij, bij onzekere en met elkander soms strijdende berigten, zonder stellig te beslissen, zeer oordeelkundig doorgaans zijne gedachten mededeelt, in eenen stijl, gelijk als men dien van den beroemden Man verwachten kan, waardoor dan ook de lezing niet weinig veraangenaamd wordt.

Het verbond, door den grooten Held JUDAS *den Makkabeer*, in het jaar 160 voor 's *Heilands* geboorte, met de *Romeinen* gesloten, wordt hier, in het slot van het Vde *Hoofdstuk*, zoo vermeld, dat men tevens de redenen opmerkt, waardoor deze edele mensch daarvan, ongelukkig, de eerste heilzame uitwerking niet ondervinden mogt. Uit

het

het vervolg ziet men, welk een gebruik de snoode *Romeinen* vervolgens van hunnen invloed op de Joden maakten, tot dat zij *Judea* ook eindelijk voor een hunner *wingewesten* verklaarden.

In het laatste *Hoofdstuk*, heeft VAN DER PALM, de voornaamste bijzonderheden uit het leven van HERODES DEN GROOTEN, onpartijdig en kortelijk vermeld, en dit Deeltje alzoo op eene gepaste wijze besloten, met eenen vlugtigen blik op den inwendigen Staat des Joodschen Lands, uit al het voorgaande opgemaakt. Met dit hier over te nemen, willen wij deze aanprijzende beschouwing besluiten:

„ Palestina was destijds geheel bevolkt, en opgevuld van welvarende steden en vlekken; terwijl de landbouw ongestoord werd beoefend, de havens van *Joppe*, *Akko* of *Ptolemaïs*, en *Cesaréa* de gemeenschap met de zee openstelden, en ook de visvangst op het meer van *Gennezareth* een bron van bestaan en vertier opleverde. Judéa, Samaria en Galiléa waren onder éénen schepter vereenigd, en maakten een' magtigen Saat uit; wel, gelijk de geheele beschaafde wereld van dien tijd, afhankelijk van het Romeinsche gebied, maar niet staande onder eenigen Landvoogd of Stadhouder, en door zijn' eigen Koning beheerscht."

„ Het ware te wenschen geweest, dat aan dit uiterlijk aanzien ook de zedelijke toestand der natie beantwoord had; doch uit al het voorgaande is genoegzaam op te maken, dat deze aanmerkelijk moet verachterd zijn. Er was wel veel ijver voor de gezette waarneming van de uiterlijke Godsdienst, en afkeer van alles wat naar afgoderij zweemde; maar zij strekten over het algemeen meer tot een' dekmantel der zedeloosheid, dan om eenen waren en echt vromen Israëlitischen zin heerschende te doen worden. Na den dood van JOHANNES HYRCANUS, hadden de Koningen, en Vors-

Vorsten, en Hoogepriesters, het voorbeeld gevolgd der gekroonde Hoofden van dien tijd, in willekeur, wellust en wreede behandeling hunner onderdanen; en HERODES had hierin, vooral in het schaamteloos woeden tegen de dierbaarste betrekkingen des bloeds, alle vorigen achter zich gelaten. Kon het anders, of deze voorbeelden moesten een jammerlijke uitwerking hebben, en de zedelijke banden der maatschappij gedurig losser maken?"

„De Secte der Sadduceen, die eerst *alleen de* nietige en beuzelachtige overleveringen verwierp, was nu reeds zoo ver gekomen, dat zij ook de wezenlijkste leerstukken van de geestelijke Godsdienst verworpen had; de *onsterfelijkheid* der ziel en haar geestelijk bestaan *loochende; de* boeken van MOZES alleen als een *burgerlijk* wetboek en uitwendigen levens-regel beschouwde; alle andere Heilige Schriften, die een teeder gevoel van godvrucht ademden, met versmading behandelde, en ligchamelijke genieting aanprees, als het hoogste doel van des menschen bestaan en streven. Tot deze bedorven Secte behoorden de meest vermogende en aanzienlijken des volks, ook leden van den grooten Raad, die de belangen van de Godsdienst moesten handhaven."

„De Farizeen verstrekten hieraan tot tegenwigt, maar vervielen tot een ander, niet min schadelijk uiterste. De zedeloosheid verwoest eindelijk zich zelve, en verhaast menigmaal het ontwaken van het zedelijk gevoel, dat haar bedriegelijk stelsel omver werpt. Maar dit zedelijk gevoel wordt in slaap gewiegd door ziellooze, bijgeloovige uitwendigheden, door welker stipte waarneming men God meent te behagen, schoon men het zwaarste der wet nalaat. Zoo ver waren nu de oude, brave Chasideërs verbasterd, nu zij Farizeen heetten; en daarbij een oproerig volk, dat

de

de ophanden zijnde komst van den Messias; waarvan de Godspraken gewaagden, tot een leus der muiterij misbruikte; om den nationalen trots op te wekken, door het vooruitzigt van aardsche grootheid, voorregten en vrijheid, die allen smaak voor de geestelijke goederen van het Gods-Rijk des Verlossers verstompten en uitdoofden."

„ Er was evenwel nog een overblijfsel dier oude braven, en echte Godsdienst-vrienden, die als het zout der natie haar voor een geheel bederf bewaarden. Als zoodanig zullen wij ZACHARIA en ELIZABETH, JOZEF en MARIA, SIMEON en ANNA leeren kennen, wanneer het ons gegund zal worden, na den uitstap, dien de schakel der geschiedenis noodzakelijk maakte, wederom het grondgebied der Goddelijke Openbaring te betreden; en het leven en den uitgang van onzen Heer en Heiland JEZUS CHRISTUS, en de vestiging der met zijn bloed gekochte Gemeente, op dezelfde eenvoudige en gemeenzame wijze met elkander te behandelen."

Ook dit voornemen, moge de Schrijver gelukkig ten uitvoer brengen!

De WEG door dit LEVEN. Overdenkingen tot regte beoordeeling en Christelijk gebruik van het Leven op Aarde. Door B. VERWEIJ. *Te* Amsterdam, *bij* G. Portielje. *VIII en* 268 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2 : 60.

Dit stichtelijk werkje, is even nuttig ingerigt als verscheidene andere van den bekwamen, ook als Emeritus nog ijverig werkzamen Schrijver, en deszelfs lezing verdient dus aangeprezen te worden.

Het is geschreven *voor* een dergelijk werkje, on-

onlangs door ons aangekondigd, getiteld: *Gedenk te Sterven*, en het moet alleen aan vergissing worden toegekend, dat wij deze beschouwing niet vóór de voorgaande in dit Maandwerk plaatsten. Wij oordeelde dezelve echter nu ook niet te moeten terug houden.

Men zal er, bij verscheidene gelegenheden en in verschillende jaren en omstandigheden, zich wezenlijk voordeel mede kunnen doen.

Het bestaat in deze tien overdenkingen:

„ I. Het leven is gelijk aan eene reize. II. De reis is van vele moeijelijkheden vergezeld. III. De Levensweg levert vele genoegens op. IV. Op de Levensreize zijn zorg en oplettendheid noodig. V. JEZUS, Leidsman op de Levensreize. VI. Terugzien op het afgelegde gedeelte der Levensreize. VII. Voortzetting der Levensreize. *VIII.* Verlangen naar het Vaderland. *IX. Voleindigde* Levensreize. X. Het Hemelsche Vaderland."

Ten einde onzen Lezer, den geest te beter te doen kennen, willen wij voor hem hier het slot overnemen:

„ O! indien ook deze OVERDENKINGEN iets goeds voor de Eeuwigheid stichtten, indien zij dit nog gedurig doen mogten, hoe zouden wij ons te zamen daarover verheugen, hoe zou dit nog vermeerderde stof van hemelsche vreugde en dank kunnen geven! Ja, wij doorwandelden met onzen geest den weg, welken wij reizen moeten op aarde; wij letteden op de genoegens en smarten daaraan verknocht; wij dachten aan den grooten Leidsman, zonder wien wij dwalen moeten; wij dachten aan het afgelegde gedeelte van het pad; aan den pligt om voort te trekken; aan het regtmatig verlangen naar het Vaderland; aan de komst in hetzelve; en de zaligheden; welke dáár op ons wachten. Mogten wij, volgens deze aanwijzingen, streven naar ons doel en het be-

bereiken, onze hoop vervuld zien! O! hoe ernstig is dit onderwerp in al zijne bijzonderheden en deelen! Dat wij er ons harte toch regt op zetten en nooit, onder de afleiding en bekoring des levens, vergeten, dagelijks te zien, waar en hoe wij wandelen. Zoo waarachtig wij de Hemelstad zullen bereiken en het Hemelsche *Jeruzalem* binnengaan, als wij vasthouden aan ons Christelijk geloof, als wij het bloed der verzoening niet met den voet vertreden, als wij onzen Heer JEZUS liefhebben in onverderfelijkheid, als wij zien op den Onzienlijken, onzen vergevenden Vader: zoo waarachtig zullen velen aanlanden in eene plaats, waar weening der oogen en knersing der tanden zijn zal. Er staat geschreven: „de „weg is breed, de poort is wijd, die tot het „verderf leidt, en velen zijn er, die op den„zelven wandelen." O! wordt dit gelezen door een' hunner, die zijne ziele aan de zonde verpand, zijn geweten aan de hel verkocht en zijne verbindtenis aan den Hemel, door zijnen moedwil, afgezworen heeft: hij ontroere, hij keere zich om, hij zie de klip, waarop zijne laatste hoop vergaan moet, valle voor God en zijne Engelen op de kniën en bidde: „HEER! help mij, „eer ik zou vergaan." Daartoe is er een Evangelie, opdat de dwalende behouden, de wereldling hemelburger, en een zondaar aan de Engelen gelijk worden moge. Wij allen dwaalden als schapen; maar de Genadige, die ons zijnen Zoon zond ter *verzoening*, rukte ons van den dwaalweg en leidt ons nu ten Hemel. Van den Hemel tot de aarde klinkt nu de stem der vertroosting: „JEZUS neemt de zondaars aan." O! dat allen, die verdwaald zijn, dit hooren, daarmede hun voordeel doen en met ons wandelen op het pad, dat ten leven leidt!"

„Ja, wij wandelen als zondaars, maar toch

ook

[illegible] Zonde [illegible] brood, [illegible] is? [illegible] eigen [illegible] Ons [illegible] vreemde. [illegible] vreemdelingen [illegible] menige [illegible] worden, eens [illegible] gevraagd en [illegible] Lerrelingen mogen ons ont[illegible] boven weder. Moe[illegible], zij behoo[illegible] en hiermede blijven wij [illegible] ons dan voortreizen [illegible] treden wij, bij onze [illegible] verslaauwd zien [illegible]. Als allen dan [illegible] weenen staan! [illegible] gezoekend, [illegible] voor de Eeuwigheid! [illegible] de Vader ons [illegible], dan Hij ons [illegible], waarom het zijn [illegible] einde in [illegible] aan[illegible] ons belooft, als wij [illegible] wij dan met [illegible] al ons leed vergeten. [illegible] heil des Heeren en zien [illegible]: dan is de vreem-

de-

delingschap vergeten, en wij, wij zijn in het Vaderland."

„O! dat Vaderland zal ons verrassende genengten aanbieden, juist omdat wij er hier zoo weinig van wisten en het Hemelsche nog niet onder onze zintuigelijke gewaarwording valt. Komt, reisgenooten! het oog omhoog, het hart in den Hemel, waar onze schat is. De dag onzer voleindigde reize komt, dan zal het openbaar zijn, wat wij wezen zullen, terwijl zulks hier nog verborgen is en zijn moet. Triomf! in eeuwigheid triomf! wij hebben hier geene blijvende stad maar wij zoeken de toekomende. Onze wandel (ons vaderland) is in den Hemel."

VERHANDELING over de kleederdragt der Geestelijken op de Hollandsche Zending. Te Amsterdam, *bij* J. C. van Kesteren, 102 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is 60 Cents.*

In deze Verhandeling, onderzoekt de Anonijme Schrijver: 1.) Heeft een Aardspriester, of deszelfs *Coadjutor*, (*Medehelper*) het regt, om zijne onderhoorige Geestelijken tot het aannemen eener algemeene kleederdragt te verpligten?

2. Mag het al of niet aannemen der voorgeschrevene kleederdragt, invloed op de Zending der Geestelijken hebben? En

3. Zoude het algemeen invoeren van eene geregelde kleederdragt onder de Geestelijken, hier te lande, geene wenschelijke zaak zijn?

De eerste vraag, wordt ontkennend beantwoord, maar toegestaan, dat het hem vrij staat om, door ...liging, raad en voorbeeld, zoo wel oude ...ige Geestelijken, in dit en in elk ander

billijk geval, tot het voldoen aan zijne wenschen over te halen.

Omtrent de *tweede*, worden de schadelijke gevolgen zelfs ook aangewezen, wanneer men zulke willekeurige bepalingen drijft. En

Betreffende de *derde*, vindt men hier aangewezen, dat het in ons Land volstrekt geene zaak is, voor de Roomsche Geestelijkheid, om dwangwetten, omtrent derzelver kleeding voor het Publiek, te bepalen.

De Schrijver blijkt zijne zaak wel doordacht te hebben, en met reden ingenomen te zijn, tegen de verordeningen van den *Coadjutor*, nopens het kostuum der onderhoorige Geestelijkheid, beklaagt zich zeer over den beuzelgeest, en laat zich vrijelijk uit over de groote gebreken, welke nog altoos in de verordeningen van de Roomsche Kerk in dit Rijk, vooral ook met *opzigt tot de zoo verwaarloosde goede vorming* der Geestelijken, blijven stand grijpen.

Wij willen hier den Roomschen Schrijver zelven laten spreken:

„ Wij zijn geene vijanden van verbetering, wij smachten daarnaar; doch wij wenschen dat dezelve ordelijk geschiede, en dat men niet beginne, waar men zoude behooren te eindigen. — Ieder een ziet het, en de H. *Coadjutor* zelf bewijst het te erkennen, dat er op onze zendingen vele zaken eene helpende hand behoeven; maar wie zoude gedacht hebben, dat men, waar zoo veel onvolmaakts is, het oog alleen op het onbeduidendste van allen zoude hebben laten vallen, terwijl men de dringendste behoeften over het hoofd zag? Men brenge hier tegen niet in, dat men, door het aanleggen van een klein, en het opbouwen van een nieuw groot *Seminarie*, reeds in eenen voornamen nood voorzien heeft: want,

zon-

zonder derzelver noodwendigheid in twijfel te trekken, zouden wij antwoorden, dat er, tusschen het koopen of bouwen van *Seminariën*, en het verordenen van kleeding, op zich zelve, zulk een aanmerkelijk onderscheid niet is, als men oppervlakkig denken zoude. Beide zaken betreffen het uitwendige; en eene kweekschool zonder tucht of onderwijs, zal wel geene grootere zedelijke waarde hebben, dan een kerkelijk kleed, zonder hoofd of hart. — Wij zeggen dit niet, als of wij meenden, dat het, onze *Seminariën* aan inwendige waardij ontbrak, of den geestelijken aan verstand of deugd: wij zijn van het tegendeel te zeer overtuigd, doch wij merken slechts aan, dat de volmaking van het inwendige, zoo wel bij de kweekschool als bij den mensch, als het eerste in waarde, ook in de oogmerken des volmakers altijd op den voorgrond behoort te staan. En schoon wij nu zeiden, dat het in de kleine of in het groote *Seminarie* onzer zending, aan geene tucht of onderwijs ontbreekt; zoo kunnen wij toch niet ontveinzen, dat het daar nog niet tot dien trap van volmaaktheid is gestegen, dat er geene verbeterende maatregelen meer noodig zijn: ja dat dit punt, (waarom zouden wij het niet openlijk zeggen?) tot heden toe, nog in eenen staat van diep, van onverantwoordelijk verval is.— Van het lager onderwijs weten wij niet veel te zeggen, wij weten naauwelijks waar wij het zoeken moeten. Men is gewoon van de kleine *Seminariën*, in het meervoudig getal, te spreken, alsof er meer dan een waren (1); een voorregt dat zelfs aan eenen bisschop niet te beurt valt. Hoe vele zulke kleine *Seminariën* er nu zijn, en in hoe verre zij den naam van kleine *Seminariën* kun-

„ (1) *Reg. administr. coll. pro juv. Stud. 5 Sept. 1821. reg. 3 & 6.*"

kunnen of *willen* dragen, behoort thans tot onze zaak niet; het is zeker, dat uit deze scholen leerlingen naar het Warmondsche *Seminarie* worden opgezonden, en zelfs dat in het laatste geene anderen worden opgenomen, dan dezulken welke zich, ten minste gedurende een jaar, in eene dier scholen, op de wijsgeerte hebben toegelegd, tenzij de Aartspriester oordeelt, dat het welzijn der zending het anders vereischt (1). Schoon wij nu niet stiptelijk opgeven kunnen, wat er onderwezen wordt in al de zoogenoemde kleine *Seminariën*, welke met het groote slechts als een eenig moeten beschouwd worden (2), en dus allen op het groote werken; zoo kunnen wij ons daarvan een niet onnaauwkeurig denkbeeld vormen, uit de bekwaamheden, welke er vereischt worden, om in het groote *Seminarie te worden* aangenomen. Behalve getuigenissen van een goed en zedig gedrag, eisch men vooreerst de kennis van de Godsdienst, in zoo verre men zulks billijk vorderen kan; voorts die der letteren, (*humaniorum artium*) zonder echter daaronder oude of nieuwe geschiedenis, aardrijkskunde, fabelleer, kennis der Griekfche, Nederduitsche of eenige andere taal, behalve *het begrijpen der Latijnsche*; voor zoo ver dezelve tot het goed verstaan der lessen en Theologische Schrijvers noodig is. Vervolgens der zedekunst, doch ook daarnaar wordt het onderzoek niet verre gedreven, en eindelijk der wijsgeerte. Men wachte zich wel van hierdoor eene aanmerkelijke ervarenheid in de echte, van het schuim der schoolsche hindernissen gezuiverde, *Philosophie* te verstaan, volgens den voortgang, welken deze sedert lang gemaakt heeft; veel min begeert men dat de jon-

„(1) *l. c. Reg.* 3."
„(2) *l. c. Reg.* 4."

jongelingen, met de zoo nuttige geschiedenis der oude of nieuwere wijsgeerte, of verschillende stelsels, zullen bekend zijn: men verlangt geene zedekunde, natuurkunde, wiskunde, noch zelfs eene gezonde redeneerkunde. Men stelt zich schier te vreden met eene dorre syllogismensmederij, volgens: *Barbara*, *celarent*, *&c.* — (*O, si celarent barbara!*) welke, met eenen zweem van wiskunde, de geheele kennis der wijsgeerte bij den jongen godgeleerde zal uitmaken."

„ Zoo voortreffelijk uitgerust zet de toekomstige geestelijke den voet op het pad der hoogere wetenschappen, en wat kan men niet van het gebouw wachten, dat op zulke onwrikbare grondslagen gevestigd wordt! — Hier zijn dus, zoo men verbeteren wil, mogelijk geene verbeteringen te maken? Meent men, dat de student, zoo weinig in de talen geoefend, geene lust of vatbaarheid zal hebben, om zich met vrucht op het Hebreeuwsch, en andere Oostersche spraken toe te leggen? dan bekommert men zich te vergeefs, men zal zulke inspanningen van hem in het groote *Seminarie* niet vorderen. Vreest men dat hij, onkundig in alle geschiedenis, de lessen over de kerkelijke historie, zonder nut zal hooren; dat zijn verstand, door gezonde *logica* en wiskunde niet geoefend, ook ongeschikt zal zijn, om de regelen der uitlegkunde (*Hermeneutica*) te begrijpen? Zoo is die vrees ongegrond. Hij zal er te *Warmond* niets van hooren. Al deze, den kerkelijken zoo noodwendige wetenschappen, gevoegd bij de beoefening van het *kanonieke* regt, gevoegd bij de onontbeerlijke *pastoraaltheologie*, gevoegd bij zoo vele andere nuttige kundigheden, worden in het groote *Seminarie* niet eens aangeroerd."

„ Het is er verre af, dat wij deze gemissen op rekening der H. H. Hoogleeraren aldaar zouden

willen ſtellen; twee menſchen kunnen met den besten wil, en de hoogſte geleerdheid, onmogelijk in zulke wijdſtrekkende behoefte voorzien; vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat er, behalve het reeds genoemde, nog zoo veel te onderwijzen valt, hetgeen van den kostbaren tijd een aanmerkelijk deel verſlindt. Men weet dat de ſchoolſche godgeleerdheid zeer uitgebreid is, vrij wat onderſcheidingen en onder- onderſcheidingen geleerd, vrij wat belangrijke vragen behandeld, vrij wat twisten doorzocht moeten worden; dat *Scotisten*, *Thomisten*, *Molinisten*, *Nominalen*, *Realen*, enz. enz. vrij wat werks opleveren; voeg hierbij, dat de jongelingen dit alles in ſlechts drie of vier jaren leeren moeten; dat de ſtudien dagelijks door geestelijke oefeningen worden afgebroken, en eindelijk, *dat de zaken* zoo kernig behandeld worden, dat een Hoogleeraar ſoms vijf of zes jaren met de uitlegging van dertien brieven des Apostels bezig blijft. Ook hier valt dus wederom, zoo men verbetering maken wil, welligt niets te verbeteren?"

Dit meenden wij te moeten afſchrijven, om ten minſten één ſtaal voor den lezer aan te voeren, waar uit de Protestantſche beſchouwer ook duidelijk zien zal, hoe het met de zoo zeer ſoms geroemde hooge orde en inrigtingen in de Roomſche Kerk gelegen is, maar ook waardoor het beſtaande kwaad helaas! nog altoos ook in ons gelukkig Vaderland, bij die onzer Landgenooten blijft voortwoeden, welke den Paus van *Rome* hunnen eerbied betoonen, als ware hij een Stedehouder van CHRISTUS, den eenigen Heer der Kerke.

De ijverige man vreest wel, dat zijn geſchrijf weinig zal uitwerken, maar hij hoopt er toch nog altoos eenig gevolg van, en verklaart uitdrukkelijk, dat zijn geweten hem noopte, om, wel-

welke dan ook de uitslag zijn mogt, zijne stem eens openlijk te laten hooren.

Wij hopen, dus, dat deze Verhandeling in de regte handen komen, en tot de zoo dringend gevorderde verbetering veel zal mogen bijdragen.

Hier komt veel voor, dat waarlijk verdient ter harte genomen te worden.

Met hem zeggen wij:

„ Wanneer men meer naar hoed en jas schijnt te zien, dan naar deugd en verstand, wanneer een verachtelijke oogendienst voor verdienstelijke gehoorzaamheid, en erbarmelijke kleedervroomheid voor echte godsdienstliefde doorgaat, wanneer verdienstelijke mannen, welke te groot zijn om te kruipen, vergeten liggen, en vleijende dwergen de plaats, welke deze toekomt, hebben ingenomen; dan moet noodwendig den braven arbeidzamen de moed bezwijken, dan moet ongodsdienstigheid onder kerkelijken en leeken verwoestingen aanregten, dan moet het schande wezen priester te zijn. Schijnheiligheid en dweeperij beheerschen de zielen, en middernachtelijke duisternis strekken zich uit over de oppervlakte der aarde."

Algemeene Geschiedenis door K. F. BECKER, *naar den vijfden verbeterden Druk, uit het Hoogduitsch vertaald. Eerste Deel, XVI en 366 Bladzz. Tweede Deel, VI en 336 Bladzz. Te* Haarlem, *bij de Erven* F. Bohn. *In gr. 8vo. De prijs der beide Deelen is f* 5: 50

„Een werk, dat, (zegt de Vertaler,) overeenkomstig den tegenwoordigen staat der historische wetenschappen, een uitvoerig tafereel der Algemeene Geschiedenis voor alle klassen van Le-

zers bevatten, en de genoemde geschriften van MILLOT en SCHRÖCKH vervangende, naast dat van MULLER zou kunnen staan, bleef uit dien hoofde nog altoos eene wezenlijke behoefte in onze Letterkunde. De overtuiging hiervan bragt den Boekhandelaar BOHN, eigenaar van de kopij der beide laatstgenoemde boeken, op de gedachte, aan deze behoefte te voldoen, en een werk in onze taal uit te geven, dat de noodige vereischten daartoe kon geacht worden te bezitten. Door hem aangezocht, om de uitvoering van dit besluit op mij te nemen, vestigde ik terstond mijn oog op de Duitsche Letterkunde, als welke in den laatstverloopen tijd buiten kijf de meeste historische geschriften heeft opgeleverd, en door meer dan eene Algemeene Geschiedenis, uit de pen van bekwame mannen gevloeid, is verrijkt geworden. Dan, hier baarde de overvloed verlegenheid, daar ik te kiezen had tusschen den arbeid van BECKER, en van de Hoogleeraren SCHLOSSER en ROTTECK, om van LUDEN en anderen niet eens te spreken. Een nader onderzoek deed mij echter zien, dat de beide laatste werken, bij derzelver uitstekende verdiensten, met te veel geleerdheid geschreven waren, om tot het gewenschte einde te kunnen dienen, en ik meende mijne keuze derhalve bij KARL FRIEDRICK BECKER's *Weltgeschichte* te moeten bepalen; een boek, dat uit twaalf deelen bestaande, noch te beknopt, noch te omslagtig scheen, en zich ook daardoor boven de andere aanprees, dat het geheel voltooid was. Hier toch vond ik wat er vereischt werd, genoegzame volledigheid bij stipte getrouwheid en gewenschte duidelijkheid, en een diep indringen in den gang der voorvallen, zonder omhaal van geleerdheid. De Schrijver bewijst, dat hij de kunst verstond, uit de groote menigte van gebeurtenissen de belangrijkste te kiezen, en ze met

met elkander in het behoorlijk verband te plaatsen, de hoofdperfonen met korte krachtige trekken naar waarheid te fchetfen, en de zaken in eenen vloeijenden ftijl voor te dragen, waardoor hij den mingeoefenden op eene duidelijke en aangename wijze onderrigt, terwijl hij den meergevorderden vele belangrijke herinneringen en wenken geeft. Eene heldere en levendige fchildering van het gebeurde was het voorname doel, dat BECKER zich bij het fchrijven van dit zijn werk voorftelde; vanhier, dat hij zich op het biographisch gedeelte van hetzelve meer toelegde, dan in de meeste boeken over de Algemeene Gefchiedenis, naar een ander plan ontworpen, doorgaans gefchiedt, en vanhier ook, dat hij, in dit eerfte deel, aan de tooneelen uit de fchriften des Ouden Verbonds zoo veel plaats inruimde, welke hij door eene afgetrokkene befchrijving van de vroegere Oosterfche begrippen en zeden had kunnen uitwinnen."

Niet altijd heeft zich de Overzetter aan de letter gebonden, en de vrijheid ook genomen, om hier en daar van den Schrijver af te wijken, en zich alzoo eenige veranderingen en inlasfchingen veroorloofd, die ten bewijze verftrekken, dat hij met oordeel vertaalde.

Het beflaat veel te veel ruimte, om den vooraangeplaatften inhoud hier af te fchrijven; wij berigten daarom den Lezer alleen, dat het eerfte Deel, na eene inleiding, van de oude gefchiedenis het eerfte tijdperk behelst, van de oudfte tijden tot op CYRUS (529 jaren voor CHRISTUS) en het tweede, het tweede Tijdperk van CYRUS, tot op ALEXANDER (529—323 jaren voor CHRISTUS. In de Inleiding worden eerst eenige algemeene ter zake dienende aanmerkingen medegedeeld, dan gefproken over de Bijbelfche Gefchiedenis der eerfte menfchen, — vervolgens melding gemaakt van de Griekfche overleveringen, en eindelijk de ver-

deeling opgegeven der Algemeene Geschiedenis, in de oude, tot aan de vijfde Eeuw der Christelijke Jaartelling, die der *Middeleeuwen*, tot in de vijftiende, en de *nieuwere*, de drie laatste Eeuwen bevattende.

De oude Geschiedenis, is in vier tijdperken afgedeeld.

I. De oude Geschiedenis tot op den dood van CYRUS.

II. De Geschiedenis van dezen tijd tot op den dood van ALEXANDER.

III. De Geschiedenis van daar tot op de Alleenheersching van den Romeinschen Keizer, en de geboorte van CHRISTUS.

en IV. De Geschiedenis van dien tijd, tot op den ondergang van het Westersch Romeinsche Rijk, (476 jaren na CHRISTUS geboorte,) waarna de redenen worden opgegeven, waarom van de oude Indische Geschiedenis, hier, geene opzettelijke melding geschiedt.

Het eerste tijdperk houdt dus de aandacht bezig, met de *Egijptenaars*, *Pheniciers*, *Assijriers*, *Babijloniers*, *Joden*, *Perzen*, *Grieken* en *Romeinen*. Niettegenstaande de aanmerking des Vertalers, is het ons toch voorgekomen, dat de Schrijver, in het eerste Deel, zich wel wat al te lang heeft bezig gehouden met de Bijbelsche Geschiedenis, die waarlijk hier en daar behandeld is, als ware hij geschreven voor kleine kinderen, maar ook met de opgave der Schilderijen van HOMERUS, in den ILIAS en ODIJSSEA voorkomende, waar van men met eene kortere opgave wel voldaan zoude geweest zijn. In de anders vloeijende vertaling hindert ons, om dit intusschen aan te merken, het herhaald gebruik van het Hoogduitsche *Vrouwentimmer*; waarom daar dus geen Nederduitsch woord voor gekozen?

Het tweede Deel vangt aan, met de voortzetting

ting van de veroveringen der *Perzen*, na den dood van CIJRUS, onder KAMBIJZES, — beschouwt de gesteldheid, de daden en lotgevallen van het *Perzische* Rijk, en den Staat, de bemoeijingen, de lotwisselingen, heldendaden en oneenigheden der *Grieken*, vermeldt dus ook de voornaamste daden van en 't geen gebeurd is, met en overgekomen aan MILTIADES, THEMISTOKLES, ARISTIDES, LEONIDAS, PAUSANIAS, PERIKLES, CIMON, ALCIBIADES, LIJSANDER, THRASIJBULUS, AGESILAUS, PELOPIDAS, EPAMINONDAS en DEMOSTHENES, en eindigt met den moord aan den Macedonischen Koning PHILIPPUS, gepleegd, die spoedig op den door hem gewonnen Slag bij *Cheronea* uitgevoerd, en waarschijnlijk wel door verraderlijke aanhitsingen van *Perzie*, hetwelk zich door den Macedonischen Koning gevaarlijk bedreigd zag, veroorzaakt werd.

Men bemerkt duidelijk, dat de Schrijver nu de historische schemeringen verlaten hebbende, een tijdvak is ingetreden, door een helderder licht bestraald, waarin de opkomst, bloei en lotgevallen van Staten en Volken, in verband met elkander kunnen worden nagegaan.

De Schrijver blijkt hier uit goede bronnen geput, en op naauwkeurig- zoo wel als duidelijkheid, en op eene onderhoudende voordragt behoorlijk gelet te hebben. Wij prijzen dus de lezing aan, en twijfelen niet, of ook de overzetting van dit nuttig Historisch werk zal, in ons Land zoowel bijval vinden, als het oorspronkelijke in *Duitschland*

Tot eene proef, kiezen wij, ter verdere aanprijzing, het volgende over DEMOSTHENES:

„ PHILIPPUS zag zijn ontwerp verraden en verijdeld, en moest hetzelve weder diep in zijn binnenste verbergen. Maar hij had ook van *Athene*, dat nu meer opletrend en omzigtig geworden was, grooter tegenstand te duchten, en moest dezen

Staat

Staat als de werkzame magt beschouwen, waarmede zich alle andere vijanden zouden vereenigen, en die het aan niets zou laten ontbreken, om allen tegen hem op te rokkenen. Te *Athene* betrad nu een man het tooneel, die dezen Staat tot de aloude grootheid, welke dezelve in den *Perzischen* oorlog bereikt had, om redder der *Griekfche* vrijheid te zijn, wederom trachtte te verheffen; een man, die, brandende van liefde tot zijn Vaderland even als PERIKLES, en met de wijsheid van THEMISTOKLES uitgerust, om aan de veelvuldige zwarigheden het hoofd te bieden, voor *Athene* en *Griekenland* steeds waakte, die de overleggingen, de voornemens en ontwerpen van PHILIPPUS doorgrondde, hem op alle deszelfs kronkelpaden bespiedde, en deszelfs magt en invloed poogde tegen te werken en te verkorten."

„ Deze man was DEMOSTHENES. Hij was geenszins uit een der edelste geslachten gesproten, waaraan CIMON, PERIKLES, THUCYDIDES en ALCIBIADES hunnen oorsprong te danken hadden; zijn Vader was eigenaar van eene winstgevende zwaardfabrijk. Maar de wetenschappelijke beschaving dezer tijden, kennis der geschiedenis, wijsbegeerte en redekunst, waren nu een véelvermogend middel geworden, om het hart te veredelen en te verheffen, aan het karakter de deftigheid, en aan den geest de rigting te geven, welke de Staatsman behoeft, en uit alle deze bronnen schepte DEMOSTHENES."

„ Hij had zijnen Vader vroegtijdig verloren, en zijn erfgoed werd door baatzuchtige voogden zoek gebragt en verwaarloosd. In zijne kindsche jaren was hij tenger en ziekelijk, weshalve hij minder dan gewoonlijk deel nam aan de oefeningen van het worstelperk Hierom strekte hij zijne medemakkers ten spot, en kreeg van hen allerlei smadelijke bijnamen. Op zijn zestiende

jaar

jaar hoorde hij KALLISTRATUS, die, als redenaar zeer beroemd was, bij gelegenheid van een geschil tusschen *Athene* en *Thebe*, over het bezit der stad *Oropus*, openlijk voor de vierschaar pleiten. Hij stond verbaasd over de onwederstaanbare kracht der welsprekendheid, en toen hij aan het slot der redevoering getuige was van de algemeene toejuiching, toen hij hoorde, hoe de spreker met lof overladen werd, en hem door het volk als in zegepraal naar huis vergezeld zag — was in de ziel des jongelings het onwrikbaar besluit gevestigd, om naar denzelfden lauwer te dingen. Nu voedde hij geene andere gedachten, dan deze, nu kende hij geene andere bezigheid, dan redevoeringen op te stellen. Met den meesten ijver beoefende hij de werken der groote *Grieksche* Geschiedschrijvers; de historische boeken van THUCYDIDES schreef hij met eigene hand acht maal af, om den schrijftrant van denzelven volkomen meester te worden. Kort daarna werd hij een leerling van PLATO, terwijl de redenaar ISÉÜS hem in de redekunst onderwees. Aldus voorbereid, begon hij een pleitgeding tegen zijne voogden, dat hij wel won, doch welks gunstige afloop hem slechts in 't bezit van een gering gedeelte zijner bezittingen herstelde. Nu waagde hij het ook, voor het volk te voorschijn te treden, maar hij werd uitgefloten en uitgejouwd. Eene tweede proeve viel niet beter uit. Met het hoofd in den mantel gewonden, liep hij naar huis; om zijne schande te verbergen, hem volgde zijn vriend, de tooneelspeler SATYRUS. DEMOSTHENES klaagde over het volk, dat ruwe en onbeschaafde lieden met welgevallen hoorde, terwijl hij, die schier zijne gezondheid en alle zijne ligchaamskrachten aan de redekunst had te koste gelegd, de gunst der menigte derven moest: „Gij hebt gelijk" hervatte SATYRUS „maar ik zal het kwaad,

waar-

waardoor dit veroorzaakt wordt, spoedig kunnen genezen, indien gij de eene of andere beroemde plaats uit SOPHOKLES of EURIPIDES voor de vuist voor mij wilt opzeggen." DEMOSTHENES voldeed aan dit verzoek, en nu herhaalde SATYRUS hetzelfde stuk zoo voortreffelijk, met zoo veel waardigheid en zulke krachtige en gepaste gebaren, dat DEMOSTHENES het niet meer voor hetzelfde, maar voor een geheel ander stuk hield. Nu begreep hij, dat de oefening van stem en gebaren hem nog geheel ontbrak, en dat hij eerst beginnen moest, zich voor de uiterlijke welsprekendheid te vormen."

„ Even als PHILIPPUS zijnen troon op brokkelige en losse grondslagen bouwen, en denzelven aan vijanden moest ontwringen, zoo oefende en beschaafde DEMOSTHENES in een' even zwaren strijd zijne veelvermogende welsprekendheid. Er werd geene geringe stoutheid, en eene krachtige stem vereischt, om voor de volksvergadering, die als eene beroerde zee bruisste en stormde, als redenaar op te treden, weshalve ISOKRATES, die deze beide hoedanigheden miste, het openbaar spreekgestoelte nooit beklommen, en nooit in persoon aan het Staatsbestuur deel genomen had."

„ DEMOSTHENES was kort van adem en zwak van stem; hij kon, even als ALCIBIADES, de letter *r* niet uitspreken. Alle deze gebreken zocht hij door onvermoeide inspanningen te verbeteren. Hij ging naar het zeestrand, waar de branding het hevigste was, en gaf zich hier moeite, het woeden der golven te overschreeuwen. Hij nam steentjes in den mond, en oefende zich, om in weerwil van deze beletselen, duidelijk te spreken, hij beklom steile hoogten, terwijl hij deze of gene spreuken of verzen met luider stem opzeide, om zich te gewennen, zijnen adem langer te rekken, hij betrok eindelijk eene kamer on-

onder den grond, alwaar hij, van allen omgang met menschen afgescheiden, zich zonder ophouden voor eene grooten spiegel in de uiterlijke voordragt en de gebaarmaking oefende, ja volgens PLUTARCHUS schoor hij zijn hoofd voor de helft kaal, om het uitgaan voor een tijdlang onmogelijk te maken. Maanden lang was hij aan zijn onderaardsch verblijf geboeid, waar hij zich onophoudelijk bezig hield met over zijne kunst na te denken, en zich tot dezelve voor te bereiden, en waaruit hij ten leste als een volmaakt Redenaar te voorschijn trad, om hetzelfde volk, dat hem tot hiertoe had uitgelagchen, weg te slepen, waarheen hij slechts verkoos."

„ Dezelfde ernst, waarmede DEMOSTHENES zich in zijne kunst geoefend had, bezielde hem ook, toen hij als redenaar voor het volk optrad. Terwijl een van zijne voornaamste tegenstanders, DEMADES, vaak, door den wijn beneveld, voor de vuist, maar met veel bekwaamheid sprak, zoo beklom daarentegen DEMOSTHENES met eene zonderlinge nuchterheid, en even als eertijds PERIKLES, nooit onvoorbereid het spreekgestoelte, zoodat men hem ook verweet, dat „ zijne redevoeringen naar de nachtlamp riekten." Maar men kon zeggen, dat zij uit de nacht oprezen, even als de zon ook alleen na den nacht langzaam omhoog stijgt, om alles te verlichten en te verwarmen. De verheven, krachtige en doordringende geest van zijne redevoeringen, en de diepe staatkundige wijsheid, die daarin schitteren, hebben de bewondering van alle eeuwen tot zich getrokken. Alle groote redenaars hebben DEMOSTHENES trachten na te volgen, maar geen van allen heeft hem bereikt."

Wij verlangen naar de volgende Deelen.

REIS

REIS door de Republiek van Columbia. *in het jaar* 1823, *door* G. MOLLIEN. *Uit het Fransch vertaald door* A. BRUGGEMANS. *Eerste Deel*, *XVI en* 283 *Bladzz. Tweede Deel*, *VIII en* 274 *Bladzz. Te* Dordrecht, *bij* Blussé, *en* van Braam, *In gr.* 8*vo*. *De prijs der beide Deelen is f* 5: 80.

Reeds de naam van den Reiziger, wiens reis door de *Binnenlanden van* Afrika, *naar de bronnen van den* Senegal, *en van de* Gambia, ook in het Nederduitsch door dezelfde bekwame hand in 1820 overgebragt, gunstig bekend is, neemt voor deze beide deelen ook niet ongunstig in, gelijk ook de groote omwenteling in *Columbia* voorgevallen, en de invloed welken men zich daarvan voorstelt, tot de lezing uitnoodigen. Wel toegerust en bekend met 't geen ook de Baron VON HUMBOLD, in 't begin der tegenwoordige Eeuw, de meeste Provinciën van *Columbia* doorgereisd hebbende, daar over uitgegeven heeft, ving MOLLIEN zijne reis aan, en laat zich over deze uitgave zeer zediglijk dus uit:

„ Wel verre van mij te willen aanmatigen een volledig tafereel van *Columbia* te leveren, gevoel ik, integendeel, hoe onvolkomen mijne schets dezer nieuwe Republiek is. Ik verbeeld mij echter geene der bijzonderheden, die strekken kunnen om dezelve te doen kennen, te hebben verzuimd; het ontbrak mij slechts aan de vereischte bekwaamheid, om dezelve met genoegzaam levendige en schitterende kleuren aftebeelden; en dit is de reden, waarom ik besloot, dit mijn werk den vorm van een eenvoudig verhaal te geven."

De

De Lezer heeft daar ook 't meest aan, want het is hem om waarheid te doen. De geëerde Vertaler zegt niet ten onregte, schoon wat bij vergrooting:

„En inderdaad, hoe zeer de zedigheid des Schrijvers, in zijn voorberigt, verschooningen verzoekt, vindt men in dit zijn verhaal alles, wat geschikt is, om den lezer met dat land volkomen bekend te maken. Zeden, gewoonten, volkskarakter, staatkunde, godsdienstige denkwijzen en handelingen, ligging en eigenschappen zoowel van de onderscheidene gewesten als van het algemeen, den aard der landen, voortbrengselen, in één woord alles, wat tot eene naauwkeurige beschrijving van een land behoort, is hier bijeengebragt op eene wijze, die den kundigen en oplettenden waarnemer en opmerker doet kennen, en de verwachting moet en zal overtreffen."

Ten minsten zouden wij 't woord *volkomen* hier doorhalen.

Elk deel behelst XII *Hoofdstukken*, welker inhoud, vooraan is aangewezen. Het merkwaardigste van des Reizigers vertrek uit *Frankrijk* af, tot aan zijne reis in de Provincie *Socorro* ondervonden, en opgenomen, vervult de vijf eerste *Hoofdstukken*.

Met het zevende *Hoofdstuk*, vangt MOLLIEN hier eerst, aan zijn hoofddoel gedachtig, aan, met den oorsprong en de gevolgen van den opstand waar te nemen en te doen opmerken, die de bevrijding van *Amerika* ten gevolge had, waartoe hem de vermelding der bewoners van *Socorro*, eene natuurlijke aanleiding gaf; daar hij ons zegt, dat het dezen waren, die, lang voor dat *Spanje* kon vermoeden dat *Amerika* onafhankelijk kon worden, het eerst den Standaart des opstands begonnen zijn op te steken. Vooraf namelijk beschrijft hij nog kortelijk, in het zesde *Hoofdstuk*, de gesteldheid dezer

Landen, van het tijdvak der verovering in het laatste der XVde en 't begin der XVIde Eeuw, tot aan de beweging van *Socorro*, in 1781: om daardoor den lezer tevens de twee tijdsbestekken van de Spaansche heerschappij in *Amerika*, te doen kennen, en het nieuwe Stelsel met het voorheen bestaan hebbende te leeren vergelijken.

Het eigenlijke Reisverhaal, duurt in het tweede Deel voort tot aan het zesde hoofdd. toe, en na dus het geen hij, gedurende zijn eenjarig verblijf of rondreizen liever van *Columbia*, gezien, ondervonden en waargenomen heeft, vergezeld van eenige aanmerkingen den lezer te hebben medegedeeld, eindigt hij het vijfde *Hoofdstuk*, met eene beschouwing van de *Vrouwen* aldaar, zoo als hij ze aantrof, welke wij, zoo dezelve niet te veel ruimte besloeg, wel voor den lezer zouden willen overnemen; schoon wij moeten verzekeren, dat deze fchets niet zeer geschikt is, om er ons een uitlokkend denkbeeld van te doen vormen. Het goede is evenwel ook niet vergeten.

De zeven volgende *Hoofdstukken*, zijn toegewijd aan eene nadere beschrijving, vooral van de Volksvlijt, van het Land, den Koophandel, den Landbouw, en de gesteldheid en den openbaren geest der bewoners van de nieuwe Republick, en eindigen met de berigten van des Schrijvers terugreis, en behouden aankomst in *Frankrijk*.

MOLLIENS gevoelens omtrent het karakter der *Columbianen*, zijn geenszins gunstig, noch ook omtrent den staat van de Republiek, waarin de latere gebeurtenissen hen gebragt hebben. Hunne vorige Meesters, de Spanjaarden, worden gunstiger door hem beschouwd, en de Roomsche Geestelijken hoog genoeg geroemd; zijne bijzondere denkwijze verloochent zijne belijdenis niet, uitwijzens het volgende staal:

„ Het

„ Het klimaat, het wijs gedrag der geestelijkheid, het onderwijs, hetwelk de volken van de *Spanjaarden* hebben genoten, en dat, gedurende drie eeuwen, door geene aanraking met vreemdelingen is veranderd geworden; hebben een diepen eerbied voor de eerdienst bij alle *Columbianen* verwekt; ook is de schoonste titel, dien de *Franschman* heeft, in hunne oogen, die van Allerchristelijkst, en indien zij iets aan onze natie benijden, is het dat zij vele heiligen aan de kerk heeft gegeven."

„ Het gezag der geestelijken is oppermagtig; de achting, welke men voor hen heeft, is zoo groot, dat men, tot welken prijs het ook zij, niets van de eerstelingen zoude aftrekken, die men aan den priester betaalt. Men is voor het overige gelukkig, in het midden van deze bijna wilde bevolking wijze mannen te ontmoeten; welker gezag haar weet te onderwerpen aan de wetten, en de tirannij der bevoorregte magten in evenwigt te houden. Men verwijt den geestelijken, dat zij de ketters haten, en de *Indianen* geweldadig behandelen: de dwalingen bevinden zich overal, waar zich menschen bevinden."

Vele goede en juiste aanmerkingen, op kennis van zaken gegrond, treft men in deze reize aan. Men oordeele uit de volgende:

„ De volksvlijt, welke altijd haar oud spoor blijft volgen, en welker voortbrengselen naar die van *Afrika* gelijken, zal zich van den weg, dien zij volgt, nimmer verwijderen, zoolang eene vreemde mededinging de vlugt, welke zij wil nemen, zal belemmeren. Maar is, aan den anderen kant, de volksvlijt zoo noodzakelijk voor een land, dat zoo rijk aan vruchten en mijnen is? Indien het bij de rijkheid van zijnen grond eene werkzame volksvlijt voegde, zouden zijne betrekkingen met *Europa* ophouden. Zoude dan

 het

het belang der oude wereld dezelve met de wapenen in de hand moeten komen herstellen?"

"Hoewel de voortbrengselen van den landbouw en de volksvlijt der *Columbianen*, weinig belangrijks voor *Europa* opleveren, en aan hetzelve geene vrees zullen veroorzaken voor eene nadeelige mededinging, kunnen die der mijnen van het hoogste gewigt worden, wanneer zij door bekwamer handen worden opgedolven. Het zal dan voor de *Europeanen* moeijelijker worden, om den *Columbianen* koper, ijzer en lood te verkoopen, wanneer deze hetzelve, in genoegzame hoeveelheid, uit de gebergten van *Open*, *Truxillo*, *Moniquira* en van *Guanacas* zullen trekken. Door de meerdere volmaking van de bearbeiding der goud- en zilvermijnen van *Mariquita*, zullen hare opbrengsten verdriedubbelen: eene uitkomst, welke te noodzakelijker is, daar men niet anders handelt dan met een volk, de *Engelschen*, die bijna geene waren in ontvangst willen nemen, en die men niet dan met de kostbare metalen, door de *Spanjaarden* voormaals uit den schoot der aarde opgedolven, kan betalen. Zij gaan dus naar *Jamaika*, en wel met zoo veel spoed, dat men weldra in de goudstreken geen grein er meer van zal vinden."

Een enkele reis, heeft de Vertaler den Heer MOLLIEN, naar behooren te regt gewezen, bij voorbeeld, op bladz. 198.

Des Reizigers voorslagen tot verbetering der gemeenschap des vervoers, van het gebruiken der bronnen van welvaart enz., hier voorkomende, zijn van dien aard, dat men er gemakkelijk het deugdelijke van erkent en opmerkt, dat het in *Columbia* eenmaal veel verbeteren, en dat land tot eenen veel meer bloeijenden staat kan worden verheven. De uitvoering en uitwerking zal echter,

gelijk men hier ook levendig gevoelen kan, nog wel ettelijke jaren verwijlen.

De nieuwe in de Republiek genomene maatregelen, om *Columbia* te doen bloeijen, vindt men hier ook vermeld, 't geen deze reis voor den Handelaar te belangrijker maakt. Deze zal vooral ook de achter aan gevoegde aanteekeningen en ophelderingen, zeker niet verzuimen te vergelijken.

Met, uit de tweede Aanteekening, het eerste gedeelte over te nemen, eindigen wij onze beschouwing dezer reis, die aanprijzing verdient, vooral wegens de blijkbaar aangewende naauwkeurigheid:

„ Vele lezers, welke zich een denkbeeld van *Columbia* hebben gevormd, naar de gebeurtenissen, welke er hebben plaats gehad, zullen zonder twijfel verwonderd zijn over de woeste gedaante, waaronder ik dat land heb voorgesteld; zij zullen het mij misschien ten kwade duiden, dat ik geen schitterender kleuren heb gebruikt, om een volk te schetsen, welks gouvernement en wetten verre verheven schijnen boven de zeden en gewoonten, welke ik het heb toegeschreven. Dat men ophoude zich te verwonderen over deze waarschijnlijke tegenstrijdigheid, door aan den barbaarschen staat te denken, waarin *Zwitserland* kwijnde, toen het zich van het juk van *Oostenrijk* ontdeed. Indien de *Alpen* het tooneel eener demokratische omwenteling werden, in eenen tijd, dat derzelver bewoners bij geenen hunner naburen ondersteuning konden vinden, *is* het dan zoo ongewoon, dat diergelijke bewegingen in de *Cordillera* gerucht hebben gemaakt in eene eeuw, waarin zoo vele staatkundige schriften zijn openbaar gemaakt en in alle talen zijn overgebragt? Een opstand *is* geen bewijs van beschaving: de minst geordende natien zijn dikwijls het gretigste naar de

vrijheid. Men weet zeer wel, dat slechts een klein getal verlichte mannen zich overal aan het hoofd eener omwenteling plaatsen; zelden is het volk de eerste aanlegger: men maakt het bekend, dat zij geschied is, en schetst het de grondbeginselen, welke het moet aannemen, op het oogenblik zelf, dat het nog niet weet dat men van regeringsvorm moet veranderen. Alzoo hebben de hoofden der *Amerikaansche* onafhankelijkheid het volk in opstand gebragt, in naam van FERDINAND VII. Indien zij het vooraf hunne bedoelingen hadden blootgelegd, zouden zij nimmer in de uitvoering derzelve geslaagd zijn. Het is zonder twijfel door het beter verborgen houden, en het zich geheel en al verzekeren van de overwinning der nieuwe denkbeelden, waartoe het gemeen nog niet is voorbereid, dat BOLIVAR, als een bekwaam opperhoofd, niet eensslags de monarchale gewoonten zijner medeburgers heeft willen vernietigen. Hij heeft, in plaats van de bevelen van FERDINAND en van KAREL III., die van de bevrijders en van *Boyaca* gevolgd; vervolgens heeft hij, om de rijken voor het verlies van de *incomiendas* te troosten, ten hunnen voordeele verscheidene besluiten uitgevaardigd."

Kleine VERTELLINGEN, ANEKDOTEN, en andere verstrooide OPSTELLEN. Door J. H. CHRISTEMEIJER. *Te* Amsterdam, *bij* G. J. A. Beijerinck. *VIII en 244 Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f 2 : 75.*

De Titel geeft genoegzaam te kennen, wat men hier zoeken moet, vooral aan dezulken, die met de manier van den Schrijver eenigermate bekend zijn. De Vertellingen maken een vijftal

uit,

uit, van verschillenden aard, waarvan het eerste verre het grootste, te lang gerekt, en te vol van zoogenaamde aardigheden, maar het laatste zeker niet het minst gelukte is.

Daar volgen acht stuks Anekdoten op, waarvan deze (de tweede in rang,) zeker niet 't minst de aandacht der lezers verdient:

THEORIE EN PRAKTIJK.

„ Op een' barren, guren zondag, stond, in eene hevige sneeuwjagt, een half naakte, uitgeteerde grijsaard, verkleumd van koude en bevende van ouderdom, aan den ingang van een kerkgebouw, op het openen der deuren te wachten, om, van de uiteengaande gemeente, een' klein' blijk te erlangen van de vrucht der prediking op het hart en verstand der hoorders."

„ Wie den stokouden, afgeleefden arme daar zag staan, gedacht aan LAZARUS, en aan den barmhartigen Samaritaan, en liet, bewogen, eene aalmoes in het schamele mutsje glijden, of gevoelde zich toch, door medelijden innig aangedaan. Daar trad, onder de menigte, ook eene, naar het uiterlijk voorkomen, vrij aanzienlijke vrouw de kerk uit. Haar in ernstigen plooi getrokken gelaat; de gestrenge, strafverkondigende blik van haar oog; de bijzondere snid en trant van hare stemmige kleedij, — alles deed zien, dat zij er de vrouw naar was, die zichzelve, nederig, in onderscheiding van de overige booze wereld, eenige graden hooger in 's Hemels bijzondere gunst aanschreef, dan andere zondige menschen. Maar deze beet den schamelen oude, op snerpenden toon, een onmededoogend: „ Ik geef, op zon„ dag, niet!" — toe."

„ Mevrouw!" sprak de ongelukkige vrager, bescheiden, maar toch met eene warmte en nadruk, die de hardvochtige deden gevoelen, dat

hij misschien beter, *dan zij*, den *zin* des Christendoms gevat had: — „dan volgt *gij het* voor„beeld der *Farizeeuwen*, en niet dat van onzen „Heer, die gewoon was, ook op den *Sabbath*„dag wel te doen."

De kleinigheden in versmaat, *vullen* ruim dertig bladzijden, en zijn *negen in getal*. Hoe zeer men daar, onder ook *dezulke aantreft*, welke men niet voor 't eerst *ontmoet*, *trouwens* dit heeft CHRISTEMEIJER zelfs *in zijne Voorrede* reeds verklaard, verdienden ze *doorgaans toch wel* bij deze Verzameling een plaatsje. *Vooral* de *Levensstaf* met zijnen tegenhanger. Het laatste *hier* voorkomende Dichtstuk, is het vernuft van LANGBEIN waardig.

Tot toegift, ontvangt men hier *nog een proefje* van *Puntdichten*, van *bijkans zes bladzijden*, welke alle zeker niet *zoo geestig zijn*, *als het* volgende:

ZEDIGHEID.

Hij doet in stilte wel!... Hoe need'rig van AVAAR!
Aan hem, werd niemand ooit een enkele deugd gewaar.

In verloren oogenblikken, zal deze verzameling geene onaangename uitspanning voor velen verschaffen; ook is er hier en daar wel een nuttige graankorrel op te zamelen.

De voornaamste aanmerking, welke wij meenen te moeten maken, is, dat de Heer CHRISTEMEIJER soms al te aardig zijn wil. Het meeste heeft dit ons hier in LODEWIJK KNOP, en zijne ontmoetingen, gehinderd.

MEN-

MENGELWERK.

LEERREDE,

OVER

MATTH. XVIII: 3.

Voorwaar, zeg ik u, indien gij u niet verandert, en wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het Koningrijk der hemelen geenzins ingaan.

DOOR

J. C. MOHR;

Predikant te *Warmenhuizen.*

Eerst zal ik den tekst in zijn verband verklaren; *ten tweeden*, in den geest van JEZUS uitspraak zoeken in te dringen, en dien dan ter toepassing aanwenden.

I. De Discipelen van JEZUS gingen aan hetzelfde euvel mank, waaraan hunne tijdgenooten ziek waren. Namelijk zij koesterden in eene groote mate aardschgezinde denkbeelden, omtrent het rijk van den MESSIAS, en stelden zich hetzelve voor als een aardsch Rijk, en dachten zich den MESSIAS als eenen grooten Volkendwinger, onder wiens bestuur de Joden Heerschappijvoerders der gansche aarde zouden worden. Dat deze met de oogmerken van God en JEZUS strijdende gedachten, hen, bij de verlichting van hun verstand, verbazend in den weg stonden, en den Heiland dikwerf veel moeite en werk verschaften, kunt

gij zeer gemakkelijk bevroeden; wanneer gij denkt, dat het oogmerk van JEZUS komst in het vleesch, geen ander was dan, om het zedelijk, geestelijk Godsrijk op aarde op te rigten, de wereld met God te verzoenen, en menschen in eene nadere en naauwe vereeniging en betrekking met den hemelschen Vader te brengen.

Dit echter zagen zij veelzins voorbij, en bleven hangen aan zinnelijke aardsche grootheid, tot welke zij, onder de regering van Vorst MESSIAS dachten te zullen opklimmen. Met zulke denkbeelden en vooroordeelen bezet, kon het ook niet missen, of zij moesten bij sommige gelegenheden de leemten hunner harten aan den dag leggen, en het in hunne gesprekken openbaren, dat het daarbinnen niet zuiver was. Meer dan eens lieten zij zich als de *zoodanigen zien*, en zij deden dit ook thans weder. Te weten, zij, zich het rijk van den MESSIAS als een aardsch rijk voorstellende, verkeerden in den waan, dat zij als zijne bijzondere leerlingen eenmaal als zijne eerste Staatsdienaars zouden optreden. Dit denkbeeld, door hen aangenomen zijnde, bragt wederom andere voort, en de gedachte kwam bij hen op, wien van hen dan wel de eerste en voornaamste rang toekwam, wie hunner de naaste aan den MESSIAS zijn, en, bij afwezigheid van denzelven, zijne plaats bekleeden, en de belangen van het rijk behartigen zoude. Vloeit de mond over van zaken, overleggingen en gedachten, waar het hart vol van is, dan is het niet te verwonderen, dat zij nu en dan over deze hunne verwachtingen, hoe valsch zij ook wezen mogten, met zeer veel deelneming spraken. Niet altijd werden deze gesprekken met bezadigdheid gevoerd; maar er mengden zich soms *met* en *in* dezelve zeer vele hartstogten. In het zelfde geval bevonden zij zich ook thans weder. Namelijk op den weg van

Cae-

Caesarea naar *Kapernaum* ontstond er, blijkens de negen eerste versen van ons Tekst-Hoofddeel, vergeleken met *Marc.* IX: 33—50. en *Luc.* IX: 46—50. tot groot ongenoegen van JEZUS, een Rangstrijd onder hen; twistende zij onderling wien de eerste rang toekwam in het rijk van den MESSIAS, en wie het bewind over de anderen hebben zou. Niemand gaf hierbij iets toe, en zij konden het niet eens worden, wie van hen op deze waardigheid de meeste aanspraak had. Elk legde *zich* dezelve liever toe dan eenen anderen, en elk voerde gronden aan, waarop hij steunde, wijl elk hier zich zelven behaagde. PETRUS was, zoo als altijd, ook thans weder de voorbarigste, en nog onlangs met den titel van KEPHAS vereêrd, ANDREAS was het *eerst* geroepen; JOHANNES was de lieveling des Heêren; JACOBUS zijn broeder was ouder dan hij, en ook één van 's Meesters vertrouwste vrienden; JACOBUS DE KLEINE was een bloedverwant van JEZUS, en wordt daarom genoemd: *de broeder des Heeren;* MATTHEUS had vele rijkdommen verlaten, om het Koningrijk der Hemelen deelachtig te worden; THOMAS was een naarstig onderzoeker en ten sterkste aan zijnen Meester gehecht; SIMON ZELOTES was niet minder ijverig dan een van allen; en JUDAS ISKARIOTH wilde ook geen kamp geven, wijl hij hooghartig, en de belangzuchtigste van allen was.

Deze twist, waarover men het niet eens konde worden, gaf den Zaligmaker, te *Kapernaum* gekomen, eene geschikte gelegenheid, om hen met nuttige lessen te onderhouden; gelijk hij dan ook, onder andere in onzen tekst, op bescheidenheid en nederigheid aandringt. Trouwens, JEZUS, de kenner der harten, had niet alleen hunnen woordentwist, met weerzin, vernomen; maar hij zag ook wat in hun binnenste omging en hoe elk zich vleide, dat hij eenmaal het gezag over de overi-

gen

gen zoude hebben. De behoedzame Volksleeraar gaat, bij hunnen strijd, deze verderfelijke inzigten niet aanstonds tegen; maar hij wacht daarmede tot een kalmer oogenblik, in welken hij op eene harttreffende wijze de baren van den hoogmoed konde stillen. Weder te *Kapernaum* in huis gekomen zijnde, doet zich daartoe eene uitmuntende gelegenheid op. Het eerste voorwerp dat Hem ontmoet, is een klein, schuldeloos kind; en zie daar, aanstonds heeft het helder verstand en het wikkend oordeel van den Goddelijken Verlosser het juiste middel gevonden, om zijne jongeren tot beter inzien, tot voortreffelijker denkbeelden te brengen en hunnen inborst te veredelen. Hij roept dit kind; plaatst het in hun ieder midden en scherpt hun zeer nadrukkelijk het volgende in: Voorwaar zeg ik u, indien gij uwe *wijze van doen* niet verandert, en den kinderen gelijk *wordt* (die van alle verwaandheid en ijdele rangzucht verre af zijn) zoo kunt gij in het Koningrijk der Hemelen niet ingaan, geene waardige leden van mijn rijk zijn. „ Hoe beschaamd zullen zijne discipelen niet geworden zijn, toen JEZUS hen leerde, „ dat zij zoo klein moesten worden als het kind, „ dat daar midden onder hen stond schaamachtig „ en bedeesd. Zulk een kind verheft zich niet; „ maakt geene vertooning; zoekt geene verheffing — verschuilt zich veeleer (1)." Dezen kinderlijken zin moesten zij aannemen en de een boven den anderen zich niet wat inbeelden; want JEZUS verzekert hen in onzen tekst, ten ernstigsten, dat zij niet eer tot het geringste bestuur in zijn rijk zouden toegelaten worden, tot dat zij van die dwaze eerzucht, welke hen nu nog aankleefde, genezen waren, en als de kindertjes zon-

(1) Zie BERGEN, het Leven van JEZUS, Deel I. bladz. 614, boven aan.

zonder trotsche inzigten hadden leeren handelen. Aangenaam, treffend beeld voorzeker, mijne geliefden! hetwelk de Heiland der wereld hier bezigt! Het bekoort door deszelfs schoonheid en ons hart, indien het nog niet geheel bedorven en verwilderd is, gevoelt deszelfs juistheid en vat deszelfs waarheid met graagte op. — Ja, door den heiligen invloed van deze uitspraak onzes Heeren voelen wij, bij verstandig; redelijk nadenken, ons gedrongen, om den kinderen gelijk te worden, wijl zij het waardig zijn, om in het Koningrijk der Hemelen in te gaan, en vooral eene geschiktheid bezitten, om door de leer des Christendoms gelukkig te worden. Een kind is, in zekeren zin, nog onbedorven. Het komt op de wereld zonder die gebreken, zonder die woeste hartstogten, welke wij bij volwassenen bespeuren. In zijn hart woont nog geen nijd, geen haat, geene vijandschap en blijdschap over een anders onheil; het is vrij van eigenbelang en onredelijkheid, van liefdeloosheid en onbarmhartigheid; het kent nog niet de trotschheid en de hebzucht, de zondige gedachten en lusten, welke zoo dikwerf de deugd der menschen verwoesten, den troost des harten ontrooven, hunne rust en hun geluk ondermijnen en het blij vooruitzigt op de zaligheid in nevel en donkerheid hullen,

Hoe geschikt, hoe waardig is het dus, om in het rijk van God in te gaan! Zijn gemoed gelijkt naar het weeke was, in het welk ieder beeld wordt ingedrukt. Het is, in zekeren zin, nog niets, maar het kan alles worden. Daarom nog eens, aangenaam, verrukkend beeld; mijne Broeders en Zusters! komt, laat ons deszelfs verheven zin diep in ons hart prenten, deze heilzame bestraffing met een leergierig gemoed aannemen en bij het ziën van een schroomvallig kind denken aan het schoone beeld,

beeld, met hetwelk onze meester ons de nederigheid heeft willen leeren; ten einde ons daardoor te vormen voor dat onderwijs, hetwelk ten doel heeft, om ons hier, naar verstand en hart, te verēdelen en zoo doende aantekweeken tot Gods kinderen en erfgenamen van den Hemel en de schatten der eeuwigheid, die de mot en de roest niet verteren en de dieven ons niet ontrooven kunnen. Deze goederen zijn het wel waardig, dat ons hoogmoedig hart zulk eene vernedering ondergaat en wij ons zelven verloochenen; — zij zijn kostelijker dan al dat blinkend stof, waarnaar de dwaze wereldling jaagt en trotschāards in hunnen wedstrijd bedoelen. Die kinderlijk en stil zich voegen naar den wil des hemelschen Vaders, en naar de voorschriften van onzen Heer en Zaligmaker JEZUS CHRISTUS, *zijn* waardige onderdanen in het zedelijk *geestelijk* Koningrijk van onzen eénigen Heer en Meester, en de wereld kan niet bevatten, hoe rijk zij wel zijn.

II. Willen wij nu in den geest van deze uitspraak onzes Verlossers indringen en het verheven onderrigt, dat daarin ligt opgewonden, regt vatten, dan moeten wij in eenige voorname trekken met hartelijke belangstelling nagaan, waarom JEZUS ons raadt den kinderen gelijk te worden, indien wij ware Christénen zijn en door zijne leer gelukkig worden willen. Om door dit onderzoek *en* op uw verstand *en* op uw hart weldadig te werken, dacht mij, konde ik niet beter doen, dan door het geen ik, naar aanleiding van mijnen tekst, u nu verder wenschte voor te dragen, op eenen toepasselijken en stichtelijken leest te schoeijen. Luistert dan met een kinderlijk gemoedsbestaan naar mijne verdere voordragt, en Hij, die u tot deugd en kinderlijke onschuld roept, heilige dezelve aan uwe harten en buige ze over tot zijne dienst, opdat gij zoo waardige onderhoorigen in

zijn

zijn rijk zijn meugt, de hope der heerlijkheid u verheuge; en kroonen des levens voor u bereid wezen mogen, na dat gij ten einde toe zult hebben volgehouden!

Laat ons, mijne Hoorders! met een onbevooroordeeld gemoed, aan ons voorgenomen plan voldoende, de eigenschappan der kinderen overwegen en wij zullen den diepdenkenden geest van JEZUS bewonderen en klaar inzien, dat Hij met allen regt ons de kinderen tot navolging voorstelt. Ik zoude hier verscheidene dingen opnoemen en uit elkanderen zetten kunnen, maar het lust mij, u slechts bij *drie* voorname punten te bepalen, dezelve in vergelijking te brengen tusschen kinderen en ons, en op eene stichtelijke wijze daarover met u te handelen. Komt, volgt mij met uwe aandacht! — Wij treden onverwijld ter zake.

1. Kinderen zijn in zekeren zin nog onbedorven; hun hart is nog niet door booze driften, door hatelijke gezindheden bevlekt; zij worden door geene hevige hartstogten beheerscht, door geene oude gewoonten geboeid en vastgehouden; maar zij zijn voor alle goed vatbaar — hun gemoed staat nog open voor iedere heilzame vermaning en opwekking. Deswegens zijn zij ook bij uitstek geschikt, gezind te zijn zoo als JEZUS was en zijne voetstappen na te volgen. Wanneer op den vruchtbaren akker hunnes gemoeds goed zaad wordt uitgestrooid, wanneer zij van verstandige, brave menschen onderwezen en geleid worden, om den weg der godsvrucht te bewandelen, dan wordt het hun gemakkelijk, de geboden van de godsdienst te vervullen. Wanneer wij, mijne Broeders en Zusters! ons nu bij dit lievenswaardig beeld, ons, door JEZUS, zoo eenvoudig geteekend, bepalen, dan moeten wij met heiligen ernst tot ons zelven inkeeren, en met hartelijk leedwezen onze ongelijkvormigheid aan het-

hetzelve bespeuren. Wij zijn verre af van dien kinderlijken zin, dat gewillig, kinderlijk volgen, dat nederig gemoedsbestaan, dien zachten inborst, welken onzen Heiland in onzen tekst zoo zeer aanprijst. Daarom wordt het voor ons volwassenen zoo zwaar, om den loop der lusten te stuiten en het goede te doen, wijl wij ons aan zoo menigerlei onregt reeds gewend hebben; — wijl de begeerten onzer harten, de neigingen en driften ons terughouden, het kwade vaarwel te zeggen — hetzelve na te laten, en ons die gezindheden eigen te maken, waardoor zich de ware en vrome Christen openbaart en kenbaar maakt. Willen wij door een verbeterd hart en eenen heiligen zin Gode welgevallig zijn, dan moeten wij eerst afleggen, wat wij uit onverstand en dwaasheid ons tot eene gewoonte gemaakt hebben; — dan moeten wij eerst onze gebreken, onze levenswijze veranderen en zoo rein en onbedorven zijn als de kinderen. Wie onder u ooren heeft om te hooren die hoore, en neme deze vermaning van JEZUS ter harte: *Ik verzeker u op het plegtigst, indien gij u niet verandert, en wordt gelijk de kindertjes, zoo zult gij in het Koningrijk der Hemelen geenzins ingaan.* Prent dit woord diep in den zin uwer gedachten, gij onder ons, wier gezindheid nog niet veredeld is; — die alleen naar zinnelijke neigingen handelt en alleen bejaagt wat uwe vleeschelijke begeerten streelt. Gelooft het, wanneer gij meer voor het ligchaam zorgt, dan voor uwen onsterfelijken geest en uw gevoelig hart, dan kunt gij in het Koningrijk der Hemelen *niet* ingaan, en de Leer van JEZUS kan onmogelijk *dien* heilrijken invloed op uw gemoed uitoefenen, gelijk zij anders doen zoude, wanneer gij u niet door het zinnelijke liet vastketenen. Indien gij de bevrediging uwer zinnelijke behoeften voor

het

het wenſchenwaardigſte van allen houdt, alleen jaagt naar het gene uwe trotschheid kittelt en uwe eerzucht voldoet, uw verblijf op aarde alleen aanmerkt en gebruikt, om regt veel aardſche vreugde te genieten en zeer vele vergankelijke goederen te verzamelen; dan miskent gij uwe hooge waarde en beſtemming; — dan kunt gij geen onderdaan zijn van dat rijk, het welk geen einde heeft, en zich uitſtrekt tot in gindſche Gewesten, waar de Koning leeft in eeuwige heerlijkheid. Indien uwe wenſchen en bejagingen zich alleen tot dit tegenwoordig leven bepalen, en gij, uit dien hoofde u allerlei bedrijven veroorlooft, waardoor gij u voordeel en aanzien verſchaffen kunt; — indien gij niet ſchroomt uwen naasten ſmart te veroorzaken, zijn eigendom hem te ontrooven, en zijne regten te krenken; dan verzet gij u tegen uwen hemelſchen Vader en gij zijt ongehoorzame kinderen in dat groote huisgezin, waarvan JEZUS is de oudſte en eerſte broeder; — dan zijt gij nog verre af van dien gedweeën, volgbaren kinder-zin, welken uw Heer van u vordert, en gij zijt ongeſchikt om zijne volgelingen te zijn. Indien gij toorn, nijd, hebzucht, gierigheid, lastering en valschheid niet voor ſtrafbaar houdt, dan mist gij de geaardheid der kinderen, die van geene wangunst en andere ſchandelijke neigingen weten. Gij allen, die u aan den een of anderen kant hier door mij vindt geteekend, denkt aan het woord van JEZUS, en beſeft het, dat gij u moet veranderen, en den kinderen gelijk worden. Staat hier met alle uwe krachten naar, en brengt u zelven uwe gezindheden, neigingen en begeerten onder de gehoorzaamheid van het Evangelie, dan zult gij waardige inwoonders van het heilig gebouw des Christendoms zijn, en hier en hier namaals wezenlijk gelukkig wezen. — Maar, opdat wij terugkeeren

tot het hier door JEZUS geschetste beeld en verder gaan in onze vergelijking en tegenstelling.

2. Kinderen zijn nog niet door vooringenomene meeningen verblind, worden niet door hardnekkigheid en eenen verstokten inborst gehinderd, om de waarheden des Christendoms aan te nemen, maar hun geest staat voor dezelve open; met zachtmoedigheid omvatten zij elk heilzaam en weldadig onderwijs; met bereidwilligheid ontvangen en gelooven zij, wat verstandige ouders en leermeesters hun verkondigen. Hoe geschikt zijn zij dus tot alle goed werk! Het kost weinig moeite hen te overtuigen, dat de zonde het verderf der menschen, maar de Godzaligheid tot alle dingen nuttig is en groot voordeel aanbrengt; — dat de mensch, die zijn geluk bevorderen wil, elk zedelijk kwaad zorgvuldig vermijden moet.

Bevallige teekening voorzeker! Maar, wanneer wij de denk- en handelwijze van ons, die reeds lang de kinderschoenen versleten hebben, daarbij eens aandachtig gadeslaan, dan zeggen wij: daarom brengt de leer van JEZUS niet altijd bij volwassenen hare zegenrijke werkingen voort en het zaad des Goddelijken woords draagt niet altijd de gewenschte vruchten, wijl onze dwalingen en dwaze meeningen ons zoo lief geworden, en ons verstand hinderlijk zijn, om de waarheid te erkennen; — wijl wij sedert jaren het kwaad voor nuttig hielden, en deswegens twijfelen, wanneer het Christendom, tot volmaking onzer deugd, ons alleen op JEZUS voorbeeld wijst en ons met ernst en nadruk toeroept: *die zegt dat hij in hem blijft*, dat is: die voorgeeft een Christen te zijn, *moet ook alzoo wandelen, gelijk hij*, namelijk JEZUS, *gewandeld heeft.* — Wanneer wij het ook al inzien en beseffen, dat de Godsdienst regt heeft, dat het onze pligt is, om op hare aanwijzingen acht te geven, dat zij het goed

goed met ons meent, wanneer zij ons opeischt om de zonden af te sterven, en der geregtigheid te leven: zoo doen wij toch dikwerf het geen wij niet willen. — *De wet, die in onze leden is*, ons verdorven hart *wederstreeft de wet in onzen Geest*, de betere kennis en overtuiging. Daarom zegt JEZUS ook tot ons: *Indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderen, dan kunt gij in het Koningrijk der Hemelen niet ingaan*; — indien gij u niet geheel aan de Godsdienst overgeeft en haar alleen gehoorzaamt, dan zult gij nimmer tot Christelijke volkomenheid geraken. — Broeders en Zusters! zal uwe wijsheid en vroomheid bevorderd worden; — zal het Christendom u leeren en verbeteren; zult gij verlichte en vroome vereerers van JEZUS worden: dan moet gij ook den kinderen gelijk worden, eenen zachten volgbaren zin in u aankweeken, en met kinderlijke gehechtheid u aan de leer en het onderwijs van uwen Heer en Meester houden, en de geboden vervullen, die de groote Leeraar der waarheid u gepredikt heeft. Gij onder ons, dien de Godsdienst van JEZUS niet boven alles dierbaar is, die uw gansche leven niet aan de getrouwe opvolging van derzelver voorschriften besteedt, uwe wenschen en bejagingen niet door dezelve heiligen, en uwe neigingen en hartstogten daaraan niet opofferen wilt: gelooft het, gij zijt den kinderen nog niet gelijk en geene dankbare vereerers dus van den Heiland. Gij, die eenen anderen weg bewandelt dan dien, welken JEZUS ging; — die andere grond- en hoofdregels volgt dan die, welke het Christendom u voorhoudt en andere geboden gehoorzaamt, dan die, welke JEZUS u leert: u hapert het aan eenen regt kinderlijken volgbaren inborst. — Gij zijt geene echte belijders en volgelingen van JEZUS. Beseft het, om uwes zelfs wil, och beseft het! wanneer gij

 de

de wereld meer dient dan uwen Heer en Meester; wanneer gij hem gehoorzaamheid belooft, maar uwe beloften verbreekt; wanneer gij zijnen naam draagt, zonder u geheel aan Hem toe te wijden; wanneer gij zonder zelfverloochening alle ſtrafbare ingevingen der zinnelijkheid opvolgt, het geweld der verdorvene neigingen genen wederſtand biedt, en de hartstogten in hunnen loop niet betoomt: dan zijt gij geene opregte vrienden van JEZUS, en kunt u niet met grond voor waardige leden van zijn rijk houden. Legt u dan, met Gods genade, toe, op die verandering en verbetering van zin en neigingen, welke onze Heiland u in den tekst voorſchrijft; dan zult gij uit de ſtrijdende Kerk eens overgaan tot de overwinnende, en in dezelve, naar mate gij hier in deugd en heiligheid vorderingen maakt, tot de hoogſte eer en heerlijkheid opklimmen, en kinderen in den eeuwigen, zaligen hemel zijn Eindelijk:

3. Kinderen zijn beſcheiden en ootmoedig, niet vooringenomen met zich zelven, houden zich niet voor wijzer en beter, dan zij zijn, maar geven zich gaarne aan den raad en de leiding van verſtandige perſonen over. Daarom kan men met grond hopen, dat zij, bij een behoorlijk onderwijs en eene Godsdienſtige opvoeding, gedurig beter worden en aan inzigt en goedheid van hart toenemen zullen. Wanneer wij deze trekken met aandacht beſchouwen en ons beeld daarmede vergelijken, niet waar? dan gevoelen wij het met leedwezen, dat wij ongelijkvormig zijn aan de teekening, welke JEZUS hier van zijne vereêrers geeft. Daarvan daan gaan wij zoo ongaarn aan het werk der verbetering, wijl wij trotsch op onze deugd en onze waarde, ons reeds voor goed en deugdzaam genoeg houden, en ons ſchamen gebreken te belijden. Ons hart is te hoogge-

gevoelend van zich zelven, en kan het niet wel dulden, dat het in zijne naaktheid wordt daargesteld. Wij zijn veelal te wijs in onze eigen oogen, hebben geene behoefte aan onderrigt, of eene verkeerde schaamte bezielt ons, om het zelve te ontvangen; terwijl deze waanwijsheid dikwerf vergezeld gaat met waanheiligheid, welke ons doet denken en handelen als de Laödiceërs, die, bij al hunnen jammer, blindheid, armoede en naaktheid in het Godsdienstige en zedelijke, evenwel zeiden: *Wij zijn rijk en verrijkt en hebben aan niets gebrek!* Beklagenswaardige toestand voorzeker, waarin wij ons allen bevinden, hoewel de een meer dan de ander! Rampzalige verblinding, die ons zoo misleidt! Ellendige laatdunkenheid, die ons zoo jammerlijk van den regten weg afbrengt! Eene geheele omzetting, eene gansche verandering van denkbeelden, gezindheden en werkzaamheden moet bij ons plaats hebben, zullen wij door de leer van JEZUS tot betere menschen gevormd en gelukkig gemaakt worden. Van den verkeerden, schadelijken en verderfelijken weg, dien wij tot dus verre bewandelden, moeten wij ons bekeeren. — Wij moeten ons veranderen, nederig van harte en den kinderen gelijk worden. Immers, waren wij gelijk de kindertjes, hielden wij niet meer van ons, dan wij behooren te houden, en zagen wij ons voor niet meer aan dan wij eigenlijk zijn: o, hoe veel te ijveriger zouden wij dan op de aflegging onzer gebreken bedacht zijn! Met hoe veel ernst en inspanning zouden wij dan onze verbetering beginnen! Hoe veel te meer zouden dan onze harten openstaan voor de zachte indrukken van JEZUS Godsdienst! — Hoe veel te meer zou dan het Evangelie zijnen heilzamen invloed op ons uitoefenen en wij het ondervinden, dat het eene kracht Gods is tot zaligheid! Spraken

wij altijd zoo bescheiden als PAULUS *Filip.* III: 12. *Rom.* VII: 8. *Niet; dat ik het alrede verkregen heb, of alrede volmaakt ben: maar ik jage daarnaar of ik het ook grijpen mogt. Ik weet dat in mij, dat is, in mijn vleesch, geen goed woont*" o, dan zouden wij met berouw en leedwezen tot God wederkeeren en met den boetvaardigen Tollenaar smeken: *o God! wees mij armen zondaar genadig!* — Dan zouden wij, met eene hartelijke begeerte naar heiligmaking, God aanroepen en hem bidden: *Geef ons, Vader! de goede gaven van uwen Geest en leid ons in eene effene baan!* — Dan zouden wij ongelijk meer aandrift in ons gevoelen, om over ons zelven te waken en onzen wandel dagelijks te verbeteren.

Daarom, mijne Christelijke Broeders en Zusters! vergeet nimmer de woorden van onzen Heer, maar denkt daaraan gedurig en maakt dezelve tot uwe bestendige dagspreuk: *Indien gij u niet verandert, en werdt gelijk de kindertjes, gij zult in het Koningrijk der Hemelen geenzins ingaan.* Welaan dan, deze vermaning van onzen Zaligmaker, zweve bestendig voor uwe aandacht en zij voor u een heilig zout, het welk u bewaart voor het bederf des harte, wanneer hooggevoelendheid en trotschheid zich daarin verheft en u ongeschikt zoude maken tot een leerling van JEZUS Houdt u eenig en alleen aan uwen Oversten Leidsman tot zaligheid. Hoort gaarne zijne stem en volgt dezelve bereidvaardig op, in de vaste overtuiging dat zij u voert tot blijde aanschouwen. Zijt Christelijk gezind; handelt Christelijk; reinigt u met ernst van alle strafbare lusten en geeft u aan de zachte neigingen tot Godzaligheid over. Legt u levenslang toe, om in wijsheid en deugd te wassen en dagelijks toe te nemen in kinderlijke onschuld des harte. Gij zult daardoor kalme zielrust smaken, waardige leden zijn van

JEZUS Gemeente, kinderen en erfgenamen van God en medeërfgenamen van CHRISTUS, die u, na eenen welvolbragten loop, zal overbrengen in die zalige Maatschappij, welke vlek noch rimpel heeft. Amen!

WAT IS WAARHEID?

Meermalen drong deze vrage zich bij mij op, wanneer ik de zoo zeer verschillende uitleggingen of berekeningen van een en dezelfde zaak opmerkte. Dit is ook thans weder het geval, bij het lezen van twee stukjes, voorkomende in N°. 6. van het *Nieuw Christelijk Maandschrift voor den beschaafden Stand*, over 1828, bevattende het eerste eene Verhandeling over het *voortdurend bestaan des Christendoms op deze wereld*, en het ander een, uit de Algemeine Kirchenzeitung getrokken, *Overzigt over de uitbreiding des Christendoms in ieder eeuw*.

1. Volgens dat *overzigt*, wordt de tegenwoordige bevolking der aarde geschat op *Duizend Millioenen*, en dit is juist overeenkomstig met de opgave mijns Leermeesters in de Aardrijkskunde, omtrent vijftig jaren geleden. Intusschen bestaan er omtrent dat punt zeer *verschillende* gevoelens. Zoo hoorde ik eens te *Utrecht*, in eene Leerrede, het menschelijk geslacht op *Elfhonderd Millioenen* schatten; terwijl andere Geleerden niet meer dan *Achthonderd Millioenen* willen hebben; ja dit getal werd zelfs (indien mij mijn geheugen niet misleidt,) vóór een paar jaren, door een geleerden Engelschman, verminderd tot *Vijfhonderd Millioenen*, en dus tot de *helft* der meeste berekeningen! —

Wat is nu waarheid?

2. Volgens het aangehaald *overzigt*, bedraagt thans het getal *Mahomedanen Eenhonderd veertig Millioenen.* Eene andere bepaling, mede in de Algemeine Kirchenzeitung van Febr. 1826, voorkomende, wil zelfs nog *Vijfentwintig Millioenen minder* hebben, als nemende slechts *Honderdvijftien Millioenen* aan. Bij anderen vond ik dat getal wel *iets hooger* gesteld, doch altijd nog beneden dat der *Christenen.* Maar de ongenoemde Schrijver der aangehaalde Verhandeling (welker vervolg en mogelijke naamteekening, in N°. 7. ik nog niet gezien heb;) zegt stellig: „*dat meer dan de helft* der bewoners der aarde den standaard van MAHOMET volgt," (dit is ook het gevoelen van L. BOELING, *Weg der Zaligheid*, in het tweede Deel, bl. 456.) „en dat het Mahomedisme, gedurende een *twaalfhonderdjarig* bestaan, *driemaal meer* overwinning behaald heeft, dan de Christelijke Kerk, in den tijd van *achttien Eeuwen.*" —

Dienvolgens — en verondersteld, dat die Schrijver het getal menschen op *duizend*, en dat der Christenen op *twee honderd Millioenen* schat — zouden dan de *Mahomedanen zeshonderd Millioenen* bedragen, en dus ruim *viermaal talrijker* zijn, dan zij in het aangehaald *overzigt*, en ook doorgaans, geschat worden; — Wie verklaart dit verbazend verschil? en *wat is waarheid?*

3. Dezelfde Geleerde, welke ik het menschelijk geslacht op *Elfhonderd Millioenen* hoorde schatten, berekende de tegenwoordige Joodsche Natie op *Negen Millioenen;* en dat deden, meen ik, ook anderen. Doch vóór een paar jaren, vond ik in onderscheidene Tijdschriften, hun getal slechts op *ruim drie Millioenen* berekend, en het meer genoemd *overzigt* wil zelfs niet meer dan *twee en een half Millioen* hebben; terwijl eene andere bepaling (in de Algemeine Kirchen-

zei-

zeitung van Febr. 1826. bl. 262. voorkomende) dit laatstgenoemd getal met *honderd vijftig duizend* vermeerdert. Wie kan ook dit groot verschil van *negen*, *drie*, *derdehalf*, enz. verklaren? *Wat is waarheid?*

4. Volgens het *overzigt*, blijf het getal Joden *tamelijk gelijk*; en dit is, zoo ver ik weet, het schier *algemeene* denkbeeld. Intusschen vind ik, in de meergenoemde Algemeine Kirchenzeitung van Nov. 1826. eene breedvoerige en naauwkeurige opgave van het aantal Joden in de *Pruisische* Staten, als bedragende in 1822, 144,737. en in 1824, 149,504. en dus in twee jaren een *aanwas* van bijna 5000. In dit opstel wordt naauwkeurig aangetoond, 1. dat bij de Joden de huwelijken wel minder talrijk, echter *vruchtbarer* zijn, dan bij de Christenen. 2. Dat de *onechte* geboorten bij de Joden, naar evenredigheid *vijfmaal minder* zijn, dan bij de Christenen. 3. En dat ook de *sterfte* onder de Joden *minder* is dan onder de Christenen. Als oorzaken hiervan worden opgegeven: dat de Joden doorgaans *vroeger* in het huwelijk gaan en *getrouw* zijn in den echt; dat hunne beroepsbezigheden minder gevaarlijk zijn voor het leven; dat zij voor hunne familie en de armen eene bijzondere zorg dragen, en zelden zoo ruw zijn, om hunne kinderen te verwaarloozen.

Zijn die opmerkingen gegrond, en tevens toepasselijk op de Joden *in het algemeen?* met uitzondering van enkelde groote steden, bij voorbeeld: *Amsterdam*, alwaar de Joden elkander, als het ware, verdringen, althans zich minder kunnen vermenigvuldigen (1)? of heeft die aanmerkelijke ver-

(1) Te *Amsterdam* is het getal der Hoogduitsche Joden, van 1809 tot 1826, slechts met 58, doch dat der *Portugeesche* met 86 vermeerderd. Welk een verbazend onderscheid,

vermeerdering slechts plaats in de *Pruissische* Staten? *Wat is waarheid?*

J. G. C. KALCKHOFF,
te *Laren* bij *Zutphen*.

ſcheid, als men in aanmerking neemt, dat het getal der *Portugeesche* Joden te *Amsterdam*, niet veel meer dan een zevende deel (2640) bedraagt, van dat der Hoogduitsche Joden (18978)!

DE ROOS VAN JERICHO OF DE KERSAVOND.

In een der woeste dalen van *Zwitserland*, stond boven, kort bij de helling eener rots, een klein huis, slechts van hout gebouwd. Vele ruwe steenen lagen op het lage dak, en beletteden, *dat de* wind de planken niet wegvoerde, en dat geen sneeuw of regen in het stil verblijf konden dringen. De denneboomen uit welke de muur was zaamgesteld, had de kunstelooze bijl van den timmerman slechts van binnen een weinig behouwen, van buiten waren zij ruw gebleven. Een valluik aan de oost zijde van het dak, diende bij goed weder voor een schoorsteen, maar als de storm woedde, dan werd ook deze neergelaten door middel van een touw, dat in de berookte keuken hing.

In een hoek van het vertrek stond de tafel, aan beide kanten een aan de muur vastgemaakte bank, en bij den steenen oven lagen eenige blokken hout, tot zitplaatsen voor de kinderen. Boven dezelve hing, digt naast het ronde venster, de Heiland aan het kruis, wiens hoofd jaarlijks met eene versche krans van alpenrozen versierd werd. Kort bij het oude uurwerk was een lijst tegen den muur gespijkerd, waarin, na iederen maaltijd, de houte lepels en vorken gesto-

ken

gen werden. Ter linkerzijde bragt eene deur in eene kamer, waar man en vrouw sliepen, zij kraaide knarsend op een houten hengsel. Boven deze was een vertrek voor de kinderen, met bedden van mos of het loof van beuken, en zonder ramen. Aan de westzijde van het huis lag de stal voor de geiten en schapen, naast de huisdeur woonde de trouwe hond, wiens pligt het was te beletten, dat geen vee in de keuken kwam. Zoodra de winter naderde, werd iedere spleet zorgvuldig met mos toegestopt, en op de noordzijde een schutsmuur langs de hut opgetrokken, die ook den stal insloot en uit denne takken bestond. De hond trok echter gedurende dit jaargetijde in het vertrek, en nam zijn verblijf onder den kagehel, dewijl hij thans buiten niets meer te doen had.

In deze hut leefde de brave KUONI, met vrouw en kinderen. Hij had die met eigene hand gebouwd, en meende daarom dat men in dezelve vriendelijk en fraai kon wonen. Evenwel was hij niet hoogmoedig, maar dankte God, dat hij hen in dit leven met zoo vele goederen had gezegend, want hij had zeven geiten en twaalf schapen. Waar de zegen des hemels in vergenoegde harten valt; daar woont overvloed en rijkdom, ieder oord wordt een tuin, en ieder hut een paleis. Het voorhoofd blijft steeds ongerimpeld, het gemoed vrolijk en de gezonde ziel bidt iederen morgen, *uw naam worde geheiligd!* Maar hoe geheel anders is het daar gesteld, waar het hart geheel aan het vergankelijke gehecht is, en slechts ziet en tracht om dit te vermeerderen! daar heerscht bij den grootsten overvloed gebrek, bij allen rijkdom armoede en het leven is woest en eenzaam, met den morgen ontwaakt daar niet eene goddelijke stemming in het binnenste, maar wel een heer van begeerten en zorgen, en eene ontevredenheid,
die

die zich in de beschouwing der schoone natuur noch verblijden kan noch mag.

KUONI had eene vrome vrouw en zeven kinderen, zij waren allen gezond en sterk, en tierden welig als jeugdig riet. Waar de mensch met zijn zinnen en streven geene zwakheid in de natuur kunstelt, daar is zij doorgaans frisch en sterk. Als onze jonge alpenbewoners den ganschen dag de steile rotsen hadden beklommen, en de grootere voeder en strooisel voor de geiten en schapen voor den langen winter verzameld hadden, dan keerden des avonds allen vermoeid naar de hut, aten met lust den eenvoudigen kost, baden eerbiedig en sliepen dan op hunne bedden van loof, zoo goed en zacht, als of Gods engelen hen bewaakten. In den winter zaten zij achter den warmen oven, en hielpen hunnen vader manden maken, die deze vervolgens op de kermis verkocht, want ieder wilde eene mand hebben van den braven KUONI, dewijl die zoo sterk en goed gevlogten waren.

KUONI bezat van zijne vroeg gestorvene ouders eene hem zeer dierbare erfenis, deze bestond in eene roos van *Jericho*, die in vele streken van *Zwitzerland* zeer hoog geacht wordt, dewijl men denkt, dat zij op kersavond de vruchtbaarheid van het volgend jaar voorspelt. Wanneer nu de plegtige avond verscheen, nam de vrome huisvrouw met een zekere aandacht de roos uit de oude kast, waarin zij zorgvuldig bewaard werd, vulde een glas met water, en zette die daarin, midden op de tafel. Vrolijk plaatsten zich de kinderen dan rondom den disch, want dit was ook de avond, waarop zij voor hunne vlijt met een geschenk beloond werden, dat, hoe weinig beteekenend dit dan ook zijn mogt, hun toch allen zeer verblijdde, zoo dat zij meenden, dat er op de wereld niets kostelijker was. Wanneer dan

dan nu de vrouw hare gewone bezigheden in de keuken of elders verrigt had, ging zij ook bij de kleinen zitten, en lette wel op, of allen de handen regt gevouwen hadden, en of zij niet slechts met den mond, maar ook met het hart baden. Want KUONI begon thans het schoone gebed, dat heet: Gij, die voor ons allen gestorven zijt, erbarm u over ons! enz.

Terwijl de familie nu zoo bad, ging in het glas op de tafel de roos open, en voorspelde naar die mate dat zij open ging, een meer of min zegenrijk jaar. En als zij nu ver open ging, dan waren allen verblijd, de vader dankte God en de moeder had genoeg te doen met te beletten, dat de kleinen niet op de tafel klouterden en de takken met hunne vingeren aanraakten. Thans nam KUONI het woord en zeide: zie lieve kinderen, gelijk de roos onder ons gebed open gegaan is, zoo moeten ook onze harten open gaan, als gij met God spreekt, slechts dan, als dit geschiedt, hebt gij regt gebeden, en dan wacht op u een zegen, die eeuwig duurt. Maar gelijk thans nog een lange winter moet verloopen, eer de beloofde rijkdom zich door ons dal verspreidt, zoo komt ook eerst na een langen winter des levens eene lente, en de ware volheid van den zegen zal eerst genoten worden, als gij met de Engelen in den hemel zamenkomt!

Als KUONI zoo sprak luisterden alle kinderen oplettend, en geen hunner roerde zich. De jongere begrepen juist wel niet regt wat hij meende, maar de oudere verstonden hem zeer goed, en verheugden zich innig over deze schoone belofte.

De ouders letteden nu zorgvuldig tegen welke hunner kinderen een tak der roos zich inzonderheid had uitgebreid, dewijl dit aan dezen een zeer gezegend leven voorspelde. KUONI geloofde vast aan deze

deze voorzegging, want zij was immers ook in hem vervuld, heerlijk vervuld.

Als de winter niet al te ruw was en de sneeuw geene zes voeten hoog in het dal lag, dan kwamen op kersavond ook nog wel eenige buren in de hut van KUONI, om mede te bidden, dat de roos van *Jericho* zeer ver mogt opengaan. Gebeurde dit nu, dan keerden zij allen vrolijk terug, en verhaalden van de roos en den zegen, die over hunne weiden en kudden komen zou, en spraken veel over KUONI's verstandige gesprekken, want zij beminden hem zeer en achteden hem hoog, om dat hij zoo vlug kon lezen.

Gewoonlijk plagt KUONI op kersavond zijne geschiedenis te verhalen. Daarom kwamen ook vaak op dezen avond verafgelegene bewoners van het dal bij hem, want allen hoorden *gaarne, hoe hun* buurman van God was *beproefd geworden, tot* hij waardig was geacht om het geluk te genieten, dat hij thans smaakte. KUONI verhaalde dan dus:

„ Daar beneden aan het meer, waar de schoone *Stanzstad* ligt, stond het huis van mijnen vader. Het was klein en gering in vergelijking der huizen van het vlek, maar wij leefden vrolijk en vergenoegd in hetzelve. Wij bezaten niet slechts geiten en schapen, maar konden ook eene koe houden. Onze hut had vier groote vensters, die uitzagen op het meer; welk een gezigt! ter linker zijde den zwarten Pilatus met zijne hooge toppen, en ter regter hand kon men over het meer tot *Kusnacht* en tot den vriendelijken *Rigi* zien. Ik was de oudste der broederen, en voer met mijnen grootvader op het meer, mijne jongere broeders weideden de kudde, en mijn vader werkte voor de rijke lieden van *Stanzstad* voor dagloon; zoo leefden wij vrolijk, vergenoegd en van God gezegend, want wij allen waren gezond, en onze kudde tierde

de welig en vermeerderde. Als het Kersavond was, dan bezochten ons vele buren, ja zelfs aanzienelijke lieden, die te *Stanzstad* woonden, zij allen wilden de wonderbare roos van *Jericho* zien, die mijn vader eens van een vroom pelgrim had gekregen. Kroon gij kunt een grooten zegen verwachten, zeide dan de lieve grootvader op dezen avond dikwijls tot mij, als de roos hare takken vooral tegen mij uitbreide. De aanzienlijken lachten over deze voorspelling, maar de buren beschouwden mij met een zekeren eerbied, en zij verheugden zich met mijne ouders, over de belofte van den grijsaard, en ik was verblijd in mijn hart, verrigtte met vreugd mijn werk en bad: *uw wil geschiede op aarde, gelijk in den hemel.*"

„In de eerste dagen, toen de sneeuw begon te smelten, en van alle kanten des bergs ruisschende de beken in het meer storteden, kwam eene besmettelijke ziekte in onzen oord Wij allen werden door dezelve aangetast, mijne ouders stierven binnen weinige weken, en mijne twee broeders volgden hen spoedig. Ik leed het minst door deze ziekte, want ik kon de anderen nog steeds oppassen. Mijn grootvader, dien ik reeds verloren achtte, herstelde weder. Op eenen helderen middag verliet hij zijn ziekbed voor het eerst. Ik bragt hem buiten de hut. Lang zag hij rond, of hij, behalve mij, niemand ontwaarde. Hij scheen niet te kunnen gelooven, dat allen die hem eens omringden, zoo van hem badden kunnen scheiden. Hij leunde met een zware zucht op mijne schouders, en tranen biggelden langs zijne wangen. Ik bragt hem op de bank bij den oever. Alles in het rond was stil, geen geluid kwam uit de eenzame hut, van allen, die hij beminde, vertoonde zich niemand meer. De schapen weideden op een afstand, de koe lag in de schaduw van een boom, en de nieuwsgierige gei-

geiten daalden van de bergen, en kwamen bij ons. Zij deden als of zij wilden vragen, waar de jongens waren, die hun anders des morgens en des avonds hun zout bragten? Thans wendde grootvader zich tot mij, zeggende: KUONI, de Heer heeft ons zwaar beproefd, maar zijn naam worde geheiligd, en zijn wil geschiede. Onze geliefden hebben ons verlaten, zij zijn heen gegaan tot onze Vaders, en *gij* en *ik* zijn slechts overgebleven, in dit land der vreemdelingschap; maar wij kunnen ons echter wederzijds troosten en helpen, ik door raad en gij door daad. Hierop drukte hij mij aan zijn hart, en wij beiden moesten wenen, dat ons echter zeer verligtte."

„Ik was achttien jaren oud; en verstond reeds tamelijk de huishouding, en de behandeling der kudde. De grijsaard herstelde spoedig en het ging ons dra weder goed. Verscheidene onzer vriendelijke buren, die de ziekte verschoond had, stonden ons bij en hielpen ons gewillig, zoo ver dit mogelijk was. Wij leefden twee jaren zoo zamen, toen mij plotsling een nieuw verlies dreigde, ik zou namelijk dat geen, hetwelk mij toen het liefste op aarde was, mijnen dierbaren grootvader moeten missen. Hij werd ziek, en alle hoop op herstel verdween. KUONI, zoo sprak hij eens op een avond tot mij, thans ga ik naar uwe ouders en broeders, onze hemelsche Vader roept mij, en ik volg vrolijk deze roeping. Slechts eene zaak legt mij nog op het hart, ik wenschte u namelijk niet gaarne alleen te laten, neem daarom de dochter van den ouden RUODI, aan den berg, gij ziet haar immers gaarne, en zij u ook. Zij zal eene brave vrouw worden, en u grooten zegen in uw huis brengen, ook weet ik, dat RUODI haar gaarne aan u zal geven. Beloof mij dit, en geef er mij uwe hand op, dan kan ik deze wereld gerust verlaten. Ik gaf hem de hand en weende,

maar

maar hij zeide: houd God in uw hart, KUONI, en als u iets treurigs treft, zoo zie op naar den hemel en bid. Het gebed is eene zeer heilzame bron, waardoor het moede hart verkwikt en versterkt wordt, en slechts zij, die het aan moed of wil ontbreekt, om deze bron op de regte wijze te gebruiken, blijven ziek en kunnen niet gezond worden, leef wel; God zegene u en doe u steeds den regten weg vinden. Dit waren zijne laatste woorden; hij stierf, gelijk een lamp uitgaat, die geene olij meer heeft."

„Thans was ik door allen verlaten, maar de liefde tot BETJE, de brave dochter van RUODIE, hield mij nog staande, en verzachtte dit verlies, zij werd mijne hoop en mijn lust, maar de beproeving aan welke de hemel mij wilde onderwerpen, was nog niet geëindigd, er wachtte nog iets zwaarders op mij. Een boos man in de nabuurschap, wiens goederen aan de mijne grensden, en dien alle lieden niet gaarne tot buurman hadden, trad thans plotsling op met eenen eisch, dien hij van mijnen vader en grootvader te vorderen had, en die mijn erfdeel zeer ver te boven ging. Alle buren schudden hunne hoofden, en meenden dat dit zeker niet zoo was, maar hij bleef er op staan, en toonde brief en zegel, die hij, wie weet van waar, genomen had. Ik trad met hem voor het Geregt, hij was een gegoed man, en ik een arme verlatene wees. De Regters vonnisden, en — ik moest den man, al wat ik bezat, huis en kudde afstaan. God echter vergeve hem dit en geve hem zegen daarenboven! Bij deze woorden stonden KUONI steeds tranen in de oogen, zoo dikwijls hij deze geschiedenis verhaalde, en allen die dit hoorden, en hem zagen weenen, weenden ook en zeiden: God vergeve dit hem!"

„Niets bleef mij over, zoo vervolgde KUONI,

dan de roos van *Jericho*. Deze nam ik thans en verliet de lieve hut, waarin ik opgewassen was. De geiten liepen mij na tot aan het hek, waar mijne weide eindigde, zij meenden dat zij mij moesten volgen. Ik kwam bij BETJE en weende, maar zij troostte mij en zeide: KUONI, uw goed hart is rein, gij zijt gezond en sterk, wees dus niet moedeloos. Boven op den Alp, wil mijn vader u een stuk lands geven, ga dan derwaarts en bouw een huis, wij willen u helpen, en dan koom ik daar voor altoos bij u, en als God met ons is, kunnen wij daar boven zoowel gelukkig zijn als beneden, al is de winter langer en ruwer. Ik was verrukt van vreugde toen ik dit hoorde, viel haar om den hals en weende, als een kind. Intusschen kwam de oude KUONI en herhaalde hetzelfde, wat zijne dochter gezegd had, belovende mij tevens, zoo veel mogelijk, te zullen *helpen*."

„ Thans was ik op eens weer rijk, en gunde den boozen man, wat hij mij ontnomen had. Het was in den zomer, toen ik mijn huis begon te bouwen, en in den herfst trouwde ik BETJE, en God was steeds met ons. Dus werd dan de voorzegging van mijnen overledenen grootvader, als op Kersavond de roos van *Jericho* zich ver uitbreidde ter plaats waar ik stond, op de schoonste wijze vervuld."

Dit was nu de geschiedenis, die KUONI, op Kersavond na het gebed, verhaalde. Hij leefde nog vele jaren in de hut met zijne vrouw, tot hij eindelijk ook naar het hemelsch Vaderland ging. Zijne vrouw stierf twee jaren na hem.

Maar de roos van *Jericho*, erfde voort van kind tot kind, en voorspelde nog op vele Kersavonden zegen in het kleine huis, tot dat de omwenteling, die in de vreedzame dalen van *Unterwalden* drong, haar ook aantastte, en mede in de verwoesting sleepte.

IETS OVER DEN BEROEMDEN REIZIGER CLAPPERTON.

Kapitein CLAPPERTON, die, gelijk de meeste reizigers door *Afrika*, zijn graf in die gewesten vond, was de Zoon van eenen Heelmeester te *Annen*, in het Schotsche Graafschap *Dumfries*.

Geboren in 1789, bezat hij, benevens eene kolossale gestalte en groote ligchaamskrachten, hoogen moed, een ondernemenden geest en standvastigheid.

Zijne opvoeding werd zeer verwaarloosd; maar hij haalde in het vervolg door ijzeren vlijt, den verlorenen kostelijken tijd gedeeltelijk in.

In zijn zeventiende jaar, tradt hij in de Marine der Compagnie, deed verscheidene togten in de Atlantische Zee, gaf hier reeds bewijzen van die tegenwoordigheid van geest en koelbloedigheid, waardoor hij vervolgens uitmuntte moest wegens een misslag tegen den tol, op een Oorlogschip dienst nemen, en werd door protectie, maar voornamelijk echter door zijne talenten, dra officier. In het jaar 1813, werd hij benoemd om de schepelingen der Marine, in het gebruik van den korten sabel of het entermes te onderwijzen, waarvan men zich dus ver zonder plan bediend had. Ieder Matroos bezigde bij het enteren dit vreesselijk wapen, zoo goed hij kon, maar CLAPPERTON, had, volgens bevel der Admiraliteit, les genomen bij den beroemden vechtmeester ANGELO, en ging nu aan boord van de *Azia*. om de manschap in deze nieuwe manier van vechten te onderwijzen.

Bij het uitbarsten van den Oorlog, met de Staten van *Noord-Amerika*, verliet hij de *Azia*, ging naar *Opper-Canada* en werd Luitenant. Als Bevelhebber der Goelet *Constantia*, lag hij op den *Eri-*

Erisen. De ruime heerlijke oevers, en ontzettende bosschen lokten den ondernemenden man tot de jagt uit. Op deze togten, die hem soms ver van den oever voerden, maakte hij dra kennis met de inboorlingen, en zijne neiging tot het avontuurlijke was zoo groot, dat hij dra hunne levenswijs vol zonderlinge toevallen, romaneske gevaren en velerlei nieuwe indrukken, zeer beminde, en in allen ernst bedacht was, om, na dat de Oorlog zou geëindigd zijn, zijnen post neder te leggen, en gelijk deze menschen in de bosschen te leven. Dit dwaze denkbeeld werd intusschen dra door verstandigere overdenkingen en door die magtige indrukken verdrongen, welke de krijgstooneelen, waaraan hij vaak deel had, op een zoo vurig hoofd maken moesten.

In 1817 kwam CLAPPERTON weder in *Engeland*, werd op halve soldij gezet, en maakte eenige jaren later kennis met den beroemden Doctor OUDNIJ. Deze haalde hem dra over, om met hem eene reis naar *Afrika* te ondernemen; hij vergezelde nu dezen zijnen vriend en leidsman, deelde moeite en gevaren met hem, en slechts de dood kon hen scheiden. Na dat hij het lijk van OUDNIJ ter aarde besteld had, vervolgde hij met onverschrokken moed zijnen togt, maar ook hij werd, in het voorleden jaar, door den dood verrast, op den oogenblik, toen hij het gelukkig doel zijner standvastigheid hoopte te bereiken.

Zijn knecht SANDER, zijn trouwe Leidsman zoo lang hij leefde, heeft alle zijne papieren en oorkonden zorgvuldig verzameld, en de vruchten der navorschingen van dezen Reiziger, zullen dra door de Drukpers aan het Publiek bekend worden.

DE STRUISVOGEL EN DE VISCACHO IN DE PAMPAS.

(*Groote uitgestrekte onbewoonde streken in* Zuid-Amerika.)

De Struisvogels leveren, in de *Pampas*, een belangrijk gezigt op. Men ziet dezelve meermalen in troepen van twintig tot dertig, op een half pistool schot van elkander, over de vlakten loopen. De jongen kunnen gemakkelijk getemd worden, en toonen eene groote verknochtheid aan hen, die hen liefkozen, zij zijn echter in de huizen onaangename gasten, dewijl zij alles verslinden, geld, naalden, ja ieder stukje metaal, dat zij krijgen kunnen.

Hun gewoon voedsel in hunnen wilden staat, is zaad, planten en insekten; hun vleesch heeft eene roodbruine kleur, en smaakt niet kwaad.

De Struisvogel legt een aantal eijeren in één nest, dat hij met droog gras bekleed.

Eenige trekken, die de inwoners van den Struisvogel verhalen, bewijzen, als zij waar zijn, dat hij den naam van dom, die aan zijnen Afrikaanschen broeder wordt gegeven, niet verdient. Zoo zeggen zij, bij voorbeeld, dat het wijfje iederen morgen hare eijeren telt, en men is hiervan overtuigd geworden, door één ei weg te nemen, of er één bij te voegen, maar in beide gevallen verbrak zij de eijeren met hare pooten. Hoewel zij geene verborgene plaats tot het leggen harer eijeren opzoekt, zoo verlaat zij dezelve echter, zoo dra zij bespeurt, dat men die aangeraakt heeft. Ook verzekert men, dat zij eenige eijeren op eenen kleinen afstand van het nest rolt, en de schil verbreekt, en dan groeijen maden en insekten in dezelve, van welke zij zich tot het eerste voedsel

van hare jongen, als die uitkomen, bedient. Het mannetje, zegt men, broeit het meest. Als twee mannetjes met hunne jongen elkander ontmoeten, zoo vechten zij om de heerschappij over hunnen troep, waarom men dikwijls een Struisvogel vindt, die jongen van verschillenden ouderdom onder zijne hoede heeft.

Het grootste gevaar bij het jagen der Struisvogels is, dat het paard ligt in het hol van een *Viscacho* kan storten. Dit dier heeft veel overeenkomst met een konijn, maar is echter grooter, het graaft zijn hol in den grond der vlakten, inzonderheid echter in hoogten, op dat zijn verblijf niet overstroomd zou worden. Dit hol heeft vele afdeelingen, en gewoonlijk bewonen verscheidene familien dezelfde woning. In dezelve loopen vele gaten van boven, bij welke, bij den ondergang der zon, verscheiden dezer dieren zitten, opmerkzaam lettende op ieder gedruisch, en de voorbijgangers aanstarende. Als alles stil is, dan gaan zij op buit uit, en doen groot nadeel aan de koornvelden. Men vangt dezelve door water in de holen te gieten, en ze te dooden, als zij daar uit vlugten. Hun vleesch is niet onsmakelijk. Gewoonlijk ziet men eene kleine uil bij den ingang van het hol zitten, die wacht schijnt te houden.

IETS OVER DE SOBERE LEVENSWIJS DER ARABIEREN IN DE WOESTIJN.

Door J. L. BURCKHARDT. (1)

De bewoner der woestijn, van zijne jeugd af aan eene menigte ontberingen gewoon, kan zulk eene soberheid en spaarzaamheid verdragen, dat geen

(1) Deze stoute geleerde vorscher, die op last der Afrikaansche Maatschappij, te *Londen*, door *Nubie*, *Syrie* en *Pa-*

geen stedeling zich hiervan een denkbeeld kan vormen. Dikwijls gaan de Beduïnen, na eenen vermoeijenden togt, waarop zij steeds aan de stralen der zon blootgesteld waren, op den grond liggen, zonder dat zij eenig ander voedsel genoten hebben, dan een weinig kameelmelk, of een handvol meel, dat zij met water en zout mengen. Zijn gewoon voedsel is eene soort van meelkoek, die in de asch gebakken is, en *Fatite* genoemd wordt, hetwelk hij na den ondergang der zon eet, dat is zijn eenige maaltijd, gedurende den ganschen dag. Als een vreemdeling bij hem komt, dan is dit een feestdag voor hem, hij slagt dan eene geit, en noodigt zijne vrienden te gast. De gasten gaan nu rondom den pot zitten, ieder grijpt met zijne vingeren een stuk vleesch, en werpt het in den pot, waar het kookt tot het gaar is. Aan de vrouwen laat men slechts de pooten en de ooren van het dier.

Even zoo reisde ook BURCKHARDT, hij nam steeds zijn intrek in de Karavanseras, zijn mantel en de grond waren zijn deken en bed, hij at met de Kameeldrijvers, en bezorgde zelf zijn paard. Maar op deze wijze zag en hoorde hij ook vele dingen, van welke zij niets vernemen, die op hun gemak reizen. Hij was ook de man, welk de beroemde kolossale buste van MEMNON, die thans te *Londen* is, van *Opper-Egijpten* naar *Kairo* liet brengen. Zij weegt omtrent driehonderd Centenaars, en is een Meesterstuk der Egijptische Beeldhouwkunst.

AAN

Palestina reisde, en wiens berigten over deze Landen, door die Maatschappij te *Londen*, in 1819 en 1822 uitgegeven, blijvende gedenkteekenen van zijnen brandenden ijver voor de wetenschappen, onverschrokkenheid in gevaren en standvastigheid in het streven naar het voorgesteld doel zijn, is te *Kairo* in *Egijpte* in 1817, aan de gevolgen van den loop gestorven. Hij was te *Lausanne* in 1784 geboren.
De Vert.

AAN DE MAAN.

U zing ik, o Maan! die het aardrijk verheldert;
  Uw zilveren glans ſpoort mij aan tot het lied:
En zijn ook mijn' toonen te zwak voor Uw' luister,
  Uw' grootheid verſmaadt toch mijn ſtamelen niet.
Uw' Majeſteit blinkt, — zij verrukt mij 't harte;
  Uw gloed, die mij aanlonkt, vervult mijn gemoed;
Uw balſemende aanblik veredelt mijn denken, —
  Ontvoert mij aan de aarde als uw lach haar begroet.
Aanvallige maan! door ontelbare ſtarren
  Omringd, op uw loopbaan om vuriger licht,
Beminnelijk beeld van Gods almagt en liefde!
  U wijd ik, vol eerbied, mijn kunst'loos gedicht:
Vervul gij mijn ziel, zet mijn boezem in leven, —
  Dan voel ik het heil dat uw aanzijn mij ſchenkt;
Dan ſtaak ik de beê, die geen woorden kan vinden,
  Maar toch, door uwe inſpraak, aan d'Eeuwigen denkt.
Bezielt mij, ſchoon de afſtand onmeet'lijk moog' wezen,
  Die de aarde verwijdert van 't ſpoor uwer baan:
Uw invloed, aan ruimte noch jaartijd gebonden,
  Brengt hoop en vertroosting den lijdenden aan.
Vriendin van bedroefden! u wijde ik mijn klanken,
  Uw lonk heeft ook mij zoo weldadig vertroost;
Wanneer mij de zwaarte des jammers deed hijgen,
  Dan werd mijne ſmart door uw' inſpraak verpoosd;
Dan ſcheen mij uw beeld naar den hemel te wijzen,
  Vanwaar ik mijn Heer eens als Regter verwacht,
Om zondaars de gift der genade te ſchenken,
  Waarvoor Hij het offer op *Golgotha* bragt:
Dan ſchijnt me, als uw glans dezen bol komt verlichten,
  Uw aanblik ten ſpoorſlag tot deugd en geloof,
En 'k zend mijn gemoed in verrukking ten hemel,
  Alsdan voor de ſtem der vertwijfeling doof.
Ja, ſtreelende maan! als ik u mag genieten,
  Gevoel ik mijn' roeping tot eeuwig beſtaan;
Dan hef ik, ſchoon eindeloos minder verheven,
  Met MILTON het lied der onſterflijken aan. —

J. A. G. VAN WIJK.

AKA.

AKADEMIE-NIEUWS.

LEIJDEN.

Den 11den October. Betreurde deze Hoogeschool sedert eenigen tijd het verlies van verscheidene uitmuntende Mannen, die haar tot sieraad verstrekten, doch in de kracht van hun leven door den dood werden weggenomen; heden mogt zij zich, met gevoel van dankbaarheid aan het Opperwezen, hartelijk verblijden, daar één harer oudste Leeraren, de Hoog Eerw. Hooggeleerde Heer J. VAN VOORST, sedert dertig jaren Hoogleeraar in de Godgeleerdheid alhier, gedachtenis vierde van zijne vijftigjarige dienst in Kerk en Hoogescholen, met eene Redevoering, *In memoriam beneficiorum Dei, decem lustra in se collatorum*: dat is, *Ter verlevendiging van Gods gunstbewijzen, sedert vijftig jaren hem geschonken.*

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

ALTFORST EN APPELTERN, den 9den November 1828. Onze Leeraar, J. J. VAN WALSEM, maakte ons heden bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Zwartewaal*, Classis *Briel*.

NIJMEGEN, den 19den November. Onze jongste Leeraar, Ds. D. DE BONVOUST BEECKMAN, gaf ons heden kennis, dat hij eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Utrecht*, en dezelve had in beraad genomen.

OVER- EN NEDER ASSELT, den 13den November. Op vertoonde acte van Collatie van de Hoog Wel geb. Vrouwe, M. G. VAN BRAKEL, Douairiere VAN DELEN, is door het Klassikaal Bestuur van *Nijmegen*, doende wat des Kerkeraads is, op den 15den September l. l., ter vervulling onzer vakature beroepen, Ds. J. R. IMMINK, thans Predikant buiten bediening. Deze beroeping, door zijn Wel Eerw. aangenomen zijnde, is alreeds door Z. M. den Koning geapprobeerd.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1828.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824.

ZUTPHEN.

OLDEN-KEPPEL EN KEPPEL-BINNEN, den 21sten September 1828. Op heden werden wij, door onzen Leeraar, D. BLOEMERS, verwittigd van het overlijden van eenen zijner Voorgangers, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer W. F. WIJERS, in den ouderdom van 67 jaren, en tevens bij die gelegenheid opgewekt, om de nagedachtenis van den overledenen, die het laatst in de Gemeente van *Voorschoten*, maar te voren, gedurende vier jaren, ook onder ons het Evangelie verkondigd heeft, in zegening te bewaren, en de nuttige lessen, door hem ons medegedeeld, getrouw te beoefenen, ter onzer voorbereiding tot een zalig sterven.

ZEDDAM vakant. Zie Mei 1828.

DOETINCHEM. Zie Oct. 1828.

TIEL.

OCHTEN vakant. Zie Nov. 1827.

IJZENDOORN vakant. Zie Oct. 1828.

BOM-

BOMMEL.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL, den 2den November. Heden werd tot gewoon Herder en Leeraar onder ons bevestigd, Ds. J. A. CARLIER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, door den Consulent dezer Gemeente, A. J. BUIJS BALLOT, Pred. te *Brakel*, met 2 *Tim.* IV: 1, 2. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, door DD. P. D. DE LANGE, C. H. VAN HERWERDEN, H. E. Z. Theol. Doctor, en J. A. HANEWINCKEL, Predd. te *Aalst*, *Poederoijen* en *Loevestein*, en *Neder-Hemert*.

Des namiddags aanvaardde onze Bevestigde Leeraar zijn Dienstwerk, met eene Leerrede, over *Matth.* VI: 10a. *Uw Koningrijk kome!*

VUREN EN DALEM. Heden den 2den November, werd onder ons bevestigd, Ds. J. EVERWIJN, door deszelfs oudsten Broeder, Ds. B. J. EVERWIJN, Pred. te *Muiden*, aan wien de Consulent dezer Gemeente, Ds. J. E. STEINIGENWEG, Pred te *Rhenoij* c. a., dit werk had afgestaan. De Bevestiger predikte over 1 *Tim.* III: 1; de oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, nog door twee andere Broeders van den Bevestigde, namelijk: DD. J. G. EVERWIJN, Pred. te *Neerbosch* c. a. en A. L. EVERWIJN, Pred. te *Voorthuizen*; als mede door DD. R. A. VAN HEUSDEN, Pred. te *Oosterwijk* en L. BOOT, Pred. te *Randwijk*.

Des namiddags aanvaardde onze bevestigde Leeraar, zijn dienstwerk onder ons, met eene Leerrede over 2 *Cor.* I: 24*b*.

MEETEREN vakant. Zie Mei 1828.

EST vakant. Zie Julij 1828.

TUIL staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

HARDERWIJK.

BARNEVELD, den 19den Oct. Onze beroepen Leeraar, J. M. J. HOOG, werd heden alhier be-

bevestigd, door zijn Wel Eerw. Vader, den Wel Eerw. zeer gel. Heer T. HOOG, Pred. te *Rotterdam*, die, naardien onze andere Leeraar verhinderd was dat te doen, dit werk wel had willen op zich nemen. De Bevestiger, onverwacht tot dit werk geroepen, hield bij deze gelegenheid eene Leerrede over 1 *Petr.* II: 7a. *U dan, die gij geloost, is hij dierbaar.* De Bevestigde aanvaardde zijn werk onder ons, met eene Leerrede over *Rom.* XV: 29. *En ik weet, dat ik, tot u komende, met vollen zegen des Evangelies van Christus komen zal.* Veertien dagen later, werden wij, bij de eerste Predikbeurt van onzen anderen Leeraar, bepaald bij *Philipp.* II: 29b. *Houdt dezulken in waarde.*

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE, den 23sten Oct. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van Ds. J. WIJS, JZ. is alhier door den Eerw. grooten Kerkeraad met Diakenen, geformeerd het navolgend negental Predikanten:

DD. J. MOLL, JZ. Predd. te *Deventer*. A. L. VAN DER BOON MESCH, Theol. Doct. te *Leeuwarden*. H. J. TOL, Theol. Doct. te *Kampen*. W. VAN DER LEEUW, te *Dordrecht*. H. G. J. VAN DORSBURGH, te *Schiedam*. J. BRAVE, te *Arnhem*. H. PANOMAN, te *Schiedam*. J. B. H. BRUINIER, te *Leeuwarden*. en J. G. JORISSEN, te *Zwolle*.

En daarna terstond dit drietal:

DD. A. L. VAN DER BOON MESCH, J. MOL, JZ. en W. VAN DER LEEUW.

Waaruit op den 30sten Oct. daaraanvolgende beroepen *is*, A L. VAN DER BOON MESCH, Theol. Doct. en Pred. te *Leeuwarden*.

'S GRA-

'S GRAVEZANDE, den 9den Nov. 1828. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. H. SOLI, van *Wijngaarden* tot ons overgekomen, in de H. dienst onder ons bevestigd, door zijnen hooggeschatten Leermeester en Vriend, den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. W. STRONCK, Theol. Doct. en Pred. te *Dordrecht*, aan wien onze Consulent dit werk volgaarne had afgestaan. De Bevestiger predikte over 2 *Petr.* III: 18a. *Wast op in de genade en kennisse onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus.* Terwijl onze nieuwe Leeraar zijn dienstwerk onder ons aanvaardde, sprekende naar aanleiding van *Hand.* X: 36a. [*Dit is*] *het woord dat Hij gezonden heeft den kinderen Israels, verkondigende vrede door Jezus Christus.*

SCHEVENINGEN, den 10den Nov. Heden is, door den grooten Kerkeraad alhier, met eenparigheid van stemmen, gemaakt eene Nominatie, ter vervulling van eene der twee Predikantsplaatsen, welke in deze Gemeente thans vacerende is:

DD. A. P. W. NOORDINK, Predd. te *Oud Beijerland*. A. N. VAN PELLECOM, te *Prinsenhage*. P. H. G. NAHUIS, te *Scherpenzeel*. C. J. N. VAN DEN BROEK, te *Etten*. A. B. BOOIJMAN, te *Hattem*. J. N. VAN DER ZANDT, te *Oirschot*. A. KADIJK, te *Doesburg*. J. Z. NAUWMAN VAN DER HORST, te *Hattem*. P. A. GILTAIJ, te *Made* en *Drimmelen*. W. SCHOLTEN, te *Delft* (in het Gasthuis). J. E. C. DE WIJS, te *Alblasserdam*. F. W. RAPPARD, te *Beusichem*. en S. PRIJN, te *Bleiswijk*.

De verkiezing echter zal welligt nog uitgesteld moeten worden, om dezelfde reden, welke tot nu toe de vervulling der vakature vooral heeft vertraagd, den opbouw namelijk eener nieuwe Pastorij. In het besluit, waarbij Z. M. deze Gemeente twee Predikanten heeft toegestaan, heeft Hoogstdezelve tevens bepaald, dat voor den tweeden Predikant eene voor zijnen stand voegzame

zame woning door de Gemeente verzorgd moest worden. Ter volledige verzekering dezer bepaling, wordt thans, op kosten der Gemeente, een nieuw huis gebouwd, naast de andere *Pastorij*, hetwelk vijf of zes behangen kamers en al het verder noodige bevatten zal. Binnen kort zal dan *Scheveningen* twee schoone Pastorijen bezitten.

ROTTERDAM.

ZEVENHUIZEN, den 2den Nov. *Heden* werd de Wel Eerw. Heer H. R. DE HOLL, van *Broek* in *Waterland* tot ons overgekomen, in de dienst dezer Gemeente plegtig ingezegend, door zijnen vriend B. VAN WILLIS, Pred te *Lekkerkerk*, wien onze Consulent, de Wel Eerw. Heer G. VAN DUGTEREN, Pred. te *Moerkapelle*, de beurt had afgestaan, met eene Leerrede over *Rom.* VIII: 37. *Maar in dezen zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, die ons heeft lief gehad.* De Bevestigde deed zijne intrede, met eene Leerrede over 2 *Tim.* II: 19. *Evenwel het vaste fondament Gods staat, hebbende dezen zegel: de Heer kent de genen die de zijnen zijn, en een iegelijk, die den naam van Christus noemt, sta af van ongeregtigheid.*

HILLEGONDSBERG, den 2den Nov. 1828. Heden werd door Ds. C. A. VAN SCHAGEN, Pred. te *Cappelle op de IJssel*, de vakatuurbeurt alhier waarnemende, herinnerd aan het afsterven van den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. J. VAN NOORDE, voormaals, gedurende den tijd van één jaar, Leeraar in deze Gemeente, naar aanleiding van *Philip.* III: 21. hulde doende aan de nagedachtenis eenes mans, wiens dienst en omgang hem in de liefde der Gemeente deed deelen.

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

MAASSLUIS. Zie Sept. 1828.

LEIJDEN.

ALPHEN, den 24sten Oct. 1828. De Wel. Eerw.

Eerw. Heer J. J. HIBBINK, sedert den 10den Sept. 1826. Leeraar in deze Gemeente, werd ons op heden, in den ouderdom van 41 jaren, door den dood ontrukt. Hij stierf, na een langdurig en allersmartelijkst lijden; doch genoot daaronder in nadruk de ondersteuning en de vertroostingen van die Godsdienst, welke hij nu bijna twintig jaren, behalve in deze, ook in drie andere Gemeenten verkondigd had, en ontsliep rustig en kalm in de hope des eeuwige levens. Twee zijner Ringbroeders hebben, in hunne eerstvolgende Predikbeurten, met hartelijke liefde aan den overledene gedacht, en onze Gemeente bij die gelegenheid ernstig opgewekt, om zich zijnen dood, tot eene tijdige voorbereiding voor denzelven, regt ten nutte te maken. De wel Eerw Heer J. ELAND, Pred. te *Koudekerk*, deed dit, op den 26sten dezer, in eene liefdebeurt, die hij vroeger reeds op zich genomen had; en de Wel Eerw. Heer L. M. LOBRIJ, Pred. te *Zwammerdam*, en Consulent alhier, in eene opzettelijke lijkrede over *Hand* XVIII; 25b. *En vurig zijnde van geest, sprak hij en leerde naarstiglijk de zaken des Heeren.* Zoodat wij al wederom moeten melden; dat *Alphen* vakant is. Het annus gratiae zal voor de diep bedroefde weduwe en hare drie kinderen, door de Predikanten van den Ring, worden waargenomen.

VOORSCHOTEN EN VEUR, den 7den October 1828. Na verkregen handopening van het Departement, voor de Zaken der Hervormde Kerk, en bekomen verlof van den Grave VAN REEDE, als vertegenwoordigende de Hoog Wel Geborene Jonkvrouwe H. J. C. BARONNESSE VAN NEUKIRCHEN, gezegd NIJVENHEIM, Ambachtsvrouwe van *Voorschoten*, *Duivenvoirde*, *Veur* en *Heerjansdam*, om ditmaal eene vrije Nominatie, en een drietal naar eigene keuze te mogen uitbrengen,

gen, is de Kerkeraad, heden, ten overstaan van den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. TENCKINCK, Predikant te *Valkenburg* bijeengekomen, om tot vervulling der vakature, door het overlijden van Ds. W. F. WIJERS veroorzaakt, werkzaam te zijn, en heeft de volgende Nominatie uitgebragt.

Twaalftal:

DD. A. L. EVERWIJN, Predd. te *Voorthuizen*. A. A. C. BONNET, te *Leersum* G. VAN WARMELO, te *Hazerswoude*. J. TENCKINCK, te *Valkenburg*. S. PRIJN, te *Bleiswijk* H. J. SPIJKER, Theol. Doct. te *Piershil*. J. G. TOUSSAINT, te *Ipendam*. H. G. VAN DEN ES, Theol. Doctor, te *Sassenheim*. J. E. KIST, te *Zeist*. H. J. VAN RIJNDORP, te *Oudshoorn*. P. H. FOCKESTAART, te *Leijdschendam* en *Wilsveen* en A. BIBEN, aan de *Nieuwe Tonge*.

Zestal:

DD. EVERWIJN, KIST, PRIJN, BONNET, TOUSSAINT en TENCKINCK

Drietal:

DD. TENCKINCK, BONNET en PRIJN.

Welk drietal ter Electie, aan den Hooggeboren Heer Grave VAN REEDE, q. q. aangeboden zijnde, is daarop door de Ambachtsvrouwe voornoemd, de acte van Collatie verleend, aan Ds. J. TENCKINCK, te *Valkenburg*, die, op den 24sten October, door den Kerkeraad is beroepen, en, na beraad, op den 9den November, die beroeping, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen.

VALKENBURG, den 9den November 1828. Onze Leeraar, Ds. J. TENCKINCK, die ons op den 26sten October kennis gaf, van eene op hem uitgebragte beroeping in de Gemeente van *Voorschoten* en *Veur*, berigtte ons heden, onder inwachting der vereischte approbatiën, deze beroeping te hebben aangenomen.

HA-

HAZERSWOUDE, den 9den November. Maakte onze Leeraar, Ds. G. VAN WARMELO, ons voor veertien dagen bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *Enkhuizen*, heden mogten wij van Zijn Eerw. vernemen, dat hij zich verpligt had gevoeld, voor die beroeping te bedanken.

NOORDEN, den 26sten October. Nadat onze Leeraar, Ds. A. NAGEL, van hier naar *Noordeloos* beroepen, op den 24sten deser, door Ds. E. MIERBEEK, Pred. te *Aarlanderveen*, daartoe Gecommitteerd van het Klassikaal Bestuur van *Leijden*, in tegenwoordigheid van den Consulent, Ds. J. BOON, Pred te *Nieuwkoop*, behoorlijk zoo van zijne betrekking tot de Clasfis, als tot deze Gemeente was ontslagen; nam zijn Wel Eerw. heden afscheid van ons, met eene Leerrede over *Hand.* XX: 32. *En nu, Broeders! ik bevele u Gode, en het woord zijner genade: die magtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

KATWIJK AAN DEN RHIJN, den 31sten October. Alhier is, ten overstaan van den Consulent J. VAN HARDERWIJK, Pred. te *Katwijk aan Zee*, met consent van den Hoog Wel Geb. Heer O. BARON VAN WASSENAAR, Heer van beide de *Katwijken*, het *Zand*, enz. enz. beroepen, de Wel Eerw. S. VAN DISSEL, Kandidaat van de H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, welke deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, aangenomen heeft.

RHIJNZATERWOUDE. De Wel Eerw. Heer J. B. MOQUETTE, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, heeft de beroeping herwaarts, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, aangenomen.

VOORHOUT. Zie Sept. 1828.

ZOETERWOUDE. Zie Oct. 1828.

DORDRECHT.

WIJNGAARDEN, den 26sten Oct. Nadat onze Leeraar Ds. J. H. SOLI, op den 22sten dezer, door den Wel Eerw. Heer C. W. STRONCK, Assessor bij het Klassikaal Bestuur van, en Pred. te *Dordrecht*, in tegenwoordigheid van den Wel Eerw. Heer J. J. NEUMAN, Consulent dezer Gemeente, en Pred. te *Sliedrecht*, behoorlijk was losgemaakt, heeft zijn Eerw. heden van ons afscheid genomen, met eene Leerrede over 1 *Thess.* III: 8. *Want nu leven wij, indien gij vast staat in den Heere*; en is naar de Gemeente van *'s Gravezande* vertrokken. Zoo dat

WIJNGAARDEN EN RUIGBROEK weder vakant is.

HEINENOORD, den 2den Nov. Onze Leeraar Ds. A. R. BERGHEGE, op den 30sten October, door den Gecommitteerden van het *Klassikaal* Bestuur van *Dordrecht*, Ds. J. LEM, Pred. te *Numansdorp*, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. J. KNOTTENBELT, Pred. te *Mijnsheerenland*, van zijne betrekkingen op deze Gemeente en de Classis ontslagen zijnde, heeft heden van ons afscheid genomen, met eene Leerrede over *Hand.* XX: 32. *En nu, broeders, ik bevele u Gode en den woorde zijner genade, die magtig is, u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

De Kerkeraad wenscht ten spoedigste eene beroeping te doen, en noodigt de Eerw. Heeren Kandidaten uit, om hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, en zich daartoe aan bovengenoemden Consulent te vervoegen.

SCHELLUINEN, den 2den Nov 1828. Heden ontvingen wij, met hartelijke deelneming, berigt van het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. J. VAN NOORDEN, laatst Pred. bij de Gasthuis-Kerk te *Delft*, welke alhier, in den iare

1776

1778, zijne Evangelische bediening aanvaard had. Onze Leeraar W. J. OUDEGEEST, sprak bij deze gelegenheid, naar aanleiding van 1 *Petr.* I: 24, 25. over de broosheid en vergankelijkheid van het menschelijk leven, en wekte ons op tot geloof aan, en beleving van het eeuwig blijvende woord van God, dat ook de waardige overledene in onze Gemeente ruim één jaar met zoo veel ijver en getrouwheid mogt verkondigen.

OUD ALBLAS staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

G O U D A.

NIEUWPOORT, den 9den Oct. 1828. Onze rustende Leeraar J. M. PETIT, gedurende bijna 40 jaren onder ons werkzaam, stierf heden, na een lang en moeijelijk lijden, in den ouderdom van 70 jaren. Zijne nagedachtenis blijve onder ons in zegening, zijne ijverige prediking stichte nog na zijnen dood.

HAGESTEIN, den 5den Oct. Heden vernamen wij van onzen Leeraar, Ds. D. ROMAR, PZ. dat zijn Eerw. eene beroeping naar *Amstelveen*, onder de Classis van *Amsterdam*, ontvangen en in beraad had genomen, doch op den 12den daaraanvolgenden, hoorden wij, dat hij zich verpligt had gevonden, die beroeping, onder inwachting der noodige goedkeuringen, aan te nemen. Zoo dat HAGESTEIN eerlang staat vakant te worden.

REEUWIJK, den 19den Oct. Heden gaf onze Leeraar, B. J. VAN WEZEL, ons kennis, dat hij de beroeping naar *Woudsend* had aangenomen.

AMEIDE EN TIENHOVEN, den 19den Oct. Heden werd onze beroepenen Leeraar, A. J. DIEMONT, laatst Pred. te *Tuil*, bij afstand van den Consulent, onder ons bevestigd, door zijn Eerw's. Broeder, J. J. W. DIEMONT, Pred. te *Haastrecht*, met eene Leerrede over 1 *Cor.* IV: 1, 2. Waarop de Bevestigde, met eene intrerede over 2 *Cor.*

IV: 1. zich van ons verbonden en zijne bediening als Herder en Leeraar in deze Gemeente aanvaard heeft.

NOORDELOOS, den 2den Nov. Heden had deze Gemeente het genoegen, haren beroepenen Leeraar, Ds. A. NAGEL, laatst Pred. te *Noorden*, door den Consulent dezer plaats, Ds. M. M. SCHIM VAN DER LOEFF, met eene Leerrede over 1 *Thess.* V: 12, 13*a*. in zijn dienstwerk bevestigd te zien. De Bevestigde aanvaardde daarop zijne bediening in ons midden, sprekende over *Eph.* III: 20, 21.

SCHOONHOVEN, den 4den Nov. Onze Leeraren gaven ons kennis, van het treurig overlijden, van eenen hunner waardige Voorgangers, den Wel Eerw Heer C. J. VAN NOORDEN, Emeritus Predikant bij de Gasthuiskerk te *Delft*, welke bijna acht maanden, van den 1sten Nov. 1789. tot den 27sten Junij 1790. met genoegen onder ons gearbeid heeft. Dit berigt werd met aandoening aangehoord, vooral van dezulken, die den waardigen man gekend en gehoord hadden.

KRIMPEN AAN DE LEK. Onze Leeraar, Ds. J. M. J. HOOG, nam op den 12den October l. l., afscheid van ons, en predikte bij die gelegenheid over *Rom.* XV: 5 en 6.

EVERDINGEN. Uit eene Nominatie, door den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk, den Koning aangeboden, en waarop geplaatst waren, de Heeren: C. H. HAGENBERG, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*. N. PLUIM MERTZ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. en W. L BEGEMANN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Braband*; is de Kandidaat C. H HAGENBERG, door Zijne Majesteit benoemd tot Predikant te *Everdingen*, en zal aldaar naar Kerkorde worden beroepen.

AMEI-

AMEIDE EN TIENHOVEN. Zie Junij 1828.
GOUDA. Zie Aug 1828.
WADDINGSVEEN staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.
LANGERAK BEZUIDEN DE LEK vakant. Zie Sept. 1828.

BRIELLE.

ZWARTEWAAL, den 4den November. Na het bedanken van Ds J. H. SOLI, is de Kerkeraad heden op nieuw overgegaan, tot het doen eener beroeping, en heeft daartoe geformeerd het navolgende twaalftal:

DD J. J VAN WALSEM, Predd. te *Altforst* en *Appeltern*. J. PREUIJT, te *Oudenbosch*. C. A. C. DE GROOT STIFFRIJ, te *Pijnacker*. G. J. WIJNAENDTS, te *Warnsveld*. J. GERRITZEN, te *Zoelen*. J. AB UTRECHT. DRESSELHUIS, te *Wolphaartsdijk*. C. P. LAMMERS VAN TOORENBURG, te *Domburg*. D. VAN LEEUWEN, te *Nieuw Hellevoet*. J. STERK, te *Nieuwland*. J. A. SCHMIDT, te *Oostvoorn*. A. G. VAN ALDERWERELT, te *Heenvliet* en S. S. TROMP, te *Stellendam*.

Op het zestal werden geplaatst:

DD. VAN WALSEM, PREUIJT, DRESSELHUIS, LAMMERS VAN TOORENBURG, GERRITZEN en WIJNAENDTS.

En op het drietal:

DD. VAN WALSEM, PREUIJT en WIJNAENDTS, waaruit beroepen is: Ds. J. J. VAN WALSEM, Pred. te *Altforst* en *Appeltern*.

Deze beroeping door de Wel Ed Achtb. Heeren, Burgemeester en Wethouders der Stad *Brielle* geägreëerd zijnde, is onmiddelijk aan den beroepene toegezonden.

HELLEVOETSLUIS, den 9den November. Op den 26sten October l. l., gaf onze Leeraar, Ds. A. TERSTEEG, ons kennis, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van

Wijk, onder de Classis van *Heusden*. Na deze beroeping in beraad te hebben genomen, mogten wij heden vernemen, dat zijn Wel Eerw. voor dezelve had bedankt.

SOMMELSDIJK, den 9den November. Onze Leeraar, Ds. J. KAMERMAN, beroepen naar *Wemeldingen*, nam heden van ons afscheid, met 2 *Cor.* XIII: 13. *De genade van onzen Heere Jezus Christus, — Amen.*

STAD AAN 'T HARINGVLIET. Door den Kerkeraad alhier is, op vertoonde Collatie, van den Hoog Ed. geb. Heer VAN BRIENEN, Ambachtsheer der Plaats, tot Predikant beroepen, Ds. P. G. JONGBLOED, te *Zundert* en *Rijsbergen*, onder de Classis van *Breda*, die deze beroeping heeft aangenomen.

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

HERKLINGEN vakant. Zie Oct. 1828.

SOMMELSDIJK staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

NIEUWE TONGE staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

Het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, heeft aan Ds. J. CONSTIUS, bevestigd als Pred. te *Amsterdam*, Acte van Lidmaatschap der Classis toegezonden.

AMSTERDAM, den 21sten October 1828. Onze Gemeente leed gisteren avond een nieuw verlies, door het overlijden van Ds. J. M. NOOTHOVEN, die

die haar sedert 1797, met het Evangelie heeft gediend, en zijne gaven en bekwaamheden tot haar nut en opbouwing met wakkerheid heeft besteed. — Zij betreurt hem derhalve als een man, wien de bezorging harer belangen zeer ter harte ging, — en hare Leeraren gedachten met broederlijke deelneming aan den Ambtgenoot, die allen aan zich verpligt heeft.

AMSTERDAM. Ter vervulling der vakature, door het overlijden van Ds. C. FORTUIJN, en het bedanken van Ds. A. L. VAN DER BOON MESCH, is op den 21sten October door Predikanten en Ouderlingen uitgebragt het volgende zestal:

DD. D. DE BONVOUST BRECKMAN, Theol. Doct., H. J. TOL, Theol. Doct., B. STEMBERG, L. DIBBITS, A. J. BEGEMANN en J. C. RIEHM, Theol. Doct., Predd. te *Nijmegen*, *Kampen*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Monnikendam* en *Zalt-Bommel*.

En drietal:

DD. DE BONVOUST BRECKMAN, TOL en RIEHM.

Den 28sten October, hebben Broederen Diakenen geplaatst op het zestal:

DD. B. VAN DER FEEN, G. WALLER, A. RADIJS, M. VAN MEETEREN, A. P. W. NOORDINK en H. E. VAN IJSENDIJK, Predd. te *Middelburg*, *Bolsward*, *Doesburg*, *Amersfoort*, *Oud-Beijerland* en *Harlingen*.

En op het drietal:

DD. WALLER, VAN DER FEEN en VAN IJSENDIJK.

De Groote Kerkeraad, heeft, den 4den November, deze beide drietallen tot een groot zestal gecombineerd hebbende, op het drietal geplaatst:

DD. D. DE BONVOUST BRECKMAN, J. C. RIEHM en G. WALLER, en daaruit beroepen Ds. J. C. RIEHM, Theol. Doct., Pred. te *Zalt-Bommel*, door wien deze beroeping, na beraad, is aangenomen.

 AM-

AMSTELVEEN. De beroeping dezer Gemeente op Ds. D. ROMAR, PZ. en die te *Nederhorst den Berg*, op den Kandidaat P. MULDER uitgebragt, heeft de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen ontvangen: Zoo dat deze beide vakaturen, binnen korten tijd zullen vervuld zijn.

KORTENHOEF vakant. Zie Sept. 1828.

HAARLEM.

KOOG AAN DE ZAAN, den 26sten October. Heden morgen had hier eene aangename plegtigheid plaats. Een geheel nieuw Kerkorgel, volkomen voldoende voor de openbare Godsdienst, zonder eenig bezwaar voor het fonds der Gemeente, uit vrijwillige bijdragen der leden, en van deze en gene Godsdienstvrienden, buiten de Gemeente, welke het zich eene eer rekenden daartoe ook iets toe te brengen, op eene smaakvolle wijze in ons voor ruim 3 jaren vergroot, en aanmerkelijk verfraaid Kerkgebouw, onlangs geplaatst onder het bestuur der Kerkvoogden dezer Gemeente, — welke een verdienstelijk lid van dezelve, W. STOLP, tot raadsman hadden gekozen, die ook met den hartelijksten ijver bij den aankoop en de plaatsing van het orgel voor alles waakte; wat tot bereiking van het gewenschte doel strekken kon, — werd op dezen dag plegtig aan de vereering van den Allerhoogsten toegewijd. Onze Leeraar W. WINDGETTER, nam uit *Psalm* XCII: 2—4 aanleiding, om in zijne toespraken aan de Gemeente op het doelmatige hoogstbetamelijke en zielverheffende der openbare Godsdienstoefening in vereeniging met zang en toonkunst te wijzen. Het orgel werd bespeeld door den voortreffelijken Toonkunstenaar BOERSSEN, van *Amsterdam*, terwijl een zanggezelschap van ruim 40 personen, bij afwisseling, doelmatige gezangen kunstmatig aanhief; en de rede van tijd

tot

tot tijd ook, door het zingen van gepaste verfen uit de Pfalmen en Evangelifche Gezangen, werd afgewisfeld.

Deze heugelijke dag werd des avonds met een Orgelconcert, door den Heer BOERSSE uitgevoerd, besloten, hetwelk tot het hoogste genoegen der talrijk verzamelde menigte afliep.

WORMERVEER, den 26sten October 1828. Onze Leeraar G. JELGERSMA, maakte ons heden morgen het afsterven van den Wel Eerw. Heer J. J. HERING, Predikant bij de Hervormde Gemeente te *Alphen*, en aldaar den 24sten dezer overleden, bekend. Dit berigt werd, daar wij ons zeven jaren in het bezit en onder de prediking van zijn Eerw. mogten verheugen, met eene algemeene belangstelling en zigtbare aandoening aangehoord; terwijl het onzen tegenwoordigen Leeraar eene gunstige gelegenheid aanbood, om, naar aanleiding van *Hebr.* IX: 27a. ons eene gedurige en regt Christelijke gedachte aan ons naderend sterfuur, als hoogst belangrijk en zeer voordeelig, met behoorlijken ernst, aan te prijzen.

ALKMAAR.

LIMMEN, den 12den October. Onze Leeraar Ds. K. J. VAN DRIEL, maakte ons heden bekend, dat zijn Wel Eerw. voor de op hem uitgebragte beroepingen te *'s Heeren-*, *Abts* en *Sinoutskerke*, en te *Melis* en *Marienkerke* bedankt had.

ST. MAARTEN EN VALKOOG, den 20sten October. Heden hervattede men alhier het werk der beroeping; en werd, onder bestuur van den Consulent Ds. J. J. VAN DER SLUIS, Pred. te *Schagen*, het volgend zestal geformeerd:

DD. A. VAN DE BEEKMAN, Predd. te *Voorst*. H. BRUIJNS, te *Heerwaarden*. N. PLUIM ORRIDANUS, te *Etersheim* en *Schardam*. L. V. LEDEBOER, te

Kolhorn. C. DE COCK, te *Huisduinen.* en D. HUPKENS, Kandidaat van de h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland.*

Waaruit dit drietal:

DD. B. BRUIJNS, N. PLUIM GREIDANUS en D. HUPKENS.

En is daaruit beroepen de Wel Eerw. Heer D. HUPKENS.

SCHOORL, GROET EN KAMP. Den 20sten October is, ten overstaan van den Consulent, Ds. L VISSER, Pred. te *Koedijk*, dit zestal zamengesteld:

DD. H. HENNIJ, Predd. te *Zandvoort.* D. HUPKENS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland.* J. C. MULLER, Pred. te *Ophemert.* J. A. VAN DER LINDEN, van *Spraukhuizen*, te *Ursem.* N. PLUIM GREIDANUS, te *Eetershem* en *Schardam.* en G. RIBBIUS, te *Midlie.*

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit terstond beroepen, de Wel Eerw. Heer D. HUPKENS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, welke, na beraad, deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, heeft aangenomen.

HIPPOLITUSHOEF EN WESTERLAND OP WIERINGEN. Den 20sten Sept. is de Kerkeraad bijeengekomen, ter vervulling der Leeraarsplaats, onder bestuur van den Consulent Ds. T. KAMPEN, Pred. te *Wieringerwaard*, en heeft dit drietal geformeerd:

DD. N. PLUIM GREIDANUS, Predd. te *Eetershem* en *Schardam.* W. J. BIJKOM, te *Petten.* en G. LEEMHUIS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe.*

Waaruit terstond beroepen is, de Wel Eerw. Heer G. LEEMHUIS, Kandidaat, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen, dewel-

welke ook reeds de Koninklijke approbatie verkregen heeft.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP WIERINGEN, den 3den November. Na dat de Wel Eerw. Heer A. J. SWIERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, voor de beroeping in deze Gemeente had bedankt, is bij den Kerkeraad weder het volgende drietal gemaakt:

DD. C. DE COCK, Predd. te *Huisduinen*, onder de Classis van *Alkmaar*. L. V. LEDEBOER, te *Kolhorn*, ook onder de Classis van *Alkmaar*. en H. VAN DER WERFF, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*.

En daar uit dadelijk beroepen H. VAN DER WERFF, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, aan wien van deze beroeping per missive kennis is gegeven.

WAAL EN KOOG OP TEXEL. Zie Sept. 1828.

OUDE SCHILD OP TEXEL vakant. Zie Oct. 1828.

HOORN OP TEXEL vakant. Zie Oct. 1828.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Zie Oct. 1828.

HOORN.

OBDAM, den 14den Sept. Onze Leeraar Ds. J. FABER, gaf ons kennis, dat hij voor eene beroeping naar de Gemeente van *Schoorl*, *Groet* en *Kamp* bedankt had.

ENKHUIZEN. Uit het voorheen gemelde zestal, zijn op het drietal geplaatst:

De Heeren H. DWARS, Predd. te *Steenwijk*, G. VAN WARMELO, te *Hazerswoude*. en M. A. JENTINK, te *Oudewater*.

En is daaruit beroepen, Ds. G. VAN WARMELO, Pred. te *Hazerswoude*, die, na beraad, voor de aan hem opgedragene beroeping, heeft bedankt.

ANDIJK. De Kerkeraad alhier heeft, onder voorzitting van den Consulent Ds. PH. WASSENAAR, Pred.

Pred. te *Wervershoof*, het beroepingswerk, voor de vijfdemaal hervat, en op het zestal geplaatst:

DD. R. A. VAN DEURSEN, Predd. te *Nieuwendam*. A. SCHILT, te *Twisk*. J. C. BUIJN, te *Beets*. B. VAN EERDE, te *Abbekerk* en *Lambertschaag*. D. J. FABER, te *Obdam*. en PH. WASSENAAR, te *Wervershoof*.

En op het drietal:

DD. VAN DEURSEN, SCHILT en BUIJN.

Waaruit beroepen is, Ds. R. A. VAN DEURSEN, Pred. te *Nieuwendam*, aan wien de beroeping overgebragt, maar, na beraad, insgelijks door hem afgewezen is.

MEDEMBLIK. Onze beroepen Leeraar, Ds. J. MAIJER BROEKHOFF, is op den 19den Oct. in zijne dienst onder ons bevestigd, door zijnen Ambtgenoot, Ds. G. DORDES, met eene *Leerrede*, naar aanleiding van 2 *Cor.* IV: 5a. terwijl hij zijne intrede hield over *Joh* III: 30.

Aan den Bevestigden Leeraar is eene akte van Lidmaatschap in de Classis van *Hoorn* uitgereikt.

SPANBROEK en OPMEER. Onze Leeraar Ds. D. M. MIEDEMA, heeft voor de beroeping naar *Waterland* (*Kerkje*) bedankt.

ZWAAG, den 23sten October 1828. Na verkregene handopening ter vervulling der vakature, is heden alhier door den Eerw. Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent dezer Gemeente, Ds. C. STEENHAUER, Predikant te *Ooster-* en *Westerblokker*, het volgend zestal Predd. geformeerd:

DD. J. A. DE HOLLANDER, Predd. te *Barsingerhorn* en *Haringhuizen*. S. C MENSONIDES, te *Hensbroek*. C. STEENHAUER, te *Ooster-* en *Westerblokker*. J. S. VAN DER LINDEN, V. S. te *Ursem*. D. G. PEKELAAR, te *Schellinghout*. D. KUPERUS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*.

En

En daaruit dit drietal:

DD J. A. DE HOLLANDER, C. STEENBAUER en D. HUPKENS, Kandidaat.

Waarop terstond beroepen is, Ds. J. A. DE HOLLANDER, Pred. te *Barsingerhorn* en *Haringhuizen*, aan wien de Beroepsbrief is toegezonden.

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.

HAUWAART vakant. Zie April 1828.

MEDEMBLIK. Zie Sept. 1828.

GROOTEBROEK vakant. Zie Oct. 1828.

BENNINGBROEK EN NIBBIXWOUDE vakant. Zie Oct. 1828.

E D A M.

RANSDORP EN SCHELLINGWOUDE, den 2den November. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. A. H. M. DIEPERINK, S. Min. Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, bij afstand van den Consulent, Ds. D. BROEDELET DZ., Pred te *Durgerdam*, in de H. Bediening ingezegend, door zijnen waardigen Vader, Ds. A. DIEPERINK, Predikant te *Midwoud*, die daarbij ten grondslag leide, 2 *Tim.* IV: 5*b*. *Doe het werk — verzekerd zij.* De handoplegging geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, door den Wel Eerw. Heer W. HORST, Pred. te *Zuiderwoude*. De bevestigde Leeraar, aanvaardde zijne dienst met eene Leerrede, over *Ephez.* II: 17. *En komende heeft hij door het Evangelie vrede verkondigd* enz.

BROEK IN WATERLAND. Den 4den November, is de Kerkeraad overgegaan, tot het formeren eener Nominatie, en het doen eener beroeping.

Op het twaalftal werden gebragt:

H. BITTER, Predd. in *de Rijp*. J. B. VAN VLOTEN, te *Zuilen*. D. H. HORST, te *Genderingen*. J. A. DE HOLLANDER, te *Barsingerhorn* en *Haringhuizen*. J. G. DE WIT, te *Oostburg*. R. A. VAN DEURSSEN, te *Nieuwendam*. T. VERMASEN, te *Oud-Loosdrecht*.

A.

A. A. RIEDEL, te *Graft*. J. GERRITSEN, te *Zeelen*. H. BERKENBOS, aan *de Meern*. G. JELGERSMA, te *Wormerveer*. K HERINGA, te *Berlikum* en *Rosmalen*.

Op het zestal:

BITTER, VAN VLOTEN, HORST, VERMASEN, VAN DEURSSEN, DE HOLLANDER.

En op het drietal:

BITTER, HORST en VAN VLOTEN.

Waaruit terstond beroepen is, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. BITTER, Pred. in *de Rijp*. Dit alles is geschied, onder het bestuur van den Wel Eerw. Heer A. J. BEGEMANN, Pred. te *Monnikendam*, als Consulent. De beroeping is den beroepenen toegezonden en door zijn Wel Eerw. in beraad genomen.

KWADIJK, den 9den November. Bij afstand van den Consulent, Ds. L. J. VAN DAM, *Pred. in de Beemster*, werd heden onze beroepen Leeraar, Ds. BOURITIUS SICCO TENCKINCK, Kandidaat van de H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, in zijne bediening onder ons bevestigd, door zijnen Vader, den Wel Eerw. Heer J. W. C. TENCKINCK, Pred. te *Oost-Zaandam*; die tot onderwerp zijner Leerrede had: *De getrouwheid in de dienst van het Evangelie, vereerend voor den Dienaar, en verpligtend voor de Gemeente*, naar aanleiding van *Coll.* I: 7. de laatste woorden. De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger en den Consulent, benevens de Heeren D. BROEDELET en G. RIBBIUS, Predd. te *Purmerende* en te *Middelie*. En de Bevestigde begon des namiddags zijn werk, met eene Leerrede over 1 *Cor*. III: 11. *Niemand kan een ander fondament leggen dan 't gene gelegd is, 't welk is Jezus Christus*.

NIEUWENDAM, den 9den Nov. Onze Leeraar Ds. R. A. VAN DEURSEN, na ons vóór veertien dagen kennis gegeven te hebben, van eene bij

zijn

zijn Eerw. ontvangene beroeping naar de Gemeente van *Andijk*, onder de Classis van *Hoorn*, berigtte ons heden, daarvoor te hebben bedankt; en verbond zich op nieuw aan ons, met eene Leerrede over *Phillipp.* II: 12*a*, *c.* en 13—16.

WATERGANG, den 13den Nov. Gisteren ontving de Kerkeraad, in eene missive van den alhier beroepen Leeraar, Ds. L. L. VAN LOENEN, onder dagteekening van den 3den Nov. berigt, dat zijn Wel Eerw. voor de op hem den 10den October uitgebragte beroeping, bedankte.

EDAM. Zie Oct. 1828.

EILAND MARKEN. Zie Oct. 1828. De Correspondent heeft geen nader berigt.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

ST. LAURENS EN BRIGDAMME, den 8sten Oct. 1828. Onze Kerkeraad heeft heden, onder het bestuur van den Consulent Ds. L. JUTTING, Pred. te *Nieuw-* en *St. Joostland*, het volgende zes- en drietal gemaakt.

DD. H. M. BOUVIN, Predd. te *Koudekerke.* L. JUTTING, te *Nieuw-* en *St. Joostland.* J. WANROOIJ, te *Arnemuiden.* A. C. VAN ALTENA, te *Kleverskerke.* J. H. CALKOEN. Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Braband.* en J. GRIMS. te *Serooskerke.*

Drietal:

DD. J. H. CALKOEN, H. M. BOUVIN en L. JUTTING.

Uit hetwelk dadelijk beroepen is Ds. J. H. CALKOEN, Kandidaat, die, na beraad, onder inwachting der vereischte approbatien, deze beroeping heeft aangenomen.

MID-

MIDDELBURG. Op den 15den Oct. 1828, is alhier overleden Ds. H. VAN DEN HESPEL, sedert het jaar 1807. emeritus Predikant van *Westzouburg*. Onder het artikel Necrologie, zal, in de Boekzaal van Januarij aanstaande, het een en ander aangaande zijn Eerw. nader berigt worden.

ONZE LIEVE VROUWEPOLDER, den 26sten Oct. 1828. Onze Leeraar Ds. R. SCHOUTEN, den 28sten Sept. l. l. naar de *Hoofdplaat* beroepen zijnde, gaf ons heden kennis, dat hij voor die beroeping bedankt had, en verbond zich bij vernieuwing aan onze Gemeente, sprekende over *Hebr.* XIII: 5. *Ik zal u niet begeven, noch ik zal u niet verlaten.*

MELIS EN MARIENKERKE. *Ds.* K. J. VAN DRIEL, Pred. te *Limmen*, alhier *beroepen*, heeft voor die beroeping bedankt. *Zoo dat*

MELIS en MARIENKERKE *nog vakant blijft.*

Z I E R I K Z E E.

ZIERIKZEE. Door het Klassikaal Bestuur van *Zierikzee*, zijn, op daartoe gedaan verzoek, acten van Lidmaatschap dezer Classe afgegeven, aan de Heeren G C. DROOGLEVER FORTUIJN, J. B. ZABENBRUGH en H. J. E. BURGERHOUDT, bevestigde Predikanten te *Zierikzee* en *Noordgouwe*, gelijk vroeger in dit jaar aan de Heeren N. E. ERNST VETTEN en J W. ERMERINS, bevestigde Predikanten te *Renesse* en *Noordwelle* en *'s Heerenjansland.*

'S HEERENJANSLAND, den 27sten Oct. Gisteren maakte onze Leeraar ons bekend, het overlijden van een onzer voormalige Leeraars, den Wel Eerw. zeer gel. Heer B. VAN DEN HESPEL, die van den jare 1775 tot 1780 het Evangelie hier verkondigd had; de weinigen, die zijn Eerw. gekend hadden, waren gedachtig aan 's mans ijver en braafheid, en werden opgewekt, om aan dezen waardigen voorganger te gedenken en zijn geloof na te volgen.

EL-

ELKERZEE vakant. Zie Sept. 1828.

SCHERPENISSE EN WESTKERK. Zie Sept. 1828.

SEROOSKERKE vakant. Zie Oct. 1828.

GOES.

WAARDEN. Het werk der beroeping is den 20sten Oct. alhier hervat, en uit een gemaakt drietal, waarop geplaatst waren:

DD. W. VERVOORN, C. G. S. BEGEMAN en C. VAN DEN BRINK, Predd. te *Cats*, *Stevenswaard* en *Krabbendijke*; verkozen en beroepen Ds. W. VERVOORN, doch zijn Wel Eerw. heeft, na beraad, bedankt.

SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1828.

WEMELDINGEN. Zie Oct. 1828.

WAARDEN vakant. Zie Oct. 1828.

IJZENDIJKE.

IJZENDIJKE. Aan Ds. J. VAN RHEE, bevestigd Pred. te *Kadzand*, is door het Klassikaal Bestuur van *IJzendijke*, acte van Lidmaatschap dezer Classis ter hand gesteld.

HOOFDPLAAT vakant. Zie Maart 1828.

ST. KRUIS. Zie April 1828.

SAS VAN GEND EN PHILIPPINE vakant. Zie Julij 1828.

WATERLAND (KERKJE). Zie Oct. 1828.

ZUIDZANDE vakant. Zie Oct. 1828.

IJZENDIJKE. Zie Oct. 1828.

UTRECHT.

UTRECHT.

TER AA, den 15den Oct. is, op vertoonde collatie van den Hoog Wel Geb. Heere VAN REEDE VAN TER AA, door den Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent, Ds. G. J. VAN DER KUIJP, Pred. te *Breukelen*, tot Predikant beroepen,

pen, de Wel Eerw. Heer G. BLOCK, Kandidaat van de H. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, die dit beroep, onder inwachting van de Kerkelijke en Koninklijke approbatiën, heeft aangenomen.

HARMELEN, den 2den Nov. Onze Leeraar Ds. J. H. DUMANS, eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Doetinchem*, maakte ons heden bekend, dat zijn Wel Eerw. voor dezelve bedankt had.

UTRECHT. Ds. J. MOLL, JACOBSZ. Pred. te *Deventer*, voor de beroeping bedankt hebbende, is door den grooten Kerkeraad dezer Gemeente, op den 3den Nov. l. l. geformeerd het navolgende twaalftal:

DD. D. DE BONVOUST BEECKMAN, Theol. Doct. en Predd. te *Nijmegen*. H. BRAVE, te *Arnhem*. H. J. TOL, Theol. Doct. te *Kampen*. H. E. VINKE, Theol Doct. te *Alkmaar*. H. G. J. VAN DOESBURGH, te *Schiedam*. W. W. VAN BEUZEKOM, te *Maassluis*. J. MUNTENDAM, te *Uithuizen*. B. VAN DER PEEN, te *Middelburg*, I. C. VAN DE VELDE, te *Brielle*. J. S. WOR, te *Gorinchem*. J. C. RHIEM, Theol. Doct. te *Zalt-Bommel*. en M. VAN METEREN, te *Amersfoort*.

Zestal, den 5den November:

DD. BEECKMAN, TOL, VAN DE VELDE, BRAVE, MUNTENDAM en VAN BEUZEKOM.

Drietal, den 7den November:

DD. BEECKMAN, VAN DE VELDE en TOL.

Waaruit op den 2den Nov. l. l. beroepen is, de Wel Eerw. zeer gel. Heer D. DE BONVOUST BEECKMAN, Theol. Doct. en Pred. te *Nijmegen*, aan wien deze beroeping is toegezonden, en door zijn Wel Eerw. in beraad genomen.

UTRECHT staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

ZEGVELD vakant. Zie Oct. 1828.

AMERSFOORT.

WOUDENBERG, den 2den Nov. Heden bij

de

de Avondmaals-viering zag de Gemeente zich aangenaam verrast, door op de Avondmaalstafel drie nieuwe fraai bewerkte zilveren Schotels te zien, in plaats van de tinnen, waarvan men tot nu toe had gebruik gemaakt. Eene onzer Leden gaf dit geschenk aan de Gemeente, als een dankoffer voor den zegen Gods, gedurende eene reeks van jaren aan deze plaats ontvangen. Het leven van haar, aan wie wij dit uitmuntend geschenk te danken hebben, worde nog vele jaren gespaard tot nut van haar zelve en van deze Gemeente! Zij ondervinde steeds den heilzamen invloed der beste Godsdienst, en wekke door haar voorbeeld, hier en elders, velen op tot gelijke belangstelling in de openbare Godsvereering!

TIENHOVEN vakant. Zie Junij 1828.

W IJ K.

DOORN staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE vakant. Zie Julij 1828.

WIRDUM vakant. Zie Sept. 1828.

WEIDUM vakant. Zie Oct. 1828.

BEETGUM. Zie Oct. 1828.

HUIZUM. Zie Oct. 1828.

FINKUM EN HEIJUM. Zie Oct. 1828.

HARLINGEN.

WINSUM EN BAARD, den 23sten Oct. 1828. Onze Leeraar Ds. J. W. MEIJER, is door Z. M. den Koning, bij besluit van den 22sten Aug. l. l. goedgunstig Emeritus verklaard geworden, met een pensioen, hetwelk zal ingaan den 1sten Januarij 1829.

HERBAJUM, den 26sten Oct. 1828. Nadat onze Leeraar, Ds. TH. M. LAURMAN, van hier

naar *Peins* en *Zweins* beroepen, den 24sten dezer behoorlijk van deze Gemeente was losgemaakt, heeft zijn Eerw. heden afscheid van ons genomen, predikende bij die gelegenheid over *Rom.* XV: 13. *De God nu der hope vervulle ulieden met alle blijdschap en vrede in het geloove, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hope, door de kracht des H. Geestes.*

TJUMMARUM, den 2den Nov. 1828. Onze Leeraar, D. CANNE, maakte ons voor vier weken bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Midsland* en *Hoorn* op *Terschelling*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt had.

WONS EN ENGWIER, den 10den Nov. 1828. Van hier is verzuimd te berigten, dat Ds. C. J. C. VENEMA, van *Zalk*, tot ons overgekomen, op den 15den Junij onder ons bevestigd is. De bevestiging geschiedde, bij afstand van den Consulent H. LEMKE, Predikant te *Schraard*, door Ds. J. C. VENEMA, Predikant te *Rinsumageest*, Vader van onzen Leeraar; predikende bij die gelegenheid over 1 *Tim.* VI: 20, 21. *o Timotheus! bewaar het pand u toebetrouwd, eenen afkeer hebbende van het ongoddelijk ijdel roepen, — de genade zij met u, Amen.*

Hierop begon de bevestigde des namiddags zijne dienst onder ons, met eene Leerrede over *Luk.* XV: 18—20*a*. *Ik zal opstaan en tot mijnen vader gaan, en ik zal zeggen, — en opstaande ging hij tot zijnen Vader.*

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

PEINS EN ZWEINS. Zie Julij 1828.

EXMORRA EN ALLINGAWIER vakant Zie Sept. 1828.

SNEEK.

WIJCKEL, den 20sten October 1828. Onze Predikant, de Wel Eerw. zeer gel Heer J. A.

KUITERT, eene herhaalde beroeping tot Predikant in de Gemeente van *Benningbroek* en *Nibbixwoude*, onder de Eerw. Classis van *Hoorn* ontvangen hebbende, heeft deze beroeping, onder inwachting van Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, aangenomen.

BALK, den 28sten Oct. 1828. Heden kwam onze Kerkeraad weder voor de zesdemaal te zamen, om dit drietal Predikanten voor deze vakature te benoemen, te weten, de Wel Eerw. Heeren:

H. TER HAAR, Predd. te *Hanswerum*, in *Oostvriesland*. J. VERSPRILLE, te *Zuidland*, onder de Classis van *Brielle*. en J. LAMBERTS, te *Zuiderhuisterveen*, onder de Classis van *Dokkum*.

Den 5den Nov. is, op vertoonde acte van electie van den Heeren *Grietman*, van *Gaasterland*, daaruit tot Predikant beroepen de Wel Eerw. Heer H. TER HAAR, Predikant te *Hanswerum*, in *Oostvriesland*, onder den Coetus van *Emden*, aan wien de beroepsbrief is toegezonden.

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

KOUDUM vakant. Zie Aug. 1828.

JUTRIJP. Zie Sept. 1828.

DOKKUM.

AKKERWOUDE EN MURMERWOUDE, den 9den November is hier bevestigd, Ds. H. PENNINGA, JAC. FIL., Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, door Ds. F. BEKIUS, Pred. te *Dantumwoude*, en Consulent. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid, over *Philipp.* III: 14*a* *Een ding doe ik*. De inhoud der Leerrede was een betoog, dat de Evangelie-bediening alle inspanning vordert, wegens deszelfs moeijelijkheid en verdient wegens deszelfs voortreffelijkheid. De inzegening en oplegging der handen geschiedde, door den Bevestiger. 's Namiddags deed de nieuwe Leeraar zijne Intre-pre-

 di-

dikatie; de tekst was, *Gal.* VI: 14a. *Maar het zij verre van mij, dat ik zoude roemen, anders, dan in het kruis van onzen Heere Jezus Christus.*

AUGSBUUR (gecombineerd met KOLLUMERZWAAG) den 9den November, heeft Ds. J. P. B. RIEDEL, Pred. te *Kollum*, en Consulent alhier, eene Leerrede gedaan, over *Titus* II: 15. *Spreek dit, en vermaan, en bestraf met allen ernst, dat u niemand verachte*, en bij die gelegenheid bevestigd, en ook met oplegging der handen ingezegend, Ds. G. LANDWEER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. De laatstgemelde deed hier zijne eerste Predikatie, over 1 *Tim.* I: 15. *Dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Jezus Christus is in de wereld gekomen, om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.*

GERKESKLOOSTER, den 9den November. Heden is hier in de bediening des Evangelies bevestigd en ingezegend, Ds. D. J. WESTERLOO, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, door zijnen Schoonbroeder, Ds. G. NOORDA, Pred. te *Noordwolde*, in de Classis van *Middelstum*. De Bevestiger predikte over *Luc.* XVI: 15, 16. *En hij zeide tot hen, gij zijt het die u zelven regtvaardigt voor de menschen; maar God kent uwe harten, want dat hoog is onder de menschen, is een grouwel voor God. De wet en de Profeten zijn tot Joannes, van dien tijd af, wordt het Koningrijk Gods verkondigd, en een iegelijk doet geweld op het zelve.* De Bevestigde predikte over *Luc.* XI: 28. *En hij zeide, zalig zijn degenen die het woord Gods hooren, en het zelve bewaren.*

Aan bovengemelde Predikanten, die nieuws bevestigd zijn, zijn Acten van Lidmaatschap der Eerw. Classis van *Dokkum* bezorgd.

REITSUM, GENUM EN LICHTAARD. Den 23sten

23sten October, is hier door de Hervormde Floreenpligtige Ingezetenen beroepen, Ds. J. W. KAHREL, Predikant te *Groot-Midlum*, onder de Coetus van *Emden*. Als Consulenten dirigeerden dezen Actus, Ds. J. P. ESCHER, Pred. te *Birdaard*, en P. A. C. HUGENHOLTZ, te *Dokkum*; Ds. KAHREL, heeft dit beroep aanstonds aangenomen.

REIJTSUM, GENUM EN LICHTAARD. Zie Aug. 1828.

WANSWERD EN JESLUM. Zie Sept. 1828.

BALLUM EN HOLLUM vakant. Zie Oct. 1828.

SCHIERMONNIKOOG. Zie Oct. 1828.

HEERENVEEN.

OLDE LEMMER c. a. Deze Gemeente staat vakant te worden, door de beroeping van haren Leeraar, Ds. H. STENHUIS DIJKEN, naar de Gemeente te *Weidum*, onder de Classis van *Leeuwarden*, welke beroeping door zijn Eerw. is aangenomen.

SCHERPENZEEL, c. a. Tot Predikant dezer Gemeente werd onlangs beroepen de Heer S. P. MINNEMA, Kandidaat van de heilige dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, doch zijn Eerw. heeft voor deze beroeping bedankt.

MAKKINGA, c. a den 26sten October 1828. Onze beroepen Leeraar, de Heer J. DIJCK FLEDDERUS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, werd heden voormiddag in de dienst dezer Gemeente bevestigd, door Ds. W. H. FOLKERS CRANSSEN, Predikant te *Dwingeloo*, onder de Classis van *Meppel*, aan wien de Consulent Ds. T. BRAAM, Predikant te *Donkerbroek*, dat werk wel had willen afstaan. De Bevestiger predikte over *Colosf.* IV: 17*b* *Ziet op de bediening die gij aangenomen hebt in den Heere, dat gij die vervult.* De handoplegging geschiedde, behalve door den Be-

vestiger en den Consulent, mede door Ds. R. F. ROST, Predikant te *Oosterwolde*, c. a. De Bevestigde aanvaardde daarop des namiddags zijn dienstwerk, met eene leerrede over 1 *Cor.* XII: 31; en XIII: 1. *Doch ijvert naar de beste gaven. En ik wijze u eenen weg, die nog uitnemender is. Al ware 't dat ik de talen der menschen en der Engelen sprake, en de liefde niet had, zoo ware ik een klinkend metaal, of luidende schelle geworden.*

WOLVEGA vakant. Zie Julij 1828.

TJERKGAAST. Zie Sept. 1828.

O V E R - IJ S S E L.

Z W O L L E.

HEINO, den 12den Oct. 1828. Na dat onze Leeraar, Ds. J. MAIJEUR BROEKHOFF, beroepen naar *Medemblik*, den 30sten Sept. l. l. door den Wel Eerw. Heer W. A. J. ROOSENDAEL, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Zwolle*, in het bijzijn van den Consulent Ds. J. A. SCHRADER, Pred. te *Raalte*, van zijne betrekking op deze Gemeente en op de Classis van *Zwolle*, behoorlijk was losgemaakt, nam zijn Eerw. op heden affcheid van ons, met eene leerrede over *Joh.* XIV: 1. *Uw hart worde niet ontroerd: gijlieden geloofst in God, geloofst ook in mij.*

GRAMSBERGEN, den 26sten Oct. Heden had onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer N. DIJK, het voorregt, plegtig en dankbaar gedachtenis te mogen vieren, van zijne, onder ons, reeds volbragte vijf en twintig jarige Evangeliedienst, leggende daartoe ten grondslag zijner leerrede, *Hebr.* XIII: 8. *Jezus Christus enz.* Het een en ander gaf gepaste aanleiding tot gewigtige herinneringen, en tot zoodanige bemoediging, welke de steeds getrouwe Evangeliedienaar, met vrijmoedig-

digheid verwachten kan. De zamgevloeide menigte ook van elders, welke deze plegtigheid bijwoonde, vereenigde zich met zijn Eerw.'s hartelijke dankzeggingen aan God, en met de vurige smeekbede te dezer gelegenheid door hem uitgestort. De Algoede, Vader der Barmhartigheid vervulle dezelve, spare zijn Eerw. nog lange bij de gezondheid en krachten, tot vreugde zijner dierbare betrekkingen, tot een uitgebreide nuttigheid, en ten overvloedigen hoogstnoodzakelijken zegen voor deze Gemeente.

HASSELT, den 9den Nov. 1828. Heden gaven onze Leeraren ons berigt, van het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heer. C. W. P. HUGENHOLTZ, die van den 13den Julij 1800 tot den 22sten Mei 1808, alhier Predikant was, en toen wegens zwakheid, welke hem zijn dienstwerk moest doen staken, zijn emeritaat, salvo honore, verzocht en verkregen had. Zijn Eerw. vertrok met er woon naar *Kampen*, en overleed aldaar den 5den dezer, na eene ziekte van weinige dagen, in den ouderdom van drie en zestig jaren en ruim twee maanden Hij diende zijnen Heer eerst te *Doorn*, vervolgens te *Zwartsluis*, en toen onder ons. Velen in de Gemeente gedachten, bij deze herinnering, den waardige Overledene.

DEN HAM. Zie Oct. 1828.

DEVENTER.

DEVENTER, den 26sten October 1828. Onze Leeraar J. MOLL JACOBSZ., een beroeping naar de Gemeente van *Utrecht* ontvangen hebbende, heeft, na beraad, voor dezelve bedankt, en zulks heden aan de Gemeente bekend gemaakt.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.

HENGELO vakant. Zie Mei 1828.

DEVENTER vakant. Zie Julij 1828.

KAMPEN.

Het Klasſikaal Beſtuur van *Kampen*, heeft, in deszelfs Vergadering van den 30ſten Julij, tot Predikant van het Eiland *Schokland* benoemd, den Wel Eerw. Heer A. J. M. TIMMERMAN, vastend Leeraar; die dan ook door den Kerkeraad dier Plaats, onder het beſtuur van den Conſulent, den Wel Eerw. Heer J. H. SCHEEPERS, Pred. te *IJſſelmuiden*, is beroepen, en deze beroeping heeft aangenomen; dezelve is reeds met de vereischte goedkeuringen bekrachtigd. Dus

'T EILAND SCHOKLAND zal eerlang vervuld zijn.

In de Vergadering van het Klasſikaal Beſtuur, op den 14ſten September, is de Wel Eerw. Heer J. A. ANSPACH, bevestigd Pred. te *Zalk*, tot Lid der Clasſis verklaard.

OLDEMARKT, den 19den October. Voor veertien dagen gaf onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. VAN VELDEN, ons berigt van het ontvangen eener beroeping naar *IJzendijke*, en wij mogten heden vernemen, dat zijn Eerw. ook voor deze beroeping had bedankt.

KAMPEN, den 4den November. Heden overleed alhier, in den ouderdom van ruim 64 jaren, de Wel Eerw. Heer C. W. P. HUGENHOLTZ. Hij werd Predikant te *Doorn* 1787, te *Zwartſluis* 1791, te *Hasſelt* 1800. Aldaar heeft hij in den jare 1808, zijne dienst nedergelegd, en ſedert dien tijd deze Stad tot zijne woonplaats gekozen.

KUINRE ſtaat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

BLOKZIJL vakant. Zie Oct. 1828.

KAMPER EILAND. Zie Oct. 1828.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

WESTERBROEK. Zie Sept. 1828.

EN-

IGELBERT staat vakant te worden. Zie 1828.

ERWERD. Zie Oct. 1828.

W I N S C H O T E N.

EUW BEERTA, den 12den Oct. Op heverd onze nieuwe Leeraar, Ds. R. FRIZO-MENSINGA, J. H. FIL., onder ons bevestigd deszelfs broeder, Ds. J. MENSINGA, Pred. te laren, aan wien de Heer Consulent Ds. F. RESCH, Pred. te Finsterwold, deze beurt wel willen afstaan. De Bevestiger predikte over J. VIII: 26—29. Waarna de tweede Consu-, Ds. R. E. ROELMAN, Pred. te Nieuweschans, bevestigde, onder gepaste zegenwenschin-, namens den ring, plegtig de hand van broe-schap toereikte. Des namiddags nam de bege zijn dienstwerk onder ons op, met eene rede over 1 Cor. III: 11, Niemand kan een r fondament leggen enz.

OURTANGE. Uit eene nominatie door den ister van Staat, belast met de Generale Direc-voor de Zaken der Hervormde Kerk, den ing aangeboden, en waarop geplaatst waren de ren: H. LEEMHUIS, Kandidaat bij het Provin-l Kerkbestuur van Drenthe, L. F. HARBORG en A. WIERS, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbe-ur van Vriesland; is de Kandidaat H. LEEMHUIS, r Z. M. benoemd tot Predikant te Bourtange, zal aldaar naar Kerkorde worden beroepen.

A P P I N G A D A M.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

JUKWERT. Zie Sept. 1828.

M I D D E L S T U M.

WESTERWIJTWERT., den 12den Oct. 1828. ze Gemeente was voorheen vereenigd met die Menkemeer, en, offschoon de Pred. ter dezer aatse woonde, genoten wij slechts om den anderen ndag de openbare Godsdienstoefening alhier. Volgens

gens besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, van den 2den Jan. 1828. No. 76. werd ons het deelachtig worden van een eigen Leeraar, en dus het genot van de volle Evangeliedienst verzekerd. De Heer L. BUSCH KEISER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, werd op heden onder ons als zoodanig in de heilige Bediening ingewijd. De Heer J. P. RIEDEL, Pred. te *Eenrum*, (aan wien de Consulent alhier Ds. J. B. SNOEK, Pred. te *Huisinge*, het doen der Bevestigingsleerrede had afgestaan,) predikte des voormiddags, over 1 *Cor.* IV: 1—5. *Alzoo houde ons een ieder mensch, als dienaars van Christus, en uitdeelers der verborgenheden Gods enz.* De handoplegging geschiedde door de Heeren RIEDEL en SNOEK, even genoemd, *terwijl* laatstgemelde, behalve de woorden der inzegening, tevens eene welkomstgroet, en broederlijke opwekking aan den Bevestigde toesprak.

Des namiddags maakte de Heer KEISER een aanvang met zijn dienst, predikende uit *Ps.* XXXII: 88. *Ik zal u onderwijzen, en u leeren van den weg, dien gij gaan zult; ik zal raad geven, mijn oog zal op u zijn.*

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.
ONDERDENDAM vakant. Zie Julij 1828.

NOORD-BRABAND.

BREDA.

OUD EN NIEUW GASTEL vakant. Zie Aug. 1828.
ZUNDERT staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

HEUSDEN.

UITWIJK EN WAARDHUIZEN. den 10den Oct. Onze Leeraar B. STEVENS, gaf ons heden berigt van het overlijden van Ds. J. M. PETIT, rustend Predikant te *Nieuwpoort*, die 40 jaren geleden van hier derwaarts vertrokken was. Naar

aanleiding van *Hebr.* XIII: 7a. *Gedenkt uwer voorgangeren*, *enz.* wekte zijn Eerw. allen, die zich de woorden des overledenen Leeraars nog konden herinneren, op, om dezelve in een beoefenend aandenken te houden, en bepaalde alleen bij de noodzakelijkheid eener hartelijke Evangelische belijdenis, als de eenige bron van waren troost in leven en in sterven.

WIJK, den 2den November 1828. Heden berigtte ons onze Leeraar O. SCHUILINGHE, het afsterven van Ds. CORNELIS JUSTUS VAN NOORDEN, overleden te *Delft*, in den ouderdom van 75 jaren, den 26sten October, l. l.

Drie jaren lang, was de Overledene, eens een waardig en getrouw Voorganger, door zijne Evangelische bediening in deze Gemeente, en onze Leeraar spoorde ons aan, om, door het navolgen van zijn geloof en wandel, te toonen, dat zijne nagedachtenis bij ons in zegening blijft, en wij zijne lessen geenszins vergeten zijn.

VEEN, den 13den October. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. J. L. T. COX, naar *Loon op Zand*, is door den den Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent, het navolgende zestal gemaakt:

DD. A. TREFFERS, Predd. te *Hellevoetsluis*. H. VAN NOORDEN, te *Bruchem* en *Kerkwijk*. B. VAN VEEN, te *Aalburg* en *Heesbeen*. W. DE KAPPER, te *Hedel*. C. VAN WEZEL, te *Reeuwijk*. J. LEIJDS, te *Babijlonienbroek*.

Uit de drie eersten, is daarop beroepen, Ds. A. TREFFERS, Pred. te *Hellevoetsluis*, (die, volgens ingekomen berigt, na beraad bedankt heeft.)

LOON OP ZAND. Zie Junij 1828.

EINDHOVEN.

NUNEN, GERWEN EN WETTEN vakant. Zie Julij. 1828.

DREN-

DRENTHE.

ASSEN.

BEILEN vakant. Zie Aug. 1827

PEIZE staat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

GASSELTER NIEUWVEEN vakant. Zie Sept. 1828.

MEPPEL.

HOOGEVEEN, den 8sten Nov. 1828. Na gunstig verkregene handopening van zijne Excellentie, den Heere Staatsraad Directeur Generaal voor de *Zaken* der Hervormde Kerk enz ter vervulling der vakature eener tweede Predikantsplaats alhier, veroorzaakt door het overlijden van onzen waardigen, voor ons, helaas! te vroeg verstorvenen Ds. J. E. BÖTTICHIUS MEURS, is de Kerkeraad, met eene Commissie van elf Leden, uit deze Gemeente, op voordragt van Kerkvoogden, ingevolge het besluit van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, d. d. 29sten Mei j. l. No. 142, door het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, den 24sten Sept. j. l. benoemd, den 3den Oct. j. l. vergaderd geweest, en hebben te zamen het volgende een en twintigtal geformeerd:

DD. W. N. COENEN, Predd. te *Herveld*. H. J. VAN DER VEEN, te *Gorredijk*. A. J. HARTMAN, te *Gasselte*. J. P. RIEDEL, te *Eenrum*. A. P. W. NOORDINK, te *Oud Beijerland*. J. BREMER, te *Rheden*. C. ALBERTI, te *Ruinerwold*. H. G. M. AMSHOFF, te *Avereest*. J. P. AUWEN, te *Vrouwen Parochie*. D. BORGSTEIN, te *Bolswaard*. W. J. VAN LOENEN, te *Anlo*. S. J. DE JONGE, te *Wierum*. J. W. BECKING, te *Heeg*. W. MIDDELVELD, aan *de Lemmer*. D. A. DETMAR, te *Woerden*. P. A. J. MORREL, te *Hasselt*. P. T. SCHULTZ, te *Zwartsluis*. H. J. HATTINK, te *Rijssen*. W. G. VAN DEN BROEK, te *Hilversum*. B. MORRES, te *Nijkerk*. en A. SLOTHOUBER, te *Garderen*.

Den 13den der vorige maand zijn de twaalf eer-

eersten op het twaalftal, en den 17den daaraanvolgenden, de zes eerstgenoemden op het zestal gebragt, terwijl gisteren op het tweetal zijn geplaatst:

DD. COENEN en NOORDINK, respective Predikanten te *Herveld* en *Oud Beijerland*, welk tweetal dadelijk ten fine van Electie, aan de Wel Ed. Heeren, de Hoofd- en Mede-Directeuren der Algemeene Compagnie, alhier is ingezonden.

DIEVER, den 28sten October 1828. Ter vervulling van de vakature, veroorzaakt door het Emeritaat van Ds. P. B. PRINS, en voortdurende door het bedanken van Ds. H. J. STAVERMAN, Pred. te *Elspeet*, heeft de Kerkeraad, ingevolge de stemming van de daartoe Geregtigden, heden tot Leeraar van deze Gemeente beroepen, den Wel Eerw. Heer J. VAN VELZEN, Pred. op *'t Hoogeveen*, aan wien dan ook de beroepsbrief is toegezonden.

DIEVER, den 9den Nov. 1828. De Wel Eerw. zeer gel. Heer P. B. PRINS, Pred. alhier, door Z. M. den Koning, zoo als voorheen gemeld is, emeritus verklaard zijnde, met een pensioen, ingaande den 1sten Julij l. l. heeft heden afscheid gepredikt, en ons, naar aanleiding van *Hand.* XX: 31 en 32. den welmeenenden raad gegeven, om toch te waken en te gedenken, dat hij vier en veertig jaren lang bij nacht en dag, onophoudelijk een iegelijk onzer vermaand en onderwezen had. Biddende heeft hij ons voorts bevolen aan God en aan de leer van zijne genade.

God geve, dat wij zijnen laatsten raad bestendig mogen opvolgen. Hij vervulle zijnen biddenden wensch, en doe onzen achtingwaardigen grijsaard, na nog in den kring zijner geliefden, eene aangename rust, gedurende eenige jaren, gesmaakt te hebben, de vreugde des eeuwigen levens genieten, welke ons, die gelooven, verworven is, door onzen Zaligmaker en Heer!

HA-

HAVELTHE staat vakant te worden. Zie September 1828.

KOEVERDEN.

SCHOONBEEK, den 2den November. Ds. H. C. SCHOLTEN, van *Emmelenkamp*, in de Graafschap *Bentheim*, door Z. M. benoemd tot Predikant in deze Gemeente, is den 20sten Mei j. l., Kerkelijk beroepen, en het annus gratiae voor de Weduwe van Ds. H. F. GOSSELAAR, geëindigd zijnde, den 26sten October bevestigd, door den Consulent dezer Gemeente, Ds. C. N. LAMPING, Pred. te *Dalen*, predikende zijn Wel Eerw. bij deze gelegenheid over *Openb.* II: 2*a*. *Ik weet uwe werken.* De Bevestigde aanvaardde zijnen dienst onder ons, op heden, met eene Leerrede over 2 *Cor.* IV: 5. *Want wij prediken niet ons zelven, maar Christus Jezus den Heere* enz.

KOEVERDEN de jongste Predikantsplaats vakant. Zie October 1828.

WAALSCHE KERK.

'S GRAVENHAGE, den 18den November. In de gewone Najaars-Vergadering der Commissie tot de Zaken der Waalsche Kerken, zijn de Heeren J. H. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ en P. J. MARCUS, Litt. Hum. et S. S. Theol. Candidati te *Leijden*, na afgelegd Examen, tot de prediking van het Evangelie toegelaten, en onder het getal der Kandidaten tot de Heilige Dienst aangenomen.

VOORBURG vakant.

'S GRAVENHAGE vakant. Zie Julij 1828.

LIMBURG enz.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT. Hoogduitsche Gemeente vakant.

RE-

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

GOUDA, den 26sten October 1828. Heden hield de Wel Eerw. Heer D. VAN HINLOOPEN LABBERTON, van *Nieuwkoop* herwaarts beroepen, na verkregene goedkeuringen, zijne Intre-Leerrede met *Hand.* IV: 12. eerste gedeelte: *De zaligheid is in geen anderen.*

ROTTERDAM }
WADDINGSVEEN } vakant.

DOKKUM. Zie Oct. 1828.

NIEUWKOOP EN ZEVENHOVEN. Zie Oct. 1828.

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

NIJMEGEN, den 5den October. Heden maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. FELDHOFF, ons, aan het einde zijner leerrede bekend, dat zijn Wel Eerw. zich verpligt gevonden had, de op hem uitgebragte beroeping naar de Evangelisch Luthersche Gemeente te *Wupperfeld*, in het Koningrijk *Pruisſen*, aan te nemen. Zoo dat NIJMEGEN eerlang staat vakant te worden.

AMSTERDAM, den 24sten Oct. Op heden zijn door de Sijnodale Commissie der Evangelisch Luthersche Kerk, tot de predikdienst toegelaten: C. BAKKER, G. H. G. LAGERS en B. E. LANGENAAKEN.

PURMERENDE, den 4den Nov. Op den 7den September l. l. overleed alhier, in den ouderdom van 58 jaren, onze waardige Leeraar Ds. C. SWAAN, nalatende eene weduwe en eene dochter, met welke wij zijn verscheiden zeer betreuren, daar zij in hem eenen zorgenden man en vader, gelijk wij eenen onvermoeiden Herder en Leeraar missen.

De Hoog Eerw. Hooggel. Heer G. F. SARTORIUS, Predikant bij ons Kerkgenootschap te *Amsterdam*, en buitengewoon Hoogleeraar aan het Seminarium aldaar, ons op Zondag den 12den October l. l. door het waarnemen eener predikbeurt, ten hoogste verpligtende, gedacht, naar aanleiding van den door zijn Hoog Eerw. gekozenen tekst, *Joh.* XIV: 13. aan zijnen ontslapenen Ambtgenoot, onzen waardigen Leeraar, met al die liefde en belangstelling, welke de overledene zoo allezins waardig was.

Door betoonde blijken van belangstelling, aan de zijde der Gemeente, in den geregelden voortgang der bediening van het Predikambt in haar midden, ziet zich de Kerkeraad als nu reeds, ondanks het genot der lands toelage, gedurende het annus gratiae, door de weduwe, in staat gesteld, tot het vragen van handopening, ter vervulling der door het voornoemde sterfgeval ontstane vakature.

ZAANDAM, den 5den Nov. De Wel Eerw. Heer F. MICHELSEN, Predikant te *Dordrecht*, voor de op den 7den September l. l. op zijn Eerw uitgebragte beroeping, bij deze Gemeente bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, ter vervulling der alhier bestaande vakature, een tweetal geformeerd, bestaande uit de Wel Eerw. Heeren:

C. RICKEN en G. D. OTTO, respective Predikanten te *Zierikzee* en te *Bodegraven*.

Uit welk tweetal op den 20sten October l. l., ten overstaan van den Consulent, den Wel Eerw. Heer J. C. A. SANDER, Predikant te *Haarlem*, beroepen is de Wel Eerw. Heer C. RICKEN, die deze beroeping heeft aangenomen, onder inwachting der vereischte approbatiën, tot verkrijging van welke op heden, door den Kerkeraad, de noodige aanvrage verzonden wordt.

ZUTPHEN, den 6den Nov. Na dat onze, naar

ır de Gemeente van *Leijden* beroepen Leeraar, Wel Eerw. Heer H. J. MATTHES, in de avonddsdienstoefening op den 26sten Oct l. l. van ze Gemeente affcheid had genomen, met eene rrede over 1 *Cor*. XVI: 24 *Mijne liefde zij t u allen in Christus Jezus*, (bij welke geleıheid zijne Protestantfche Ambtgenooten hier ter le, alsmede eenige uit *Deventer* en ondereidene nabij gelegene dorpen, en eene groote aengevloeide menigte tegenwoordig waren,) is , na het verkrijgen der vereischte handopening het beroepen van eenen nieuwen Leeraar bij e Gemeente, op heden in eene groote Keraadsvergadering, onder voorzitting van den l Eerw. Heer S. GERRITS, Pred. te *Deventer*, Confulent, ter vervulling der vakature, gemaakt navolgende zestal, de Wel Eerw. Heeren:

A. KRAMER, Predd te *Wildervank* en *ndam*. P. J. ANDREAE, te *Doetinchem*. T. M. HE, te *Bergen op den Zoom*. J. C. KNACKRST, te *Doesburg*. J. A. MULLER, te *Kuilen-*. en B. LUBLINK WEDDIK, Proponent.

n daaruit dadelijk beroepen, de Wel Eerw. r I. A. KRAMER.

EIJDEN, den 9den Nov. Heden werd onze we Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. J. HES, des morgens onder ons bevestigd, door n buitengewonen Predikant, den Hoogleeraar EUWENHUIS, met eene leerrede over *Handel*. 13. De bevestigde hield des avonds zijne ige intrerede, naar aanleiding van *Hand*. V: Beide deze redevoeringen, werden met toelijke aanfpraken besloten.

NSCHOTERZIJL vakant.

DDELBURG vakant. Zie Oct. 1828.

HERSTELDE EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

AMSTERDAM. In de Boekzaal voor October l. l., in de opgave der namen van de geëxamineerde en tot Proponenten aangenomene Heeren, een abuis ingeslopen zijnde, worden die namen bij deze op nieuw opgegeven, te weten: A. J. H. REUS, H. KERKHOFF, H. JOOSTEN en H. J. SCHRÖDER.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

OLDENDORP. Onze beroeping van den Kandidaat B. KRUGER, is door het Koninklijk Consistorium reeds goedgekeurd, en staat alzoo zijn Wel Eerw. eerlang onder ons bevestigd te worden.

WEENER. Nadat de twee Heeren H. H. NESSE, Pred. te *Loga*, en J. EBELING, Pred te *Windesheim*, beide op de te voren gemelde gemelde nominatie aangevuld, ook alhier gepredikt hebben, is de laatstgemelde door ons beroepen; en hopen wij, dat dit door zijn Wel Eerw. zal worden aangenomen.

LARRELT. Nadat Ds. B. E. BOELMAN, Pred. in de *Nieuweschans*, voor onze beroeping bedankt had, is de nominatie aangevuld met den Kandidaat BOLMAN, en, nadat deze ook gepredikt heeft, is uit dezelve beroepen, de Wel Eerw. Heer H. STROMAN, Pred. te *Nuttermoer*.

OLDERSUM éene Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

KLEIN MIDLUM vakant. Zie Aug. 1828.

OL-

OLDENDORP. Zie Sept. 1828.
GREMERSUM vakant. Zie Oct. 1828.
JARSSUM vakant. Zie Oct. 1828.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELENKAMP staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

KONINGRIJK PRUISSEN.
EVANGELISCHE KERK.
KLEEVE.

KLEEVE vakant. Zie Nov. 1825.

BIJBEL-GENOOTSCHAPPEN.

ROTTERDAM, den 16den Oct. 1828. Heden avond ten zes ure heeft alhier, in de Groote Kerk der Nederduitsche Hervormde Gemeente, de Jaarlijdsche Algemeene Vergadering van de Rotterdamsche Afdeeling van het Nederlandsche Bijbel-Genootschap plaats gehad.

Het Verslag, aangaande de werkzaamheden van 't Genootschap in 't gemeen, en der Rotterdamsche Afdeeling in 't bijzonder, door eenen der Secretarissen gelezen zijnde, hield de Wel Eerw. en zeer gel. Heer H. OORT, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, en Mede-Bestuurder des Genootschaps, eene zeer gepaste Redevoering. Naar aanleiding van *Matth.* IV: 4a. 7a. en 10a. betoogde zijn Eerw. dat de H. Schrift daarom onder andere zoo gewigtig en aanprijzenswaardig is; dewijl zij met een beslissend gezag spreekt, volgens de woorden *daar is geschreven*; dewijl zij door haar eigen inhoud het misbruik

tegengaat, dat van haar gemaakt kan worden, volgens de woorden: *Daar is wederom geschreven*. En wijl zij de krachtigste wapenen aanbiedt ter verdediging der reine Goddelijke waarheid, tegen ingeslopene dwalingen, schoonschijnende redeneringen, en verleidingen tot zonde, volgens de woorden: *Ga weg satan! want daar staat geschreven.*

Het een en ander werd afgewisseld met het aanheffen van, op dit Bijbelfeest toepasselijke Gezangen, uit onderscheidene Bundels gekozen, en door den Voorganger met dankzegging en gebed tot God besloten.

Deze plegtigheid is tot algemeen genoegen en stichting afgeloopen, terwijl de talrijkheid der vergadering, de stille aandacht, en de ingezamelde liefdegiften ten bewijs verstrekten, van *veler* belangstelling in de zaak der Bijbelverspreiding.

ZAANDAM, den 30sten October. Heden avond werd alhier, in de Kerk der Hervormden aan de westzijde, het openlijk verslag van het Bijbel-Genootschap, op eene plegtige wijze gedaan, ter bijwoning van hetwelk de Leden in 't bijzonder vooraf waren uitgenoodigd. Een der Directeuren van deze afdeeling, de Wel Eerw. Heer G. TER WEEME, sprak bij die gelegenheid eene doelmatige Godsdienstige rede uit, ter gepaste aanprijzing der verspreiding van het Goddelijk woord, vooral ook onder die volken, welke nog in de duisternis verkeeren, en tot aanmoediging, om, ter bevordering daarvan, vooral Christelijk mede te werken. Deze plegtigheid werd ook door het aanheffen van wel gekozene Psalmen en Gezangen afgewisseld, en zal, hopen wij, hebben medegewerkt, om den heiligen ijver alhier aan te vuren.

BE-

BERIGTEN.

Bij het Klasſikaal Beſtuur van *Alkmaar*, is nog voor de noodlijdende Kerken enz. ingekomen:

Van *Wieringerwaard*,	. .	*f* 4 : 15⁵
— *Huisduinen*,	. . .	- 2 : 50
— *Hippolijtushoef*,	. .	- 2 : 35
— *Oosterland*,	. . .	- 1 : 10

De Scriba en Quaestor van het
Klasſikaal Beſtuur voornoemd,
H. E. VINKE.

De Quaestor van de Weduwenbeurs der Claſſis van *Utrecht*, herinnert bij deze aan de Leden in- en buiten de Claſſis, dat zij, volgens de Wet, verpligt zijn de Contributie Gelden, voor dit loopende Jaar, *franko* aan hem te bezorgen, voor of uiterlijk op den 31ſten Dec. 1828.

Utrecht,
den 14den October 1828. S. VAN BEUNINGEN.

De Quaestor van het Klasſikaal Beſtuur van *Deventer*, heeft, in den loop van dit Jaar, ten behoeve van het Fonds, voor noodlijdende Kerken en Perſonen, ontvangen:

Van de Gem. van *Weerzelo*,	over 1827.	*f*	3 : 45
——— ——— *Almelo*,	—— 1828.	-	53 : 05
——— ——— *Deventer*,	. . .	-	89 : 95
——— ——— *Markelo*,	. . .	-	4 : —
——— ——— *Holter*,	. .	-	2 : 75
——— ——— *Enter*,	. .	-	2 : 50
——— ——— *Ootmarſum*,	. .	-	14 : —

Transporteeren *f* 169 : 70

	Per Transport	*f* 169 : 70
Van de Gem. van *Weerzelo*,	. . -	8 : 82[1]
——— ——— *Denekamp*,	. -	5 : 20
——— ——— *Borne*,	. . -	2 : 60
——— ——— *Goor*,	. . -	13 : 40
——— ——— *Diepenheim*,	. -	7 : 75
——— ——— *Oldenzaal*,	. -	7 : —
——— ——— *Haaksbergen*,	. -	4 : —
——— ——— *Diepenveen*,	. -	3 : 85
——— ——— *Rijssen*,	. . -	22 : 01
——— ——— *Wesepe*,	. . -	7 : 65
——— ——— *Olst*,	. . -	12 : 65
——— ——— *Bathmen*,	. . -	7 : 40
——— ——— *Losser*,	. . -	2 : 90
——— ——— *Vriezenveen*,	. -	16 : 70
——— ——— *Delden*,	. . -	27 : 02
——— ——— *Enschedé*,	. . -	17 : —
——— ——— *Hengelo*,	. . -	4 : 50
——— ——— *Wierden*,	. . -	3 : —
		f 342 : 55[5]

En verzoekt, dat hem de bovengemelde *bijdragen* voortaan op den bepaalden tijd, vrachtvrij overgemaakt worden, uiterlijk voor den den 15den Mei.

Deventer,
den 12den Nov. 1828. P. C. MOLHUIZEN.

LETTER-NIEUWS.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, wordt uitgegeven en is alom verzonden:

Het Godsrijk op aarde, van het begin der wereld tot de vestiging en uitbreiding der Christelijke Kerk; verklaard naar den inhoud en het heilrijk doel des Bijbels, door J. T. VOIGTLÄNDER, Predikant te *Koningsbrug*, uit het Hoogduitsch vertaald, door H. RIETVELD, Predikant bij de Hervormde Gemeente te *Amsterdam*, in 2 deelen, gr. 8vo. nieuwe uitgave, waarvan de inhoud is:

Eer-

Eerste Deel; *Het Mozaisch tijdperk* I. De oudste geschiedenis. II. Het tijdperk der Aartsvaderen. III en IV. De vorming en bloei der Joodsche Natie. V. Verval en ondergang van den Joodschen Staat VI. De herstelling der Joodsche Natie. Tweede Deel, *Het Evangelisch tijdperk*, I. De geboorte en opvoeding van JEZUS. II. Het leven en de werkzaamheid van JEZUS in het openbaar. III. Het begin van JEZUS Leeraarsambt. IV. Het plan van het Godsrijk. V. De middelen om het plan van het rijk van God uit te voeren. VI De uitwerkselen van JEZUS leer. VII. Het einde van JEZUS openbaar leven. VIII en IX Het lijden en sterven, opstanding en hemelvaart van JEZUS. *Het Apostolisch tijdperk*, I. De vestiging, de uitbreiding en verdere voltooijing der Christelijke Kerk, de prijs is *f* 4 : 50.

De Boekhandelaars A. J. van den Sigtenhorst en G. Ipma, te *Deventer* en *Franeker*, hebben aan hunne Correspondenten afgezonden: Het derde deel van de verbeterde druk van REINHARD, *Zamenstel der Christelijke Zedekunde*. De inteekening op de onuitgegeven deelen, blijft open, tot dat het werk zal kompleet zijn, doch is gesloten ten aanzien van die deelen, welke bij de eventuele inteekening reeds het licht zien.

Bij den Boekhandelaar A. J. van den Sigtenhorst, te *Deventer* en alom, wordt tot den 1sten Januarij 1829. ingeteekend op eene nieuwe verbeterde uitgave van het beroemde werk: *Leer, Daden en Lotgevallen van onzen Heer*, uit verschillende oogpunten beschouwd en opgehelderd door J. J. HESZ, in drie deelen, gr. 8vo. met eene kaart, op goed drukmediaan, waarvan de prijs is, bij inteekening *f* 7 : 50. voor ieder deel, buiten inteekening wordt de prijs met 80 Cents het deel, of voor het gansche werk met *f* 2 : 40. verhoogd.

Bij J. Römelingh, te *Groningen*, is uitgegeven, en mede bij W. Brave, Jr. te *Amsterdam*, en alom te bekomen:

I. W. G. REDDINGIUS, *Bijbelsche Geschiedenissen en Karakters*, tot een Godsdienstig Leesboek behandeld, eerste stuk, a *f* 1 : 80.

II. *Bibliotheek van Hoogduitsche Kanselwelsprekendheid*, eerste deel, a *f* 2 : 20. Deze Bibliotheek bevat een keur Leerredenen van de beroemdste Hoogduitsche Redenaars.

III. C. G. SALTZMANN, *Christelijk Huisboek*, of Re-

De achtste druk van [illegible] Godsdienst, naar [illegible] door [illegible] [illegible] thans de pers, bij [illegible] te Groningen, [illegible] geworden.

Bij de Boekverkoopers [illegible] *dam*, is van de pers [illegible]

Een tweede druk der [illegible] der bij aanvankelijken, [illegible] werd, en tot stichting [illegible] deeltig werk: *De G[illegible] Christelijke Zeevaart*, [illegible] behelzende vijf en twintig [illegible] Bijschriften, waarbij Gebeden [illegible] gen., zijnde deze druk vermeerderd [illegible] *ter bevordering van het* [illegible] J. G. [illegible], de [illegible] in schapenleer gebonden *f* 1: [illegible]

De Handleiding des [illegible] gen, à 20 Cents. en bij [illegible] len of Bijbel-Genootschappen, [illegible]

Bij A. B. Saakes, Boekverkooper [illegible] te *Amsterdam*, is heden [illegible]

Brief aan mijne kinderen, [illegible] de ware Christelijke Godsdienst, [illegible] mij genoopt hebben om uit de R[illegible] geboren werd, tot de Protestant[illegible] ik hoop te sterven. Door [illegible] te *Montelgut*, in *Frankrijk*, [illegible] uit het Fransch vertaald. Dit Werk [illegible] helder geschreven, dat vaderlijk, [illegible] Roomschgezinde en onverschillig [illegible] waarheid, die naar de gelukzaligheid [illegible] terwijl het eenvoudige Protestant[illegible] de Priesteremakerij van het [illegible] zonder nut en stichting zal wel [illegible] de prijs is 60 Cents. — Ook [illegible] sterk verkochte *Christelijke G[illegible]* Roomschen Pastoor HENHÖFER, die [illegible] zijner Gemeente uit de Roomsche [illegible] is overgegaan, à *f* 1: 80.

als te voren f 2: — en

afzonderlijk te bekomen Godshuizen, Scholen Cents.

... is van de pers ... gezonden:

... op de Eeuwigheid; ... Christelijk Geloof ... met gegraveerde titel ... rubrieken: 1. Het ... Eeuwigheid. 2. Behoedzaamheid ... onze beperkte kennis ... van des Christens ... 5. Naauwe zamenhang ... Des Christens over- ... Leven. 7. Staat der ... in de Eeuwigheid. ... Ligchaams, voor een ... Zaligen in de Eeuwigheid ... geen lijden zijn. ... Werken in de ... Kennis in de Eeuwigheid ... in het Eeuwige ... der zaligen in ... zaligheid in het ge... des eeuwigen Le... 17. Gods na... Leven. 18. Trap ... Leven. 19. De groo... Leven. 20. Duurza... voor de Hoop en het

... van de Pers gekomen ...:

... Tafereelen, ... wijsheid en liefde in ... te doen opmerken. ..., op gr. 8vo. post,

... Gedichtjes uit de ... op de Buitenverblijven,

devoeringen over Godsdienst en Zedeleer, tegen ongeloof en bijgeloof, dweeperij en huichelarij, tweede deel, *f* 1: 80.

De werken van SALTZMANN zijn genoeg bekend, om verder eenige aanprijzing benoodigd te hebben, de prijs van het eerste deel is *f* 1: 50.

IV. H. F. A. SASSE, *Gedachten over de Natuur en behandeling der Ziekte*, welke gedurende de jaren 1826—1828. te *Groningen* geheerscht heeft, 75 Cents.

Nog is bij bovengemelden te bekomen:

J. H. B DRAESEKE, *Geloof, Liefde en Hoop.* Een Handboek voor jonge vrienden en vriendinnen van JEZUS. Uit het Hoogduitsch vertaald door C. VAN EPEN, thans Leeraar der Hervormden te *Maastricht*, *f* 2: 20.

D. BOGUE, *Proeve over het Goddelijk gezag van het Nieuwe Testament.* Vrij uit het Engelsch vertaald en met eenige bijvoegsels vermeerderd, door G. J. F. CRAMER VON BAUMGARTEN, met eene Voorrede van Prof. H. MUNTINGHE, 2 stukken, *f* 3: —

R. RODENBURG, *Verhandeling over de Assyrische, Babylonische, Medische en Perzische Rijken*, dienende ter nadere opheldering der latere geschiedenis van *Israël* en *Juda*, *f* 1: 80.

J. M. SAILER, op welk eene wijze behooren aankomelingen op de Hoogeschool hunne Akademische Studie in te rigten? — Twee Voorlezingen voor oude en jonge Studenten. Uit het Hoogduitsch, met eene Voorrede van den Hoogleeraar H. MUNTINGHE, 40 Cents.

— — ——— *Christelijke voorstellen over de vereeniging van den mensch met God*, 80 Cents.

J. J. F. SCHMID, *Kort begrip der Christelijke Kerkgeschiedenis*, voor volk en jeugd, vervolgd tot op den tegenwoordigen tijd, door A. IJPEIJ, derde vermeerderde en verbeterde uitgave, 2 deelen, *f* 4: 30.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en verzonden:

Een tweede druk der verbeterde uitgave, van het, bijzonder bij zeevarenden met lof bekend, op hoog gezag ingevoerd, en met stichting meer dan eene eeuw gebruikt godsdienstig werk: *De Godvreezende Zeeman* of *Nieuwe Christelijke Zeevaart*, door N. S VAN LEEUWAARDEN; behelzende vijf en twintig verklaringen van toepasselijke Bijbelteksten, waarbij Gebeden, Dankzeggingen en Gezangen, zijnde deze druk vermeerderd met eene *Handleiding ter bevordering van het nuttig lezen des Bijbels*, naar

J.

J. C. ROSENMÜLLER, de prijs is als te voren *f* 2 : — en in schapenleer gebonden *f* 2 : 25.

De Handleiding des Bijbels is afzonderlijk te bekomen, à 20 Cents. en bij getallen voor Godshuizen, Scholen of Bijbel-Genootschappen, à 15 Cents.

Bij de Erven F. Bohn, te *Haarlem*, is van de pers gekomen en alom verzonden:

B. VERWEIJ, *Hoop en Uitzigt op de Eeuwigheid; Beschouwingen tot versterking van Christelijk Geloof en Godsvrucht.* Dit werk versierd met gegraveerde titel en vignet, is verdeeld in de volgende rubrieken: 1. Het Gewigt van de Beschouwing der Eeuwigheid. 2. Behoedzaamheid bij die Beschouwing. 3. Onze beperkte kennis van de Eeuwigheid. 4. De zekerheid van des Christens Hoop en Uitzigt op de Eeuwigheid. 5. Naauwe zamenhang van den Tijd met de Eeuwigheid. 6 Des Christens overgang uit het aardsche in het Eeuwige Leven. 7. Staat der afgescheidene Zielen, na den Dood, in de Eeuwigheid. 8. De heerlijke vernieuwing des Ligchaams, voor een eeuwig Leven. 9. Verblijfplaats der Zaligen in de Eeuwigheid 10. In de Eeuwigheid zal geen lijden zijn. 11. De zalige gevolgen der godvruchtige Werken in de Eeuwigheid 12. Verhoogde en heldere kennis in de Eeuwigheid 13. Zuivere heiligheid en deugd in het Eeuwige Leven. 14. De hereeniging en verkeering der zaligen in het Eeuwige Leven. 15. De eeuwige zaligheid in het gezelschap der Engelen. 16 De zaligheid des eeuwigen Levens, in het gezelschap van den Verlosser. 17. Gods nabijheid voor de zaligen in het eeuwige Leven. 18. Trap en mate der zaligheid in het eeuwige Leven. 19. De groote schare der zaligen in het eeuwige Leven. 20. Duurzame hulde aan God en den Verlosser voor de Hoop en het Uitzigt op de Eeuwigheid.

Bij G. Portielje, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. P. MOENS, *Merkwaardige Bijbelsche Tafereelen*, om de meer gevorderde jeugd, Gods wijsheid en liefde in het bestuur der menschelijke lotgevallen te doen opmerken. Met fraaije platen en gegraveerde titel, op gr. 8vo. post, netjes gecartonneerd, à *f* 2 : 40.

H. J. HAZEU CZN., *Onderwijzende Gedichtjes uit de Natuur ontleend, voor Kinderen op de Buitenverblijven,*

ven, met 29 fraai in het koper gegraveerde afbeeldingen; in Cartonnen band, à *f* 1 : 25.

Bovenstaande werkjes, worden met goed succes gedebiteerd.

III. B. VERWEIJ, *Gedenk te Sterven*, Overdenkingen tot nuttige herinnering en Christelijke voorbereiding van den Dood. In gr. 8vo. met gegraveerde titel en vignet van VELIJN, à *f* 2 : 30. *Inhoud der Overdenkingen:* 1. De zekerheid van het Sterven; 2. De onzekerheid der Doodsure; 3. Het gedurig levensgevaar; 4. Mogelijke nabijheid van den Dood; 5. Onvermijdbaar geweld des Doods; 6. Het gebruik des levens, bij het uitzigt van Sterven; 7. Genot van het leven, onder het uitzigt van Sterven; 8 De goede verwachting in het Sterven

IV. B VERWEIJ, *Godsdienstig Jaarboekje*, voor bijzondere en huisselijke stichting, in twee stukken kompleet. In gr. 12mo. met gegraveerde titels en vignetten van SANUS. In nette Cartonnen band, à *f* 4 : — Onder de Hoofdrubrieken, I. Korte opwekkingen voor onbepaalde tijden. II. Gebeden en alleenspraken voor bijzondere tijden III. Woorden uit het hart en tot het hart. IV. Opwekkingen bij huisselijken aangelegenheden, vind men 121 diverse *Stukjes tot* stichting, waar van eenige dezelver inhoud hier volgen.

Heer! leer ons bidden Warm gevoel voor onzen Heere JEZUS CHRISTUS. Blijmoedige oogopslag in het toekomende. Te vredenheid met onzen Stand. De genade Gods. Strijd tegen schadelijke driften Het is niet ligt onzen pligt te vervullen. Waarde eener menschelijke ziel. Zalige uren voor het hart. Godsdienst een heiligdom voor allen. Volhardt in den Gebede. Het huis en de Wereld. De Huisvader des morgens Troost voor bedroefde Ouders. Troostbrief aan een jonge Weduwe. Niet hopeloos treuren bij den dood der onzen. De Eeuwigheid. De wisseling des levens in derzelver gewigt voor hetzelve Ik word van de mijnen gekend. Zelf beproeving. Een blik op de geschiedenis van ons leven. Vreugde welke niemand van ons nemen kan. Vrede Gods in het huisgezin Huisselijke Gebeden bij alle gelegenheden. In Krankheid. Geboorte. Doop. Huwelijk. Aan zwaarmoedigen. Doodsbeschouwing. Uitboezeming van eene hard beproefde, gaande van een Doodbed naar dat eenes Kranken. Aandenken aan afgestorvenen, op het einde des jaars. Op den laatsten dag des jaars. Nieuwjaars Morgen. Morgen gebed van eenen Lijder. Morgen- en Avondgebeden. Gebeden op Goeden Vrijdag. Bij het Kers-, Paasch-, Hemelvaart-, Pinksterfeest, en andere Feestvierenden gelegenheden. Van dit nuttige en huisselijk geluk bevorderend werkje, zijn nog maar weinige kom-

plee-

plaate voorhanden. — Afzonderlijke Tweede stukjes, zijn apart te bekomen, daar ieder Stukje op zich zelve kompleet is, en dus welvoegelijk als geschenk kan dienen.

Bij A B Saakes, Boekverkooper, op 't Rok-in, No. 178, te *Amsterdam*, is heden gedrukt en alom verzonden:

Eenige *Leerstukken*, voorgedragen naar het Oud en Oorspronkelijk begrip der Hervormde Kerk. Door eenen beminnaar der Oude, wel voorgestelde waarheid, 1ste stuk. Er is geen twijfel, of dit boek zal, hoe meer het bekend wordt, vele lezers vinden, daar in hetzelve de waarheden, welke de Hervormde Kerk oorspronkelijk beleed en steeds beleden heeft, in derzelver eigen en belangrijk licht, uit de schriften der Hervormers zelve, worden voorgedragen en beredeneerd; ten einde daardoor in staat gesteld te worden, om te zien wat eigenlijk Oud en Echt Gereformeerd is. Men kan dus opmaken, dat dit boek allervoortreffelijkst is, en velen tot nadenken moet brengen, om er voor zich zelve wezenlijk voordeel mede te doen. De prijs is ƒ 1 : 90. Het 2de en laatste stuk is ter perse.

Bij W. Brave, Jr. te *Amsterdam*, is onlangs uitgegeven en alom verzonden:

B. G. VAN DER ESS, Leerrede ter Godsdienstige viering van den Verjaardag van Z. M. den Koning der Nederlanden, uitgesproken den 24 Augustus 1828. à 40 Cents.

Mede is bij denzelven, zoo lang de geringe voorraad strekt, verkrijgbaar:

J. H. KROM, *Johannes de Dooper*, een Leesboek voor den tegenwoordigen tijd, 2 stukken in gr. 8vo. ƒ 2 : 50.

J. H. den Ouden, Boekverkooper te *Amsterdam*, geeft uit en heeft alom verzonden:

I. D. A. DETMAR, Predikant te *Woerden*, *de beproefde Godsvrucht van eenige Bijbelheiligen des Ouden Testaments*, 3 deelen ƒ 1 : 80.

Inhoud der 3 deelen: Abel en zijn Offer, Henochs wandel met God; Noachs Godsvrucht, Abraham op Morija, Izaak biddende in het Veld, Jacob wandelende met God, Josephs vrees voor God, Mozes bij het brandende Braambosch,

bosch, Samuel op het gebed Geschonken, Elias op den berg Carmel, De weenende Hiskia, Manasse bekeerd, Ezra voor Gods aangezigt, Nehemia's vertrouwen, Mordachai, Jobs lijdzame onderwerping, Davids strijd met Goliath, Davids Godsvrucht.

2. D. A. DETMAR, Gods genade aan een zondaar verheerlijkt, of verhaal van zijne eerste levensjaren, bekeering in zijn jeugd, geloovige omhelzing van Jezus. Dagelijks levens in hem enz. enz., *f* —:80.

3. ——————— Eenige brieven over de krachtdadige teregtbrenging van eenen zondaar, en een gesprek tusschen eene Godvruchtige moeder en hare dochter, *f* —:40.

4. ——————— de opregte en standvastige keus van Ruth, *f* —:35.

5. Uren der Eenzaamheid tot opwekking in eenzame oogenblikken. Inhoud: Moet men de eenzaamheid zoeken? Aan de eenzaamheid, Er zijn twee wegen om tot God te naderen. Viering van het Paaschfeest, Het feest der Hemelvaart, De tijd gaat voorbij, Onze bestemming in deze aarde niet, Het Nieuwejaar, Troost, De Godsdienst, *Een Psalm*, Afscheid, enz. *f* —:90.

Bij ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, zijn de volgende geschenken voor de jeugd te bekomen:

I. Ereprijs voor de jeugd, ter bevordering van vlijt, deugd en kennis, door P. P. WILMSEN. met vignet en platen, op post formaat, *f* 1:80.

II. Schoonheden uit de Nederlandsche Dichters der 17, 18 en 19 eeuw, voor mijne jeugdige landgenooten, door G. ENGELBERTS GERRITS, 2 deelen compleet, *f* 3:—

III. Palmbladen, of Oostersche vertellingen voor de jeugd, door HERDER LIEBESKIND en KRUMMACHER, derde druk met 8 platen, *f* 2:—

IV. Het leven, de bedrijven en lotgevallen van WILLEM DEN EERSTEN, Prins van Oranje, door G. ENGELBERTS GERRITS, met portret en platen, *f* 1:80.

V. H. C. SCHMID, de Kersavond, een verhaal voor kinderen, met platen, 90 Cent.

VI. ——— de waarde der kleinigheden, of zedelijke verhalen voor de jeugd, met platen, *f* 1:50.

VII. De Tweeling-Zusters of de voordeelen van de Godsdienst, naar het engelsch van Miss SANDHAM, door A. M. MOENS, tweede druk met 4 platen, *f* 2:20.

VIII.

VIII. De Meisjesjaren van SOFIA WALTER, een zedelijk verhaal voor meisjes, met platen, *f* 1 : 50.

IX. Legaat aan HELENA, van haren Vader G. F. NIEMEIJER, met platen, tweede druk, *f* 1 : 80.

X. P. MOENS, de kleine WILLEM, *f* 1 : 25. met platen.

XI. ——— de dankbare WILLEM, *f* 1 : 25. met pl.

XII. ——— Gedichtjes en nuttige gesprekken, met platen, *f* 1 : 25.

XIII. ——— klein geschenk met platen, à 60 Cent.

XIV. ——— en W. H. WARNSINCK, BZ. 's Menschen begin, midden en einde, met 26 platen, *f* 1 : 80.

XV. J. HAZEU, Kinderspelen met platen, 70 Cent.

XVI KAMPE, nuttig en leerzaam onderhoud voor de jeugd, met platen, tweede druk, 70 Cents.

XVII. —— Robinson Crusoë, tweede druk met platen, *f* 2 : 50.

XVIII. LOHR, kleinigheden voor kinderen, met platen in carton, *f* 2 : — hetzelfde werkje met gecouleurde platen. *f* 2 : 60.

XIX. FERDINAND DULDER, een geschenk voor kinderen met platen, *f* 1 : 50.

XX. ALWIN en THEODOOR, met platen, 2de druk, *f* 1 : 50.

XXI. JULIUS of de naarstige jongeling, met platen, *f* 1 : 50.

XXII. PIETER of de gevolgen der onkunde met platen, *f* 1 : 50.

XXIII. Volksliedjes, met 24 platen, in carton, *f* 2 : 80.

XXIV. PAMELA, CLARISSE en GRANDISON, verkort met platen, *f* 2 : 20.

XXV. Vaderlandsche Kindervreugd, met platen, *f* — : 60.

Bij J. Oomkens, te *Groningen*, is gedrukt, mede te bekomen bij P. Meijer Warnars en W. Brave, Jr. te *Amsterdam*, en verder alom:

Mr. H. NIENHUIS, *Handleiding bij Akademische Voorlezingen*, over het hedendaagsch burgerlijk regt, eerste stuk, tweede druk, *f* 1 : 50.

Mr. B. H. LULOFS, *Gedenkrede* op wijlen HENRI DANIEL GUYOT, met zijn Hooggel. afbeelding, *f* 1 : 25.

H. C. VAN HALL, *Verhandeling over de Henningsmolen in Nederland*, en eene aanwijzing van haar nut in den Landbouw en andere bedrijven, 60 Cents.

Mr. A. L. WICHERS en G. KUIJPER, *Beknopte beschrijving* van Werktuigen ter Verificatie van Inhoudsmaten voor drooge waren, en proefnemingen, ter vinding van een ge-

 schikt

schikt mengsel van tin voor Vochtmaten, met platen tweede druk, 50 Cents.

Verslag van de, in het jaar 1826. te *Groningen*, waargenomene ziekte, gegeven door de Plaatselijke Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt aan de Regering der Stad, met Aanteekeningen en Tabellen van de Ed. Achtbare Heeren Burgemeester en Wethouderen der Stad *Groningen*, *f* 1 : 80.

Verslag van de Commissie tot ondersteuning van Persoonen of Huisgezinnen, ten gevolge der heerschende ziekte onvermogend zijnde, en welke door geene Diaconie bedeeld worden, te *Groningen*, *f* 1 : [illegible]

Gedachten van JAN DE SCHREEUWER, over het hooger Onderwijs, 50 Cents.

Eerstelingen, door [illegible] *f* [illegible]

L. KROLL, *Gezangen* ten dienste der Scholen, gesteld op de onderscheidene zangwijzen der Evangelische Gezangen, 30 Cents.

Bij den Boekhandelaar en Boekdrukker J. C. van Kesteren, op 't Rok-in No. 157. te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en alom verzonden:

I. *Nieuwe keur van nuttige en aangename Mengelingen*, jaargang voor 1828. No. 6. 60 Cents.

Waarmede de eerste jaargang dezer Nieuwe Keur weder kompleet is.

II. *Nieuwe keur van nuttige en aangename Mengelingen*, jaargang voor 1828. kompleet, met gegraveerden titel en vignet, *f* 3 : 60.

III. *Geschiedenis van de wording en vordering der Leerlooijerij van* [illegible] STOMPFF, te *Haarlem*, door J. A. STOMPFF, één deeltje kompleet, *f* 1 : 80.

IV. *De tegenwoordige oorlog tusschen Rusland en Turkijen*, op eene Staatkundige, Krijgskundige en Zedekundige wijze beschouwd; en de gevolgen, welke men thans reeds met zekerheid daaruit kan afleiden, 50 Cents.

Deze in dit tijdvak hoogst belangrijke Brochure, kan niet anders dan welkom zijn.

Nieuw-

Nieuwste Werken van Sir WALTER SCOTT, van de Pers gekomen, bij de Gebroeders Diederiks, te *Amsterdam*.

I. *St. Valentijns dag, of het schoone Meisje van Pertz.* Uit het Engelsch. Eerste Deel, met fraai vignet, In gr. 8vo. *f* 3 : 60.

NB. Het tweede en laatste Deel volgt binnen kort.

II. *Kronijken van de Kanonikspoort.* Uit het Engelsch in twee deelen kompleet, bevattende: *De Hooglandsche Weduwe. De twee Ossendrijvers, De Chirurgijns Dochter.*

Bovenstaande zijn de beide laatste werken van den beroemden Sir WALTER SCOTT, en alom met ongemeene belangstelling ontvangen.

Bovengenoemde Uitgevers blijven wijders met succes debiteren de volgende klassieke werken:

1. *Dichterlijke Werken* van JACOB CATS, in één boekdeel, in supra roijaal octavo velin papier, met het portret, Handteekening, Zegel en levensschets des Dichters, Voorberigt en aanteekeningen van P. G. WITSEN GEYSBEEK. De prijs in Cartonnenband *f* 9 : 50.

Hetzelfde werk in twee banden, *f* 10 : —

2. *De IJstroom*, door JOANNES ANTONIDES, met ophelderende, Kritische, Philologische en Historische Aanteekeningen van P. G. WITSEN GEYSBEEK, sierlijk gedrukt op postpapier, met gegraveerden titel, zinnebeeldig vignet en het portret des Dichters, prijs tot het einde dezes jaars *f* 1 : 25, na 1 Januarij 1829 *f* 1 : 50.

3. *Lof der Zotheid*, door ERASMUS, Ironisch Comisch Hekelschrift, uit het Latijn vertaald en met aanteekeningen, door P. G. WITSEN GEYSBEEK, op velin papier, in klein zakformaat, 90 Cents.

4. Hetzelfde Werkje, in het Fransch, door C. H. DE [illegible], in 8vo. velin papier, 90 Cents.

Fondsartikelen van G. J. A. Beijerinck, Boekverkooper, op den Nieuwendijk, No. 19 te *Amsterdam*, welke zeer geschikt zijn voor St. Nikolaas- en Nieuwjaars Geschenken, en in alle Boekwinkels kunnen aangekocht worden.

I. *Almanak voor het Schoone en Goede*, voor 1829, onder opzigt van H. SWART, met Dichtstukjes van de Heeren V. D. AA, BOXMAN, V. D. BROEK, V. OOSTERWIJK BRUIJN, TEN BRUGGENCATE, V. DAM VAN ISSELT, V. LOOHEM, MARONIER, H. MEIJER, JR., POTGIETER, SCHOLL VAN EGMOND, SIFFLÉ, STARING VAN DEN WILDENBORCH, SPANDAW, TOLLENS, V. WALRÉ, YNTEMA en meer anderen; voorzien met het Portret van Prof. GUIJOT, en Teekeningen van de Kunstschilders J. A. KRUSEMAN en DOUWE DE HOOP, in plaat gebragt door onzen beroemden VELIJN. In carton, verguld op snee en koker *f* 1 : 80.

II. *Almanak voor de Jeugd*, voor 1829, door en onder opzigt van Mevr. A. B. V. MEERTEN, geb. SCHILPEROORT, inhoudende: Leerzame Verhalen en Dichtstukjes, versierd met 12 plaatjes en een muzijkstukje, 90 Cents. Hetzelve met gekleurde plaatjes, in carton en koker, *f* 1 : 30.

III. Merkwaardigheden uit elk land van Europa, voor hen die, tot eene leerzame uitspanning, in het hoekje van den haard, door vreemde landen willen reizen. Naar de 8ste engelsche uitgave van ISAAK TAYLOR, voor Nederlanders bewerkt, door J. OLIVIER, Jz. in 12vo. met 84 vignetten en een kaartje, *f* 3 : —

IV. Merkwaardigheden uit alle bekende landen van *Afrika*, door dezelfden, in 12vo. met 84 vignetten en een kaartje, *f* 3 : —

Zijnde tevens een vervolg op de merkwaardigheden uit Europa, terwijl de stukjes over *Azia* en *Amerika*, eerlang volgen.

V. De Kermiswandeling, door Mevr. A. B. V. MEERTEN, geb. SCHILPEROORT, met 20 plaatjes, 90 Cents, en gekleurd in cartonnen band, *f* 1 : 30.

VI. WILLEM, KAREL en BETJE, een verhaal, waaruit de kinderen een nuttig gebruik van het geld kunnen leeren, door dezelfde; met 16 plaatjes, 2de druk, 55 Cents, en gekleurd 70 Cents.

VII. Lees- en Prentenboekje, voor kinderen, van 6 tot 8 jaren, door dezelfde; met 15 plaatjes, 75 Cents, en gekleurd, in cartonnen band *f* 1 : —

VIII. Jufvrouw VROOMHART's Vertellingen voor de jeugd, door

door dezelfde; met 22 plaatjes, tweede druk, *f* 1 : — en gekleurd, in cartonnen band *f* 1 : 30.

IX. De blinde Landman en zijne kinderen, door dezelfde; in 8vo. met een plaat, 90 Cents.

X. KEETJE en FRITS, of de kleine Wandelaars, door dezelfde; met 6 plaatjes, tweede druk, 60 Cents, en gekleurd 70 Cents.

XI. De Moederlooze MARIA, door dezelfde; met 6 plaatjes, tweede druk, 60 Cents, en gekleurd 70 Cents.

XII. De kleine Veerman, door dezelfde; met 6 plaatjes; 60 Cents, en gekleurd 70 Cents.

XIII. Het uitstapje naar de Oude ANNA, door dezelfde, met 6 plaatjes, 60 Cents, en gekleurd 70 Cents.

XIV. Gedichtjes voor kinderen, door FRANCYNTJE DE BOER, tweede druk, met vignet, 60 Cents, en met 6 plaatjes, in carton *f* 1 : 20.

XV. Zedelijke, nuttige en leerzame Verhalen, Voorbeelden en Gedichtjes, voor kinderen, met 6 plaatjes, 3de druk, 40 Cents.

XVI. De ongelukkige EDUARD, of het Doofstommen-gesticht, van Miss SANDHAM, (Schrijfster van de Tweelingzusters,) met platen, 70 Cents.

XVII. Vertellingjes, in verzen, geëvenredigd naar de begrippen van kinderen van 4 tot 8 jaren; versierd met 30 plaatjes, door A. W. ENGELEN, 60 Cents.

XVIII. Prentenboekje voor kleine kinderen, voorstellende de geschiedenis van de oude Vrouw en hare Bigge. Opgehelderd door 17 plaatjes, 65 Cents, en gekleurd 85 Cents.

XIX. Prentgeschenk voor de jeugd, om het A-B al spelende te leeren, bestaande in 26 plaatjes, 80 Cents, en gekleurd *f* 1 : —

XX. Prentgeschenk voor kleine kinderen, om de Getallen al spelende te leeren, bestaande in 16 plaatjes, 40 Cents.

DRUKFEILEN.

In de Boekzaal voor October 1828. bladz. 605. reg. 6. van onderen, enz. staat:

III. *Schoonheden*, enz. 2 deelen, compleet, *f* 2 : — moet zijn *f* 3 : —

IV. J. G. SOMMEN, moet zijn: J. G. SOMMER.

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor DECEMBER 1828.

Te AMSTERDAM, bij

DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,

op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en de Bergstraat, N°. 320.

M D C C C X X V I I I.

De Prijs is 30 Cents.

BOEKBESCHOUWING.

Nieuwe VERHANDELINGEN *van het Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijders. Voor het jaar* 1826. *In* 's Gravenhage, *bij* de Erve J. Thierrij *en* C. Mensing *en* Zoon, 1827. 447 *Bladzz. In gr.* 8*vo.* *De prijs is f* 3: 50

Dit Boekdeel behelst, behalve, als gewoonlijk, het Programma, ditmaal voor 1826, twee bekroonde Verhandelingen, de eerste met goud, van den Wel Eerw. P. VAN DER WILLIGEN, Pred. te *Tiel*, en de anderen met zilver, van den Wel Eerw. B. R. DE GEER, Theol. Doct. en Pred. te *Vreeland*.

De eerste dient ter beantwoording van de geenszins overtollige vraag: *Staat, in de onderscheidene verhalen der Evangelisten, van gelijke en gelijkschijnende gebeurtenissen, het verschil in woorden en zegswijzen, en in de bepaling van tijd en plaats; derzelver geloofwaardigheid geenszins in den weg? En welke regels van omzigtigheid zijn, tot voorkoming of wegneming van ongepaste en met het erkend gezag van dezelve strijdige beoordeeling, in acht te nemen?*

Na, in eene doelmatige inleiding, op het belang dezer vraag opmerkzaam gemaakt te hebben, verdeelt VAN DER WILLIGEN zijne Verhandeling zeer gepast in drieën.

„ In het *eerste* (zegt hij) zal ik trachten na te gaan en naauwkeurig op te geven den aard van het in de Prijsvraag bedoelde verschil, in de verhalen der Evangelisten van gelijke en gelijkschij-

nende gebeurtenissen. In het *tweede* zal ik onderzoeken, of dit verschil der geloofwaardigheid van de Evangelisten eenigzins in den weg sta. In het *derde*, eindelijk, opgeven eenige regelen van omzigtigheid, tot voorkoming of wegneming van ongepaste en met het erkend gezag der Evangelisten strijdige beoordeelingen van dit verschil."

Het eerste Hoofdstuk, behelst dus eene aanwijzing van de door de vraag bedoelde verscheidenheden, of het verschil in de onderscheidene verhalen der vier Evangelisten optemerken, maar tevens ook reeds eene aanwijzing, dat en hoe men dezelve, ten minsten genoegzaam alle, door naauwkeurige vergelijking, natuurlijke gissing en eene goede verklaring kan opruimen en vereffenen; zoodat men duidelijk gevoelt; hoe zeer ten onregte men soms met zeer slechte *bedoelingen* daarop gevallen is, en daaruit voor het *gezag der* Evangelisten schadelijke gevolgtrekkingen heeft willen afleiden. Een paar voorbeelden zelfs, worden door den Schrijver te berde gebragt, waaromtrent hij verklaart, dat hij zich, in het hem bekende ter vereffening, nog niet geheel heeft kunnen voldoen, maar door hem is tevens echter zeer goed aangewezen, dat men dwaaselijk daaruit eenigzins ten nadeele zoude besluiten.

Dit Hoofdstuk eindigt met deze slotsom:

„ Het blijkt dus, om in weinige woorden het tot dus ver beredeneerde zamen te vatten, en zoo de slotsom van het eerste deel dezer Verhandeling op te maken, dat het in de Prijsvraag bedoelde verschil tusschen de verhalen, door de vier Evangelisten ons gegeven, van het leven van onzen Heer, van dien aard is, dat het soms slechts in schijn bestaat en door eene gezonde kritiek, of eene verbeterde vertaling, of eene behoorlijke onderscheiding tusschen verhalen van *gelijkschijnende* en *gelijke* gebeurtenissen, kan worden weg-

ge-

genomen; soms een gevolg is van minder volledig verhalen van *al* het gebeurde door eenen of meer der Evangelisten; soms van de meerdere naauwkeurigheid van den eenen boven den anderen, in de bepaling vooral van den tijd van het gebeurde, en voorts meestal, of door eene goede verklaring, of door waarschijnlijke gissing, zeer ligt en op eene zeer voldoende wijze, is over een te brengen."

„ Blijft er intusschen nog altijd eenig verschil over, hetwelk men niet op eene voldoende wijze mogt kunnen vereffenen, van hetzelve wordt toegegeven, immers bij veronderstelling, dat het daaruit zoude ontstaan zijn, dat de eene Evangelist meer juist en naauwkeurig overeenkomstig de waarheid der gebeurde zaak zou hebben verhaald, dan de ander."

In het tweede Hoofddeel wordt onderzocht, of het bestaande verschil der geloofwaardigheid van de Evangelisten eenigzins in den weg sta, en duidelijk aangewezen, dat dit het geval geheel niet is, hoe zeer dit ook door sommigen in vroegeren en lateren tijd is staande gehouden. Wij achten ons verpligt voor den lezer, 's mans verstandige redeneering, hier, met zijne woorden op te geven:

„ Beschouwen wij de Evangelisten, als geschiedschrijvers *in het algemeen*, dan wordt hunne geloofwaardigheid niet weggenomen of verminderd, door het in hunne verhalen bestaande verschil. Want het volgt uit den aard der zake, dat het niet anders kan, of zulk verschil moet plaats hebben. Wanneer het geheel niet ware overeen te brengen, zou het ons alleen kunnen doen besluiten, dat de een of ander zich omtrent eenige bijomstandigheid had vergist. Doch het door hen verhaalde zouden wij daarom niet te minder moeten gelooven en ons genoeg in zijne

ware toedragt kunnen voorstellen. Dergelijk verschil bestaat bij alle, ook de meest geloofwaardige geschiedschrijvers. Zelfs zulke geschiedschrijvers, bij welke wij wezenlijke gebreken in het verhalen ontdekken, verwerpen wij daarom nog niet als niet geloofwaardig. Het bij de Evangelisten bestaande verschil, is zelfs een bewijs voor hunne geloofwaardigheid. Door hetzelve wordt de door hen geboekte levensgeschiedenis van Jezus meer duidelijk en volledig. Beschouwen wij de Evangelisten als onder *eene hoogere leiding* staande in hun schrijven, ook dan lijdt hunne geloofwaardigheid niet, door het aangewezen verschil in hunne verhalen. Ook dit is wel door sommigen staande gehouden of toegegeven; doch te onregt, want die hoogere leiding kan niet ten doel hebben gehad, om de vier Evangelisten vier *volkomen* gelijkluidende levensberigten van Jezus te doen geven. Evenmin, om hunne verhalen zoo zeer te doen overeenstemmen, dat men hunne geloofwaardigheid *met grond* konde verdenken. Het doel dier hoogere leiding kan geen ander zijn geweest, dan Jezus als Zaligmaker zoo te doen kennen, dat men in Hem kan gelooven, *en dit* wordt door het bestaande verschil niet verhinderd. Andere onnaauwkeurigheden van minder belang, als taalkundige, aesthetische enz. leveren ook geene gegronde bedenking op tegen de hoogere leiding der H Schrijveren. De bedenking: indien er tusschen de verhalen der Evangelisten kleiner, niet te vereffenen verschil bestaat, waren zij toch niet *onfeilbaar*, wordt weggenomen; en eindelijk aangetoond, dat de bedachtzaamste Godgeleerden steeds kleinere onnaauwkeurigheden in de verhalen der Evangelisten niet onbestaanbaar hebben geacht met hunne leiding door den H. G."

Men ziet dus, hoe wel V. D. WILLIGEN, als een

wel-

welgeoefend en tevens liberaal Uitlegger der Schriften, hier voet bij ſtuk gehouden, en hoe gegrond hij geredeneerd heeft, waarvan men zich door de lezing overal nader overtuigen kan.

Na nu alzoo genoeg te hebben betoogd, dat het in de verhalen, ons door de Evangelisten van gelijke gebeurtenisſen gegeven, bevondene, en zelfs ook het veronderſtelde verſchil, hunne geloofwaardigheid geenzins in den weg ſtaat; het zij men de Evangelisten in het algemeen beſchouwe als Geſchiedſchrijvers, of meer bijzonder als heilige, door hoogere leiding en ingeving beſtuurde Geſchiedſchrijvers; gaat V. D. WILLIGEN in het laatſte Hoofdſtuk over, tot het opgeven en aanbevelen van eenige regelen van omzigtigheid, tot voorkoming of wegneming van ongepaste, en met het erkend gezag der Evangelisten ſtrijdige beoordeelingen van het meergemeld verſchil, in acht te nemen.

Wij erkennen met den Schrijver zelve gaarne, dat dit voorzeker niet het minst belangrijk gedeelte dezer zoo wel bewerkte Verhandeling is, en kunnen deszelfs lezing niet te ſterk aanbevelen; vooral aan jonge Godgeleerden. Ter verdere aanprijzing, deelen wij hier de opgegevene regels mede: „ 1.) Men moet niet alles terſtond voor verſchil verklaren, hetwelk verſchil ſchijnt. Allerminst voor zulk verſchil, dat niet kan worden overeengebragt."

„ 2.) Bij onze pogingen tot vereffening moeten wij ons houden aan de voorſchriften eener gezonde oordeel- en uitlegkunde, en ons niet bedienen van onzekere vooronderſtellingen en niet bewijsbare gisſingen."

Bij welke gelegenheid de Schrijver met regt waarſchuwt, tegen het misbruik der kritiek, en van taal- en uitlegkunde, maar ook tegen het onbedacht voorſtaan van het onbewijsbaar gevoelen,

len, omtrent een zoogenaamd *oorspronkelijk* Evangelie, enz.

„ 3. Wij moeten zorgvuldig onderscheid maken tusschen gelijke en gelijkschijnende verhalen, en ons wachten, om min of meer gelijkschijnende met geweld overeen te brengen, of tot verhalen van dezelfde gebeurtenis te maken. 4. Om een klein verschil der verhalen moeten wij de gebeurtenissen niet te zeer vermenigvuldigen 5. Het stilzwijgen van eenen, of meer Evangelisten, moeten wij niet beschouwen als zijdelingsche tegenspraak of tegenstrijdigheid. 6. Zoo veel geschieden kan moeten wij trachten na te gaan, de oorzaken van der Evangelisten verschil in het verhalen van *gelijke* gebeurtenissen. 7. Zonder pogingen te doen tot het vervaardigen eener doorloopende Harmonie, moet men, bij de bijzondere verhalen, den eenen Evangelist uit den anderen aanvullen, zonder den eenen doorgaans ten koste van de anderen te verheffen of te volgen. 8. Men wachte zich, aan den eenen kant, dat men zich geene te hooge, en aan den anderen kant, dat men zich geene te lage voorstellingen make van de Evangelisten, als geschiedschrijvers."

Deze Verhandeling is den prijs zeer waardig, door de Bestuurders van het Haagsch Genootschap daaraan toegewezen, en verdient de plaats in de werken van hetzelve allezins. De geachte Schrijver, heeft getoond het onderwerp wel doordacht te hebben en volkomen meester te zijn.

De tweede Verhandeling behelst; het geen de Brieven van PAULUS aan de *Korinthers*, betreffende de Christelijke Geloofs- en Zedeleer opleveren. Vooraf wordt in eene vrij breedvoerige inleiding gesproken, over de voormalige gesteldheid van *Korinthen*, over de stichting van, de verdeeldheden in en de verbastering der Christelijke Gemeente aldaar, over de aanleiding tot

en

en den inhoud van deze beiden Brieven, en over derzelver geest en vorm, en eindelijk aangewezen, dat men hier wel geene volledige Geloofs en Zedeleer verwachten kan, maar dat evenwel het hier voorkomende allezins, wegens deszelfs gewigt en nut, verdient opgezameld en overwogen te worden. Daarop volgt, in de eerste Afdeeling, eene beschouwing van den aard en de voortreffelijkheid der Geloofs- en Zedeleer in de Brieven aan de *Korintheren*, als zijnde boven alle menschelijke wijsheid verheven, in het naauwste verband staande met de leer van het oude Testament, en hare voorstanders verheffende boven alle lijden: terwijl de tweede Afdeeling is toegewijd aan de *Geloofsleer* en de *derde*, die der Zeden voorstelt, in eenige bijzonderheden.

De Schrijver heeft zich hier tot de Hoofdbijzonderheden en pligten bepaald, zonder daarover breedvoerig uit te weiden, en eenigen onnoodigen omslag te gebruiken. Men moge dus al die volledigheid hier niet vinden, welke men wel elders in dergelijke Verhandelingen aantreft, men wordt ook niet, door het al te veel snipperen, en door onnoodige uitweidingen, hier vermoeid. Men treft hier eene beredeneerde voordragt aan, gestaafd zoo veel dit noodig voorkwam met bewijzen, en versterkt ook in de korte of meer breedvoerige uitlegkundige aanmerkingen, welke onder aan niet karig geplaatst voorkomen; aanmerkingen van welke wij, offchoon wij ons niet in alles met dezelve kunnen vereenigen, echter getuigen moeten, dat ze over 't algemeen duidelijke bewijzen opleveren, van DE GEERS kunde, naauwkeurigheid en welwikkend oordeel, maar ook van de moeite aan de beantwoording dezer prijsvraag besteed. Veel komt hier voor, dat

 die-

dienen kan, om de beide genoemde brieven van PAULUS met te meer nut te doen lezen.

Wij achten dus ook deze Verhandeling het zilver, aan dezelve te beurt gevallen, waardig en twijfelen niet, of men zal er hier en daar met wezenlijk voordeel gebruik van maken.

Zonder ons nu uit te laten over eene en andere bijzonderheid, waarin wij meenen van den geëerden Schrijver te *moeten verschillen*, 't *geen* ons te lang nu zoude *ophouden*, *willen wij* onzen lezer in staat stellen, om te *oordeelen*, *over* de vlijt en naauwkeurigheid, door DE GEER *hier* aangewend, om, waar hij het noodig achtte, zijne ophelderende aanmerkingen mede te deelen, door de volgende hier te plaatsen, en *daarmede* onze beschouwing te eindigen:

„ Door iemand, *die den Heer Jezus Christus niet lief heeft*, bedoelt hier *Paulus* zulk eenen gewaanden Christen, wien de Zaligmaker niet dierbaar is, die onverschillig is omtrent Hem, geenen prijs op Hem stelt, zich niet houdt aan zijn onderwijs, maar leeft naar zijnen verkeerden zin, die Christus naam misbruikt tot bedekking zijner schande, en Hem verachtelijk maakt in het oog der wereld. Van dezen zegt de Apostel; *hij zij eene vervloeking*, dat is, gelijk hij het Gal. I: 8, 9. uitdrukt: *hij zij vervloekt*. De spreekwijze is ontleend van de Joden. Zij gebruikten dezelve, wanneer zij iemand de uitbanning uit de maatschappij en den dood, naar het Goddelijk vonnis, waardig verklaarden, en, voor zoo ver hun dit vrijstond, dat vonnis aan hem ten uitvoer bragten. Van hier houden sommigen t. d. pl. de uitspraak van den Apostel voor eene banverklaring, in dezen zin: hij zij van de gemeente uitgesloten; hij zij in den ban. Wij kunnen ons echter met dit gevoelen niet vereenigen,

om

om de volgende redenen. Als Paulus van het in den ban doen spreekt, 1 Kor. V: 2, 13. dan bezigt hij eene andere uitdrukking. Hij spreekt hier niet van eene openbare schenddaad, die met uitbanning uit de gemeente gestraft, maar van liefdeloosheid, die niet door de opzieners der gemeente kon beoordeeld worden. Het woord ἀνάθεμα, hier gebruikt, wordt door den Apostel in eenen sterkeren zin genomen 1 Kor. XII: 3. Vergel. Gal. I: 8, 9. Ook toont het bijgevoegde μαραν αθα duidelijk, dat hij ons hier niet zoo zeer op eene menschelijke, maar op de Goddelijke veroordeeling wijst. Hij bedoelt dan en billijkt het Goddelijk vonnis des doods en des verderfs, door Christus zelven uitgesproken tegen huichelaars, die, offschoon zij den naam van Christus noemen, echter hem niet liefhebben, maar versmaden, en zich niet willen bekeeren. Verg. Matth. XXV: 41. Verg. Joh. III: 36. Zijne uitspraak behelst eene aankondiging, op Apostolisch gezag gedaan, van Gods regtvaardige straf, bij Christus aanstaande wederkomst. Dit wordt nader door de uitdrukking μαρὰν ἀθὰ aangewezen, welke, naar den Syrischen tongval, beteekent, *onze Heer komt*, of *staat te komen*, te weten, ten oordeele. Zie Hand. I: 11. 1 Kor. XI: 26. Vergelijken wij hier inzonderheid 1 Kor. IV: 5. in verband met vs. 4. dan heeft het gezegde van Paulus t. d. pl. dezen nadrukkelijken zin: die Heer, welken men eenen tijd lang valschelijk belijdt, zonder Hem lief te hebben, staat op de komst om te vonnissen, en zal het regtvaardig oordeel uitspreken over zijne valsche belijders. — Denken wij nu hierbij aan die kwalijk gezinde Leeraars, en anderen, die met hen, in de Korinthische gemeente verdeeldheid, dwaling en ondeugd verwekten, en alzoo den Heiland miskenden, dan is de uitspraak des Apostels allezins

doel-

doelmatig en gewigtig. Hij toont door dezelve, dat hij hunne verkeerde grondbeginselen en bedoelingen kent. Hij maakt hen opmerkzaam op hun bestaan en gedrag. Hij boezemt hun ontzag in voor Christus, hunnen Heer en Regter. Hij wil niet nalaten, op deze wijze zijnen brief te besluiten met eene nadrukkelijke waarschuwing, opdat niemand, die den Verlosser niet hartelijk lief heeft, zich zijne genade toeëigene; opdat ieder op de geveinsden opmerkzaam worde gemaakt, en, indien zijn eigen hart hem veroordeelen mogt, zich bekeere."

Tiental LEERREDENEN, *door* HUGO TIMMERS, *in leven Predikant te* Sneek; *met een Voorberigt van* L. VALK, *Predikant te* Leeuwarden. Leeuwarden, *bij* G. T. N. Suringar, 1827. *XXVI en* 264 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is* *f* 2 : 40.

Deze Leerredenen van den nu wijlen Eerw. Christen-Leeraar TIMMERS, zien het licht, op verzoek van edelaardige Vrienden uit 's Mans laatste Gemeente, en zij moeten dienen, om hun en zijne overige vrienden, zoo in zijne vorige Gemeenten als elders, tot eene aangename en nuttige herinnering te verstrekken, van den hun ontvallen Leeraar en vriend.

De Eerw. VALK, wiens bijzondere vriend hij blijkt geweest te zijn, is daaromtrent vooraf door de Weduwe, Mejufvrouw ADRIANA WOR, vriendelijk geraadpleegd, daar zij ten dezen geenszins op haar eigen oordeel durfde afgaan, ('t geen haar tot eere verstrekt,) en het is dus, naar zijne keuze en onder zijne bezorging, dat deze Leerredenen algemeen verkrijgbaar gemaakt zijn. In een

een doelmatig Voorberigt, doet zijn Eerw. den Overledenen aan het Publiek eenigzins nader kennen, spreekt over zijne opleiding, geaardheid, talenten, herderlijk werk en predikgaven, op zoodanig eene wijze, dat men dezelve kenmerkend noemen mag, en al meer en meer wordt opgeleid, om 's mans nagedachtenis te zegenen, en dit tiental, als eene vrucht van zijnen akker, gunstig-vooringenomen, en wel voorbereid te gaan lezen.

Zie hier de lijst der hier voorkomende Leerredenen:

„ I. De geloofwaardigheid der Evangelie-Geschiedenis, 2 *Petr.* I: 16. II. De grootheid van JOHANNES den Dooper, *Luc.* I: 15*a.* III. Drie proeven van hooge voortreffelijkheid van de Christelijke Godsdienst, 1 *Cor* I: 26—29. IV. Dat de Christelijke Godsdienst daardoor, dat zij aanleiding hebbe gegeven tot verdeeldheid en vervolgingen, niets van hare waarde en voortreffelijkheid verliest, *Matth.* X: 34—36. V. De zegepraal van het Christendom over het bijgeloof, *Hand* VIII: 9—13, VI. Over den hoogen leeftijd der Aartsvaders, *Gen* V: 9—13. VII. De opvolging der jaargetijden, eene veel vermogende opwekking, om bij dringende gevaren op God te vertrouwen, *Psalm* LXXIV: 17. VIII. Opwekking tot den lof van God, wegens zijne grootheid in de Natuur, *Psalm* CIV: 1*a.* IX. De naauwe en bestendige vereeniging met JEZUS noodig voor den Christen-Leeraar, om met vrucht te arbeiden in de dienst van zijnen Heer, (Eene Intrée-rede.) *Joh* XXV: 5. X. De geest, welke den Evangeliedienaar bezielt, moet een geest zijn van kracht, van liefde en van gematigdheid. (Eene Bevestigings-rede.) 2 *Tim.* I: 7."

„ Wat nu, zegt VALK mijne *keuze* het meest bepaaldelijk tot de nu uitgegevene leerredenen ge-

geleid heeft, is geweest; *vooreerst*, het niet alledaagsche van sommige onderwerpen, en welke echter tevens in zich zelven zeer belangrijk, en ook voor den kansel niet ongeschikt zijn. Daar onder reken ik vooral de *eerste: over de geloofwaardigheid der Evangelie geschiedenis;* de *vijfde: over de zegepraal van het Christendom over het Bijgeloof*, en de *zesde: over den hoogen leeftijd der Aartsvaders* Over dit laatste onderwerp is mij, onder alle uitgegevene leerredenen, slechts ééne soortgelijke bekend, en die te vinden is in het *Twaalftal Leerredenen van den Hoogleeraar* H. MUNTINGHE. Ik zeg: *soortgelijke;* want de laatste handelt meer bijzonder nog *over den dood van* ADAM: doch in beide leerredenen wordt echter hoofdzakelijk hetzelfde onderwerp en gedeeltelijk op gelijke wijze behandeld; waarom het niet ongevoegelijk zal zijn hier aan te merken, dat de Hoogleeraar gemelde Twaalftal eerst in het jaar 1824 heeft in het licht gegeven, terwijl gezegde leerrede van *T.* verscheidene jaren vroeger reeds is opgesteld."

„*Ten anderen* heb ik mijne keuze bijzonder op zulke leerredenen laten vallen, van welke ik eenige redenen had te denken, dat zij, meer nog dan andere, zijnen Vrienden, bijzonder in zijne laatste Gemeente, aangenaam zouden zijn. Zoo is het, behalve met de twee laatste, zoo als van zelve spreekt, ook met de *tweede*, als hun herinnerende eene reeks van leerredenen over JOHANNES DEN DOOPER, waarvan deze het slot schijnt te hebben uitgemaakt. Zoo is het insgelijks met de *achtste*, welke ter Inleiding gediend heeft op een voorgenomen zestal, ingevolge der zes Natuur tafereelen, welke men in Ps. 104 meent aan te treffen. Drie derzelve zijn er echter slechts afgewerkt. Daar nogtans de hier geleverde, als een overzigt van den Psalm, een ge-

geheel op zich zelf is, mogt zij, naar mij dacht, om gezegde reden hier eene plaats vinden."

Wij zien niet waarom wij aarselen zouden deze keuze te billijken, en vereenigen er ons gaarne mede, alhoewel wij met de andere geschrevene Leerredenen van TIMMERS niet bekend zijn.

Eenvoudigheid, bondigheid, geleidelijke orde, waarheidsliefde en zucht om te stichten, kenmerken alle de hier geleverde opstellen, en zij getuigen van de vlijt, die TIMMERS aanwendde, om de H. Schriften oordeelkundig te verklaren, en eigenaardig toe te passen. De een zal wel in deze, en de andere in gene der hier geplaatste Leerredenen meer genoegen vinden! Zoo beviel bij voorbeeld, ons bijzonder de negende, waarmede de ontslapene zijn Evangeliewerk, te *Sneek*, aanving; maar men zal ze echter alle met nut kunnen lezen, en reden vinden, om met den inhoud te vreden te zijn.

Iets kenmerkends, ter proeve willende mededeelen, hebben wij ons bepaald tot het volgende gedeelte van de Leerrede, over 1 *Cor.* I: 26—29.

„ De verstandige Bijbellezer onder U heeft zonder twijfel menigmaal opgemerkt, dat hetzelfde woord niet op iedere plaats des Bijbels denzelfden zin heeft, en dat de beteekenis der woorden afhangt van het verband, waarin zij voorkomen."

„ Zoo dikwerf wij dan het woord *uitverkoren* aantreffen, behooren wij het verband en den zamenhang zorgvuldig raad te plegen, om te ontdekken, of wij te denken hebben aan *eene verkiezing tot tijdelijke* of *wel tot geestelijke voorregten*, en met opzigt tot de laatstgenoemde aan eene verkiezing, welke zich tot alle Christenen uitstrekt, of wel tot diegenen, die eenmaal des eeuwigen levens deelachtig zullen worden. En van hoeveel belang het zij, dit onderscheid zorgvul-

vuldig in het oog te houden, moet elk onzer terstond erkennen, die zich herinnert, dat Israëls eerste koning SAUL, door den Heer verworpen werd, niettegenstaande hij door God was *uitverkoren*; en dat onder de twaalf uitverkorene Apostelen van onzen Zaligmaker, zich een zoon des verderfs, JUDAS ISCARIOT, bevond."

„Wanneer PAULUS dan te dezer plaats den Corinthischen Christenen schrijft, dat God hen had uitverkoren, zoo moet het verband ons leeren, wat hij met deze uitdrukking hebbe bedoeld. En wanneer wij dat verband raadplegen, dan komt het mij, behoudens beter oordeel, voor, dat hij hier niet zoo zeer hebbe gedacht *aan hunne verkiezing tot de zaligheid*; een leerstuk Gel.! hetwelk de Hervormde Leeraar op grond van Gods woord gelooft, doch niet dan met de uiterste voorzigtigheid en bedachtzaamheid zijner gemeente voordraagt; maar veel meer *aan hunne roeping*, gelijk hij het zelf had genoemd vers 26, aan hunne roeping en toebrenging tot het geloof in JEZUS CHRISTUS, welke hun een treffend bewijs opleverde van de uitstekende gunst des Heeren, die hen alzoo tot het genot wilde opleiden van die uitnemende en heilrijke zegeningen, welke de ontfermende God in zijnen Zoon aan zondaars beloofde."

„Deze hunne roeping tot het Christendom hadden zij dan eeniglijk te danken aan God, die hen gebragt en bewogen had tot het geloof in JEZUS CHRISTUS den gekruisten, en alzoo hen uitnemend had bevoorregt boven vele wijzen, magtigen en edelen onder hunne stadgenooten; en dat, opdat Hij dezen, die in hunne waanwijsheid of in hunnen ijdelen hoogmoed op hunnen rijkdom of adel het Evangelie verwierpen, *beschamen en te niet doen zou*, d. i. ten einde hen in derzelver dwaasheid, nietigheid en onvermogen

gen ten toon te stellen, en hun tot hunne beschaming en vernedering te doen zien, *dat het dwaze Gods wijzer is, dan alle wijsheid der menschen*, en *het zwakke Gods vermogender, dan alle menschelijke magt en kracht*: terwijl voorts het heerlijke *doel*, of wilt gij liever, het heilrijk *gevolg* dezer Goddelijke handelwijze was, *dat* (vers 29) *geen vleesch*, geen mensch, *zoude roemen vóór God*, en dat derhalve de Corinthische Christenen, wel verre van zich ooit op hunne Godsdienstige zegeningen te verheffen, als of zij die aan hunne wijsheid, magt of grootheid verschuldigd waren, dezelve integendeel nederig en ootmoedig zouden dank weten aan God, die hen tot het geloof in JEZUS CHRISTUS geroepen en gebragt had, en *uit wien zij* (vers 30 en 31) in JEZUS CHRISTUS wijsheid, regtvaardiging, heiligmaking en verlossing gevonden hadden; zoodat hij, die lust had om te roemen, zich alleen moest beroemen in den Heer, aan wiens magt, wijsheid en genade zij dit alles te danken hadden."

Deze uitgave beantwoordde aan het doel, en alzoo stichte TIMMERS werk nog na zijnen dood wezenlijk nut!

REDEVOERINGEN over het Duizendjarig Rijk. Door D. BOGUE.

> Die deze dingen getuigt, zegt: *Ja, ik kome haastelijk. Amen. Ja kom, Heere* JEZUS. Openb. XXI. 20.

Uit het Engelsch vertaald. Met eene Narede van den Vertaler. Derde Deel. Te Groningen, *bij* G. Wouters, 1827. *VIII* 286 *en XXV Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 75.

In dit derde Deel, worden de Redevoeringen ver-

vervolgd, van de veertiende tot de twintigste, waarvan deze de onderwerpen zijn:

„ *Veertiende Redevoering.* De vernietiging des ongeloofs. *Ps.* CXXXII: 18. *Vijftiende Redevoering.* De verdelging van het Mahomedanendom. 1 *Cor.* XV: 25. *Zestiende Redevoering.* De bekeering der Heidenen tot CHRISTUS *Mal.* I:11. *Zeventiende Redevoering.* De roeping der Joden tot de Christelijke Kerk. *Rom.* XI: 25—27. *Achttiende Redevoering.* De roeping en overgang der Joden tot de Christelijke Kerk. *Rom.* XI: 25—27. *Negentiende Redevoering.* De tijd van den aanvang en van de during des duizendjarigen Rijks. *Openb.* XX: 1—3. *Twintigste Redevoering.* Eenige aanmerkingen ten besluite. *Hos.* XIV: 10."

Beide de Heeren Schrijver en Overzetter, zijn met heiligen ijver vervuld, voor de zaak des Heeren, wenschen hartelijk de uitbreiding van het gezegend Christendom te bevorderen, toonen eenen wel gegronden afkeer te bezitten van het aanwenden van alle gestrenge, of dwangmiddelen liever, om de menschen tot de Christelijke belijdenis te noodzaken, en blijken bij zich zelve de overtuiging te hebben, dat eenmaal, op deze aarde, een algemeen gelukkige Kerkstaat zal standgrijpen, voor een bepaald aantal Eeuwen; geloovende derhalve, dat dit laatste ook als eene drangreden te meer moet worden aangemerkt, om met alle krachten en vermogens daartoe mede te werken. Niet in alles komen echter beiden overeen, blijkens eenige korte aanwijzingen, en vooral uitwijzens de narede van den laatstgenoemden, waarin hij verklaart: dat hij niet *in allen opzigte* met zijne stellingen zich kan vereenigen. — Ook moet hij erkennen, dat de aanhalingen van schriftuurplaatsen, niet overal op zoodanige gronden van uitlegkunde geschiedt, als men reden heeft om te verlangen. — Misschien (vervolgt hij) had

BOGUE beter gedaan, zijn werk onder een anderen titel het licht te doen zien. Met de verwachtingen eenes duizendjarigen Rijks, zijn meermalen zoo zonderlinge begrippen verbonden geworden, dat de naam zelfs bezwaarlijk kan nalaten, bij velen een min gunstigen indruk te maken. — Voor ons zou het gewaagd zijn, overal stellig te willen verklaren, wat bepaaldelijk tot reeds verledene gebeurtenissen onder de Joden behoort, en wat op de algemeene lotgevallen van volken in de verre toekomst betrekking heeft." In eene noot erkent hij, dat de stellige betuiging van BOGUE, — dat de nakomelingen van ABRAHAM, na hunne bekeering, weder in het Land van *Kanaän* zullen komen en aldaar woonen, is het algemeen gevoelen der Godgeleerden onder de Christenen," — niet zoo algemeen waar is, enz.

Wij lazen dit met genoegen, om reden dat de Overzetter dus zoekt af te weren, de verkeerde gevolgtrekkingen, welke anders eenvoudigen welligt uit dit geschrijf zouden afleiden: maar het is jammer, dat hij dit niet vooraf bedacht en daartegen alzoo in zijne Voorrede beter gewaarschuwd heeft. De geheele titel van dit boek deugt niet.

De Heer BOGUE, moest zijne op valsche vooronderstellingen rustende, en door eene ongezonde uitlegkunde geschraagde gedachten, niet hebben willen gemeen maken, maar zich bepaald hebben, bij de vertroostende uitzigten voor den Christen, om, naar aanleiding van de verklaringen en beloften in de H. Schriften voorkomende, met blijdschap al biddende en werkende te verwachten, dat de reine kennis van God en van den eenigen weg ter zaligheid, van tijd tot tijd algemeener op deze aarde worden, — dat zijne verblijdende uitzigten in de toekomst eenmaal ver-

 vuld,

vuld, en zijn geloof dus in aanschouwen veranderd zal worden.

Al het ware en rein Christelijke, dat *hier* en voorkomt, zou dan veel aannemelijker *gebleken* zijn, en het vele goede, dat men ook in *dit* derde Deel aantreft, zou dan beteren *ingang* gevonden hebben. Buiten het gedrongene ech, aangaande 's mans bijzondere *begrippen*, betrekkelijk een duizendjarig *Rijk*, en *behalve* de zigtbaar ongegronde *verklaringen* van *eenige* Bijbelplaatsen, kan men zich doorgaans, wanneer men eerbiedig, en getrouw de Christelijke *Godsdienst* belijdt, met den Schrijver hier vereenigen. 't Is ook waar, tot de grofste zinnelijke begrippen van de dweepachtigste Chiliasten, *heeft* wel BOGUE zijne lezeren *niet* zoeken te *brengen*, maar hij is toch een Chiliast, en *zoekt gedurig* voor het Chiliasme de harten *te winnen*. *Zoo* erg geschiedt dit soms hier, dat wij menigmalen onder de lezing dachten: hoe jammer, dat BOGUE, na eene zoo hartelijke ernstige en goede redenering, nu weder zijn Chiliasme er onder mengt! (1)

Eer wij afscheid nemen van dit werk, dat ons de Vertaler liever verkort en verbeterd had moeten leveren, willen wij deze beschouwing van de voorname leerstukken der Mahomedaansche Godsdienst overnemen:

„Het zoude onbillijk en niet ter goeder trouw gehandeld zijn, zoo wij, naar de opgave van tegenpartij, over de gevoelens des profeets van Mekka wilden oordeelen. Wij behooren zijne eigene schriften of overleveringen te *raadplegen*, en

(1) Men kan verder onze beschouwing der twee vorige Deelen vergelijken, in dit Tijdschrift voor April laatstleden van bladz. 409—420.

en te zien, welken invloed die leere op het karakter der aanhangers had."

„In den Koran, welke de *Bijbel* der Mahomedanen is, wordt Gods eenheid overal geleerd, en er wordt gewoonlijk bijgevoegd, dat MAHOMED *zijn Profeet is.* Doch, offchoon Gods eenheid als op den voorgrond ſtaat, worden Gods eigenſchappen niet behoorlijk opgegeven Daar ontbreekt, wat de deelen aangaat, en er heerscht zekere bekrompenheid, wat het geheel betreft. Hoe onvolkomen is de voorſtelling van Gods heiligheid! Hoe weinig wordt er van zijne goedheid en genade geſproken! Deze gebreken bederven het geheele ſtelſel."

„MAHOMED's beſchrijving van de natuur, van den oorſpronkelijken aanleg en van de werkelijke geſteldheid des menſchen is ook zeer onvolkomen. Van menſchelijke bedorvenheid en van de noodzakelijkheid der vernieuwing des harten, ſchijnt hij niet geweten te hebben. Het omhelzen van het Islamismus en het waarnemen van deszelfs inſtellingen, maakt zijne bekeerlingen tot goede menſchen. Van eenen Middelaar tusſchen God en menſchen had hij geen denkbeeld; en hier is een hoofdgebrek; want zonder Middelaar kan de zondige mensch geene gemeenſchap met God hebben. De Muzelman moet alles zelf doen; en door zijne gebeden, aalmoezen en boete, door zijn vasten, door zijn naauwgezet waarnemen der voorgeſchrevene plegtigheid en door zijn ſtrijden voor het geloof — hetgene het best van allen is (want, zegt hij, een nacht in de wapenen doorgebragt is zoo goed, als eene maand in gebeden) verzoent hij zich met het Opperwezen en verkrijgt hij voor zich zelven de genoegelijkheden van het paradijs."

„Het zedekundig gedeelte van het Mahomedaansch ſtelſel is even gebrekkig, als het leer-

stellige. Eenige pligten zijn geheel weggelaten; andere dingen worden opgelegd, welke geene pligten zijn. Terwijl op het geven van aalmoezen sterk wordt aangedrongen, is de geest van het Mahomedanendom strijdig tegen algemeene goedwilligheid en menschenliefde. In eenige punten heerscht gestrengheid boven mate; in anderen wordt toegegeven aan de zondige neigingen der menschelijke natuur, en wel bijzonder aan die neigingen, welke daar te lande het sterkste zijn."

„Het Islamismus heeft eene menigte plegtigheden en uitwendige bedrijven van godsdienstige vereering: eenigen dragen blijk van verregaande bijgeloovigheid; vele ook zijn kinderachtig, bijgeloovig en ongerijmd. Dezelve strekken ten bewijze der valschheid van het geheele stelsel."

„MAHOMED's toekomende staat van geluk, *bestaat* voornamelijk in zinnelijke genietingen. Zijn paradijs is een oostersch *serail*, verbonden aan een vermakelijk paleis. Zoo hij al spreekt van het *zien van God*, het geschiedt slechts in het voorbijgaan. De meest uitkomende gedeelten der beschrijving van het paradijs strekken, om de gedachten af te leiden van God en op het schepsel te vestigen, terwijl de verbeelding vervuld is van lagere vermakelijkheden. Bovendien was de profeet van Mekka zoo inschikkelijk jegens zijne volgelingen, dat, zoo zij den Koran geloovig aannamen en hunne uitwendige bedrijven naar de voorschriften regelden, hoe ondeugend voor het overige hun leven ook zijn mogt, zij eindelijk de vreugde van het paradijs zouden deelachtig worden."

„Doch MAHOMED's meesterstuk is zijne *hel*. Dat de beschrijving daarvan zeer gemeen, grof en afgrijsselijk is, moet men bekennen; maar hij wilde indruk maken op het gevoel van ruwe Arabische afgodendienaars en door schrikkelijke voorstelling hen

hen dwingen tot omhelzing van zijne godsdienst. Buiten twijfel heeft hij een zeer gepast middel gekozen, om de bedoelde uitwerking voort te brengen."

„De invloed der Mahomedaansche leer op het karakter van derzelver belijders, levert geen gunstig bewijs van derzelver voortreffelijkheid. In het geheele stelsel is eene allezins terugstootende hardheid. Hetzelve kenmerkt zich door overdrevene strengheid, terwijl eene veel te groote waarde wordt toegekend aan onbeduidende uiterlijkheden. Dit verwekt eenen geest van woedende dweeperij bij allen, die den vollen beker, door den man van Mekka hun in handen gegeven, hebben uitgedronken. Maar tevens blijkt, dat MAHOMED's leer geene eigenlijke strekking heeft, om verstand en hart te veredelen, of om de menschen wijs en deugdzaam te maken. Integendeel, waar Mahomedanen regeren, zien wij, in plaatse van liefderijke menschenvrienden, eeniglijk trotsche, moedwillige, wreede ijveraren, die eene hoogst onverdraagzame godsdienst aankleven. De geest van dit stelsel is zoo ongunstig voor menschelijke veredeling, dat er geen Mahomedaansch land op aarde is, waar kunsten en wetenschappen gezegd kunnen worden, volkomen in bloei te zijn. De willekeurige regering verstikt alles, en het blinkend zwaard des Sultans bewaart en beschermt deze godsdienst. In geen gewest, waar dezelve heerscht, kan ooit burgerlijke vrijheid bestaan."

„*Zoodanig* is de godsdienst van MAHOMED; en zoude men deze dan niet een' valsche godsdienst mogen noemen, welke strijdt tegen Gods eere, den mensch vernedert en hem grootelijks benadeelt! Kan eenig Christen dezelve anders, dan met leed en afgrijzen beschouwen!"

Het geen hier hartelijk en goed gezegd voor-

 komt,

komt, bereike, naar het doel van Schrijver en Overzetter, het oogmerk! De gewenschte uitbreiding van het gezegend Christendom, worde hoe langer zoo algemeener!

Het EVANGELIE, eene bron van troost en bemoediging, onder de bezwaren van het menschelijk leven. Door H. BIELEVELT, *Onderwijzer in de Godsdienst te* Utrecht. *Te* Utrecht, *bij* J. G. van Terveen. 1827. *IV en* 139 *Bladzz. In gr,* 8*vo. De prijs is f* 1 : 50.

De Schrijver erkent wel, dat er juist geene behoefte in onzen tijd is, aan zulk een Stukje, maar zijne zucht, om, naar zijne krachten, in de uren welke van zijnen werkkring overschieten, op eene eenvoudige wijze in het werk van onzen Heer nuttig te zijn, spoorde hem echter tot de bearbeiding en uitgave aan.

„ Niet (zegt hij, om te doen zien, voor welke hij eigenlijk schreef,) degenen, welke onbedachtzaam, gelijk de wufte vlinder, het leven en de zegeningen dezer aarde genieten, zonder zelfs enkele oogenblikken aan hunne verhevene waarde of het doel hunner bestemming te denken, — noch de zoodanigen, die met eene zekere zwartgalligheid altijd in de wisselingen van dit leven ramp en ellende zien, en oog en hart voor elke levensvreugde sluiten, — noch zij, die niets anders dan de schoone en aangename zijde van dit leven kennen, en geheel vreemdelingen zijn in de school van kruis en lijden, zullen in het hierna geschrevene smaak vinden. Zij, die, hunner hooge waarde gedachtig, gaarne het doel van hun aanzijn willen bereiken, die hun deel genieten van de onspoeden dezer aarde; maar

maar die ook dankbaar het goede opzamelen, dat zich op den levensweg aanbiedt, zullen misschien hier en daar iets tot leering, bemoediging en vertroosting vinden; — en voor hen heb ik gaarne nuttig willen zijn."

Voor deze ontvangt men hier een tiental stichtelijke Vertoogen, of overdenkingen, getiteld:

„ I. Eenvoudige kinderzin, een waar vereischte van een echt Christen; — een woord van bemoediging voor elken Christen, en van herinnering voor ouders in de opvoeding van kinderen. *Matth.* XVIII: 3. II. Onze kinderen staan onder de bescherming van God; — een woord van troost voor ouders. *Matth.* XVIII: 10. III. Onze vroeg gestorvene kinderen zijn bewoners van den zaligen hemel; — verblijdende gedachte voor treurende ouders. *Matth.* XIX: 14. IV. De Engelen verblijden zich over de overwinning van den Christen, in den strijd tegen de zonde. *Matth.* IV: 11*b*. V. De naauwe betrekking tusschen God en menschen; — blijde troost voor zondaren. *Matth.* VI: 9*b*. VI. Gods Vaderlijke Voorzienigheid omvat alles; — bemoedigende gedachte bij de rampen van dit leven. *Matth.* X: 29, 30. VII. JEZUS de verschoonende en medelijdende vriend van zijne struikelende, maar berouwhebbende vereerders. *Marc.* XVI: 7*a*. VIII: JEZUS de verzorgende vriend der zijnen tot in den dood; — bemoediging bij het verlies onzer dierbare panden. *Joann* XIX: 26, 27*a* IX. De hoop des wederziens, — blijde verwachting bij den dood onzer Geliefden. *Matth.* XXVI: 29. X. Wij zullen opstaan, — de hoogste verwachting van den Christen. *Joann.* V: 28, 29*a*."

Er heerscht in dezelve, eene redelijke en vaste overtuiging des geloofs aan het Evangelie, een zachte en opgeruimde toon, en eene zucht, om anderen behoorlijk te onderrigten, te versterken

en te bemoedigen. De stijl is duidelijk, zuiver en levendig. Van de aangehaalde Bijbelplaatsen wordt doorgaans een doelmatig en verstandig gebruik gemaakt. Daarom doet het ons te meer leed, in de tweede Afdeeling te ontwaren, dat BIELEVELT eene Schriftplaats zoodanig gebezigd heeft, dat hij zelf zich gedrongen gevoelde, om te verklaren: hoewel het waarheid is, dat deze woorden niet met dat bepaalde doel gebezigd zijn, „ en later: daar het ons oogmerk niet is, het eigenlijke doel van JEZUS met deze uitspraak na te gaan." Waarom dan niet liever naar eenen anderen tekst gezocht? BIELEVELT toch geeft ook zelf hier zoo vele blijken, dat hij waarlijk de toevlugt niet behoeft te nemen, tot eene wijze van handelen, die zoo schadelijk werken kan niet alleen, maar ook werkelijk aan de goede zaak zoo veel nadeel heeft toegebrsgt. Wij twijfelen niet, of hij zal zelf het gewigt dezer aanmerking gevoelen.

Wij prijzen overigens de lezing van dit Stukje gerustelijk aan, en eindigen deze beschouwing met het volgende over te nemen:

„ Zoodra wij nu, verblind door onze menschelijke wijsheid, onze beperkte rede alleen laten werken; en uitgaan van het beginsel, geen geloof te kunnen hechten aan het geen zich boven het bereik onzer kennis verheft, dan worden wij, of geheele verwerpers dezer leer, of wij wagen het, daaraan eene verklaring te geven, welke niets anders bedoelt, dan het eigendommelijke van deze en andere openbaringen te ontzenuwen en te plooijen naar onze kortzigtige begrippen, en de Godsdienst des Evangelies verlaagt zich, onder onze wijzigingen, tot eene immer ongenoegzame rededienst. Bij zulk eene behandeling van het heiligste en dierbaarste, durft men den toon voeren: „ Ter verzinnelijking

„ van

„ van het geloof aan onsterfelijkheid, voor die
„ genen, welke, onbekwaam hun *ik* van het
„ ligchaam te onderscheiden, geene andere dan
„ ligchamelijke voortduring van den mensch in
„ tijd en ruimte denken kunnen, leert het Nieu-
„ we Testament eene opstanding der ligchamen;
„ doch om de grove begrippen dienaangaande te
„ verbeteren, alleen in dezen zin, dat God eens
„ een geheel nieuw en ander ligchaam uit het
„ stof des vorigen bereid, aan de ziel zal we-
„ dergeven." (1)

„ Zoo is dan de geheele leer der opstanding eene zedelijke fabel, en niets meer! — Wij hui- veren bij deze gedachte; vooral, indien wij bedenken, met hoe veel klem die leer door Jezus en zijne Apostelen is gepredikt; en wanneer wij de stoute taal lezen, die onder anderen Paulus daaromtrent voert. — Een akelig gevoel bezielt ons bij zulk eene voorstelling, wanneer wij denken aan de duizenden, die in den loop der eeuwen ontsliepen, en nog ontslapen zullen in de hoop der opstanding, en welke allen aan het slot der eeuwen zullen ontwaren, dat zij gesteund hebben op eenen valschen grond; dat hunne verwachting ijdelheid geweest is. — Wij schrikken bij zulk eene vermetele driestheid, en zeggen: wat kan men ons, zoo doende, niet ontrukken, dat dierbaar is voor het hart! Maar wij danken God, dat zulk eene bandelooze vrijheid in het verklaren der Heilige Schrift, zich tot nog toe niet gemakkelijk wil uitbreiden op onzen vaderlandschen grond, en wij hopen, dat het onder ons nimmer zal ontbreken aan ware wijzen, die zich voor zulk eene vrijheid schamen, en die den voortgang van

„ (1) HARMS *leerboek van den Christelijken Godsdienst, voor het hooger onderwijs, bladz. 82 in den tekst en aanmerking van den Vertaler.*"

van dit vergift trachten te fluiten. Vergeten wij nimmer het hooge doel der goddelijke Openbaring, strekkende, om onze bekrompene denkbeelden en beperkte inzigten, zoowel als onze dikwijls verkeerd gewijzigde kennis aangaande God, zijne ontwerpen en plannen ter daarstelling van ons geluk, op te klaren, en ons geloof tot hoogere volkomenheid en zekerheid te brengen, — en alsdan zullen wij gevoelen, hoe deze Openbaring zich boven onze Rede moet verheffen."

Ook deze kleine bijdrage werke mede, om het eenvoudig en onwankelbaar geloof aan de waarheden van het Evangelie te bevorderen, zonder het welk men toch onmogelijk, den waren troost in leven en in sterven, genieten kan.

VERHANDELINGEN van Mr. RHIJNVIS FEITH, *bekroond bij* TEIJLERS *Godgeleerd Genootschap. Te* Haarlem, *bij* de Erven F. Bohn, 1826. *246 Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 20.

Deze nette maar wat al te fijne herdruk, van een paar Verhandelingen des overledenen beroemden Mans, door Directeuren van TEIJLERS Nalatenschap, met het Eermetaal eens bekroond, zal voor velen, die de werken door TEIJLERS Godgeleerd Genootschap van tijd tot tijd uitgegeven, niet kennen, eene aangename gebeurtenis zijn.

Het onderwerp van beide, is zeer gewigtig. De eerste Verhandeling toch, dient ter beantwoording van de vraag: Mag en behoort het Burgerlijk Bestuur, eenigen invloed uit te oefenen op zaken van Godsdienst? Zoo ja, van welken aard en uitgestrektheid behoort die invloed te zijn?

In

In de tweede, wordt de vraag beantwoord:

„ Kunnen deugd en goede zeden, bij een volk, vooral in dien trap van zuiverheid en algemeenheid, waarin zij, bijzonderlijk onder een' meer vrijen en Republikeinschen regeringsvorm, schijnen gevorderd te worden, eenen genoegzamen steun, en duurzamen waarborg, vinden, in de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving, beschaving en opvoeding, zonder eenigen hoogeren en meer krachtdadigen invloed van godsdienstige begrippen en praktijken noodig te hebben? — En, wat heeft de dadelijke ondervinding onder vroegere en latere volkeren hieromtrent geleerd?" —

Zoo belangrijk als deze vragen zijn, zoo lezens- en behartigenswaardig, moet men ook de beantwoording derzelven, door den onvergetelijken FEITH, ons hier in een klein formaat, en alzoo zeer onkostelijk andermaal aangeboden, noemen. Trouwens Heeren Bestuurderen van gemeld Genootschap, hebben daaraan ook het welverdiend getuigenis al lang te voren gegeven, en de stem van een geoefend Publiek, heeft ter bevestiging hiervan ook reeds genoeg beslist.

Het zou derhalve onnoodige moeite zijn, maar ook tevens een ontijdige arbeid kunnen genoemd worden, wanneer wij, door eene uit een gezette aanwijzing, waartoe wij ons anders verpligt zouden rekenen, nu nog den Lezer wilden zoeken te overtuigen, dat deze beide Prijs Verhandelingen zeer veel goeds behelzen, en dat de veelvuldige daarin voorkomende heilzame wenken, ook nog alle behartiging verdienen.

Niettegenstaande de gelukkig veel veranderde tijden, moet men dit ook van de eerste Verhandeling zeer zeker getuigen, en wat betreft de tweede, wie zou niet gaarne eenen man als FEITH was hooren, over de noodzakelijkheid van Godsdienstige begrippen en praktijken, (dat is, de

de uitoefening van de openlijke Godsdienst,) voor deugd en goede zeden. (1)

Ter verdere aanbeveling, en om over den geest en stijl hier heerschende te beter te doen oordeelen, schrijven wij hier het volgende kenmerkende af:

„ Lezer! ik ben vader van een aantal kinderen geweest, hunne zedelijke opvoeding heeft mij zeer aan het harte gelegen en menigen slapeloozen nacht gekost. Ik heb het beste gelezen, dat ooit over de Opvoeding geschreven is, en veel, zeer veel heb ik er van beproefd, maar ik betuig u, bij den alwetenden God, dat ik juist zooveel vorderde, als ik de Godsdienst in hun hart ten grondslag wist te leggen en te bewaren had. Dan, en dan ook alleen, kon ik overtuigd zijn, dat hun hart gewillig was, om de beginselen, die ik hen inscherpte, de lessen, die ik hun zoo trouwhartig gaf, op te volgen; niet slechts in mijne tegenwoordigheid of voor het oog van menschen; niet slechts waar zij op belooning te hopen, of voor straf te vreezen hadden; maar ook daar, en zie hier het eenigste bewijs dat eene deugd tot beginsel geworden is, waar hen niemand, dan het alziend oog van God beschouwde, en hunne daden voor hen geene gevolgen bij een eenig sterveling konden hebben. Dan, en dan ook alleen kon ik mij overtuigd houden, dat zij voor zich zelve belang zouden stellen in de bewustheid van hunnen pligt volbragt te hebben, en dat zij deze pligten, zoo wat derzelver aantal als uitgebreidheid betreft, niet louter door de onzuivere glazen hunner zinnelijkheid beschouwen, en dus tot eenige

ge

(1) Van eene onbekroonde Verhandeling over dit zelfde onderwerp, door H. DU BOSCH, in de *Mnemosijne* opgenomen, maakten wij onlangs melding, voor October l. l., bladz. 476 en 477.

ge weinige, luttel beteekenende, met hunnen smaak overeenstemmende uitwendigheden beperken; maar ook daar erkennen en betrachten zouden, waar zij inspanning, opoffering en zelfverloochening vorderden. Dan, en dan ook alleen, sprak hun geweten duidelijk en krachtig, schraagde en herhaalde mijne lessen, en was vermogend genoeg om der aanlokkende verleiding weêrstand te bieden, en, of te overwinnen, of ten minste aan dezelve bij tijds nog hare prooi te ontrukken. Zonder den invloed van de Godsdienst sprak dat eigen geweten flaauw, uitzigten van straf en belooning vervingen de waarde van den pligt zelven en maakten het beginsel onrein; de driften wisten het spoedig met de zinnelijkheid te bevredigen; het was magteloos waar deze vleide, en bij elke nieuwe bekoring sprak het minder, tot dat het eindelijk geheel zweeg en den mistroostigen vader aan de vruchten zijner vermaningen en lessen deed wanhopen."

„Nog iets, en ook dit betuig ik bij den Almagtigen God; nimmer is het mij gelukt, — om de spoorloosheden der eigenliefde, die zich bij kinderen in de eerste beginselen van nijd, afgunst, eigenzinnigheid, hoogmoed, vertoonen, en worden ze in de vormende jaren hunnes levens niet uitgeroeid, eens die Egoïsten van maken zullen, wier bestaan zoo noodlottig aan de maatschappij is, die geen algemeen belang kennen, voor geene opoffering vatbaar, en onbekwaam en onwillig zijn, om den hoofdpligt van den mensch en burger, (den eenigen duurzamen grondslag daar alle ware vrijheid op rusten kan:) „Wat gij wilt, dat „u de menschen doen, doet hun ook alzoo (1);" te betrachten; ik zeg, nimmer is het mij gelukt eene onmatige eigenliefde, die bron van onrust in

(1) „Matth. VII: 12."

in huisgezinnen en maatschappijen, in mijne kinderen te kunnen uitroeijen, en door algemeene welwillendheid te doen vervangen worden, dan door middel van de Christelijke Godsdienst. Ik beproefde alles wat ROUSSEAU ons hieromtrent mededeelt; en ik beproefde het vruchteloos; maar ik poogde hunne harten door den geest van het Christendom te verwarmen, ik maakte hen met JEZUS, en zijn edel, weldadig, geheel uit opoffering bestaand leven bekend, en waar het mij gelukte, zag ik menschenliefde, menschenachting, algemeene goedwilligheid en dienstvaardigheid dagelijks iets van de kracht der eigenliefde in hen verzwakken; ik zag hen telkens meer, dikwerf zonder dat zij het wisten, de Apostolische les vervullen: „dat een iegelijk van u niet zoo zeer zie op het geen zijns is, als ook op datgeen eens anderen is (1), en ik verheugde mij, en was verzekerd, dat zij eens geene geheel onwaardige leden der maatschappij, en niet ten eenenmale ongeschikt voor eenen vrijen en republikeinschen regeeringsvorm zijn zouden."

„Nog eens, het is met de huisgezinnen als met de burgermaatschappijen, de eene in het kleine, de andere in het groote. De opvoeding in de eersten staat volkomen gelijk met de wetgeving in de laatsten. Beiden vorderen ze gewillige vanzelfheid in het gehoorzamen, onderworpenheid van hart aan den eens erkenden pligt, bepaald omdat het pligt is, zullen ze haar oogmerk bereiken, en den mensch en burger waarlijk vormen en tot geluk leiden. Wanneer de wetten enkel in het openbaar en uit nood; de Vaderlijke lessen en voorschriften in der onderen tegenwoordigheid op hoop van belooning, of uit vrees voor straf betracht worden; zullen de eersten even

(1) „1 Cor. X: 24."

even weinig het heil der maatschappij gronden, als de opvoeding dat der huisgezinnen. De wezenlijke vrucht van beiden zal verloren zijn, omdat beiden uit beginselen opgevolgd en gehoorzaamd moeten worden, zullen ze op den duur, in het openbaar en in het verborgen werken, en niet honderdmaal veilig geschonden en overtreden kunnen worden, tegen dat de nood eens tot opvolging en gehoorzaamheid zal dwingen, en hoe even aan de letter voldoende zal die gehoorzaamheid dan nog zijn."

„ Trekken wij alles, wat wij over de wetgeving, beschaafdheid en opvoeding gezegd hebben, nu nog eens te zamen. Zonder den invloed van de Godsdienst op het geweten, zal de loutere wetgeving altijd in regeringloosheid ontaarden; ten ware dan dat een volk nog ruw en onbeschaafd, en van allen koophandel, rijkdom, en omgang met vreemdelingen, zoo als de oude Spartanen, beroofd ware; hetgeen thans het geval niet meer is of zijn kan. De beschaafdheid zal geene enkele deugd schragen, maar ze allen iets van derzelver oorspronkelijkheid en uitgedrukt karakter, en dus van hare zuiverheid, afslijpen, en tallooze nieuwe gebreken met de weelde, hare gedurige gezellinne, doen geboren worden. Eindelijk de opvoeding zal een louter onding zijn, zonder eenige vaste beginselen, en, even als de mode, enkel naar de meer of minder opgang makende, en telkens afwisselende denkbeelden der eeuw gevormd. Niemand zal zich bekommeren, om andere beginselen in de harten zijner kinderen te planten, dan hij voor hunne fortuin dienstig oordeelt. Waartoe zouden de ouderwetsche deugden, die slechts goed genoeg voor het onverlicht voorgeslacht waren, verstrekken? Om altijd achter te staan waar anderen, die er niet door belemmerd waren, met toejuiching

rgingen, en zeker hun doel bereikten? En
een enkele het al deed, zonden deze begin-
n in het hart zeer diepe wortelen schieten?
iden ze onder de besmetting van het voor-
ld, ach! dikwerf onder dat van de onderen
ye! en de gemakkelijker leer eener zinnelijke
reld, niet spoedig verstikken? Bij eene be-
aalde natie is de opvoeding, zonder de
dsdienst, altijd de enkele dienares der be-
aafdheid en zoogenaamde wellevendheid."
Genoeg zeker ter aanprijzing!

---

dankbare VRIEZEN aan geheel Nederland. Dichtstuk, door PETRONELLA MOENS. *Te Harlingen, bij* M. van der Plaats, 1828. 21 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is* 60 *Cents.*

Eene hartelijke, dichterlijke uitboezeming van
ne geborene Vriezin, waarin het bewogen ge-
el van een zachtkloppend en door medelijden
dankbaarheid bewogen gemoed spreekt; wie
n dezelve niet met aandoening lezen? vooral
nneer hij zich de ellenden herinnert, waarmede
k een aanmerkelijk gedeelte van *Vriesland*, te
orstelen had; jammeren, die waarlijk niet met
n vergrootglas behoefden beschouwd te wor-
n, om het diepste medelijden te verwekken.
oor, hoe de begaafde Vrouw haar Dichtstukje
idigt:

Waar liefde woont, woont 's Eeuw'gen zegen.
U stroomen wellustbeken tegen,
ijn dierbaar Vaderland! Gods trouw verlaat u nooit.
Uw voorspoed bloei'; zie nieuwe loten
Aan elken welvaartstak ontsproten,
i broedermin, ten loon, met gouden vrucht getooid!

GOD-

GODLIEF ZONDAG. *Herinneringen uit het leven van eenen Student. Uit het Hoogduitsch van* C. F. HESEKIEL, *Evangelisch Prediker te* Halle *aan* de Saale. *Met een Voorberigt van* P. F. WILMSEN, *Predikant te* Berlijn. *Te* Franeker, *bij* G. IJpma. *Eerste Deel, XI en* 191 *Bladzz. Tweede Deel,* 190 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs der beide Deelen is f* 4: 30.

De ongenoemde Vertaler van dit werkje vindt, dat het in denzelfden geest en vorm geschreven is, als de *Kerkklokstoonen* van den Eerw. STRAUSS, die ook in het Nederduitsch overgezet, bij den Boekhandelaar J. VAN DER HEIJ, uitgekomen, in de jaren 1818, 1819 en 1820, en bij het Nederlandsch Publiek wel ontvangen zijn.

„Het boekje (zegt hij) zij bijzonder den ouderen, die hunne zonen naar de hoogeschool bevorderd zien, welkom, en het zij hun een waar genoegen, hetzelve alsdan, en, zoo als de eerwaarde WILMSEN in zijne voorrede zegt, *ter regter tijd*, hunne zonen ten geschenke te geven; ten einde, door de lezing en behartiging van deszelfs inhoud, in de harten van dezelve die gevoelens worden opgewekt, of versterkt en levendig gehouden, die in het werkje alom doorstralen, en die op het geluk hunner zonen zoo veel invloed kunnen uitoefenen; opdat zij niet alleen, als studenten, een sieraad zijn der hoogeschool, aan welke zij geplaatst zijn, maar ook in hun volgend leven en hunne volgende betrekkingen, in de dienst van land of kerk, als zoodanig mogen uitmunten."

Er komen hier negen Afdeelingen voor, in het eerste, en even zoo vele in het tweede Stukje.

De opschriften zijn:

„ Het afscheid van de ouderlijke woning. De aankomst in de Akademiestad. De viering van den zondag. De avond-uitspanning. Het bezoek. Het ijstogtje. De nieuwjaarsnacht. De viering van het Heilig Avondmaal. De terugreis naar de ouderlijke woonplaats. Het geboortefeest. Het ontwaken der liefde. Het feest van de bevrijding des vaderlands. De vriendenkring De begrafenis. De scheiding. De eerste preek. Het afsterven mijner moeder. Het examen."

Alles is hier in eenen levendigen en gevoeligen toon gesteld, en men treft hier alzoo eenige beelden aan, uit het Akademische leven van eenen braven Zoon, geschetst met het duidelijk doel, om nut te stichten; in 't bijzonder, om de harten der Studerende Jongelingschap voor alles wat goed en edel is, gelijk de Eerw. WILLMSEN, in zijne aanprijzende Voorrede zegt, te doen ontgloeijen, den geest te verheffen, en in hen op te wekken en levendig te houden, het bewust zijn van hunne hooge en heilige bestemming. Hier ziet men, hoe aangenaam en rijk aan genoegens de vrijheid van het Akademische leven is, wanneer zij door een Godsdienstig geloof en Christelijk grondbeginselen tegen ongebondenheid en teugelloosheid beschut is, en de gevaren vermijdt, die den losbandigen en ligtzinnigen bedreigen, en in het verderf storten.

Het is alzoo een goed boekje, in den smaak der werken van STRAUSS zamengesteld, hetwelk, offschoon dan ook niet vrij te spreken van zekere langwijligheid en overdrijving, evenwel den weldenkenden jongeling stichten kan. Men kan het wel niet dezelfde waarde, onzes inziens, toekennen, als het nog altoos zeer aanprijzenswaardig werk van den grooten GELLERT, voor de studerende jongelingschap, maar de strekking is echter even

schoon

ſchoon en, gelijk als wijlen onze geliefde Nederlandſche Dichter FEITH, doet HESEKIEL gevoelen, dat echt godsdienſtige beginſelen alleen den Akademieburger beveiligen tegen de verleiding, en dat hier dus aan eene Christelijk opleiding ten hoogſten gelegen ligt. Mogt het meer worden opgemerkt, dat de vreeze des Heere het beginſel der wijsheid en voor alle dingen noodig is!

Het volgend hier voorkomend versje, op den Nieuwjaarsnacht aangeheven, zal nu wel niet ongepast zijn overgenomen te worden:

Verſtreken is het oude jaar,
Met zijne laatſte ſtonden,
Verſtreken met de breede ſchaar
Van vreugde en deugd en zonden!
Met 's korten levens zwaren last,
Met wellust, die het hart vergast,
Met zegen en met plagen.

Het nieuwe nam reeds een begin,
Door Gods genâ geſchonken.
Wij groeten het met blijden zin,
Met gloênde vreugdevonken.
Den goeden en den kwaden dag,
Hij brenge een traan, of brenge een lach,
We ontvangen hem met danken!

Niet weinige onzer broedren zijn
In 't laatſte jaar begraven,
En liepen, door een zee van pijn
En vreugde, in veil'ge haven.
Bloeit mollig mos nu op hun graf,
God droog' dan hier de tranen af
Van weduwen en weezen!

En menig een zal ook gewis
Dit jaar ten grave dalen.

Doch alles zal verrijzen eens,
En eeuw'ge glorie stralen.
Daar is ons meer dan droom bereid,
Dan blinkt het oog in de eeuwigheid
Met eindelooze vreugde.

Doch wijl wij, in een kleed van stof,
Op Aarde nog verkeeren;
Zoo poogt zich 't hart naar 't Hemelhof,
Waar niets ons deert, te keeren.
Wij zaaijen hier het goede zaad;
Om eenmaal, naar Gods eeuw'gen raad,
Aldaar met blijdschap te oogsten!

U, God! bevelen wij 't getal
Van wenschen en van zorgen.
Gij leidt ons, door dit donkre dal,
Tot 's Hemels heldren morgen.
Wij houden ons aan uwe hand;
Uw trouw strekt ons ten onderpand
Van ons behouden landen.

Onze Lezer hebbe daarvan de aangename ondervinding!

WINTER AVONDEN, of Onderhoud van eenen vader met zijne kinderen. Over den oorsprong, de zeden en nijverheid van verschillende volken der aarde. Naar het Fransch van G. B. DEPPING. *Te* Rotterdam, *bij* Mensing *en* van Westreenen, 1827. *VI en* 221 *Bladz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 50.

Dit werkje, kan men den kinderen gerust in handen geven; zij zullen er verscheidene bijzonderheden kortelijk uit leeren kennen, en ook eenige nuttige aanmerkingen in aantreffen. Vooral zal het hun blijken, welk eene hooge waarde men moet toekennen aan verlichting en beschaving,

ving. De Vertaler verzoekt goedgunstige vergiffenis voor de ingeslopene taalfouten; en dit was ook zeer noodig, omdat derzelver getal waarlijk legio is. Men moest, vooral ook in boekjes voor kinderen, daarop meer oplettende zijn.

Tot slot, schrijven wij hier het vermelde omtrent de Mooren af:

„ De *Mooren* in *Afrika* hebben bijna al de kwade gewoonten der woestijnbewoners en daarenboven nog eenen geweldigen haat tegen de Christenen opgenomen. Deze zullen nooit de achting van dit volk verwerven. In de betrekkingen van gezelschap, zoekt de *Moor* den *Christen* immer te bedriegen en houdt zich aan geene betuigingen van vriendschap Hij neemt de eerste en geschiktste gelegenheid waar, om hem van alles te ontrooven en zelfs te dooden. Wanneer hij hem geen kwaad kan doen, toont hij hem de grootste minachting. Verscheidene *Europeanen*, met oogmerk om hen te onderwijzen, zijn de landen, waar de *Mooren* zich ophouden, ingedrongen; maar de verbittering van dit volk heeft hen bijna allen genoodzaakt naar *Europa* terug te keeren. De *Mooren* van *Tunis* en *Algiers* hebben zich, sedert lang geducht gemaakt, door hunne rooverij op de *Middellandsche zee* en hebben dit schandelijk handwerk nog niet verzaakt: de reden waarom zij zoo veel Christenen niet, als voorheen, in slavernij mede brengen, is, dat de *Europesche staten* hun te magtig schijnen Maar zoo veel als in hun vermogen is, benadeelen zij evenwel den handel."

Nuttige en aangename LECTUUR *voor de beschaafde Jeugd. Te* Rotterdam, *bij* Mensing *en* van Westreenen, 1827. 134 *Bladzz. In kl.* 8*vo. De prijs is* 90 *Cents.*

Een lief boekje, dat volkomen aan den Titel be-

beantwoordt, en dus alle aanprijzing waardig is.

Het bevat eene verzameling van Spreuken, Anekdoten, korte zedelijke verhalen, en zedekundige gedachten, hoofdzakelijk ontleend 't laatst uit oordeelkundige Engelsche en Fransche Schrijvers. Wij hebben er verscheidene oude bekenden onder aangetroffen, en ze hier weder met veel genoegen ontmoet.

Het heet een boekje voor de Jeugd, maar gerust mag het ook aan verder in jaren gevorderden in handen gegeven worden, daar zij er hier en daar ook nog wel iets uit leeren kunnen. Wij rangschikken dit boekje onder de beste van dezen aard.

De Blinde LANDMAN en zijne Kinderen. Naar het Engelsch. Voor de Nederlandsche Jeugd bearbeid, door A. B. VAN MEERTEN, Geb. SCHILPEROORT. *Te* Amsterdam, *bij* G. J. A. Beijerinck, 1827. 138 *Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is* 90 *Cents.*

Mevrouw A. B. VAN MEERTEN Geb. SCHILPEROORT, heeft deze vrije overzetting voor de lieve jeugd bewerkt, opdat zij daaruit mogen zien, dat er eene Voorzienigheid bestaat, die alles bestuurt, en dat het hun, die in vrolijke gebeurtenissen, of in droevige voorvallen, altijd het oog op haar gevestigd houden, ook altijd wel zal gaan."

Het is een allerliefst boekje, dat geen regt geaard kind zonder aandoening lezen zal. Het kome in veler handen en bevordere het bedoelde nut!

AL.

MANAK voor het Schoone en Goede, voor 829. *Te* Amſterdam, *bij* G. J. A. Beijerinck. *De prijs is f* 1: 80.

MANAK der Akademie van Groningen, *voor et Jaar* 1829. *Zeventiende Jaargang. Te* Gro- ingen, *bij* J. Oomkens. *De prijs is f* 1: —

MANAK voor de Jeugd, voor 1829. *Te* Am- erdam, *bij* G. J. A. Beijerinck. *De prijs*) *Cents, en met gekleurde plaatjes in kar- nnen koker f* 1: 50

MANAK ter bevordering van Kennis en Goe- n Smaak, voor het Jaar 1829. *Tweede Jaar- ng, uitgegeven door het Departement* Leens, *Maatſchappij:* Tot Nut van 't Algemeen. *Te* oningen, *bij* M. Smit. *De prijs is* 35 *Cents.*

, I., bevalt ons deze reis niet minder dan rige jaren. Er heeft eene aangename af- ng van onderwerpen in plaats. Ernst en , rijm en onrijm vervangen elkander, en rdt menige nuttige wenk, op eene beval- ijze hier medegedeeld.
wel gelijkende afbeelding, van wijlen den den OUDJOT, vooraan geplaatst, beſchouw- ij met genoegen. Naar ons oordeel, had el later hier voorkomend versje van den OBIDÉ VAN DER AA, wel aan de zijde er ogen ſtaan, als het te uitgebreid was, om aan zijne regte plaats te ontvangen. Wij het, als eene welverdiende hulde aan den en man, hier over:

dit beeld aanſchouwt, ſtaar het met eerbied aan:
) het ſcherpziend oog, in 't vast en manlijk wezen;
klaarden geest des Christens - Wijsgeer ſtaan!
zijn ſchranderheid maar niet zijn deugden lezen,

Noch etsmaild noch penseel maakt u zijn menschenmin:
Der sprakeloozen tong hoort gij zijn lof verkonden:
Zijn licht schoen in hun ziel; — hij opende hun monden; —
En leidde, als opgewekt, hen weêr ten leven in.
Het goede op aard gesticht, pleit nu voor hem bij God,
Noemt Frankrijk de L'EPÉE, ons Vaderland GUYOT.

N°. 2., heeft voor dit Jaar een anderen vorm ontvangen, waardoor dezelve zeker niet minder duidelijk en aannemelijk geworden is, voor het oog; het is daarenboven geschied, op aanhoudend verzoek, zegt de Redactie.

Dit Jaar mist men hier een afwisselend Mengelwerk, uit hoofde van de treurige noodzakelijkheid van zoo vele levensberigten, namelijk van de Hoogleeraren GUYOT, DRIESSEN, BAKKER, TINGA en den nog zoo jeugdigen CLARISSE, en daarenboven ook van Jonkheer O. ALBERDA, medeverzorger der Hoogeschool, te Groningen gevestigd.

Bij een volgend jaar, hoopt men echter in de gelegenheid te zullen zijn, en in dezen het aangename meer aan het nuttige te paren. Aan belangrijk onderhoud ontbreekt het hier echter niet. Het boekje beantwoordt goed aan den Titel. Vooraan, pronkt de afbeelding van Professor, J. R. VAN EERDE.

N°. 3., zal voor de kinderen een geschenk zijn, waar zij zich gaarne mede zullen bezig houden, en waaruit zij tevens voordeel kunnen trekken. De prentverbeeldingen zullen de kleinen vermaken. Het Nufje inzonderheid, is ons wel bevallen. Het spel van den Deserteur, behoort, naar ons oordeel, in geen Kinderboekje.

N°. 4. De Stukjes hier voorkomende, getuigen vooral van de moeite aan dezen leerzamen Almanak besteed, om dien nuttig voor 't Algemeen te maken.

MEN-

MENGELWERK.

GODS WAARZAME ZORG VOOR ZIJNE SCHEPSELEN.

Of:

LEERREDE,

OVER

JOAN. V: 17a. *Mijn Vader werkt tot nu toe.*

Deze woorden bezigde JEZUS, om zich daarmede bij de Joden te verontschuldigen, dat hij eenen kranken op den Sabbath genezen had. Het bijgeloof en de beuselgeest der Joden, en wel inzonderheid der Farizeën, ten tijde van JEZUS omwandeling op aarde, zijn ons bekend, uit de Evangelische Geschiedenissen. Deze menschen waren alleen voor het uitwendige, daarop stelden zij den grootsten prijs, maar bekommerden zich weinig of niet, om innerlijke deugd, en werkdadige menschenliefde. *Zij vertienden wel de munte, de dille en het komijn, maar het zwaarste der wet, het oordeel* (liefderijk oordeel over anderen) *de barmhartigheid en trouw lieten zij na* (1). Hoe zeer verschilde van deze Farizeeuwsche bekrompenheid, de edele denk- en handelwijze van onzen Heer. Leerende en goeddoende ging Hij het land door, en geene bijgeloovige gewoonten of wetten konden Hem een' oogenblik belemmeren in goed te doen. Zoo ver verhief zich JEZUS boven den geest zijnes tijds,

(1) *Matth.* XXIII: 23.

tijds; maar juist daarom moest Hij meermalen de strengste bedreigingen, en bitterste vervolgingen ondergaan, welke voor Hem niet minder roemrijk, dan onteerende voor zijne tijdgenooten zijn. —

Zoodanig M. H.! waren ook de omstandigheden, waarin ons mijn tekst verplaatst. De Zaligmaker had, gelijk wij reeds aanmerkten, een luisterrijk en weldadig wonder verrigt, door eenen ongelukkigen, die acht en dertig jaren aan eene verlamming geleden had, met weinige woorden sprekens, de gezondheid terug te geven. Maar het was juist Sabbath, waarop JEZUS zijne Goddelijke wonderdoende kracht, ter genezing van dien kranken, had laten werken, en hierdoor rekenden de Joden dezen dag ontheiligd. Hunne verbittering hier over was groot. *De Joden nu,* lezen wij *vs.* 16. *vervolgden Jezus hierom,* (*en zochten Hem ter dood te brengen* (1)) *omdat Hij zoodanige dingen op den Sabbath gedaan had.* Deze beschuldiging van Sabbath-schending, konde JEZUS zich niet laten aanleunen. Hoe! Hij zoude voor een Sabbath- en heilig-schender worden uitgekreten, die op aarde gekomen was, om de hersteller van Godsdienst en zeden onder het menschdom te zijn! JEZUS verdedigt daarom zijn gedrag, met zich te beroepen op het voorbeeld van God, zijnen Vader *vs.* 17*a*. *En Jezus antwoordde hun: Mijn Vader werkt tot nu toe; zoo werk ik ook.* In deze woorden T. heerscht eene verhevenheid, die ieder treffen moet, maar bij omschrijving of uitbreiding mat en krachteloos wordt. God mijn Vader, wil JEZUS zeggen, werkt on-

(1) Deze woorden schijnen hier uit *vs.* 18. ingeschoven. Men zie KUINOEL, *Comment. in libr. N. T. Hist.* TITTMAN, *Melet. S.* en onzen jongsten Grooten Bijbelvertaler, VAN DER PALM, in aant. op *vs.* 16.

onophoudelijk, voor Hem is er geen Sabbath, waarin Hij zou ophouden zijne schepselen te verzorgen, en zou ik dit voorbeeld mijnes Vaders niet volgen? Ja! gelijk mijn Vader, zoo ken ook ik geen Sabbath, waarop ik zou rusten van goed te doen (1). In welk een beminnelijk licht, verschijnt ons hier onze Zaligmaker! Uit den Hemel op aarde nedergedaald, om het heil van ongelukkige zondaars uit te werken, was Hij steeds vervuld met het groote hoofddoel, dat Hij bevorderen moest, en niets konde Hem vertragen, in de volbrenging zijner zwaarwigtige taak. Ja! heilige JEZUS! wij bewonderen en aanbidden den standvastigen ijver, waarmede gij voor ons gewerkt, gestreden en geleden hebt, en vereeren in u het uitgedrukte beeld des Vaders.

Dan, laat ons hiervan niet meer nu zeggen; want niet het voortreffelijk karakter van JEZUS, hetwelk in ons tekstvers zoo heerlijk uitblinkt, maar de grond, waarop Hij zich van de gewaande Sabbath-schending vrij verklaarde, zal de stof tot onze tegenwoordige Godsdienstige overdenkingen opleveren. Als eene algemeene waarheid staan ze dan daar, de woorden van onzen tekst: *Mijn Vader werkt tot nu toe;* terwijl wij dezelve als zeer *gegrond* en van hunne *belangrijke zijde*, tot onze vastere overtuiging en overvloediger troost, wat nader wenschen te beschouwen.

I.

God werkt tot nu toe, of met andere woorden: er bestaat eene altijd waakzame, immer voortwerkende Voorzienigheid, die alle schepselen liefderijk verzorgt: in dit geloof M. H! wilde ik u

(1) In de uitbreiding en zins-bepaling van *vs.* 17. ben ik VAN DER PALM gevolgd, gelijk ik mij ook van zijne vertaling heb bediend, en verder bedienen zal.

u dan in de eerste plaats versterken, door u de onwrikbare gronden aan te wijzen, waarop hetzelve rust. Letten wij ten dien einde op Gods hooge volmaaktheden — de ons omringende natuur — de geschiedenis der wereld in het gemeen, en de Goddelijke Openbaring in het bijzonder — onze eigene lotgevallen — en de uitspraken van Gods woord zelve.

a. Hoe weinig wij ook van God weten, zoo veel weten wij echter uit alle zijne werken, dat Hij *almagtig*, *alwijs* en *goedertieren* is, en zie daar den eersten grond, waarop wij ons *geloof* aan eene altijd waakzame Voorzienigheid gaan vestigen. — God is almagtig; hoe luide predikt ons dit de gansche Schepping: *uit welke zijne eeuwige kracht en Goddelijkheid voor het verstand zijn aanschouwbaar gemaakt* (1). Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er. Maar zegt nu niet dat zelfde verstand ons, dat aan deze hooge magt des Scheppers, het gansche Heelal in des zelfs voortduring moet onderworpen zijn? dat de geschapene wereld met alle derzelver inwoners niet in staat is zich zelve te onderhouden, noch in eene geregelde orde voort te gaan? maar dat hetzelfde Goddelijk alvermogen, hetwelk der wereld haar eerste aanwezen gaf, ook nu nog ter harer instandhouding en regering wordt vereischt? En wie kan het zich voorstellen, dat de Almagtige, de wereld geschapen hebbende, terstond zoude zijn opgehouden voor dezelve te werken! — door dit te denken, verlaagt men God tot een dood en werkeloos wezen, wiens voortdurend bestaan voorts geheel onnoodig zoude zijn, en ons geen het minste belang meer konde inboezemen. Of zoude misschien de Allerhoogste zich met het werk der Voorzienigheid niet willen bemoeijen? O!

(1) *Rom.* I: 20.

O! Toehoorders kennen wij dan de goedertierenheid des Heeren niet? maar waar zoude ik hier beginnen, waar eindigen om de mate en uitgestrektheid der Goddelijke liefde naar waarde te vermelden! De gansche natuur predikt den lof hares Makers, en galmt op duizenderlei toonen zijne liefde uit, en wij moeten met Israëls geliefden Zanger uitroepen: *tot aan den Hemel o Heer! reikt uwe gunst', uwe trouw tot aan de wolken* (1). En zou nu zulk een God de werken zijner handen laten varen, en zijne schepselen, die Hij met zulk eene liefde omvat, niet verzorgen op de beste wijs! Ja, daarvoor is ons zijne wijsheid borg. De mensch is wel kortzigtig, maar God is wijs, en zijns verstands is geen getal; en wanneer nu de Algoede met dat verstand over de belangen zijner schepselen waakt, moet dan zijne regering niet de beste zijn?

b. Letten wij *ten tweede*, op de *ons omringende natuur.* — Werwaarts wij onze oogen wenden, overal zien we met voor een ieder leesbare letters geschreven: *God werkt tot nu toe, Hij waakt over zijne schepselen.* Aanschouwt de prachtige zon, die ons licht en warmte schenkt, en merkt op, hoe zij nog nooit heeft opgehouden onzen aardbol in dezen zegen te doen deelen. De zachtschijnende maan verlicht nog, gelijk voor eeuwen, onze donkere nachten, en heeft tot op dezen dag hare *ordinantien* niet overtreden. Hetzelfde onafzienbaar starrenheer zweeft steeds, sedert duizende jaren, in hare onmetelijke banen boven onze hoofden, en is er onder al de duizendtallen wel een, die vermist, of uit haar spoor geweken is? Gebeurt nog heden ten dage niet, waarvan de grijze JOB reeds zong: *Hij trekt de waterdroppen zamen tot eenen digten damp, en* zijgt

(1) *Ps.* XXXVI: 6.

zijgt daarin den regen door, dien de wolken uitgieten, in duizend droppelen op den mensch doen dalen (1)? en heeft dit zelfde niet plaats met andere lichtverschijnselen? zuivert de donder nog niet den dampkring? verkwikt de daauw nog niet 's nachts het veldgewas? bedekt de sneeuw nog niet 's winters onze akkers? en zouden wij dan niet erkennen: *God werkt tot nu toe?* — Vestig verder uw oog op de aarde, met welk eene mildheid ontsluit zij nog haren schoot, en voedt millioenen schepselen? Werd zij wel ooit uitgeput en verzwakt in kracht, en *hebben alle de dagen der aarde zaaijing en oogst wel opgehouden* (2)? Overziet de tallooze reeksen van de verschillendste, maar niettemin zacht in een smeltende schepselensoorten, hoe onbegrijpelijk zijn zij zamengesteld! en nogtans zijn ze alle eeuwen door in stand gebleven. En hoe wonderbaar wordt niet al, wat op aarde gevonden wordt, bij dezelfde vermogens en geaardheden bewaard; *nog drenken de beken het wild gedierte des velds, terwijl boven haar het gevogelte des hemels van tusschen het loof der takken zingt, nog voedt het uitbottende gras het gedierte, nog prijkt het brood uit de aarde, en versterkt 's menschen hart; nog bouwt de ooijevaar zijn huis in de hoogte, en bezoekt en verlaat nog onze kusten op denzelfden tijd, nog is het hoog gebergte voor de klipgeit, nog verschanst zich de bergmuis op de rotsen, nog zwerft het woudgedierte in de duisternis om, en de leeuw brult nog zijnen roof te gemoet* (3); en zoo blijft alles in dezelfde orde, en de wereld een pronkstuk van des Scheppers alvermogen. Welk eene uitgebreide en werkzame zorg van God

(1) *Job.* XXXVI: 27, 28.
(2) *Gen.* VIII: 22.
(3) *Ps.* CIV: 11—24. Men vergelijke met dezen *Psalm* inzonderheid *Job* XXXIX.

God straalt hierin door! Ja! groote God! *Gij werkt tot nu toe*, en ter eere van Uw werk klinke het loflied de ruime schepping door: *Looft den Heer uit den hemel, looft Hem in de hoogste plaatsen! Looft Hem alle zijne engelen, looft Hem, alle zijne legerscharen! Looft Hem gij zon en maan; looft Hem, al gij lichtende starren! Looft Hem, gij hemel der hemelen, gij wateren die boven den hemel zijt! Dat zij den naam des Heeren loven; want Hij beval het, en zij werden geschapen! En Hij heeft ze bevestigd, altoos en eeuwig, Hij stelde ze een orde, die zij niet overschrijden, enz.* (1).

Wenden wij ons oog van het grootsche tooneel der natuur af, om te zien, wat ons de geschiedenis der wereld in het gemeen, en der Goddelijke Openbaring in het bijzonder leeren. De geschiedenis M. H! wordt te regt een spiegel der Goddelijke Voorzienigheid genoemd, en hoe naauwkeuriger wij dezelve doorzoeken, met des te heller glans straalt ons de zorg van God voor de wereld aan. Het is waar, van vele gebeurtenissen kunnen wij de ware oogmerken niet doorgronden, omdat wij het geheele plan, door Gods wijsheid beraamd, niet kunnen overzien; bij eene menigte echter liggen zij bloot voor ons oog, en wijzen ons Gods vinger, zijn bestuur aan. En hoe dikwijls gebeurt het, dat hetgeen eerst raadselachtig of ondoelmatig scheen, naderhand bij de eindelijke uitkomst, een onmisbare schakel in de keten van het geheel blijkt te zijn. — Ons op het onafzienbaar veld der wereldgeschiedenis begevende, vertoont zich *hier* eene heerlijke orde van zaken, die ons oog bekoort, en wij erkennen Gods liefde; maar hoe worden wij tot bewondering en aanbidding van een altijd werkzaam we-

(1) *Ps.* CXLVIII:

wereldbestuur opgevoerd, wanneer wij een stap verder gaande ontdekken, hoe dit alles uit de geringste beginselen geboren, langzamerhand, dikwijls door een zamenloop van ongelijksoortige omstandigheden, dus werd toebereid. *Daar* zien wij eene gebeurtenis eene geheel andere uitkomst opleveren, als men hoopte of vreesde, doch ten laatsten moest ieder belijden, dat er iets goeds en voortreffelijks door was uitgewerkt. *Ginds* grijpt een bange vrees voor nakende onheilen het menschdom aan, de angst is algemeen, het gevaar dreigt, maar ziet een enkel voorval, eene *onvoorziene* omstandigheid... en de vrees verkeert in blijdschap, terwijl het kwaad, dat onvermijdelijk scheen, als een bezwangerde onweerswolk over de hoofden henen drijft. En wanneer wij dan *eindelijk* nog in ontelbare gevallen opmerken, *hoe* uit het kwaad, door de boosheid, en *verkeerde* driften der menschen aangerigt, een grooter goed geboren werd, hoe geheele natiën, het moordtuig aangordende, om elkander te verwoesten, niettemin tot elkanders welzijn en bloei medewerken; hoe de grootste verwarring tot de schoonste orde herschapen wierd; schijnt *ons dan* niet de minste twijfel aan eene altijd waakzame en ten beste harer schepselen werkende Voorzienigheid de uitzinnigste razernij?

Is de geschiedenis der *volken*, inzonderheid van ons eigen Vaderland, te dezen aanzien rijk, nog rijker, ja, onuitputtelijk is de *gewijde*. Werpt slechts een vlugtigen blik op het Israëlitische volk! Hoe menige malen werd hetzelve *door* de zigtbare tusschenkomst van JEHOVA tegen *des*zelfs vijanden beschermd, en aan eenen gewissen ondergang ontrukt? Hoe duidelijk vertoont zich eene hoogere leiding in de lotgevallen van eenen ABRAHAM, JACOB, JOZEF, MOZES, DAVID, DANIEL en vele anderen, en hoe veel luisterrijker nog

blinkt

blinkt zij nit in den levensloop en den uitgang van onzen Heiland zelven? Ja, bijna iedere Bijbelgeschiedenis, ieder wonderwerk, iedere vervulde voorzegging, en niet het minst de wonderbare bewaring en voorspoedige voortplanting der Christelijke Godsdienst, te midden van alle gevaren, waaronder zij anders had moeten bezwijken, getuigt van Gods almagtige en werkzame zorg, en moet ons in volle overtuiging doen uitroepen: *De Heer regeert.*

d. En wat zeggen ons nu onze eigene lotgevallen? — is de geschiedenis van ons leven niet vol van de treffenste blijken, dat eene hoogere magt over onze belangen waakt? en brengt niet elke nieuwe dag, dien wij beleven, nieuwen grond voor deze overtuiging aan? Roept slechts M. H., voor een oogenblik den vervlogenen tijd uwes levens voor den geest terug; hoe vele proeven van Hemelsche zorg, werden u al niet geschonken? Herinnert u den toestand, waarin gij naakt en behoeftig ter wereld kwaamt, en wie was het, die u toen bewaakte en beschermde? die u in uwe ouders zulke teedere verzorgers en opvoeders gaf? Herinnert u de goedertierenheden Gods over u, in meergevorderden leeftijd, de dagelijksche vervullingen uwer behoeften zoo vele jaren door, en heeft u wel iets ontbroken? de velerlei genoegens, voorregten en verkwikkingen, die zoo dikwijls uw levensgenot vermeerderden. — Herinnert u den zegen, die meermalen uwen arbeid kroonde, en uwe ondernemingen voorspoedig maakte, de gelukkige en ongedachte wendingen, in uw lot, waardoor uw uitwendig geluk verbeterd, en eene ongekende bron van welvaren voor u geopend wierd. Herinnert u de gevaren waarvoor bange vrees u kwelde, maar die echter van u werden afgewend: de rampen en onheilen, waaruit gij

werd gered, en de menigvuldige vergoedingen, waardoor het leed dat u trof rijkelijk werd opgewogen, en zou er dan geen God in den Hoogen wonen, die voor ons werkt en zorgt?

En hoe heerlijk vertoont zich niet dezelfde Goddelijke zorg, ten aanzien van de bevordering onzer geestelijke belangen, en van onze vorming voor de eeuwigheid? Werden wij niet geboren in een Christen-Land, waar het licht des Evangelies, een iegelijk, die niet moedwillig zijne oogen sluit, liefelijk toeschijnt en bestraalt? Werden wij niet, door de plegtigheid des Doops, den Algoeden God opgedragen, en zijne ontfermende liefde in CHRISTUS over ons afgebeden? Hoe vele trouwe vermaningen, ernstige waarschuwingen en wijze lessen, werden ons niet van *onze ouders* of naastbestaanden en vrienden medegedeeld? Hoe tallooze malen werd ons niet het Evangelie der zaligheid gepredikt, en wij ter bewandeling van den weg, die ten hemel voert, opgewekt? Waren ook niet alle onze lotgevallen juist berekend naar de behoeften van ons hart? Ja, met teedere liefde, o God! hebt gij voor den welstand onzer zielen gezorgd! Niet alleen door het woord der Openbaring, maar, ook door de leidingen van ons lot, zocht gij ons op te leiden en te vormen vóór onze groote bestemming, en wanneer weldaden en zegeningen ons aan u niet verbinden konden, zondt gij ons kastijdingen en beproevingen toe, om ons door dezelve als zoo vele bittere geneesmiddelen nog te redden, en te bevrijden van den dood, dien wij in onze onbedachtzaamheid te gemoete ijlden.

e. Straalt Gods liefderijke zorg voor zijne schepselen in alles, zoo duidelijk door, geen wonder dan ook, dat de Goddelijke Openbaring hier zoo beslissend spreekt. Volgens hare uitspraken, valt er niets op de wereld voor, hetwelk niet

door

door den Almagtigen dus wordt beschikt. — In dit geloof hebben alle Bijbel-Heiligen geleefd, hebben er zich mede getroost, en zijn er in gestorven. De Heer regeert en verzorgt alle zijne schepselen op de beste wijs, dit denkbeeld bezielt onzen ganschen Bijbel, en stort den zoetsten troost zachtkens in onze harten uit. Hoogstmerkwaardig is vooral het onderwijs, hetwelk JEZUS ons omtrent deze belangrijke waarheid gegeven heeft. Hetgeen Hij in onzen tekst verklaart: *Mijn Vader werkt tot nu toe*, leert Hij elders (1) door aanschouwbare voorbeelden, op eene treffende wijze. De leerlingen van JEZUS zouden, wilden zij aan hunne roeping getrouw blijven, veel van de wereld te lijden hebben, dit wist de Heiland, en hen daartegen willende bemoedigen, wijst Hij hen op het *gras, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, op de leliën des velds, op de vogelen des Hemels, en het gering geachte muschje.* Hij doet hen opmerken welk eene liefderijke zorg de Hemelsche Vader voor deze, in het oog van menschen weinig beteekenende, schepselen draagt, en leidt daaruit deze billijke gevolgtrekking af: hoe veel te meer moet dan niet gij, die alle deze dingen verre te boven gaat, de voorwerpen van Gods leiding en bestiering zijn. Zoo stelt ons dan JEZUS de gewigtige waarheid eener alles verzorgende Voorzienigheid, op eene aanschouwelijke en tastbare wijze voor oogen; zoo leert Hij, dat niets, hoe gering ook in onze schatting, aan Gods bestuur onttrokken zij. De Apostelen zijn Hem hierin gevolgd, en gelijk zij voor zich zelven op hunne moeijelijke loopbaan in dit geloof de beste vertroosting vonden, zoo roepen zij ook anderen toe: *Werpt uwe bekommernis op den Hee-*

(1) *Matth.* VI. en X.

Heere, want Hij zorgt voor u (1). Wij danken derhalve God van ganscher harte, die ons den Bijbel geschonken heeft, waarin deze leer *zoo* duidelijk en geheel in overeenstemming met onze eigene waarnemingen en ervaring wordt voorgedragen. Al leerde ons de Bijbel niets meer, dan dat God regeert, en voor alle zijne schepselen werkt, dan nog moest hij ons boven alles dierbaar zijn. Ongeloovige twijfelaar, die den Bijbel niet acht! Zie hier hoe gij tevens uwe gemoedsrust verwoest; ach! waarmede zult gij u opbeuren, wanneer uw hart op de ijskoude redeneringen van uw verstand schipbreuk lijdt, en de wereld voor u geen troost meer heeft!

II.

Dit zal ons nog duidelijker blijken, bij *het tweede deel onzer rede*, waartoe wij nu overgaan, om de uitspraak van JEZUS: *Mijn Vader werkt tot nu toe*, van derzelver *belangrijke zijde* wat nader te overwegen. En wie uwer twijfelt er dan aan M. G. of zij *verhoogt ons genot en onze vreugde in voorspoed, — maakt ons lijdzaam en geduldig in tegenspoed, — stelt ons gerust bij de veranderingen en wisselingen der wereld, — bezielt ons met vertrouwen op God, — en bevordert onze deugd en nuttige werkzaamheid.*

a. God werkt tot nu toe, Hij verzorgt en zegent zijne schepselen; dit geloof verhoogt ons genot, en onze vreugde in voorspoed. Dagelijks vallen ons vele weldaden te beurte, en menige bloem op ons levenspad gestrooid, lokt ons tot genieten uit. Somtijds wordt het goede dezes levens, ons als met eene verkwistende hand toegedeeld, en gelijk een zacht murmelende beek vliet ons leven in voorspoed heen. Dan wordt ons

(1) 1 *Petr.* V: 7.

ons vreugde in het hart geschonken, en niemand verbeelde zich, dat ware levensvreugde met de Godsdienst, wel gekend en beoefend wordende, onbestaanbaar zij. Ware levensvreugde zeg ik! maar, helaas! hoe schaars wordt deze gevonden op de aarde. Van hoe weinigen worden de aardsche genoegens op de regte wijze genoten, van hoe velen door misbruik vergald, of in vloek verkeerd!

Och, dat dan het geloof aan God, als de eenige bron van al ons heil, hier onze leidsvrouw zij, en ons bij ons genot besture. Vreest niet T., dat gij hierdoor onder een bedwang gesteld wordt, het welk u van het onschuldigste vermaak zelfs berooven zou. Neen, door dit geloof worden onze genoegens verdubbeld, onze vreugde geheiligd, en de genieting der wereld, hetgeen zij wezen moet, een middel tot hooger doel. Ziet daar den Christen, die het goede der aarde met een oog op God geniet. Hij eerbiedigt in alles de hand des Almagtigen, en bij iedere goede gave, die hem geschonken wordt, ontboezemt hij zijn dankbaar hart voor den troon der Goddelijke liefde. Vrolijk plukt hij de bloemen, die God rondom hem plantte, en geene beangstigende vrees stoort zijn geluk. Zoo gebruikt hij de wereld maar misbruikt ze niet, zoo voeren hem de zegeningen der aarde naar omhoog, en zijn aardsch genot is hemelsche vreugde. O, welk een zuiver genoegen! hoe wijd verschillende van de smakelooze genietingen, welke zij najagen, die alleen de aardsche zijde der dingen beschouwen, die hunnen voorspoed uit geene hoogere bron afleiden, dan een zamenloop van toevallige oorzaken, en de zwakke pogingen van menschelijke kracht; die geenen God in den Hemel hebben, om hun uitwendig geluk

te heiligen, en hunne harten te verwarmen met dankbaarheid.

T. Komt, laat ons dan het goede genieten, ten dage dat het ons geschonken wordt, maar genieten wij het met een oog op God, gelijk het menschen en Christenen betaamt. Dan zullen wij onze verhevene bestemming bij het gedruisch der zinnelijke vermaken niet uit het oog verliezen, ze zullen ons daarin veeleer bevorderlijk worden. Terwijl de onbedachtzame mensch tot ijdelheid en trotschheid wordt vervoerd, en zich alleen aan het aardsche hecht, zullen wij alleen roemen in den God onzes heils, en bij aardsche vreugde hemelsche blijdschap voegen. Terwijl de wereldling de gaven des Hemels misbruikt, en in woeste vreugde dartelt, zullen wij Gods zegeningen in matigheid, en behulpzame liefde jegens anderen genieten. O, welk eene aangenaamheid zoude hierdoor over ons aardsch leven worden verspreid, wij zouden ons zelven hierdoor eenen Hemel bereiden, en daarin de reinste genoegens smaken. De uitwendige voorspoed zoude zich tot een hooger goed voor ons verheffen, en een gewin aanbrengen, hetwelk de dood niet rooven kan.

b. God werkt tot nu toe, en zorgt voor alle zijne schepselen, dit maakt ons lijdzaam en geduldig in tegenspoed. Het menschelijk leven vertoont ons eene mengeling van voor- en tegenspoed, van zegen en ramp. Is de hemel nu helder boven ons; weldra kunnen er zich donkere onweerswolken boven onze hoofden zamenpakken, om ons met geweld ter neer te slaan. Wij weten dit allen, en ik zal u daarom niet vermoeijen met het optellen van al die rampen, welke menigwerf het menschelijk leven verbitteren. Maar hoe ongelukkig, diep ongelukkig zouden wij zijn, Toeh.! wan-

wanneer ons oog in dezen nood geene veilige schuilplaats vond, waar wij ons verbergen konden. Ware ons lot dan wel beter te noemen, dan des ongelukkigen zeemans, die het schip, hetwelk hem voert, van stuurman en kompas beroofd, aan klip en golven ziet ten prooi gegeven? O! gelukkig dan wij, dat wij gelooven mogen: *er is een God in den hemel die voor mij werkt en zorgt.* Zoo zijn wij dan geene, aan een blind toeval overgelaten schepselen. Zoo is het geen onverbiddelijk noodlot, hetwelk ons aan het lijden dezes tijds onderwerpt, maar eene hoogere magt waakt over onze belangen, en leidt ons langs den weg, door hare wijsheid voor ons afgebakend, en de eindpaal van dien weg kan niet anders dan heerlijk zijn. In den bangsten nood blijft ons nog altijd God overig, voor wien wij onzen geprangden boezem ontlasten, die op ons angstgeschrei let, en onze gebeden verhoort. Hierdoor wordt de duisterheid, die over het menschelijk leven hangt, grootelijks verdreven, de rampen die ons treffen, worden ons nu liefderijke beschikkingen, en vaderlijke kastijdingen ter onzer oefening en volmaking, en wij erkennen met de wijzen van alle eeuwen: *gelukzalig is de man, dien God tuchtigt* (1).

Ziet daar Toeh.! den Christen door het geloof aan Gods goede en altijd waakzame Voorzienigheid vertroost in zijne smarte, opgebeurd en bemoedigd in zijnen druk en geoefend tot lijdzaamheid, Laat ons dan vasthouden aan dat geloof, waaraan zoo veel heils verbonden is. Twijfelen wij nimmer aan de goede oogmerken der Goddelijke Voorzienigheid, wanneer zij ons den wensch van ons hart onthondt, of op wegen van droefheid wandelen doet. Immers wij menschen we-

(1) *Ps.* XCIV: 12.

weten niet wat voor ons het beste zij; maar God is wijs en

Zijn wijsheid weet, of ongeneugt,
Ons beſt bereidt voor hemelvreugd (1).

Miskennen wij dan zijne liefde jegens ons in de rampen niet. Twisten of morren wij nimmer tegen zijne beſtelling, maar onderwerpen wij ons aan dezelve met een lijdzaam en kinderlijk hart. Trachten wij vooral aan derzelver heilzame oogmerken te beantwoorden: want *alle kastijding ſchijnt voor het tegenwoordige wel geen voorwerp der blijdſchap, maar der droefheid te zijn; doch daarna brengt zij dengenen, die er door geoefend zijn, eene vreedzame vrucht der geregtigheid voort. Rigt dan wederom op de trage handen en wankelende knieën; en maakt de paden regt voor uwe voeten, opdat het geen verlamd is niet ontwricht, maar veeleer genezen worde* (2).

c. *God werkt tot tot nu toe, en beſtuurt alle dingen ten beste zijner ſchepſelen; dit ſtelt ons gerust bij de veranderingen en wiſſelingen der wereld.* Hoe vele gebeurteniſſen vallen er op de wereld niet voor, die ons hart met onrust moesten vervullen, en diep ter neder ſlaan, zoo niet het geloof, er beſtaat eene Voorzienigheid, die alle dingen met wijsheid regelt, ons opbeurde en ſtaande hield. Nu eens ſtaan volken tegen volken op. Geheele koningrijken zijn in rep en roer. Het oorlog woedt van alle kanten, en duizende brave jongelingen, uit de armen hunner ouders geſcheurd, brengen hun bloed voor eene onregtvaardige zaak ten offer.

Op eenen anderen tijd worden vruchtbare velden door overſtroomingen in moeraſſen verkeerd, dompelen gelukkige en vreedzame huisgezinnen in

(1) Evang. *Gez.* XX: 2.
(2) *Hebr.* XII: 11—13.

in armoede en ellende, verijdelen de hope des landmans, en verspreiden de donkerste uitzigten over de toekomst. Elders worden bloeijende en volkrijke steden door de aarde, die als van onder haar wegzinkt, ingezwolgen, of in puinhoopen veranderd. En wien onzer zweven die dagen van smarte (1) nog niet levendig voor den geest, waarin de dood langs onze straten en huizen rondwaarde, en zoo velen onzer dierbaren in het donkere wegsleepte. Dagen — bij welker herinnering nog onze tranen vloeijen, over geleden verlies en onherstelbaar gemis. Zij zijn heengegaan, die lievelingen van ons hart! en ons oog ziet hen niet meer. Ach! waarmede zouden wij ons bij deze treurtooneelen gerust stellen, wat ons voor wanhoop beveiligen, als wij geenen God kenden, die de gebeurtenissen der wereld leidt en bestuurt, die altijd werkt, ook dan werkt, wanneer wij Hem niet zien werken? Wat was anders deze aarde? Een plaats van verwarring, een donkere woestijn, waarin men angstig omdoolt, niet wetende waar men komen zal. Maar neen, God regeert, en zijne regering is de beste. Hij heeft altijd goede en wijze redenen, waarom Hij dit alles zoo, en niet anders beschikt. Niets, hoe smartelijk het ook zij, hoe ondoelmatig het ook schijne, gebeurt er in zijn wereldbestuur, zonder de beste bedoelingen. Deze bedoelingen mogen voor ons oog vaak verborgen zijn, omdat wij slechts een zeer gering gedeelte van Gods werken kunnen overzien; wij gelooven echter, dat er eenmaal een helder licht over dezelve voor ons zal opgaan, wanneer onze gezigtskring zal zijn uitgebreid in de eeuwigheid.

Laat

(1) Het behoeft geene herinnering, dat hier *de algemeen heerschende ziekte van 1826 en 1827.* wordt bedoeld.

Laat dit ons genoeg zijn, op onze reize naar het Vaderland hierboven, en houden wij, onze onkunde bewust, ons gestadig overtuigd, en zoeken wij ons in deze overtuiging meer en meer te versterken: *dat Gods wegen niet onze wegen, noch zijne gedachten onze gedachten zijn; maar dat, gelijk de hemelen hoog zijn boven de aarde, zoo ook Gods wegen hooger zijn, dan onze wegen, en zijne gedachten, dan onze gedachten* (1). Hielden wij ons dit altijd levendig voor den geest, dan zouden wij het best bewaard blijven voor het berispen van Gods bestuur.

Maar ach! hoe hoezeer hapert het ons dikwijls hieraan! Hoe geneigd zijn wij, om Gods altijd wijs en goed bestuur te bedillen, wanneer hetzelve zich voor een' korten tijd voor ons verborgen houdt, of strijdt met onzen wensch. — *O! wij* kortzigtigen, wij onwetenden, die slechts een korten tijd hier leven, wie zijn wij, dat wij het werk des Alwetenden Gods zouden beoordeelen, berispen! waarin eeuwen en geslachten, landen en volken, tijd en eeuwigheid begrepen zijn! Zinken wij veeleer weg in ons niet. Houden wij onze tong in toom, en aanbidden wij den raad des Almagtigen, wiens doen, hoe raadselachtig of donker het ons ook voorkome, altijd majesteit en heerlijkheid is.

Ja wij bukken voor dien wijzen,
Dien bepaalden raad, die wis
Al ons lleven, al ons prijzen
Meer dan alles waardig is;
Wie zou ooit om eigen voordeel
Wenschen dat die keten brak,
Of dat schatten in zijn oordeel,
Ligter dan zijn ongemak (2).

d.

(1) *Jes.* LV: 8, 9.
(2) Evang *Gez.* XXI: 9.

d. God werkt tot nu toe, en rust niet van zijne schepselen op de beste wijze te verzorgen; — deze leer leidt ons tot het vertrouwen op Hem. Wat ons de toekomst zal aanbieden, en hierna wezen zal, is door een' alles bedekkenden sluijer aan ons oog onttrokken. Welke lotwisselingen wij nog te wachten hebben, of een pad met liefelijke bloemen of met wreede doornen ter bewandeling voor ons ligt, dit weten wij even weinig, als wij verlangen kunnen van alle aandeel aan de wederwaardigheden dezer wereld verschoond te blijven. Maar zullen wij ons daarover beangstigen, ons aan kwellende zorgen overgeven? Wij, die op goede gronden gelooven, dat God in den hemel over ons en onze belangen waakt, en niet ophoudt altijd dezelfde te zijn! Wij, die zóó menigmalen door Hem werden geholpen, en gered uit den nood, hoe hoog ook geklommen! Hoe gewillig en gerust geeft zich een kind aan zijnen vader ter verzorging over, aan wiens bestendige liefde en gunst het geene redenen om te twijfelen heeft. En zouden dan wij ons niet aan God overgeven, niet op Hem vertrouwen, bij wiens liefde en teederheid, de liefde en teederheid van alle aardsche vaders niets beteekenende is? Die, bij liefde, Goddelijke almagt en wijsheid voegt, waardoor Hij in staat is altijd te kunnen helpen en redden, ook wanneer trouwe vriendenhanden niet meer helpen kunnen. —

T. Ach, waartoe dan al dit angstig vreezen en zorgen voor de toekomst? Ook deze wordt niet minder dan het verledene en tegenwoordige, door den Goeden God bestuurd. Wentelen wij dan onzen weg, met alles wat ons voordeelig kan zijn, maar ook met alles wat ons schaden kan, op den Heere, in het vast vertrouwen, dat ons lot veilig is in zijne hand. Dit vertrouwen geeft ons wel geen uitzigt op bestendigen voor-

spoed

ſpoed, maar het geeft ons oneindig meer: eene kalme gemoedsrust, die, als een rots in het ban der zee, door niets kan worden geſchokt of aan het wankelen gebragt. Het doet ons, in God, ons eenig en genoegzaam ſteunpunt vinden, bij den wisſelkeer der dingen op aarde, een ſteunpunt, waaraan wij ons nog vasthouden in den bangſten nood. *O welgelukzalig de man, die zich dus op den Heere verlaat* (1). Wel gemoed gaat hij de onzekere toekomst te gemoet, niet twijfelende, of hem zal niets overkomen, dan hetgeen bij de uitkomst voor hem nuttig en heilzaam is. Bij donkere vooruitzigten werpt hij zijn vertrouwen niet weg; maar dan eerst openbaart het zich in deszelfs volle kracht, en doet hem met den Godvruchtigen Dichter zeggen: *De Heer is mijn herder, mij zal niets ontbreken. Al ga ik ook door een dal van ſchaduwe des doods, ik vrees geen kwaad; want gij zijt met mij; uw ſtok en uw ſtaf, die vertroosten mij* (2). Dat dit vertrouwen, zonder hetwelk wij een prooi der bangſte zorgen worden moesten, ook het onze zij. Zoeken wij hetzelve in ons te verwekken, en onderhouden, door eene opmerkzame en herhaalde overweging van de volmaaktheden des Oneindigen, en door ons dagelijks in de overtuiging te ſterken, dat Hij alle dingen met wijsheid en liefde beſtuurt, en *dat alle zijne paden goedertierenheid en trouwe zijn* (3).

Kom treen wij dan gemoedigd voort,
In vast vertrouwen op zijn woord:
Hoe moeilijk ons de weg ook ſchijn'
Het eind zal zeker zalig zijn (4).

O.

(1) *Ps.* XXXIV: 9.
(2) *Ps.* XXIII: 1, 4.
(3) *Ps.* XXV: 10.
(4) *Evang. Gezang*, XX: 9.

e. God werkt tot nu toe, zijn bestuur gaat over alle dingen. Dit geloof bevordert eindelijk nog onze deugd, en nuttige werkzaamheid. Wanneer er geen God was, die alle dingen bestuurde naar zijn welbehagen, en voor onze belangen zorgde, dan was de Godsdienst een hersenschim, dan miste de deugd haren voornaamsten steun, en, bij de bewustheid onzer nietigheid en onvermogen, zouden wij, schier bij ieder ontwerp, aan eenen goeden uitslag wanhopen, en bewogen worden, om werkeloos onze handen in den schoot te leggen. Maar o! hoe verandert dit alles, wanneer het denkbeeld voor ons optreedt, er bestaat eene Voorzienigheid die over alles gaat, die ook ons menschen verzorgt en zegent. Dit denkbeeld vervult ons hart met Godsdienstige gezindheden, en leert ons onze krachten en vermogens op de regte wijze gebruiken.

Ja! *Godsdienstige, hartveredelende gevoelens* moeten er in ons oprijzen, wanneer ons oog ten Hemel staart, waar de liefderijke Vader der menschen ten onzen beste werkt. Of zouden wij Hem niet beminnen, Hem niet danken in ootmoedigheid des harten, die ons als met zijne vaderhand leidt op onzen weg? Ons niet gaarn schikken naar zijnen zin, en voegen naar zijnen wil, op dat zijne liefdezorg van onze zijde niet geheel onbeantwoord blijve? Hoe gloeit niet ons hart van erkentelijke liefde voor den vriend, die ons met weldaden begunstigt! Hooren wij niet gaarne naar zijnen raad? O! laat ons dan toezien, dat geen verwijt van ondankbaarheid jegens onzen besten Weldoener over ons kome. Dat zijne liefde jegens ons wederliefde wekke, en eene standvastige bereidvaardigheid in ons werke, om wederkeerig iets voor Hem te doen, en Hem te geven wat wij geven kunnen, ons geheele hart.

Maar

Maar ook alle onze *krachten en vermogens.* Immers ook deze zijn gaven van onzen Hemelschen Vader, ons met geen ander oogmerk geschonken, dan opdat wij, door het regte *gebruik* van dezelve, het geluk en welzijn van ons zelven en van onze medemenschen bevorderen zouden. O, welk eene verpligting wordt hieruit geboren, om onze vermogens toch nimmer te misbruiken, maar ze veeleer te ontwikkelen en naarstig aan te wenden in ons werk en in onzen kring. Doch des te meer T., verdient het betreurd te worden, dat er velen gevonden worden, die hier juist het tegendeel zijn van hetgeen zij wezen moeten. Bij zeer velen toch zijn de zinnelijke en ijdele vermaken der wereld het voornaamste voorwerp hunner wenschen en pogingen. Anderen zijn alleen bedacht, op *het bijeenzamelen van schatten*, en offeren daaraan alle hunne krachten op. En van hoe velen wordt de tijd, den sterveling gegeven om er mede te woekeren voor tijd en eeuwigheid, nutteloos gedood en in beuzelingen verspild. Welk eene ondankbaarheid! welk eene verloochening van het geloof aan Gods Voorzienigheid! Neen, gij zijt niet op deze aarde geplaatst, o mensch, om er te vergeefs uwe plaats te beslaan! Gij wordt niet bewaard bij uwe krachten, om dezelve in eenen doodslaap te laten wegsterven. De Alwijze Verzorger zijner schepselen, heeft ons onzen stand en kring aangewezen, om daarin te werken, te werken zonder ophouden, naar zijn plan. Zoo deed JEZUS, gelijk zijn Vader, *zoo* ook werkte Hij onophoudelijk voort, en *iedere* stap dien Hij deed, was een voortstreven *tot* het doel, dat Hij bevorderen wilde. En zouden wij hierin de voetstappen van onzen Heer niet drukken, Hem niet volgen, die het volmaakte beeld des Onzienlijken Vaders is? Ja, wij willen van

u

u leeren, Heilige JEZUS! hoe wij leven, en hoe wij werken moeten, om aan onze bestemming te beantwoorden, en onze taak gelukkig te volbrengen; opdat wij eenmaal, wanneer onze aardsche werkkring zal gesloten worden, ons hoofd zacht mogen nederleggen, en alsdan ingaan tot de vrucht van onzen arbeid. Dit geve ons uwe trouwe liefde! Amen."

DE ENGELSCHE ZENDELINGS-KOLONIE BIJ SELENGINSK, NIET VER VAN DE RIVIER SELENGA, IN SIBERIE, EN DUS OP EENEN AFSTAND VAN 6500 WERSTEN (1) VAN PETERSBURG, GELEGEN.

Hoe zeer stond ik verbaasd, — zegt de Heer van MARTOS, — toen ik op dezen verren afstand van het beschaafd *Europa*, in dezen uitersten hoek van *Siberie*, midden onder de horden der wilde *Buraten*, die voor de ijverigste aanhangers van het Heidendom gehouden worden, geheel in de nabijheid van den Buratischen Opperpriester, een gezelschap van Engelschen vond, die hier, onder den naam der Selenginskische Zendelingen, bekend zijn.

Ik kan de vastheid van het karakter dezer menschen niet genoeg bewonderen, die hen bewoog een zoo heldhaftig besluit, met eene standvastige bestrijding der ontelbare moeijelijkheden, uit te voeren.

Deze kleine volkplanting, bestaat uit één Engelschman en twee Schotten, uit *Glasgow*, de laatsten hebben de Hoogeschool te *Edinburg* bezocht,

(1) De *Werste* is eene Russische mijl, waarvan er zeven in ééne Duitsche mijl vervat zijn.
De Vert.

zocht. De Engelschman, STALLYBRASS genoemd, spreekt reeds het Russische zeer vaardig, en zijn Zoontje, een aardig knaapje van zeven jaren, leest vlug het Mandschuwsch.

Ik vond bij hen eenige jonge Buratinnen, die, onder de handleiding van zijne vrouw, reeds de aardigste zaken van stroo hadden leeren vlechten.

Deze kleine Kolonie, te vinden in een door rotsen omringd Dal, die van verre de gedaante eener Stad hebben, en welks bodem geheel uit zand bestaat, is aan den linker oever der *Selenga* gelegen, en bestaat uit twee, in het jaar 1820, op kosten der regering, gebouwde, zeer ruime en gemakkelijke huizen. Beide behooren uitsluitend aan de Zendelingen, en worden door hen en hunne dienstboden, die enkel uit *Buraten* bestaan, bewoond. In eene dezer woningen wordt eene aardige boekverzameling gevonden. Eene geheele kamer was vervuld met Evangeliën, in de Mandschuwsche taal, die men uit *Petersburg* herwaarts had gezonden, om die onder de Heidenen, welke deze taal verstaan, te verdeelen, als zij dezelve begeeren zouden.

Toen ik de woning der beide *Schotten* bezocht, werd ik, door de vrouw van WILLIAM SWAN, op een Engelsch ontbijt onthaald. Men toonde mij hierop eenige schrijfletters der *Buraten*, die zeer lomp waren, en geleken naar die der Turken en Chinezen. Gelijk de Chinezen, snijden ook de *Buraten* hunne letters in plankjes, en drukken die dan af.

Ter bekeering der Heidenen, bestaan thans, in Rusland, twee Engelsche Zendeling-Genootschappen, namelijk: dat aan de Rivier *Selenga*, en dat van *Astrakan* (1). Men heeft alle reden om te hopen, dat dit nieuw, in Siberischen grond, gezaaid,

(1) Het laatste is onlangs geheel ontbonden. *De Vert.*

zaaid zaad van het Christelijk geloof, hoe zwak dit thans ook zijn mag, opwassen en vruchten dragen zal. Echter schijnt het tijdstip hiertoe nog niet nabij te zijn, en dat zal waarschijnelijk eerst dan aanbreken; wanneer de geest der Chineesche regering, die tegen de overige volken zoo vijandig is, eens door den drang der omstandigheden inschikkelijker en verdraagzamer wordt, en zich met hen door verbindtenissen meer vereenigt. Dan toch zullen de Zendelingen van *Kanton* in nadere betrekking met die van *Selenginsk* kunnen komen, en eerst dan mag men met vertrouwen, een gunstigen uitslag, voor de uitbreiding van het Christendom onder de Heidensche Volken van *Oost-Azie*, verwachten. Tot hiertoe zijn de pogingen der voornoemde Britten van een weinig beteekenend gevolg geweest, maar dit verkoelt of ontmoedigt hunnen ijver echter geenzins; want den ganschen zomer zijn zij weinig te huis, dan ondernemen zij de tot hunne roeping noodzakelijke reizen, niet slechts naar de *Buraten*, maar ook naar andere ver af gelegene volken, en zetten hunne togten voort, zelfs tot in de bekende Chineesch-Russische handels-plaats *Kijächta*.

Ik vond den Schot SHAN bezig, met het overzetten der Psalmen in de taal der *Buraten*.

De Zendelingen krijgen geregeld elke maand het Journaal van het Londonsch Zendeling-Genootschap, maar de andere Couranten slechts eens in het Jaar.

CHAMBA, de Opperpriester der *Buraten*, die slechts vijf uren gaans van hen woont, heeft hun in vier jaren eens bezocht; zij schrijven dit aan zijne buitengewone zwaarlijvigheid toe, daar zij echter mager genoeg zijn, had het hun niet moeijelijk behooren te vallen den korpulenten *Delai Lama — der Buraten*, des te meer te bezoeken.

OVER HET AL OF NIET BESMETTELIJKE DER GELE KOORTS

Het is bekend, dat, sedert eenige jaren, onder de Fransche Natuurkundigen en Artsen hevig getwist is, of de gele koorts al of niet besmettelijk is. De meeningen staan regtstreeks tegen elkander over, en de strijd wordt met eene bitterheid gevoerd, die, helaas! wel onder de Geleerden en onder de Artsen niet ongewoon is, maar die echter thans het volk met eene ernstige bekommernis vervult, daar het denkt, dat het ligt mogelijk is, dat deze tweedragt eens voor zijne dierbaarste belangens hoogst gevaarlijk kon worden, en deze vrees vergalt hen al het vermaak, dat zij anders in dit hanengevecht zouden vinden.

Hoe groot toch zou de verlegenheid en de verwarring zijn, als zich de gele koorts eens, gedurende dezen burgerkrijg onder de Artsen, aan de kusten van *Europa* vertoonde? wat zou de regering, tusschen twee tegenovergestelde meeningen dobberende, beginnen; zou niet de eigenzinnigheid des volks, die bij een groot ongeluk steeds zulke slechte gevolgen had, door deze tweedragt onder de Geleerden, gestijfd worden?

Daar nu dit onderwerp van zoo veel belang is, zoo zal eene korte opgave van beider denkwijs, die in *Frankrijk* twee partijen vormt, tusschen welke geen middelaar vrede kan stichten, onze lezers zeker niet onaangenaam zijn.

Zoo moeijelijk het doorgaans valt de oorzaken der ziekten te bepalen, zoo is men het echter over de *oorzaken* der gele koorts tamelijk eens. Een heet, vochtig klimaat, inzonderheid in de nabijheid der zee, de schadelijke uitwazemingen op plaatsen, waar vele ligchamen uit het dier- en plan-

plantenrijk rotten, waar vele menschen in naauwe, slecht geluchte ruimten zaamgedrongen zijn; deze zijn de omstandigheden, die plaats moeten hebben, als de gele koorts *ontstaan* zal, en zij schijnt alom te kunnen ontstaan, waar deze omstandigheden heerschen. Deze invloed werkt nu nergens zoo krachtig dan onder de keerkringen, en in de daaraan grenzende landstreken, op eenen lagen, vochtigen grond; de verwoesting der ziekte begint hier met den regentijd, en eindigt met denzelven.

Zoo ver zijn het dus allen tamelijk eens. Maar hoe plant zich nu deze eens ontwikkelde ziekte voort? hoe verspreidt zij zich vaak in ver gelegene gewesten? Stapt zij wezenlijk, en op welk eene wijze, over bergen, stroomen en zeeën? Hier beginnen nu de gedachten te verschillen, en de geleerde wereld zich in twee partijën te verdeelen.

Tot op het einde der achttiende eeuw, geloofde ieder aan de *besmettelijkheid* der gele koorts; men stelde, dat deze ziekte, op eene zekere hoogte der verergering, de eigenschap kreeg, om zich door zich zelve voort te planten, en wel onafhankelijk van die oorzaken, die haar voortgebragt hadden; het zij dit nu geschiede door middel van een *kiem* of van een *gifstof*, of door middel van uitstrooming in de gedaante van lucht, in welke eene specifieke, schadelijke hoedanigheid zich bevindt. De theorie der besmetting beschouwt het dus als mogelijk, dat de ziekte zich voortplant door middelijke of onmiddelijke verbintenissen, tusschen menschen, die door deze ziekte zijn aangetast, en hen, die dit niet zijn, en dus ook als mogelijk, dat zij op plaatsen kan ingevoerd worden, waar zij anders van zelve niet had kunnen ontstaan. Het is natuurlijk, dat deze ziekte overal te gemakkelijker

zal voortgeplant worden, hoe meer zulk eene plaats onder invloeden staat, die nabij komen aan die, welke in staat zijn deze koorts op zich zelve voort te brengen, en er is eene omstandigheid, maar ook slechts ééne, zonder welke de voortplanting nimmer geschiedt, namelijk eene temperatuur van zekere hoogte; eene sterke koude toch heeft steeds en alom de hevigste Epidemiën doen eindigen.

Uit het voornoemde volgt nu: dat de aanhangers van de besmettelijkheid der gele *koorts*, haar in dit opzigt gelijk stellen met de pokken, de mazelen en het roodvonk, terwijl zij voor het overige de wijze, hoe zich de kiem der ziekte mededeelt, onbeslist laten. *Uit deze wijze* van denken volgt eindelijk, *dat eene gezonde* bevolking zich, zoo dra *de beginselen der gele* koorts bespeurd worden, moet afzonderen, dat ook in *Europa* reeds lang bewerkstelligd is door middel van gezondheids-cordons, lazaretten, quarantaines en reinigingen van allerlei soort; met één woord, hieruit volgt, dat ons gezondheidsstelsel in alle strengheid moet gehandhaafd, ja, nog versterkt worden.

De andere partij, die de zoogenaamde *Infectie* aanneemt, beschouwt deze zaak uit een geheel ander oogpunt. De hoofdstelling van dit stelsel, dat DEVEZE, een Fransche Arts, gevestigd heeft, is deze: Buiten de plaats, waar de gele koorts ontstaan is, kan zij nooit, noch door menschen, noch door levenlooze dingen, verspreid worden. Ziet men haar van land tot land, van stad tot stad, van huis tot huis voortgaan, zoo komt dit daarvan, dat iedere dezer plaatsen zich in dezelfde omstandigheden bevindt, waarin dat oord verkeert, waar zij zich het eerst openbaarde. Er heeft dus nooit ergens eene wezenlijke overbrenging der ziekte plaats, maar zij verschijnt slechts

slechts van tijd tot tijd op het grondgebied, dat haar voortbrengt. Volgens deze wijze van denken, zijn dus cordons, lazaretten en quarantainen voor de bevolking, die kort bij de aangesmette plaats woont, niet alleen nutteloos, maar zelfs zeer gevaarlijk; want de menschen, die op deze wijze in den haard der *Infectie* zelve moeten wonen, zijn daardoor tot het schrikkelijkst onheil veroordeeld. De Aanhangers van deze Theorie schrijven dus ook de verwoestingen, die de gele koorts reeds zoo dikwijls onder de bevolking van nieuw ingeslotene Steden heeft veroorzaakt, aan deze verderfelijke maatregelen van voorzigtigheid toe. Volgens hen zijn luchtingen en ontleedigingen der besmette plaatsen, verstrooijing van menschen en huisraad, ver van den haard der *Infectie*, voldoende, maar tevens ook noodige maatregelen, zoo dra zich de ziekte begint te vertoonen.

Het treurigste bij dezen ergerlijken twist is, dat zeker de oplossing van deze belangrijke vraag reeds lang beter zou geslaagd zijn, indien partijschap en vooroordeelen deze zaak niet ververward, en de wijze van denken der partijen niet ontsierd en belagchelijk gemaakt hadden; want bij de eigenliefde, die bij Artsenijkundige twisten zoo zeer heerscht, zijn thans ongelukkig nog geheel andere driften gekomen. Hoe zonderling het ook mag klinken, het is evenwel zoo, dat het geloof aan de besmetting de leus is van eene Staatkundige partij in *Frankrijk*, en die der ontkennende van eene tegenovergestelde partij. Aan de besmetting te gelooven, zegt, volgens de gedachten van sommigen, zoo veel als een aanhanger der regering te zijn, en die niet te gelooven heet, volgens anderen, den geest eener vijandige oppositie te verraden.

NOG IETS OVER DEN BEROEMDEN REIZIGER CLAPPERTON.

Kapitein CLAPPERTON, ftierf, den 13den April 1827, te *Sakatu*. Hij werd hier vijf maanden opgehouden, dewijl de Sultan BELLO hem, uit hoofde van den oorlog, die tusfchen zijn land en *Bornu* was uitgebroken, niet verder wilde laten reizen. Hij woonde in eene *ronde aarden hut van* 150 voeten, die den broeder van *den Sultan* behoorde. Hij werd door de loop aangetast en *tegen* het einde nam hij zeer fpoedig af, zijne magerheid en uitputting was boven alle befchrijving. Twee dagen voor zijnen dood gebood hij zijnen *dienaar* LANDER hem te fcheren, *dewijl hij uit zwakte* dit zelf niet meer doen kon. *Toen dit werk* verrigt was, liet hij zich een *fpiegel geven*, *en* zeide dat *hij er beter uitzag en zeker herftellen* zou, maar na twee dagen ftierf hij reeds. De plek, waar hij begraven is, is kenbaar door een klein vierkant fteenen huisje, door zijnen knecht gebouwd.

LANDER kreeg nu van den Sultan verlof om naar zijn vaderland terug te keeren, en ging dus naar *Badagrij*. Zijne reis duurde zeven maanden. In Mei 1828 kwam hij aan boord van de MARIE, een brik van *London*, onder bevel van den Kapitein LAING. Hij verhaalde den Kapitein, dat hij in *Badagrij* bijna omgekomen was, dewijl de Portugeezen de inboorlingen tegen hem opgeftookt, en deze daarop zijn drank vergiftigd hadden. LANDER ging bij *Kaap Korfo* fcheep op de Korvet ESK, en kwam den 1ften Junij 1828 behouden te *Portsmouth*. De terugkomst van dezen man en het behoud der papieren van zijnen heer, kunnen bijna voor een wonder gehouden worden. Wij hebben reeds gezegd, dat het plan was om LANDER te vergeven, maar gelukkig werkte het vergif

niet

niet. Toen nu de Negers dit bespeurden, was het het gevolg van hunne bijgeloovige denkbeelden, dat zij eene groote achting voor hem opvatteden. Zij dachten namelijk, dat zijn leven door een toovenaar beschermd werd, en dat het groote Wezen hem begunstigde, daarom behandelden zij hem voortaan zeer goed, en gaven hem eindelijk verlof om te vertrekken. LANDER is een robust en wel gevormd man, omtrent 28 jaren oud.

De Overste Luitenant DENHAM, die de eerste berigten van den dood van CLAPPERTON mededeelde, is ook reeds overleden. Van welke mannen berooft ons *Afrika*, en hoe spoedig volgden zij elkander! Hij stierf in Junij 1828. in het gebouw der regering te *Sierra Leone*, na eene korte ziekte. Hij had, in den winter van 1826, *Engeland* verlaten, om naar *Sierra Leone* en de goudkust te gaan. Zijne instructiën hadden ten doel, ter verbetering van het lot der duizende Afrikaansche vrijgelatenen bij te dragen, die naar deze streken gezonden waren, na dat zij door Engelsche Oorlogschepen, welke ter afschaffing van den Slavenhandel in deze wateren kruizen, uit hunne slavernij op de Schepen, die hen dachten weg te voeren, ontslagen waren. De overste Luitenant DENHAM, had een stelsel weten te vormen, dat voor deze klasse van ongelukkige menschen zeer voordeelig was. DENHAM was te *London* geboren, en eerst veertig jaren oud. Alle schoone op hem gevestigde hoop is dus weder verijdeld.

ZONDERLING THEEBEZOEK.

De beroemde Zangeres SONTAG, kreeg voor eenige maanden in *London* een bezoek van eene Dame, die haar vriendelijk verzocht eenen avond in haar huis te komen doorbrengen, dewijl zij en hare dochter groote minnaressen der muzijk waren,

 en

en hartelijk wenschten, hare uitmuntende talenten te kunnen bewonderen.

Jufvrouw SONTAG nam de uitnoodiging aan, en begaf zich op den bepaalden avond, naar de woning der Dame, waar zij slechts een gezelschap van zes personen vond. Na eenige Zangstukken werd de Duitsche Zangeres op thee onthaald, en met dankzeggingen en lofuitingen ontslagen.

Op den volgenden morgen, kreeg zij echter een briefje van dezelve Dame, met vernieuwde verzekeringen van dankbaarheid, en met verzoek om de [illegible] kleinigheid als een bewijs van erkentenis te willen aannemen. Deze kleinigheid nu bestond in een bankbriefje van honderd vijftig ponden Sterlings.

Jufvrouw SONTAG, meende een zoo aanzienlijk geschenk van eene onbekende Dame niet wel te kunnen aannemen, en ging dus spoedig naar hare woning, om haar het geschenk te kunnen wedergeven; maar zij vernam, dat de schenkster, eene Dame van het Land, in dit huis slechts eenige dagen gewoond had, en reeds des morgens vroeg vertrokken was, zonder dat iemand wist, waarheen.

EEN BLOK MAHONIJHOUT.

Het grootste en zwaarste blok Mahonijhout, dat ooit in *Engeland* ingevoerd is, werd onlangs op de Werf te *Leverpool* door den Heer J. [illegible], op eene openbare veiling, voor driehonderd vijfenzeventig ponden Sterlings gekocht, en spoedig daarop weder uit de hand voor vijfhonderd vijfendertig ponden Sterlings verkocht.

Als dit blok van binnen goed is, dan heeft het eene waarde van duizend ponden Sterlings, en als het ten gebruike van Schrijnwerkers gezaagd wordt, zal het zaagloon alleen zevenhonderd dertig ponden Sterlings bedragen. Dit blok heeft op de Koninklijke Waag, honderd vijfendertig centenaars, gewogen!

OP

OP HET GEBOORTEFEEST VAN ONZEN DIERBAREN ZALIGMAKER, DEN HEERE JEZUS CHRISTUS.

De Hemel juicht met zijne koren,
En 't Hallel laat zich statig hooren
Ja, 't onafmeetbaar Godsgebouw.
Looft, looft den Heer, galmt door de zalen
Des eeuw'gen tempels, Englentalen
Vermelden 's Hoogsten liefde en trouw.

Ja, liefde is onze God en Koning,
Zingt GABRIËL in 's Hoogsten woning,
En 't Amen! Amen! galmt hem na;
Getrouw is onze Heer in 't staven
Van 't woord, dat zijn Profeten gaven,
Galmt URIËL, Hallelujah!

Hallelujah! triomfs weergalmen
De Serafs met de vreedepalmen
Voor 's Hoogsten gulden troon geschaard:
Looft, looft den Heer, klinkt door de bogen
Der Hemelzalen, Gods meêdogen
Gaf redding 't menschdom, heil aan d'aard!

De zaal'gen juichen: eeuwig Vader,
Kwam ooit uw liefde aan menschen nader,
Dan toen gij hem op aarde zondt,
Die thans in *Bethlehem* geboren
Zich gaf voor menschen diep verloren,
Zijn lust in redden, zaal'gen vondt.

Heb eeuwig dank, juicht ADAM boven
Al 't koor der zaal'gen, 'k wil u loven,
ô God van eeuw'ge menschenmin:
Door mij kwam ongeluk en zonden,
Door U is 't middel uitgevonden,
Dat zondaars leidt ten hemel in.

Hal-

Hallelujah, hoor 'k ſtatig zingen,
't Is ABRAHAM, die in de kringen
Der zaal'gen zich met 't loflied paart;
Ik heb begeerd dien dag t'aanſchouwen,
Geen tong der Englen kan ontvouwen
De liefde, die gij ſchenkt aan d'aard.

Aan d'aard, zoo jammerlijk verloren,
Juicht DAVID onder andre koren:
Dat welverordineerd verbond
Zie 'k nu in heerlijk vollen luister,
Dat 'k eens op d'aard zag in het duister,
Daar 'k al mijn heil en lust in vond.

O ja, weêrgalmt JESAJA, Amen!
W'aanbidden, Vader, al te zamen
Uw liefde; ja, zingt DANIËL,
Die liefde ſchenkt aan menſchen 't leven,
Doet 't rijk des Satans ſiddrend beven,
Ontrukt de magt aan dood en hel.

Geluk, zingt MICHA, welk een zegen,
Nu heb ik mijnen wenſch verkregen:
O *Bethlehem* in *Efrata*,
Schoon klein bij Judaas vaste Steden,
Gij ziet den ſchoonſten dag op heden,
Gods Zoon bij u, Hallelujah!

Zoo juichen zaal'gen en Profeten,
En zoudt gij dan, mijn ziel, vergeten
Dat heugelijk Geboortefeest?
Denk, hoe zelfs Eng'len 't Godsplan prezen,
En zoudt gij onverſchillig wezen?
't Geldt Adams kindren 't allermeest.

E. A. BORRMAN.
Predikant te *Heerenaar*.

A K A-

AKADEMIE-NIEUWS.

GRONINGEN.

Den 25sten September, overleed, na eene hevige ziekte, de Wel Edele Hooggeleerde Heer, THEODORUS ADRIANUS CLARISSE, gewoon Hoogleeraar alhier, in de Theologische Faculteit; te *Leijden*, aan het huis van zijnen Vader, den Wel Edelen Hooggeleerden Heer JOHANNES CLARISSE, gewoon Hoogleeraar in dezelfde Faculteit, te *Leijden*. Wat onze Groningsche Hoogeschool aan dezen voortreffelijken man, die, in den bloei zijns levens, haar door den dood ontrukt werd, verloren heeft, gevoelt zij diep, in zwaren rouw gedompeld. Ook de Kerk, in het algemeen, voor welker belangen hij met warmen ijver zorgde, treurt over het gemis van eenen man, wiens doel geen ander was, dan om zijne groote geleerdheid, aan de uitbreiding van het rijk der waarheid en der Godzaligheid dienstbaar te maken. Zijn beminnelijk karakter, veredeld door Godsvrucht, door zachtheid van aard, bescheidenheid, gulhartigheid, verdraagzaamheid en andere wezenlijke deugden, verwierf hem eene algemeene achting, die geëvenredigd was aan den hoogen roem, welken niemand aan zijne geleerdheid ontzeggen kon, en zal hem lang bij allen, die hem gekend hebben, in zegening doen blijven.

PRO-

PROGRAMMA

CERTAMINIS LITERARII, A RECTORE ET SENATU UNIVERSITATIS GRONINGANAE INDICTI, D. IX OCTOBRIS CIↃIↃCCCXXVIII.

Ex decreto Regis Augustissimi, Academiarum civibus et Athenaeorum alumnis in nostra Patria, a singulis Ordinibus Academicis quaestiones proponuntur sequentes:

AB ORDINE DISCIPLINARUM MATHEMATICARUM ET PHYSICARUM QUAERITUR:

1.

Expositio succincta praecipuarum Methodorum, quae ad circuli quadraturam ducunt.

2.

Expositio phaenomenorum Elasticitatis in solidis, liquidis, et fluidis gazosis conspicuorum; addantur leges secundum quas phaenomena obtinent, atque Theoria phaenomenis explicandis idonea.

AB ORDINE PHILOSOPHIAE THEORETICAE ET LITERARUM HUMANIORUM POSTULATUR:

Narratio de vita et meritis RUDOLPHI AGRICOLAE. quae sit tersae et elegantis orationis latinae specimen.

AB ORDINE THEOLOGICO QUAERITUR:

Quasnam sententias de sacra Coena saeculis post Christum natum octo prioribus amplexi fuerint Christianae Religionis Doctores, in medium prolatis eorum testimoniis, exponatur, et cum his de eodem argumento comparetur PASCHASII RADBERTI *sententia.*

AB

AB ORDINE IURIDICO QUAERITUR.

Historica expositio doctrinae Iuris Romani de Dominio eiusque acquirendi modis.

AB ORDINE MEDICO QUAERITUR;

Tradita historia morbi, qui vocatur Cephalaematoma, *accurata eius exhibeatur delineatio et dilucide exponatur, quid de eius indole sit statuendum; proponantur signa vere pathognomica, quibus iste tumor ab aliis tumoribus distinguatur et indicetur curandi ratio maxime commendanda.*

Responsa oratione Latina, manu aliena, satis nitide scripta, et ante diem 1 Augustus 1829, Auctorum nominibus, mittantur ad Virum Clarissimum, qui Senatui Academico erit ab actis, observatis iis, quae leguntur Art. 210 Decreti Regii, 2 Aug. 1815, No. 14.

Victoribus in honestissimo hoc certamine praemia distribuentur die secundo Iovis, qui erit mense Octobris anni 1829, quo novus Rector munus suum est auspicaturus.

SCHOOL-NIEUWS.

DORDRECHT.

Den zesden December 1828. Na voorafgaand onderzoek, naar de vorderingen der Leerlingen aan de Latijnsche Scholen alhier, in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde, en in de daarmede in verband staande wetenschappen; had heden, in de Waalsche Kerk, derzelver bevordering en de uitdeeling van prijzen en Getuigschriften plaats. Dr. G. [illegible], Rector van ons Gymnasium, opende deze plegtigheid met eene redevoering de *insigni naturam pueros instituendi ratione, exemplis, ex eorum scriptis petitis, probata:* Dat is: *Over de voor-*

voortreffelijke wijze van opvoeding der kinderen bij de Ouden, gestaafd door voorbeelden, uit derzelver schriften ontleend. — Vervolgens werden met prijzen vereerd, als op de vierde klasse: P. F. VAN DURA, J. VRIESENDORP JUNIOR, J. J. C. A. VAN HOGENDORP en G. M. VAN DER LINDEN, tot de vierde klasse tevens overgaande: P, BLUSSÉ, N. ROVERS en T. BUSSINGH DE VRIES, tot de derde klasse bevorderd wordende, van dewelken BLUSSÉ den voorrang boven ROVERS, slechts door het lot verkregen had: W. MOLL, G. P. A. STRUIJK en J. H, SCHULTZ VAN HAEGEN, die tot de eerste orde der tweede klasse werden toegelaten: H. M. DE BRUIJN DE NEVE MOLL, J. VELTMAN, T. BAVER DROEZE, A. BLUSSÉ, D. VAN TIENEN JANSSE en M. DE VOOGD, tot de tweede klasse overgaande: op de eerste klasse J. P VAN DEN-BRANDELER, J. A. STOOP, P. J. VETH en A. BALEN, tot de eerste klasse bevorderd wordende: en eindelijk op de klasse der nieuwe Leerlingen P. VAN DEN BRANDELER, A J. DE BRUIJN en W. BEELAERTS. Daarenboven werden nog loffelijke Getuigschriften voor de vlijtige beoefening der volgende nuttige wetenschappen gegeven; als op de derde klasse: voor de *nieuwe Geschiedenis, Algebra* en *Wiskunde*, aan VRIESENDORP, VAN HOGENDORP en aan VAN DER LINDEN, van dewelke, VAN HOGENDORP er nog één voor de *Oude Aardrijkskunde* ontving: op de eerste orde der tweede klasse: aan P. BLUSSÉ en aan ROVERS, voor de *oude Geschiedenis, oude Aardrijkskunde, Algebra* en *Wiskunde*, alsmede aan BUSSINGH DE VRIES, voor de *Algebra* en *Wiskunde*: op de tweede orde der tweede klasse, aan W. MOLL, STRUIJK en aan SCHULTZ VAN HAEGEN, voor de *oude Geschiedenis, nieuwe Aardrijkskunde* en *Rekenkunde*. Op de eerste orde der eerste klasse, aan DE NEVE MOLL, voor de *oude Geschiedenis* en *Rekenkunde*, aan

VELT-

VELTMAN, voor de *oude Geschiedenis*, en aan A. BLUSSÉ, voor de *oude Geschiedenis* en de *nieuwe Aardrijkskunde*, en op de tweede orde van die zelfde klasse, aan P. J. VAN DEN BRANDELER, voor de *oude Geschiedenis* en *nieuwe Aardrijkskunde*: en eindelijk op de klasse der nieuwe Leerlingen, aan STOOP, VETH en aan BALEN, voor de *Rekenkunde*. Voor alle welke geschenken de Leerlingen, in tegenwoordigheid eener luisterrijke schare van Toehoorders, hunnen dank aan Heeren Curatoren op eene gepaste wijze uitspraken.

Gelijk deze plegtige Feestviering ter bevordering van Letteren en Wetenschappen, vereerd door eene talrijke en aanzienlijke Vergadering, van tijd tot tijd met een fraai Orchest-Muzijk afgewisseld werd; zoo is dezelve ook door den Rector, met eene gepaste aanspraak, aan de Studerende Jongelingschap, en met dankzegging aan de geëerde Toehoorders besloten.

B R E D A.

Den 12den Sept. Heden had alhier de gewone jaarlijksche uitdeeling van prijzen aan de Leerlingen der Latijnsche School plaats. De Rector A. L. KALDENBACH, opende deze plegtigheid met een Latijnsch vers, waarin hij de H. H. Mrs. C. PELSRIJCKEN, L. INGENHOUSZ, F. HOPPENBROUWERS, PAST. W. OOMEN en Ds. V. VAN GOGH, als nieuw benoemde Curatoren der Latijnsche Scholen alhier, op eene gepaste wijze geluk wenschte.

Voorts werden drie Leerlingen: H. V. VAN GOGH, J. C. SWARTENBROEK en J. BICHON VINGERHOEDT, met prijzen begiftigd, en daarenboven aan den eerstgenoemden, om zijne vorderingen in de *Mathesis* een buitengewone prijs, en aan den tweeden genoemde, een vereerend getuigschrift uitgereikt. Voor alle welke eerbewijzingen de genoemde Jongelingen aan H. H. Curatoren met gepaste vrijmoedigheid hunnen dank betuigden.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

NIJMEGEN.

NIJMEGEN. Den 23sten November gaf onze jongste Leeraar, D. DE BONVOUST BERCKMAN, ons kennis, dat hij de beroeping naar *Utrecht* had aangenomen.

ALTFORST EN APPELTERN. Onze Leeraar J. J. VAN WALSEM, van hier naar *Zwartewaal* beroepen zijnde, heeft die beroeping aangenomen.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN EN LEUR vakant. Zie April 1824.

OVER EN NEDERASSELT. Zie Nov. 1828.

ZUTPHEN.

DOETINCHEM, den 18den Oct. De Kerkeraad berigt bekomen hebbende, dat Ds. H. J. HATTINK, voor de beroeping naar deze plaats bedankt had, vergaderde heden tot de hervatting van het beroepingswerk. Het vorige twaalf- en zestal werd ten dien einde aangevuld, met Ds. H. W. DE WILDE, Pred. te *Spankeren* en *Dieren*, en daaruit beroepen Ds. H. J. DUMANS, Pred. te *Harmelen*.

DOETINCHEM, den 15den Nov. Ook onze laatste beroeping vruchteloos uitgebragt zijnde, vergaderde heden wederom de Kerkeraad en heeft, nadat in eene vorige vergadering het twaalf- en zestal was aangevuld met Ds. C. H. VAN HERWERDEN,

. Theol. Doct. en Pred. te *Hontenisse*,
roepen, den Wel Eerw. zeer gel. Heer
KROM, Pred. te *Aalsmeer*, aan wien de
ef is toegezonden.
.M vakant. Zie Mei 1828.

T I E L.

.N vakant. Zie Nov. 1827.
IOORN vakant. Zie Oct. 1828.

B O M M E L.

.EN, den 14den Nov. 1828. Ten
van den Consulent dezer Gemeente,
MMERÉE, Pred. te *Geldermalsem*, is
, op vertoonde acte van collatie van
. geb. Vrouwe Douairiere van *Barne-*
)uwe van *Meteren* en *Geldermalsem*,
kelijk beroepen, de Wel Eerw. Heer
.ROT, Kandidaat van de H. dienst, bij
cíaal Kerkbestuur van *Gelderland*, die
ping heeft aangenomen.
)MMEL, den 23sten November. Onze
eraar, Ds. J. C. RIEHM, Theol. Doct.
en 7den had bekend gemaakt, dat hij
eping ontvangen had naar *Amsterdam*,
s heden, dat hij zich verpligt gevonden
eroeping, in afwachting der vereischte
, aan te nemen.
ant. Zie Julij 1828.
aat vakant te worden. Zie Julij 1828.

.I.D-H O L L A N D.

G.R A V E N H A G E.

en 29sten Nov. Onze Leeraar, Ds.
F. vierde heden plegtig gedachtenis
op den 20sten dezer alhier vervulde
ntig jarige Evangeliebediening, met

 eene

eene Feestrede over *Hebr.* XIII: 1. *Dat de broederlijke liefde blijve*; in welke, na korte verklaring der woorden, het belangrijke der broederlijke liefde voor Leeraar en Gemeente aangewezen, en met dank, opwekking en heilbede besloten werd.

Elk had zich beijverd zijne deelneming in dit Feest te openbaren, en den Leeraar de kennelijkste blijken van achting, en blijvende toegenegenheid te geven.

De Godsdienstplegtigheid werd voor eene talrijke menigte, ook uit andere Gemeenten zamengevloeid, uitgeoefend. God zegene, bij voortduring, Gemeente en Leeraar, en zij hem tot sterkte naar zijne dagen!

'S GRAVENHAGE, den 6den December. Ds. A. L. VAN DER BOON MESCH, voor de beroeping bedankt hebbende, is geformeerd dit negental:

DD. H. FANGMAN, Predd. te *Schiedam*. J. BRAVE, te *Arnhem*. H. G. J. VAN DORSBURG, te *Schiedam*. S. G. JORISSEN, te *Zwolle*. H. J. TOL, Theol. Doct., te *Kampen*. J. MOLL, te *Deventer*. G. A. VAN LIMBURG BROUWER, Theol. Doct., te *Hoorn*. A. L. VAN DER BOON MESCH, te *Leeuwarden*. T. VERMAASEN, te *Oud-Loosdrecht*.

En daaruit dit drietal:

DD. A. L. VAN DER BOON MESCH, H. G. J. VAN DORSBURG en J. BRAVE.

Den 11den December. De eerste voor het drietal bedankt hebbende, is hetzelve aangevuld door Ds. H. FANGMAN, en daaruit beroepen, Ds H. G. J. VAN DORSBURG, Pred. te *Schiedam*, die de beroep heeft in beraad genomen.

SCHEVENINGEN. Zie Nov. 1828.

ROTTERDAM.

POORTUGAAL EN ALBRANDSWAARD. Op den 5den Nov. overleed alhier de Wel Eerw. en zeer gel. Heer A. FAASSEN, in den ouderdom van 39 jaren.

Sedert bijna 14 jaren ijverig werkzaam geweest zijnde, als Herder en Leeraar, in de Gemeenten *'s Gravenmoer*, *Prinsland* en *Loon op Zand*, had deze Gemeente zich juist één jaar in zijn dienstwerk mogen verheugen, toen de dood aan hetzelve een einde maakte.

De Consulent Ds. F. C. HINLOPEN, Pred. te *Rhoon*, den daaraanvolgenden zondag eene liefdebeurt waarnemende, maakte aan de Gemeente den dood van haren Leeraar bekend, en deed den 6den Nov. hulde aan de nagedachtenis des Overledenen, in eene opzettelijke Lijkrede, naar aanleiding van *Joh.* XI: 11*b.* *Lazarus onze vriend slaapt;* en wekte bij die gelegenheid de Gemeente op, om, gedachtig aan de opwekkingen en vermaningen van den nu ontslapenen, getrouw aan hare christelijke verpligtingen te werken, zoo lang het dag is, op dat de slaap des doods, eene verkwikkende rust, en het ontwaken een zalig genot zijn mogt.

Was het verblijf van den overledenen in deze Gemeente slechts kort geweest, gevoelig is evenwel de onverwachte slag, waardoor de band verbroken werd. Zijn Eerw. wordt betreurd, door de geheele Gemeente, door alle zijne Ringbroeders, en vooral door zijne Weduwe, Mejufvrouw JACOBA CATHARINA SLOTHOUWER, welke sedert den 10den Oct. 1818. door eenen gelukkigen echt aan zijn Eerw. verbonden, eenen beminden echtgenoot en hare vier kinderen, eenen zorgenden vader ontberen.

Het annus gratiae zal voor de weduwe worden waargenomen.

HILLEGONDSBERG, den 9den November. Heden werd onze beroepen Leeraar, A. R. BERGHEGE, alhier in de H. Dienst bevestigd, door den Wel Eerw. Heer B. STEMBERG, Pred. te *Rotterdam*, bij afstand van den Consulent Ds. J. DE

WEERDT, Pred. te *Bergschenhoek*, met I *Cor.* IV: 1 a. *Alzoo houde ons een ieder mensch als Dienaars van Christus.*

De Bevestigde, heeft zijne Intrede gedaan, daar toe ten tekst nemende, I *Cor.* I: 23a. *Doch wij prediken Christus den gekruisten.*

CAPPELLE OP D'IJSSEL, den 30sten November 1828. Onze Leeraar, C. A. VAN SCHAGEN, eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Elkerzee*, berigtte ons heden, dat hij voor dezelve bedankt had.

BARENDRECHT, den 7den December 1828. Heden vierde onze waardige Leeraar, J. MOOIJEN, *Andreas frater*, de gedachtenis van zijne drie en vijftigjarige Evangeliebediening; naar aanleiding van I *Cor.* I: 31*b*. *Die roemt, roeme in den Heere!*

Wij wenschen, dat onze Leeraar, in zijne bediening, tot ons nut nog mag blijven voortgaan, waartoe God zijnen zegen geve!

BERKEL vakant. Zie Mei 1828.

MAASSLUIS. Zie Sept. 1828.

LEIJDEN.

LEIJDEN. De Wel Eerw. Heer J. HIRSCHIG, Emeritus Pred. van *Ankeveen*, overleed alhier, op den 18den November 1828, nalatende eene Weduwe, Mejufvrouw H. W. P. SCHELLINK.

VOORHOUT, den 16den November 1828. Heden werd onder ons bevestigd, de Wel Eerw. Heer T. W. J. JUIJNBOLL, Theol. Doct, door deszelfs Vriend, Ds. H. VAN WOUDENBERG, Pred. te *'s Hage*, bij vriendelijke schikking met den Consulent dezer Gemeente, Ds. W. M. KOOIJ, Pred. te *Warmond*.

De Bevestiger predikte over *Hebr.* XIII: 8. De Bevestigde over 2 *Tim.* II: 19*b*. De handoplegging geschiedde door den Bevestiger, den Consulent, en Ds. C. A. MEYERS SCHOLTEN, Pred. te *Noord-*

wij-

wijkerhout. Aan Ds. T. W. J. JUIJNBOLL, is acte van Lidmaatschap in de Classis van *Leijden* verleend.

RHIJNZATERWOUDE. De beroeping alhier uitgebragt op Ds. J. B. MOQUETTE, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, heeft de Kerkelijke goedkeuring verkregen.

ZOETERWOUDE. Zie Oct. 1828.

ALPHEN vakant. Zie Nov. 1828.

VOORSCHOTEN EN VEUR. Zie Nov. 1828.

VALKENBURG staat vakant te worden. Zie Nov. 1828.

NOORDEN vakant. Zie Nov. 1828.

KATWIJK AAN DEN RHIJN. Zie Nov. 1828.

DORDRECHT.

GIESSENDAM, den 2den November. Onze Leeraar, gaf ons heden berigt van het afsterven van den Wel Eerw. Heer C. J. VAN NOORDEN, Emeritus Pred. bij de Gasthuis-Kerk, te *Delft*, welke bijna acht jaren van 1780 tot 1788, met allen ijver en getrouwheid, onder ons gearbeid heeft. Allen, die den waardigen man gekend hebben, en inzonderheid zij, voor welke zijn dienstwerk nuttig was, hoorden deze kennisgeving met de meeste deelneming aan.

KLAASWAAL, den 23sten November. Nadat onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. HOOIJKAAS, ons voor veertien dagen had bekend gemaakt, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar *Krimpen aan den Lek*, onder de Classis van *Gouda*, mogten wij heden vernemen, dat zijn Eerw. voor die beroeping, na beraad, had bedankt, zich bij vernieuwing aan ons verbindende, naar aanleiding van *Philipp.* I: 25—27*a*. *En dit vertrouw en weet ik, dat ik zal blijven, en met u allen zal verblijven tot uwer bevordering en blijdschap des geloofs: opdat uw roem in Christus Jezus overvloedig zij aan mij, door mij-*

 ne

ne tegenwoordigheid wederom bij u. Alleenlijk wandelt waardiglijk het Evangelie van Christus.

RIJSOORT EN STREVELSHOEK, den 23sten Nov. Heden gaf onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. DAGRVOS, bij de openbare Godsdienst-oefening, ons berigt, van het treurig overlijden van den Wel Edelen Geboren Heer M. J. REEPMAKER, Ambachtsheer van *Strevelshoek*, daarbij voegende gepaste opwekkingen, om uit dit voorval te leeren, zich tot sterven wel voor te bereiden.

'S GRAVENDEEL. Maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. P. VAN GRONINGEN, bij de Godsdienstoefening, op den 30sten Nov, 1828. ons bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente te *Enkhuizen*, op den volgenden zondag, den 7den December, gaf bij ons het berigt, dat zijn Eerw. voor die beroeping, na beraad, had bedankt: predikende bij die gelegenheid over 2 *Cor.* VII: 1—4. *Dewijl wij dan deze beloften hebben, geliefden, laat ons ons zelven reinigen van alle besmetting des vleesches en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreeze Gods. Geeft ons plaatse: wij hebben niemand verongelijkt, wij hebben niemand verdorven, en hebben bij niemand ons voordeel gezocht. Ik zeg dit niet ter uwer veroordeeling; want ik heb te voren gezegd, dat gij in onze harten zijt, om te zamen te sterven en te zamen te leven. Ik heb vele vrijmoedigheid in het spreken tegen u. Ik heb veel roems over u, ik ben vervuld met vertroosting, ik ben zeer overvloedig van blijdschap in al onze verdrukking.*

OUD ALBLAS. Ds. S. M. DE BRUIN, van hier naar *Scherpenisse* beroepen, op den 24sten Nov. door Ds. A. P. VAN GRONINGEN, Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Dordrecht*, en Pred. te *'s Gravendeel*, in tegenwoordigheid van den

Consulent Ds. N. VAN STEENBERGEN, Pred. te *endrecht*, zoo van zijne betrekking tot de fis, als tot deze Gemeente ontslagen zijnde, den 30sten Nov. afscheid van ons, met eene rrede over *Hand.* XX: 31, 32. *Gedenk dat lrie jaren lang nacht en dag niet opgehouden he, een iegelijk met tranen te vermanen, en broeders, ik bevele u Gode, en den woorde er genade, die magtig is u op te bouwen, en en erfdeel te geven onder alle de geheiligden.* alzoo is

UD ALBLAS vakant.

IJNGAARDEN EN RUIGBROEK vakant. Nov. 1828.

EINENOORD vakant. Zie Nov. 1828.

G O U D A.

MMERSTOL. Den 25sten December van vorige jaar, hadden wij het genoegen dat onze raar, in onze aanvankelijk herstelde Kerk, voor eerstemaal predikte over Ps. CXVI: 12 en 13. tot opregte dankbaarheid en lof aan God, r deze en andere weldaden, nadrukkelijk op-te, ons ook onze dure verpligting voorstelde aanspoorde tot dankbaarheid aan Z. M. onzen efden Koning, aan Hun Edele Groot Acht-, de Gedeputeerde Staten dezer Provincie, Z. E. den Heere Staatsraad Directeur Gene- voor de zaken der Hervormde Kerk, en aan die verder ter verkrijging en schenking van milde giften uit 's Rijks- en Provinciale Kas, ter telling van ons Kerkgebouw, voor ons mog- werkzaam geweest zijn. — Ook de tegenwoor- zijnde Wel Edele Achtbare Heer Burgemees- P. SMITS JZ., en de Heeren Kerkvoogden MANUS VERSCHOOR, JAN STUURMAN BZ. en KOR- IS DOGTEROM, werden, uit naam der Gemeente, elijk bedankt, voor allen aangewenden ijver het getrouwe opzigt, als mede den waardigen

en grijzen Voorzanger WILLEM VAN LUTTERVELD, voor den fraaijen Bijbel en het verdere door hem aan de Gemeente en Armen geschonkene: over Z. M. onzen geëerbiedigden *Koning* en alle die begunstigers zoo wel als de Gemeente, werden de beste zegeningen voor den tijd en de eeuwigheid afgebeden. Op den 24sten Augustus dezes jaars, na de volkome *voltooijing* van ons Kerkgebouw, stelde onze *Leeraar ons, in de* Godsdienstoefening des voormiddags, *naar aanleiding* van Ps. LXXXIV. het aangename, belangrijke, troostvolle en pligtmatige van de openbare Godsdienst voor, en droeg ons Godshuis en onze Gemeente aan God en zijne dienst *op*, en in het middaguur wekte hij *ons op*, *met Hebr. X:* 25. *Laat ons* enz., tot eene *getrouwe waarneming* van de openbare Godsdienst en *allerlei christelijke* deugden, op welke bij dezelve aangedrongen wierd: — terwijl hij alles weder met dankzeggingen aan God en zegenbede over alle onze begunstigers en medewerkers, over ons Godshuis en onze Gemeente besloot.

EVERDINGEN, den 21sten October. Heden mogten wij, na ontvangene acte van collatie, van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, onder voorzitting van den Consulent Ds. D. ROMAR, Pr. Pred. te *Hagestein*, beroepen tot Herder en Leeraar, den Wel Eerw. Heer C. H. HAGENBERG, Kandidaat van de H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, terwijl wij op den 28sten dezer maand vernamen, dat zijn Eerw: besloten had, deze roepstem gehoor te geven, zoo dat onze bijkans drie jaren herderlooze Gemeente spoedig zal vervuld worden.

HEUKELUM, den 26sten Oct. 1828. Naar aanleiding van *Psalm* LXXXIX: 49. bepaalde ons heden voormiddag onze Leeraar, bij het *overlijden* van den Wel Eerw. Heer A. DE VOOGD, wel-

welke, van den 21sten Junij 1807. tot den 25sten Junij 1819. alhier het Leeraarambt vervuld had, en wekte ons tevens ernstig op, tot de behartiging dier vermaningen en raadgevingen, welke wij zoo herhaalde malen van den overledenen hadden mogen ontvangen.

VIANEN, den 9den Nov. 1828. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer G. VAN DUIJL, gaf ons heden berigt van het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heere J. M. NOORTHOVEN, laatst Predikant te *Amsterdam*, die alhier geboren en opgevoed, van het jaar 1784 tot 1787 als Herder en Leeraar deze Gemeente, met ernst en ijver het Evangelie had verkondigd, en nu ook nog zijne betrekking op deze Gemeente, door een aanzienlijk legaat, heeft aan den dag gelegd; zijne nagedachtenis blijft bij velen onzer in zegening. Terwijl onze Leeraar bij deze gelegenheid ons opwekte, om de herinnering aan zijne belangrijke lessen, en het berigt van zijnen dood, ons ten nutte te maken.

WADDINGSVEEN, den 15den Nov. 1828. Onze Gemeente onderging heden een droevig verlies, door het treurig afsterven van eenen harer Ambachtsheeren, den Wel Edelen geb. Heer Mr. J. KEEPMAKER, Heer van *Streefelshoek*, *Noordwaddingsveen* en *Steenwijk*, oud Raad in de Vroedschap, en oud Burgemeester van *Rotterdam*, in den ouderdom van 80 jaren en ruim 4 maanden. Gewoon om het grootst gedeelte van het jaar in ons midden door te brengen, en altijd nederig, gedienstig en hulpvaardig, wordt zijn gemis alhier met regt door alle standen betreurd. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. ROOZEBOOM, bragt hem op Zondag, den 23sten Nov. de welverdiende hulde toe, en wekte ons op, naar aanleiding eener Leerrede, over *Spr.* X: 7a. om den waar-

waardigen overledenen in dankbare en zegenende gedachtenis bestendig te bewaren.

SLUIPWIJK, den 23sten Nov. De Wel Edel geboren Heer Mr. D. VAN HALTEREN, Heer van *Vrijenes* en *Sluipwijk*, President van de Regtbank van Eersten Aanleg te *Leijden*, Hoog Heemraad van *Rhijnland*, enz. op den 14den dezer aldaar op het onverwachtst, na eene ziekte van weinige dagen, in den ouderdom van ruim zeven en vijftig jaren overleden zijnde, zoo bepaalde onze Leeraar C. KLINKENBERG, ons heden in de voormiddag godsdienstoefening, bij dit treurig sterfgeval. Na dat hij ons het menschelijk leven naar *Ps.* XC: 10. had voorgesteld, wekte hij ons ernstig op, om van dit kortstondige leven een nuttig gebruik te maken, en ons alzoo voor te bereiden, tot eene nimmer eindigende gelukzaligheid.

HAGESTEIN, den 30sten Nov. 1828. Onze Leeraar Ds. D. ROMAR, Pz. den 28sten dezer, door den gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Gouda*, den Wel Eerw. Heere H. HOOLBOOM, Pred. te *Asperen*, en den Consulent G. VAN DUIJL, Pred. te *Viaňen*, van zijne betrekkingen op de Clasis en de Gemeente ontslagen zijnde, heeft heden van ons afscheid genomen, met *Philipp.* IV: 1. *Zoo dan, mijne geliefde en zeer gewenschte broeders, mijne blijdschap en kroone, staat alzoo in den Heere, geliefde.*

Voorts is den 3den December, na verkregene handopening van het Departement, voor de zaken der Hervormde Kerk, ten overstaan van voornoemden Consulent, tot Herder en Leeraar, in deze Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer N. PLUIM MENTZ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*; die dat beroep, onder inwachting van de vereischte approbatiën, heeft aangenomen.

GOU-

GOUDA. Zie Aug 1828.

WADDINGSVEEN ſtaat vakant te worden. Zie Sept. 1828.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK vakant. Zie Sept. 1828.

REEUWIJK ſtaat vakant te worden. Zie Nov. 1828.

KRIMPEN AAN DE LEK vakant. Zie Nov. 1828.

BRIELLE.

ZWARTEWAAL, den 4den Dec. De beroeping, uitgebragt op Ds. J. J. VAN WALSEM, Pred. te *Altforst* en *Appeltern*, is door zijn Eerw. aangenomen, Kerkelijk goedgekeurd, en ter verkrijging van de Koninklijke approbatie opgezonden. De Gemeente leeft dus in de blijde hoop, van eerlang de vakature finaal vervuld te zien.

MIDDELHARNIS, den 10den Nov. Heden had de Gemeente alhier het bijzonder genoegen, haren Leeraar Ds. H. J. SCHIPPERS, wederom te mogen hooren. In het jaar 1826, ſints de maand November door een aanval van beroerte, en daarop gevolgde belemmering in het ſpraakvermogen, onbekwaam om zijne Evangelie dienst waar te nemen, had zijn Eerw nu het gezegend voorregt, zijn predikwerk weder op te nemen, met eene dankrede over zijne herſtelling, naar aanleiding van *Ps.* CIII: 1—5. De verheugde Gemeente wenscht zijn Eerw. bij voortduring het genot der gezondheid, en Gods besten zegen op zijnen Evangelie-arbeid toe.

STAD AAN 'T HARINGVLIET, den 7den Dec. Heden had de Gemeente het genoegen, haren nieuwen Leeraar Ds. P. G JONGBLOED, in zijn heilig dienstwerk onder haar bevestigd te zien, door den fungerenden Conſulent Ds. P. J. CONRADI, Predikant in *den Bommel*, welke bij deze gelegenheid handelde, over de laatſte woorden van 1 *Cor.* III: 14. *Die zal loon ontvangen.* Des

nal

nademiddags hield de bevestigde zijne intreerede, met *Luk.* XIV: 23. *En de Heere zeide tot een dienstknecht: gaat uit in de wegen en heggen, en dwingt ze in te komen, op dat mijn huis vol wordt*

OUDENHOORN vakant. Zie Dec. 1827.

MIDDELHARNIS vakant. Zie Junij 1828.

HEKKELINGEN vakant. Zie Oct. 1828.

NIEUWE TONGE staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

SOMMELSDIJK vakant. Zie Nov. 1828.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

Het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, heeft volgens de wet geëxamineerd, en na onderteekening toegelaten, om te staan naar den post van Catechiseermeester of Meesteresse, de Personen van HARMEN BROERS HARMSZ, GERRIT VAN ROSSUM, HENDRIK GUSTAVUS KOSTER JR., JACOBA JOHANNA MICHELL en MARIA MAGDALENA HENNEKE, wonende te *Amsterdam*.

Aan Ds. D. ROMAR PZ., te *Amstelveen*, en Ds. P. MULDER, te *Nederhorst (den Berg)*, zijn door hetzelve Acte van Lidmaatschap der Classis, toegezonden.

AALSMEER. Op den 15den November, gaf onze Leeraar, Ds. P. VAN AMEROM, de Gemeente kennis, dat hij eene beroeping naar *Doetinchem* had ontvangen, en in beraad genomen Op den 7den December berigtte hij, dat dezelve door hem was aangenomen, en alzoo zien wij wederom eene vakature te gemoet.

ANKEVEEN, den 23sten November. Heden gaf onze Leeraar, Ds. J. J. VINCKERS, ons voor den

den middag kennis, van het overlijden van den Wel Eerw. Heer J. HIRSCHIG, sedert Februarij 1823, tot Augustus 1827, geliefd Leeraar dezer Gemeente. — Door eene slepende ligchaams-ongesteldheid, gedrongen, om voor eenen onbepaalden tijd, zijn eervol ontslag te vragen, vestigde zijn Eerw. na hetzelve te hebben verkregen, zijn verblijf in de nabuurschap van *Leijden*, alwaar hij op den 18den dezer, zijne in vele opzigten nuttige en weldadige loopbaan besloot, in den jeugdigen leeftijd van 31 jaren. — Naar aanleiding van *Mattheus* XXIV: 45, 46 en 47, werden wij opmerkzaam gemaakt, op het veelvuldige goede onder des allerhoogsten zegen, door den braven man in ons midden gesticht; op de schoone blijken van liefde, en milde ondersteuning, welke hij met eene niet karige hand, aan allen die zulks behoefden, ook aan hen van welke hij in Godsdienstige belijdenis verschilde, uitreikte; — op de heilige verpligting die hier uit voor ons ontstaat, om der nagedachtenis van den getrouwen, thans in den Heer ontslapenen Evangeliedienaar, een gedenkteeken van hartelijke dankbaarheid en hoogachting op te rigten, door zijne lessen op te volgen, en hem op het voetspoor van levendig geloof en vrome Christelijke menschenmin na te streven.

KORTENHOEF. Ter vervulling der alhier bestaande vakature, is, onder bestuur van onzen Consulent, Ds. D. BRUINS, Pred. te *'s Graveland*, op den 2den December l. l., door den Kerkeraad gemaakt het volgende drietal:

DD. A. SJOERDS, H. SLOTHOUBER en H. ASTRO, Predikanten te *Waverveen*, *Garderen* en *Bent-huizen*, en daaruit beroepen, Ds. A. SJOERDS, Pred. te *Waverveen*, die zulks in beraad genomen heeft.

AMSTELVEEN, den 7den December. Heden werd

werd onze, van *Hagestein*, tot ons overgekomen Leeraar, Ds. D. ROMAR FZ., onder ons bevestigd door zijnen Zwager, Ds. H. J. WONNER, Pred. te *Amsterdam*, aan wien onze Consulent, Ds. E. J. ROSKES, Predikant te *Thamen aan den Amstel*, deze beurt had afgestaan. De Bevestiger sprak over het gewigt en de voortreffelijkheid der Evangelie-bediening als bevorderende, waar zij doel treft, de vreugde des Hemels: naar aanleiding van *Luc.* XV: 7a. *Ik zeg ulieden, dat er alzoo blijdschap zijn zal in den Hemel over éénen zondaar die zich bekeert.* — Na den middag hield onze nieuwe Leeraar zijne Intreerede; over de redenen die elk Evangelie-dienaar heeft, om PAULUS standvastig na te zeggen, wat hij schreef, *Gal.* VI: 14a. *Het zij verre van mij, dat ik zou roemen anders dan in het kruis onzes Heeren Jezus Christus!*

NEDERHORST (DEN BERG). Onze beroepen Leeraar, Ds. P. MULDER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, werd heden den 7den December, onder ons plegtig tot zijne dienst ingehuldigt, door onzen Consulent, Ds. J. J. VINCKERS, Pred. te *Ankeveen*, met eene Leerrede, over *Joann.* XX: 21, 22, 23. *Jezus dan zeide wederom tot hen, vrede zij ulieden: gelijkerwijs mij de Vader gezonden heeft, zende ik ook ulieden: En als hij dit gezegd had, blies hij op hen, en zeide: ontvangt den H. Geest. Zoo gij iemands zonden vergeeft, dien worden zij vergeven; zoo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden.* De oplegging der handen geschiedde, benevens den Bevestiger, door DD. D. SCHIFF en D. VAN HEIJST, Theol. Doct., Predikanten te *Weesp* en *Muiderberg*. Des namiddags, hield de Bevestigde zijne Intrerede over *Joann.* XVII: 20, 21a. *En ik bidde niet alleen voor deze, maar ook voor degenen die door hun woord in mij gelooven zullen.*

Opdat zij alle één zij, gelijkerwijs gij Vader mij, en ik in u, dat zij ook in ons één zijn.

AMSTERDAM, den 23sten November. We-om had één onzer Leeraren de gelegenheid, in het openbaar zijne dankbare erkentenis de toe te brengen. Ds. R. BERGMANN, hield en voormiddag, in de Nieuwezijds Kapel, eene errede in de Hoogduitsche Taal, over Gen. XII: 10a. Ik ben geringer dan alle deze weldigheden, en dan alle deze trouwe, die gij uwen knecht gedaan hebt. ter gedachtenis hij 25 jaren het Ambt eenes Evangelie-Dienaars mogt bekleeden. Gedurende de eerste helft dat tijdvak, heeft hij aan de belangen der meente, zoo te Eemnes Binnendijks, als te g aan de Zaan gearbeid, de laatste helft als Opvolger zijnes Vaders aan ons toege-. De God, en Vader der goedertierenheid, hem verder onder ons tot uitgebreiden n, en sterke hem tot alles wat, in het werk onzen Heer, hem op de hand gezet is.

ALKMAAR.

OOSTERLAND, STROE EN DEN OEVER OP INGEN. Onze beroepen Leeraar, H. VAN DER FF Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur Drenthe, heeft het beroep, op den 3den ember l. l., op zijn Wel Eerw. uitgebragt, eraad, aangenomen. Zoo zullen eerlang beide Gemeenten op dit Eiland, hare Leeraars-sen vervuld zien.

ARSINGERHORN EN HARINGHUIZEN, 16den November 1828. Onze Leeraar, Ds. DE HOLLANDER, onlangs beroepen in de Ge-nte van Zwaag, Classis Hoorn, berigtte ons n, die beroeping te hebben aangenomen. Zoo-nze Gemeente eerlang zal vakant worden.

JP. Onze Leeraar, Ds. H. BITTER, heeft, op den 5den November l. l., ontvangen

beroeping naar de Gemeente van *Broek* in *Waterland*, na beraad, aangenomen. Zoodat de RIJP weder vakant zal worden.

HIPPOLITUSHOEF EN WESTERLAND OP WIERINGEN. Van hier is berigt ingekomen, dat de beroepen Leeraar, Ds. G. LEEMHUIS, alhier bevestigd is, door Ds. L. V. LEDEBOER, Pred. te *Kolhorn*, doch zonder vermelding van tijd en bijzonderheden.

WAAL EN KOOG OP TEXEL. *Zie Sept.* 1828.

OUDE SCHILD OP TEXEL vakant. *Zie Oct.* 1828.

HOORN OP TEXEL vakant. Zie Oct. 1828.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Zie Oct. 1828.

St. MAARTEN EN VALKOOG. *Zie Nov.* 1828.

SCHOORL, GROET EN KAMP. *Zie Nov.* 1828.

HOORN.

ENKHUIZEN. Na het bedanken van Ds. G. VAN WARMELO, zijn op nieuw de volgende nominatien uitgebragt, op het twaalftal:

DD. VAN GRONINGEN, Predd. te *'s Gravendeel*. JENTINK, te *Oudewater*. HESS, te *Venhuizen*. NOORDINK, te *Oud Beijerland*. WALLER, te *Belward*. MUNTENDAM, te *Uithuizen*. CORSTIUS, te *Beerta*. VAN ROSSUM, te *Nieuwenhoorn*. VAN EIJK, te *Ruurlo*. WOR, te *Gorinchem*. BOON, te *Nieuwkoop*. VAN RIJNDORP, te *Oudshoorn*, de drie laatste met het lot tegen Ds. A. VERWEIJ, te *Lochem*.

Op het zestal:

DD. WALLER, VAN GRONINGEN, JENTINK, MUNTENDAM, VAN RIJNDORP en NOORDINK.

En op het drietal:

DD. VAN GRONINGEN, WALLER en JENTINK.

Waaruit beroepen is, Ds. A. F. VAN GRONINGEN, Pred. te *'s Gravendeel*, die, na beraad, voor de aan hem opgedragene beroeping heeft bedankt.

GROOTEBROEK. Doctor H. G. VAN DEN ES, *Pred.* te

Suiſenheim, voor de beroeping alhier insgelijks dankt hebbende, is het drietal aangevuld met
I. G. VAN BORK, Kandidaat bij het Provinciaal
erkbeſtuur van *Noord-Holland*, die dan ook
: hetzelve tot Predikant dezer Gemeente is
roepen, en deze beroeping, in afwachting der
reischte goedkeuringen, heeft aangenomen.

ZWAAG. Ds. J. A. DE HOLLANDER, heeft onze roeping aangenomen.

HAUWAART. Na verzochte en verkregene ndopening van den Heere Minister, belast met Zaken der Hervormde Kerk, enz. is, ten overan van den Consulent Ds. G. C. VAN BALEN ANKEN, Pred. te *Wognum* en *Wadwaij*, ter rvulling der vakature, veroorzaakt door het rtrek van Ds. J. M. BAEDÉE, naar *Bunſchoten*, t volgende drietal gemaakt:

DD. D. J. FABER, T. G. ADAMA POLLIUS, Predd. *Obdam* en *Aartswoud*, benevens J. SIBLEEZ, ndidaat bij het Provinciaal Kerkbeſtuur van *ord-Holland*; en is daaruit beroepen, de ndidaat SIBLEEZ, aan wien van die beroeping nnis is gegeven, doch, daar hij inmiddels in aangename *Heino*, onder de Classis van *Zwol-* beroepen was, en die beroeping had aangenen, heeft hij ons bedankt. Dus is IAUWAART nog vakant.

ENNINGBROEK en NIBBIXWOUDE. Na zochte en verkregene handopening, is alhier, voorziening in de vakature, door het ver- van Ds. J. VAN RHEE, naar *Cadzand*, op den Oct. in tegenwoordigheid van den, op aanving van het Klassikaal Beſtuur van *Hoorn*, voegden Consulent, Ds. B. DIEPERINK, Pred. *Aartswoud*, bij afwezigheid van den tweeden ulent, Ds. G. C. VAN BALEN BLANKEN, te *Wognum* en *Wadwaij*, het volgende al gemaakt:

Wel Eerw. Heer [illegible], heeft de be-
g herwaarts, onder inwachting der Kerke-
en Koninklijke approbatiën, aangenomen.

ATERGANG, den 27sten Nov. 1828. Na
edanken van Ds. L. L. VAN LOENEN, heeft
erkeraad het te voren gemelde resort (zie
bl. 564.) aangevuld, met den Heer A. VAN
, Kandidaat van de h. dienst, bij het Pro-
ial Kerkbestuur van Overijssel, op welke
roeping dan ook is uitgebragt, die door zijn
r. na beraad, onder inwachting der vereisch-
oedkeuringen, is aangenomen.

LAND MARKEN, den 21sten Dec. 1828.
en werd, ter vervulling der openstaande Leer-
plaats, onder het bestuur van den Consulent
D. MOREAU, Pred. te Monnickendam, het
al gemaakt:

D. J. G. HARGER, Predd. te Buiksloot, [illegible] K.
INKEL, te Hekelingen en Uitdam. en N. [illegible]
DANUS, te Etersheim en Schardam.

it hetwelk dadelijk beroepen is, de Wel Eerw.
r J. G. HARGER, Pred. te Buiksloot. [illegible]
DAM. Zie Oct. 1828.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

MELIS en MARIENKERKE. Heeren Kan-
daten tot de h. dienst, worden door den Ker-
eraad van deze Gemeente uitgenoodigd, om zich
alhier te laten hooren, of zich aan te melden
et gefrankeerde brieven, bij den Con-
nt dezer Gemeente, Ds. S. LUIJMES, Pred. te
tkapelle, alzoo men zich weder spoedig tot
doen eener beroeping wenscht te gaan
ken.

ESTZOUBURG, den 19den Oct. 1828.

DD J. A. KUITERT en D. BROEDELET, Predd. te *Wijckel* en *Durgerdam*, benevens den Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Holland*, J. SIBLESZ, waaruit beroepen is, Ds. J. A. KUITERT, Pred. te *Wijckel*, in de Provincie *Friesland*, waarvan aan zijn Eerw. is kennis gegeven, met dat gevolg, dat hij het beroep, na beraad, heeft aangenomen.

ENKHUIZEN. Eergisteren den 11den Dec. ll, na het bedanken van Ds. A. P. VAN GRONINGEN, Pred. te *'s Gravendeel*, door den Kerkeraad het navolgend twaalftal uitgebragt:

DD. H. J. VAN RIJNDORP, Predd. te *Oudshoorn*. G. G. VAN DEN BROEK, te *Boskoop*. J. VAN KUIJK, te *Ruurlo*, J. H. BROUWER, te *Venlo*. J. VERSPRILLE, te *Zuidzande*. J. HUATENDAM, te *Uithuizen*. G. VAN SCHELLE, te *Loosduinen*. A. P. W. NOORDINK, te *Oud Beijerland*. M. A. JENTINK, te *Oudewater*. J. HESS, te *Venhuizen*. H. J. VAN HOORN, te *Voorburg* D. J. WOLTERBEEK, te *Hillegom*. met het lot tegen J. J. W. DIEMONT, te *Haastrecht*.

Waaruit den 18den dezer een zes- en drietal zal geformeerd worden.

SCHARWOUDE vakant. Zie October 1825.

ANDIJK vakant. Zie Nov. 1828.

E D A M.

Het Klassikaal Bestuur van *Edam*, heeft aan DD. A. H. M. DIEPERINK en B. S. TENCKINCK, als bevestigde Predikanten te *Ransdorp* en *Schellingwoude*, en te *Kwadijk*, acten van Lidmaatschap der Classis gegeven.

BROEK IN WATERLAND: Door het vermissen eens briefs, is van hier niet op zijn tijd gemeld, dat Ds. H. R. DE HOLL, op den 21sten Oct. l. l., door Ds. R. A. VAN DEURSEN, als gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur, van zijne betrekking op deze Classis en Gemeente losgemaakt zijnde, den 26sten dier maand afscheid gepredikt heeft, met 2 Cor. I: 12.

De

Wel Eerw. Heer H. RITTER, heeft de beroeping herwaarts, onder inwachting der Kerkeen Koninklijke approbatiën, aangenomen.

ATERGANG, den 27sten Nov. 1828. Na bedanken van Ds. L. L. VAN LOENEN, heeft kerkeraad het te voren gemelde zestal (zie bl. 564.) aangevuld, met den Heer A. VAN-, Kandidaat van de h. dienst, bij het Proaal Kerkbestuur van *Overijssel*, op welke beroeping dan ook is uitgebragt, die door zijn w. na beraad, onder inwachting der vereischoedkeuringen, is aangenomen.

ILAND MARKEN, den 21sten Dec. 1828. len werd, ter vervulling der openstaande Leerplaats, onder het bestuur van den Consulent D. MORREAU, Pred. te *Monnickendam*, dit tal gemaakt:

D. J. G. HARGER. Predd. te *Buurmalsem*. K. WINKEL, te *Holijsloot* en *Uitdam*. en N. PLUIM IDANUS, te *Etershem* en *Schardam*.

Uit hetwelk dadelijk beroepen is, de Wel Eerw. er J. G. HARGER, Pred. te *Buurmalsem*.

EDAM. Zie Oct. 1828.

Z E E L A N D.

MIDDELBURG.

MELIS en MARIENKERKE. Heeren Kandidaten tot de h. dienst, worden door den Kereraad van deze Gemeente uitgenoodigd, om zich f alhier te laten hooren, of zich aan te melden met gefrankeerde brieven, bij den Consulent dezer Gemeente, Ds. S. LUIJMES, Pred. te *Westkapelle*, alzoo men zich weder spoedig tot het doen eener beroeping wenscht te gaan schikken.

WESTZOUBURG, den 19den Oct. 1828.

Onze Leeraar Ds. J. DE ROCHEFORT, gaf ons heden in zijne voorafspraak kennis, van den dood van eenen onzer voormalige Leeraren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. VAN DEN HEUVEL, die ons van het jaar 1785 tot 1807, het Evangelie der zaligheid, met ijver en getrouwheid heeft verkondigd, en federt dien tijd, als emeritus Predikant te *Middelburg*, heeft gewoond, waar hij in de algemeene achting deelde en overleden is, op den 15den dezer, in den ouderdom van 86 jaren. Nog lang zal het aandenken dezes waardigen mans, bij ons in zegening zijn, ter navolging van wiens lessen en voorbeeld wij ons hartelijk hoorden opwekken.

ST. LAURENS EN BRIGDAMME. Zie Nov. 1828.

ZIERIKZEE.

ELKERZEE, den 30den Nov. Ter voorziening in de vakature, veroorzaakt door het overlijden van den Wel Eerw. Heer J. J. KOOPER, heeft de Kerkeraad alhier, ten overstaan van den Consulent Ds. N. E. ERNST VETTEN, Predikant te *Renesse* en *Noordwelle*, het volgend zestal gemaakt:

DD. C. A VAN SCHAGEN, Predd. te *Capelle aan den IJssel*, P. VAN ROGGE, aan de *Ketel*, J. S. VAN DEN HEUVEL, te *Cortgene*, J. J. RAMBONNET, te *Eemnes Binnendijks*, L. JUTTING, te *Nieuwland*, en J. D. DE VOS, te *Bruinisse*.

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen Ds. C. A. VAN SCHAGEN, te *Cappelle aan den IJssel*.

SCHERPENISSE EN WESTKERKE, den 7den December 1828. Heden hadden wij het genoegen, dat onze nieuwe Leeraar, de Wel Eerw. en zeer gel. Heer J. M. DE BRUIN, onder ons in het heilig dienstwerk bevestigd werd, door onzen Consulent, den Wel Eerw. zeer gel. Heer

J.

.... Predikant te *Wouw*, met
.. III: 11. *Want niemand kan een ander
ment leggen dan*, enz. Terwijl onze Leer-
zijn werk onder ons aanvaardde, met 1 *Cor.*
. *Want ik en hebbe niet voorgenomen iets
te weten onder u, dan Jesum Christum, en dien
gekruisigd.*
GROOSKERKE vakant. Zie Oct. 1828.

G O E S.

HEER ABTS EN SINOUTSKERKE, den
.. Sept. De Kerkeraad heeft, met mede-
ming van Ambachtsheeren, onder het Bestuur
den Consulent Ds. G. KAMERMAN, Predikant
Kloetingen, uit een drietal van Predikanten,
staande uit:
D. C. J. VAN DRIEL, Predd. te *Limmen*, J. J.
LHAM, te *Bath*, c. a. en J. POPPE, te *Oude-
le*.
beroepen Ds. C. J. VAN DRIEL, die echter,
beraad, voor deze beroeping bedankt heeft.
WEMELDINGEN, den 16den Nov. 1828.
ze beroepen Leeraar Ds. J. KAMERMAN, werd
len door zijnen broeder, Ds. G. KAMERMAN,
ed. te *Kloetingen*, bij afstand der beurt door
Consulent Ds. A. FONHOFF, Pred. te *Jerseke*,
de dienst onder ons bevestigd, en heeft dezelve
gonnen. De Bevestiger had ten tekst, 2 *Cor.*
: 5a. *Want wij prediken niet ons zelven, maar
Christus Jezus den Heer*; en onze nieuwe Leer-
r, 2 *Cor.* XII: 9a. *En hij heeft tot mij gezegd:
jne enz*
JERSEKE, den 7den Dec. Onze Leeraar,
s. A. FONHOFF, eene beroeping naar de Ge-
eente van *Noorden*, onder de Classis van *Leij-
en*, ontvangen hebbende, heeft, na beraad, de-
elve aangenomen, en dat heden aan de Gemeente
 kennen gegeven.
SCHORE EN VLAKE vakant. Zie Febr. 1828.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1828.
WAARDEN vakant. Zie Nov. 1828.

IJZENDIJKE.

HONTENISSE, den 7den Dec. Onze Leeraar, Ds. C. H. VAN HERWERDEN, C. H. Z. Theol. Doct. op den 30sten der vorige maand berigt hebbende, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Sas van Gend* en *Philippine*, vernamen wij heden, dat zijn Eerw. voor dezelve bedankt heeft.

HOOFDPLAAT vakant. Zie Maart 1828.
St. KRUIS. Zie April 1828.
SAS VAN GEND EN PHILIPPINE vakant. Zie Julij 1828.
WATERLAND (KERKJE). Zie Oct. 1828.
ZUIDZANDE vakant. Zie Oct. 1828.
IJZENDIJKE. Zie Oct. 1828.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

KAMERIK. De Kerkeraad verlangende, om, zoo spoedig mogelijk zal zijn, een beroep te doen, verzoekt de Heeren Kandidaten tot de H. dienst, om hunne gaven voor de Gemeente te laten hooren, en ten dien einde met hunne Getuigschriften zich vooraf aan te melden bij den Consulent, Ds. H. R. SCHUTTE REPELIUS, Pred. te *Kockenge*.

UTRECHT, den 14den Dec. 1828. Ds. D. DE BONVOUST BEECKMAN, thans Pred. te *Nijmegen*, heeft de op zijn Eerw. alhier uitgebragte beroeping, onder inwachting der gewone approbatiën, aangenomen.

Bij gunstige dispositie van zijn Excellentie den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk, enz. krach-

krachtens Z. M. besluit, dispensatie verleend zijnde, van Art. 35. van het Reglement op de vakaturen, is alhier, reeds voor het vertrek van Ds. J. F. VAN OORDT, welke (als Hoogleeraar aangesteld is, aan de Hooge School te *Groningen*,) geformeerd het navolgende twaalftal:

DD. MOLL, Predd. te *Deventer*. BRAVE, te *Arnhem*. VINCKE, Th. Doct. te *Alkmaar*. VAN DER FEEN, te *Middelburg*. VAN METEREN, te *Amersfoort*. VAN DER VELDE, te *Brielle*. TOLL, Th. Doct. te *Kampen*. VAN BEUSEKOM, te *Maassluis*. HERINGA, te *Berlikum*. HARTMAN, te *Bovenkarspel*. MUNTENDAM, te *Uithuizen*. en SMITS, te *Renkum* en *Heelsum*.

De laatste met het lot tegen Ds. G. B. CLEMENT, Pred. te *Brielle*.

En uit hetzelve het navolgende zestal:

DD. MOLL, VINCKE, VAN DER FEEN, MUNTENDAM, HARTMAN en HERINGA, de laatste met het lot tegen BRAVE.

Voorts zijn wij in de onaangename verpligting nog van hier te melden, hoe weder ons treft, het ontstaan eener derde vakature onder ons, door het besluit van Ds. L. J. BEVERLO BROUWER, om met den 1sten Jan. aanstaande, het heilig dienstwerk neder te leggen; waartoe zijn Eerw. zich na rijp overleg, wegens treurige en aanhoudende ligchaamsongesteldheid, heeft genoodzaakt gezien. De handopening voor de vervulling dezer vakature, is reeds gevraagd.

ZEGVELD vakant. Zie Oct. 1828.

TER AA. Zie Nov. 1828.

AMERSFOORT.

LEUSDEN. Na meer dan twee honderd jaren van eenen eigen Herder en Leeraar te zijn verstoken geweest, heeft de Kerkeraad, na verkregene handopening, op den 18den Nov. het beroepingswerk begonnen; daar de nieuwe Kerk

en Predikantswoning, die, wij aan de gunst van onzen geëerbiedigden Koning, en aan de weldadigheid van onze Geloofsgenooten verschuldigd zijn, zoo verre voltooid zijn, dat de plegtige inwijding van het Kerkgebouw, op den 16den December is bepaald geworden.

De Kerkeraad heeft dienvolgens het navolgend zestal uitgebragt:

DD. A. J. BUIJS BALLOT, Predd. te *Brakel*. J. F. ASMA, te *Hoevelaken*. D. H. HORST, te *Gendringen* en *Netterden*. J. H. HAMELBERG, te *Kuik* en *Beers*. C. F. WIJNAENDTS, te *Warnsfeld*. en P. C. RIBBECK, Kandidaat van de h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. A. J. BUIJS BALLOT, J. F. ASMA en P. C. RIBBECK.

En hieruit beroepen de Wel Eerw. Heer P. C. RIBBECK, die deze beroeping, onder inwachting der benoodigde approbatiën, heeft aangenomen.

TIENHOVEN vakant. Zie Junij 1828.

W IJ K.

DOORN staat vakant te worden. Zie Oct. 1828.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

OUDKERK EN ROODKERK. Den 28sten September 1828, vierde onze Leeraar, Ds. E. UITHODEN VAN VELZEN, dankbaar gedachtenis van zijne vijf en twintig jarige Evangeliedienst, in deze zijne tegenwoordige Gemeente, predikende bij deze voor hem en haar blijde gelegenheid, over 1 Tim. I: 12. *Ik danke Hem, die mij bekrachtigd heeft, namelijk, Jezus Christus, onzen Heere, dat Hij mij getrouw geacht heeft, mij in de bediening gesteld hebbende.*

HUI-

HUIZUM. De beroeping van Ds. J. DE WITT, tot Predikant alhier, heeft reeds de Koninklijke goedkeuring bekomen.

BEETGUM. Ook is de beroeping van den Kandidaat J. J. SWIERS, tot Predikant van deze Gemeente, reeds met de Koninklijke goedkeuring bekrachtigd.

Den 30sten November, is de Kandidaat J. J. SWIERS, als Predikant alhier bevestigd geworden. De bevestigings Leerrede geschiedde, bij afstand van den Consulent, Ds. W. G. SMIDT, Predikant te *Menaldum*, door Ds. W. HOLWERDA, Predikant te *Haren*. De tekst was 2 *Tim.* IV: 5. *Maar gij weest wakker in alles — doe het werk van eenen Evangelist* enz. De oplegging der handen, en de inzegening geschiedden, door den Consulent voornoemd.

De bevestigde Leeraar, aanvaardde vervolgens, denzelfden dag zijne dienst, met eene Leerrede over 1 *Cor.* XIII: 13 het tweede gedeelte: *Doch de meeste van deze is de liefde.*

Vervolgens is Ds J. J. SWIERS voornoemd, door den Praeses en Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, uit naam van dat Bestuur, tot Lid der Classis van *Leeuwarden*, verklaard geworden.

WEIDUM. De beroeping van Ds. H. STENHUIS DIJKEN, Predikant te *Oudelemmer* en *Oudetrijne*, tot Predikant alhier, is, door den Praeses en Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, namens dat Bestuur, den 8sten November 1828, geapprobeerd geworden, als overeenkomstig de Kerkelijke Reglementen, en vervolgens om de Koninklijke approbatie verzocht.

OUDEGA, NIJEGA EN OPEINDE. De Correspondent, schoon geene legale kennis hier van ontvangen hebbende, heeft nogtans met genoegzame zekerheid vernomen, dat hier tot Predikant be-

beroepen is geweest, Ds. C. WITTEVEEN, Predikant te *Oosthem*, *Abbega* en *Folsgare*, onder de Clasfis van *Sneek*, maar dat die, na beraad, voor deze beroeping heeft bedankt.)

WIRDUM vakant. Zie Sept. 1828.

FINKUM EN HEIJUM vakant. Zie Oct. 1828.

HARLINGEN.

PEINS EN ZWEINS, den 10den Nov. 1828. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer TH. M. LAURMAN, in zijne bediening alhier bevestigd, door zijnen Schoonvader, Ds. R. NICOLAI, Pred, te *Ried* en *Boer*, aan wien de Consulent, Ds. D. NOORDHOFF, Pred. te *Schalsum*, deze beurt had afgestaan De Bevestiger sprak, naar aanleiding van *Matth.* V: 14a. 16a. *Gij zijt het licht der wereld. — Laat uw licht alzoo schijnen voor de menschen.* Op den volgenden zondag aanvaardde de Bevestigde zijn dienstwerk onder ons, met eene Leerrede over *Matth.* XI: 28. *Komt herwaarts tot mij, allen die vermoeid en belast zijt, en ik zal u ruste geven.*

OOSTERBIERUM, den 16den Nov, 1828. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer L. LOLCAMA, op den 14den dezer eene beroeping ontvangen hebbende tot Herder en Leeraar in de Gemeente van *Deersum* en *Poppingawier*, onder de Clasfis van *Sneek*, heeft, in afwachting van de vereischte goedkeuringen, deze beroeping aangenomen

MIDLUM, den 16den Nov. 1828. Den 9den dezer maakte onze Leeraar Ds. J. FOLKERTSMA, ons in de namiddaggodsdienst, bij monde van zijnen vriend, Ds. R. M. CLOPPENBURGH, Pred. te *Wijnaldum*, bekend, dat zijn Eerw. den 1sten dezer eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Koudum*, onder de Clasfis van *Sneek*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. deze beroeping had aangenomen.

WINZUM EN BAARD, den 17den Nov. 1828, On-

Onze Leeraar, Ds. J. W. [illegible], door Z. M. den Koning (zie de voorgaande Boekzaal) goedgunstig Emeritus verklaard, werd heden door den Wel Eerw. Heer A. J. H. [illegible], als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Harlingen*, in het bijzijn van den Consulent, den Wel Eerw. Heer M. TH. LAURMAN, Pred. te *Oosterlittens*, van zijne betrekking op deze Gemeente en de Classis van *Harlingen* ontslagen.

SCHALZUM, den 7den Dec. 1828. Onze Leeraar, Ds. D. NOORDHOFF, die ons onlangs kennis gaf, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeenten *Midslandt* en *Hoorn op het Eiland Terschelling*, berigtte ons heden, dat hij voor dezelve had bedankt.

OOSTERLITTENS. Zie Mei 1828.

EXMORRA EN ALLINGAWIER vakant. Zie Sept. 1828.

HERBAJUM vakant. Zie Nov. 1828.

S N E E K.

JUTRIJP, den 16den November 1828. Heden is onze beroepen Predikant Ds E. L. SCHRADER FOCKENS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, bevestigd door deszelfs Vader, Ds. L. FOCKENS, Predikant te *Sneek*, bij afstand van onzen Consulent, Ds. W. FERWERDA, Pred. te *Oppenhuizen*. De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger en Consulent, beide. De Bevestiger predikte voormiddags over *Marcus* XVI. 15*b*. *Predikt het Evangelie*. De Bevestigde 's namiddags over *Rom.* I: 16. *Want ik en schame mij het Evangelie Christi niet.*

DEERSUM, den 16den November 1828. Na bekomen handopening, werd alhier, ingevolge stemming der Hervormde Floreenpligtigen, ter vervulling der vakature, door het overlijden van Ds. J. DOORNBOS veroorzaakt, beroepen, den 17den Julij ll., Ds. P. VAN VELDEN, Pred. te *Oldemarkt* c. a.,

c. a., onder de Klassis van *Kampen*, die, na beraad, bedankte; den 28sten September ll., Ds. H. DOORNENBOS, Pred. te *Hijkersmilde* c. a., onder de Classis van *Assen*, die eindelijk ook besloot het beroep niet aan te nemen nu den 13den November ll., Ds. L. LOLCAMA, Pred. te *Oosterbierum*, onder de Classis van *Harlingen*, wiens besluit om tot ons over te komen, wij heden met blijdschap vernamen. Als Consulenten waren bij deze beroepingen tegenwoordig, de Heeren R. L. RIJLSTRA, Pred. te *Rauwerd* en H. WASSENAAR, Pred. te *Sijbrandaburem*.

BALK, den 12den December 1828. Heden kreeg onze Kerkeraad berigt, dat de Wel Eerw. Heer HERMANUS TER HAAR, Pred. te *Hamswerum* in *Oostvriesland*, alhier tot Predikant beroepen, dat beroep, onder inwachting van Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, had aangenomen.

WOUDSEND vakant. Zie Mei 1828.

KOUDUM vakant. Zie Aug. 1828.

WIJCKEL staat vakant te vakant te worden. Zie Nov. 1828.

DOKKUM.

WANSWERD EN JESLUM. Den 30sten November ll. is alhier bevestigd, Ds. J. LOS, van *Peize*, onder het Klassikale Ressort van *Assen*, tot ons overgekomen, door Ds. J. P. ESCHER, Pred. te *Birdaard*, en eerst Consulent. De Bevestiger had ten tekst 1 *Cor.* III: 11—15. *Niemand kan een ander fondament leggen, dan het gene gelegd is, 't welk is Jezus Christus enz.* De Bevestigde begon zijn werk, met eene Leerrede over 2 *Cor* V: 20. *Zoo zijn wij dan gezanten van Christus wege, als of God door ons badt: wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen.*

SCHIERMONNIKOOG, den 7den December. Heden werd Ds. H. W. HUNDLINGIUS bevestigd, door

door P. HERINGA, Pred. te *Anjum*, Confulent dezer Gemeente. Laatstgemelde predikte over *3 Joan. vs. 4. Ik hebbe geen meerder blijdschap dan hier in, dat ik hoore, dat mijne kinderen in de waarheid wandelen.*

Voorts werd de actus der bevestiging en inzegening, besloten met oplegging der handen.

Ds. HONDLINGIUS, begon zijn werk met eene Leerrede over *Matth.* XIII: 45, 46. *Wederom is het Koningrijk der hemelen gelijk een koopman, die schoone paarlen zoekt; dewelke hebbende een paarl van groote waarde gevonden, ging henen, en verkocht al wat hij hadde, en kocht dezelve.*

Aan beide Heeren, LOS en HONDLINGIUS, zijn acten van Lidmaatschap der Eerw. Classis van *Dokkum* bezorgd.

BALLUM EN HOLLUM vakant. Zie Oct. 1828.

REITSUM, GENUM EN LICHTAARD. Zie Nov. 1828.

HEERENVEEN.

TJERKGAAST, den 23sten Nov. 1828. Op heden werd onze beroepen Leeraar, A. BERKHUIS, Kandidaat tot de h. dienst, met oplegging der handen, in de dienst dezer Gemeente bevestigd, door den Confulent Ds. H. SCHLIKKER, Pred. te *Langeweer*, met eene Leerrede over *Matth.* XXVIII: 20. *En ziet, ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleindiging der wereld.* De bevestigde aanvaardde 's namiddags zijn h. dienstwerk onder ons, met eene leerrede over *Hand.* VIII: 5. *En Philippus kwam af, in de Stad van Samaria, en predikte haar Christus.*

GOINGARIJP, den 9den Nov. 1828. Heden maakte onze Leeraar, Ds. L. L. VAN LOENEN, ons bekend, dat hij voor de beroeping naar *Watergang*, welker ontvangst hij ons voor veertien dagen medegedeelde, heeft bedankt.

OOSTERHAULE, den 7den Dec. 1828. Heden

den voor twee honderd en vijf en twintig jaren, werd de eerste leerrede voor de Hervormde Gemeente alhier gehouden, dewelke door den toenmaligen Leeraar C. R. SJOERSMA, gedaan werd. Onze Leeraar T. L. SPANNENBURG., maakte ons daarop opmerkzaam, en behandelde bij deze gelegenheid dezelfde tekstwoorden, die toen gebruikt waren uit *Luk.* VII: 40*b*. *Ik heb u wat te zeggen.*

WOLVEGA vakant. Zie Julij 1828.

TJERKGAAST. Zie Sept. 1828.

OLDELEMMER c. a. staat vakant te worden. Zie Nov. 1828.

SCHERPENZEEL c. a. vakant. Zie Nov. 1828.

OVERIJSSEL.

ZWOLLE.

HEINO, den 2den Nov. 1828. Heden werd ons door Ds. A. VAN ECK, die hier in de vakature predikte, bekend gemaakt, het overlijden van Ds. J. J. HIEBINK, in leven laatst Pred. te *Alphen*, die weleer ook alhier het Evangelie verkondigd heeft.

HEINO, den 6den Nov. 1828. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. M. BROEKHOFF, naar *Medemblik*, is door den Kerkeraad dezer Gemeente, onder voorzitting van den Consulent, Ds. J. A. SCHRADER, Pred. te *Raalte*, de navolgende nominatie gemaakt:

DD. J. G. G. BIERHAUS, Predd. te *Heeswijk* en *Dinter*. J. H. WORST, te *Bergen*. D. H. HORST, te *Sexdringen*. H. G. MEILING AMSHOFF, te *Avereest* en *Ommerschans*. H. KOOPS WIGHERS, te *Driel*. J. H. BÖSKEN, te *Holl*. J. W. BOUWMEESTER, te *Borne*. J.

EBELING; te *Windesheim*. W. IMMINK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*. J. H. STORK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. H. PENNINCK, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*. en J. SIBLESZ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*.

Op het zestal werden geplaatst:

DD. J. EBELING, J. G. G. BIERHAUS, W. IMMINK, J. H. STORK, H. PENNINCK en J. SIBLESZ.

En daaruit het volgende drietal:

DD. J. SIBLESZ, J. H. STORK en W. IMMINK.

Waaruit beroepen is de Wel Eerw. Heer J. SIBLESZ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Holland*, die deze beroeping, onder inwachting der vereischt wordende approbatien, heeft aangenomen.

WINDESHEIM, den 23sten November 1828. Onze Leeraar, J. EBELING, maakte ons voor veertien dagen bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen naar *Weener* in *Oostvriesland*, welke hij in beraad had genomen; terwijl hij ons op heden verklaarde, zich verpligt te hebben gevonden, om bovengemelde beroeping aan te nemen. Zoo dat

WINDESHEIM staat vakant te worden.

DEN HAM. Zie Oct. 1828.

D E V E N T E R.

RIJSSEN, den 12den October 1828. Onze Leeraar, H. J. HATTINK, maakte ons den 5den dezer bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente van *Doetinchem*; heden vernamen wij van hem, dat hij besloten had voor die beroeping te bedanken; terwijl hij zich op nieuw aan ons verbond, bij het houden van eene Leerrede over *Hebr.* XIII: 1. *Dat de broederlijke liefde blijve.*

ENSCHEDÉ, den 8sten December 1828. Onze

ze Leeraar, de Wel Eerw. en zeer geleerde Heer A. KAYSER, is niet meer; hij stierf op den 4den November l. l., aan eenen vernieuwden aanval van beroerte, in den ouderdom van 73 jaren. Hij was door Z. M., onzen geëerbiedigden Koning, gunstig Emeritus verklaard salvo honore, en het genot van een pensioen, ingaande den 1sten Januarij dezes jaars, en heeft bijna 47 jaren het Evangelie der zaligheid onder ons verkondigd. Beide onze Predikanten, de Wel Eerw. Heeren J. HASSELO en H. H. EVERS hebben, in hunne Leerredenen, ons bij dit sterfgeval bepaald, en ons opgewekt, tot getrouwe beoefening van de lessen, door hem ook ons medegedeeld.

WIERDEN vakant. Zie Mei 1825.

HENGELO vakant. Zie Mei 1828.

DEVENTER vakant. Zie Julij 1828.

K A M P E N.

KUINRE, den 30sten November. Nadat onze Leeraar, Ds. J. DE WITT, op den 25sten dezer, van zijne betrekking op de Classis van *Kampen*, en onze Gemeente, door Ds. J. F. BARENDS, Pred. te *Vollenhove*, als daartoe Gecommitteerd door het Klassikaal Bestour, behoorlijk was losgemaakt, in de tegenwoordigheid van den Consulent dezer Gemeente, Ds. A. MANTING, Pred. te *Blankenham*, heeft zijn Eerw. heden zijne Afscheids-Leerrede gehouden, over *Hand.* XX: 32*a*. *En nu, Broeders! ik beveel u Gode.*

BLOKZIJL vakant. Zie Oct. 1828.

KAMPER EILAND. Zie Oct. 1828.

G R O N I N G E N.

G R O N I N G E N.

WESTERBROEK, den 16den November. Heden had alhier de bevestiging en intrede plaats, van

van onzen nieuwen Leeraar, den Heer H. W. HASELHOFF, in tegenwoordigheid van den Heer G. W. [illegible], Predikant op het *Hoogezand*, als tweeden Consulent dezer Gemeente. Deze had de Bevestigingsrede afgestaan, aan den Heer J. H. [illegible], Predikant te *Farmsum*, welke predikte uit *Rom.* X: 14—17; terwijl de Bevestigde zich aan deze Gemeente verbond, met eene Leerrede over 2 *Thess.* III: 1. *Voorts broeders, bidt voor ons, op dat het woord des Heeren zijnen loop hebbe.*

ENGELBERT, den 9den Nov. Heden nam onze, naar *Westerbroek*, vertrekkende Leeraar, H. W. HASELHOFF, afscheid van ons, met *Hand.* XX: 32. *En nu, broeders! Ik beveel u Gode, en den woorde zijner genade, die magtig is, u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

FEERWERD, den 30sten November. Heden werd hier door den Heer J. [illegible], Predikant te *Ezinge*, bij verschikking met den Consulent, H. TIMMER, Predikant te *Garnwerd* en *Oostum*, bevestigd, de Heer L. OFFERHAUS, Kandidaat, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. De Bevestiger predikte bij die gelegenheid, over 1 *Tim.* IV: 16. *Heb acht op u zelven* enz. Des namiddags aanvaardde de Bevestigde zijne dienst, met eene Leerrede over *Hand.* VIII: 39. het laatste gedeelte. *Want hij reisde zijnen weg met blijdschap.*

W I N S C H O T E N.

WINSCHOTEN, den 30sten November. Op heden is de beroeping van Ds. H. [illegible], tot Predikant in de *Bourtange*, door het Klassikaal Bestuur Kerkelijk geapprobeerd, en daarvan kennis gegeven, aan het Ministerie voor de Zaken der Hervormde Kerk.

FINSTERWOLD, den 7den December. Heden morgen, hield onze Leeraar, de WelEerw.

Heer F. J. ABRESCH, eene plegtige Dankrede, ter herinnering aan zijne vervulde 25 jarige Evangeliedienst, in zes onderscheidene Gemeenten, terwijl hij daarbij het genoegen had des namiddags zijnen oudsten Zoon, Pred. te *Helium*, en des avonds zijnen tweeden Zoon, Student in de H. Godgeleerdheid te *Groningen*, voor de Gemeente te zien optreden. Hartelijk wenschen wij, dat God de gebeden verhoore, en de wenschen vervulle, die op dezen dag zijn uitgeboezemd.

BOURTANGE. Zie Nov. 1828. en hier boven.

A P P I N G A D A M.

JUKWERT, den 16den Nov. Heden werd Ds. G. PALMER HOUWERZIJL, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, in de H. dienst onder ons bevestigd. De Bevestigingsrede geschiedde, door zijnen Broeder Ds. R. HOUWERZIJL, Pred in de *Oudeschans*, (aan wien onze Consulent, Ds. J. CANNEGIETER, Pred. te *Solwert*, dit werk wel had willen afstaan,) en had tot tekst *Coll.* IV: 17*b*. *Ziet op de bediening die gij enz.* De oplegging der handen werd verrigt, behalve door den Consulent, ook door Ds. P. VAN HAM. Pred. te *Krewert*, en Ds. A. W. BUNING, Pred. te *Bierum*. De Bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk, met eene Leerrede over 2 *Cor.* IV: 5*a*. *Want wij prediken niet ons zelve maar* enz.

MEETHUIZEN vakant. Zie October 1827.

M I D D E L S T U M.

WEHE, den 19den Oct. 1828. Heden was het voor ons een dag van godsdienstige vreugde. Ons Kerkgebouw, sedert langen tijd in eenen zeer vervallen staat zijnde, en de kosten tot herstelling noodzakelijk, noch uit de zeer geringe fondsen der Kerk, noch uit den boezem der Gemeente kunnende worden gevonde; zoo vervoegde deze zich bij Z. M. den Koning, verzoekende

om

om eene bijdrage tot het genoemde einde te mogen erlangen, met dat gelukkig gevolg, dat er voor ons eene som van ƒ 543: — werd afgezonderd. Hier door geholpen, kon onze Kerk redelijk in orde worden gebragt, en mogten wij dezelve heden voor het eerst als hersteld bezoeken. Onze Leeraar Ds. J. H. WARMOLTS, maakte ons opmerkzaam op de vaderlijke zorg van onzen braven Koning, die steeds met een echt godsdienstigen zin bezield, zoo ijverig als edelmoedig, de belangen der Godsdienst behartigt, en spoorde ons aan, om de aan ons bewezene weldadige zorg, naar eisch te schatten en te gebruiken, sprekende bij deze gelegenheid tot ons, naar aanleiding van *Jes.* II: 3*a*. *En vele volken zullen henen gaan, en zeggen: komt laat ons opgaan tot den berg des Heeren, tot den huize des Gods Jacobs.*

BREEDE staat vakant te worden. Zie Junij 1828.

ONDERDENDAM vakant. Zie Julij 1828.

NOORD-BRABAND.

BREDA.

BREDA, den 30sten Nov. Heden werd alhier de eerste Godsdienstoefening gehouden, in de Protestantsche Kapel der Militaire Akademie. De Wel Eerw. Heer V. VAN GOGH, door Z. M. benoemd tot Predikant bij dezelve, deed eene inwijdingsleerrede, waarin zijn Wel Eerw. naar aanleiding van *Hand.* X: 1—6. den Hoofdman CORNELIUS voorstelde als een voorbeeld, hoe deugd en godsvrucht ook den krijgsstand veredelen, maar hoe echter deze eigenschappen de behoefte niet uitsluiten aan eene hoogere openbaring, aan welke behoefte alleen door het Christendom kan voldaan worden. Moge de algemeene

ne stichting, waarmede deze Leerede is aangehoord, een voorbode zijn van den godsdienstigen geest, die wij wenschen dat bij deze Koninklijke inrigting moge aangekweekt en onderhouden worden!

ZUNDERT EN RIJSBERGEN, den 30sten Nov. 1828. Heden heeft onze Leeraar, Ds. P. G. JONGBLOED, naar *Stad aan het Haringvliet* zullende vertrekken, afscheid van ons genomen, met eene Leerrede over 1 *Cor.* XVI: 23, 24. *De genade des Heeren Jezus Christus zij met u. Mijne liefde zij met u allen in Christus Jezus. Amen!* Zijn Eerw. was van zijne betrekkingen op de Classis en op onze Gemeente, den 25sten bevorens, behoorlijk ontslagen, door en in tegenwoordigheid van Ds. W. VAN VOLKOM, Praeses van het Klassikaal Bestuur van *Breda*.

ZUNDERT. Uit eene nominatie, door den Minister van Staat, belast met de Generale Directie voor de Zaken der Hervormde Kerk, den Koning aangeboden, en waarop geplaatst waren, de Heeren:

D. NIEUWHOFF. Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Braband.* H. E. WEIJERS, Th. Dr. en Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland.* en W. A. LAMPING, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*; is de Kandidaat D. NIEUWHOFF, door Z. M. benoemd tot Predikant te *Zundert*, dewelke den 30sten November, onder voorzitting van den Consulent Ds. A. N. VAN PELLECOM, Pred. te *Prinsenhage*, Kerkelijk is beroepen, en heeft zijn Eerw. die beroeping, in afwachting der Kerkelijke approbatiën, aangenomen.

OUD EN NIEUW GASTEL vakant. Zie Aug. 1828.

H E U S D E N.

VEEN. Van hier is verzuimd te melden, dat onze Leeraar, Ds. J. L. T. COX, den 18den Julij l. l.,

L 4., afscheid heeft genomen, met 1 *Joan.* II: 28. *En nu kinderkens — toebouwsse.*

SPRANG, den 9den November. Heden had de bevestiging plaats, van onzen beroepen Leeraar, den Wel Eerw. Heer W. A. LAMPING. Dezelve geschiedde, bij afstand van onzen Consulent; Ds. J. L. T. COX, Pred. te *Loon*, door den Vader des beroepenen, den Wel Eerw. Heer C. N. LAMPING, Pred. te *Dalen*, (Provincie *Drenthe*) met eene Leerrede over *Tit.* III: 8.

De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, ook door den Behuwd-Vader des beroepenen Leeraars, den Wel Eerw. Heer J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, Pred. te *Rhenen*, als mede door de Wel Eerw. Heeren, J. A. VAN ASPEREN, J. HOLDERMAN en C. J. WELLE, Predd. te *Hooge Zwaluwe*, *Besoeijen* en *'s Gravenmoer*. De Bevestigde deed des namiddags zijne Intrede, met eene Leerrede, over *Eph.* VI: 19.

Van wege het Klassikaal Bestuur van *Heusden*, is aan den Bevestigden acte van Lidmaatschap der Classis verleend.

Van LOON OP ZAND, is nog geen tegenberigt ingekomen, aangaande de bevestiging van Ds. J. L. T. COX.

VEEN, den 12den November. Ds. A. TARFVERS, Pred. te *Hellevoetsluis*, voor de beroeping herwaarts bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad heden, onder voorzitting van den Consulent, het volgende zestal geformeerd:

H. VAN NOORDEN, Predd. te *Bruchem* en *Kerkwijk*. B. VAN VEEN, te *Aalburg* en *Heesbeen* W. DE RAPPER, te *Hedel*. J. LEIJDS JR., te *Babijlonienbroek*. E. J. VAN WEZEL, te *Reeuwijk* en P. B. A. BOSSER, te *Andel*, waaruit beroepen is, de Wel Eerw. Heer H. VAN NOORDEN, Pred. te *Bruchem* en *Kerkwijk*.

De Correspondent heeft later berigt ontvangen,

gen, dat Ds. VAN NOORDEN, na beraad, de beroeping heeft aangenomen.

LOON OP ZAND, den 16den November. Onze Leeraar, Ds J. L. T. COX, maakte ons heden het overlijden bekend, van den Wel Eerw. Heer A. FAASSEN, Pred. te *Poortugaal*, die ook aan ons ruim anderhalf jaar, het Evangelie verkondigd had. Dit onverwacht sterfgeval, gaf onzen Leeraar aanleiding, om ons bij ons eigen sterven te bepalen, en ons ernstig tot eene tijdige voorbereiding voor den dood op te wekken.

UITWIJK EN WAARDHUIZEN, den 27sten November. Onze Leeraar, Ds. B. STEVENS, tijding ontvangen hebbende, van het overlijden van den Wel Edel Geb. Heer W. VAN WAGENINGEN, Ambachtsheer van *Uitwijk*, door een noodlottig, en onvoorzien toeval, te *Rotterdam* voorgevallen.

Naar aanleiding van *Gen.* XXVII: 2*b*. *Ik weet den dag mijns doods niet*, bepaalde ons onze Leeraar wel bij het zekere en gewisse van den dood, maar tevens bij het onzekere van den tijd wanneer, van de wijze waarop, en van het middel waardoor dezelve kan plaats grijpen, en wekte ons tevens op tot waakzaamheid, op dat wij bereid zouden zijn, voor zijne aannadering, het zij deze eens vooruitgezien, het zij ongedacht, geschiede.

Welmeenend stemde de Gemeente, in de ernstige wenschen en gebeden onzes Leeraars, dat God, door zijne genade, de diepbedroefde Weduwe en Kinderen des Overledenen, wiens nagedachtenis wij vereeren, moge troosten, en bemoedigen.

EINDHOVEN.

NÜNEN, c. a. den 30sten Nov. Allerbelangrijkst was de dag van heden voor deze Gemeente. Na van het bezit eenes eigenen Leeraars, wegens gebrek aan Kerk en Pastorij, gedurende

enige jaren, verstoken te zijn geweest, mogt zij op denzelven het genoegen smaken, den door haar beroepenen Wel Eerw. zeer gel. Heer W. L. BEGEMANN, Kandidaat van de H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, tot haren Herder en Leeraar te zien bevestigen, door deszelfs broeder J. WATSN BEGEMAN, Pred. te *Rotermond*, wien de Consulent Ds. T. ARNDTZ, deze taak had afgestaan. De Bevestigingsrede werd gehouden, naar aanleiding van *Mark.* XVI: 15. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, ook door DD. J. DE GIDS, D. VALKENBURG en J. L. A. KREMER, Predd. te *Eindhoven*, *Deurne* en *Heeze* en *Leende*. De Bevestigde aanvaardde zijne bediening, met eene Leerrede over 1 *Tim.* I: 15.

DRENTHE.

ASSEN.

KLOOSTERENVEEN EN HIJKERSMILDE, den 5den Oct. 1828. Onze Leeraar H. DOORRENBOS, die ons op den 14den Sept. l. l. kennis gaf, dat hij eene beroeping naar *Deersum* en *Poppingawier*, onder de Classis van *Sneek*, had ontvangen, berigtte ons heden, dat hij voor die beroeping had bedankt, en verbond zich op nieuw aan deze Gemeente.

GASSELTER NIEUWVEEN, den 11den Nov. 1828. Ter vervulling der vakature, ontstaan door het vertrek van Ds. J. SCHOTSMAN, naar *Zuidwolde*, is hier op den 15den Oct. l. l. door den Kerkeraad, de volgende nominatie gemaakt:

DD. L. L. VAN LOENEN, Predd. te *Goingarijp* enz. E. L. REDDINGIUS, te *Engelum*. J. F. SCHÖNFELD, te *Nes op Ameland*. G. T. HARDERS, te *Oostermeer* enz. W. WARMOLTS, te *Wittewierum*. E. J. BOR-

gen, dat Ds. VAN NOORDEN, [illegible] roeping heeft aangenomen.

LOON op ZAND, den 18den Novemb. Is [illegible] Leeraar, Ds J. L. T. COX, [illegible] overlijden bekend, van den Wel Edl. Heer [illegible] WAASSEN, Pred. te Poortugaal, [illegible] ruim anderhalf jaar, het Eeuwige [illegible] land. Dit onverwacht sterfgeval, [illegible] aanleiding, om ons bij ons [illegible] bepalen, en ons ernstig tot eene [illegible] reiding voor den dood op te wekken.

UITWIJK en WAARDHUIZEN, [illegible] November. Onze Leeraar, Ds. [illegible] ding ontvangen hebbende, van [illegible] den Wel Edel Geb. Heer [illegible] Ambachtsheer van Uitwijk, door een [illegible] en onvoorzien toeval, te [illegible]

Naar aanleiding van Gen. XXVII. 2. Ik weet den dag mijnes doods niet, bepaalde ons [illegible] Leeraar wel bij het zekere en [illegible] dood, maar tevens bij het onzekere [illegible] wanneer, van de wijze waarop, en [illegible] del waardoor dezelve kan plaats grijpen, [illegible] te ons tevens op tot waakzaamheid, op dat wij bereid zouden zijn, voor zijne aankomst, [illegible] zij deze eens voorvoegzelen, [illegible] geschiede.

Welmeenend stemde de Gemeente, [illegible] stige wenschen en gebeden onzes Leeraars, [illegible] God, door zijne genade, de diepbedroefde Weduwe en Kinderen des Overledenen, [illegible] gedachtenis wij vereeren, moge troosten, [illegible] moedigen.

EINDHOVEN.

NUNEN, c. a. den [illegible] rijkst was de dag van [illegible] Na van het [illegible] geus gebrek [illegible]

en, verstoken te zijn geweest, mogt
nzelven het genoegen smaken, den
beroepenen Wel Eerw. zeer gel. Heer
GEMANN, Kandidaat van de H. dienst
rovinciaal Kerkbestuur van *Noord-Bra-*
haren Herder en Leeraar te zien be-
door deszelfs broeder J. WATERBEGE-
d. te *Roermond*, wien de Consulent Ds.
TE, deze taak had afgestaan. De Beves-
le werd gehouden, naar aanleiding van
XVI: 15. De oplegging der handen ge-
, behalve door den Bevestiger en Con-
ok door DD. J. DE GIDS, D. VALKENBURG en
REMER, Predd. te *Eindhoven*, *Deurne* en
Leende. De Bevestigde aanvaardde zijne
, met eene Leerrede over 1 *Tim.* I: 15.

D R E N T H E.

A S S E N.

OSTERENVEEN EN HIJKERSMILDE,
en Oct. 1828. Onze Leeraar H. DOOREN-
e ons op den 14den Sept. l. l. kennis gaf,
eene beroeping naar *Deerzum* en *Poppin-*
, onder de Classis van *Sneek*, had ontvan-
erigtte ons [illegible], dat hij [illegible] die beroe-
ad bedankt [illegible] bond [illegible] nieuw aan
Gemeente.
SSELTE[illegible] VE[illegible] den Nov-
Ter ver[illegible] va[illegible] an door
ertrek va[illegible] o[illegible] Kerk-
is hier op [illegible]
d, de vo[illegible] enz.
D. L. L. V[illegible]
[illegible]

BORGESIUS, te *Kalkum*. H. A. J. CALBOEN, te *Schiwijk*, enz. J. H. HEERSPINK, te *Vamhuizen*. J. VELDEN, te *Oldemarkt*. en L. D. WESTERLOO, te *Tinallingen*, benevens de Kandidaten: W. VERWEIJ, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, en W. A. LAMPING, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

Uit deze nominatie is door den Kerkeraad tot Predikant benoemd, W. VERWEIJ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*.

PEIZE, den 17den Nov. 1828. *Onze Leeraar* J. LOS, naar *Wanswerd* en *Jelsum* vertrekkende, heeft op den 16den dezer afscheid van ons genomen, na dat hij vooraf, door den gecommitteerden van het Klassikaal *Bestuur*, Ds. A. H. A. BROEMANN, Pred. te *Norg*, van zijne betrekking op de Classis van *Assen*, en deze Gemeente, was ontslagen. *De tekst der afscheidsrede was Phil.* I: 27. *Wandelt waardiglijk* enz.

BEILEN vakant. Zie Aug. 1827.

M E P P E L.

DIEVER, den 15den Nov. 1828. Eene tweede beroeping, uitgebragt op Ds. J. VAN VELSEN, Pred. op 't *Hoogeveen*, is weder vruchteloos geweest, daar zijn Eerw. voor dezelve heeft bedankt. De Kerkeraad ontving daarvan heden het hun te leur stellend berigt.

HOOGEVEEN, den 16den Nov. 1828. Onze Leeraar, Ds. J. VAN VELSEN, maakte ons den 2den dezer bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping tot Herder en Leeraar naar de Gemeente *Diever*, den 30sten der vorige maand ontvangen, en in beraad genomen had; en heden mogten wij van zijn Eerw. vernemen, dat hij voor de gezegde beroeping, den 14den dezer, bedankt en besloten had, zich thans op nieuw aan *ons te* ver-

...vonden, gelijk hij dan ook deed, in eene ...kerrede over *Philipp.* I: 25, 26.

HOOGEVEEN, den 4den Dec. 1828. Uit ...et den 8sten Nov. l. l. aan de Wel Ed. Heeren ...e Hoofd- en Mede Directeuren der algemeene ...compagnie, van het Echtens *Hoogeveen*, door den ...erkeraad en elf Gecommitteerden uit deze Ge...eente, ten fine van electie, ingezonden twee...al, waarop geplaatst waren:

DD. W. H. CORNER en A. B. W. ..., ...espective Predikanten te *Herveld* en *Oud-Beijerland*, is door hun Wel Ed. in plaats van wijlen Ds. J. R. BÖTTICHIUS MEURS, tot tweeden Predi...ant van deze Gemeente benoemd, de Wel Eerw. ...eer gel. Heer W. H. CORNER, Pred. te *Herveld*, ...nder de Clasfis van *Nijmegen*, die dan ook he...en avond, na dat deszelfs benoeming door den ...oog Wel geb. Heer, Jonkheer, R. O. VAN HOLTHE, ...eer van *Echten*, was geapprobeerd, door den ...erkeraad van deze Gemeente, in tegenwoordig...eid van deszelfs Consulent, Ds. J. VAN VELSEN, ...s zoodanig is beroepen.

HAVELTHE, den 13den Dec. 1828. Schoon ...e Correspondent geen legaal berigt ontvangen ...eeft, kan hij echter melden, dat aldaar, den ...den dezer, door stemgeregtigden, tot Leeraar, van ...le Gemeente benoemd, en voorts Kerkelijk als ...oodanig beroepen is, Ds. W. MIDDELVELD, Pred. ...in de *Lemmer*.

KOEVERDEN.

KOEVERDEN. Uit eene nominatie, door den ...inister van Staat, belast met de Generale Di...ectie voor de Zaken der Hervormde Kerk, den ...oning aangeboden, en waarop geplaatst waren de ...eeren: H. C. PELINCK, Kandidaat bij het Provinciaal ...erkbestuur van *Drenthe*, J. SWIERS, Kandidaat bij ...et Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, en J. SI-

BLESZ,

BLASE, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbe[stuur] van *Noord-Holland*, is de Kandidaat H. C[...] LINCK, door Zijne Majesteit benoemd tot P[re]kant te *Koeverden*, en zal aldaar naar Kerk[...] worden beroepen.

WAALSCHE KERK.

VOORBURG vakant.

'S GRAVENHAGE vakant. *Zie Julij 1828.*

LIMBURG, enz.

MAASTRICHT.

MAASTRICHT. Hoogduitsche Gemeente v[a]kant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

DOKKUM IN VRIESLAND, den 7den Dec. 1828. Heden aanvaardde de Eerw. Heer H. HUMUM, reeds als Proponent deze vakature eenen geruimen tijd bediend hebbende, en tot Leeraar alhier zijnde beroepen, na verkregene goedkeuringen, zijne dienst, met eene intree leerrede over 1 *Cor.* I: 23—25. *Wij prediken Christus den gekruisigden, den Joden wel eene ergernis en den Grieken eene dwaasheid; maar hun, die geroepen zijn, beide Joden en Grieken, (prediken wij) Christus de kracht Gods en de wijsheid Gods; want het dwaze Gods is wijzer dan de menschen, en het zwakke Gods is sterker dan de menschen.*

ROTTERDAM
WADDINGSVEEN
NIEUWKOOP EN ZEVENHOVEN } vakant.

EVAN-

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

NIJMEGEN, den 30sten Nov. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. FELDHOFF, van wiens aangenomene beroeping naar de Evangelisch Luthersche Gemeente te *Wupperfeld*, in het Koningrijk *Pruissen*, in het voorgaande nommer der Boekzaal berigt is gedaan, heeft heden in zijne avondbeurt afscheid van ons genomen, met eene leerrede over *Lucas* II: 29.

WINSCHOTERZIJL vakant.

MIDDELBURG vakant. Zie Oct. 1828.

PURMERENDE vakant. Zie Nov. 1828.

ZAANDAM. Zie Nov. 1828.

ZUTPHEN. Zie Nov. 1828.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

HAMSWERUM. De Wel Eerw. Heer H. TER HAAR, beroepen in de Gemeente te *Balk*, onder de Classis van *Sneek*, heeft die beroeping aangenomen.

GROOTMIDLUM. De Wel Eerw. Heer H. J. W. KAHREL, beroepen in de Gecombineerde Gemeente te *Reitsum*, c. a. in *Friesland*, heeft ook deze beroeping aangenomen.

NUTTERMOER, den 20sten Nov. Voor 14 dagen berigtte ons onze Leeraar, H. J. STROMAN, eene beroeping in de Gemeente te *Larrelt* te hebben ontvangen, doch heden vernamen wij, dat zijn Wel Eerw. zich verpligt had gevonden, om voor dezelve te bedanken; en verbond zich tevens op nieuw aan ons, met eene leerrede over 1 *Kon.* VIII: 57, 58a.

LAR-

LARRELT. De Wel Eerw. Heer B. J.... MAN, Pred. te *Nuttermoer*, voor onze beroep bedankt hebbende, is in deszelfs plaats de nominatie aangevuld, met den Wel Eerw. Heere ... LEDING, Pred. te *Upleuizen*, die ook aangenomen heeft, op de nominatie te komen prediken.

JARSSUM Uit de te voren gemelde nominatie, en na op dezelve te *Emden* te hebben gepredikt, is door den Wel Ed. Groot Achtb. Magistraat dezer stad, aldaar beroepen de Kandidaat SANDERS.

OLDENDORP. Offchoon de Correspondent hier van geen legaal berigt heeft ontvangen, kan hij evenwel melden, dat de aldaar beroepen Kandidaat B. KRÜGER, door den Hoog Eerw. Heere Superintendent NICOLAI, Pred. te *Hatsum*, is bevestigd, en zijn Wel Eerw. ook zijne intrede gedaan heeft.

KLEIN MIDLUM zal eenige tijd vakant blijven.

WEENER. Onze beroepen Leeraar J. ESSLING, Pred. te *Winschoten*, heeft onze beroeping aangenomen.

OLDERSUM éénе Predikantsplaats vakant.

JEMGUM vakant. Zie Oct. 1827.

GREMERSUM vakant. Zie Oct. 1828.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMMELENKAMP staat vakant te worden. Zie Julij 1828.

EG.

KONINGRYK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KLEEVE.

KLEEVE vakent. Zie Nov. 1825.

BYBEL-GENOOTSCHAPPEN.

ZUTPHEN, den 20sten Nov. Heden is, ne-ns de Afdeeling des Bijbel-Genootschaps, al-r het jaarlijks verslag van hetzelve gedaan, or Ds. B. BAX, die, ter bevordering daarvan, deze gelegenheid sprak van de Bijbelverspreiding, zoo zigtbaar het werk der Goddelijke Voorzienigheid, een grond van geruststelling voor den Christen, die, met bezorgdheid, nadenkt over den toestand des Christendoms, in de dagen welke wij beleven.

ALKMAAR, den 10den Dec. 1828. Heden zond werd, op eene plegtige en Godsdienstige wijze, in de Kapelkerk het verslag gedaan, van den Staat des Nederlandschen Bijbel Genootschaps, als ook van deze Afdeeling. De Wel Eerw. Heer A. VAN VLOTEN, hield te dezer gelegenheid eene opwekkende redevoering: over de noodzakelijkheid eener voortdurende belangstelling in de heilrijke zaak des Bijbel-Genootschaps. Deze Godsdienstige plegtigheid, werd door Christelijke Gezangen, en hartelijke gebeden afgewisseld, welker vervulling in de verbreiding van Gods heilig woord, wij van den oogetwijzen en getrouwen God, ootmoedig en geloovig afbidden.

ZIERIKZEE, den 20sten Nov. 1828. Heden avond werd, in de kleine Kerk der Hervormde Gemeente dezer stad, het jaarlijks Verslag van den staat en de werkzaamheden des Nederlandschen

Bij-

Bijbel-Genootschaps en der Afdeeling *Schouwen* en *Duiveland*, binnen deze stad gevestigd, beknopt medegedeeld, en eene opwekkende Redevoering gehouden, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer B. KAM, Pred. te *Dreischor*, en Medebestuurder der Afdeeling, in welke, naar aanleiding van *Eph.* V: 8. *Eertijds waart gij duisternis, maar nu zijt gij licht in den Heere, wandelt dan als kinderen des lichts.* het voorregt dat ons, als met het licht der Goddelijke Openbaring bestraald, boven onze vaderen is te beurt gevallen, gebezigd werd als opwekking en drangrede, om ook anderen van dit voorregt deelgenooten te maken.

En werd deze plegtigheid wederom vereerd, met de tegenwoordigheid van onderscheidene Leden uit het Stedelijk Bestuur, der Regtbank van Eersten Aanleg, en andere Collegien, en met groot genoegen van alle aanwezigen bijgewoond.

B E R I G T E N.

De Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Haarlem*, berigt hiermede, dat voor dit jaar, voor het *Fonds voor noodlijdende Kerken en Personen*, door de respective Gemeenten onder dit ressort, hem bezorgd, en door hem aan den Heer Quaestor Generaal overgemaakt zijn: vijf honderd vijf en tachtig Guldens en 23 Cents.

J. W. C. TENCKINCK.

De Heeren Predikanten, contribuerende zoo Binnen- als Buitenleden der Weduwenbeurs van de Classis van *Groningen*, worden verzocht, hunne con-

contributie over den jare 1828. vrachtvrij ten spoedigste te zenden aan den

Groningen, den 1sten Dec. 1828. Quaestor der Klassikale Weduwen-Beurs van *Groningen*.

J. MARTINET KUIJPERS.

De Erve J. Thierrij en C. Mensing en Zoon, Boekverkoopers, in *'s Hage*, maken bij deze, aan de Wel Eerw. Heeren Correspondenten van het Naamregister der Predikanten, bekend, dat zij voornemens zijn, eene verbeterde uitgave van gemeld Naamregister te geven, en verzoeken dus, bij deze, hunne Wel Eerw. Correspondenten, hun zoo spoedig mogelijk op te geven, tevens met de gewone veranderingen, ook eene naauwkeurige opgave der veranderingen in hunne Provinciale en Klassikale Besturen, zoo ook van de Praetoren en Scriba's der Ringen, alsmede de veranderingen der Professoren op de Akademiën en Akademische Gijmnasiën en Illustre Scholen in het Koningrijk der Nederlanden.

LETTER-NIEUWS.

Bij R. J. Schierbeek, te *Groningen*, is gedrukt en alom te bekomen.

I. E J. TH. A THUESSINK, Geneeskundige Waarnemingen; behelzende eene verhandeling over de Mazelen, en over de Sulphas Quinine, met het portret des Schrijvers, 2:70.

II. D. J. F. DIETERICHS, handboek der Vee-Artsenijkundige Heelkunde, of de kunst om de uitwendige ziekten der Paarden en andere nuttige Huisdieren te kennen en te genezen; vertaald door J. W. A. HART en G. KULSTRA, met eene voorrede en eenige aanteekeningen van Professor A. NUMAN, 3 deelen met pl. *f* 9:90.

III. A. NUMAN, Vee Artsenijkundig Magazijn, 2 stukken met eene plaat, f 4 : 65.

IV. J. CORSTIUS, Spreuken van onzen Heer J. C. zijnde eene proeve van bijdragen tot de Zede- en beoefeningsleer van het Christendom, 3de deel, f 2 : 40. De drie deelen compleet, f. 7 : 20.

V. D. HENDRIKSZ, kort onderwijs in de leer van den Godsdienst, naar 't kort begrip der Christelijke Religie, 8ste druk, 60 Cents

VI. J A. OOSTKAMP, eerste beginsels der Natuurkunde, voor de Jeugd, in leeslesjes, 2de vermeerderde en verbeterde druk met plaatjes, 30 Cents.

VII. R. VAN KREGTEN, beredenerend Rekenboek, ten gebruike der Scholen, 2 stukjes, 70 Cents.

VIII. G J. F. CRAMER VON BAUMGARTEN, eerste beginsels der Bijbelsche Geschiedenissen, in vragen en antwoorden, 2de druk, 7½ Cents.

Van de Bijbelsche Geschiedenissen, à 25 Cents, is de tweede, en van het kort overzigt over dezelve, à 12½ Cents, is de derde druk verschenen.

IX. R G. RIJKENS, Leerschooltje voor kleinen, die een weinig beginnen te lezen, met een aantal plaatjes, 30 Cents.

X. Verzameling van spreekwoorden en zegswijzen, een Leesboek voor de jeugd, 20 Cents

XI J H. NIEUWOLD, de twaalfjarige Jezus, 6de druk, 10 Cents.

XII. ———————— iets van God, voor een kind van 5 of 6 jaren, elfde druk, 5 Cents.

Bij W. van Boekeren zijn gedrukt, en bij W. Brave te *Amsterdam*, en alom te bekomen:

I. *Bijdragen tot verklaring van het Nieuwe Testament*, getrokken uit oude en nieuwe berigten, betreffende de zeden en gewoonten der Oostersche volken. Verzameld door G. J. F. CRAMER VON BAUMGARTEN, Predikant te *Midwolde*, tweede en laatste deel, f 3 : —

II. *Hebreeuwsche Vertellingen*, verzameld en vertaald uit de schriften der aloude Hebreeuwsche Wijzen, benevens eene Verhandeling over de ongewijde Letterkunde der Hebreërs, door H. HURWITZ, uit het Engelsch, met Aanmerkingen van den Vertaler, f 2 : 90.

III. *Nieuwe Joodsche Brieven*, of Tafereelen uit het leven van JEZUS. Naar het Hoogduitsch van TH. SCHULER, door

door G. H. VAN SENDEN, eerste deel, met een fraai titelvignet, *f* 2: 40.

IV. DARWIN, HUFELAND en G BAKKER, *Aanleiding tot de Zedelijke en Ligchamelijke Opvoeding van het Vrouwelijk Geslacht*, *f* 3: —

V. HARRAZ, *Leerboek van de Christelijke Godsdienst*, voor het Hooger Onderwijs, met Aanmerkingen van den Vertaler, *f* 2: 50.

VI. J. VAN DER LINDEN, *Proeve eener vrije Behandeling van den Heidelbergschen Catechismus*, vier stukken, *f* 6: 50.

VII E. F. K. ROSENMÜLLER, *De Oosterlingen van vroegeren en lateren tijd*, of Opbelderingen der Heilige Schrift, uit de natuurlijke gesteldheid, de overleveringen, zeden en gewoonten van het Oosten; vertaald en vermeerderd door CRAMER VON BAUMGARTEN, vier deelen, *f* 12: —

VIII. Dr. G. H. SCHUBERT, *Rozengaard*, Bijdragen tot de kennis van het menschelijk hart en lot, twee deelen, *f* 3: 50.

IX. C. C. TITTMAN, *Gebeden en Overdenkingen*, ten gebruike bij de openbare en huisselijke Godsdienst, twee deelen, *f* 4: —

X. *Voor vrienden van* STILLING, Iets van en over JOHAN HEINRICH JUNG, genoemd STILLING, 90 Cents.

XI. *Wenken, Raadgevingen en Herinneringen*, over den omgang met het Vrouwelijk geslacht, de keus eener echtgenoote, verloving, het huwelijk en den ongehuwden stand; voor Land-Predikanten en die zich tot dezen Stand vormen of gevormd hebben, 90 Cents

XII. A. IJPEIJ en ACKERSDIJK, *Taalkundige Aanmerkingen* over verouderde en minverstaanbare woorden in de Staten Overzetting des Bijbels, twee stukken, tot den verminderden prijs van *f* 1: 80.

Bij A. B. SAAKES, Boekverkooper op 't Rok-in, N°. 178. te *Amsterdam*, is heden gedrukt en alom verzonden:

D. MUSLIN, *Ontwerpen van Leerredenen, over de Lijdensgeschiedenis van JEZUS, naar de vier Evangelisten.* Een nuttig Leesboek voor Christenen en derzelver Leeraars. Naar het Hoogduitsch, door A. BOONMAN, Predikant te *Haltem*, eerste Stuk (naar MATTHEUS en MARCUS), met het Portret a *f* 2: 20. zullende het tweede Stuk (naar LUCAS en JOANNES), spoedig volgen. Het Portret

van MUSLIN apart, à 60 Cents. Alles wat in deze Ontwerpen voorkomt, is van Pragmatischen en Practicalen aard, betreft de groote zaak en nare omstandigheden, en leert met alles voor het hart en leven voordeel te doen; ze zullen dus ook zeker welkom zijn bij de Bezitters van 's MAAS *Handleiding tot gebruik van den Heidelbergschen Catechismus en zijne Leerredenen, over* JEZUS *Geboorte en verdere Christelijke Feestdagen, en des Christens uitzigten in de Eeuwigheid*, waarvan van den derden Druk, ook nog eenige voorhanden zijn; als ook van LAVATER, Leerredenen op de *Christelijke Feestdagen*, en MERLE D'AUBIGNÉ, *De Geboorte en het Kruis van* JEZUS CHRISTUS, enz.

Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en verzonden:

Een tweede druk der verbeterde uitgave, van het, bijzonder bij zeevarenden, met lof bekend, op hoog gezag ingevoerd, en met stichting meer dan eene eeuw gebruikt godsdienstig werk: *De Godvreezende Zeeman*, of *Nieuwe Christelijke Zeevaart*, door N. S VAN LEEUWAARDEN; behelzende vijf en twintig verklaringen van toepasselijke Bijbelteksten, waarbij Gebeden, Dankzeggingen en Gezangen; zijnde deze druk vermeerderd met eene *Handleiding ter bevordering van het nuttig lezen des Bijbels*, naar J. G. ROSENMULLER, de prijs is als te voren *f* 2: — en in schapenleer gebonden *f* 2: 25.

De Handleiding des Bijbels is afzonderlijk te bekomen, à 20 Cents. en bij getallen voor Godshuizen, Scholen of Bijbel-Genootschappen, à 15 Cents.

Bij den Boekverkooper C. L. Schleijer, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

De Goddelijke Voorzienigheid, blijkbaar in de ontmoetingen en omstandigheden van sommige menschen en gebeurde daadzaken, door J. L. EWALD *Uit het* Hoogduitsch. Tweede Deel. Het genoegen, waarmede het Publiek het eerste Deel van dit werk ontvangen, en de ondubbelzinnige wijze, waarop het deszelfs verlangen naar het overige der verzameling te kennen gegeven heeft, waarborgt een even goed onthaal voor dit tweede Deel, waarmede

mede dit fraaije werk kompleet is; het welk in eene reeks van *merkwaardige voorvallen en gebeurde daadzaken*, de werkzaamheid der Voorzienigheid ten klaarsten aantoont, en als ondervindingsboek den lezer tot een geloovig vertrouwen aanspoort en opleidt.

Bij J. Noman, Boekhandelaar te *Zalt-Bommel*, is heden van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. J. F. BUSER, *Beknopte Handleiding tot de kennis der Romeinsche Oudheden*, ten dienste der Nederlandsche Jeugd, naar het Hoogduitsch, van P. F. A. NITSCH. In gr. 8vo. à *f* 1 : 50.

Dit werkje naar de beste en geschrevene bronnen opgesteld, bevat, eene korte, onderhoudende en volledige beschrijving van dat onderwerp, en is eene merkelijke behoefte, door allen, die vroegtijdig op het ruime veld der Romeinsche Letterkunde, met vele wetenswaardige zaken, grondig wenschen bekend te worden; terwijl de prijs van hetzelve zoo billijk door den Uitgever is gesteld, dat dezelve, om het belang der zake, niemand van de aanschaffing zal terug houden.

II. *Kleine Liederen en Gedichten.* Voor Kinderen, door een' Kindervriend, met zeer fraaije gekleurde plaatjes, in een net gecartonneerd bandje is 70 Cents.

Bovengenoemde is mede Eigenaar geworden, van het Copij regt, van de volgende Werken:

III. J. C. PALIER, *Leerredenen over den Heidelbergschen Catechismus*, uitgegeven door J. F. MARTINET, 2 deelen, gr. 8vo à *f* 2 : 90. (in plaats van *f* 6 : —)

IV. CORNELIS BAX A F., *Wetgeving, rakende het Stelsel van Belastingen*, naar de Wet van Julij 1821. compleet in gr. 8vo. *f* 2 : 50. (in plaats van *f* 5 : —)

V. J. M. SAILER, *Het Heiligdom der Menschheid.* Voor geoefende en hartelijke vereerders van de Godsdienst gr. 8vo. à 90 Cents. (in plaats van *f* 1 : 80.)

J. Proost, Boekhandelaar te *Leeuwarden*, is door aankoop eigenaar geworden van onderstaande Werken, en heeft dezelve verkrijgbaar gesteld, ook bij W. Brave, Junior Boekhandelaar te *Amsterdam*.

I.

I. BODE, Handleiding tot de Beschouwing van den Sterrenhemel, 3 deelen met platen *f* 5 : 60.

II. GITTERMAN, Gelijkenissen van Jezus, of Zedelijke Verhalen uit den Bijbel, 2 deelen *f* 2 : 40.

III. O. KEEFE (MISS), Tafereelen uit de tijden der Aartsvaders, 2 deelen *f* 5 : 80.

IV. LOOSJES, vroegste en nieuwste Geschiedenis van den Bijbel, 3 deelen *f* 2 : 40.

V. Lessen der Wijsheid, voorgesteld in Tafereelen, uit de Romeinsche Geschiedenis, 3 deelen met 36 platen *f* 5 : 50.

VI. HURRAU, de veelvermogende Invloed van den Godsdienst, op het Hart, in de gewigtigste omstandigheden des Levens, *f* 3 : 60.

VII. Reisboek door het Koningrijk der Nederlanden, met platen, Reiskaarten en platte Gronden der Steden, benevens eene beschrijving wat in ieder stad merkwaardig is, om te bezigtigen, *f* 8 : 60.

VIII. Geplukte Roosjes voor de deugdlievende Jeugd, met fraaije gekleurde platen, *f* 1 : 20.

IX. Oorspronkelijke Nederlandsche Logogryphen, opgemaakt naar de Vaderlandsche Spreekwoorden van MARTINET, met 24 fraaije platen, *f* 1 : 20.

X. Hetzelfde werkje, om te dienen als een vermakelijk en leerzaam Spel voor de Jeugd, met de platen in een koker, *f* 1 : 20.

Een Staf van eene der Divisiën van het leger van *Mina*, in 1822 en 1823. Bevattende het verhaal zijner gevangenschap bij de inquisitie van *Spanje*, in 1817 en 1818, en van zijne ontvlugting, met het Portret van den Schrijver, eerste deel, *f* 2: 40. Het tweede en laatste deel is ter perse en zal spoedig volgen.

Bij Steenbergen van Göör, te *Leeuwarden*, is heden van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. FREDERIK DE GROOTE, *zijne Familie, zijne Vrienden en zijn Hof*. Herinneringen uit mijn twintigjarig verblijf in *Berlijn*, door F. THIEBAULT, voormaals Hoogleeraar aan de Ridder-Akademie te *Berlijn*, tweede en laatste deel, *f* 2: 50.

II. C. KUFFNER, *Artimidorus in het Romeinsche Rijk*, met Aanmerkingen van STEENBERGEN VAN GOÖR, vierde deel, *f* 3: —

Bij de Gebroeders Diederichs, te *Amsterdam*, (Uitgevers der dichterlijke Werken van JACOB CATS, à *f* 9: 50.) komt van de Pers, en is in alle Boekwinkels verkrijgbaar.

Gedenkschriften van VIDOCQ, die, nadat hij Acteur, Soldaat, Zee-Officier, Roover, Speler, Sluikhandelaar, Galeislaaf, enz. was, eindelijk *Chef der Fransche geheime Policie*, onder de regering van NAPOLEON, zoowel als onder die der *Bourbons*, tot in het jaar 1827, geworden is. Uit het Fransch, eerste Deel, gr. 8vo met gegraveerde titel en vignet, *f* 1: 80.

Deze door VIDOCQ zelven opgestelde *Gedenkschriften*, vormen een voorbeeldeloos verschijnsel in de Letterkundige Jaarboeken van *Europa*, en behelzen een grooten schat van Menschenkennis, waaruit een ieder zijne ervaring kan verrijken. Men legt zijn deze Gedenkschriften, als de belangrijkste van alle de sedert de laatste jaren uitgekomen Memoires, aan te merken. — Het tweede Deel verschijnt eerstdaags, en het Prospectus wordt in alle Boekwinkels *gratis* uitgereikt.

Bij de Boekverkoopers, D. VAN DIJK, en J. H. DEN OUDEN, wordt heden uitgegeven:

De vierde druk van de *Cardiphonia*, of Taal van het Hart, in gemeenzame Brieven, alleen geschreven aan godvruchtige Vrienden, ter hunner aanmoediging en bestu-

gang op den weg des geloofs en der godsvrucht. Door JOHN NEWTON, laatst Predikant te *Londen* Uit het Engelsch vertaald door M VAN WERKHOVEN, twee Deelen.

Om dit uitmuntend Werk, waarvan reeds drie uitgaven geheel zijn uitverkocht, meer algemeen verkrijgbaar te maken, hebben de Uitgevers den prijs zoo laag gesteld. Van de vorige uitgave was de prijs der drie Deelen, waaruit dit Werk bestaat, *f* 9: 60: men zal dezen Vierden, in taal en spelling veel verbeterden Druk, bijna een derde minder kunnen bekomen, dan de vorige Het Derde Deel, inhoudende brieven van J. NEWTON, aan zijne echtgenoote geschreven, op zijne drie reizen naar *Afrika*, en verblijf te *Liverpool* en *Londen*, laatste ziekte en overlijden van dezelve, benevens den laatsten levensloop en het troostrijk einde van ELIZA CANNINGHAM, volgt spoedig.

Nog zijn bij den Uitgever dezes eenige weinige exemplaren te bekomen, der volgende Werken van denzelfden zoo algemeen geachten Schrijver:

J NEWTON, *Stichtelijke Leerredenen* Drie Deelen. Bestaande in een aantal van negen en vijftig Leerredenen, welke, zoo lang het klein getal strekt, te bekomen zijn voor *f* 4: 50 c. in plaats van *f* 7: 60.

——— *De Grondlegging der Christenkerk, benevens hare Gesteldheid en Lotgevallen, in de eerste eeuw des Christendoms, in eenige bijzonderheden overwogen* *f* 2: 40 c

Levensbijzonderheden van den Eerw Heer JOHN NEWTON. Door RICHARD CECIL, Predikant van *St. Johns Bedfords*. Uit het Engelsch vertaald door A. CORDEROP, Leeraar der Protestantsche Christenen in *Vlaanderen*. In twee Stukken kompleet *f* 2: —

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

R.

M E N G E L W E R K.

REGISTER

DER VOORNAAMSTE

ZAKEN,

voorkomende in de BOEKBESCHOUWING van DE BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, EN TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, voor de zes laatste Maanden des Jaars 1828.

Ge-

Kl

Reis

V.

V.

RE-

REGISTER
DER VOORNAAMSTE
ZAKEN,

voorkomende in het MENGELWERK *van de* BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, EN TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *voor de zes laatste Maanden des Jaars* 1828.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

REGISTER
VAN HET
AKADEMIE- SCHOOL- EN KERK-NIEUWS,
voorkomende in de BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, EN TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *voor de zes laatste Maanden des Jaars* 1828.

Blonk,

C.

Die-

Ha-

HU-

Ha-

Hu-

Kooi-

LOE-

MOOIJEN,

Reud-